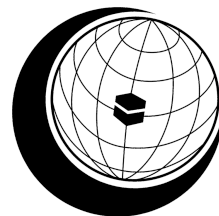

مصوبه‌ها و توصیه‌های
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
نشأت گرفته از سازمان همکاری اسلامی
دوره‌های 1 - 25
مصوبه‌های 1 - 255
1405-1444 ه. ق. = 1984-2023 م

مصوبه‌ها و توصیه‌های
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
نشأت گرفته از سازمان همکاری اسلامی

دوره‌های 1 - 25
مصوبه‌های 1 - 255
1405 - 1444 ه.ق = 1984 - 2023 م

مقوق چاپ برای
«مجمع بین‌المللی فقه اسلامی»
مفوظ است
نسخه پنجم
چاپ اول
1446 ه.ق - 2024 م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعُوا بِهِ^ط وَلَوْ رَدُّوهُ
إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ^ط
وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا).

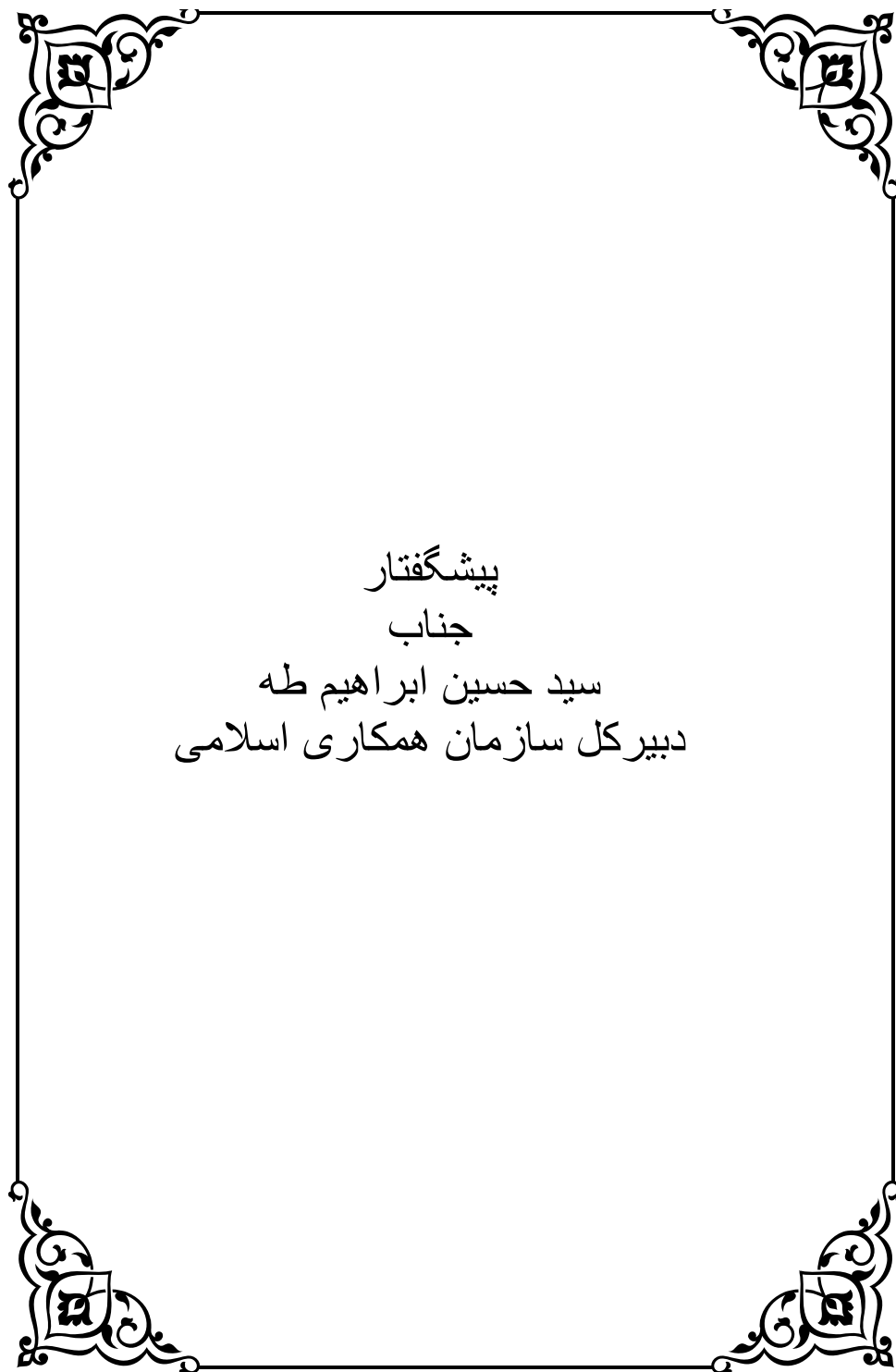
ترجمه: «و هنگامی که خبری از ایمنی و پیروزی یا ترس و
شکست به آنها برسد آن را شایع می سازند، در حالی که اگر

آن را به پیامبر و صاحبان امرشان باز می گردانند، از
تأیید امر آگاه می شدند، و اگر فضل و رحمت الله

نبود، جز اندکی، (همگی) از شیطان پیروی می‌کردید».

[النساء:83]

پیشگفتارها

پیشگفتار
جناب
سید حسین ابراهیم طه
دبیرکل سازمان همکاری اسلامی

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیامبر ما محمد، سرور پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد، و بعد:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی یکی از مهمترین ارگانهای فرعی وابسته به سازمان همکاری اسلامی به شمار می‌رود، و همچنین اولین مرجع فقهی کشورهای عضو این سازمان، و جوامع مسلمان در خارج از جهان اسلام محسوب می‌شود، علاوه بر اینکه ستون شرعی این سازمان به حساب می‌رود.

و تقریباً در طی چهار دهه‌ی گذشته این سازمان با مصوبه‌های فقهی واضح و مورد اتفاق مذاهب اسلامی معتبر در بیان احکام شرعی مربوط به رویدادهای این عصر با مشکلات و مسائل نوین آن، سهم به سزایی داشته است، و همچنین توانسته است که، همزمان با پیشرفت‌ها و تغییرات زندگی معاصر همگام باشد با استفاده از اجتهاد جمعی که به کمک گرفتن - بعد از الله تعالی - از پژوهشگران در زمینه‌های مختلف علوم انسانی، تمیز یافته است، از روی راهنمایی به مبانی عقیده‌ی بخشنده، و اعتماد بر آنچه که در شریعت اسلامی درخشان نهفته است،

از قبیل آموزش‌های جاودانه‌ی که توانایی به دست‌آوردن خیر و خوشبختی برای انسان در هر زمان و عصری را دارد.

شایان ذکر است که این مجمع از زمان تأسیس آن، ارزش‌های میانه رو، اعتدال و قبول دیگران و دوری از تعصب، زیاده‌روی و افراط‌گرایی را در دستور کار خود بر عهده گرفته است.

بنابراین، پس آنچه که این کتاب ارزشمند از مصوبه‌ها و توصیه‌های متمایز و متکامل به ارمغان آورده است، نشان دهنده بر چکیده‌ای از آنچه می‌باشد که بهترین فقیهان و پژوهشگران امت اسلامی از دوره‌ی اول تا دوره‌ی بیست و پنجم مجمع بین‌المللی فقه اسلامی (1405-1444 ه.ق/1984-2023 م) به آن دست یافته‌اند، و همچنین نشان دهنده بر ثمره‌ی همکاری متکامل و یکپارچگی میان فقیهان شریعت اسلامی و پژوهشگران در زمینه‌های علوم انسانی می‌باشد.

و من هنگامی که این چاپ مبارک از مصوبه‌ها و توصیه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی را تقدیم می‌کنم، خوشحال می‌شوم که - به نیابت از اعضای این مجمع و پژوهشگران آن و به نام خودم - از مقام مولایم خادم حرمین شریفین ملک سلمان بن عبدالعزیز آل سعود - حفظه الله - و اعلیحضرت ولیعهد امینش محمد بن سلمان بن عبدالعزیز آل سعود - حفظه الله - برای آنچه که از توجه ویژه و و کمک‌های سخاوتمندانه از زمان تأسیس این مجمع تا کنون به آن عنایت داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنم، و از الله متعال مسألت دارم که به آنان پاداش فراوانی را عنایت

فرماید، و به عربستان سعودی و همه‌ی کشورهای اسلامی و جامعه‌های مسلمانان، نعمت امنیت، آرامش و شکوفایی را پایدار گرداند.

و همچنین باعث خرسندی من است که از برادر گرامیم جناب شیخ و دکتر صالح بن عبدالله بن الحمید رئیس مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، مشاور دیوان پادشاهی، عضو شورای نهاد عالمان بزرگان، امام و خطیب مسجدالحرام، برای تلاش‌های مبارک و اداره‌ی علمی نیک پیوسته‌اش در اعمال مجمع تشکر و تقدیر فراوان می‌کنم.

همانطور که از عالی جنابان و فضیلت‌مندان و سعادت‌مندان اعضای مجمع و نمایندگان کشورهای اسلامی و پژوهشگران گرامی آن برای رعایت پیوسته ایشان از این مجمع تشکر و تقدیر فراوان می‌دارم.

در پایان به به دبیر کل مجمع برادر گرامی‌ام جناب استاد دکتر قطب مصطفی سانو برای این دستاورد بسیار عالی در مدت زمان کوتاه بر عهده گرفتن دبیرکلی این مجمع تبریک و تهنیت عرض می‌کنم، و از الله متعال خواستارم که وی را در ادای مسئولیت‌هایش موفق و مؤید بگرداند.

الله متعال، توفیق‌دهنده است.

سید حسین ابراهیم طه
دبیرکل مجمع بین‌المللی فقه

اسلامی

پیشگفتار
رئیس مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
جناب شیخ دکتر
صالح بن عبد الله بن حمید
مشاور دیوان پادشاهی
عضو ارشد علمای بزرگ عربستان
امام و خطیب مسجد الحرام

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله است، ذاتی که مقام و منزلت اهل علم و اهل ایمان را بالا برده، و آنان را پیشوایانی قرار داده است که به وسیله‌ی هدایت قرآن و سنت پیامبر بهترین جهانیان ﷺ و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

و بعد:

شایسته است که دانست آنچه موجب سعادت و خوشبختی انسان می‌شود، این است که به دین خود فقیه و دارای فهم عمیق باشد، و به علم خود عمل نماید، بلکه از نشان‌های رسیدن انسان به خوشبختی و خیر، تفقه در دین و عمل کردن به آن، همراه با اخلاص به پروردگار جهانیان است، به همین خاطر رسول الله ﷺ فرمود: "مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْ فِي الدِّينِ". ترجمه: "الله متعال برای هر کسی اراده‌ی خیر نماید، وی را در دین آگاه می‌سازد". (روایت بخاری و مسلم). و این بدان علت است که آگاهی و تفقه در دین، راهی است به سوی دانستن احکام و مقاصد دین و تفاوت گذاشتن بین حلال و حرام، و انجام واجبات و ادای حقوق به روش درست، به همین خاطر است که الله متعال بر پیامبرش سلیمان - علیه السلام - منت نهاده که به وی فهم و درایت ویژه‌ای عنایت فرموده بود، و فرمود: {فَفَقَّهُمْنَاهَا سُلَيْمَانَ ۚ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا}. ترجمه: "پس آن

روش دادگری عادلانه را به سلیمان فهمانیدیم، و به هر یک از آنان حکمت و داوری عادلانه و دانش بخشیدیم} [الانبیاء: 79].

با در نظر گرفتن پیشرفت های متوالی و سرعت گرفتن تغییرات و متوالی بودن تحولات و در آمدن تخصصات با هم، و طبق نیازمندی شدید به بیان احکام شرعی در رویدادهای نوین و و مسائل های متجدد، و از روی اهمیت آمادگی برای پناه بردن به اجتهاد جمعی که در آن فقیهان همراه با پژوهشگران همدیگر را تکمیل می کنند، و همچنین در آن عالمان و آزمایشگران با همدیگر جستجو می کنند، به همین دلیل مجمع بین المللی فقه اسلامی - از زمان تأسیس آن - برای رسیدن به تکامل بین فقیهان مذاهب از یک سو، و بین فقیهان و پژوهشگران و متخصصان از سوی دیگر تلاش می کند، و الحمد لله این تلاش های مبارک علمی با انتشار دویست و پنجاه و پنج (255) مصوبه در زمینه های مختلف مسائل معاصر، رویدادهای نوین و مسائل متجدد آن به ثمره رسیده است، و این مصوبه ها و توصیه ها دارای دقت، منضبط بودن و استحکام می باشند، از این رو که مجمع در هنگام بررسی موضوعات و مسائل مختلف راه و روش فقیهان را در بررسی و اجتهادات آنان، در مسائل نوین و مسائل متجدد به کار برده است، و معلوم است که راه و روش آنان بر اساس در نظر گرفتن مسئله، سپس بررسی کیفیت آن و توصیف واقعه، سپس به کار گرفتن اصول استدلال و قواعد (علمی) برای بنانهادن مسئله ی جدید بر روی آنها و استنباط کردن از آنها می باشد، سپس به

مرحله‌ی صدور حکم بر واقع‌ی جدید، طبق یک رویکرد علمی منضبط می‌رسد.

همچنین مصوبه‌ها و توصیه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی دارای این ویژگی هستند که در نزد فقیهان سرزمین‌ها و اقلیم‌های اسلامی محل قبول و اتفاق نظر واقع شده است، و از این رو آنها مرجعیت مهم فقهی برای مسلمانان در داخل و خارج جهان اسلامی قرار می‌گیرند، علاوه بر اینکه عالی جنابان و عالمان شریعت و دراسات اسلامی در دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها، دانشکده‌ها و مراکز علمی در کشورهای اسلامی و خارج آنها، اهمیت توجه نمودن به این مصوبه‌ها، توصیه‌ها و معلومات علمی را در نظر دارند، و آنها را از جمله‌ی امور قابل توجه، بررسی و مطالعه در بین دانشجویان و دانش پژوهان خود قرار داده‌اند، تا با این عمل بین علم فقه نظری، و علم فقه عملی و تمرین کردن بر سر روش‌ها و راه‌های صدور حکم شرعی در خلال دستاوردهای این اجتهاد جمعی، گرد آورند.

و همچنین از جمله استواری علمی: این است که به متون شرعی، اصول فقه و قواعد فقهی ذکر شده در این مصوبه‌ها و توصیه‌ها توجه نماییم، و به آن محاورات و گفتگوهای که در مجله و نشریات که از مجمع صادر می‌شود نیز ملحق گردد.

علاوه بر این، مجمع خرسند است که این چاپ جدید و ویرایش شده از کلیه‌ی مصوبه‌ها، توصیه‌ها و معلومات، از ابتدای دوره‌ی اول تا دوره‌ی بیست و پنجم که آخرین دوره بوده است از سال‌های (۱۴۰۵-۱۴۰۶)

۱۴۴۴ هـ.ق/۱۹۸۴-۲۰۲۳ م)، را تقدیم کند، و این بعد از گذشت ده سال از صدور آخرین چاپ از مصوبه‌ها و توصیه‌های آن در سال ۱۴۳۱ هـ. ق برابر با ۲۰۱۱ م می‌باشد.

من از این فرصت مبارک برای تشکر و قدردانی از رهبران کشورهای اسلامی جهت حمایت و پشتیبانی مالی و معنوی از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، استفاده می‌کنم جهت توانمند ساختن مجمع تا پیام، اهداف و برنامه‌های خود را در راستای خدمت رسانی به اسلام و مسلمانان در سراسر جهان برساند.

همچنین از عنایت‌های ارزشمند و پیوسته‌ای که مجمع از سوی دولت مبارک میزبان، طبق دستورات خادم حرمین شریفین ملک سلمان بن عبدالعزيز آل سعود - حفظه الله - و اعلیحضرت ولیعهد امینش محمد بن سلمان بن عبد العزيز آل سعود - حفظه الله - دریافت می‌کند، تقدیر و تشکر می‌کنم، و همچنین در این مقام از برادر گرامیم جناب سید حسین ابراهیم طه دبیرکل سازمان همکاری اسلامی برای حمایت‌های پیاپی او از مجمع و کلیه فعالیت‌ها و برنامه‌هایش تشکر و قدردانی می‌کنم.

و همچنین با تشکر، قدردانی و درخواست مغفرت و رحمت برای فقیهان و علمایی که قبلاً دبیرکل این سازمان را برعهده داشته‌اند، یادآور می‌شوم: جناب شیخ و دکتر بکرا بوزید رئیس سابق مجمع، جناب دکتر محمد الحبيب بالخوجه دبیرکل سابق مجمع، جناب پروفیسور عبدالسلام عبادی دبیرکل سابق مجمع و جناب شیخ و دکتر احمد خالد بابکر دبیرکل سابق مجمع الله متعال آنان را بیامرزد و آنچه که از علم، زحمات و

مدیریت برای مجمع تقدیم کردند، در ترازوی اعمال نیک ایشان قرار دهد، و ما را از اجر و ثواب محروم نکند، و بعد از آنان ما را دچار فتنه نگرداند، فرزندان آنان را صالح گرداند و علم را در نسل آنان باقی بگذارد.

در پایان، فراموش نکنم که از جناب پروفیسور قطب مصطفی سانو و کلیه‌ی دستیارانش برای این تلاش خجسته و موفقیت قابل توجه در مدت کوتاه دو ماهه‌ی تصدی ایشان بر پست دبیرکل مجمع، تشکر و قدردانی فراوان می‌نمایم.

و از الله متعال درخواست دارم که این چاپ را سودمند بگرداند، و ما را به راه راست هدایت کند، و با کمک و توفیق ایشان برای به دست‌آوردن موفقیت و رستگاری در دنیا و آخرت، ما را یاری رساند. و درود و سلام بر پیشوای ما محمد، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

جناب دکتر/ صالح بن عبدالله بن حمید

رئیس مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

پیشگفتار
پروفسور
قطب مصطفی سانو
دبیر کل مجمع بین المللی فقہ اسلامی

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله است، ذاتی که ما را به این راه هدایت نمود، و اگر الله متعال ما را هدایت نمی‌کرد، ما هرگز هدایت نخواهیم یافت، و تمامی ستایش‌ها از آن الله است، ذاتی که با نعمت‌های او نیکی‌ها تکمیل می‌گردد، و درود و سلام باد بر هدایت‌گر بشریت، و رحمت فرستاده شده، چراغ تابان، محمد بزرگوار و بر خاندان پاک و اصحاب نیکاش و تمام کسانی که بر راه و روش او گام می‌زنند تا روز قیامت. و بعد:

از جمله‌ی سخن شایسته این است که رسالت اسلام پایان رسالت‌های آسمانی است، و خاتمه بودن و جاویدانگی آن در انعطاف‌پذیری تشریعات، گنجایش احکام و شایستگی آموزه‌های آن برای هر زمان و مکانی تجلی می‌یابد، علاوه بر توانمند بودن پایه‌های کلی، مقاصد والا و قواعد بزرگ آن برای ارشاد اوضاع تغییر یافته، و درست نمودن مسائل نوین زندگی و ارشاد دگرگونی‌های روزگار، طبق رویکرد علمی استوار که بر اصول بنا نهاده می‌شود و بر مقاصد اعتماد و به قواعد پشتیبانی می‌کند و به سوی عاقبت امور می‌نگرد.

همچنین این خاتمیت تجلی می‌یابد در بنانهادن احکام آن بر اساس مراعات مصلحت و منفعت بندگان در دنیا و آخرت، برپایی عدالت،

گسترش رحمت، حمایت از حقوق، کنترل آزادی‌ها، آبادکردن جهان و خوشبخت کردن انسان.

و با توجه به شتاب و تحولات در همه‌ی زمینه‌های زندگی در زمان ما، و بر اساس درهم آمیختگی روابط، انبوهی رویدادهای نوین، و بنابر قطعی بودن یکپارچگی و اهمیت همکاری بین فقهای مذاهب از یک سو، و میان فقهاء و کارشناسان از سوی دیگر، جهت بیان احکام شرعی در تمام موضوعات مورد توجه مسلمانان در سراسر جهان پهناور، و بنابر کلیه‌ی این دلایل - در طی چهار دهه‌ی گذشته - این مجمع تعداد بیست و پنج دوره‌ی علمی را برگزار کرده است، که در طی آنها موفق شده است به صدور دویست و پنجاه و پنج (255) مصوبه‌ی علمی در زمینه‌های مالی و کاربردی، امور زنان، خانواده و کودک، موضوعات فکری، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی.

و در راستای تلاش‌ها جهت دسترسی امت اسلامی - شامل کشورها، نهادها و افراد - برای دستیابی این مصوبه‌های خالص و آشکار و توصیه‌های محکم، دبیرخانه‌ی عمومی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی خرسند می‌شود که این چاپ جدید و ویرایش شده را به فقیهان، عالمان، اندیشمندان و فرهیختگان در سراسر جهان تقدیم کند که کلیه‌ی مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و توصیه‌های آن از دوره‌ی اول تا دوره‌ی بیست و پنجم (۱۴۰۵ - ۱۴۴۴ هـ. ق / ۱۹۸۴ - ۲۰۲۳ م) در آن تنظیم شده است، و این چاپ جدید - با توفیق الله متعال - شامل دویست

و پنجاه و پنج (255) مصوبه و توصیه است.

این عمل تحقق نمی‌یافت اگر همکاری و کوشش یک تیم کاری تلاشگر و فعال نبود؛ لذا تشکر و سپاس فراوانی را تقدیم می‌داریم به دکتر سید سیوان عثمان فاروقی، مترجم این کتاب به زبان فارسی، و به استاد عبد الکریم غلام نبی حاجی محمد، ویراستار این ترجمه، و همچنین به استاد جوزی بلقاسم لرجان، رئیس بخش ترجمه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که هماهنگی تلاش‌ها و نظارت بر مترجمان را بر عهده داشت.

بدیهی است که هیچ کاری انسانی، به ویژه ترجمه، از سهو و غلط انسانی خالی نیست؛ از این رو، اگر خواننده متوجه اشتباهی در ترجمه شد، از او درخواست داریم که آن را به مجمع بین‌المللی فقه اسلامی اطلاع دهد، و در صورت وجود هر گونه اختلاف، بهتر است که به چاپ اصلی زبان عربی به عنوان مرجع اساسی اعتماد شود. از الله متعال خواهانیم که به هر کسی که برای نشر این کتاب مشارکت کرده، پاداش نیکو عطا فرماید.

و من این فرصت نیک را غنیمت می‌شمارم تا به عالمان بزرگوار، و فقیهان و پژوهشگران خبر مسرت بخش چاپ شدن ترجمه‌ی این مصوبه‌ها و توصیه‌ها به زبان انگلیسی، فرانسوی، اردو، اسپانیایی، فارسی، سواحلی، هوسا و مندنگویه را به ارمغان آورم؛ جهت توانمند ساختن متکلمان به غیر زبان عربی و استفاده نمودن از آنها، همچنین -

به فضل الله - کار بر روی ترجمه‌ی آنها به مهم‌ترین زبان‌هایی که مسلمانان در آفریقا، آسیا و اروپا با آن صحبت می‌کنند، در دست کار است، و این ترجمه‌ها - ان شاء الله - در آینده‌ای نزدیک برای فراگیر کردن فایده، در دسترس خواهند بود.

در پایان، خوشحال می‌شوم - از طرف اعضاء و کارشناسان مجمع، و از طرف خودم - تشکر فراوان، تقدیر عمیق، سپاس عالی‌قدر و قدردانی بسیار زیادی تقدیم کنم به مقام خادم حرمین شریفین ملک سلمان بن عبدالعزيز آل سعود - سلمه الله - و ولیعهد امینش، اعلی‌حضرت محمد بن سلمان بن عبد العزيز آل سعود - حفظه الله - جهت حمایت بزرگ ایشان از این مجمع در کشور میزبان - الله نگهبانش باد - و عنایت مبارک و اهمیت فوق‌العاده که از آن برخوردار است، و امیدوارم الله متعال به همه‌ی آنان پاداش نیک عنایت فرماید، و به کشور میزبان مجمع - عربستان سعودی - و همه‌ی کشورهای عضو مجمع، نعمت امنیت، آرامش و پیشرفت را ادامه بخشد.

همچنین خوشحال می‌شوم که تشکر و سپاس فروانی از برادر بزرگوارم سید حسین ابراهیم طه دبیرکل سازمان همکاری اسلامی، داشته باشم به خاطر جایگاه ویژه‌ی که به این مجمع می‌نماید و حمایت‌های پیوسته از فعالیت‌ها و برنامه‌های آن، انجام می‌دهد.

همچنین مایه‌ی خرسندی من است که این فرصتی به وجود آمده را

غنیمت بشمارم و از جناب شیخ و دکتر صالح بن عبدالله بن حمید رئیس مجمع، مشاور دیوان پادشاهی، عضو ارشد عالمان بزرگ عربستان سعودی، امام و خطیب مسجدالحرام، راستای آنچه که از دستورات حکیمانه، و منطقی و موفقیت‌آمیز، و حمایت‌های بزرگی به مجمع عطا می‌فرماید، تشکر فراوان و ستایش صادقانه، به عمل آورم، و امیدوارم الله متعال بهترین پاداش نیک را به وی عنایت فرماید، و او را برای اسلام و مسلمانان محفوظ نماید.

در پایان، - همه‌ی ما - دست به دعا و نیایش به سوی مولای بخشنده‌ی ما - الله جل و علا - دراز می‌کنیم و از او خوستاریم که فقیهان بزرگوار و عالمان گرامی را که بعد از ارائه‌ی بهترین خدمات به مجمع، و در نهضت امت اسلامی آن نقش به سزایی داشته‌اند، وفات کردند از سوی ما، و از سوی مجمع و امت اسلامی پاداش نیک عنایت ایشان فرماید، از جمله‌ی اولین آنان: عالی جنابان، بزرگواران و مرحومان جناب شیخ و دکتر بکر ابوزید، رئیس سابق مجمع، جناب شیخ و دکتر محمد الحبيب ابن الخوجه، دبیر کل سابق مجمع، پروفیسور عبدالسلام عبادی، دبیرکل سابق مجمع، پروفیسور احمد خالد بابکر، دبیرکل سابق مجمع، شیخ محمد علی تسخیری، عضو مجمع، جناب شیخ محمد مختار سلامی، عضو مجمع، شیخ و دکتر عبدالستار ابو غده، عضو مجمع، شیخ انس عبدالنور کالیسا، عضو مجمع، شیخ و دکتر وهبه

زحیلی، عضو مجمع، پروفیسور جعفر عبدالسلام، دبیرکل سابق اتحادیه‌ی دانشگاه‌های اسلامی و کارشناس مجمع، پروفیسور محمد عبد الحلیم عمر، کارشناس مجمع، و غیر آن از اعضا و کارشناسان مجمع، از الله متعال امیدوارم که همه‌ی آنان در کنار پیامبران، صدیقین، شهیدان و صالحین قرار دهد، که آنان بهترین دوستان هستند.

و تشکر فراوان، و قدردانی بزرگی ما از همه‌ی کارمندان مجمع از جمله مدیران، رؤسای بخش‌ها و کارمندان اداره‌ها برای اخلاص و از تلاش آنان جهت خدمت رسانی ایشان به امت به طور عمومی و مجمع به طور ویژه، به عمل می‌آورم.

و درود و سلام الله بر پیشوای ما محمد و بر همه‌ی خاندان و یارانش

باد.

مقدمه تعریفی از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی یک نهاد علمی و جهانی نشأت‌گرفته از سازمان همکاری اسلامی است که در راستای اجرای مصوبه‌ی سومین اجلاس سران کشورهای اسلامی (شماره: 8/3 - ث (ق.ا)، در مورخه‌ی 19 - 22 ربیع اول سال 1401 هـ. ق برابر با 25 - 28 ژانویه سال 1981م، در مکه‌ی مکرّمه تأسیس شده است، و مقر مرکزی آن در شهر جدّه واقع در عربستان سعودی می‌باشد، این مجمع دارای شخصیت معتبر است، و اعضای آن متشکل از فقیهان، دانشمندان و اندیشمندان در زمینه‌های مختلف دانش فقهی، فرهنگی، تربیتی، علمی، اقتصادی و اجتماعی از سراسر جهان اسلامی هستند، این نهاد با استقلال کامل، و بر اساس قرآن کریم و سنت نبوی، بیان احکام شرعی را در باره‌ی موضوعات قابل توجه مسلمانان در سراسر جهان بر عهده گرفته است، و همچنین به مطالعه‌ی مسائل زندگی معاصر و کوشش اصیل و مؤثر در آنها با هدف تقدیم راه‌حل‌های ناشی از میراث فقه اسلامی که بر توسعه‌ی اندیشه‌ی اسلامی بازگشوده، می‌پردازد.

در طول چهار دهه‌ی گذشته این مجمع - با توفیق و فضل الله - توانسته است، تعداد بیست و پنج دوره را برگزار کند، که در طی آنها دویست و پنجاه و پنج (255) مصوبه را در امور معاصر، رویدادهای نوین و وقایع جدید، صادر کند.

چشم انداز

مجمع به شدت آرزو دارد که نخستین مرجع فقهی شود که کشورهای جهان اسلام و جامعه‌ی مسلمانان خارج از جهان اسلام برای بیان احکام شرعی در امور مورد توجه مسلمانان و به هدف ارائه‌ی راه‌حل‌های مناسب برای مشکلات زندگی معاصر، بر اساس قرآن کریم، سنت پیامبر بزرگوار و میراث غنی اسلامی، به آن روی بیاورند.

پیام

پیام مجمع در عرض‌هی صحیح و معتدل شریعت اسلامی، برجسته کردن مزایا و توانایی کامل آن برای چاره‌جویی با مشکلات زندگی، دستیابی به سعادت، ثبات امنیت و آرامش برای انسان در دنیا و آخرت، و آن همه طبق برداشت جامع و یکپارچگی از دین اسلام همراه با اصول، منابع، مقاصد، قواعد و احکام آن، خلاصه می‌شود.

ارزش‌ها

* میان‌روی.	* همکاری و
یکپارچگی.	
* نظم و ترتیب.	* پرپنداری و ابتکار.
* شفافیت.	* نتیجه‌دادن.
* عدالت.	* استواری.
* انصاف.	* دستاورد.

اهداف

- 1) دستیابی به همگرایی فکری و شناخت تکاملی، بین فقیهان مذاهب اسلامی معتبر و کارشناسان در زمینه‌های دانش و علوم انسانی، به منظور بیان نظر شرعی در مورد مشکلات زندگی معاصر.
- 2) بیان نظر شریعت و تطبیق آن در امور مربوط به وقایع، به گونه‌ای که در توسعه‌ی تشریعات، قوانین و مقررات مورد استفاده قرار گیرد و با احکام شریعت اسلامی سازگار باشد.
- 3) تشویق به برگزاری اجتهاد جمعی در زمینه‌ی رویدادها و مشکلات زندگی معاصر، و انتخاب نظرهای فقهی که منافع مسلمانان شامل افراد، جوامع و کشورها را مطابق با دلیل‌ها و دستیابی به اهداف شرعی، تحقق می‌بخشد.
- 4) ترک تعصب مذهبی، غلو در دین، و تکفیر مذاهب و پیروانان آنها، با گسترش روحیه‌ی اعتدال، میانه‌روی، گشایش و تحمل‌گرایی در میان پیروان مذاهب فرقه‌های مختلف اسلامی.
- 5) پاسخگویی به فتواهای مغایر با ستون‌های دین، قواعد معتبر اجتهاد و آنچه که در نزد عالمان مذاهب بدون دلیل شرعی معتبر، پذیرفته شده است.
- 6) صدور فتوا برای جوامع مسلمان خارج از کشورهای جهان اسلام به گونه‌ای که ارزش‌ها، فرهنگ خوی و رسم‌های اسلام را حفظ می‌کند برای محفوظ ساختن هویت اسلامی آنان حفظ شود، و در عین حال با

لازم‌گرفتن ضروریات تابعیت و اقامت در آن جوامع غیر مسلمان نیز پایند باشند.

7) تشویق به همکاری و یکپارچگی و باهم نزدیک شدن بین فقهای مذاهب مختلف اسلامی در آنچه که قطعاً از دین معلوم است، به خاطر بزرگداشت جوامع، احترام نهادن به تفاوت‌ها، و متعهد شدن آداب فقه اختلاف، و اهمیت انس گرفتن به نظرات مذاهب در هنگام صدور فتواها و مصوبه‌ها توسط مجمع.

8) هماهنگی بین نهادهای فتوا و مجامع فقهی در جهان اسلام و خارج آن، به منظور جلوگیری از تناقض و تضاد نظرات در مورد یک موضوع، به ویژه مسائل کلی که فراگیر هستند.

9) روی کارگرفتن برای تجدید فقه اسلامی با گسترش آن از داخل و توسعه‌ی آن به وسیله‌ی معیارهای استنباط، قواعد، دلیل‌ها و مقاصد شرعی.

10) مباحثات سازنده با پیروان سایر ادیان و فرهنگ‌های دیگر، با هدف همکاری در جهت منافع جامعه‌ی بشری.

ابزارها

1) صدور فتوا در امور کلی مورد توجه مسلمانان و ترجمه‌ی آنها به زبانهای مختلف، سپس انتشار آنها تا حد امکان، جهت تشویق و اتخاذ یک رویکرد میانه‌رو اسلامی که بین مسلمانان و بین غلو یا افراط‌گرایی یا کوتاهی یا پیروی از آرای غریب، جلوگیری می‌کند.

- (2) برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی متخصص، برای بررسی موضوعات خاص یا موضوعات مشکل ساز که نیاز به تحقیق و بررسی فقهی گسترده‌تر از آنچه در شورای مجمع ارائه می‌شود، دارند.
- (3) بیان نظر شرعی در مورد اسنادی که توسط سازمان همکاری اسلامی و سایر سازمانهای بین‌المللی، اسلامی و غیر اسلامی صادر می‌شود، هرگاه که از مجمع درخواست شود.
- (4) فهرست بندی ارگانها، هیئت‌های فتوا، نهادها و مجامع فقهی موجود در جهان اسلام و خارج آن، جهت تعیین ارگانهایی که بین آنها و بین مجمع همکاری و هماهنگی ایجاد می‌گردد.
- (5) تأسیس مراکز بررسی‌های اسلامی در برخی مناطق مرکزی خارج از جهان اسلام، همکاری با مراکز موجود در راستای تأمین اهداف مجمع، مراقبت بر آنچه که در مورد اسلام در مناطق تحت پوشش مجمع، منتشر می‌شود و پرداختن به رد شبهات مطرح شده.
- (6) صدور دانشنامه‌های فقهی آسان (به سه زبان) که به مسائل عصر، در زمینه‌های مختلف زندگی و به موضوعاتی که در کتاب‌های فقهی منتشر شده است، اهمیت می‌دهد و به زبانی قابل دسترسی و آسان، به منظور نزدیکتر کردن دانش فقهی برای عموم کسانی که در زمینه‌های فرهنگی و رسانه‌ای فعالیت می‌کنند، نوشته شود.
- (7) تشویق برای پژوهش‌های جدی فقهی از طریق بخش‌ها و کمیته‌های مجمع و در حوزه‌ی دانشگاه‌ها و سایر نهادهای علمی دیگر،

در رابطه با چالش‌های عصر و رویدادهای نوین آن در مسائل آن.

(8) تهیه‌ی لوایح قانونی عالی (به سه زبانه) در زمینه‌های مختلف که نیاز به تدوین مقررات قانونی دارند، به طوری که در آنها اختلافات مذهبی مورد توجه قرار گیرد و با ترجمه و انتشار آنها در جهان اسلام، برای تسهیل برگشتن به آنها در راستای اصلاح تشریعات، قوانین و مقررات موجود، مورد استفاده قرار گیرد.

(9) احیای میراث فقه اسلامی، همراه با توجه ویژه به کتاب‌های اصول فقه، مقاصد شریعت اسلامی، فقه و فقه مقارن، انتشار آثار منتشر نشده در این زمینه‌ها، پس از بررسی آنها و ترجمه‌ی برجسته‌ترین این میراث‌ها به مهمترین زبانه‌های اسلامی و بین‌المللی.

(10) تهیه‌ی واژه‌نامه‌ای جامع (سه زبانه) برای اصطلاحات فقهی و اصولی که در آنها، هر اصطلاحی با دقت تعریف شود و به طور دقیق و با عباراتی آسان بیان گردد.

(11) انتشار کلیه‌ی آثار مجمع، مصوبه‌ها، فتواها و مهمترین پژوهش‌های تقدیم شده در مجله‌ی مجمع و وب سایت آن، بهرمندی از آنها و ترجمه‌ی آنها به زبانه‌های مهم اسلامی و بین‌المللی.

(12) کمک خواستن از کارشناسان متخصص در زمینه‌های مختلف علمی و عملی برای مطالعه و تحقیق در امور ارائه‌شده بر مجمع.

اداره‌ها و بخش‌ها

دبیرخانه‌ی عمومی مجمع از اداره‌ها و بخش‌های زیر تشکیل شده

است:

1) دیوان جناب دبیرکل مجمع، و با آن به طوری مستقیم مشاور ویژه‌ی جناب دبیرکل مجمع، و مشاور جناب دبیرکل مجمع در امور رسانه‌ای و دارایی، و مشاور جناب دبیرکل مجمع در امور رسانه‌ای و ناظر دیوان جناب دبیرکل مجمع، پیوسته است.

2) اداره‌ی امور دیوان، و تشریفات، و امور قانونی، و به سه بخش تقسیم می‌شود که عبارتند از: بخش امور دیوان، بخش تشریفات و تجهیزات، و بخش امور قانونی.

3) اداره‌ی برنامه‌ریزی و همکاری‌های بین‌المللی که به سه بخش تقسیم می‌شود: بخش برنامه‌ریزی و توسعه، بخش همکاری بین‌المللی و روابط خارجی و بخش بایگانی، پیگیری و برابری.

4) اداره‌ی امور مدیریت و دارایی، که به سه بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش امور مدیریت و آموزش، بخش دارایی و حسابداری، و بخش انبارها و کتابخانه.

5) اداره‌ی امور رسانه‌ای، روابط عمومی و فناوری اطلاعات و ارتباطات که به سه بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش رسانه‌ای، بخش روابط عمومی و بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات.

6) اداره‌ی پژوهش‌ها، مطالعات، دانشنامه‌ها و چاپ، که به چهار بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش پژوهش‌ها و مطالعات، بخش

دانشنامه‌ها و فرهنگ‌نامه‌ها، بخش ترجمه، و بخش چاپ و نشر.

7) اداره‌ی امور دارایی، سرمایه‌گذاری و پروژه‌ها که به سه بخش تقسیم می‌شود و عبارتند از: بخش امور اوقاف، بخش دارایی و سرمایه‌گذاری و بخش پروژه‌ها.

8) اداره‌ی دوره‌ها، کنفرانس‌ها و سمینارها، که به سه بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش دوره‌ها، بخش کنفرانس‌ها و سمینارها، و بخش میزگردها و درس‌ها.

9) اداره‌ی امور خانواده، زنان، و سالخورده‌گان، که به سه بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش زنان، بخش امور جوانان و کودکان، بخش امور سالخورده‌گان و افراد دارای نیازهای ویژه.

10) اداره‌ی فتاوی و بازنگری‌ها و کتابخانه‌ها، که به سه بخش تقسیم می‌شود، و عبارتند از: بخش رصد فتواها، بخش بازنگری‌ها، بخش کتابخانه‌ها.

مصوبه‌ها و توصیه‌ها

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی اول(*)
مصوبه‌های تأسیسی و تنظیمی
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
مکه مکرمه (عربستان سعودی)
26- 29 صفر 1405 هـ.ق
19- 22 نوامبر 1984 م

(*) دوره‌ی اول: مصوبه‌های آن اجرایی و تنظیمی هستند، لذا شماره‌های آن علاقه‌ای به مصوبه‌های علمی و شرعی ندارد، که با شروع دوره‌ی دوم مجمع آغاز می‌شوند.

بسم الله الرحمن الرحيم

مصوبه‌ی شماره: (1)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نخستین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر مکه‌ی مکرمه، مورخه‌ی 26-29 صفر 1405 ه.ق، مطابق با 19-22 نوامبر 1984 م، در پی گزارش بخش برنامه‌ریزی و نکات اصلی که در آن آمده و توصیه‌های اتخاذ شده را مورد بررسی قرار داده، مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

- 1- بررسی مسائل نوظهور و رویدادهای جدید، طبق دیدگاهی باشد که اساس آن مبنی بر استوار و وقوت دلیل شرعی است، و در راستای دستیابی به مقاصد شرعی معتبر تلاش کند، و آسان‌گیری و رفع حرج را در چهارچوب قواعد شرعی و ضوابط عمومی، ضمن اهداف خود قرار می‌دهد.
- 2- استفاده نمودن از نتایج پژوهش‌ها و مطالعات جدی، که به کلیه‌ی مذاهب فقهی توجه نموده است.. و بر اخذ دیدگاه‌های مذهبی از منابع اصلی و کتاب‌های معتبر آنها تلاش می‌کند.

3- در مطالعات و پژوهش‌ها به ویژگی‌های زیر
پایبند شود:

- به واقعیت.
- به اجتهادی که مبنی بر اصول اسلامی باشد که مقاصد و مصالح شرعی را بر نظر گرفته است.
- در مطالعات و مسائل بررسی شده، به روش "فقه مقارن" پایبند باشند.
- به عینیت و بی‌طرفی پایبند باشند.
- به گذشت و تسامح در مسائل اختلافی مراعات کرده شود، و مصوبه بنابر اکثریت دیدگاه‌های که به آن متمایل است تصویب می‌شود.. همراه با دیدگاه مخالف.
- با ادله‌ی صحیح و معتبر برگرفته‌شده از اصول اسلام و منابع علمی تاصیل گردد، و روایات طبق قواعد تخریج معتبر استخراج شود، و نقل قول‌ها بر اساس قواعد معتبر تثبیت گردد.

بسم الله الرحمن الرحيم

مصوبه‌ی شماره (2)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نخستین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر مکه‌ی مکرمه، مورخه‌ی 26-29 صفر 1405 ه.ق، مطابق با 19-22 نوامبر 1984 م، در پی گزارش بخش برنامه‌ریزی و نکات اصلی که در آن آمده و توصیه‌های اتخاذ شده را مورد بررسی قرار داده، مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

1- مراقبت قانونگذاری و تشریعات اسلامی و طرح‌های تدوین احکام شریعت اسلامی در هر کشور اسلامی، و جمع‌آوری آنها به منظور قانونگذاری شریعت اسلامی و تدوین آن در قالب مفادی، که به آسانی قابل رجوع باشد.

2- تعیین کردن اولویت‌بندی پژوهش‌ها و مطالعات در موضوعات زیر:

- روش‌های تدریس فقه اسلامی و مناهج آن.
- اجتهاد در جامعه معاصر اسلامی.
- آئین‌نامه‌ی قضایی و دادگستری در اسلام.
- شرکت‌های تجاری نوظهور و علاقه‌های آنها.

بسم الله الرحمن الرحيم

مصوبه‌ی شماره (3)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نخستین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر مکه‌ی مکرمه، مورخه‌ی 26-29 صفر 1405 ه.ق، مطابق با 19-22 نوامبر 1984 م، در پی گزارش بخش برنامه‌ریزی و نکات اصلی که در آن آمده و توصیه‌های اتخاذ شده را مورد بررسی قرار داده، مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

- 1- منظور از فتوا در عمل ما، نظراتی است که درباره‌ی مشکلات روزگار که ذهن امت اسلامی را مشغول کرده است، صادر می‌شود و به مجمع ارائه می‌گردد تا درباره‌ی آن تصمیم قطعی بگیرد.
- 2- دستیابی آسان‌سازی شناخت فقه از طریق روش‌های زیر و مشابه آنها:
 أ- اصطلاحات فقهی:

- با بهره‌گیری از اصطلاحاتی که تاکنون تدوین

شده‌اند و همکاری در نشر آنها.

- با بررسی و غنی‌سازی آنچه که از آنها فعلاً موجود است.

ب- دایره المعارف‌های فقهی:

- با بررسی آنچه که از آنها فعلاً موجود است و اصلاح آنچه که نیاز به اصلاح دارد و تکمیل آنچه که تکمیلش لازم است.

- با تلاش به پیشبرد و توسعه‌ی طرح‌های آنها.

- با غنی ساختن آنها با دلیل از مسائل آنها با ادله معتبر.

- با غنی‌سازی آنها از طریق ارائه دلایل معتبر بر مسئله‌ای از مسائل آنها.

ج - نشر کتاب‌های فقه اسلامی:

- با ویرایش فهرستی نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه‌های جهان، معرفی هر کتاب و تهیه‌ی نسخه‌های تصویری از آنها، جهت آماده‌سازی و چاپ مورد نیاز.

- با تجدید چاپ کتاب‌های فقهی معتبری که نسخه‌های چاپ شده‌ی آنها به اتمام رسیده است.

د - ساختن فهرست برای کتاب‌های فقهی:

- با برجسته‌کردن موضوعات آنها، به طوری که استفاده از آنها را آسان کند.

3- صدورکردن فتواها از جمله مسائل مهمی است که با بررسی آنچه که به شعبه‌ی مربوطه ارائه می‌شود، صورت می‌گیرد از قبیل سوال‌هایی که به رویدادهای عمومی گوناگون ربط دارد تا برای آنها راه‌حل‌هایی مناسبی را از شریعت اسلامی بررسی کند که به رشد و توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی در مسیر صحیح کمک خواهند کرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

مصوبه‌ی شماره (4)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نخستین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر مکه‌ی مکرمه، مورخه‌ی 26-29 صفر 1405 ه.ق، برابر با 19-22 نوامبر 1984 م.

مصوبه‌های تنظیمی زیر را تصویب نمود:

1- اعطای اختیار به دبیرکل مجمع در طی یک سال، برای انتخاب دانش‌پژوهان، محققان، پژوهندگان، و کارشناسان... همراه با استفاده از فهرست‌های چهره‌های علمی که بر اعضای شورا پخش و ارائه گردید.

2- بر اساس بند دوم ماده‌ی هفتم آئین‌نامه‌ی مجمع، این افراد و نهادهای زیر را و نیز سازمان‌های علمی که در برخی از فعالیت‌های آن شرکت می‌کنند، و نماینده‌ای از جوامع اسلامی که در کشورهای غیر اسلامی هستند، الحاق کند:

(الف)

- شیخ مصطفی زرقاء.

- شیخ دکتر صدیق ضریر.
- دکتر محمد سلام مدکور.
- شیخ عبدالرزاق عفیفی.

(ب)

- مجمع فقهی اتحادیه‌ی جهان اسلام.
- دایره المعارف فقهی در کویت.
- مجمع پژوهش‌های اسلامی در الازهر - قاهره.
- مجمع پژوهش‌های تمدن اسلامی (و مؤسسه‌ی آل بیت) در اردن.
- سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی.
- شورای نظرات اسلامی در اسلام آباد پاکستان (اسلامی نظریات کاونسیل).

(ج) شیخ جابر علوانی، پیشنهادشده از سوی مؤسسه‌ی بین‌المللی اندیشه‌ی اسلامی در ایالات متحده آمریکا.

3- گردهمایی بخش‌ها برای مشاوره پی‌درپی هر سه ماه یک بار در مقر مجمع در شهر جدّه برگزار شود، و این نشست‌های فصلی با برگزاری جلسه‌ی شورا در دوره عادی خود به پایان برسد.

4- گردهمایی نهاد دفتر شورا در سالی دو بار،

یک بار در طول سال و دومی قبل از برگزاری کنفرانس
عادی.

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی دوم (*)
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)

10 - 16 ربیع آخر 1406 هـ . ق
22 - 28 دسامبر 1985 م

(*) دوره‌ی اول: مصوبه‌های آن اجرائی و تنظیمی است.

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 1 (2/1)(1) در مورد زکات بدهی‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده در مورد (زکات بدهی‌ها)، و پس از مباحثات گسترده‌ای که از جنبه‌های مختلف آن، به موضوع پرداخته شد(2) مشخص شد که:

اول: هیچ متنی در کتاب الله متعال یا سنت پیامبرش ﷺ وجود ندارد که جزئیات زکات بدهی‌ها را بیان کرده باشد.

(1) ما برای تمام مصوبه‌هایی که در طی کلیه‌ی دوره‌ها تصویب شده‌اند، شماره‌ای تسلسلی گذاشتیم، همچنان برای هر دوره شماره‌های خاصی را در داخل پرانتز قرار دادیم که منظور از شماره‌ی اول مصوبه‌ها، و از شماره‌ی دوم دوره‌هاست.

(2) بنگر: بررسی‌ها و مباحثات، در مجله‌ی مجمع (عدد دوم: جزء اول/61).

دوم: نظریات متعددی از دیدگاه‌های صحابه و تابعین - رضوان الله علیهم - در مورد روش پرداخت زکات بدهی‌ها، نقل شده است.

سوم: بنابر وجود این اختلاف، مذاهب اسلامی نیز اختلاف آشکاری داشته‌اند.

چهارم: اینکه اختلاف (مذاهب)، بر اساس اختلاف در این قاعده بوده است، آیا به مالی که ممکن است آن را به دست آورد، صفت مال به دست آمده، تعلق می‌گیرد؟

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اگر بدهکار توانایی پرداخت بدهی را نداشته باشد، زکات بدهی برای هر سال بر صاحب مال واجب می‌گردد.

دوم: اگر بدهکار توانایی پرداخت بدهی را نداشته باشد یا از پرداخت آن طفره رود، زکات بدهی پس از سپری شدن یک سال از روز تملک آن، بر صاحب مال واجب می‌گردد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 2 (2/2)

درمورد زکات املاک و مستغلات و زمین‌های غیر

کشاورزی اجاره‌ای⁽¹⁾

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی
عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الآخر 1406 هـ. ق، برابر
با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از استماع پژوهش‌ها و بررسی‌های ارائه‌شده در مورد زکات
املاک و مستغلات و زمین‌های غیرکشاورزی اجاره‌ای و پس از گفتگو
و بررسی‌های کافی و عمیق پیرامون آن⁽²⁾، مشخص شد که:

اول: متن واضحی که زکات املاک و مستغلات و زمین‌های
اجاره‌ای را واجب نماید، روایت نشده است.

(1) در مورد زمین‌های کشاورزی (زکات کشاورزی) مصوبه‌ی شماره 91
(13/2) صادر شده است.

(2) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1/ ص 115).

دوم: همچنین متنی که زکات فوری در مورد در آمد و دخل املاک و مستغلات و زمین‌های اجاره‌ای غیرکشاورزی را واجب کند، روایت نشده است.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: زکات در اصول املاک و مستغلات و زمین‌های اجاره‌ای واجب نیست.

دوم: زکات در دخل و درآمد آنها واجب می‌گردد، که مقدار آن یک چهارم از ده قسمت این درآمدها، پس از مرور یک سال و با در نظر گرفتن تکمیل شرایط زکات، و عدم وجود موانع، واجب می‌گردد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 3 (2/3)⁽¹⁾

درمورد پاسخ به سؤال‌های پژوهش‌کده بین‌المللی فکر
اسلامی در واشنگتن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی
عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر
با 22 - 28 دسامبر 1985م،

به طوری که کمیته‌ای از اعضای مجمع برای بررسی به سؤال‌های
وارد از پژوهش‌کده بین‌المللی فکر اسلامی در واشنگتن، تشکیل شد،
و پس از تأمل در پاسخ‌های داده شده در باره‌ی موضوع، این موارد
مشخص گردید:

اول: پاسخ‌ها به روشی بسیار کوتاه جمله بندی شده‌اند که منجر به
قناعت و قطع اختلاف یا رد آنها نمی‌شود.

دوم: لازم است که مجمع مشکلاتی را که برای برادران مسلمان ما

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1 ص 199 و شماره‌ی سوم ج 2 ص 1087).

در غرب پیش آمده، برطرف سازد.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: دبیرخانه‌ی عمومی مجمع مکلف است که، این سؤال‌ها را به اعضا یا کارشناسانی آن که مناسب می‌بیند، برای آماده کردن پاسخ‌های آنها به صورت بیان علت‌ها و مستند بر اساس ادله‌ی شرعی، اقوال فقیهان پیشین مسلمانان، و ارائه‌ی آنها به شکلی قانع کننده و روشن، ارجاع دهد.

دوم: دبیرخانه‌ی عمومی مکلف است که، آنچه را که جمع‌آوری می‌کند در کنفرانس سوم مطرح کند⁽¹⁾.

الله متعال آگاه‌تر است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره‌ی 23 (3/11).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 4 (2/4)⁽¹⁾

درمورد قادیانیه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از بررسی پرسش مطرح شده، از از شورای فقه اسلامی در شهر کیپ تاون واقع در جنوب آفریقا، درمورد حکم فرقه‌ی قادیانیه و گروهی که از آن نشأت‌گرفته که به "اللاهوریه" نامیده می‌شوند، از این رو که آیا آنان از جمله مسلمانان به شمار می‌روند یا نه، و درمورد اختیار یک نفر غیر مسلمان برای بررسی چنین موضوعی،

و با توجه به بررسی‌ها و اسنادهای تقدیم شده به اعضای مجمع در باره‌ی این موضوع، از شخص میرزا غلام احمد قادیانی که در قرن

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1، ص 209).

گذشته در هند ظهور کرد و فرقه‌ی قادیانیه و لاهوریه به او نسبت داده می‌شوند،

و پس از تأمل درمورد آنچه که از این دو فرقه ارائه شد، و پس از اطمینان از اینکه میرزا غلام احمد ادعای نبوت کرده که او پیامبری است و بر او وحی نازل می‌شود، و این از او در کتاب‌هایش که ادعا کرده که برخی آن وحی بوده است که بر او نازل گردیده، ثابت شده است، و او در طول زندگی خود به گسترش این دعوت ادامه داده و در کتاب‌های خود و کلامش از مردم خواسته تا به نبوت و رسالت او اعتقاد داشته باشند، چنانچه که از او انکار بسیاری از قطعیات دین همچون جهاد ثابت شده است.

پس از آنکه مجمع آنچه را که از سوی مجمع فقه اسلامی در مکه مکرمه درمورد همین موضوع صادر شده است، نیز مطالعه کرده،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: آنچه میرزا غلام احمد ادعا کرده است، از جمله نبوت، رسالت و نازل شدن وحی بر او، انکار صریح به ضروریاتی است که در دین به طور قطعی و یقینی درمورد ختم رسالت و نبوت با مبعث پیشوایمان محمد ﷺ ثابت شده است، و اینکه بعد از ایشان بر هیچ کسی وحی نازل نخواهد شد. و این ادعا از طرف میرزا غلام احمد باعث می‌شود که او و تمام موافقان به این ادعایش را مرتد و خارج از اسلام قرار داد. و اما

در مورد لاهوریه، حکم علیه آنها مانند حکم ارتداد قادیانیه است، و این علی رغم توصیف میرزا غلام احمد از سوی آنها به عنوان سایه و ظهور پیامبرمان محمد ﷺ است.

دوم: یک دادگاه غیر اسلامی یا یک قاضی غیرمسلمان صلاحیت ندارد که در مورد اسلام یا ارتداد فردی حکمی صادر کند، به ویژه در مواردی که مغایر اجماع امت اسلامی باشد، از طریق مجامع فقهی و عالمان خود؛ زیرا حکم اسلام یا ارتداد پذیرفته نمی‌شود مگر اینکه توسط مسلمان عالمی صادر شود که از همه‌ی مواردی که با ورود به اسلام یا خارج شدن از آن با ارتداد حاصل می‌شود، دانا باشد و از واقعیت اسلام یا کفر آگاه باشد و به آنچه که در قرآن، سنت و اجماع اثبات شده آگاهی کامل داشته باشد: بنابراین، حکم چنین دادگاهی فاقد اعتبار است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 5 (2/5)⁽¹⁾

درمورد کودکان با تلقیح مصنوعی (IVF)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از پرداخت بررسی‌های تقدیم شده توسط فقیهان و پزشکان بزرگواری که موضوع: کودکان با تلقیح مصنوعی (IVF) را در دو جنبه‌ی فقهی و فنی پزشکی مورد بررسی قرار داده‌اند، و درمورد بررسی‌های کافی ارائه‌شده و آنچه که از جنبه‌های مختلف برای روشن شدن موضوع مطرح شد، گفت‌وگو به عمل آمد،

و بعد از اینکه برای مجمع روشن شد، که این موضوع نیاز به بررسی بیشتر پزشکی و فقهی، و به مراجعه‌ی بررسی‌ها و پژوهش‌های قبلی، و تکمیل در نظرگرفتن موضوع از همه‌ی جنبه‌های آن را دارد،

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1 ص 233).

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مصوبه‌ی نهایی در مورد این موضوع، به کنفرانس آینده مجمع موکول گردید⁽¹⁾.

دوم: جناب شیخ و دکتر بکرا بوزید - رئیس مجمع - مکلف شد تا یک بررسی جامع در این زمینه که شامل تمام داده‌های فقهی و پزشکی باشد، را تهیه نماید.

سوم: دبیرخانه‌ی عمومی مکلف شد، حداقل سه ماه قبل از برگزاری کنفرانس آینده، آنچه را که از این مطالعات جمع‌آوری می‌کند، به دست همه‌ی اعضای این مجمع برساند.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 16 (3/4).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 6 (2/6)⁽¹⁾

درمورد بانک‌های شیر مادران

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از اینکه بر مجمع یک پژوهش فقهی و یک پژوهش پزشکی درمورد: بانک‌های شیر مادران، تقدیم نمود،

و پس از تأمل در مطالب مذکور در دو پژوهش عرضه شده و گفتگو و مباحثات گسترده پیرامون هر یک از آنها که شامل بررسی جوانب مختلف موضوع بود، موارد زیر روشن گردید:

اول: بانک‌های شیر مادران، یک تجربه بوده که توسط کشورهای غربی انجام پذیرفته است، سپس همراه با این تجربه برخی از موارد

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1 ص 383).

منفی فنی و علمی در آنها ظاهر شده است، بنابراین دچار رکود شده‌اند و علاقمندی به آنها کاهش یافته است.

دوم: اسلام شیر دادن مادران را پیوندی همانند پیوندی نسب و خویشاوندی می‌داند، و با اجماع مسلمانان آنچه را که خویشاوندی حرام می‌کند، شیر دادن مادران، نیز حرام می‌کند. و از جمله مقاصد کلی شریعت، حفظ اصل و نسب است، و بانک‌های شیر مادران منجر به هم‌آمیزی و اشتباه می‌شوند.

سوم: روابط اجتماعی در جهان اسلام، برای نوزاد نارس که قبل از وقتش به دنیا آمده است یا کم وزن یا نیازمند به شیر زن بوده، در موارد خاصی که نیاز به شیردهی طبیعی دارد را، فراهم می‌آورد، و این امر موجب بی‌نیازی به بانک‌های شیر مادران، می‌شود.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: ایجاد بانک‌های شیر مادران در جهان اسلام ممنوع است.

دوم: شیردهی از این بانک‌ها حرام است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 7 (2/7)⁽¹⁾

درمورد دستگاه‌های احیا

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از مطالعه به پژوهش‌های فقهی و پزشکی تقدیم شده درمورد: دستگاه‌های احیا، و پس از مباحثات گسترده، و طرح سؤال‌های متنوع، به ویژه درمورد مرگ و زندگی که با در نظرگرفتن مرتبط بودن برداشتن دستگاه‌های احیا با پایان زندگی شخص بیمار، و با در نظرگرفتن عدم آشکارایی در بسیاری از جنبه‌های آن،

و با در نظرگرفتن اینکه سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت بررسی کافی درباره‌ی این موضوع انجام داده است، پس مراجعه به آن

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1 ص 383).

ضروری می‌باشد،

مصوبه‌های زیر تصویب شد:

اول: صدور مصوبه‌ی نهایی در این موضوع به کنفرانس آینده‌ی مجمع موکول گردید(1).

دوم: تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع، برای جمع‌آوری پژوهش‌ها و مصوبه‌های سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت، و ارائه‌ی خلاصه‌ای مشخص و روشن از آنها به اعضای این مجمع.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 17(3/5).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 8 (2/8)⁽¹⁾

درمورد سؤال‌های بانک توسعه‌ی اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از استماع چندین سؤال و پرسش مطرح شده از سوی بانک توسعه‌ی اسلامی، جهت صدور فتوا درمورد آنها، و پس از استماع گزارش کمیته‌ی فرعی که در اثنای کنفرانس، از میان اعضای بزرگوار مجمع تشکیل گردید، اعضای که به مسائل مطرح شده و کسانی که به جمع آنان پیوستند، پاسخ داده‌اند،

و از آنجایی که موضوع به پژوهش گسترده‌تر و کامل‌تری نیاز دارد، لازم است با بانک ارتباط برقرار شود، و جزئیات مختلف

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 1 ص 383).

موضوع در کمیته‌ای که توسط بانک تشکیل شود، موضوع مورد بررسی و تبادل نظر قرار گیرد،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: این موضوع به دوره‌ی آینده‌ی مجمع موکول گردید⁽¹⁾.
دوم: از بانک توسعه‌ی اسلامی درخواست کرد که گزارشی از سوی کمیته‌ی شرعی خود، تقدیم نمایند.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 13 (3/1).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 9 (2/9)⁽¹⁾

درمورد بیمه و بیمه‌ی اتکایی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از طرف علمای که در دوره که در مورد: بیمه و بیمه‌ی اتکایی، شرکت کردند و پس از مباحثات پیرامون پژوهش‌های تقدیم‌شده،

و پس از بحث عمیق درمورد همه اشکال و انواع آن، و اصولی که بر اساس آن بنا شده، و اهدافی که برای آن تعیین شده، و پس از در نظرگرفتن آنچه که توسط مجامع فقهی و نهادهای علمی در این زمینه صادر شده است،

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 2 ص 545).

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: قرارداد بیمه بازرگانی با حق بیمه‌ی ثابت که شرکت‌های بیمه بازرگانی با آن معامله می‌کنند، قراردادی است که دارای دارای جهالت بزرگی فاسدکننده‌ی قرارداد است، بنابراین، این بیمه از لحاظ شرعی حرام است.

دوم: قرارداد جایگزین که به اصول معاملات اسلامی احترام می‌گذارد، قرارداد بیمه‌ی تعاونی تعاونی که اصولی آن بر اساس بخشش و همکاری بنا شده است، می‌باشد، و همین حکم درمورد بیمه‌ی اتکایی مبتنی بر بیمه‌ی تعاونی نیز صدق می‌کند.

سوم: فراخوانی کشورهای اسلامی برای تأسیس مؤسسات بیمه‌ی تعاونی و همچنین مؤسسات تعاونی برای بیمه‌ی اتکایی، تا اقتصاد اسلامی از سوءاستفاده و مخالفت با احکامی که مورد رضایت الله برای این امت هستند، آزاد شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 10 (2/10)⁽¹⁾

درمورد معامله‌ی بانکی با سود و ربا و حکم معامله با
بانک‌های اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه
عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر
با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از پژوهش‌های پیرامون بانکداری معاصر بر شورای مجمع
عرضه‌شد، و پس از تأمل در پژوهش‌های تقدیم‌شده و مباحثه و گفتگوی
عمیق پیرامون آنها، به گونه‌ای که تأثیرات زیان‌بار این معاملات را بر
سیستم اقتصاد جهانی و بر ثبات آن به ویژه در کشورهای جهان سوم،
آشکار کرد،

و پس از تأمل درمورد آنچه که این سیستم در نتیجه‌ی رویگردانی
از آنچه در کتاب الله از منع روشن جزئی و کامل ربا ذکر شده است، و

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 2 ص 735 و 813).

با فراخواندن برای توبه از ربا، و با اکتفا کردن به اصل سرمایه‌ی بدهی‌ها بدون هرگونه افزایش یا کاهش، خواه بیشتر یا کمتر باشد، و آنچه که از تهدید به جنگ ویرانگر از سوی الله و پیامبرش برای رباخواران آمده است،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: هر گونه افزایش یا سودی که از بدهی سررسیده گرفته شود، به طوری که بدهکار توانایی پرداخت آن را در مقابل به تعویق انداختن بدهی نداشته باشد و همچنین افزایش یا سود وام از ابتدای قرارداد تعیین شده باشد. این دو مورد ربا محسوب می‌شود که از لحاظ شرعی حرام است.

دوم: جایگزینی که نقدینگی مالی و کمک به فعالیت‌های اقتصادی را بر اساس احکام مورد قبول اسلام تضمین می‌کند، همان معامله‌ی است که مطابق با احکام شرعی باشد.

سوم: مجمع، تأکید بر فراخوان دولت‌های اسلامی برای تشویق بانک‌هایی که مطابق با قوانین اسلامی عمل می‌کنند، و توانمند ساختن برای تأسیس بانک‌های اسلامی در هر کدام از کشورهای اسلامی؛ برای تأمین نیازهای مسلمانان تا مسلمان در یک تضاد میان واقع خود و میان لوازم عقیدتش گزران نکند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 11 (2/11)⁽¹⁾

درمورد یکسان کردن آغاز ماه‌های هجری قمری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه
عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر
با 22 - 28 دسامبر 1985م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضاء و کارشناسان
درمورد: یکسان کردن آغاز ماه‌های هجری قمری، و پس از بررسی و
مباحثه‌ی گسترده در موضوع مذکور، و پس از شنیدن نظرات زیادی
پیرامون اعتبار حساب جهت اثبات‌کردن آغاز ماه‌های هجری قمری،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، برای
دریافتن پژوهش‌های علمی مستند از سوی کارشناسان مورد اعتماد در

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 2 ص 839).

محاسبات ستاره شناسی و هواشناسی.

دوم: موضوع یکسان کردن آغاز ماه‌های قمری در دستورکار دوره‌ی آینده‌ی مجمع؛ برای تکمیل بررسی از دو دیدگاه فنی و فقه شریعت، ثبت گردید(1).

سوم: تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع، برای فراخواندن تعداد کافی از کارشناسان مذکور، جهت مشارکت آنان همراه با فقیهان، برای در نظرگرفتن کلیه‌ی جنبه‌های موضوع، به صورت واضح و شفاف که بتواند برای روشن شدن حکم شرعی قابل اعتماد از آنان به‌رمند شد.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 18 (3/6).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 12 (2/12)⁽¹⁾

درمورد ضمانت‌نامه‌ی بانکی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدی عربستان سعودی، مورخه‌ی 10 - 16 ربیع الثانی 1406 هـ. ق، برابر با 22 - 28 دسامبر 1985م،

و پس از مطالعه در مورد: ضمانت‌نامه و بررسی و پژوهش‌های آن، و پس از دادوگرفت و گفتگوی عمیق، موارد زیر روشن گردید:

اول: ضمانت‌نامه‌ی بانکی با انواع اولیه و نهایی آن، یا با پوشش مالی یا بدون پوشش مالی است، اگر بدون پوشش مالی باشد، عبارت است از: الحاق مسئولیت ضامن به مسئولیت فردی دیگر در آنچه که فوری یا در آینده لازم گردد، و این واقعیتی است که در فقه اسلامی به نام: ضمانت یا کفالت ذکر شده است.

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 2 ص 1035).

و اگر ضمانت‌نامه دارای پوشش مالی باشد، بنابراین رابطه‌ی بین متقاضی ضمانت‌نامه‌ی بانکی و بین‌واگذارکننده‌ی آن عبارت است از: نیابت، و وکالت با پرداخت یا بدون پرداخت معتبر است، در حالی که رابطه‌ی ضمانت به نفع ذینفع (کفالت‌شده) باشد.

دوم: ضمانت عبارت است از یک قرارداد خیرخواهانه که مقصود آن آسان‌گیری و خیرخواهی می‌باشد. و فقیهان پرداخت کارمزد در کفالت را جایز نمی‌دانند، زیرا در حالت پرداخت مبلغ ضمانت توسط ضامن، مشابه وامی می‌گردد که منفعتی را برای وام‌دهنده ایجاد کرده است و این امر در شریعت ممنوع می‌باشد.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: گرفتن اجرت برای بستن قرارداد ضمانت‌نامه‌ی بنکی - که معمولاً مقدار و مدت ضمانت را در نظر می‌گیرد - چه با پوشش مالی یا بدون پوشش مالی، جایز نیست.

دوم: هزینه‌های اداری صدور ضمانت‌نامه‌ی بانکی، با دو نوع مذکور آن با در نظر گرفتن عدم افزایش دستمزد متعارف از لحاظ شرعی جایز است و در صورت تقدیم پوشش کامل یا جزئی، جایز است، برآوردهای هزینه‌ی صدور ضمانت‌نامه‌ی بانکی در آنچه که احتمالاً برای انجام این کار نیاز به پوشش داشته باشد، حساب شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی سوم
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

عمّان (اردن هاشمی)
8 - 13 صفر 1407 هـ . ق، برابر با
11 - 16 اکتبر 1986 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌های شماره: 13 (3/1)⁽¹⁾

درمورد سؤال‌های بانک توسعه‌ی اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمّان پایتخت اردن، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ . ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از مطالعات عمیق و مباحثات گسترده درمورد کلیه‌ی سؤال‌های مطرح شده‌ای که توسط بانک به مجمع ارائه‌شده بود،

مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

(الف) درمورد کارمزد خدمات بدهی‌ها در بانک توسعه

اسلامی:

اول: پرداخت هزینه‌های خدمات بدهی‌ها جایز است، مشروط بر اینکه در محدوده‌ی هزینه‌های فعلی باشد.

دوم: افزودن هرگونه کارمزدی به خدمات واقعی حرام است؛ زیرا

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوم، ج 2 ص 527 و شماره‌ی سوم ج 1 ص 77).

مشمول ربای حرام در شریعت می‌شود.

(ب) درمورد مسائل اجاره:

اول: تعهد بانک توسعه‌ی اسلامی مبنی بر اجاره‌ی تجهیزات به مشتری پس از مالکیت آنها توسط بانک، موردی قابل قبول در شریعت است.

دوم: اینکه وکالت دادن بانک توسعه‌ی اسلامی به یکی از مشتریان خود برای خرید آنچه که مشتری از تجهیزات، ماشین آلات و امثال آنها نیاز برای بانک، به طوری که اوصاف و قیمت آن مشخص شده باشد، با این هدف که بانک این موارد را پس از آنکه نماینده‌ی خود آنها را در حیات خویش در آورد، اجاره دهد، یک وکالت قابل قبول از لحاظ شریعت است، و بهتر این است که وکالت به غیر از مشتری ذکر شده داده شود، اگر امکان آن وجود دارد.

سوم: عقد اجاره باید پس از حاصل شدن مالکیت حقیقی تجهیزات، منعقد شود و در قرارداد جداگانه‌ای از قرارداد وکالت و تعهد، منعقد شود.

چهارم: تعهد اهدای تجهیزات به مستأجر پس از پایان مدت اجاره، در یک قرارداد جداگانه‌ای جایز است.

پنجم: پیامدهای حاصل از تخریب یا کم و کاستی در تجهیزات، بر عهده‌ی بانک به عنوان مالک آنها خواهد بود، مگر اینکه این امر به دلیل تعدی کردن یا کوتاهی از طرف مستأجر حاصل شود، در این

صورت پیامدهای آن بر عهده مستأجر خواهد بود.

ششم: هزینه‌های بیمه در نزد شرکت‌های اسلامی، هرچه ممکن بود، بر عهده‌ی بانک است.

(ج) درمورد معاملات فروش معوق با اقساط قیمت:

اول: تعهد بانک توسعه‌ی اسلامی مبنی بر فروش تجهیزات به مشتری پس از مالکیت آنها توسط بانک، امری قابل قبول از لحاظ شریعت است.

دوم: اینکه بانک یکی از مشتریان خود را وکیل کند تا تجهیزات، دستگاه‌ها و موارد مشابهی را که آن مشتری نیاز دارد خریداری کند، برای حساب بانک، به طوری که آن تجهیزات دارای اوصاف و قیمت معین باشند، با هدف اینکه بانک پس از دریافت و در اختیار گرفتن آنها توسط وکیل، آنها را به او بفروشد، یک وکالت قابل قبول از لحاظ شریعت است، و بهتر است که نماینده‌ی خرید بانک شخصی دیگر غیر از مشتری مذکور باشد، اگر امکان آن وجود دارد.

سوم: عقد بیع باید پس از مالکیت واقعی تجهیزات و دریافت آنها منعقد شود و باید با عقد جداگانه منعقد شود.

(د) درمورد معاملات مالی تجارت خارجی:

همان اصول قابل استفاده در فروش معوق با اقساط قیمت در این معاملات اعمال می‌شود.

(هـ) در مورد تصرف کردن به سودهای سپرده‌ها که بانک توسعه

اسلامی مجبور است آنها را در بانک‌های خارجی سپرده گذاری کند:

برای بانک حرام است که با استفاده از سود حاصل از سپرده‌هایش، ارزش واقعی ارز خود را از آثار نوسانات ارزی حمایت کند. بنابراین، این مزایا باید برای اهداف عمومی استفاده شود، مانند آموزش، پژوهش‌ها، ارائه‌ی تجهیزات امدادسانی، ارائه‌ی کمک‌های مالی به کشورهای عضو و ارائه‌ی کمک‌های فنی به آنها، و همچنین ارائه‌ی کمک به نهادهای علمی، پژوهشکده‌ها و مدارس، و آنچه که مربوط به انتشار دانش اسلامی است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 14 (3/2)⁽¹⁾

درمورد زکات سهام شرکت‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عَمّان پایتخت اردن، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ.
ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از مباحثات در مورد: زکات سهام شرکت‌ها، و پس از بررسی
کلیه‌ی جوانب و پژوهش‌های دریافتی پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه‌ی ویژه درمورد این موضوع، به کنفرانس چهارم
موکول گردید⁽²⁾.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 3 ص 705).

(2) بنگر مصوبه‌ی شماره 28 (4/3).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 15 (3/3)⁽¹⁾

درمورد بکارگیری زکات در پروژه‌های سودآور بدون
تملیک شخصی، برای مستحق آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: بکارگیری از زکات
در پروژه‌های سودآور بدون تملیک شخصی، برای مستحق آن، و پس
از استماع نظرات اعضاء و کارشناسان پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

با در نظرگرفتن اصل استفاده از اموال زکات در پروژه‌های
سرمایه‌گذاری که مالکیت آنها به صاحبان مستحق زکات منتهی می‌شود
یا متعلق به نهاد شرعی مسئول جمع‌آوری و توزیع زکات باشد، جایز
است، مشروط بر اینکه پس از رفع نیازهای فوری مستحقین زکات باشد،
و تضمین‌های کافی برای جلوگیری از خسارت‌ها فراهم آید.

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 1 ص 309).

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 16 (3/4)⁽¹⁾

درمورد کودکان تلقیح مصنوعی (IVF)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: کودکان با تلقیح مصنوعی (IVF)، و استماع توضیحات کارشناسان و پزشکان، و پس از مباحثات پیرامون آن، مشخص شد که روش‌های بارداری با تلقیح مصنوعی که امروزه شناخته شده است، هفت روش می‌باشد، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: پنج روش زیر در شریعت حرام و منع قطعی می‌باشند، و تحریم آنها بخاطر خود این روش‌ها یا پیامدهای آنهاست، از جمله: اختلاط نسب، ضایع‌شدن مادر بودن و سایر ممنوعیت‌های شرعی: اول: اینکه لقاح بین: نطفه‌ی گرفته شده از شوهر و تخمک گرفته

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 1 ص 423).

شده از زنی که همسر او نیست اجرا می‌شود، سپس آن لقاح، در رحم همسرش کاشته می‌شود.

دوم: اینکه لقاح بین: نطفه‌ی مردی غیر از شوهر در تخمک زن تلقیح می‌شود، سپس آن لقاح در رحم زن کاشته می‌شود.

سوم: اینکه لقاح خارجی بین: اسپرم شوهر و تخمک زن اجرا می‌شود، سپس لقاح در رحم زنی دیگری کاشته می‌شود که به بارداری آن کمک می‌شود.

چهارم: اینکه لقاح خارجی بین: اسپرم غیر شوهر و تخمک غیر همسر اجرا می‌شود، سپس لقاح در رحم همسر کاشته می‌شود.

پنجم: اینکه لقاح خارجی بین: اسپرم شوهر و تخمک زن انجام می‌شود، سپس لقاح در رحم همسر دیگری کاشته می‌شود.

دوم: استفاده از روش‌های ششم و هفتم در صورت نیاز، همراه با تأکید بر ضرورت انجام کلیه‌ی اقدامات احتیاطی لازم، اشکالی ندارد و آنها عبارتند از:

ششم: اینکه اسپرم از شوهر و تخمک از همسرش گرفته می‌شود، و لقاح خارجی اجرا می‌شود، سپس لقاح در رحم زن کاشته می‌شود.

هفتم: اسپرم شوهر گرفته می‌شود و برای لقاح داخلی در محل مناسب در واژن یا رحم همسرش تزریق می‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 17 (3/5)⁽¹⁾
درمورد دستگاه‌های احیا

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،
پس از بررسی کلیه‌ی جنبه‌های مطرح شده درمورد دستگاه‌های
احیا، و استماع مباحثات گسترده‌ی پزشکان متخصص،
موارد زیر را تصویب نمود:

بر اساس شریعت اسلامی بیمار درگذشته است، و کلیه‌ی احکام
شرعی مربوط به مرگ بر روی آن اجرا می‌شود در حالیکه یکی از
علامت‌های زیر در وی ظاهر شود:

1- اگر قلب و تنفس او کاملاً متوقف شده باشد و پزشکان بر
غیرقابل برگشت بودن این توقف، نظر داده‌اند.

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 2 ص 523).

2- اگر تمام عملکردهای مغزی او به طور کلی از کار افتاده باشد، و پزشکان متخصص نظر داده‌اند که این اختلال غیرقابل برگشت است و مغز او در حال تجزیه شدن است.

در این حالت، برداشتن دستگاه‌های احیای نصب شده بر روی شخص جایز است، حتی اگر بعضی از اندام‌ها مانند قلب، به دلیل نصب دستگاه‌های احیا، هنوز به طور خودکار کار می‌کنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 18 (3/6)⁽¹⁾

درمورد یکسان‌کردن آغاز ماه‌های هجری قمری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی دو موضوع در مورد: یکسان‌کردن آغاز ماه‌های
هجری قمری:

اول: مقدار تأثیر تفاوت مطالع‌های فلک در یکسان‌کردن آغاز ماه‌ها.

دوم: حکم تعیین آغاز ماه‌های قمری با حسابات فلکی.

و پس از استماع پژوهش‌های تقدیم‌شده، از سوی اعضاء و
کارشناسان، درمورد این موضوع،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اگر در کشوری طلوع هلال مشاهده شود، التزام به آن برای

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 2 ص 811).

همه‌ی مسلمانان واجب می‌گردد، و در این حالت تفاوت مکانی طلوع هلال در نظر گرفته نمی‌شود، و این با دلیل عمومیت امر کردن به روزه داری و افطار است.

دوم: با توجه به احادیث نبوی و حقایق علمی، باید بر مشاهده‌ی طلوع هلال اعتماد کرد و از محاسبات و مشاهدات فلکی استفاده شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 19 (3/7)⁽¹⁾

درمورد احرام حج و عمره، برای مسافر با هواپیما و کشتی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: احرام حج و عمره، برای مسافر با هواپیما و کشتی،

موارد زیر را تصویب نمود:

میقات‌های مکانی که سنت نبوی آنها را تعیین کرده، برای کسی که خواهان حج یا عمره باشد، و از آنها عبور کند یا در مجاورت آنها از طریق زمینی یا هوایی یا دریایی قرار گیرد، واجب است، و این به دلیل عمومیت امر نمودن به احرام در احادیث نبوی شریف است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم ج 3 ص 1419).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 20 (3/8)

درمورد پرداخت زکات به نفع صندوق همبستگی اسلامی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از استماع اظهارات معاون دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی
درمورد: فعالیت‌های صندوق همبستگی اسلامی، نیاز شدید آن به حمایت
مالی و پیشنهاد آن برای اینکه موردی از موارد زکات باشد،

موارد زیر را تصویب نمود:

دبیرخانه عمومی، با همکاری صندوق همبستگی اسلامی مکلف
هستند که مطالعات لازم را برای بحث درمورد این موضوع تهیه و در
جلسه بعدی مجمع ارائه دهند⁽¹⁾.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 27 (4/2).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 21 (3/9)⁽¹⁾

درمورد احکام ارزش‌کاغذی‌ها و تغییر نرخ ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی پژوهش‌های واردشده به مجمع در مورد: احکام ارزش کاغذی و تغییر نرخ ارز،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمورد احکام ارزش کاغذی: این ارزش معتبری است که دارای صفت کامل قیمت یا ارزش است و احکام شرعی تعیین شده برای طلا و نقره از لحاظ احکام: ربا، زکات، سلم و سایر احکام برخوردار است.
دوم: درمورد تغییر نرخ ارز: بررسی این موضوع برای کامل کردن مطالعات در همه جوانب، و بررسی آنها در دوره‌ی چهارم مجمع،

(1) مجله مجمع (شماره‌ی سوم ج 3 ص 1650 و شماره‌ی پنجم ج 3 ص 1609).

به موکول گردید(1).

الله متعال، توفیق دهند است؛

≈≈≈

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 42 (5/4).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 22 (3/10)⁽¹⁾

درمورد سندهای مقارضه (شرکت مضاربه) و سندهای
توسعه و سرمایه‌گذاری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: سندهای مقارضه
(شرکت مضاربه) و سندهای توسعه و سرمایه‌گذاری، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن، و مطابق با برنامه‌ی مجمع، درمورد ضرورت
تهیه‌ی چندین پژوهش در یک موضوع یکسان،

و با توجه به اهمیت این موضوع، و ضرورت بررسی برای تکمیل
همه جنبه‌های آن، پوشش کلیه‌ی جزئیات آن و آشنایی با همه‌ی نظرات
درمورد آن،

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم ج 3 ص 1809).

موارد زیر را تصویب نمود:

اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع کسانی را که صلاح می‌داند، برای تهیه‌ی چندین پژوهش درمورد آن مکلف سازد تا بر اساس آن مجمع در چهارمین کنفرانس خود مصوبه‌ی مناسبی را تصویب نماید(1).

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی 30 (4/5).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 23 (3/11)⁽¹⁾

در مورد سؤال‌های پژوهش‌کده بین‌المللی فکر اسلامی در
واشنگتن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از مطالعه‌ی سؤال‌های ارائه‌شده توسط پژوهش‌کده بین‌المللی فکر
اسلامی در واشنگتن، و پاسخ‌های تهیه شده توسط برخی از اعضا و
کارشناسان،

موارد زیر را تصویب نمود:

دبیرخانه‌ی عمومی مجمع مکلف است، پاسخ‌های تصویب شده‌ی
مجمع را به اطلاع پژوهش‌کده‌ی مذکور برساند.

بسم الله الرحمن الرحيم، و درود و سلام بر پیشوا و پیامبر ما محمد،

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 2 ص 1087، و شماره‌ی دوم ج 1 ص 199).

و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

آنچه که مجمع درمورد پاسخ به سؤال‌ها تصویب کرده است^(*)

سؤال سوم: ازدواج یک زن مسلمان با غیرمسلمان چه حکمی دارد، به ویژه اگر پس از ازدواج امیدوار باشد که آن مرد به دین اسلام روی آورد، در حالی که بسیاری از زنان مسلمان ادعا می‌کنند که در اکثر موارد مرد مسلمان شایسته پیدا نمی‌کنند و آنان در بیم به انحراف کشیده شدن یا زندگی کردن در یک شرایط بسیار دشوار قرار دارند؟

جواب: ازدواج زن مسلمان با مرد غیر مسلمان طبق قرآن، سنت و اجماع حرام است. و در صورت وقوع، باطل است و پیامدهای ازدواج شرعی را به همراه ندارد و فرزندان حاصل از این ازدواج فرزندان نامشروع هستند. و امیدواری به مسلمان شدن شوهران چیزی از این حکم را تغییر نمی‌دهد.

سؤال چهارم: حکم ادامه‌ی ازدواج و رابطه‌ی زناشویی بین زنی که وارد اسلام شده است و همسرش در کفر باقی مانده چیست، و از او فرزندی دارد که ترس از دست دادن و انحراف آنها وجود دارد و امیدوار است که شوهرش به دین اسلام هدایت شود، اگر رابطه‌ی زناشویی بین آنان ادامه یابد؟

اگر امیدی به اسلام آوردن او وجود نداشته باشد، اما شوهر رابطه‌ی

(*) صدور مصوبه‌ها برای سؤال‌های 1، 2، 7، 15، 22 به تعویق انداخته شد.

خوبی با همسرش دارد و همسر ترس این را دارد که اگر از او جدا شود، یک شوهر مسلمان پیدا نکند، چه حکمی دارد؟.

جواب: همان هنگامی که زن مسلمان شود و شوهرش اسلام را نپذیرد، عقد ازدواج آنان فسخ می‌گردد و رابطه‌ی زناشویی زن با وی جایز نیست، اما زن در مدت عده منتظر می‌ماند، اگر شوهر در این مدت اسلام را پذیرفت، با عقد ازدواج قبلی آنان نزد او بر می‌گردد. اما اگر مدت عده‌ی زن سپری شد و شوهرش مسلمان نشد، آنچه بین آنان بوده قطع شده است. اگر - پس از این - او مسلمان شد و آنان علاقمند به بازگشتن به ازدواجشان شدند، می‌توانند با عقد جدید به ازدواجشان باز گردند. و آنچه رابطه‌ی خوب نامیده می‌شود، هیچ تأثیری در جایز بودن ادامه‌ی ازدواج ندارد.

سؤال پنجم: حکم دفن مسلمان در قبرستان‌های غیرمسلمانان چیست، زیرا دفن در خارج از قبرستان‌های آماده شده، مجاز نیست و در بیشتر ایالت‌های آمریکا و کشورهای اروپایی هیچ قبرستان خاصی برای مسلمانان وجود ندارد؟

جواب: دفن یک مسلمان در قبرستان غیر مسلمانان در یک کشور غیرمسلمان به علت ضرورت جایز است.

سؤال ششم: حکم فروختن مسجدی که مسلمانان از منطقه‌ای که مسجد در آنجا بوده و نقل مکان کردند، و از ائتلاف یا تصاحب آن بیم دارند، چیست؟ چرا که مسلمانان بارها منزلی خریداری می‌کنند و آن را

به مسجد تبدیل می‌کنند، سپس اگر اکثریت مسلمانان به علت شرایط کاری از این منطقه نقل مکان کردند، این مسجد ترک یا رها می‌گردد، و ممکن است توسط دیگران تصاحب شود. و ممکن است که آن مسجد را فروخت، و مسجدی دیگری در مکان که مسلمانان در آن هستند بنا کرد و جایگزین آن نمایند. پس حکم این معامله یا جایگزین کردن آن چیست؟ و اگر فرصت جایگزین کردن به مسجد دیگری امکان پذیر نبود، بنابراین نزدیکترین راحل‌هایی جایز؛ برای صرف کردن هزینه‌ی مسجد، چیست؟

جواب: فروش مسجدی که مورد استفاده قرار نمی‌گیرد جایز است، یا مسلمانان محلی را که در آن واقع شده رها کردند، یا بیم آن می‌رود که کفار آن را تصاحب کنند، به شرط آن که با قیمت آن، مکان دیگری برای برپایی مسجد خریداری شود.

سؤال هشتم: برخی از زنان یا دختران که به دلیل شرایط کار یا تحصیل مجبور می‌شوند به تنهایی یا با زنان غیر مسلمان اقامت کنند، حکم این اقامت چیست؟.

جواب: در شریعت اقامت یک زن مسلمان به تنهایی در کشورهای غربی جایز نیست.

سؤال نهم: بسیاری از زنان در اینجا ذکر می‌کنند که حداکثر چیزی که می‌توانند بدن خود را بپوشانند به غیر از صورت و دستان است و برخی دیگری آنان کارفرمایان‌شان مانع از پوشش سر آنان می‌شوند.

بنابراین حداکثر چیزی که می‌توان برای ظهور اعضای بدن یک زن در میان نامحرم در محل کار یا تحصیل جایز باشد، چیست؟

جواب: حجاب یک زن مسلمان - نزد اکثریت عالمان - پوشاندن تمام بدن به جز صورت و دست‌هایش است، و این در صورتی می‌باشد که از فتنه نترسد، اما اگر از فتنه ترسید، پوشاندن آنان نیز واجب می‌گردد.

سؤال دهم و سؤال یازدهم: - بسیاری از دانشجویان مسلمان برای تأمین هزینه‌های تحصیل و زندگی مجبور به کار در این کشور می‌شوند، زیرا بسیاری از آنان آنچه را که از خانواده‌هایشان می‌گیرند، برایشان کفایت نمی‌کند، و این امر کار کردن را برای آنها ضروری کرده که بدون آن نمی‌توانند زندگی کنند و اغلب آنان کار پیدا نمی‌کنند مگر در رستوران‌هایی که مشروبات الکلی می‌فروشند یا در آنجا غذاهایی تقدیم می‌شود که دارای گوشت خوک و سایر محرّمات در آنها وجود دارد، بنابراین انجام این کار در این مکان‌ها چه حکمی دارد؟

- فروش مشروبات الکلی و خوک‌ها، یا تولید مشروبات الکلی و فروش آن به غیر مسلمان چه حکمی دارد؟ شایان ذکر است که برخی از مسلمانان در این کشورها این کار را به عنوان شغل خود برگزیده‌اند.

جواب: اگر یک مسلمان نتواند کاری را که از لحاظ شرعی مباح است پیدا کند، ممکن است در رستوران‌های کافران کار کند، به شرط اینکه شخصاً مشروب الکلی را ننوشاند یا حمل یا تولید نکند، یا به تجارت مشروب الکلی نپردازد، و این حکم در مورد تقدیم کردن گوشت خوک و

مانند آن از سایر موارد محرم نیز صورت می‌گیرد.

سؤال دوازدهم: بسیاری از داروها حاوی مقادیر مختلف الکل هستند که بین: 0/01٪ و 25٪ است و بیشتر این داروها داروهایی: سرماخوردگی، گلودرد، سرفه و سایر بیماری‌های شایع می‌باشند. این داروهای حاوی الکل، تقریباً 95٪ داروهای موجود در این زمینه را تشکیل می‌دهند که بدست‌آوردن داروهای فاقد الکل را فرایندی دشوار یا غیرممکن می‌کند. با این شرایط استفاده‌کردن از این داروها چه حکمی دارد؟

جواب: برای یک بیمار مسلمان اگر داروی فاقد الکل در دسترس نباشد، و دارویی حاوی درصدی از الکل را استفاده کند، و همچنین آن دارو را پزشک معتبر امینی در تخصص خود تقدیم کرده باشد، جایز است.

سؤال سیزدهم: مخمرها و ژلاتین‌هایی هستند که در آنها عناصر استخراج‌شده از گوشت خوک به نسبت بسیار کم وجود دارد، آیا استفاده از این مخمرها و ژلاتین‌ها جایز است؟

جواب: استفاده از مخمرها و ژلاتین‌های استخراج شده از خوک در مواد غذایی برای مسلمان جایز نیست و به کاربردن مخمرها و ژلاتین‌های استخراج شده از گیاهان یا حیواناتی که طبق شریعت ذبح شده‌اند، کفایت می‌کند.

سؤال چهاردهم: اکثریت مسلمانان مجبور شدند در مساجد خودشان

جشن‌های عروسی را برای دخترانشان برگزار کنند و در این جشن‌ها غالباً رقص، سرود و موسیقی وجود دارد و آنان مکانی برای برگزاری چنین جشن‌هایی در اختیار ندارند، بنابراین برگزاری این جشن‌ها در مساجد چه حکمی دارد؟

جواب: برگزاری عقد ازدواج در مساجد مستحب می‌باشد، و برگزاری جشن‌ها در آنها اگر با مانع شرعی همراه باشد، مانند اختلاط مردان با زنان، آشکاری زنان با آرایش و زینت، رقص و موسیقی، جایز نیست.

سؤال شانزدهم: ازدواج دانشجوی دختر یا پسر مسلمان، ازدواجی که قصد تداوم در آن نیست، بلکه قصد منعقدشده در آن، این است که به محض پایان تحصیل و تصمیم به بازگشت به محل اقامت دائم، این ازدواج پایان پذیرد، اما عقد ازدواج - معمولاً - یک عقد عادی و به همان شکل و مضمون ازدواج دائمی است، این ازدواج چه حکمی دارد؟

جواب: اصل و اساس در ازدواج تداوم، همیشگی و تأسیس یک خانواده‌ی پایدار است، مگر اینکه چیزی ناگهانی آن را پایان دهد.

سؤال هفدهم: ظاهرشدن زن در محل کار یا تحصیل، بعد از اینکه از موی ابروهایش بردارد و سرمه به چشمانش بزند، چه حکمی دارد؟

جواب: سرمه زدن به چشمان برای زن و مرد شرعاً جایز است. اما برداشتن بعضی از موی‌های ابرو، جایز نیست، مگر اینکه این موها باعث زشت‌رو در اصل خلقت زن باشد.

سؤال هجدهم: بعضی از زنان مسلمان، برای دست ندادن با نامحرمانی که به مکانهای محل کار یا تحصیل آنان رفت و آمد دارند، شرمسار می‌شوند، بنابراین برای جلوگیری از این خجالتی با نامحرمان دست می‌دهند، این دست دادن چه حکمی دارد؟

چنین حالت نیز برای بسیاری از مردان مسلمانانی که زنان نامحرم برای دست دادن با آنان جلو می‌آیند، صدق می‌کند و امتناع این مردان از دست ندادن با آنان، همانطور که این مردان و زنان یاد می‌کنند، باعث خجالتی آنان می‌شود؟

جواب: دست دادن مردان با زن نامحرم بالغه، و همچنین برعکس آن، در شریعت حرام است.

سؤال نوزدهم: اجاره‌ی کلیساها به عنوان مکانهایی برای برگزاری نمازهای پنج‌گانه یا نماز جمعه و دو عید، با وجود مجسمه‌ها و آنچه که معمولاً در کلیساها می‌باشد، چه حکمی دارد ... با توجه به اینکه کلیساها - معمولاً - ارزانترین مکانهایی هستند که می‌توان از مسیحیان اجاره گرفت و برخی از آنها توسط دانشگاه‌ها یا نهادهای خیریه ارائه می‌شود تا در این پیوسته‌ها به طور رایگان از آنها بهرمنند شد؟

جواب: اجاره‌ی کلیساها برای نماز در موقعیت نیاز ممانعت شرعی ندارد و از نماز خواندن به سمت مجسمه‌ها و تصاویر خودداری شود و اگر آنان رو به قبله است با مانعی پوشانده شود.

سؤال بیستم: ذبیحه‌های اهل کتاب از یهودیان و مسیحیان و غذایی

که آنها در رستورانهای خود تقدیم می‌کنند، در صورت عدم آگاهی بر گفتن بسم الله در هنگام ذبح آنها، چه حکمی دارد؟

جواب: ذبیحه‌های اهل کتاب، اگر به روشی شرعی ذبح شده باشد از لحاظ شرعی جایز است، حتی اگر نام الله بر روی آنها گفته نشده باشد. و مجمع توصیه می‌کند که در مورد این موضوع مطالعه‌ی عمیقی در جلسه بعدی انجام شود⁽¹⁾.

سؤال بیست و یکم: بسیاری از مناسبت‌های عمومی که از مسلمانان برای شرکت در آنها دعوت می‌شود، مشروبات الکلی سرو می‌شود و زنان و مردان باهم اختلاط هستند، و کنارگیری مسلمانان از این مناسبت‌ها ممکن است منجر به کنارگیری آنان از سایر افراد جامعه و از بین رفتن برخی از مزایا برای آنان شود.

حضور در این مهمانی‌ها بدون شرکت در نوشیدن مشروبات الکلی یا رقص یا خوردن گوشت خوک، چه حکمی دارد؟

جواب: شرکت کردن در مهمانی‌هایی که مشروبات الکلی سرو می‌شود، حضور مرد یا زن مسلمان در مجالس گناه و منکرات جایز نیست.

سؤال بیست و سوم: در بسیاری از ایالت‌های آمریکا و همچنین کشورهای اروپایی مشاهده‌ی هلال ماه رمضان یا شوال دشوار یا غیرممکن است و پیشرفت‌های علمی که در بسیاری از این کشورها وجود دارد امکان شناخت دقیق طلوع هلال به روش محاسبه را فراهم

(1) بنگر مصوبه‌ی 95 (10/3) بند ششم و بعد از آن.

کرده است، بنابراین آیا اعتماد کردن بر روش محاسبه در این کشورها جایز است؟

و آیا می‌توان از رصدخانه‌ها کمک گرفت و سخنان کفار سرپرست بر آنها را پذیرفت، با توجه به اینکه گمان غالب بر صدق سخنان آنها در این امور دلالت دارد؟

شایان ذکر است که پایبندی مسلمانان در آمریکا و اروپا به برخی از کشورهای اسلامی شرقی در روزه‌داری یا افطار، اختلافات زیادی را بین آنان ایجاد کرده است، که در اکثریت وقت‌ها مهم‌ترین مزایای عیدها را از آنان گرفته و مشکلات دائمی را تقریباً ایجاد می‌کند و به نظر بعضی‌ها، پذیرفتن یکی از محاسبه‌ها ممکن است یا احتمال دارد، این مشکلات را از بین ببرد.

جواب: اعتماد بر مشاهده کردن واجب است، و می‌توان از محاسبات فلکی و رصدخانه‌ها، با در نظر گرفتن احادیث نبوی و حقایق علمی، کمک گرفت.

و اگر مشاهده‌ی طلوع هلال در کشوری ثابت شد، بر مسلمانان واجب می‌شود به آن پایبند باشند، و تفاوت مطلع‌ها به دلیل کلیت خطاب امر کردن به روزه‌داری و افطار کردن، اهمیتی ندارد⁽¹⁾.

سؤال بیست و چهارم: کارکردن یک مسلمان در ادارات و

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 18 (3/6).

وزارتخانه‌های دولت ایالات متحده یا سایر دولت‌های کشورهای غیر اسلامی، به ویژه در زمینه‌های مهم مانند صنایع اتمی یا مطالعات استراتژیک و مانند آنها، چه حکمی دارد؟

جواب: کارکردن در زمینه‌های مباح برای یک مسلمان در ادارات و نهادهای دولت‌های کشورهای غیر مسلمان، مشروط به عدم آسیب‌رساندن به مسلمانان، از لحاظ شرعی جایز است.

سؤال بیست و پنجم و سؤال بیست و ششم: طراحی کردن ساختمان کلیساهای مسیحیان و غیره، به دست یک مهندس مسلمان چه حکمی دارد، با توجه به اینکه این بخشی از کار او در شرکتی است که او را به کار گرفته است و در صورت امتناع، ممکن است منجر به اخراج او گردد.

کمک‌های مالی از سوی فرد یا نهادی مسلمان، به نهادهای آموزشی یا تبلیغاتی مسیحی یا کلیسا، چه حکمی دارد؟

جواب: برای یک مسلمان جایز نیست که در طراحی یا ساخت عبادتگاه‌های کافران یا پرداخت کمک‌های مالی یا کاری، مشارکتی داشته باشد.

سؤال بیست و هفتم: بسیاری از خانواده‌های مسلمان، مردان آنها در زمینه‌های فروش مشروبات الکلی، گوشت خوک و مانند آنها کار می‌کنند و همسران و فرزندان آنان از این کار متنفر هستند، با توجه به اینکه با هزینه‌ی این مرد زندگی می‌کنند، آیا برای آنان مشکلی وجود

دارد؟

جواب: زن و فرزندی که قادر به کسب درآمد حلال نیستند، در حالت ضرورت، می‌توانند از درآمد حرام شوهر مانند فروش مشروب الکلی، گوشت خوک و سایر درآمدهای محرم استفاده کنند، و این پس از تلاش برای قانع کردن شوهر برای کسب درآمد حلال و جستجوی برای یافتن شغل دیگری است.

سؤال بیست و هشتم: خرید خانه‌ی مسکونی، خودرو شخصی و وسایل منزل از طریق وام از بانک‌ها و نهادهایی که در ازای رهن اصل دارایی، سود محدودی را بر آن وام‌ها تحمیل می‌کنند، چه حکمی دارد؟ با توجه به اینکه درمورد خانه‌های مسکونی، خودروها و وسایل خانگی به طور عمومی، گزینه‌ی جایگزین فروش، اجاره با اقساط ماهانه است که معمولاً از اقساط خریدی که توسط بانک‌ها پرداخت می‌شود، بیشتر است.

جواب: این در شریعت جایز نیست.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 24 (3/12) درمورد پروژه‌های علمی مجمع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر
1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،
پس از مطالعه‌ی گزارش بخش برنامه‌ریزی درمورد نشست خود،
در مورخه‌ی 8 و 9 صفر 1407 هـ. ق، برابر با 11 - 12 اکتبر
1986 م، که در آن تعدادی از موضوعات در دستورکار را مورد
بررسی قرار داده‌اند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تصویب پروژه‌های زیر پس از انجام برخی اصلاحات در آنها:

1- دائرة المعارف فقهی اقتصادی.

2- فرهنگ اصطلاحات فقهی.

3- دانشنامه‌ی قواعد فقهی.

4- دانشنامه و تدوین ادله‌ی احکام فقهی.

- 5- احیای میراث فقهی.
 - 6- لائحه‌ی مالی دانشنامه‌ی فقهی اقتصادی.
 - 7- لائحه‌ی مالی فرهنگ اصطلاحات فقهی.
 - 8- لائحه‌ی مالی احیای میراث فقهی.
 - 9- رویکرد پیشبرد فعالیت‌ها و مباحثات، و مدیریت جلسات شورا.
- دوم: تشکیل یک کمیته‌ی علمی چهار جانبه، برای برنامه‌ریزی هر یک از این دو پروژه: دانشنامه‌ی قواعد فقهی و دانشنامه ادله‌ی احکام فقهی، با مشورت میان: رئیس مجمع و دبیرکل مجمع بین‌المللی فقه اسلامی.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 25 (3/13)

درمورد توصیه‌های دوره‌ی سوم مجمع بین‌المللی فقه اسلامی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عمان پایتخت اردن هاشمی، مورخه‌ی 8 - 13 صفر 1407 هـ. ق، برابر با 11 - 16 اکتبر 1986 م،

پس از شنیدن سخنان اعلیحضرت شاهزاده الحسن بن طلال ولیعهد اردن هاشمی، درمورد مشکلات ضروری که مسلمانان در زمینه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی متحمل می‌شوند و نیاز شدید به فراهم‌آوردن نیازهای فوری مسلمانان در مواجهه با پیامدهای فقر، بیماری و جهل، و برقراری یک زندگی شرافت‌مندانه برای انسان‌ها دارد،

و پس از اطلاع یافتن درمورد درخواست اعلیحضرت، ولیعهد کشور اردن هاشمی، از جهان عربی و اسلامی برای کمک‌رسانی به سودان،

و پس از احساس مسئولیت، درحالی‌که که در نزدیکی مسجد مبارک اقصا برگزار می‌شود، نیاز فوری به تلاش‌های چندبرابر، برای نجات

اولین قبله و سومین مسجد مقدس،

و در ضمن توجه‌اش به نیازشدید باری رعایت در درجه اول به مسائل مربوط به زندگی اجتماعی، اقتصادی و همبستگی مسلمانان و ضرورت تعمیق مطالعه و تحقیق با تمرکز بر سمینارهای علمی، روزهای تحصیلی و مانند آنها،

به موارد زیر توصیه نمود:

اول: ضرورت اتخاذ برنامه‌ی گسترده‌ی اسلامی برای کمک‌رسانی، که هزینه‌ی آن از صندوق مستقلی برای این منظور تأسیس شود، و از محل اموال زکات، کمک‌های مالی و اوقاف خیریه تأمین شود.

دوم: درخواست از امت اسلامی ملت‌ها و دولت‌ها، در راستای به کارگرفتن توان خود برای نجات اولین قبله و سومین حرم‌های شریف و آزادسازی سرزمین اشغالی با بسیج‌کردن توان، ساختن خود، متحدکردن صفوف، فراتر رفتن از همه‌ی اسباب اختلاف نظر میان آنان و پیاده‌کردن شریعت الله متعال در زندگی خصوصی و عمومی آنان.

سوم: اهمیت‌دادن مجمع به فعالیت‌ها در زمینه‌های، در زمینه‌های مطالعات و پژوهش‌ها، فتواها و پروژه‌ها، به موضوعات مهم مسلمانان که مربوط به زندگی: اجتماعی، اقتصادی، متحدکردن صفوف آنان، یکپارچگی نظرات ایشان، دستیابی به اسباب انسجام و همبستگی در بین آنان، قدرتمند کردن آنان برای رویارویی با همه‌ی چالش‌ها و برقراری زندگی آنان بر اساس هدایت به شریعت الله متعال باشد.

چهارم: تفاوت گذاشتن بین مسائل مطالعات و پژوهش‌ها و

موضوعات فتوا، با استفاده از تمرکز در پژوهش‌ها و مطالعات به طور ویژه در سمینارهای علمی و روزهای آموزشی، طبق برنامه‌ی تهیه شده توسط بخش برنامه‌ریزی در مجمع، جهت ارائه‌ی آن به شورا می‌باشد.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی چهارم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)
18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ . ق
6 - 11 فوریه 1988 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 26 (4/1)⁽¹⁾

درمورد استفاده‌ی انسانی از اعضای بدن انسان دیگری، چه زنده یا مرده باشد

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م، پس از مطالعه‌ی پژوهش‌های فقهی و پزشکی رسیده به مجمع، درمورد: استفاده‌ی انسانی از اعضای بدن انسان دیگری، چه زنده یا مرده باشد،

و با توجه به مباحثات که دیدگاه‌ها را به این واقعیت جلب کرده، که این موضوع امر واقعی است، که توسط پیشرفت علمی و پزشکی تحمیل شده، و نتایج مثبت و مفیدی آن ظاهر شده است، که در بیشتر حالات آلوده به آسیب‌های روانی و اجتماعی ناشی از عملکرد بدون قید و شرط شرعی آن است که با آن کرامت انسانی مصون می‌گردد، و این همراه با

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 1 ص 89).

دستیابی به مقاصد شریعت اسلامی که رساندن خیر و مصلحت برجسته را برای فرد و جماعت برعهده می‌گیرد، و خواستار همکاری، مهربانی و ایثار می‌باشد،

و پس از جمع بندی این موضوع و ترتیب آن که در آن محل تحقیق ویرایش می‌شود، و تقسیمات، انواع و مواردی که براساس آنها حکم متفاوت می‌شود،

موارد زیر را تصویب نمود:

از لحاظ تعریف و تقسیم:

اول: منظور از عضو در اینجا هر بخشی از بدن انسان است، از قبیل بافت‌ها، سلول‌ها، خون و امثال آن، مانند قرنیه‌ی چشم، چه به او متصل، یا از او جدا شده باشد.

دوم: منفعتی که موضوع تحقیق است، بهره‌گیری هست که به موجب ضرورت ذینفع برای حفظ منشأ زندگی یا حفظ عملکرد اساسی از عملکردهای بدن مانند بینایی و امثال آن است. مشروط بر اینکه ذینفع زندگی محترمانه‌ی از لحاظ شریعت، برخوردار باشد.

سوم: نوع این بهره‌گیری به قسمت‌های زیر تقسیم می‌شود:

1- انتقال عضو از یک زنده.

2- انتقال عضو از یک مرده.

3- انتقال از یک جنین.

نوع اول: عبارت است از انتقال عضوی یک زنده، که شامل

حالت‌های زیر است:

الف- انتقال عضوی از یک قسمت بدن به قسمت دیگری از همان بدن، مانند انتقال پوست، غضروف‌ها، استخوان‌ها، رگ‌ها، خون و امثال آنها.

ب- انتقال عضوی از بدن یک انسان زنده به بدن یک انسان دیگر، عضو در این حالت به آنچه زنده ماندن وابسته به آن است و آنچه که وابسته به آن نیست، تقسیم می‌شود.

اما آنچه زنده ماندن وابسته به آن است، ممکن است تک عضوی باشد، و ممکن است تک عضوی نباشد، اولی مانند قلب و کبد، و دومی مانند کلیه‌ها و ریه‌ها، اما آنچه زنده ماندن به آن وابسته نیست، برخی از آنها یک عملکرد اساسی در بدن انجام می‌دهند، و برخی از آنها انجام نمی‌دهند، و برخی از آنها به طور خودکار تجدید می‌شوند، مانند خون، و برخی دیگر تجدید نمی‌شوند و برخی از آنها بر نسب، ژن‌ها و شخصیت کلی انسان تأثیر می‌گذارند، مانند بیضه‌ها، تخمدان‌ها و سلول‌های سیستم عصبی، و برخی دیگر که هیچ تأثیری در هر یک از این موارد ندارند.

نوع دوم: عبارت است از انتقال عضوی از یک مرده:

قابل توجه است که مرگ شامل دو حالت می‌شود:

حالت اول: مرگ مغزی، که در آن کلیه‌ی عملکردهای مغز به طور دائمی از کار افتاده‌اند، و از لحاظ پزشکی غیر قابل برگشت هستند.

حالت دوم: توقف کامل قلب و تنفس که از لحاظ پزشکی غیرقابل برگشت هستند. مصوبه‌ی این مجمع در دوره‌ی سوم خود، هر دو حالت را مورد نظر قرار داده است(1).

نوع سوم: عبارت است از انتقال از یک جنین، و در سه حالت از آن استفاده می‌شود:

حالت اول: حالتی که جنین خود به خود سقط می‌شود.

حالت دوم: حالتی که جنین به علت پزشکی یا جنایی سقط می‌شود.

حالت سوم: حالتی که (تلقیح خارج رحم کشت شده باشد).

از ناحیه‌ی احکام شرعی:

اول: انتقال عضو از یک مکان در بدن انسان به یک مکان دیگری از همان بدن جایز است، همراه با رعایت کردن و تأکید بر اینکه منفعت مورد انتظار از این فرایند، بیش از آسیب ناشی از آن است، و به شرطی انجام شود که: برای ایجاد عضوی از دست رفته یا برای بازگرداندن شکل آن یا عملکردی که به او سپرده شده است، یا ترمیم نقصی یا از بین بردن ظاهر بدی که باعث آسیب جسمی یا روانی به فرد شده باشد.

دوم: انتقال عضوی از بدن یک انسان به بدن انسان دیگری، اگر این عضو خود به خود تجدید شود، مانند خون و پوست، جایز است، و باید اهداکننده کاملاً واجد شرایط شایستگی را داشته باشد و شروط معتبر

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 17 (3/5).

شرعی در آن تحقق پذیرد.

سوم: استفاده از قسمتی از عضو که از بدن انسان دیگری به علت بیماری جدا شده است، مانند گرفتن قرنیه‌ی چشم انسانی بعد از برداشتن چشم به علت بیماری، جایز است.

چهارم: انتقال عضوی که زندگی به آن وابسته است مانند قلب، از انسان زنده‌ای به انسان دیگری، جایز نیست.

پنجم: انتقال عضوی از یک انسان زنده، که با انتقال آن عضو یک عملکرد اساسی در زندگی او مختل می‌شود، حتی اگر ایمنی اصل حیات به آن وابسته نباشد، مانند قرنیه‌ی هر دو چشم، حرام است، اما اگر انتقال آن عضو، موجب اختلال بخشی از یک عملکرد اساسی بدن شود، این موضوع محل تحقیق و بررسی می‌باشد، که در بند هشتم خواهد آمد.

ششم: انتقال عضوی از بدن مرده‌ای به بدن زنده‌ای، که زندگی او به آن عضو وابسته است، یا ایمنی یک عملکرد اساسی در بدن به آن وابسته است، جایز است. به شرطی که متوفی قبل از مرگش یا وارث او پس از مرگش اجازه داده باشد یا در صورت ناشناخته بودن هویت متوفی یا نداشتن وارث، موافقت حاکم مسلمانان مشروط است.

هفتم: لازم به ذکر است: توافق در مورد جایز بودن انتقال عضو در موارد ذکر شده، مشروط بر این است که این امر با فروش عضو انجام نشود. زیرا، در هیچ حالتی قراردادن اعضای بدن انسان در معرض فروش، جایز نیست.

اما پرداخت هزینه‌ها از سوی ذینفع، برای به دست آوردن عضو

مورد نیاز در حالت ضرورت یا به خاطر پاداش و قدردانی، این یک مسئله‌ی اجتهادی و محل تحقیق است.

هشتم: همه‌ی موارد دیگری به جز از حالت‌ها و انواع ذکر شده، که در اصل موضوع قرار می‌گیرند، محل تحقیق و بررسی هستند و باید با توجه به داده‌های پزشکی و احکام شرعی برای مطالعه و تحقیق در جلسات آینده مطرح شوند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 27 (4/2)⁽¹⁾

در مورد پرداخت زکات به نفع صندوق همبستگی اسلامی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م، پس از بررسی تفاهم‌نامه‌ی توضیحی در مورد: صندوق همبستگی اسلامی و وقفیه‌ی آن که به دوره‌ی سوم مجمع، ارائه شد و بررسی پژوهش‌هایی که در دوره‌ی فعلی مجمع در رابطه با موضوع پرداخت زکات به نفع صندوق همبستگی اسلامی ارائه‌شده است،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: صرف اموال زکات برای حمایت از وقفیه‌ی صندوق همبستگی اسلامی جایز نیست؛ زیرا این امر موجب ممانعت از صرف زکات در وجوه شرعی مشخص شده در قرآن کریم، می‌شود.

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم ج 1 ص 517).

دوم: صندوق همبستگی اسلامی، با توجه به شرایط زیر، می‌تواند وکالت اشخاص و سازمانها را برای پرداخت موارد زکات بر عهده بگیرد:

(الف) اینکه شرط وکالت شرعی برای موکل و وکیل فراهم باشد.

(ب) اینکه لازم است، صندوق اصلاحاتی را در اساسنامه و اهداف خود ایجاد کند بنابراین بتواند این نوع عملکردها را انجام دهد.

(ج) اینکه صندوق همبستگی اسلامی حساب ویژه‌ای را برای اموال آرائه‌شده از زکات بسازد، به طوری که با منابع دیگری که در غیر از موارد صرف زکات شرعی، مانند خدمات عمومی و امثال آنها هزینه می‌کند، مخلوط نشوند.

(د) این صندوق حق ندارد، هیچ مبلغی از اموال آرائه‌شده برای زکات را در هزینه‌های اداری، حقوق کارمندان و سایر هزینه‌هایی که مشمول موارد شرعی صرف زکات نیستند، هزینه کند.

(ه) پرداخت‌کننده‌ی زکات می‌تواند شرط کند، که صندوق زکات او را فقط در یکی تعیین می‌کند که از آن هشت موارد محدود صرف زکات پرداخت کند، و صندوق - در این حالت - باید به آن پایبند باشد.

(و) صندوق متعهد می‌شود هر چه زودتر، و حداکثر ظرف مدت یک سال، این اموال را به مستحقان زکات، پرداخت کند تا این

مستحقان بتوانند از این اموال استفاده کنند.

و به موارد زیر توصیه نمود:

به منظور تمکین صندوق همبستگی اسلامی برای دستیابی به اهداف خیرخواهانه‌ی خود - که در اساسنامه‌ی آن مندرج است - به طوری که به خاطر آن تأسیس شده است، و مطابق با مصوبه‌ی دومین کنفرانس سران کشورهای اسلامی، که مصوبه نمود که این صندوق تأسیس شود و از کمک‌های کشورهای عضو هزینه‌ی آن پرداخت شود، و به دلیل پایبند نبودن برخی از کشورها، در ارائه‌ی کمک‌های داوطلبانه‌ی خود به این صندوق، مجمع از دولت‌ها، حکومت‌ها، سازمانها و ثروتمندان مسلمان درخواست می‌کند که به وظیفه‌ی واجب خود برای حمایت از منابع صندوق به گونه‌ای بکوشند که این صندوق بتواند برای رسیدن به اهداف شریف خود، در خدمت‌رسانی به امت اسلامی، عمل کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 28 (4/3)⁽¹⁾

در مورد زکات سهام شرکت‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م، پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده در مورد: زکات سهام شرکت‌ها،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: زکات سهام بر صاحبان آنها واجب است، و مدیریت شرکت می‌تواند به نیابت از آنان زکات را پرداخت کند، مشروط بر اینکه شرکت در اساسنامه خود این را بیان کرده باشد، یا مصوبه‌ی از طرف مجمع عمومی شرکت در این مورد صادر شده باشد، یا قانون کشور شرکت‌ها را ملزم به پرداخت زکات کرده باشد، یا مدیریت شرکت از

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 1 ص 705).

طرف صاحب سهام اختیار پرداخت زکات را به مدیریت شرکت داده باشد.

دوم: مدیریت شرکت همانطور که یک شخص حقیقی زکات اموال خود را می‌پردازد، زکات سهام را پرداخت می‌کند، به این معنی که تمام اموال سهامداران را به عنوان اموال یک شخص در نظر می‌گیرد، و زکات را با در نظر گرفتن این موارد بر آنها تعیین می‌کند، از لحاظ: نوع اموالی که زکات بر آنها واجب شده است، رسیدن این اموال به حد نصاب، مقدار زکاتی که پرداخت می‌شود، و موارد دیگری که در پرداخت زکات یک شخص حقیقی در نظر گرفته می‌شود، و این با در نظر گرفتن قاعده‌ی مخلوط کردن که در نزد فقیهانی که آن را برای کلیه‌ی اموال عمومیت داده‌اند.

و سهم سهامی که زکات بر آنها واجب نیست، از جمله: سهام خزانه‌ی عمومی، سهام اوقاف خیریه، سهام مؤسسات خیریه و همچنین سهام غیر مسلمانان، کسر می‌شود.

سوم: اگر شرکت به هر دلیلی زکات اموالش را پرداخت نکرد، بر سهامداران واجب است که به اخراج زکات‌شان بپردازند، بنابراین اگر سهامدار بتواند از روی حساب‌های شرکت متوجه مقدار زکات سهام خود شوند، -براساس که گویا شرکت به روشی که ذکر شد، زکات اموالش را پرداخت کرد- سهامدار، زکات سهام خود را براساس این موارد مذکور پرداخت می‌کند، زیرا سهامدار اساس چگونگی پرداخت

زکات سهام می‌باشد.

در صورتی که سهامدار نتواند مقدار زکات سهام را متوجه شود:
اگر سهامدار به قصد استفاده از درآمد سالانه‌ی سهام، و نه به قصد تجارت در شرکت سرمایه‌گذاری کرده باشد، پس آن را به گونه‌ی زکات مستغلات پرداخت می‌کند، و مطابق با آنچه که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در دوره‌ی دوم⁽¹⁾ در مورد زکات املاک و زمین‌های اجاره‌ای غیر کشاورزی تصویب کرده است، بر صاحب این سهام پرداخت زکات در اصل سهام واجب نیست، بلکه زکات در درآمد آنها واجب می‌گردد، که مقدار آن یک چهارم از ده قسمت، بعد از گذشت یک سال از روزی است که درآمد آنها را دریافت کرده باشد، و باید تکمیل شروط زکات و عدم وجود موانع آن در نظر گرفته شود⁽²⁾.

و اگر سهامدار سهام را به قصد تجارت خریده باشد، زکات آنها را بر اساس زکات کالاهای تجاری پرداخت می‌کند، و اگر یک سال از ملکیت آنها گذشت، در حالی که هنوز در ملکیت او می‌باشند، زکات را به مقدار ارزش بازاری آنها پرداخت می‌کند، و اگر ارزش بازاری نداشتند، زکات آنها را با توجه به ارزیابی کارشناسان پرداخت می‌کند، بنابراین، اگر سهام دارای سود بودند، مقدار یک چهارم از ده قسمت که

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 2 (2/2).

(2) مصوبه‌ی شماره 120 (13/3)، برای توضیحات و تعدیلات در زکات سهام که مقصود درآمد آنهاست، صادر شده است.

2.5% از سود و از ارزش آن، پرداخت می‌کند.

چهارم: اگر سهامدار سهام خود را در طول سال بفروشد، قیمت آنها را به اموال خود اضافه می‌کند و هنگامی که زکات سالانه‌ی او فرا رسید، زکات آنها را همراه با زکات خود پرداخت می‌کند. اما خریدار سهام، زکات سهام خود را بر اساس آنچه که ذکر شد، پرداخت می‌کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 29 (4/4)⁽¹⁾

درمورد سلب مالکیت برای منفعت عمومی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م، پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سلب مالکیت برای منفعت عمومی،

و با توجه به آنچه در اصول شریعت، درمورد احترام‌گذاشتن به مالکیت فردی مسلم شده است، به طوری که این امر یکی از حکام قطعی است که که بدیهی بودن آن از طرف شارع، به اثبات رسیده است و اینکه حفظ مال یکی از پنج ضرورت‌هایی است که از مقاصد شریعت نگهداشتن آن شناخته شده است، و متون قرآن و سنت برای حفظ آنها پی‌درپی آمده است، همراه با در نظرگرفتن آنچه که در سنت نبوی و عمل صحابه - رضی الله عنهم - و کسانی که بعد از آنان بودند، درمورد سلب مالکیت املاک برای منافع عمومی ثابت شده، و همچنین طبق

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 2 ص 897).

قواعد کلی شریعت پیرامون رعایت مصلحت‌ها، و قراردادن نیازهای عمومی در مقام ضرورت‌ها، و تحمل آسیب‌های خصوصی برای پیشگیری از آسیب‌های عمومی،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: واجب است که از مالکیت فردی مراقبت و در برابر هرگونه تجاوزگری بر آن محافظت کرد، و جایز نیست که دامنه‌ی آن تنگ یا محدود گردد، و مالک اختیار ملک خود را در دست دارد، و در اندازه او حد مشروعیت، و با تمام جنبه‌ها و همه‌ی موارد منفعت شرعی آن، حق تصرف دارد.

دوم: سلب ملکیت از املاک برای منافع عمومی جایز نیست، مگر اینکه ضوابط و شروط شرعی زیر رعایت شود:

(1) اینکه سلب ملکیت املاک در مقابل جبران فوری و عادلانه‌ای باشد که توسط کارشناسان تخمین زده می‌شود، و کمتر از قیمت همانند آن نباشد.

(2) اینکه سلب ملکیت توسط ولی امر یا معاون او در این زمینه انجام شود.

(3) اینکه سلب ملکیت برای منفعت عمومی که ضرورت عمومی، یا یک نیاز عمومی که در منزلت ضرورت عمومی قرار گرفته مانند مساجد، جاده‌ها و پل‌ها، ایجاب می‌کند، باشد، مانند مساجد، جاده‌ها و پل‌ها.

(4) اینکه ملک سلب شده از مالک آن در سرمایه‌گذاری عمومی یا خصوصی به کار برنگردد، و نباید اقدام به سلب ملکیت زودهنگام شود.

اگر این شروط، یا برخی از آنها مختل شد، سلب مالکیت از ظلم دنیوی و از موارد غصب شده‌ای است که الله متعال و رسولش ﷺ از آن نهی نموده‌اند.

اما در صورتی که استفاده از املاک سلب ملکیت شده برای منفعت عمومی مذکور منتفی گردد، برتری تحویل آن را مالک اصلی یا وارثین او با جبران عادلانه‌ی دارد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 30 (4/5)⁽¹⁾

درمورد سندهای مقارضه (شرکت مضاربه) و سندهای
سرمایه‌گذاری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: سندهای مقارضه
(شرکت مضاربه) و سندهای سرمایه‌گذاری، که نتیجه‌ی برگزاری
سمیناری است که توسط این مجمع با همکاری پژوهش‌کده پژوهش‌ها و
آموزش اسلامی در بانک توسعه‌ی اسلامی در مورخه‌ی 6 - 9 محرم
1408 هـ. ق برابر با 2 - 8 سپتامبر 1987 م، برای اجرای مصوبه‌ی
شماره 22 (3/10) که در سومین دوره‌ی مجمع تصویب شد، و تعدادی
از اعضاء و کارشناسان، پژوهشگران این پژوهشکده و سایر مراکز

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 3 ص 1809).

علمی و اقتصادی در آن شرکت کردند، و این به دلیل اهمیت بزرگ این موضوع و لزوم تکمیل همه‌ی جنبه‌های آن، به دلیل نقش مؤثر این مفاد در افزایش ظرفیت توسعه‌ی منابع عمومی از طریق ترکیب اموال و کار،

و پس از بررسی ده توصیه‌ای که سمینار آنها را تصویب کرده بود و مباحثات در پرتو پژوهش‌های تقدیم‌شده در سمینار و غیره،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمورد نحوه نگارش قابل قبول در شریعت برای سندهای

مقارضة:

1- سندهای مقارضة یک ابزار سرمایه‌گذاری است که بر اساس تقسیم سرمایه‌ی وام (مضاربه) توسط صدور سندهای تملك با سرمایه‌ی مضاربه بر اساس واحدهایی با ارزش مساوی و به نام صاحبان آنها ثبت شده است، به این اعتبار که آنان بنا به اندازه و نسبت تملك هر یکی از آنها در سرمایه‌ی مضاربه و با آنچه تبدیل می‌شود دارای نصیب و حصة‌های شایعه در آن سرمایه هستند.

بهتر است، این ابزار سرمایه‌گذاری را سندهای قرضه نامید.

2- مفاد شرعی قابل قبول اوراق قرضه به طور کلی باید دارای

بخش‌های زیر باشد:

بخش اول:

اینکه سند نشان دهنده‌ی مالکیت سهم مشترک در پروژه‌ای که سندها

برای تأسیس یا تأمین مالی آن صادر شده است، باشد و این مالکیت در سرتاسر پروژه از ابتدا تا انتهای آن ادامه دارد.

همه‌ی حقوق و اقداماتی که شریعت برای مالک در اموال خود تعیین نموده است بر اساس این مالکیت برگزار می‌گردد از قبیل فروش، هبه، رهن، ارث و سایر موارد دیگر، با در نظر گرفتن اینکه سندها جایگزین سرمایه اصلی مضاربه است.

بخش دوم:

قرارداد در اوراق قرضه بر این اساس است: که شرایط قرارداد توسط دفترچه‌ی صادر شده تعیین می‌شود، و اینکه ایجاب (اراده‌ی دخول قرار داد) در این سندها با نوشتن صورت می‌گیرد و قبول (اراده‌ی پذیرفتن قرارداد) با تأیید جهت صادر صورت می‌گیرد.

دفترچه‌ی صادر شده باید شامل تمام جزئیات مورد تأیید شریعت در قرارداد (مضاربه) از لحاظ موارد زیر باشد: بیان آشکار ساختن اطلاعات سرمایه، توزیع سود به همراه بیان شرایط ویژه‌ی آن دفترچه، به شرط اینکه کلیه‌ی شرایط مطابق با احکام شریعت باشند.

بخش سوم:

اینکه سندهای مضاربه باید پس از پایان دوره‌ی تعیین شده برای اشتراک قابل به خرید و فروش باشد، با این اعتبار که از سوی مضارب در هنگام صدور سندها قابل قبول باشد، و این با در نظر گرفتن شروط زیر:

الف- اگر مال مضاربه‌ی جمع آوری شده، پس از اشتراک و قبل از شروع به کار با مال، هنوز ارز نقد باشد، بنابراین رواج سندهای مضاربه، مبادله‌ی نقد به نقد محسوب می‌شود و احکام مبادله‌ی ارز در آن اعمال می‌شود.

ب- اگر مال مضاربه بدهی گردید، احکام رسیدگی به بدهی‌ها در معامله‌ی سندهای مضاربه اعمال می‌شود.

ج- اگر مال مضاربه به دارایی‌های مختلفی از ارز نقد، بدهی، ممتلكات و منافع تبدیل شود، خرید و فروش سندهای مضاربه با توجه به قیمت مورد توافق، مجاز است، مشروط بر اینکه اکثریت آن ممتلكات و منافع باشد، اما اگر اکثریت آن ارز نقد یا بدهی باشد، پس در خرید و فروش احکام شرعی که در لایحه‌ی توضیحی تنظیم، و در کنفرانس آینده به مجمع ارائه خواهد شد، رعایت شود.

در همه‌ی حالت‌ها، باید موارد خرید و فروش به طور اساسی در اسناد جهت ناشر، ثبت شود.

بخش چهارم:

کسی که درآمد حاصل از اشتراک سندها را برای سرمایه‌گذاری و برپاکردن پروژه با آن، مضارب است، یعنی مضارب، که فقط مالک مقداری از پروژه است، که بتواند با آن برخی از صکوک را خریداری کند، بنابراین او با اندازه‌ی که مساهمت کرده صاحب مال است، علاوه بر اینکه مضارب پس از دستیابی به سود خود به نسبت سهم مشخص

شده در دفترچه‌ی صادر شده، شریک است و مالکیت او در پروژه بر این اساس خواهد بود.

و اینکه نفوذ مضارب بر درآمدهای شرکت در سندها و دارایی‌ها یک نفوذ امانتی و دارای اعتماد است، و هیچ‌گونه ضمانت نمی‌کند مگر به بوجود باعث‌های شرعی ضمانت.

3- با در نظرگرفتن ضوابط قبلی در خرید و فروش: جایز است که سندهای مقارضه (مضاربه) در بازارهای سهام - در صورت وجود و طبق ضوابط شرعی - خرید و فروش شود، و این نیز با در نظرگرفتن شرایط عرضه و تقاضا و اراده‌ی همه‌ی اطراف قرارداد. همچنین جایز است که خرید و فروش توسط جهت ناشر در زمان‌های خاصی تعیین شده، از طریق اطلاعیه یا عرضه نمودن برلی عموم مردم، صورت بگیرد، و به موجب آن متعهد شود که در مدت معینی، این سندها را از سود قیمت مال مضاربه به قیمتی معین، خریداری می‌کند، و بهتر است برای تعیین قیمت طبق شرایط بازار و مرکز مالی پروژه از کارشناسان کمک بگیرد. و همچنین اعلام تعهد به خرید از طرف دیگری غیر از ناشر از طریق مال ویژه‌ی آن، همانطور که به آن اشاره شد، جایز است.

4- جایز نیست که دفترچه یا سندهای مقارضه (مضاربه) شامل مفادی باشد که مضارب ضمانت سرمایه، یا ضمانت سود مشخصی یا سود منسوب به سرمایه را، ضمانت کند، اگر مفادی به طور صریح یا

ضمنی شامل این بندها باشد، شرط ضمانت باطل می‌شود و مضارب حق دریافت سود شرکت مضاربه‌ی شبیه را دارد.

5- جایز نیست، دفترچه‌ی صادره و سند مقارضه (مضاربه) که بر اساس آن دفترچه صادر شده، شامل مفادی باشد که فروش آن را الزامی کند، حتی اگر این فروختن معلق باشد یا به آینده موکول شده باشد. بلکه جایز است که سند مقارضه (مضاربه) شامل تعهد فروش باشد و در این صورت، فروش فقط می‌تواند از طریق قراردادی صورت گیرد، که ارزش آن توسط کارشناسان برآورد شود و با رضایت هر دو طرف قرارداد انجام پذیرد.

6- جایز نیست دفترچه‌ی صادره و سندهای صادر شده بر اساس آنها، شامل مفادی باشد که منجر به قطع شرکت در حالت سود در آوردن، شود و در صورت وجود آن، قرارداد باطل است.

نتیجه‌ی این موارد:

الف- تعیین مبلغ مشخص شده برای دارندگان سندها یا صاحب پروژه در دفترچه‌ی صادره و و سندهای مقارضه‌ی صادر شده‌ی بر اساس آن، جایز نیست.

ب- چیزی که تقسیم می‌شود همان سود به معنای شرعی‌اش است که همان مازاد بر سرمایه می‌باشد، نه درآمد یا بازده. و شناسایی مقدار سود یا از طریق تصفیه و یا از طریق ارزیابی نقدی پروژه مشخص می‌شود و آنچه در هنگام تصفیه یا ارزش‌گذاری بیش از سرمایه است، سود می‌باشد، که بر اساس شرایط قرارداد بین دارندگان سندها و فرد عامل

مضاربه توزیع می‌شود.

ج- اینکه حسابرسی سود و زیان برای پروژه حساب شود، و باید به صورت علنی و در اختیار دارندگان سندها باشد.

7- سود با ظهورش مستحق می‌گردد، و با تصفیه یا ارزش‌گذاری مالک آن می‌شود و فقط با تقسیم لازم می‌گردد. و درمورد پروژه‌ای که درآمد یا بازدهی ایجاد می‌کند، بازدهی آن جایز است توزیع شود و آنچه که قبل از تصفیه بین دو طرف قرارداد تقسیم می‌شود، مبالغی است که تحت حساب پرداخت می‌شود.

8- از لحاظ شرعی اضافی‌بندی در دفترچه‌ی صادره برای برداشت نسبت معینی از سود در پایان هر دوره، ممانعتی ندارد، یا از سهم دارندگان سندها در سود آنها در صورت وجود تصفیه‌ی دوره‌ای یا از سهم آنان در درآمد یا سود توزیع شده در حساب، و قراردادن آن در ذخیره‌ی ویژه، برای مواجهه به خطر از دست دادن سرمایه برداشت شود.

9- هیچ چیزی از لحاظ شریعت مانع نمی‌شود که در دفترچه‌ی صادره یا سندهای مقارضه (مضاربه) تعهد شخص سومی قید شود، که از لحاظ شخصیتی و مسئولیت مالی منفصل از دو طرف قرارداد باشد، به اینکه مبلغی اختصاص یافته برای جبران خسارت در یک پروژه‌ی معینی به طور رایگان می‌هد، به شرطی که یک تعهد مستقل از قرارداد مضاربه باشد، به این معنا که وفاداری وی به تعهدش، شرط الزامی بکاربردن عقد و تحمیل مفاد آن بر طرف‌های عقد، نباشد، بنابراین

دارندگان سندها یا عامل مضارب به نمی‌توانند ادعای بی‌اعتبار بودن یا خودداری از تعهدات آنان، به دلیل عدم وفاداری اهداکننده به اهدای خود، داشته باشند، به این بهانه که تعهد در قرارداد معتبر بوده است.

دوم: شورای مجمع چهار نحوه نگارش دیگر را که شامل توصیه‌های سمینار برگزار شده توسط مجمع بود، بررسی کرد، و آن پیشنهاد برای بهرمند شدن از آن، در چارچوب راه‌اندازی و سرمایه‌گذاری وقف، بدون آنکه به شروط، حفظ و تداوم وقف آسیبی برساند، مطرح شده بود، که عبارت است از:

الف- شرکتی بین طرف وقف با ارزش ممتلكات آن، و بین مالکان مال، با به کارگیری مال ایشان، در راستای راه‌اندازی وقف، تأسیس شود.

ب- ارائه ممتلكات وقف - به عنوان دارایی ثابت - به کسی که در آن، برای راه‌اندازی وقف با دارایی خود و با درصدی از درآمد آن، کار می‌کند.

ج- راه‌اندازی وقف با قرارداد استصناع همراه بانک‌های اسلامی، در مقابل قسمتی از سود آن.

د- اجاره‌ی وقف با اجرت غیرنقدی تنها اساس مورد اعتماد است، یا همراه با اجرت ناچیزی باشد.

شورای مجمع با توصیه‌ی سمینار، در رابطه با این نحوه نگارش‌ها از لحاظ نیاز آنها به تحقیق و بررسی بیشتری، موافقت کرد و نوشتن پژوهش‌ها در مورد آنها همراه با تلاش برای یافتن نحوه نگارش‌های

شرعی بیشتر برای سرمایه‌گذاری را به دبیرخانه‌ی عمومی واگذار کرد، و اینکه سمیناری برای این نحوه نگارش‌ها برگزار شود و نتایج آن در دوره‌ی بعدی مجمع ارائه شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 31 (4/6)⁽¹⁾

درمورد هزینه‌ی تخلیه‌ی ملک

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی درمورد: هزینه‌ی تخلیه‌ی
ملک، و بر اساس آنها،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: موارد توافق بر سر هزینه‌ی تخلیه‌ی ملک به چهار مورد تقسیم
می‌شود، که عبارتند از:

1- اینکه توافق بر هزینه‌ی تخلیه بین مؤجر و مستأجر در ابتدای
قرارداد صورت گرفته باشد.

2- اینکه توافق بر هزینه‌ی تخلیه بین مستأجر و مؤجر، در طول

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 3 ص 2171).

مدت عقد اجاره یا پس از انقضای آن باشد.

3- اینکه توافق بر هزینه‌ی تخلیه بین مستأجر و مستأجر جدید، در طول مدت عقد اجاره یا پس از انقضای آن باشد.

4- اینکه توافق بر هزینه‌ی تخلیه بین مستأجر جدید، و بین مؤجر و مستأجر اول، قبل یا بعد از انقضای مدت باشد.

دوم: اگر مؤجر و مستأجر موافقت کنند که مستأجر مبلغی معینی بیش از اجاره‌ی دوره‌ای به مؤجر بپردازد - که در برخی از کشورها هزینه‌ی تخلیه‌ی نامیده می‌شود - از لحاظ شرعی ممانعتی برای پرداخت این مبلغ وجود ندارد، مشروط بر اینکه بخشی از این مبلغ، به عنوان اجرت دوره‌ای مورد توافق حساب شود و در صورت فسخ، مقررات احکام اجاره بر این مبلغ اعمال شود.

دوم: اگر در طول مدت اجاره بین مؤجر و مستأجر توافقی حاصل شود که مؤجر مبلغی را به مستأجر در ازای کنار گذاشتن حق ثابت خود در انتفاع مدت باقی مانده‌ی اجاره، طبق قرارداد فی مابین، پرداخت کند، در این حالت این هزینه‌ی تخلیه از لحاظ شرعی جایز است، زیرا این برای جبران رضایت مستأجر در ازای کنار گذاشتن حق انتفاع است که مستأجر آن را به مؤجر فروخته است.

اما اگر مدت اجاره به پایان رسیده باشد، و قرارداد به طور صریح یا ضمنی با تمدید خودکار، طبق نحوه نگارش برگرفته از آن، تجدید نشده باشد، پرداخت هزینه‌ی تخلیه جایز نیست، زیرا حق مؤجر پس از

انقضای (مدت اجاره)، اول‌تر از حق مستأجر است.

چهارم: اگر در طول مدت اجاره، بین مستأجر اول و مستأجر جدید، توافق شده بود که از باقی مانده‌ی مدت قرارداد، در مقابل مبلغی بیش از اجاره‌ی دوره‌ای، صرف نظر شود، این هزینه‌ی تخلیه از لحاظ شرعی جایز است، همراه با در نظرگرفتن الزامات عقد اجاره‌ی بسته شده بین مؤجر و مستأجر اول، و در نظرگرفتن قوانین اجرایی که مطابق با احکام شریعت است.

با وجود اینکه، درمورد اجاره‌های بلند مدت، بر خلاف مفاد عقد اجاره بر اساس آنچه در برخی از قوانین موجه است، برای مستأجر جایز نیست که ملک را به مستأجر دیگری اجاره دهد، و همچنین جایز نیست هزینه‌ی تخلیه را برداشت کند، مگر با رضایت مالک.

اما اگر پس از انقضای مدت بین مستأجر اول و مستأجر جدید توافقی حاصل شود، هزینه تخلیه جایز نیست، زیرا حق مستأجر اول از انتفاع ملک به پایان رسیده است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 32 (4/7)

درمورد فروش علامت تجاری و مجوز کسب و کار شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23 جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م، پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی درمورد: فروش علامت تجاری و مجوز کسب و کار، که نحوه‌ی بررسی این پژوهش‌ها به این موضوع متفاوت بوده است، و اصطلاحات به کار رفته در آنها، با توجه به ریشه‌های زبانی که آن نحوه نگارش‌های معاصر از آن ترجمه شده‌اند، مختلف بوده است، به طوری که این پژوهش‌ها به یک موضوع موحد نپرداخته‌اند و دیدگاه‌ها پیرامون آن متفاوت بوده است،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: بررسی این موضوع، برای مطالعه‌ی کلیه‌ی جنبه‌های آن، با در نظر گرفتن موارد زیر، به پنجمین کنفرانس مجمع⁽¹⁾ به تعویق

(1) بنگر: مصوبه‌ی شماره 43 (5/5).

انداخته شد:

الف- پیروی از یک رویکرد همگرا در تحقیق، که از مقدمه‌هایی آن آغاز شود که در آن مقدمه‌ها قضیه نگارش شود و دامنه‌ی تحقیق همراه با پرداختن به تمام اصطلاحات رایج در پژوهش‌های حقوقی با مترادف‌های آنها، مورد بررسی قرار بگیرد.

ب- اشاره به سوابق تاریخی پیرامون موضوع و دیدگاه‌های شرعی یا حقوقی مطرح شده در آن تأثیری برای روشن ساختن قضیه و احکام تقسیم، دارد.

دوم: تلاش برای درج موضوع فروش علامت تجاری و مجوز، تحت یک موضوع کلی به منظور ارائه‌ی بررسی استوارتر و دارای منفعت کلی‌تر و گسترده‌تر، و آن تحت عنوان حقوق معنوی درج شود، تا انواع دیگری را هم فراهم گیرد، مانند: حق تصنیف، حق اختراع یا نوآوری، حق پایان نامه، حق طرح‌های صنعتی و تجاری و نشانها و داده‌ها.. و غیره.

سوم: پژوهشگران می‌توانند بر روی نوعی معینی در حقوق مورد اشاره تمرکز کنند و همچنین می‌توانند دایره‌ی پژوهش‌های خود را در قالب موضوعی کلی که شامل انواع همگرا باشد، گسترش دهند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 33 (4/8)

درمورد اجاره به شرط تملیک، و قرارداد مرابحه، و تغییر
نرخ ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: به تعویق انداختن بررسی هر یک از موارد اجاره به شرط
تملیک(1) و موضوع قرارداد مرابحه(2)، و همچنین به تعویق انداختن
تصویب موضوع تغییر نرخ ارز نقد(3)، جهت تکمیل جنبه‌های آن، به

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره 44 (5/6)، و همچنین مصوبه‌ی شماره 110 (12/4)،
که در آن مسائل ممنوع و مسائل جایز اجاره به شرط تملیک را ذکر کرده
است.

(2) بنگر مصوبه‌ی شماره 40 - 41 (5/2 و 5/3).

(3) بنگر مصوبه‌ی شماره 42 (5/4)، و همچنین مصوبه‌ی شماره 115 (12/9)،
که راه‌های جلوگیری از تورم را ذکر کرده است.

دوره‌ی آینده‌ی مجمع موکول گردید.

دوم: تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع، برای تکمیل و بررسی دو موضوع، و آماده کردن پژوهش‌های ارائه‌شده در مورد اجاره به شرط تملیک، و تهیه‌ی مصوبه‌های صادره در این باره، توسط اولین سمینار فقهی "بیت التمویل" کویتی، که در سال 1407 هـ. ق، برابر با 1987 م برگزار شده است.

و نیز آماده کردن بررسی و پژوهش‌های تقدیم‌شده، در مورد قرارداد مرابحه، که در سمینار استراتژی سرمایه‌گذاری در بانک‌های اسلامی، در سال 1407 هـ. ق، برابر با 1987 م در کشور عُمان، با همکاری پژوهش‌کده پژوهش‌ها و آموزش اسلامی وابسته به بانک توسعه‌ی اسلامی، و همچنین مجمع سلطنتی تمدن اسلامی، برگزار شده است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 34 (4/9)⁽¹⁾

در مورد بهائیت

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
- بر اساس مصوبه‌ی پنجمین کنفرانس اجلاس سران کشورهای
اسلامی که در مورخه‌ی 26-29 جمادی الاول 1407 هـ. ق، برابر با
26-29 ژانویه 1987 م در دولت کویت برگزار شد، و در آن تصویب
نمود که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نظر خود را در مورد مذهب‌های
ویرانگری که با آموزه‌های قرآن کریم و سنت مطهر نبوی مغایرت
دارند، بیان کند.

- و با توجه به خطراتی که بهائیت برای عرصه‌ی اسلام به همراه
دارد و حمایت‌هایی که از سوی دشمنان اسلام دریافت می‌کند.

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج3، ص 2189).

- و پس از تأمل عمیق در مورد اعتقادات این گروه و اطمینان یافتن از اینکه شخص بهاء، بنیانگذار این فرقه، ادعای رسالت دارد، و می‌گوید که کتاب‌های او وحی نازل شده است، و همه‌ی مردم را به ایمان آوردن به رسالتش دعوت می‌کند، و انکار می‌کند که رسول الله ﷺ خاتم پیامبران است، و می‌گوید، کتاب‌های نازل شده بر او، ناسخ‌کننده‌ی قرآن کریم می‌باشند، همانطور که اعتقاد به تناسخ ارواح دارد.

- و با توجه به آنچه که شخص بهاء، در بسیاری از فروع فقهی بر تغییر و اسقاط کردن آنها پرداخته، و از جمله‌ی آنها، تغییر تعداد و اوقات نمازهای واجب، به طوری که آنها را به، نه بار در سه نوبت، تبدیل کرده است، به این ترتیب که در صبح زود یک بار، در آخر النهار یک بار، و در هنگام زوال آفتاب یک بار، اقامت شوند، او تیمم را نیز تغییر داده است، به طوری که کافی می‌باشد، شخص بهائی بگوید: (به نام اللهی پاکترین، پاکترین)، و روزه را به نوزده روز تبدیل کرده است، به طوری که سالانه در جشن نوروز، در روز بیست و یکم ماه مارس، پایان می‌یابد، و قبله را به منزل بهاء در شهر عکا واقع در فلسطین اشغالی منتقل کرده است، او جهاد را حرام کرده، و حدود را اسقاط کرده است، و وراثت را بین زن و مرد برابر کرده و رباخواری را حلال کرده است.

و پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، در موضوع (حوزه‌های وحدت اسلامی)، که شامل هشدار نسبت به جنبش‌های ویرانگری است،

که امت اسلامی را متفرق می‌کند، وحدت آن را متزلزل می‌سازد، آن را به فرقه‌ها و احزاب تبدیل می‌کند و منجر به ارتداد و دوری از اسلام می‌شود.

موارد زیر را تصویب نمود:

آنچه که بهاء در مورد رسالت، نزول وحی بر او، نسخ قرآن کریم با کتاب‌هایی که بر او نازل شده است، و تغییراتی که در فروع فقهی ثابت شده با تواتر ایجاد کرده، شامل انکار آنچه می‌باشد که در دین به طور قطعی شناخته شده است، و با اجماع مسلمانان، احکام کفار بر روی منکر آنها اجرا می‌شود.

موارد زیر را توصیه می‌کند:

واجب است بر سازمان‌های اسلامی با تمام توانایی‌های خود و در همه‌ی نقاط جهان، برای مقابله با خطرات این گرایش الحادی که هدف آن تضعیف اسلام، از لحاظ عقیده، شریعت و شیوه‌ی زندگی است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 35 (4/10) درمورد پروژه‌ی تسهیل فقه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
پس از بررسی گزارش تهیه شده درمورد: پروژه‌ی تسهیل فقه، که
شامل طرح پیشنهادی برای این پروژه است، همانطور که از کمیته‌ی
مسئول نظارت بر آن دریافت شده است،
و پس از بررسی گزارش کمیته‌ی فرعی تشکیل‌شده در اثنای
برگزاری این دوره، برای بررسی پروژه‌ی تسهیل فقه و توصیه‌ی آن،
برای تصویب طرح فوق ذکر، و تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع جهت
پیگیری اجرای آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

تصویب برنامه‌ی مندرج در گزارش کمیته‌ی نظارت بر پروژه‌ی
تسهیل فقه، طبق اصلاحیه‌ی پیشنهادی آن، و تکلیف‌کردن دبیرخانه‌ی
عمومی مجمع برای پیگیری اجرای آن.

الله متعال توفیق دهنده است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 36 (4/11)

درمورد پروژه‌ی دانشنامه‌ی فقه اقتصادی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،

پس از بررسی گزارش تهیه شده توسط کمیته‌ی مسئول تهیه‌ی طرح
اجرایی پروژه‌ی دانشنامه‌ی فقه اقتصادی که شامل مراحل پیشنهادی
برای اجرای آن، ساختار گروه نامزد شده برای شروع به کار آن (گروه
شرکت کنندگان) و برنامه‌های اجرایی آن، بوده است،

و پس از بررسی گزارش کمیته‌ی فرعی تشکیل شده در اثنای
برگزاری این دوره، جهت بررسی پروژه‌ی دانشنامه‌ی فقه اقتصادی و
توصیه‌ی آن برای تصویب برنامه‌ی اجرایی این پروژه، که مطابق با
اصلاحیه‌ی پیشنهادی آن باشد، و جنبه‌های پیشنهادی برای درج آنها در
طرح‌ها موضوعات و منابع اضافه شده به لیست منابع،

موارد زیر را تصویب نمود:

تصویب برنامه‌ی اجرایی پروژه‌ی دانشنامه‌ی فقه اقتصادی، مندرج در گزارش کمیته‌ی مسئول تهیه‌ی آن، مطابق با پیشنهادهای ارائه‌شده توسط کمیته‌ی فرعی، و تعیین دبیرخانه‌ی عمومی مجمع برای پیگیری اجرای آن.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 37 (4/12)

درمورد پروژهی دانشنامه‌ی قواعد فقهی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
و پس از بررسی گزارش تهیه شده درمورد: پروژهی دانشنامه‌ی
قواعد فقهی، و بررسی گزارش کمیته‌ی تشکیل شده، در اثنای برگزاری
این دوره، جهت بررسی پروژهی دانشنامه‌ی قواعد فقهی و مراحل
پیشرفت آن، که شامل پیش نویس نهایی پروژه، سپس هفت مرحله‌ی
پیشنهادی برای تهیه‌ی این دانشنامه بود، و همچنین بررسی آنچه که در
تعدد دیدگاه‌ها در مراحل اول و پنجم وجود داشت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تصویب نحوه نگارش نهایی پروژهی دانشنامه‌ی قواعد فقهی و
مراحل مورد توافق پیشنهادشده توسط کمیته‌ی پروژه.
دوم: تکلیف دبیرخانه‌ی عمومی مجمع برای پیگیری اجرا و انتخاب

آنچه که از دو رای ارائه‌شده توسط کمیته‌ی پروژه، برای مراحل اول و پنجم آماده‌سازی آن، مناسب می‌داند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 38 (4/13)⁽¹⁾

درمورد نحوه‌ی مبارزه با مفاصد اخلاقی
زمینه‌های وحدت اسلامی و راه‌های بهرمندی از آنها
و آموزش اسلامی در کشورهای اسلامی معاصر
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در چهارمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جدّه عربستان سعودی، مورخه‌ی 18 - 23
جمادی الآخره 1408 هـ. ق، برابر با 6 - 11 فوریه 1988 م،
اول: پس از بررسی پژوهش‌های رسیده درمورد نحوه‌ی مبارزه با
مفاصد اخلاقی، که در آنها روشن شده چگونه سراسر جهان از مفاصد
اخلاقی رنج می‌برند، به طوری که در جهان اسلامی ما در حال
گسترش است، به گونه‌ای که رضایت الله متعال را جلب نمی‌کند و با
نقش محوری محول شده به این ملت در هدایت بشریت به سوی پاکی
عقیده‌ای، اخلاقی و رفتاری، موافقت ندارد.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 3 ص 2354 و 2487).

و در راستای هماهنگی با ویژگی اسلام کامل و اینکه جنبه‌ی اخلاقی یکی از مهم‌ترین جنبه‌های دین است و اینکه ثمرات کامل از انتساب‌شدن به اسلام فقط با عمل‌کردن به شریعت اسلام با تمام اصول و احکام آن در جنبه‌های مختلف زندگی، محقق می‌شود،

موارد زیر را تصویب نمود:

الف- تلاش برای تصحیح و تقویت بازدارنده‌ی اعتقادی، با انجام آگاه‌رسانی همه‌جانبه، و برانگیختن آثار عقیده‌ی صحیح در نفس‌ها.

ب- تلاش برای تطهیر رسانه‌ها اعم از نوشتاری، دیداری، شنیداری و تبلیغات بازرگانی در جهان اسلامی ما، از هر چیزی که موجب نافرمانی الله متعال می‌شود، و پاکسازی کامل آن از هر چیزی که شهوت را بر می‌انگیزد، یا موجب انحراف و منجر به فساد اخلاقی می‌شود.

ج- تدوین برنامه‌های عملی برای حفظ اصالت و میراث اسلامی، و از بین‌بردن همه‌ی تلاش‌ها برای غرب‌زدگی، تشبه و بیگانگی از شخصیت اسلامی و ایستادگی در برابر همه‌ی انواع تهاجم فکری و فرهنگی که با اصول و اخلاق اسلامی مغایرت دارند.

و اینکه نظارت شدید اسلامی، بر فعالیت‌های گردشگری و بورسیه‌ی تحصیلی خارجی وجود داشته باشد، تا باعث از بین‌رفتن عناصر شخصیت و اخلاق اسلامی نشود.

د- جهت دهی به آموزش با یک دیدگاه اسلامی و آموزش همه‌ی علوم از دیدگاه اسلامی، و قراردادن درس‌های دینی به عنوان درس‌های

اساسی در همه‌ی مراحل و تخصص‌ها، که باعث تقویت عقیده‌ی اسلامی و تثبیت اخلاق اسلامی در نفس‌ها می‌شود و همچنین امت اسلامی باید علاقه‌مند به پیشروی در زمینه‌های مختلف علمی باشد.

هـ - بنیان‌نهادن خانواده‌ی اسلامی با یک ساختار صحیح، تسهیل و تشویق به ازدواج، و ترغیب پدران و مادران برای تربیت صحیح فرزندان پسر و دختر، تا بتوانند نسل استواری باشند که الله را به حق بپرستند و مأموریت دائمی گسترش اسلام و دعوت به سوی آن را، بر عهده بگیرند، و آماده‌سازی زنان برای ایفای نقش خود به عنوان مادر و خانه‌دار بودن، مطابق آنچه که شریعت اسلامی اقتضا می‌کند، و از بین‌بردن پدیده‌ی استفاده‌گیری از زنان مربی خارجی، به ویژه آنهایی که مسلمان نیستند.

و - آماده‌سازی تمام وسایلی که یک تربیت اسلامی را در نوجوانان محقق می‌سازد، به طوری که آنان ارکان اسلام و رفتارهای آن پایبند شوند، و وظایف خود را در قبال پروردگار و امت ایشان درک کنند، و از خلاء روحی که باعث گرایش به مصرف مواد مخدر و مسکرات می‌شود، و دچار انحطاط اخلاقی در اشکال مختلف آن می‌شود، رهایی کنند، و نیز جوانان را مشغول بسازند به وظایف اساسی و دادن مسئولیت به آنها، هرکدام برحسب توانایی و کارآمدی خود، و مشغول‌ساختن اوقات فراغت آنان را با آنچه که مفید است، و تهیه‌ی وسایل تفریحی، ورزشی و مسابقات خالی از پلیدی‌ها، و به یک مقصد

کامل اسلامی توجیه شود.

دوم: پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: زمینه‌های وحدت اسلامی و راه‌های بهرمندی از آنها، و بر اساس اولویت پیوند اسلامی بین ملت‌های اسلامی، که پیوندی جدا ناپذیر و پایه‌ی استوار برای همبستگی مطلوب است، و اساسی ثابت برای بنیاد نهادن هر تمدنی است که هدفش متحد ساختن آن، و گردآوری تلاش‌های صورت گرفته برای رویارویی با چالش‌های معاصر و دستیابی به عزت و پیشرفت، باشد،

از آنجا که در پیوند اسلامی یک انگیزه‌ی قوی و یک عامل پایدار برای احکام هدفمند می‌باشد، و برای هماهنگی سیاست کشورهای اسلامی در زمینه‌های مختلف توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و برای تقویت روابط حمایت کردن، همکاری و شفقت در بین ملت‌های اسلامی در راستای از بین بردن اشکال وابستگی که مانع پیشرفت در مسیر آن می‌باشد، و مواجهه‌ی آن با چالش‌های معاصر و دستیابی امت به آرمانهای پیشرفت، توانمندی و شکوفایی می‌شود.

موارد زیر را نیز توصیه می‌کند:

الف- دفاع از عقیده‌ی اسلامی، تمکین آن به صورت خالص بدون عیب و نقصی، هشدار نسبت به هر چیزی که منجر به بین بردن آن می‌شود یا اصول آن را به شک می‌افکند، و وحدت مسلمانان را تفکیک می‌کند و آنها را مخالف و دشمن همدیگر می‌سازد.

ب- تأکید بر رعایت مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به پژوهش‌ها و مطالعات فقهی، که با هدف مقابله با چالش‌های فکری ناشی از ضروریات عصر، و اهتمام فقه اسلامی به مشکلات جامعه، و تکیه بر آن به عنوان یک عنصر کلیدی در جنبش فکری امت اسلامی، و گسترش دایره‌ی اهتمام به آن، در قوانین و مقرراتی که توسط کشورهای اسلامی در رابطه با موارد عمومی جامعه، تصویب می‌کند.

ج- ضرورت هماهنگی مستحکم در زمینه‌ی محتوا و برنامه‌های درسی در میدان پرورش و آموزش، بر شیوه‌های صحیح تمدن فکری که توسط اسلام بنیاد نهاده شده‌اند، به هدف تشکیل نسلی مسلمان و متحد در مرجع عبادتی، نزدیک در جهت گیری فکری، و مشترک در افتخار به وابستگی تمدنی.

د- اعطای درجه بالایی از اولویت، برای پژوهش‌های علمی در زمینه‌های مختلف دانش و اختصاص 1٪ از کل بودجه، برای تأمین هزینه‌ی برنامه‌های پژوهشی و ایجاد آزمایشگاه‌های علمی، بر اساسی استوار از یکپارچگی و همکاری بین دانشگاه‌های اسلامی.

هـ - همکاری با دانشگاه‌های اسلامی برای تنظیم یک برنامه‌ی درسی متشکل از تعدادی از موضوعات بزرگ، که در زمینه‌ی پژوهش‌های فقهی عمل کند و تشکیل یک کمیته‌ی عالی از متفکران مسلمان، برای پیگیری و تأیید این پژوهش‌ها و اختصاص دادن یک جایزه، برای برترین آنها.

و- اینکه هدف رسانه‌ها در کلیه‌ی کشورهای مسلمان، با همه‌ی انواع آنها، شنیدنی، نوشتاری و دیداری، دستیابی به بندگی الله متعال در سرزمین او باشد، و همچنین گسترش خیر، و انتشار فضیلت و رهایی از اصول مخرب اندیشه، اخلاق و الحاد در دین الله متعال، و منحرف‌شده از راه مستقیم، و حمایت از تلاش‌های برای همسو کردن آنها، باشد.

ز- ایجاد یک اقتصاد اسلامی که نه شرقی و نه غربی باشد بلکه اقتصاد اسلامی خالص با ایجاد یک بازار اسلامی مشترک، باشد که در آن مسلمانان برای تولید و بازاریابی بدون نیاز به دیگران، با همدیگر همکاری کنند، زیرا اقتصاد ستون مهمی برای برپایی جوامع است، و تکامل آنها، راهی برای وحدت بین ملت‌های امت اسلامی می‌باشد.

سوم: بر اساس این واقعیت که آموزش اسلامی در سرزمین‌های اسلامی امروز، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای ساختن نسل‌های اسلامی، با ساختاری متکامل از لحاظ اندیشه، ادراک، رفتار و کردار است.

موارد زیر را نیز توصیه می‌کند:

قراردادن همه‌ی علوم تحت نظر اسلام، از لحاظ مقدمات و اهداف، و اینکه اسلام با قوانین و مقررات خود، چارچوبی برای این علوم باشد و عقیده‌ی اسلامی پایه و اساسی در بنیادنهادهای تربیتی و آموزشی باشد. و مهم‌ترین ویژگی‌های این برنامه‌ی درسی مورد نظر در تربیت اسلامی به شرح زیر خلاصه می‌شود:

الف- قراردادن عقیده‌ی اسلامی به عنوان یک اساس تصور بزرگ

اسلامی، که دیدگاهی جامع و شمولی از جهان، انسان و زندگی را ارائه می‌دهد، به طوری که انسان را با خالق زندگی و رابطه‌ی او با جهان و رابطه‌ی انسان با خالق خود و با جامعه‌اش را تعریف می‌کند.

ب- در نظرگرفتن اسلام به عنوان محوری برای علوم اجتماعی، انسانی، اقتصادی و سیاسی، و برجسته‌سازی نظریه‌های انسانی اسلام و ارتباط انسانیت با خالق جهان، انسان و زندگی، با هماهنگی سازمانهای اسلامی فعال در این زمینه، مانند سازمان اسلامی علوم پزشکی و سازمان اسلامی تربیت، علوم و فرهنگ.

ج- کار بر روی اظهار فساد آنچه که با عقیده‌ی اسلامی مغایرت دارد، از قبیل علوم مادی، الحادی و گمراه‌کننده، مانند فالگیری، جادوگری و طالع‌بینی، و هشدار نسبت به علومی که اسلام آنها را محکوم و ممنوع کرده است، و همچنین علومی که مبتنی بر فسق و فجور باشد.

د- بازنویسی دوباره برای تاریخ علوم و معارف، و بیان نوآوری در آنها و مشارکت مسلمانان در هر یک از این علوم و پاکسازی آنها از دیدگاه‌های خاورشناسان و غرب‌زدگان که مسیر واقعی تاریخ را منحرف می‌کند، و تجدیدنظر در طبقه‌بندی علوم و روش‌های تحقیق بر اساس دیدگاه اسلامی، از طریق فعالیت‌های مراکز علمی و پژوهشی و مراکز اقتصاد اسلامی، در کشورهای مختلف اسلامی.

هـ - بازگرداندن پیوندها بین علمی، که میان جهان، انسان و زندگی

و بین خالق آنها تحقیق و پژوهش می‌کند، زیرا پژوهنده‌ای که در این زمینه‌ها تحقیق می‌کند، باید آنچنان به آنها بنگرد، که نمونه‌ای از خلاقیت الهی و سازنده‌ی استوار الهی هستند.

و- قرار دادن قواعد و مقررات برگرفته از دین اسلام یا مطابق با اهداف و مقاصد آن است، به طوری که اساس همه‌ی علوم یا یکی از آنها قرار گیرد، و برجسته‌کردن نقص‌های رویکردهای غربی، که باعث ایجاد جدایی و همی بین دین و علم شده‌اند، یا بنیاد علوم را با ساختاری اشتباه مانند: علم تاریخ، اقتصاد و جامعه‌شناسی، پایه‌ریزی کردند.

باید در نظر داشت که پروژه‌ای برای حمایت از اسلامی‌کردن آموزش وجود دارد و شاید یکی از ابزارهای ضروری برای آن باشد، و آن پروژه‌ی اسلامی‌کردن دانش است، و بنیاد بین‌المللی فکر اسلامی برای فراهم‌آوردن مقتضیات آن، از لحاظ برنامه‌ریزی و تهیه‌ی ابزارهای اجرایی آن، از طریق مقالات، نگارش‌ها و سمینارها، تلاش می‌کند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی پنجم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

کویت

1 - 6 جمادی اول 1409 هـ . ق
10 - 15 دسامبر 1988 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 39 (5/1)⁽¹⁾

درمورد کنترل جمعیت

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضا و کارشناسان، در زمینه‌ی کنترل جمعیت، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و بنابراین واقعیت که یکی از اهداف ازدواج در شریعت اسلامی افزایش و حفظ نسل بشریت است و هدر دادن این هدف جایز نیست، زیرا هدر دادن آن با متون شریعت و دستورهای آن که خواستار افزایش نسل بشریت، حفظ و رعایت آن است، مغایرت دارد، با توجه به اینکه حفظ نسل بشریت، یکی از پنج مورد کلی است که شریعت‌های آسمانی بر حفظ و مراقبت از آنها، تأکید کردند،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی چهارم، ج 1 ص 73).

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: صدور یک قانون کلی که آزادی زن و شوهر در داشتن فرزند را محدود می‌کند، جایز نیست.

دوم: از بین‌بردن توانایی بچه دار شدن در مرد یا زن که به عقیم شدن معروف است، حرام می‌باشد، مگر اینکه ضرورتی بنابر ملاک شریعت آن را بطلبد.

سوم: بر اساس برآورد زوجین، مشاوره و رضایت متقابل، کنترل موقت باروری به قصد فاصله گذاشتن بین نوبت‌های حاملگی یا توقف آن برای یک دوره زمانی معین، در صورت وجود نیاز معتبر شرعی، به شرطی که منجر به آسیب رساندن نشود و اینکه به وسیله‌ی شرعی باشد و در آن تجاوزی به باروری حاصل شده، نباشد، جایز است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 40 - 41 (5/2 و 5/3)⁽¹⁾

درمورد وفاداری به وعده، و قرارداد مرابحه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضا و کارشناسان، درمورد وفاداری به وعده و قرارداد مرابحه، و پس از استماع مباحثات پیرامون آنها،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اگر قرارداد مرابحه پس از تملیک کالا توسط نماینده‌ی خرید، روی کالایی معینی انجام پذیرفته باشد و تملک شرعی مطلوب صورت گرفته باشد، عقد جایزی است، مادامی که مسئولیت خسارت قبل از تحویل کالا، بر عهده‌ی نماینده‌ی خرید است، و همچنین مسئولیت

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 2 ص 754 و 965).

پاسخگویی قبالی نقص پنهان و غیره از جمله‌ی موجبات پاسخگویی پس از تحویل کالا، و تمامی شرایط فروش و عدم موانع آن مراعات شده باشد.

دوم: وعده - آن است که توسط فرمانده یا امریافته به صورت یک طرفه، صادر می‌شود - این از لحاظ پرهیزگاری، برای شخص عهده‌دهنده، مگر با وجود عذری الزامی است و از لحاظ دادگاهی اگر به سببی وابسته باشد و شخصی وعده‌داده شده برای نتیجه‌ی وعده به دشواری پی‌آورد، نیز الزامی است، و اثر الزام در این صورت با اجرای عهد یا با جبران ضرر که در واقع به سبب عدم وفاداری به عهد بدون داشتن عذری، بوده، تعیین می‌شود.

سوم: وعده‌ی دوطرفه - که توسط دو طرف صادر می‌شود - در عقد بیع مباحه به شرط وجود اختیار بین دو طرف متعهد، هر دو یا یکی از آنها، جایز است، اما اگر اختیاری وجود نداشته باشد، جایز نیست، زیرا تعهد الزامی دوطرفه در بیع مباحه مشابه خود بیع است، از این رو که آنگاه شرط می‌شود که فروشنده مالک کالای فروشی باشد، تا مخالفتی با نهی پیامبر ﷺ مبنی بر عدم فروش کالای بدون تملیک، وجود نداشته باشد.

موارد زیر را توصیه می‌کند:

با توجه به مشاهدات مربوط به اینکه اکثر بانک‌های اسلامی بیشتر فعالیت‌های خود را برای تأمین مالی از طریق قرارداد مباحه، متمرکز

کردند.

اول: اینکه فعالیت بانک‌های اسلامی در امور مختلف توسعه‌ی اقتصادی، به ویژه تأسیس پروژه‌های صنعتی یا تجاری، با تلاش خصوصی یا مشارکت و مضاربه با سایر اطراف، گسترش یابد.

دوم: اینکه موارد کاربردی استفاده از قرارداد مرابحه در نزد بانک‌های اسلامی، برای ایجاد قواعد که مانع از بروز نقص در عمل به آن می‌شود و همچنین برای مراعات احکام شرعی کلی یا خاص به قرارداد مرابحه، مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 42 (5/4)⁽¹⁾

درمورد تغییر نرخ ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر
با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضاء و کارشناسان،
درمورد: تغییر نرخ ارز، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از بررسی مصوبه‌ی دوره‌ی سوم این مجمع با شماره‌ی 21
(3/9)، مبنی بر اینکه اسکناس‌های کاغذی پولی دارای اعتبار هستند و
در آنها وصف کامل ارزش و بها، وجود دارد و دارای احکام شرعی
تعیین‌شده، برای طلا و نقره، از لحاظ: احکام ربا، زکات، سَلَم و سایر
احکام آنها، می‌باشد،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 3 ص 1609).

موارد زیر را تصویب نمود:

- در ادای بدهی‌های ثابت با هرگونه ارزی، عبرت به خود ارز است نه به قیمتش؛ زیرا بدهی‌ها با ارزها پرداخت می‌شود، بنابراین ربط دادن بدهی‌های ثابت شده در ذمه، با هرگونه منبعی، به سطح قیمت‌ها، جایز نیست.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

حمد و ستایش از آن الله متعال است که پروردگار جهانیان می‌باشد،
و صلوات و سلام بر پیشوایمان محمد، خاتم پیامبران و خاندان و همه‌ی
یارانشان باد.

مصوبه‌ی شماره: 43 (5/5)⁽¹⁾

درمورد حقوق معنوی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر
با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضا و کارشناسان
درمورد: حقوق معنوی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اسم تجاری، آدرس تجاری، علامت تجاری، تألیف و اختراع یا
نوآوری، حقوق ویژه‌ی صاحبان آنهاست، که در عرف معاصر ارزش
مالی قابل اعتباری در نزد مردم دارند، که برای آن هزینه پرداخت
می‌کنند، و این حقوق شرعی تلقی می‌شود پس تجاوز به آنها جایز نیست.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 3 ص 2267).

دوم: در صورت عدم فریب‌دادن و پنهان‌کردن عیب و غل و غش تجاری، با توجه به اینکه این موارد به یک حقوق مالی تبدیل شده‌اند، تصرف‌کردن به علامت تجاری، و نشان تجاری یا علامت تجاری هر یک از آنها با در مقابل مالی، جایز است.

سوم: حق تألیف، اختراع یا نوآوری‌ها توسط شریعت محفوظ است و صاحبان آنها حق تصرف در آنها را دارند، و تجاوز به آنها جایز نیست.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 44 (5/6)⁽¹⁾

درمورد اجاره به شرط تملیک

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضا و کارشناسان، درمورد: اجاره به شرط تملیک، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره 13 (3/1) مجمع در دوره‌ی سوم، در مورد پاسخگویی به سؤال‌های بانک توسعه‌ی اسلامی، بند (ب) درمورد امور اجاره،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: بهتر است از معامله‌کردن با اجاره به شرط مالکیت به گزینه‌های دیگری معامله کرد که از جمله‌ی آن دو گزینه‌ی زیر است:

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 4 ص 2593).

(اول): بیع اقساطی با حصول ضمانت‌های کافی.

(دوم): عقد اجاره همراه با دادن مالک، اختیار به مستأجر پس از اتمام پرداخت تمام اقساط اجاره‌ای مستحق در طول دوره، در یکی از موارد زیر:

- تمدید مدت اجاره.

- فسخ عقد اجاره و بازگرداندن ملک اجاره‌ای به صاحب آن.

- خرید ملک اجاره‌ای به قیمت بازار در پایان مدت اجاره.

دوم: انواع مختلف دیگری از اجاره به شرط تملیک وجود دارد، که پژوهش درمورد آنها با همکاری بانک‌های اسلامی و پس از ارائه‌ی نمونه‌ای از قراردادهايشان، بیان شرایط و محدودیت‌های پیرامونشان، و صدور مصوبه درمورد آنها، به دوره‌ی آینده‌ی مجمع موکول شد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 45 (5/7)

درمورد تأمین مالی املاک برای ساخت و خرید مسکن
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر
با 10- 15 دسامبر 1988م،
پس از ارائه‌ی موضوع: تأمین مالی املاک برای ساخت و خرید
مسکن،

موارد زیر را تصویب نمود:

بررسی موضوع تأمین مالی املاک و مستغلات برای ساخت و
خرید مسکن، صدور مصوبه‌ی ویژه‌ی آن برای مطالعه و پژوهش‌های
بیشتری در این باره، به کنفرانس ششم به تعویق انداخته شد⁽¹⁾.
الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 4 ص 2773 و شماره‌ی ششم ج 1 ص 81).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 46 (5/8)

درمورد تعیین سود بازرگانان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضاء و کارشناسان، درمورد: تعیین سود بازرگانان، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اصل که متون و قواعد شرعی تصویب نموده است اینکه مردم در خرید و فروش و تصرف در املاک و اموال‌شان در چارچوب احکام و ضوابط شگفت‌انگیز شریعت اسلامی آزاد هستند؛ عمل به مطلق این فرموده‌ی الله متعال: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ}، ترجمه: {ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اموال یکدیگر را به باطل (و از راه‌های نامشروع) نخورید، مگر اینکه تجارتی با رضایت شما (انجام گرفته) باشد}. [النساء:29].

دوم: تعیین درصد خاصی از سود، که بازرگان باید در معاملات خود به آن پایبند باشد، وجود ندارد، بلکه این امر به شرایط تجارت و به طور کلی شرایط بازرگان و کالاهای، با در نظر گرفتن آداب شرعی، از جمله رفتار نیکو، قناعت، تحمل و تسهیل، واگذار شده است.

سوم: متون شریعت اسلامی برای اطمینان از برخورد با عوامل و شرایط حرام، مانند غش و فریب، نیرنگی، پنهان کردن عیب و نقص، غافلگیرکردن، تقلب در سود حقیقی و احتکاری که ضرر آن به عموم و خصوص بر می‌گردد، تأکید کرده است.

چهارم: حاکم در قیمت‌گذاری دخالت نمی‌کند مگر در مواردی که نقص آشکاری در بازار و قیمت‌ها ناشی از عوامل ساختگی، پیدا کند، حاکم در این شرایط با روش‌های عادلانه و ممکن مداخله جایز است بکند، به طوری که این عوامل و اسباب عدم تعادل، گرانی و بی‌عدالتی آشکار را از بین ببرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 47 (5/9)⁽¹⁾

درمورد عُرف

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضاء و کارشناسان، درمورد عُرف، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از عرف آن چیزی است که مردم به گفتن، انجام دادن یا ترک آن عادت کردند و ممکن است از لحاظ شرعی معتبر باشد یا غیر معتبر.

دوم: عرف، اگر خاص باشد، در نزد اهل آن معتبر است و اگر عام باشد، در نزد همگان معتبر است.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 4 ص 2921).

سوم: عرفی که شرعی تلقی می‌شود، دارای شرایط زیر است:

- الف- اینکه عرف مخالف شریعت نباشد، اگر عرف مخالفت به متن یا قاعده‌ای از احکام شرعی کند، این یک عرف فاسد است.
  - ب- این که عرف همگانی (همواره) یا بیشتر داشته باشد.
  - ج- عرف باید هنگام تصرف کردن وجود داشته باشد.
  - د- اینکه دو طرفه‌ی عقد به خلاف آن تصریح نکنند و اگر به خلاف آن تصریح کنند، پس آن معتبر نیست.
- چهارم:** فقیه - اعم از مفتی یا قاضی - حق ندارد، بدون در نظر گرفتن تغییر آداب و رسوم در آنچه از کتاب های فقیهان نقل شده است، اکتفاء کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 48 (5/10)⁽¹⁾

درمورد اجرای احکام شریعت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده از سوی اعضاء و کارشناسان، درمورد: اجرای احکام شریعت اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

با توجه به اینکه مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که از اراده‌ی خیرخواهانه‌ی سومین کنفرانس اجلاس اسلامی در مکه‌ی مکرمه نشأت‌گرفته است، با هدف جستجوی راه‌حل‌های شرعی برای مشکلات امت اسلامی، تنظیم مسائل زندگی مسلمانان بر اساس مقررات شریعت اسلامی، از بین‌بردن همه‌ی موانعی که مانع از اجرای شریعت الله متعال

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 4 ص 3471).

می‌شود، آماده‌سازی تمام وسایل لازم برای اجرای آن و برای رسمیت‌شناختن حاکمیت الله متعال، برپایی حاکمیت شریعت او، از بین بردن تناقض موجود بین برخی از حاکمان مسلمان و ملت‌های آنان، از بین بردن اسباب تنش، تضاد و درگیری در سرزمین‌هایشان و تأمین امنیت در کشورهای مسلمان،

موارد زیر را تصویب نمود:

اولین وظیفه‌ی کسی که امور مسلمانان را در دست می‌گیرد، اجرای شریعت الله متعال در بین آنان است.

و از کلیه‌ی دولت‌های کشورهای مسلمانان درخواست می‌کند، که ابتکار عمل را برای اجرای شریعت اسلامی و حاکمیت کامل، تمام و پایدار آن در همه‌ی زمینه‌های زندگی به کار ببرند، و از جوامع، افراد، ملت‌ها و کشورهای اسلامی درخواست می‌کند، که به دین الله متعال و اجرای شریعت او، با در نظر گرفتن این دین به عنوان عقیده، شریعت، رفتار و نظام زندگی، پایبند باشند.

و به موارد زیر توصیه نمود:

الف- مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به پژوهش‌ها و مطالعات عمیقی درباره‌ی جنبه‌های مختلف اجرای شریعت اسلامی و پیگیری آنچه در این زمینه در کشورهای اسلامی اجرا شده است، ادامه دهد.

ب- هماهنگی بین مجمع و سایر نهادهای علمی مرتبط با موضوع اجرای شریعت اسلامی، و تهیه‌ی برنامه‌ها، ابزارها و مطالعات لازم،

برای رفع موانع و شبهاتی که مانع اجرای شریعت در کشورهای اسلامی می‌شود.

ج- جمع‌آوری پروژه‌های قوانین اسلامی که در کشورهای مختلف اسلامی تهیه شده است برای بهرمندی از آن.

د- فراخوان برای اصلاح برنامه‌های تربیتی، آموزشی و رسانه‌های مختلف، و به کارگیری آنها برای کار بر روی اجرای شریعت اسلامی و آماده‌سازی نسلی مسلمان که شریعت الله متعال را مورد حاکمیت قرار دهند.

ه- گسترش آماده‌سازی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان، از جمله قضات، دادستانها و وکلا، برای تهیه نیروی لازم جهت اجرای شریعت اسلامی.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 49 (5/11)

درمورد کمیته‌ی بین‌المللی قانون اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در پنجمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 1- 6 جمادی اول 1409 هـ. ق، برابر
با 10- 15 دسامبر 1988م،

پس از بررسی پیش‌نویس مربوط به لایحه‌ی اساسنامه‌ی کمیته‌ی
بین‌المللی قانون اسلامی که توسط هفدهمین کنفرانس وزرای خارجه‌ی
کشورهای اسلامی در عمان - پایتخت اردن هاشمی با مصوبه‌ی شماره
(17/45 - س) برگزار شد،

موارد زیر را تصویب نمود:

تصویب بررسی لایحه‌ی اساسنامه کمیته‌ی بین‌المللی قانون اسلامی و
واگذاری وظایف محوله به این کمیته، جهت قراردادن آنها ضمن
فعالیت‌های مجمع.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی ششم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)
17 - 23 شعبان 1410 هـ . ق
14 - 20 مارس 1990 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 50 (6/1)⁽¹⁾

درمورد تأمین مالی املاک برای ساخت و خرید مسکن شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م، پس از بررسی پژوهش‌های دریافت شده، درمورد تأمین مالی املاک برای ساخت و خرید مسکن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مسکن یکی از نیازهای اساسی انسان است و باید از راه‌های مشروع و با هزینه‌ی حلال تأمین شود، و روشی که بانک‌های املاکی و مسکنی و امثال آنها، با وام دارای سود کم یا بیشتر به کار می‌برند، از لحاظ شرعی حرام است، زیرا در آنها معاملات ربا وجود دارد.

دوم: روش‌های مشروعی وجود دارد، که از طریق آنها می‌توان از روش حرام برای تأمین مسکن با تملک (علاوه بر امکان فراهم‌آوردن

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی پنجم، ج 4 ص 2773 و شماره‌ی ششم ج 1 ص 81).

آن با اجاره) خوداری کرد، از جمله:

الف- اینکه دولت به کسانی که مایل به داشتن مسکن هستند، وام‌هایی ویژه برای ساخت مسکن تقدیم کند، تا آنها را در اقساط مناسب بدون سود اعم از اینکه سود واضح باشد یا به عنوان هزینه‌ی خدمات گرفته شود با در نظر گرفتن اینکه در صورت نیاز به پرداخت هزینه‌ی خدمات تامین و پیگیری عملیات وام، باید به هزینه‌های واقعی فرایند وام اکتفا شود، و این به صورتی باشد که در بند (الف) مصوبه‌ی شماره‌ی 13 (3/1) کنفرانس سوم مجمع، آمده است.

ب- اینکه کشورهای توانمند متعهد به ساخت مسکن شوند و آنها را طبق ضوابط شرعی مذکور در مصوبه‌ی شماره 51 (6/2) این دوره، به کسانی که مایل به داشتن خانه هستند به صورت معوق و اقساطی بفروشند.

ج- سرمایه‌گذاران اشخاص یا شرکت‌ها، ساختن خانه‌هایی را بر عهده بگیرند به صورت معوق فروخته شود.

د- اینکه مالکیت مسکن‌ها از طریق عقد استصناع - بر اساس اعتبار لازم بودن آن - به تملیک در می‌آید، و بدین ترتیب مسکن قبل از ساخت آن و با اعتبار توضیحات دقیقی که جهل منتهی به اختلاف را از بین می‌برد، خریداری می‌شود و نیز بدون ضرورت تسریع کلیه‌ی قیمت آن بلکه جایز است که آن را به قسطی به توافق رسیده معوق انداخت، همراه با در نظر گرفتن شرایط و ضوابط تعیین شده برای عقد استصناع در نزد فقیهان، که آن را از عقد سَلَم متمایز کردند.

و به موارد زیر توصیه نمود:

ادامه‌ی بررسی راه‌های مشروع دیگری برای تأمین مالکیت مسکن،
برای افراد علاقمند به آن.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 51 (6/2)⁽¹⁾

درمورد بیع اقساطی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی درمورد: بیع اقساطی، و استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: افزایش قیمت معوق از قیمت فعلی جایز است، همچنین ذکر قیمت چیزی که به صورت نقدی فروخته می‌شود و قیمت آن به صورت اقساطی برای دوره‌های شناخته شده‌ای باشد، جایز است، و فروختن درست نیست مگر اینکه دو طرفه‌ی عقد به صورت قطعی به فروخت و خرید با نقد یا تعویق توافق کنند، بنابراین اگر فروش با تردید بین نقد و تعویق انجام شود از این رو که توافق قطعی بر یک قیمت مشخص

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 1 ص 193 و شماره‌ی هفتم ج 2 ص 9).

صورت نپذیرد، از لحاظ شرعی جایز نیست.

دوم: از لحاظ شرعی در عقد بیع معوق، درج سود اقساط، جدا از قیمت فعلی آن، جایز نیست، به طوری که با مدت تعویق مرتبط باشد، هرچند که دو طرف قرارداد درمورد درصد سود توافق کرده باشند یا آن را با سود معمولی نرخ گذاری کرده باشند.

سوم: اگر خریدار بدهکار، در پرداخت اقساط از تاریخ تعیین شده دیر کند، جایز نیست او را ملزم به افزایش بدهی با شرط قبلی یا بدون شرط قبلی نمود، زیرا این ربای حرام است.

چهارم: تأخیر در پرداخت موعد سررسید اقساط، برای بدهکار توانگر حرام است، اما با وجود این، شرط تعیین جبران خسارت در حالت دیرکرد در پرداخت آنها، از لحاظ شرعی جایز نیست.

پنجم: از لحاظ شرعی جایز است که در حالت که بدهکار در پرداخت برخی از اقساط تأخیر کرده باشد فروشنده‌ی به صورت معوق پرداخت اقساط را قبل از وقت تعیین‌شده شرط بگذارد، مادامی که بدهکار هنگام بستن قرارداد با این شرط موافقت کرده است.

ششم: فروشنده حق ندارد مالکیت کالای فروخته شده پس از فروش را حفظ کند، اما فروشنده ممکن است از خریدار بخواهد که کالای فروخته شده را در رهن خود قرار دهد تا حق خود را در پرداخت اقساط معوق تضمین کند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

به تعویق انداختن بررسی برخی از مسائل مربوط به بیع اقساطی،

برای تصویب نهائی آنها تا زمانی که مطالعات و پژوهش‌های کافی تهیه شود، از جمله:

الف- فروشنده صورت حساب‌های اقساطی معوق با بانک‌ها را پرداخت کند.

ب- تسریع بدهی در مقابل کسر بخشی از آن، که مسئله‌ی (کسر و تسریع) است.

ج- تأثیر مرگ (بدهکار) علیه وقت پرداخت اقساطی معوق.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 52 (6/3)⁽¹⁾

درمورد حکم انعقاد قراردادها با ابزارهای ارتباطات نوین
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی، درمورد: حکم انعقاد قراردادها با ابزارهای ارتباطات نوین،

و با توجه به پیشرفت‌های بزرگی، که در ابزارهای ارتباطات رخ داده و کاربرد آنها در انعقاد قراردادها، جهت تسریع در انجام معاملات مالی و اقدامات،

و با یادآوری آنچه که فقیهان درمورد انعقاد قراردادها از طریق نامه، نوشتار، اشاره و پیام‌رسان ذکر کردند و آنچه ثابت شده، که قرارداد بین حاضران نیاز به اتحاد مجلس (قرارداد) دارد - به جز

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 2 ص 785).

وصیت، سفارش و وکالت - و یکسانی ایجاب و قبول، و عدم وجود شواهدی مبنی بر عدم تمایل یکی از طرفین قرارداد برای انعقاد قرارداد، و پی‌درپی بودن ایجاب و قبول بر حسب عرف.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اگر قراردادی بین دو غایب منعقد شود که در مکان یکسانی جمع نشده باشند و نتوانند همدیگر را ببینند و نتوانند سخنان همدیگر را بشنوند و وسایل ارتباطی بین آنان نوشتار، نامه یا پیام‌رسان باشد، و این امر در مورد تلگراف، تلکس، فکس و رایانه صدق می‌کند، بنابراین در این موارد قرارداد زمانی منعقد می‌شود، که ایجاب به دست گیرنده برسد و وی آن را قبول کند.

دوم: اگر قراردادی بین دو طرف به طور همزمان منعقد شود و آنان در دو مکان جداگانه قرار داشته باشند و این امر در مورد تلفن و بی سیم صدق می‌کند، بنابراین قرارداد بین آنان، قراردادی بین دو حاضر تلقی می‌شود و در این حالت احکام اساسی تعیین شده در نزد فقیهان، که در مقدمه ذکر شده، برای این حالت اعمال می‌شود.

سوم: عرض‌کننده توسط این ابزارها اگر ایجاب خود را به وقتی معینی صادر کند، بر وی لازم است که در آن مدت معینی بر ایجاب خود باقی بماند، و نمی‌تواند از آن برگردد.

چهارم: قواعد گذشته شامل به قرارداد زیر نمی‌باشد؛ ازدواج؛ برای شرط شهادت در آن و مبادله‌ی ارز؛ برای شرط تقابض در آن، و نیز

قرارداد سلم؛ برای شرط نقد دادن سرمایه در آن.
پنجم: در مورد احتمال جعل، یا تقلب یا خطا، به قوانین کلی اثبات، رجوع شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 53 (6/4)⁽¹⁾

درمورد تملک: انواع آن - به ویژه موارد نوین آن- و احکام آنها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی، درمورد: تملک: انواع آن - و به ویژه موارد نوین آن- و احکام آنها، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

مصوبه‌های زیر را تصویب کرد:

اول: تملک اموال چنانچه ملموس می‌باشد؛ مانند گرفتن با دست یا سنجش یا وزن کردن در خوراک‌ها، یا نقل و انتقال دادن آن به زیر تصرف گیرنده، همانطور از لحاظ اعتماد و حکم با تخلیه کردن همراه به زیر تصرف قرار دادن حتی اگر هیچ گرفتن حسی صورت نگیرد، محقق

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 1 ص 453).

می‌شود. و نحوه‌ی تملک اشیاء با توجه به وضعیت آنها و اختلاف عرف‌ها، در مورد آنچه که تملک در آنها به حساب می‌آید، تفاوت دارد. دوم: از جمله انواع تملک حکمی، که شرعی و عرفی تلقی می‌شود: 1- واریز کردن بانک مبلغی به حساب شخصی، در موارد زیر: الف- اگر مبلغی مستقیماً یا با انتقال بانکی به حساب شخصی واریز شود.

ب- اگر شخص در صورت خرید ارز با ارز دیگری برای حساب شخص، یک قرارداد مبادله معتبر بین او و بانک منعقد گردد.

ج- اگر بانک - به سفارش شخصی - مبلغی را از حساب خود به حساب دیگری با ارز دیگری، در همان بانک یا در بانک دیگری، به نفع شخصی یا ذینفع دیگری کسر کند و بانک‌ها باید قواعد قرارداد مبادله‌ی ارز در شریعت اسلامی را رعایت کنند.

تأخیر در ثبت حواله‌ی بانکی به نحوی که ذینفع بتواند آن را به طور واقعی دریافت کند، برای مدتی که در بازارهای معاملاتی مرسوم است، عفو می‌شود، مشروط بر اینکه ذینفع در طول مدت عفو شده جایز نیست از ارز استفاده کند، مگر پس از تأثیر عملکرد ثبت بانکی با امکان دریافت واقعی، حاصل گردد.

2- دریافت چک در صورت داشتن موجودی قابل برداشتی از ارزی که در آن درج شده است، در هنگام پرداخت و مانع‌شدن صرف‌کردن آن.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 54 (6/5)⁽¹⁾

درمورد پیوند سلول‌های مغزی و دستگاه عصبی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،
پس از بررسی پژوهش‌ها و توصیه‌های مربوط به این موضوع، که
یکی از موضوعات ششمین سمینار فقه پزشکی بود، که در مورخه‌ی
23-26 ربیع الاول 1410 هـ. ق برابر با 23-26/10/1990 م، با
همکاری بین این مجمع و سازمان اسلامی علوم پزشکی، در کویت
برگزار شد،

و با توجه به آنچه سمینار فوق‌الذکر به این نتیجه رسیده، که منظور
از آن انتقال مغز یک انسان به انسان دیگری نیست، بلکه هدف از این
پیوند درمان نارسایی برخی سلول‌های معینی از مغز است که در ترشح

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 3 ص 1739).

مواد شیمیایی یا هورمونی به مقدار مناسب عاجز است، لذا سلول‌های مشابهی در مکان‌های آن، از منبع دیگری قرار داده می‌شوند، یا درمان فرجه پدید آمده در دستگاه عصبی نتیجه‌ی برخی آسیب دیدگی‌ها،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اگر منبع به دست‌آوردن بافت‌های غده‌ی فوق کلیوی خود بیمار باشد و در آن مزیت پذیرش ایمن وجود دارد، بخاطر اینکه سلول‌ها از خود بدن هستند، در شریعت اسلامی اشکالی ندارد.

دوم: اگر منبع آنها از جنین حیوانی گرفته شده باشد، و این روش موفقیت آمیزی باشد و هیچ ممنوعیت شرعی مبتنی بر آن صورت نگیرد، هیچ ممانعتی شرعی برای این روش وجود ندارد. و پزشکان اعلام کردند، که این روش در بین گونه‌های مختلف حیوانات موفق آمیز بوده است و امید می‌رود با انجام اقدامات احتیاطی پزشکی لازم برای جلوگیری از عدم پذیرش سیستم ایمنی بدن، این روش برای انسانها نیز موفقیت آمیز باشد.

سوم: اگر منبع به دست‌آوردن بافت سلول‌های زنده از مغز جنین در مراحل اولیه باشد - در هفته‌ی دهم یا یازدهم - حکم شرعی آن به شرح زیر متفاوت است:

الف- روش اول: گرفتن مستقیم آن از جنین انسان در رحم مادرش، با عمل جراحی بازکردن رحم، و این روش مستلزم مرگ جنین به مجرد برداشتن سلول‌ها از مغز آن است، و این شرعاً حرام می‌باشد، مگر

اینکه بعد از سقط جنین غیر عمدی یا سقط جنین مشروع برای نجات جان مادر و مرگ جنین محقق شده باشد، همراه با در نظر گرفتن شرایطی که در موضوع استفاده از جنین در مصوبه‌ی شماره 59(6/8) این دوره ذکر خواهد شد.

ب- روش دوم: روشی است که در آینده‌ای نزدیک ممکن است با کشت سلول‌های مغزی در آزمایشگاه‌ها برای استفاده از آنها و اگر منبع سلول‌های کشت‌شده مشروع باشد، و به شیوه‌ای شرعی به دست آمده باشند، در شریعت اسلامی اشکالی ندارد.

چهارم: نوزاد تازه متولد شده بدون مغز: تا زمانی که زنده به دنیا آمده است، جایز نیست با گرفتن هیچ یک از اعضای بدن او به او تجاوز کرد، تا زمانی که مرگ او با مرگ ساقه‌ی مغزش تأیید شود و هیچ تفاوتی بین او و سایر افراد سالم در این موضوع وجود ندارد، اما اگر مرگ او تأیید شد، گرفتن اعضای بدنش باید با رعایت احکام و شروط معتبر در انتقال اعضای مردگان، از جمله اجازه‌ی معتبر، عدم وجود جایگزین، محقق شدن ضرورت و موارد دیگری باشد، که در مصوبه‌ی شماره 26(4/1) در ضمن مصوبه‌های دوره‌ی چهارم این مجمع گنجانده شده است. و هیچ‌گونه ممنوعیت شرعی برای نگه داشتن این نوزاد بدون مغز، در دستگاه‌های حمایتی تا بعد از مرگ ساقه‌ی مغز - که قابل تشخیص است - به منظور حفظ زنده‌ماندن اندام‌های مناسب آن برای انتقال، و آمادگی جهت بهرمندی از آنها از طریق انتقال آنها به دیگران،

تحت شرایط فوق الذکر، وجود ندارد.
الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 55 (6/6)⁽¹⁾

درمورد تخمک‌های بارور شده‌ی اضافه بر نیاز
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،
پس از بررسی پژوهش‌ها و توصیه‌های مربوط به این موضوع که
یکی از موضوعات ششمین سمینار فقه پزشکی بود، که در مورخه‌ی
23-26 ربیع الاول 1410 هـ. ق برابر با 23-26/10/1990 م، در
کویت و با همکاری بین این مجمع و سازمان اسلامی علوم پزشکی،
برگزار شد،

و پس از بررسی سیزدهمین و چهاردهمین توصیه‌های ارائه‌شده در
سومین سمینار سازمان اسلامی علوم پزشکی، که در کویت در مورخه‌ی
20-23 شعبان 1407 هـ. ق، برابر با 18-21/4/1987 م درمورد

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 3 ص 1791).

سرنوشت تخمک‌های بارور شده، و پنجمین توصیه‌ی اولین سمینار سازمان اسلامی علوم پزشکی، که در کویت در مورخه‌ی 11-14 شعبان 1403 هـ. ق برابر با 1982/5/27م، درمورد همین موضوع برگزار شد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: با توجه به آنچه که از لحاظ علمی درمورد امکان نگهداری تخمک‌های بارور نشده، برای برداشتن از آنها، تأیید شده است، باید هنگام بارور کردن تخمک‌ها، هر بار تنها تعداد تعیین شده‌ی مورد نیاز برای کاشت برداشته شود، تا از وجود بیش از حد تخمک‌های بارور شده، جلوگیری شود.

دوم: اگر تخمک‌های بارور شده به هر طریقی بیشتر از حد مورد نیاز وجود داشت، آنها بدون مراقبت‌های پزشکی رها می‌شوند تا زمانی که عمر آن مازاد به طور طبیعی پایان یابد.

سوم: استفاده از تخمک‌های بارور شده بر روی زن دیگری حرام است و باید اقدامات پیشگیرانه‌ی لازم برای جلوگیری از استفاده‌کردن از این تخمک‌های بارور شده برای حاملگی نامشروع، اتخاذ شود.
الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 56 (6/7)⁽¹⁾

درمورد استفاده از جنین‌ها به عنوان منبع پیوند اعضا شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م، پس از بررسی پژوهش‌ها و توصیه‌های مربوط به این موضوع، که یکی از موضوعات ششمین سمینار فقه پزشکی بود، که در مورخه‌ی 23-26 ربیع الاول 1410 هـ. ق برابر با 23-26/10/1990 م، در کویت و با همکاری بین این مجمع و سازمان اسلامی علوم پزشکی، برگزار شد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: استفاده از جنین‌ها به عنوان یک منبع، برای پیوند اعضا در انسان دیگری جایز نیست، مگر در مواردی که باید دارای ضوابط زیر

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 3 ص 1791).

باشد:

الف- اسقاط جنین برای استفاده از جنین در پیوند اعضای بدن آن، در انسان دیگری جایز نیست، بلکه اسقاط جنین به اسقاط ناخواسته‌ی طبیعی و اسقاط برای عذر شرعی، منحصر می‌شود و برای استخراج جنین به عمل جراحی متوسل نمی‌شود، مگر اینکه، برای نجات جان مادر ضروری باشد.

ب- اگر جنینی قابلیت ادامه‌ی زنده‌بودن را داشته باشد، بنابراین لازم است، درمان پزشکی به منظور بقای زندگی او و محافظت از جان او باشد، نه برای استفاده از او در پیوند اعضا، اما اگر قابلیت زنده‌بودن را نداشته باشد، پس استفاده از او جایز نیست مگر بعد از مرگش، و داشتن شروط وارده در مصوبه‌ی شماره 26(4/1) این مجمع.

دوم: پیوند اعضا به هیچ وجه جایز نیست، که تحت تأثیر اهداف تجاری قرار گیرد.

سوم: نظارت بر پیوند اعضا، باید به یک نهاد تخصصی معتبر واگذار شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 57 (6/8)⁽¹⁾

درمورد پیوند اعضای تناسلی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌ها و توصیه‌های مربوط به این موضوع، که
یکی از موضوعات ششمین سمینار فقه پزشکی بود، که در مورخه‌ی
23-26 ربیع الاول 1410 هـ. ق برابر با 23-26/10/1990 م، در
کویت و با همکاری بین این مجمع و سازمان اسلامی علوم پزشکی،
برگزار شد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: پیوند غدد تناسلی: از آنجا که بیضه‌ها و تخمدانها حامل و
ترشح کننده‌ی ویژگی‌های ژنتیکی (کد ژنتیکی) فرد تزریق شده، حتی

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 3 ص 1975).

پس از پیوند به گیرنده‌ی جدید هستند، پیوند آنها از لحاظ شرعی حرام است.

دوم: پیوند اعضای دستگاه تناسلی: پیوند برخی از قسمت‌های دستگاه تناسلی، که ویژگی‌های ژنتیکی را منتقل نمی‌کنند - به استثنای خود آلت - در حالت ضرورت مشروع، و وفق ضوابط و معیارهای شرعی مندرج در مصوبه‌ی شماره 26(4/1) این مجمع، جایز است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 58 (6/9)⁽¹⁾

درمورد پیوند عضوی که در مجازات حد یا قصاص قطع
شده باشد

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی درمورد: پیوند عضوی که در
مجازات حد یا قصاص قطع شده باشد،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و با در نظرگرفتن اهداف شریعت در اعمال مجازات حد برای
بازداشتن و عقوبت دادن، و بقای تأثیر مداوم آن در راستای اهداف
مجازات‌ها، که عبرت، موعظه و ریشه‌کن کردن جنایت است، و با توجه
به اینکه پیوند عضو قطع شده، مستلزم فوریت در عرف طب مدرن
است، این تنها با مشارکت و آماده‌سازی ویژه‌ی پزشکی انجام پذیر است،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 3 ص 2161).

که این نشان دهنده‌ی سهل‌انگاری در جدیت اجرای مجازات حد و تأثیر پذیری آن می‌باشد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: در شریعت پیوند عضو قطع شده در پی اجرای مجازات حد جایز نیست، زیرا در بقای تأثیرهای مجازات حد، محقق شدن کامل مجازات مقرر شده در شریعت، جلوگیری از سهل‌انگاری در اجرای آن و جلوگیری از برخورد با حکم ظاهری شریعت، وجود دارد.

دوم: از آنجا که قصاص برای برقراری عدالت و دادمندی قربانی، حفظ حق زندگی برای جامعه و تأمین امنیت و آرامش، مقرر شده است، بنابراین پیوند عضوی که در اجرای قصاص قطع شده باشد، جایز نیست، مگر در موارد زیر:

الف- پس از اجرای قصاص، قربانی اجازه‌ی پیوند عضو قطع شده از مجرم را، بدهد.

ب- اینکه قربانی توانسته باشد، عضو قطع‌شده‌ی خود را پیوند داده باشد.

سوم: پیوند عضوی که به دلیل اشتباه در حکم قضایی مجازات حد یا قصاص قطع شده باشد، جایز است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 59 (6/10)⁽¹⁾

درمورد بازارهای مالی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌ها، توصیه‌ها و نتایج تقدیم‌شده در سمینار
(بازارهای مالی) در رباط، که در مورخه‌ی 20-24 ربیع الثانی
1410 هـ. ق، برابر با 20 تا 24 اکتبر 1989 م، و با همکاری این
مجمع و پژوهشکده پژوهش‌ها و آموزش بانک توسعه‌ی اسلامی و به
میزبانی وزارت اوقاف و شئون اسلامی در کشور مراکش، برگزار شد،
و با توجه به آنچه که در شریعت اسلامی برای تشویق کسب درآمد
حلال، سرمایه‌گذاری مالی و توسعه‌ی پس اندازها بر اساس
سرمایه‌گذاری اسلامی بنیاد نهاده شده بر روی سختی‌ها و تحمل

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 2 ص 1273 و شماره‌ی هفتم، ج 1 ص 73).

خطرات، از جمله خطر بدهی‌ها، مقرر شده است، و با دلیل نقش بازارهای مالی در گردش اموال و فعال شدن سرمایه‌گذاری در آنها، و برای این واقعیت که اهمیت دادن به آنها و جستجو برای یافتن احکام آنها، نیاز ضروری برای آشنایی مردم با فهم دین خود در رویدادهای جدید معاصر را برآورده می‌کند، و همگرایی با تلاش‌های اصلی فقیهان در بیان احکام معاملات مالی، به ویژه احکام بازار و سیستم محاسبه بر بازارها را نشان می‌دهد، و اهمیت: نیز شامل بازارهای ثانوی است، که به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهد دوباره وارد بازار اولیه شوند، و همچنین فرصتی برای به دست آوردن ارز نقد و سرمایه‌گذاری در اموال است، و تشویق به تجارت مال می‌کند از روی اطمینان خاطر از اینکه می‌توان در صورت لزوم از بازار خارج شد، و پس از بررسی آنچه که درمورد پژوهش‌های ارائه‌شده درمورد سیستم‌ها و قوانین بازار مالی موجود، مکانیسم‌ها و ابزارهای آنها،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: توجه بازارهای مالی از جمله واجباتی برای نگهداشتن مال و توسعه‌ی آن است؛ از این رو که این عمل باعث می‌شود به همکاری برای برآوردن نیازهای کلی و آنچه که در مال است از حقوق دینی یا دنیایی.

دوم: این بازارهای مالی - با نیاز به اصل ایده‌ی آنها - در وضعیت فعلی نمونه‌ای نیستند که اهداف توسعه و سرمایه‌گذاری مال از دیدگاه اسلام را محقق سازند. و این وضعیت مستلزم تلاش‌های علمی مشترک

از سوی فقیهان و اقتصاددانان است تا سیستم‌هایی را که مبتنی بر آنها هستند، سازوکارها و ابزارهایی را که اتخاذ کردند، بررسی نموده و آنچه را که باید با توجه به مقررات شریعت اسلامی نیاز به اصلاح دارد، اصلاح کنند.

سوم: ایده‌ی بازارهای مالی مبتنی بر سیستم‌های اداری و اجرایی است و بنابراین پایبندی به آنها بر اجرای قاعده‌ی مصالح مرسله در مواردی است، که تحت اصل کلی شرعی قرار می‌گیرد و مخالفتی با نص یا قاعده‌ی شرعی ندارد، و بدین سبب مانند مقرراتی است که توسط حاکم در زمینه‌ی صنایع و سایر موارد دیگر اجرا می‌شود و برای هیچ کسی جایز نیست با مقررات حاکم یا فریکاری در آنها، تا زمانی که ضوابط و اصول شرعی را رعایت کند، مخالفت نماید.

و به موارد زیر توصیه نمود:

تکمیل بررسی لوازم و نگارش‌های به کار رفته در بازارهای مالی، از طریق تهیه‌ی مطالعات و پژوهش‌های فقهی و اقتصادی کافی⁽¹⁾.
الله متعال آگاه‌تر است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63(7/1).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 60 (6/11)⁽¹⁾

درمورد اوراق قرضه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی پژوهش‌ها، توصیه‌ها و نتایج تقدیم‌شده در سمینار (بازارهای مالی) در رباط، که در مورخه‌ی 20-24 ربیع الثانی 1410 هـ. ق، برابر با 20 تا 24 اکتبر 1989 م، و با همکاری این مجمع و پژوهشکده پژوهش‌ها و آموزش بانک توسعه‌ی اسلامی و به میزبانی وزارت اوقاف و شئون اسلامی در کشور مراکش، برگزار شد، پس از بررسی اینکه اوراق قرضه اسنادی است که به موجب آن منبع، قیمت تعیین شده‌ای را در هنگام استحقاق به دارنده، همراه با مقدار سود مورد توافق، که مقدار آن به قیمت تعیین شده‌ی اوراق قرضه بر می‌گردد، پرداخت می‌کند یا با ارائه‌ی منفعتی مشروط، چه به صورت جوایز باشد که با قرعه‌کشی توزیع می‌گردد یا مبلغی تعیین‌شده‌ای یا

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 2 ص 1273 و شماره‌ی هفتم، ج 1 ص 73).

تخفیف‌دادن باشد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اوراق قرضه که به موجب آنها باید مبلغی همراه با سود تعیین شده، برای آنها پرداخت می‌گردد یا منفعتی مشروط، صدور یا خرید یا تبادل آنها، شرعاً حرام است، زیرا این اوراق بدهی‌های ربوی هستند، چه اینکه منبع آنها خصوصی یا عمومی مرتبط با دولت باشد. و نامگذاری آنها به اوراق قرضه یا سندهای سرمایه‌گذاری یا ذخیره‌ای یا نامگذاری سود ربوی تعیین شده برای آنها به درآمد یا بازدهی یا دستمزد یا عواید، تأثیری در حکم آنها ندارد.

دوم: همچنین اوراق کپن‌دار که به عنوان بدهی‌ها ارائه می‌شوند، و فروش آنها کمتر از قیمت تعیین‌شده برای آنها است، حرام می‌باشد و صاحبان آنها از فرق تعیین شده برای قیمت این اوراق به عنوان تخفیف، بهرمنند می‌شوند.

سوم: همچنین اوراق قرضه دارای جوایز به عنوان بدهی‌هایی که منفعتی یا درصد بیشتری برای مجموع بدهکاران یا برای برخی از آنها به صورت غیر تعیین شخصی معینی، مشروط شده است، حرام می‌باشد، علاوه بر اینکه دارای شبهه‌ی قمار هستند.

چهارم: از انواع جایگزین اوراق قرضه‌ی حرام - صدور یا خرید یا مبادله‌ی - اوراق یا صکوکی است، که بر اساس مضاربه در پروژه‌ای یا فعالیت سرمایه‌گذاری معینی صادر شده باشد، به طوری که برای مالکان آنها سود یا منفعت معینی ندارد، بلکه برای آنان نسبتی از سود این پروژه به مقدار مالکیت آنان از این اوراق یا صکوک در نظر گرفته

می‌شود، و آنان این سود را دریافت نمی‌کنند مگر اینکه سود یقیناً حاصل گردد. و در این زمینه می‌تواناز مفادی استفاده کرد، که در مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) این مجمع، درمورد اوراق مضاربه، مقرر گردیده است (1).

الله متعال آگاه‌تر است؛

---

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 30 (4/5).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 61 (6/12)

در مورد موضوعات و سمینارهای پیشنهادی توسط بخش
برنامهریزی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

پس از بررسی گزارش ارائه‌شده توسط بخش برنامهریزی به
دبیرخانه عمومی مجمع و توزیع‌شده بر اعضای مجلس، که شامل
موضوعات پیشنهادی برای بررسی آنها توسط مجمع می‌باشد، که بر
اساس اولویت برنامهریزی شده است و شامل موضوعات مختلفی بود،
که در مسائل زیر گنجانده می‌شود:

- حقوق بین‌المللی در فقه اسلامی معاصر.
- ازدواج و ارث در فقه اسلامی معاصر.
- فکر اسلامی معاصر.
- عبادات در فقه اسلامی معاصر.

- معاملات و اقتصاد در فقه اسلامی معاصر.
  - اصول فقه در پرتو عصر جدید.
  - پزشکی و دانش.
  - رویدادها و اتفاقات، به استثنای موارد ذکر شده.
- این گزارش همچنین شامل پیشنهاد برگزاری سمینارهایی در موضوعات زیر بود:
- حقوق و تکالیف زنان در اسلام.
  - حقوق بین‌المللی در اسلام.
  - حقوق بشر و هماهنگی با تلاش‌های سازمان کنفرانس اسلامی.
  - حقوق کودک در اسلام، همراه با در نظر گرفتن توافق‌نامه‌های بین‌المللی حقوق کودک.
  - غیر مسلمانان از لحاظ اسلام: حقوق و تکالیف آنان.
  - مسلمانان بین اصالت و تبعیت در این عصر.
  - پژوهش در الگوهای قانون اسلامی.
  - دیدگاه اسلام در مورد هنرهای معاصر (نقاشی، خوانندگی، موسیقی، بازیگری).
  - سیستم حکمرانی اسلامی: مبانی، قواعد و مسائل عمده‌ی آن در عصر کنونی.
  - رسانه‌ها و ابزارهای معاصر آن از دیدگاه اسلام.
  - احکام تغییر ارز دارای نوسان ارزش در فقه اسلامی.

- تکافل اجتماعی در اسلام در پرتو کاربردهای معاصر.
- اوراق خزانه داری و اوراق سرمایه‌گذاری.
- گزینه‌ها و آینده‌نگری‌های مورد استفاده در بازارهای مالی.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: با در نظر گرفتن این پیشنهادات، در حالی که به دبیرخانه‌ی عمومی اجازه داده می‌شود تا با توجه به نیازهای مورد علاقه، از بین آنها، به ویژه آنچه در جلسه قبلی مورد بررسی قرار گرفته بود را انتخاب کند.

دوم: آمادگی دبیرخانه برای برگزاری سمینارهای پیشنهادی، اولویت دادن به موضوعات مطرح شده در دوره‌ها، با توجه به شرایط و قابلیت‌های موجود.

الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 62 (6/13)
درمورد توصیه‌های دوره‌ی ششم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در ششمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان
1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م،

به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: فراخواندن مسلمانان در هر مکانی به همبستگی، اتحاد، تعهد به
راه‌حل‌های اسلامی برای مشکلات خود و انجام وظیفه‌ی خود در تقدیم
اسلام به جهانیان به عنوان راه‌حلی اساسی برای مشکلات ایشان، به
جای توسل به اصول مادی انحرافی که ورشکستگی آنها ظاهر شده
است، همچنین از همه‌ی مسلمانان می‌خواهد، که به امور برادران خود
در کشورهای شرقی رسیدگی کرده و از حقوق مشروع آنها برای حفظ
شخصیت دینی و برخورداری از حقوق انسانی خود حمایت کنند.

دوم: این مجمع مهاجرت یهودیان شوروی به سرزمین مبارک،

سرزمین اسراء و معراج را محکوم می‌کند و در آن خطر بزرگی را می‌بیند، که تهدیدی برای ملت اسلام در همه‌ی کشورها است، و از کشورهای عربی و اسلامی درخواست می‌کند، که متحد شوند و در مقابل این خطر غافلگیر بایستند، و از هر وسیله‌ای ممکن استفاده کنند، برای نجات سرزمین‌های اشغالی، آزادسازی مقدسات، رهایی مکان اسرای رسول الله ﷺ از دست غاصبان‌ش و حمایت از انتفاضه در مواجهه با دشمن غاصب صهیونیستی به نحوی که اهداف آن را حفظ کرده و از مسیر آن محافظت کند.

سوم: توجه نمودن به همه‌ی رسانه‌های کشورهای اسلامی، و کار بر روی منطقی‌سازی و هدایت آنها، به گونه‌ای که منجر به اصلاح، هدایت، خدمت به اسلام و مواجهه با چالش‌های مخرب معاصر شوند و اینکه دبیرخانه عمومی سمیناری را برای رسانه‌ها برگزار کند.

چهارم: برگزاری سمیناری برای بررسی هنرهای رایج در عصر کنونی، مانند بازیگری، خوانندگی، موسیقی، رقص و غیره که رسانه‌ای خالی از آنها نیست.

پنجم: ارائه‌ی مطالعات و پژوهش‌های کافی درمورد مسئله‌ی متعدد بودن کفاره‌ی قتل، به منظور اتخاذ مصوبه‌ای قطعی درمورد آن.

ششم: به تعویق انداختن موضوع سهام، برای تهیه‌ی پژوهش‌ها و مطالعات بیشتری درمورد آن (1).

---

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63 (7/1)، و مصوبه‌ی شماره، 77 (8/8)، و مصوبه‌ی شماره، 87 (9/4).

هفتم: برگزاری سمیناری با موضوع گزینه‌ها و آینده نگری‌ها.
هشتم: تشکیل کمیته‌ای با آگاهی دبیرخانه عمومی از فقیهان و اقتصاددانان، جهت پاسخگویی به سؤال‌های بانک توسعه‌ی اسلامی، در مورد مشارکت در شرکت‌های سهام.
الله متعال، توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی هفتم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)
7 - 12 ذوالقعدة 1412 هـ . ق
9 - 14 مه 1992 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 63 (7/1)⁽¹⁾

درمورد بازارهای مالی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة
1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده، در مورد موضوع: بازارهای
مالی سهام، گزینه‌ها، کالاها، کارت‌های اعتباری،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سهام:

1- سهام در شرکت‌ها:

الف- از آنجا که اصل در معاملات حلال بودن آنها است، بنابراین
تأسیس شرکت سهام با اهداف و فعالیت‌های مشروع جایز است.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 2 ص 1273 و شماره‌ی هفتم، ج 1 ص 73 و
شماره‌ی نهم، ج 2 ص 5).

ب- در مورد حرام بودن مشارکت در شرکت‌هایی که هدف اصلی آنها حرام است، مانند معامله‌ی رباخواری یا تولیدات حرام یا تجارت با آنها، هیچ اختلافی وجود ندارد.

ج- در اصل مشارکت در شرکت‌هایی که گاهی فعالیت‌های حرام انجام می‌دهند، مانند رباخواری و امثال آن، هرچند فعالیت‌های اولیه‌ی آنها مشروع باشد، حرام است⁽¹⁾.

2- صدور ضمانت‌نامه (UNDERWRITING):

ضمانت‌نامه‌ی صدور: توافق‌نامه‌ای است، در هنگام تأسیس شرکت با شخصی که متعهد به تضمین صدور کل سهام یا قسمتی از آن صدور می‌شود، و این تعهدی است از سوی شخص متعهد به اشتراک، برای کلیه‌ی سهامی که هنوز باقی مانده‌اند و کسی را در آنها به اشتراک نگذاشته است، و این کار ممانعت شرعی ندارد، مشروط بر اینکه تعهد متعهد به اشتراک در ارزش اسمی، در قبال تعهد رایگان باشد و جایز است که متعهد برای کارهایی که انجام می‌دهد - غیر از ضمانت - مانند تهیه‌ی مطالعات یا بازاریابی، مبالغی را دریافت کند.

3- پرداخت قسطی ارزش سهم هنگام اشتراک:

هیچ‌گونه ممانعت شرعی مبنی بر پرداخت قسطی ارزش سهام مشارکت‌شده و به تعویق انداختن پرداخت اقساط باقی مانده، وجود ندارد، زیرا این امر به عنوان اشتراک آنچه است که قبلاً پرداخت شده است و تعهد دوطرفه، برای افزایش سرمایه محسوب می‌شود، و هیچ

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 77 (8/8)، و مصوبه‌ی شماره، 87 (9/4).

منعی در مورد آن وجود ندارد، زیرا این شامل تمام سهام می‌شود و مسئولیت شرکت با کل سرمایه اعلام شده‌ی آن، برای دیگران باقی می‌ماند، زیرا این مقداری است که کسانی که با شرکت تعامل دارند به آن آگاه و راضی بودند.

4- سهام برای حمل‌کننده‌ی سند:

از آنجا که کالا در (سهام برای حمل‌کننده‌ی سند) یک سهم مشاع در دارایی‌های شرکت است و نامهی سهم، سندی برای اثبات این مستحقات در نصیب است، بنابراین در شریعت هیچ‌گونه ممانعتی برای صدور سهام در این شرکت و تبادل آنها با این روش، وجود ندارد.

5- محل قرارداد در فروش سهم:

محل قرارداد در فروش سهم، سهام مشاع از اساس شرکت است و نامهی سهم به عنوان سندی، برای اثبات حق در این سهام است.

6- سهام ممتاز:

صدور سهام ممتازی، که دارای ویژگی‌های مالی هستند که منجر به تضمین سرمایه یا تضمین مقدار معینی از سود یا ارائه‌ی آنها پس از تصفیه یا هنگام تقسیم سود می‌شوند، جایز نیستند.

برخی از سهام جایز است به آنها ویژگی‌های مربوط به امور انجामी یا اداری داده شود.

7- معامله در سهام با روش‌های ربوی:

الف- خرید سهم با وام ربوی که توسط کارگزار یا شخص دیگری

در ازای رهن سهم به خریدار ارائه شده است، جایز نیست، زیرا این شامل رباخواری و اثبات آن با رهن می‌باشد، و هر دو نوع از جمله امور محرم با نص هستند، که رباخوار، موکلش، کاتبش و دو شاهدش را لعنت کرده است.

ب- و همچنین فروش سهمی که فروشنده مالک آن نیست، جایز نمی‌باشد، بلکه از کارگزار قول می‌گیرد، آن را در زمان تحویل سهم به او وام بدهد، زیرا این شامل فروش آنچه است، که فروشنده مالکش نیست و ممنوعیت آن در صورتی افزایش می‌یابد، که مشروط بر پرداخت بهای آن به کارگزار باشد تا بتواند با سپردنش از سود حاصل از آن، برای به دست آوردن قبال وام‌دادن، استفاده کند.

8- فروش سهم یا رهن آن:

با توجه به مفاد سیستم شرکت، جایز است سهم فروخته یا رهن داده شود، چنانچه که اگر سیستم شامل تجویز فروش به طور مطلق یا مشروط با رعایت اولویت سهامداران قدیمی در خرید باشد، و همچنین مفاد سیستم بر امکانیت رهن از طرف مشترکان به رهن نصیب مشاع معتبر است.

9- صدور سهام با هزینه‌ی صدور آنها:

افزودن درصد معینی به ارزش سهم، برای تأمین هزینه‌های صدور، تا زمانی که این درصد برآورد با ارزیابی مناسبی تعیین شده باشد، در شریعت ممانعتی برای آن وجود ندارد.

10- صدور سهام با افزایش صدور یا تخفیف‌دادن صدور:

صدور سهام جدید، برای افزایش سرمایه‌ی شرکت جایز است، اگر براساس ارزش فعلی برای سهام قدیمی با توجه به ارزیابی کارشناسان به دارایی اصول شرکت یا به ارزش بازار، منتشر شده باشد.

11- تضمین خرید سهام توسط شرکت:

مجلس صادرکردن مصوبه‌ی قطعی درمورد این موضوع را برای تحقیق و مطالعه‌ی بیشتر، به دوره‌ی آینده موکول می‌کند.

12- تعیین مسئولیت شرکت سهامی محدود:

از لحاظ شرعی هیچ‌گونه ممانعتی برای تأسیس شرکت سهامی با مسئولیت محدود و با سرمایه آن وجود ندارد، زیرا این امر برای کسانی که با شرکت معامله می‌کنند، شناخته شده است و با کسب آگاهی، از سوی افرادی که با شرکت فعالیت دارند، موضوع غرر منتفی می‌شود. همچنین هیچ‌گونه ممانعت شرعی نیست، برای اینکه برخی از سهامداران به نسبت بدهکاران، مسئولیت نامحدودی به صورت رایگان در قبال این تعهد، داشته باشند، و آنها شرکت‌هایی هستند که شرکای عمومی و شرکای با مسئولیت محدود دارند.

13- محدودکردن معاملات سهام به کارگزاران دارای مجوز و

مشروطکردن هزینه‌ها، برای معامله در بازارهای آنها:

برای ارگانهای رسمی ذیصلاح جایز است که معاملات برخی از سهام را تنظیم کنند، به طوری که فقط توسط کارگزاران خاصی که دارای مجوز انجام این کار هستند، انجام شود، زیرا این یکی از اقدامات

رسمی است، که منافع مشروع را محقق می‌سازد. به همین ترتیب، تعیین هزینه برای عضویت سهام‌دار در بازارهای مالی جایز است، زیرا این یکی از موارد سازمانی است، که به منظور دستیابی به منافع مشروع وابسته شده است.

14- حق اولویت:

این مجلس صادر کردن مصوبه‌ی قطعی در مورد این موضوع را برای تحقیق و مطالعه‌ی بیشتر، به دوره‌ی آینده موکول می‌کند.

15- نامه‌ی حق مالکیت:

این مجمع تصویب مصوبه‌ی قطعی در مورد این موضوع را برای تحقیق و مطالعه‌ی بیشتر، به دوره‌ی آینده موکول می‌کند.

دوم: (قراردادهای) اختیاری:

الف- ماهیت قراردادهای اختیاری:

منظور از قراردادهای اختیاری: مزد دادن برای تعهد فروش کالای معینی وصف‌شده یا خرید آن با قیمت معین در یک بازه زمانی مشخصی یا در یک زمان معینی، به طور مستقیم یا از طریق کمیته‌ی ضامن حقوقی هر دو طرف است.

ب- حکم شرعی آن:

قراردادهای اختیاری - چنانچه که امروزه در بازارهای مالی جهانی جریان دارند - قراردادهایی نوپیدا است و زیر هیچ یک از قراردادهای شرعی نامیده‌شده وارد نمی‌شود.

از آنجا که آنچه قرارداد بر سر آن بسته شده، مال، منفعت یا حق

مالی نیست که مزدی برای آن داده شود، بنابراین قراردادی است که از لحاظ شرعی جایز نیست.

از آنجا که این قراردادها در ابتدا جایز نیستند، پس تعامل با آنها نیز جایز نیست.

سوم: معامله با کالاها، ارزها و شاخص‌ها در بازارهای سازمان‌یافته:

1- کالاها:

کالاها در بازارهای سازمان‌یافته به یکی از چهار روش زیر معامله می‌شوند:

روش اول: اینکه قرارداد شامل حق تحویل کالای فروخته شده و تحویل قیمت بلافاصله‌ی آن، همراه با وجود کالا یا رسیدهایی که نشان دهنده‌ی تملیک فروشنده و گرفتن در آنها باشد.

و این قرارداد از لحاظ شرعی، تحت شرایط معروف فروش، جایز است.

روش دوم: اینکه قرارداد شامل حق تحویل کالای فروخته شده و قیمت بلافاصله‌ی آن، همراه با احتمال تضمین هر دو توسط کمیسیون بازار باشد.

و این قرارداد از لحاظ شرعی، تحت شرایط معروف فروش، جایز است.

روش سوم: اینکه قرارداد برای تحویل کالای توصیف شده‌ی

تعهددار، در تاریخ معوق و پرداخت قیمت آن در هنگام تحویل است و شامل شرطی باشد که مستلزم پایان واقعی با تحویل و دریافت می‌گردد. این قرارداد برای به تعویق انداختن در هر دو مبادله‌ی نقدی جایز نیست و می‌تواند برای مطابقت با شرایط شناخته شده‌ی سلم اصلاح شود، بنابراین اگر با شرایط سلم مطابقت داشته باشد، جایز است. به همین ترتیب، فروش کالای خریداری شده با عقد سلم، قبل از دریافت آن، جایز نیست.

روش چهارم: اینکه قرارداد برای کالای توصیف شده‌ی تعهددار باشد که در تاریخ معوق تحویل دهد و بهای آن را در هنگام تحویل پرداخت کند، بدون آن که قرارداد دارای شرطی باشد، که باید با تحویل و دریافت واقعی به پایان می‌رسد، بلکه می‌تواند با یک قرارداد مخالف منحل شود.

این رایج‌ترین نوع در بازارهای کالا است و این قرارداد به هیچ وجه جایز نیست.

2- معاملات با ارزها:

ارزها در بازارهای سازماندهی شده به یکی از چهار روش مذکور در معاملات کالاها، مورد معامله قرار می‌گیرند.

خرید و فروش ارز به دو روش سوم و چهارم مذکور جایز نیست. اما در مورد روش اول و دوم مذکور، خرید و فروش ارزها، به شرط رعایت شرایط شناخته شده در مبادله‌ی آنها، جایز است.

3- معاملات با شاخص‌ها:

شاخص یک عدد حسابی است که با روش آماری خاصی محاسبه می‌شود و مقصود از آن شناسایی حجم تغییرات در یک بازار معین است و فروش بر روی آن در برخی از بازارهای مالی انجام می‌شود. خرید و فروش شاخص جایز نیست، زیرا قمار محض است، و عبارت است از فروش چیزی خیالی که نمی‌تواند وجود داشته باشد.

4- جایگزین شرعی معاملات حرام در کالاها و ارزها:

بازار اسلامی کالاها و ارزها، باید بر اساس معاملات شرعی سازماندهی شود، به ویژه فروش سلم، مبادله‌ی (ارز)، تعهد فروش در زمان معوق، استصناع و غیره. از لحاظ این مجمع، انجام مطالعه‌ی کامل شرایط این جایگزین‌ها و روش‌های استفاده از آنها، در بازار سازمان یافته‌ی اسلامی، ضرورت دارد.

چهارم: کارت اعتباری:

الف- تعریف آن:

کارت اعتباری سندی است که ناشر آن را به شخص حقیقی یا معتبر ارائه می‌دهد - بر اساس قرارداد فی مابین - که به او این امکان را می‌دهد تا بدون پرداخت فوری قیمت، کالا یا خدمات را از کسانی که این سند را تأیید می‌کنند، خریداری کند، زیرا شامل تعهد ناشر به پرداخت آن است. و یکی از انواع این سندها مواردی است که می‌توان از بانک‌ها

برداشت کرد. و کارت‌های اعتباری چندین نوع هستند:

- از جمله آنها کارتی است، که از حساب دارنده‌ی آن در بانک برداشت می‌شود، نه از حساب ناشر آن، بنابراین این نوع تحت پوشش قرار دارد. و از جمله‌ی آنها کارتی است، که از حساب ناشر آن پرداخت می‌شود، سپس در تاریخ‌های دوره‌ای به دارنده باز می‌گردد.
- از جمله‌ی آنها کارتی است، که سود ربوی را بر کل موجودی پرداخت نشده در طول مدت معین، از تاریخ سررسید آن، تحمیل می‌کند. و از جمله‌ی آنها کارتی است، که سودی را تحمیل نمی‌کند.
- اکثر آنها هزینه‌ای سالانه به دارنده‌ی آن تحمیل می‌کند و برخی از آنها به طور رسمی توسط ناشر چیزی تحمیل نمی‌شود.

ب - مطابقت شرعی برای کارت‌های اعتباری:

پس از رایزنی‌ها، این مجمع مقرر داشت، که مصوبه‌ی قطعی در مورد مطابقت شرعی کارت‌های اعتباری و حکم آنها را، به دوره‌ی آینده‌ی مجمع، جهت ارائه‌ی پژوهش‌ها و مطالعات بیشتری موکول کند(1).

الله متعال آگاه‌تر است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 96 (10/4).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 64 (7/2)⁽¹⁾

درمورد بیع اقساطی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة
1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده، درمورد بیع اقساطی، و برای
تکمیل کردن مصوبه‌ی 51 (6/2) درمورد آن،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: بیع اقساطی از لحاظ شرعی جایز است، حتی اگر قیمت معوق
بیشتر از قیمت فعلی باشد.

دوم: اوراق تجاری (چک - اوراق به‌دستور شخصی دیگری -
سفته) انواع اسناد مشروع، برای بدهی‌ها به صورت کتبی هستند.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 1 ص 193 و شماره‌ی هفتم، ج 2 ص 9).

سوم: تخفیف‌دادن (کسرکردن) در اوراق تجاری از لحاظ شرعی جایز نیست، زیرا منجر به ربای نسیئیهی حرام می‌شود.

چهارم: کسر بخشی از بدهی معوق، به منظور تسریع در ادای آن، خواه به درخواست طلبکار یا بدهکار (کسر کن و عجله نما) باشد، از لحاظ شرعی جایز است اگر بر اساس توافق قبلی نباشد، و تا زمانی که رابطه‌ی بین طلبکار و بدهکار دوطرفه باشد، وارد ربای حرام نمی‌شود. چنانچه شخص ثالثی بین دو طرف وارد شود، جایز نیست، زیرا در این صورت حکم کسر اوراق تجاری را می‌گیرد.

پنجم: هنگامی که بدهکار از پرداخت هر یک از اقساط متعلق به وی خودداری می‌کند، موافقت بدهکاران در مورد رسیدن زمان تسویه‌ی تمام اقساط جایز است، مگر اینکه ورشکسته باشد.

ششم: اگر بدهی به عنوان رسیدن زمان تسویه محسوب گردد به سبب مرگ بدهکار یا مفلسی آن یا تأخیریش تلقی شود، در همه‌ی این موارد و با رضایت متقابل کسر و تسریع بدهی، جایز است.

هفتم: معیار ورشکستگی که مستلزم مهلت‌دادن است: اینکه بدهکار نباید بیش از نیاز اولیه‌ی خود مالی داشته باشد تا بدهی خود را به صورت نقدی یا غیر نقدی پرداخت کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 65 (7/3)⁽¹⁾

درمورد عقد استصناع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة 1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده درمورد عقد استصناع، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و با در نظر گرفتن مقاصد شریعت، پیرامون منافع بندگان و قواعد فقهی در قراردادهای و تصرفات، و با توجه به اینکه عقد استصناع نقش عمده‌ای در احیای صنعت، و در گشودن زمینه‌های گسترده‌ای برای تأمین امور مالی و پیشرفت اقتصاد اسلامی، برخوردار است،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: عقد استصناع - عبارت است از قراردادی، که شامل کار و موجودی تعهددار می‌شود - در صورت فراهم آمدن ارکان و شرایط آن،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هفتم، ج 2 ص 223).

برای هر دو طرف الزامی است.

دوم: در عقد استصناع موارد زیر مشروط است:

الف- بیان مواد صنعتی، نوع آن، مقدار آن، اوصاف مورد نیاز.

ب- اینکه در آن مهلت تعیین گردد.

سوم: در عقد استصناع جایز است، که کل قیمت به تعویق انداخته

شود یا آن را به اقساط معین، بر دوره‌های معینی تقسیم کرد.

چهارم: عقد استصناعی جایز است که دارای شرط جزایی مطابق با

آنچه باشد که دو طرف قرارداد بر سر آن توافق کردند، مگر اینکه

شرایط قوهی قهریه و حوادث غیرمترقبه وجود داشته باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 66 (7/4)⁽¹⁾

درمورد بیع وفاء

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة 1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده درمورد: بیع وفاء، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و بیان حقیقت آن که عبارت است از: (بیع مال، مشروط بر اینکه هنگام پس‌دادن قیمت از سوی فروشنده، خریدار نیز کالای فروخته شده را به وی پس دهد).

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: حقیقت این فروش عبارت است از (بدهی که منفعتی را به دنبال دارد)، و این فریبکاری برای رسیدن به ربا است و اکثریت فقیهان به بطلان آن نظر داده‌اند.

دوم: این قرارداد از لحاظ شرعی جایز نیست.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هفتم، ج 3 ص 9).

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 67 (7/5)⁽¹⁾

درمورد درمان پزشکی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة 1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد درمان پزشکی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمان کردن:

در اصل حکم درمان کردن مشروعیت آن است، همانگونه که بیان آن در قرآن کریم و سنت قولی و فعلی مذکور است، و همچنین در آن (حفظ روح) وجود دارد، که یکی از مقاصد کلی شریعت است.

و احکام درمان کردن با شرایط و افراد مختلف متفاوت است:

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هفتم، ج 3 ص 563).

- اگر ترک آن منجر به نابودی فرد یا یکی از اعضای بدن او یا ناتوانی او شود، یا اگر بیماری به دیگران منتقل شود، مانند بیماری‌های واگیردار، برای فرد واجب است.
- و اگر ترک آن منجر به ضعف در بدن شود و منجر به موارد مذکور در حالت اول نمی‌شود، مستحب است.
- و اگر مشمول دو حالت مذکور نباشد، مباح است.
- و اگر درمانی باشد که ترس از عوارض شدیدتری از بیماری که قصد درمان آن را دارد وجود داشته باشد، مکروه است.

دوم: درمان موارد ناامید کننده:

- الف- از جمله‌ی الزامات اعتقاد مسلمانان این است که بیماری و بهبودی در دستان الله متعال است و درمان و دارو به کار بردن اسبابی است که الله متعال در جهان قرار داده است، و اینکه مأیوس‌شدن از درگاه الله یا ناامیدی از رحمتش جایز نیست، بلکه باید برای بهبودی که در دستان الله متعال است امیدوار بود.
- پزشکان و خانواده‌های بیماران، باید روحیه‌ی بیمار را تقویت کنند، از او مراقبت کنند و دردهای روانی و جسمی او را صرف نظر از انتظار بهبودی یا عدم بهبودی، تسکین دهند.
- ب- طبق برآورد پزشکان و امکانات دارویی موجود در هر زمان و مکانی و با توجه به شرایط بیماران، حالت نامیدشده تشخیص داده می‌شود.

سوم: اجازه‌ی بیمار:

الف- در هنگام داشتن صلاحیت کامل، شرط رضایت بیمار برای درمان لازم است و در صورت عدم صلاحیت یا نقصی در آن، اجازه‌ی سرپرست وی با توجه به رعایت ترتیب سرپرست شرعی و مطابقت با احکام آن، که اختیار سرپرست را محدود به منافع و مصلحت شخص که سرپرستی علیه او و دورکردن ضرر از وی می‌باشد، حصر می‌گردد.

مشروط بر اینکه در هنگام وارد آمدن ضرر آشکار به شخص سرپرستی علیه اوست، تصرف سرپرست در نظر گرفته نمی‌شود و حق سرپرستی به سایر سرپرستان و سپس به حاکم منتقل می‌شود.

ب- در برخی موارد، مانند بیماری‌های واگیردار و ایمن سازی‌های پیشگیرانه، حاکم می‌تواند درمان کردن را الزامی کند.

ج- در موارد اضطراری که جان مصدوم در خطر است، درمان کردن نیاز به اجازه ندارد.

د- در انجام پژوهش‌های پزشکی، رضایت شخص دارای صلاحیت کامل، عاری از هرگونه اجبار - مانند زندانیان - یا اهداف مادی - مانند نیازمندان - لازم است، و باید چنین پژوهش‌هایی آسیبی به همراه نداشته باشد.

انجام پژوهش‌های پزشکی بر روی افرادی که دارای صلاحیت نیستند یا نقصی در صلاحیت دارند، حتی با رضایت سرپرستان آنان، جایز نیست.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع درمورد پزشکی زیر، درخواست تهیه‌ی پژوهش‌ها نماید تا در دوره‌های آینده‌ی مجمع مطرح شوند.
- درمان با موارد حرام و نجس، و ضوابط استفاده از داروها.
  - درمان زیبایی.
  - ضمانت پزشک.
  - درمان کردن زن توسط مرد و عکس آن و درمان کردن مسلمانان توسط غیرمسلمانان.
  - رقیه درمانی (روح درمانی).
  - اخلاق پزشکی - همراه با تقسیم آن -، در صورت لزوم، بر بیش از یک دوره.
  - متراکم شدن درمان و اولویت‌بندی آن.
  - تحقیق درمورد انواع بیماری‌هایی که اغلب به ناتوانی یا تردید پزشکان در درمان آنها، ختم می‌شود و نمونه‌هایی آنها:
  - فردی که سرطان در بدنش دشوار شده است، آیا باید تحت درمان قرار گیرد یا فقط اکتفا به داروهای مسکن و آرام بخش نماید؟
  - کودکی با هیدروسفالی مغزی بزرگ (مرگ مغزی) همراه با برخی از انواع فلج، و مغز دچار آتروفی شده است - یعنی مناطقی از مغز هنوز کار می‌کند - آیا چنین کودکی تحت عمل جراحی قرار می‌گیرد؟ و اگر این کودک دچار آپاندیسیت یا ذات‌الریه شد، آیا درمان شود یا رها گردد؟

● یک مرد مسن دچار سکته‌ی قلبی شده، و دچار نوعی فلج هم می‌باشد، سپس دچار نارسایی کلیه‌ای می‌شود، آیا می‌توان نارسایی کلیه را با دیالیز (نجات) درمان کرد؟ و اگر او ناگهان دچار ایست قلبی شود، آیا برای نجات او سعی شود یا رها گردد؟ و اگر مبتلا به ذات الریه شود، آیا تحت درمان قرار گیرد یا رها شود؟

● فردی که مغز او به شدت آسیب دیده است، اما بقیه‌ی از مغز، هنوز کار می‌کند - در تعریف مرگ مغزی گنجانده نشده است - و بیهوش است و امیدی به بهبود وضعیت او وجود ندارد، اگر چنین شخصی دچار ایست قلبی شود، آیا تحت درمان قرار می‌گیرد یا رها می‌شود؟ و اگر دچار التهاب ریوی شد، آیا درمان می‌شود؟ و چه کسی تصمیم می‌گیرد در چنین مواردی درمان را متوقف کند، آیا کمیته‌ای از پزشکان، یا یک کمیته‌ی اخلاقی یا پزشکان همراه با خانواده‌اش؟ - بیان دیدگاه شریعت و سنت در مورد این شرایط و انواع.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 68(7/6)⁽¹⁾

مورد حقوق بین‌الملل از دیدگاه اسلام

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة
1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: حقوق
بین‌الملل از دیدگاه اسلام،

و پس از تمجید از تلاش‌های ارائه‌شده در پژوهش‌های تقدیم‌شده، که
در دوره‌ی هفتم پیرامون این موضوع مباحثات به عمل آمد، این موضوع
را آنقدر مهم و وسیع دانست، که نیاز به پژوهش و مطالعه‌ی بیشتری در
جنبه‌های مختلف دارد، که موضوع هنوز نیازمند آن است، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هفتم، ج 4 ص 9).

اول: تشکیل کمیته‌ای مقدماتی، جهت تهیه‌ی مقاله‌ای برای ارائه‌ی سمینار تخصصی که برای بررسی جزئیات این موضوع و تهیه‌ی لایحه‌ی پروژه‌ی حقوق بین‌الملل در اسلام، برای ارائه‌ی آن در دوره‌ی بعدی مجمع.

دوم: اینکه از جمله‌ی محورهای پیش‌نویس، موارد زیر باشد:

1- منابع حقوق بین‌المللی اسلامی و روابط بین‌الملل که عبارتند از: قرآن کریم، سنت نبوی شریف، و کاربردهای عملی در نزد خلفای راشدین، همچنین اجتهادات فقیهان در این زمینه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

2- اهداف و ویژگی‌های کلی شریعت اسلامی، که تأثیر عملی خود را بر همه‌ی شرایط زیر می‌گذارد:

الف- مقاصد شریعت.

ب- ویژگی‌های کلی.

3- مفهوم امت و وحدت آن در اسلام.

4- مذاهب فقیهان در تقسیم‌بندی سرزمین‌ها.

5- ریشه‌های تاریخی برای وضعیت کنونی جهان اسلام.

6- روابط دولت اسلامی در داخل آن (اقوام و اقلیت‌ها).

7- روابط دولت اسلامی با کشورهای دیگر.

8- دیدگاه دولت اسلامی در مورد منشورها، معاهدات و سازمان‌های

بین‌المللی.

سوم: اینکه کمیته‌ی مقدماتی مقالات توضیحی، برای راهنمایی

پژوهشگران در تفصیل این محورها را تهیه کند و اینکه در طی ماه‌های

آینده انجام شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 69 (7/7)⁽¹⁾

درمورد توصیه‌های دوره‌ی هفتم

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

درمورد تهاجم فکری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هفتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة
1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه 1992 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در موضوع تهاجم
فکری، که آغاز این تهاجم، خطر آن، ابعاد آن و نتایج که بدست آوردن
در کشورهای عرب و مسلمانان، و نمونه‌هایی از شبهت‌ها و تهمت‌های
را که برانگیخته بود، عرضه نمودند، برنامه‌ها و انجام‌های را اجرا
کرده بودند که با آن جامعه‌ی مسلمان و جلوگیری از گسترش دعوت
اسلامی را هدف قرار داده بودند، این پژوهش‌ها همچنین نقشی که اسلام
برای حفظ امت و ثبات آن در مقابل این تهاجم ایفا کرده و چگونه

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هفتم، ج 4 ص 311).

بسیاری از نقشه‌ها و توطئه‌های آن را خنثی نموده است را، آشکار کرد، این پژوهش‌ها به بیان راه‌های مقابله با این تهاجم و محافظت از امت در برابر کلیه تأثیرات آن در همه زمینه‌ها و در همه سطوح، توجه نموده است، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: کار بر روی تطبیق شریعت اسلامی و گرفتن آن به عنوان روشی در ترسیم روابط سیاسی محلی و جهانی ما.

دوم: کوشیدن برای تصفیه‌سازی برنامه‌های تربیتی و آموزشی و ترقی آن با هدف پرورش نسل‌هایی بر اساس مبانی تربیتی اسلامی معاصر، به نحوی که آنها را برای آمادگی مناسب آماده سازد، به طوری که آنها را در دین خود آگاه سازد و از هرگونه تجاوز فرهنگی مصون دارد.

سوم: ترقی برنامه‌های درسی برای آماده‌سازی دعوتگران به منظور درک روح اسلام و رویکرد آن در ساختن زندگی بشریت، به علاوه مطلع شدن آنان از فرهنگ معاصر، تا تعامل آنها با جوامع معاصر، آگاهانه و بصیرت انگیز باشد.

چهارم: واگذاری نقش آموزشی یکپارچه‌ی مسجد در زندگی مسلمانان برای مقابله با همه‌ی جلوه‌های تهاجم فرهنگی و آثار آن و معرفی ساختن مسلمانان به دین ایشان، با یک تعریف درست و کامل.

پنجم: رد شبهات مطرح‌شده توسط دشمنان اسلام با روش‌های علمی

معتبر با اطمینان مؤمن به کمال این دین بدون توسل به روش‌های دفاعی توجیه‌کننده‌ی ضعیف.

ششم: اهمیت‌دادن به مطالعه‌ی افکار رسیده و مبانی وارداتی و بیان کم و کاستی‌های آنها، با رعایت امانت و بی‌طرفی.

هفتم: اهمیت‌دادن به بیداری اسلامی و حمایت از نهادهای فعال در زمینه‌های دعوت و اقدامات اسلامی برای ساختن شخصیت معتدل اسلامی، که تصویری روشن از کاربرد اسلامی در سطح فردی و جمعی و در همه‌ی زمینه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی به جامعه‌ی بشریت ارائه می‌دهد.

هشتم: اهمیت‌دادن به زبان عربی و تلاش برای گسترش آن و حمایت از آموزش آن در سراسر جهان به اعتبار اینکه زبان قرآن کریم است و پذیرش آن به عنوان زبان آموزش در مدارس، پژوهشکده‌ها و دانشگاه‌های کشورهای عربی و اسلامی.

نهم: تلاش برای بیان مداراگرایی اسلام و اینکه اسلام برای خیر و سعادت انسان در دنیا و آخرت آمده است، به طوری که این در سطح جهانی و به همه‌ی زبانهای زنده باشد.

دهم: استفاده‌ی فعال و برنامه‌ریزی شده از روش‌های معاصر در رسانه‌ها، به طوری که کلمه‌ی حق و نیک را به همه‌ی اطراف جهان برساند، و هیچ گونه روش ممکن را رها نکند.

یازدهم: اهمیت‌دادن به مقابله با مسائل معاصر با ارائه‌ی راه‌حل‌های

اسلامی و تلاش برای انتقال راحل‌های اسلام، برای این مشکلات به مرحله‌ی اجرا و عمل، زیرا کاربرد موفق، موثرترین روش دعوت و بیان است.

دوازدهم: تلاش برای تأکید تجلی‌های وحدت و یکپارچگی مسلمانان در همه‌ی سطوح و حل اختلافات و کشمکش‌های بین خود با روش‌های مسالمت‌آمیز مطابق با احکام شناخته شده‌ی شریعت، به منظور خنثی کردن طرح‌های تهاجم فرهنگی در تجزیه‌ی وحدت مسلمانان و ایجاد اختلافات و کشمکش‌ها بین آنان.

سیزدهم: تلاش برای تقویت قدرت مسلمانان و خودکفایی آنان، از لحاظ اقتصادی و نظامی.

چهاردهم: درخواست از کشورهای عربی و اسلامی برای حمایت از مسلمانانی که در نقاط مختلف جهان تحت آزار و اذیت قرار می‌گیرند، و حمایت از مسائل آنان و با تمام وسایل موجود از تجاوز علیه آنان جلوگیری به عمل آید.

و همچنین به موارد زیر توصیه می‌نماید:

دبیرخانه‌ی عمومی مجمع به اهمیت‌دادن به موضوع تهاجم فکری و لزوم تدوین استراتژی یکپارچه برای مقابله با مظاهر و تحولات آن، به تلاش‌های خود جهت مطرح کردن مهم‌ترین موضوعات این مسائل در دوره‌ها و سمینارهای آینده‌ی مجمع، ادامه بدهد، و ممکن است برای دوره‌ی آینده با دو مسئله‌ی ترویج مسیحیت و خاورشناسی، شروع به

کار کرد.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی هشتم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

بندر سری بگاوان (برونئی دار السلام)

1 - 7 محرم 1414 هـ . ق

21 - 27 ژوئن 1993 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 70 (8/1)⁽¹⁾

درمورد عمل کردن به رخصت شرعی و حکم آن
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی
7-1 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عمل کردن به
رخصت شرعی و حکم آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب کرد:

1- رخصت شرعی عبارت است از احکامی که بخاطر عذر تشریع
شده است تا انجامش برای مکلفین آسان شود، همراه با وجود علت باعث
شده به حکم اصلی.

در عمل کردن به رخصت‌های شرعی، در صورت وجود اسباب
آنها، مشروط بر محقق‌شدن موجبات آنها، رعایت محدودیت مواضع

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 1 ص 41).

آنها، و با در نظر گرفتن ضوابط شرعی که برای عمل کردن به آنها تعیین شده است، اختلافی وجود ندارد.

2- منظور از رخصت‌های شرعی آن چیزی است که از اجتهادات مذهبی ناشی می‌شود، و عملی را مباح می‌داند، در صورتی که اجتهادات دیگر، آن را جایز نمی‌داند.

و عمل کردن به رخصت‌های فقیهان به معنای پیروی از آنچه آسان‌تر از گفته‌های آنان است، طبق ضوابط زیر در بند (4) جایز است.

3- رخصت‌ها در مسائل عمومی، در صورتی که برای به دست آوردن منافع شرعی معتبر باشد، و از طریق اجتهاد جمعی کسانی که دارای صلاحیت انتخاب، تقوا و امانت علمی هستند، صادر شده باشد، به عنوان مسائل اصلی فقهی تلقی می‌شوند.

4- عمل کردن به رخصت مذاهب فقهی فقط از روی هوای نفس جایز نیست، زیرا این امر منجر به رهایی از تکلیف شرعی می‌شود، بلکه عمل کردن به رخصت‌های شرعی تنها با رعایت ضوابط زیر جایز است:

الف- اینکه اقوال فقیهان که دارای رخصت هستند، از لحاظ شرعی معتبر باشند و این اقوال به عنوان اقوال منفرد و مخالف توصیف نشده باشند.

ب- اینکه نیاز به عمل کردن به رخصت وجود داشته باشد، برای جلوگیری از مشقت، خواه نیاز عمومی برای جامعه باشد یا خصوصی یا فردی باشد.

ج- اینکه شخص عمل‌کننده به رخصت شرعی، دارای توانایی انتخاب باشد یا اینکه بر شخص واجد آن شرایطی اعتماد کند.

د- اینکه عمل‌کردن به رخصت منجر به افتادن در موضوع تلفیق ممنوع، که بیان آن در بند (6) خواهد آمد، نشود.

هـ - اینکه عمل‌کردن به آن حکم، بهانه‌ای برای رسیدن به هدف غیرمشروع نباشد.

و- اینکه فرد عمل‌کننده به رخصت، برای عمل‌کردن به آن مطمئن باشد.

5- حقیقت تلفیق در مذاهب این است که مقلد به یک مسئله‌ی دارای دو شاخه‌ی مرتبط با هم یا بیشتر عمل کند، به گونه‌ای که عالم مجتهدی از آنان مجتهدان که به آنها تقلید کرده، این مسئله را با این کیفیت نگفته است.

6- تلفیق‌کردن با موارد زیر ممنوع است:

الف- اگر عمل‌کردن به رخصت منجر فقط برای هوای نفس یا بی‌نظمی ضوابط تعیین‌شده در مسئله‌ی عمل‌کردن به رخصت‌ها شود.

ب- اگر منجر به نقض حکم قضایی شود.

ج- اگر منجر به نقض عملی شود که او طبق تقلید در یک حالت معین انجام داده شده است.

د- اگر منجر به مخالفت با اجماع یا آنچه که مستلزم آن است، شود.

هـ - اگر منجر به حالتی ترکیبی شود، که مورد تأیید هیچ یک از

مجتهدین نباشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 71 (8/2)⁽¹⁾

درمورد حوادث رانندگی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی
7-1 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حوادث
رانندگی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

با توجه به افزایش یافتن حوادث رانندگی و افزایش خطرات آنها
برای جان و مال مردم، و اقتضای مصلحت برای وضع مقررات مربوط
به صدور مجوز خودرو به منظور دستیابی به شرایط ایمن مانند ایمنی
دستگاه‌ها، قوانین انتقال مالکیت و گواهینامه‌های رانندگی و احتیاط کافی
در اعطای گواهینامه‌ی رانندگی با شرایط ویژه از لحاظ سن، توانایی،
بینایی، آشنایی با قوانین راهنمایی و رانندگی و رعایت آنها و تعیین

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 2 ص 171).

سرعت و بار مناسب،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: الف- پایبندی به آن مقرراتی که با احکام شریعت اسلامی مغایرتی ندارد، واجب شرعی است، زیرا این جزء اطاعت حاکم در سازوکارهایی است که وی بر اساس مصالح مرسله تنظیم کرده است، و این مقررات باید شامل احکام شرعی باشد که در این زمینه اعمال نشده‌اند.

ب- آنچه که نیز مصلحت لازم می‌داند: تصویب انواع مقررات بازدارنده، از جمله‌ی آن تعزیر مالی، برای کسانی که این مقررات مربوط به تردد را نقض می‌کنند تا با در نظر گرفتن احکام مربوط به امر به معروف و نهی از منکر مقرر شده، از سوی کسانی که امنیت مردم را در جاده‌ها و بازارها، از سوی خودروها و سایر وسایل نقل دیگر را به خطر می‌اندازند، جلوگیری کند.

دوم: حوادث ناشی از رانندگی وسایل نقلیه، مشمول احکام جنائی تعیین شده در شریعت اسلامی می‌شود، اگرچه این حوادث غالباً از قبیل اشتباه به سهو است، و در صورت محقق گشتن عوامل خطا و خسارت، چه در بدن و چه در مال، راننده مسئول خسارتی است که به دیگران وارد می‌کند، و از این مسئولیت معاف نمی‌شود، مگر در موارد زیر:

الف- اگر حادثه ناشی از یک قوه‌ی قهریه (حوادث غیرمترقبه) بود، که نمی‌توانست از آن جلوگیری کرد و ممانعت از آن برای او

غیرممکن بود، و این هر رخدادی است که فراتر از دخالت انسان می‌باشد.

ب- اگر حادثه به سبب عمل شخص آسیب دیده که تأثیر بزرگی بر ایجاد آن داشته شود.

ج- اگر حادثه به سبب اشتباه یا تخلف شخص ثالث باشد، شخص ثالث مسئولیت آن را بر عهده خواهد داشت.

سوم: حوادث رانندگی ناشی از برخورد با حیوانات در جاده‌ها، در صورت سهل‌انگاری در کنترل آنها، خسارات ناشی از فعل آنها توسط صاحبانشان تضمین می‌شود، و حل و فصل این مسائل به دادگاه‌ها محول می‌شود.

چهارم: اگر راننده و طرف آسیب دیده در ایجاد خسارت مشارکت داشته باشند، هر یک از آنها مسئول آنچه است که از لحاظ جانی یا مالی به دیگری آسیب وارد کرده است.

پنجم: الف- با در نظر گرفتن جزئیات بعدی که ذکر خواهد شد، بنابراین در اصل متسبب مستقیم ضامن است، حتی اگر تخلف نکرده باشد، و متسبب ضامن نیست، مگر اینکه تخلف یا افراط کرده باشد.

ب- اگر متسبب مستقیم با متسبب غیر مستقیم در حادثه‌ای مشترک بودند، مسئولیت آن بر عهده متسبب مستقیم خواهد بود و نه متسبب غیر مستقیم، مگر اینکه متسبب غیر مستقیم متخلف باشد و متسبب مستقیم متخلف نباشد.

ج- اگر دو سبب مختلف با هم جمع شوند، و هر یک از آنها بر آسیب دیدن تأثیر گذار باشد، هر یک از دو متسبب باید با توجه به درصد تأثیرش در آسیب، مسئولیت را بپذیرد، و اگر مساوی باشد یا درصد آسیب رساندن هر کدام از آنان مشخص نشد، هر کدام بطور مساوی مسئولیت را می‌پذیرند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 72 (8/3)⁽¹⁾

درمورد عقد بیعانه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عقد بیعانه، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1- منظور از آن فروش کالایی است که فروشنده مبلغی را به خریدار بپردازد، بر این اساس که اگر کالا را خرید، مبلغ را از قیمت کلی کالا کسر می‌کند و اگر آن را خریداری نکرد، مبلغ بیعانه از فروشنده می‌باشد.

این فروش مانند بیع اجاره است، زیرا فروش منفعت‌ها است. و از

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 1 ص 641).

موارد فروش هر موردی که برای صحت آن، تملک یکی از دو بدل در جلسه‌ی قرارداد (سلم) یا تملک دو بدل (مبادله‌ی اموال ربوی و تبدیل ارز) مشروط باشد، استثنا می‌شود، و مانند بیع مراحه در مرحله‌ی وعده‌ی دو طرفه‌ی قرارداد نیست اما در مرحله‌ی پس از آن وعده مانند آن می‌باشد.

2- اگر مدت انتظار محدود به یک بازه‌ی زمانی باشد، عقد بیعانه جایز است. و در صورت خرید، مبلغ بیعانه به عنوان بخشی از قیمت کلی محاسبه می‌شود و اگر خریدار از خرید کردن باز ماند، بیعانه حق فروشنده است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 73 (8/4)⁽¹⁾

درمورد عقد مزایده

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عقد مزایده، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

از آنجا که عقد مزایده یکی از قراردادهای متداول در حال حاضر است و اجرای آن در مواردی با تخلفاتی همراه بوده است، که نیازمند سازماندهی روش به کارگیری آن به نحوی است که حقوق طرف‌های قرارداد را مطابق با احکام شریعت اسلامی، که توسط نهادها و دولت‌ها تصویب شده و با ترتیبات اداری سازماندهی شده است، حفظ نماید و همچنین به منظور بیان احکام شرعی در این قرارداد،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 2 ص 25).

موارد زیر را تصویب نمود:

- 1- عقد مزایده: یک قرارداد معاوضت است که علاقمندان به شرکت در حراج را، از طریق فریاد یا ثبت نوشتار دعوت می‌شوند و پس از رضایت فروشنده انجام می‌گیرد.
- 2- قرارداد مزایده با توجه به موضوع آن متنوع است، مانند فروش، اجاره و غیره و با توجه به ماهیت آن به اختیاری مانند مزایده‌های عادی بین افراد و اجباری مانند مزایده‌های مورد نیاز قوهی دادگاه و مورد نیاز نهادهای عمومی و خصوصی، سازمانهای دولتی و افراد، تقسیم می‌شود.
- 3- رویه‌هایی که در قراردادهای مزایده صورت می‌گیرد، از قبیل ویرایش کتبی، سازماندهی، ضوابط و شرایط اداری یا قانونی، نباید مغایر با احکام شریعت اسلامی باشد.
- 4- درخواست ضمانت از شخصی که مایل به شرکت در مزایده است از لحاظ شرعی جایز است و باید به هر شرکت کننده‌ای که نزد او مزاد توقف نکرده است بازگردانده شود و ضمانت مالی از قیمت کلی برنده‌ی معامله محاسبه می‌شود.
- 5- هیچ‌گونه ممانعت شرعی مبنی برای اخذ هزینه‌ی ورود - ارزش دفترچه‌ی شرایط - وجود ندارد، به شرطی که از ارزش واقعی که ارزش آن است تجاوز نکند.
- 6- برای بانک‌های اسلامی یا غیره جایز است که پروژه‌های

سرمایه‌گذاری ارائه دهند، تا درصد بیشتری از سود را برای خود کسب کنند، خواه سرمایه‌گذار در قرارداد مضاربه با بانک معامله داشته باشد یا نه.

7- نجش (افزایش قیمت) حرام است، و از نمونه‌های آن:

الف- اینکه قیمت کالا را برای کسی که نمی‌خواهد آن را بخرد، افزایش دهد تا خریدار فریب بخورد و قیمت را افزایش دهد.

ب- شخصی که نمی‌خواهد خرید کند، تظاهر می‌کند که کالا را پسندیده است و در آن مهارت و تخصص دارد و برای فریب خریدار و افزایش قیمت آن، کالا را تحسین می‌کند.

ج- اینکه صاحب کالا، یا کارگزار یا دلال به دروغ و برای فریب ادعا کند که برای خرید کالا مبلغ معینی تقدیم کردند تا خریدار که بهای آن را تعیین می‌کند را فریب دهد.

د- از جمله نمونه‌های جدید نجش (افزایش قیمت)، که شرعاً ممنوع است، استفاده از وسایل صوتی، تصویری و خواندنی است، که در آن جنس را با وصف‌های عالی بیان می‌کند که در حقیقت آنطوری نیست، یا برای فریب خریدار، قیمت را افزایش می‌دهد تا او را برای خریدن تشویق کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 74 (8/5)⁽¹⁾

درمورد سازوکارهای شرعی برای تأسیس بازار اسلامی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور برونی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سازوکارهای شرعی برای تأسیس بازار اسلامی، که تکمیل‌کننده‌ی موضوع بازارهای مالی و اوراق مالی اسلامی بوده، که در دوره‌های قبلی مورد بررسی قرار گرفته بود، به ویژه در هفتمین دوره‌ی برگزار شده‌ی کنفرانس در جده⁽²⁾، و همچنین در سمینارهایی که به همین منظور، برای دستیابی به مجموعه‌ای مناسب از ابزارهای مشروع بازار مالی، برگزار شد؛ زیرا این وسیله‌ای برای جذب نقدینگی موجود در کشورهای اسلامی است، و به اهداف توسعه، تکافل و تعادل و یکپارچگی کشورهای اسلامی کمک

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 2 ص 373).

(2) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63 (7/1).

می‌کند،

و پس از استماع مباحثات پیرامون نحوه‌ی بهرمندی از مفادهای که با آن بازار اسلامی تکمیل می‌شود که آنها عبارتند از سهام، سندها و قراردادهای ویژه‌ی برای تأسیس بازار اسلامی، بر اساس شریعت است، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سهام:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مصوبه‌ی شماره 63 (7/1) خود، درمورد بازارهای مالی: سهام، گزینه‌ها، کالاها و ارزها و احکام آنها را تصویب کرد، به طوری که می‌توان آنها را برای تأسیس بازار مالی اسلامی مورد استفاده قرار داد.

دوم: سندها (اوراق):

الف- اوراق مضاربه و اوراق سرمایه‌گذاری:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) خود را درمورد سندهای مقارضه، تصویب کرد.

ب- سندهای اجاره یا اجاره به شرط تملیک. مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در این رابطه مصوبه‌ی شماره 44 (5/6) را تصویب کرده است، و به این ترتیب این سندها در چهارچوب مزایا، نقش خوبی را در بازار مالی اسلامی ایفا می‌کند.

سوم: عقد سَلَم:

از آنجا که عقد سَلَم - با شرایط آن - گسترده‌ی وسیعی دارد، به

طوری که خریدار در سرمایه‌گذاری مازاد اموالش برای دستیابی به سود از آن بهرمند می‌شود و فروشنده از قیمت برای تولید بهرمند می‌شود همراه با تأکید بر مصوبه‌ی شماره 63(7/1) مجمع، درمورد عدم جواز فروش کالا در عقد سَلَم، قبل از تملیک آن، و نگارش آن: (فروش کالای خریداری شده به صورت عقد سَلَم، قبل از تملیک آن جایز نیست).

چهارم: عقد استصناع:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مصوبه‌ی شماره، 65(7/3) درمورد عقد استصناع را تصویب کرده است.

پنجم: فروش معوق:

فروش معوق یکی دیگر از روش‌های کاربردی سرمایه‌گذاری است که فرایند خرید را آسان می‌کند، به طوری که خریدار از دسترسی به کالای آماده و پرداخت هزینه‌ی معوق بهرمند می‌شود، و فروشنده نیز از افزایش قیمت بهرمند می‌شود، در نتیجه، گسترده‌ی کالاهای و رواج آنها در جامعه افزایش می‌یابد⁽¹⁾.

ششم: تعهد و تعهد دوطرفه:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مصوبه‌ی شماره، 40 و 41 (2 و 5/3) درمورد تعهد، و تعهد دوطرفه در مباحه به شرط تملیک را تصویب کرده است.

(1) بنگر: مصوبه‌ی شماره، 51 (6/2)، و مصوبه‌ی شماره، 64 (7/2) در مورد بیع اقساطی.

و به موارد زیر توصیه نمود:

دعوت از فقیهان پژوهشگران و اقتصاددانان برای تهیه‌ی پژوهش‌ها و مطالعات در موضوعاتی که به طور عمیق مورد مطالعه قرار نگرفته‌اند، تا میزان توان اجرای آنها و استفاده‌ی شرعی از آنها را در بازار مالی اسلامی مشخص شود، که عبارتند از:

- الف- اوراق مشارکت، با همه‌ی انواع آنها.
- ب- مفاد صکوک اجاره‌ای یا اجاره به شرط تملیک.
- ج- جبران کردن در قرض سلم، تعهد و مشارکت در آن، کسر در آن، صلح در آن و مانند آن.
- د- تعهد در غیر بیع مرابحه به شرط تملیک، به ویژه تعهد در مبادله‌ی ارز.
- هـ- بیع بدهی‌ها.
- و- صلح در بازار مالی (معاوضه یا مانند آن).
- ز- مزایده.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 75 (8/6)⁽¹⁾

درمورد مسائل ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مسائل ارز، پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقررات، لایحه‌ها و ترتیبات ویژه مربوط به قراردادهای کاری، که در آنها دستمزد به صورت نقدی تعیین می‌شود، جایز است شامل بند استاندارد کردن دستمزدهای باشد، مشروط بر اینکه این امر به اقتصاد عمومی آسیبی نرساند.

در اینجا منظور از استاندارد کردن دستمزدهای، اصلاح دستمزدها

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سوم، ج 3 ص 1650 و شماره‌ی پنجم، ج 3 ص 1609).

به صورت دوره‌ای با توجه به تغییر سطح قیمت‌ها، و بر اساس آنچه که توسط ارگان دارای خبره و تخصص تخمین زده شده باشد، و هدف از این اصلاحیه، محافظت از دستمزدهای نقدی کارگران، در برابر کاهش قدرت خرید، به مقدار مبلغ دستمزدها به دلیل تورم نقدی است، و آنچه که به نتیجه‌ی افزایش سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات حاصل می‌شود.

و این بدین دلیل است که اصل در شروط جایز بودن آنها است، مگر شرطی که حرامی را حلال می‌کند یا حلالی را حرام می‌کند. بر این اساس، اگر دستمزدها روی هم افتاد و تبدیل به بدهی شد، احکام بدهی‌های مندرج در مصوبه‌ی شماره، 42(5/4) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در مورد آن اعمال می‌شود.

دوم: جایز است، طلبکار و بدهکار با هم توافق کنند که در روز پرداخت - نه قبل از آن - بدهی را به ارز دیگری غیر از ارز بدهی بپردازند، مشروط بر اینکه طبق نرخ مبادله‌ی آن در روز پرداخت باشد. و همچنین جایز است، در بدهی اقساطی با یک ارز معینی، در روز پرداخت هر کدام از قسط‌ها، با همدیگر توافق کنند، که آن را به طور کامل با ارز دیگری، طبق نرخ مبادله‌ی آن در روز پرداخت، بپردازند. و در همه‌ی موارد مشروط است که هیچ چیزی در عهده‌ی بدهکار از آنچه که مورد مبادله‌ی ارز صورت گرفته نماند با توجه به مصوبه‌ی شماره‌ی 50 (6/1) مجمع در مورد گرفتن (قبض).

سوم: جایز است که دو طرف قرارداد در هنگام بستن آن، در مورد تعیین قیمت معوق یا اجاره‌ی معوق با ارزی که یکبار پرداخت می‌شود، یا در اقساط معینی از ارزش‌های متعدد یا به مقداری از طلا، و اینکه بر حسب توافق پرداخت شود. و همچنین جایز است، مطابق با آنچه که در بند قبلی ذکر شد، پرداخت شود.

چهارم: بدهی حاصل با ارز معینی، جایز نیست که با ارزش معادل آن ارز با طلا یا ارز دیگر بر عهده‌ی بدهکار ثبت شود، به این معنی که بدهکار موظف است، بدهی را با طلا یا ارز دیگری که بر روی آن توافق شده است، بپردازد.

پنجم: بر مصوبه‌ی شماره، 42(5/4) صادره از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در مورد تغییر نرخ ارز، تأکید می‌شود.

و به موارد زیر توصیه نمود:

دبیرخانه‌ی عمومی، پژوهشگران واجد شرایط شریعت و اقتصاددانان متعهد به فکر اسلامی را مکلف می‌سازد تا پژوهش‌های عمیق دیگری را در موارد مربوط به مسائل ارزی آماده کند، تا ان شاءالله در دوره‌های آینده‌ی مجمع مورد بررسی قرار گیرند.

از جمله‌ی این موضوعات، موارد زیر می‌باشند:

الف- امکان استفاده از یک ارز اسلامی مانند دینار اسلامی، به ویژه در معاملات بانک توسعه‌ی اسلامی، که بر اساس آن بدهی‌ها و بازپرداخت آنها ارائه شود، و همچنین تثبیت بدهی‌های معوق، که باید به

حسب نرخ متعادل موجود، در بین آن ارز اعتباری با توجه به ارزش آن، و بین ارز خارجی انتخاب شده برای بازپرداخت آن، مانند دلار آمریکای پرداخت شود.

ب- روش‌های جایگزین شرعی، درمورد ربط بدهی‌های معوق به سطح متوسط قیمت‌های استاندارد.

ج- مفهوم رکود ارزهای کاغذی و تأثیر آن در تعیین حقوق و تعهدات معوق.

د- حد تورمی که ارز کاغذی می‌تواند با آن به عنوان ارز دارای رکود تلقی شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 76 (8/7)

درمورد مشکلات بانک‌های اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور برونی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مشکلات بانک‌های اسلامی،

پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از بررسی محتوای مقالات تقدیم‌شده درمورد مشکلات بانک‌های اسلامی، که شامل پیشنهاداتی برای رفع این مشکلات متنوع از لحاظ شرعی، فنی و اداری و مشکلات ارتباط آنها با ارگانهای مختلف بود، و پس از استماع مباحثات پیرامون این مشکلات،

موارد زیر را تصویب نمود:

ارائه‌ی فهرست زیر به دبیرخانه‌ی عمومی مجمع، که بر اساس چهار محور طبقه بندی شده است، جهت نگارش مقالات متخصصان و ارائه‌ی آنها در دوره‌های آینده‌ی مجمع، با توجه به اولویتی که کمیته‌ی

برنامه‌ریزی در نظر می‌گیرد:

محور اول: سپرده‌ها و امور مربوط به آن:

الف- تضمین سپرده‌های سرمایه‌گذاری به نحوی که با احکام مضاربه‌ی شرعی سازگار باشد.

ب- مبادله‌ی سپرده‌ها بین بانک‌ها بدون گرفتن سود.

ج- چگونگی شرعی در سپرده‌ها، و رفع امور حسابداری در آنها.

د- پرداخت مبلغ بدهی به فردی، به شرط معامله‌ی او با بانک به طور عموم یا در یک فعالیت محدود.

هـ - هزینه‌های مضاربه، و چه کسی آنها را بر عهده می‌گیرد (مضارب‌گر یا سرمایه‌ی مضارب).

و- تعیین ارتباط بین سپرده‌گذاران و سهامداران.

ز- وساطت در مضارب، اجاره و ضمانت.

ح- معرفی مضارب‌گر در بانک اسلامی (سهامداران یا هیئت مدیره یا مدیریت اجرایی).

ط- جایگزین اسلامی برای حساب‌های پدیدار.

ی- زکات بانک‌های اسلامی، در اموال و سپرده‌های آن.

محور دوم: مرابحه:

الف- مرابحه در سهام.

ب- به تعویق انداختن ثبت مالکیت در فروش مرابحه، برای حفظ

حق بانک با تضمین آن هنگام پرداخت.

ج- مرابحه با تعویق پرداخت، همراه با وکالت خریدار به شرط تملیک، و قبول کردن آن، به عنوان وکیل.

د- دیرکرد در بازپرداخت بدهی‌های ناشی از مرابحه یا معاملات معوق.

هـ - بیمه‌ی بدهی‌ها.

و- بیع بدهی‌ها.

محور سوم: اجاره:

الف- تکرار اجاره به صاحب ملک کرایه‌شده یا به غیر او.

ب- درخواست اجاره‌ی خدمات اشخاص، و اجاره‌ی مجدد آنها.

ج- اجاره‌ی سهام یا بدهی دادن آنها یا رهن آنها.

د- تعمیر و نگهداری ملک اجاره‌ای.

هـ - خرید ملک اجاره‌ای از شخصی، به شرطی که آن را به او اجاره دهد.

و- جمع بین اجاره و مضاربه.

محور چهارم: قراردادها:

الف- شرط مورد اتفاق برای حق بانک در فسخ قرارداد، در حالت دیرکرد در بازپرداخت اقساط.

ب- شرط مورد اتفاق برای تبدیل قرارداد از مفادی به مفاد دیگری در حالت دیرکرد در بازپرداخت اقساط.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: گفت‌وگوها بین بانک‌های اسلامی با بانک‌های مرکزی کشورهای اسلامی ادامه یابد تا بانک‌های اسلامی بتوانند وظایف خود را در سرمایه‌گذاری وجوه مشتریان خود با توجه به اصول شرعی که بر فعالیت بانک‌ها حاکم است و متناسب با ماهیت ویژه‌ی آنها است، انجام دهند. بانک‌های مرکزی باید الزامات موفقیت بانک‌های اسلامی را برای ایفای نقش مؤثر خود در توسعه‌ی ملی در چارچوب قواعد نظارتی، با توجه به روش‌های متناسب با ویژگی بانکداری اسلامی در نظر بگیرند و از سازمان کنفرانس اسلامی و بانک توسعه اسلامی برای سرگیری جلسات بانک‌های مرکزی کشورهای اسلامی دعوت کنند، و این فرصتی را برای اجرای الزامات این توصیه فراهم می‌کند.

دوم: اهمیت‌دادن بانک‌های اسلامی به آماده‌کردن رهبران و کارکنان واجد شرایط در آنها با تجربیات عملکردی، آگاه بر ماهیت بانکداری اسلامی، فراهم‌آوردن برنامه‌های آموزشی مناسب با همکاری پژوهش‌کده پژوهش‌ها و آموزش اسلامی و سایر ارگانهای مرتبط با آموزش بانکداری اسلامی.

سوم: اهمیت‌دادن به دو عقد سَلَم و استصناع، برای ارائه‌ی آنچه که آنها از جایگزین کردن شرعی، برای نمونه‌های سنتی تأمین مالی در تولیدات برخوردار هستند.

چهارم: به حداقل رساندن استفاده از روش اجاره به شرط تملیک و محدود کردن آن به برنامه‌هایی که تحت نظارت بانک هستند، و در آنها

از وقوع نقض قواعد شرعی حاکم بر آنها اطمینان حاصل می‌شود. و همچنین گسترش انواع مختلف سرمایه‌گذاری مانند مضاربه، مشارکت و اجاره، همراه با اهمیت‌دادن به پیگیری و ارزیابی دوره‌ای آنها، و لازم است از موارد مختلف قابل قبول در مضاربه استفاده کرد، به طوری که امکان سازماندهی امور مضاربه و دقت حسابداری نتایج آن را فراهم می‌آورد.

پنجم: ایجاد بازار تجاری مبادله‌ی کالاها بین کشورهای اسلامی، برای جایگزین کردن آنها با بازار بین‌المللی کالاها، که عاری از نقض احکام شرعی نیستند.

ششم: استفاده از مازاد نقدینگی برای خدمت به اهداف توسعه‌ای در جهان اسلام، و این با همکاری بانک‌های اسلامی برای حمایت از صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک و ایجاد پروژه‌های مشترک انجام شود.

هفتم: سرعت در ایجاد یک شاخص قابل قبول از لحاظ اسلام، که می‌تواند جایگزین مراعات نرخ سود ربوی در تعیین حاشیه‌ی سود در معاملات باشد.

هشتم: گسترش بستر ساختاری بازار مالی اسلامی، از طریق تلاش بانک‌های اسلامی در بین خود و با همکاری بانک توسعه‌ی اسلامی، برای گسترش نوآوری و خرید و فروش ابزارهای مالی اسلامی در کشورهای مختلف اسلامی.

نهم: دعوت از نهادهایی که تصویب مقررات مربوط به ثبات قواعد برخورد ویژه به مفادهای مختلف سرمایه‌گذاری اسلامی، مانند مضاربه، مشارکت، کشاورزی، آبیاری، سلم، استصناع و اجاره به آنها واگذار شده است.

دهم: دعوت از بانک‌های اسلامی برای ایجاد پایگاه داده‌ای، که حاوی اطلاعات کافی درمورد افرادی باشد که با بانک‌های اسلامی و بازرگانان فعالیت می‌کنند، تا مرجعی برای بانک‌های اسلامی باشد و از آن برای ترغیب فعالیت با افراد قابل اعتماد و امانتدار و ترک غیر آنان استفاده شود.

یازدهم: دعوت از بانک‌های اسلامی برای هماهنگی فعالیت‌های هیئت‌های نظارت شرعی در آنها، خواه با تجدید کار کمیته‌ی عالی نظارت بر بانک‌های اسلامی یا با ایجاد یک هیئت شرعی جدید، برای اطمینان از رسیدن به استانداردهای یکپارچه در راستای کار هیئت‌های شرعی در بانک‌های اسلامی.

الله متعال توفیق دهند است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 77 (8/8)⁽¹⁾

در مورد مشارکت در سهام شرکت‌های سهامی
که با رباخواری معامله می‌کنند

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی
7-1 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار اقتصادی که دبیرخانه‌ی عمومی
مجمع در جده با همکاری پژوهشکده پژوهش‌ها و آموزش اسلامی
وابسته به بانک توسعه‌ی اسلامی، درباره‌ی حکم مشارکت در سهام
شرکت‌های سهامی که با رباخواری معامله می‌کنند برگزار کرده بود، و
پژوهش‌های تهیه شده در آن سمینار،

و با توجه به اهمیت این موضوع و ضرورت تکمیل همه جنبه‌های
آن، و پوشش دادن تمام جزئیات آن و آشنایی با همه‌ی نظرات در مورد

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی ششم، ج 2 ص 1273 و شماره‌ی هفتم، ج 1 ص 73 و
شماره‌ی نهم، ج 2 ص 5).

آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع پژوهش‌های بیشتری در این زمینه ارائه دهد تا مجمع بتواند در دوره‌های آینده، مصوبه‌ی مناسبی را تصویب کند(1).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

---

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63 (7/1) و مصوبه‌ی شماره، 87 (9/4).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 78 (8/9)⁽¹⁾

درمورد کارت‌های اعتباری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: کارت‌های اعتباری، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و با توجه به اهمیت این موضوع و ضرورت تکمیل همه جنبه‌های آن، و پوشش دادن تمام جزئیات آن و آشنایی با همه‌ی نظرات درمورد آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع پژوهش‌های بیشتری در این زمینه ارائه دهد تا مجمع بتواند در دوره‌های آینده، مصوبه‌ی مناسبی را

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، 290 ص 571).

تصویب کند(1).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63 (7/1) و مصوبه‌ی شماره، 87 (9/4).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 79 (8/10)⁽¹⁾

درمورد راز در حرفه‌های پزشکی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: راز در حرفه‌های پزشکی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سر آن چیزی است که شخصی به دیگری می‌رساند، و از او قبل یا بعد به پنهانی آن درخواست می‌کند، و شامل مواردی است که قرائن دلالت بر درخواست پنهان کردن آن دارد، اگر عرف و عادت مستلزم به پنهان آن باشد، و همچنین شامل خصوصیات انسان و عیب‌های آن است، که دوست ندارد برای مردم فاش شود.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 3 ص 15).

دوم: سر بر اساس آنچه که در شریعت اسلامی آمده است، امانتی می‌باشد نزد کسی که در دست او گذاشته شده است که جوانمردی و آداب تعامل به آن الزام می‌کند.

سوم: در اصل افشای راز ممنوع است. و افشای آنها بدون توجیه معتبر از لحاظ شرعی، موجب بازخواست تلقی می‌شود.

چهارم: وظیفه‌ی حفظ راز برای کسانی که در حرفه‌هایی کار می‌کنند که افشای اسرار در آنها بر اصل این حرفه خلل وارد می‌کند، واجب‌تر می‌باشد مانند حرفه‌ی پزشکی؛ زیرا کسانی که نیاز به مشاوره و کمک محض دارند، بر آنان تکیه می‌کنند، و برای ایشان اسرار خود را در مواردی که به انجام صحیح این وظایف مهم کمک می‌کند، در اختیارشان می‌گذارند، از جمله اسراری که هیچ‌کس برای دیگران، حتی نزدیکترین افراد به او، فاش نمی‌کند.

پنجم: مواردی که پنهان نگه‌داشتن سر، به ضرر بیشتری نسبت به افشای آن به صاحبش وارد می‌کند یا اگر در افشای آن مصلحتی وجود داشته باشد که بر ضرر پنهان نگه‌داشتن آن ترجیح داده شود، و این موارد بر دو نوع تقسیم می‌شوند:

الف - مواردی که در آنها اسرار باید بر اساس قاعده‌ی ارتکاب یکی از کمترین دو ضرر، برای جلوگیری از ضرر بیشتری در دیگری، فاش شود و قاعده‌ی دستیابی به مصلحت عمومی، که مستلزم تحمل ضرر خصوصی، برای جلوگیری از ضرر عمومی است، اگر ارتکاب

آن برای جلوگیری از ضرر تعیین شده، مقرر شده باشد.

و این موارد دو نوع هستند:

○ آنچه که در آن از فساد را از جامعه جلوگیری می‌کند.

○ آنچه که در آن از فساد فرد، جلوگیری می‌کند.

ب - مواردی که در آنها افشای اسرار جایز است، زیرا در آنها:

○ جلب مصلحت برای جامعه وجود دارد.

○ یا جلوگیری از فساد عمومی وجود دارد.

در این موارد، رعایت مقاصد و اولویت‌های شریعت از لحاظ حفظ

دین، نفس، عقل، نسل و مال ضروری است.

ششم: موارد استثنای در باره‌ی اموری که واجب است که افشاء یا

جایز است که افشاء شوند، باید در قانون مشاغل پزشکی و سایر

مقررات تصریح و توضیح داده شود و به طور انحصاری با جزئیات

نحوه‌ی افشای و به چه کسانی افشاء شود، تصریح کند و ارگانه‌های

مسئول همه‌ی این موارد را به شهروندان آموزش دهد.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

دعوت از اتحادیه‌ی حرفه‌های پزشکی، وزارتخانه‌های بهداشت و

دانشکده‌های علوم بهداشتی برای درج این موضوع در برنامه‌های

دانشکده‌ها و آگاه‌ساختن آموزش کارکنان این حوزه‌ها برای این موضوع.

و قراردادان مقررات مرتبط به آن، همراه با استفاده از پژوهش‌های

ارائه‌شده در این زمینه است.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 80 (8/11)⁽¹⁾

درمورد اخلاقی پزشکی: مسئولیت و ضمانت وی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور برونی دارالسلام، مورخه‌ی 7-1 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: اخلاقی پزشکی: مسئولیت و ضمانت وی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن صدور مصوبه، درمورد امور اخلاقی پزشکی: مسئولیت و ضمانت وی، و موضوع درمان با داروهای حرام، و بررسی اساسنامه‌ی حرفه‌ی پزشکی، تهیه شده توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت، و درخواست از دبیرخانه‌ی عمومی برای

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 3 ص 5).

نگارش پژوهش‌های بیشتری در مورد این موضوعات، جهت ارائه‌ی آنها در دوره‌ی آینده‌ی مجمع.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 81 (8/12)⁽¹⁾

درمورد درمان کردن زن توسط مرد

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: درمان کردن زن توسط مرد، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

در اصل اگر پزشک متخصص زن در دسترس باشد، باید وی بیمار زن را معاینه کند و اگر در دسترس نباشد، پزشک زن غیر مسلمان قابل اعتماد مریض زن را معاینه کند، و اگر این هم در دسترس نبود، پزشک مرد مسلمان مریض زن را معاینه کند، و اگر این هم در دسترس نبود، ممکن پزشک مرد غیر مسلمان مریض زن را معاینه کند، مشروط بر

---

(1) مجلة المجمع (العدد الثامن ج 3 ص 9).

تشخیص و معالجه‌ی بیماری به اندازه‌ای که لازم، بدن زن را معاینه کند و بیشتر از حد لازم نباشد، و تا آنجا که می‌تواند مواظب چشمان خود باشد، و پزشک این زن را در حضور: محرم یا شوهر یا زن مورد اعتماد تا دور از خلوت معاینه شود.

و به موارد زیر توصیه می‌کند:

اینکه مسئولان بهداشت و درمان نهایت تلاش خود را برای تشویق زنان به گرایش در رشته‌های علوم پزشکی و تخصص در تمامی رشته‌های آن، به ویژه بیماری‌های زنان و زایمان با توجه به کمبود زنان در این رشته‌های تخصصی پزشکی، به کار گیرند تا نیازی به استثناء در اصل این موضوع نداشته باشیم.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 82 (8/13)⁽¹⁾

درمورد بیماری سندرم نقص ایمنی اکتسابی (ایدز)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور بروئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: بیماری نقص اکتسابی سیستم ایمنی بدن (ایدز)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و از این پژوهش‌ها و مباحثات مشخص شد که ارتکاب زنا و لواط مهم‌ترین عامل بیماری‌های جنسی است، که خطرناک‌ترین آنها ایدز (بیماری نقص ایمنی اکتسابی) است و مبارزه با منکرات اخلاقی و جهت دهی رسانه‌ها و گردشگری توجیه درست، از عوامل مهم در پیشگیری این بیماری است، و بدون شک التزام به آموزه‌های دین مبین اسلام، مبارزه با منکرات اخلاقی، اصلاح رسانه‌ها، ممنوعیت فیلم‌ها و

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 5 ص 9).

سریال‌های مستهجن و نظارت بر گردشگری، از عوامل اساسی پیشگیری از این بیماری‌ها است.

موارد زیر را تصویب نمود:

در صورت ابتلای یکی از زوجین به این بیماری، باید به دیگری اطلاع داده و در تمامی اقدامات پیشگیرانه با وی همکاری نماید.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: دعوت از مقامات ذی صلاح کشورهای اسلامی می‌کند که برای پیشگیری از بیماری ایدز و مجازات افرادی که آگاهانه ایدز را به دیگران منتقل می‌کنند، کلیه اقدامات را اتخاذ کنند. و همچنین توصیه می‌نماید که دولت عربستان سعودی به تشدید تلاش‌های خود، برای حفاظت از مهمانان الله متعال ادامه دهد و هر اقدامی را که لازم بداند، برای جلوگیری از احتمال ابتلای حجاج به ایدز انجام دهد.

دوم: ارائه مراقبت‌های لازم برای افراد مبتلا به این بیماری. و فرد آلوده یا ناقل ویروس، باید از هر وسیله‌ای که منجر به آلوده کردن دیگران می‌شود، دوری کند و همچنین باید به کودکانی که ناقل ویروس ایدز هستند، با روش‌های مناسب آموزش داده شوند.

سوم: اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع در موارد زیر از پزشکان و فقیهان بخواهد تا برای تکمیل پژوهش‌ها و ارائه‌ی آنها در دوره‌های آینده، اقدامات لازم را انجام دهند⁽¹⁾:

---

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 90 (9/7).

- الف- جداسازی ناقل ویروس ایدز و بیمار آن.
- ب- نگرش کارفرمایان نسبت به افراد مبتلا به ایدز.
- ج- سقط جنین زن باردار آلوده به ایدز.
- د- اعطای حق فسخ به زن مردی مبتلا به ویروس ایدز.
- هـ - آیا ابتلا به بیماری ایدز از لحاظ تصرفات بیمار، بیماری مرگ محسوب می‌شود؟.
- و- تأثیر ابتلای مادر به ایدز، بر حق حضانت وی.
- ز- کسی که عمداً ایدز را به دیگران منتقل کند چه حکمی دارد؟.
- ح- جبران خسارت افراد مبتلا به ویروس ایدز، از طریق انتقال خون یا محتویات آن یا پیوند اعضا.
- ط- انجام معاینات پزشکی قبل از ازدواج، برای جلوگیری از خطرات بیماری‌های عفونی که مهم‌ترین آنها ایدز است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 83 (8/14)

درمورد سازماندهی نگارش پژوهش‌ها و بررسی آنها در
دوره‌های مجمع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در هشتمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در بندر سری بگاوان در کشور برونی دارالسلام، مورخه‌ی
7-1 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993 م،

پس از مطالعه‌ی قوانین انتشار پژوهش‌های مجمع و شرایط لازم
برای پژوهش، و پس از استماع شرایط پیش آمده در فرآیند نگارش و
تعیین مهلت مشخص شده برای دریافت پژوهش‌ها، به طوری که
دبیرخانه‌ی مجمع بتواند، پژوهش‌ها را با توجه به ضوابط انتشار مورد
اشاره ارزیابی کند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: در صورت انقضای مهلت دریافت پژوهش‌ها، دبیرخانه‌ی
عمومی حق دارد پژوهش‌های دریافتی را در طول مدت و بدون
هیچ‌گونه تعهدی نسبت به پژوهش‌های معوق، محدود کند.

دوم: دبیرخانه‌ی مجمع هیچ پژوهشی را دریافت نمی‌کند که صاحبان آن بدون درخواست دبیرخانه‌ی عمومی، داوطلب تهیه‌ی آن شده باشند.

سوم: مباحثات در هر جلسه، محدود به اعضای میزبان مجمع، کارشناسان و پژوهشگران آن می‌باشد.

الله متعال توفیق دهند است؟؟

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی نهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

ابوظبی (امارات متحده‌ی عربی)
1 - 6 ذوالقعدة 1415 هـ . ق
1 - 6 آوریل 1995 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 84 (9/1)⁽¹⁾

درمورد تجارت طلا، راه کارهای شرعی برای جمع بین
مبادله و حواله

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ . ق، برابر با 1-6 آوریل 1995م،
پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد (تجارت طلا،
راهکارهای شرعی برای جمع بین مبادله و حواله)، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمورد تجارت طلا:

الف- خرید طلا و نقره با چک گواهی شده، به شرط تقابض در
جلسه‌ی قرارداد جایز است.

ب- بر اساس تأیید نظر عموم فقیهان، مبنی بر عدم جواز مبادله‌ی

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 65).

طلای زرگری شده با طلایی خالص بیشتر از مقدار آن، زیرا در مبادله‌ی طلا با طلا، کیفیت یا زرگری آن قابل اعتبار نیست، بنابراین مجمع با توجه به اینکه این موضوع جای کاربرد عملی ندارد، نیازی به رسیدگی به این موضوع نیست، زیرا معامله با سکه‌های طلایی کاربرد عملی ندارد و ارزش‌های کاغذی جایگزین آنها شده‌اند، و اگر این ارزش‌های کاغذی در مقابل طلا قرار بگیرند، نوع دیگری محسوب می‌شوند.

ج- مبادله بین طلا و مقدار کمتری از آن و افزودن جنس دیگری به آن جایز است، به این دلیل که افزایش یکی از این دو معاوضه، در مقابل افزودن جنس دیگری در معاوضه‌ی دوم است.

د- از آنجایی که موضوعات زیر مستلزم بررسی و تحقیقات فنی و شرعی بیشتری است، صدور مصوبه در مورد آنها، پس از اثبات داده‌های متمایز کننده بین آنها، به تعویق انداخته شد که عبارتند از:

- خرید سهام شرکتی که طلا یا نقره استخراج می‌کند.
- تملیک و مالکیت طلا از طریق تحویل و دریافت سندات که مُعرّف مقادیر معینی از آن است، که در خزانه‌ی ناشر سندها موجود است، به طوری که با آنها هر زمانی که بخواهد، طلا بگیرد یا در آن به هر نحوی که خواست تصرف کند.

دوم: در مورد راهکارهای شرعی برای جمع بین مبادله و حواله:

الف- حواله‌هایی که مبالغ آنها با ارز معینی ارائه می‌شود و متقاضی آنها بخواهد آنها را با همان ارز حواله کند، اعم از اینکه بدون هزینه یا

با هزینه در حدود دستمزد واقعی باشد، شرعاً جایز است، اما اگر بدون هزینه باشد برای کسانی که بدهکار بودن گیرنده‌ی حواله را شرط نکردند، که حنفی مذهب‌ها هستند، از قبیل حواله‌ی مطلق است و برای دیگران سفته تلقی می‌شود، که عبارت است از سپردن مبلغی از سوی شخصی به شخص دیگری برای پرداخت آن به او یا به نماینده‌اش در منطقه‌ای دیگری سپرده باشد. و اگر با هزینه باشد، بنابراین این وکالت دارای دستمزد است، و در صورتی که سرپرستان اجرای حواله‌ها، برای عموم مردم کار می‌کنند، بر اساس تضمین دستمزد مشترک، ضامن این مبالغ هستند.

ب- اگر منظور در حواله تحویل دادن آن حواله با ارزی مغایر از ارز تحویل داده شده توسط متقاضی پرداخت شود، بنابراین فرآیند حواله شامل مبادله و حواله به معنای مذکور در بند (الف) خواهد بود و فرآیند مبادله قبل از حواله انجام می‌شود، و این با تحویل مبلغ توسط مشتری به بانک و ثبت آن در دفاتر بانک، پس از توافق بر سر نرخ ثابت ارز، در سندی که به مشتری تحویل داده می‌شود، انجام می‌شود، سپس حواله به معنای مذکور انجام می‌گیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 85 (9/2)⁽¹⁾

درمورد (عقد) سَلَم و کاربردهای معاصر آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6 ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد ((عقد) سَلَم و کاربردهای معاصر آن)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمورد (سَلَم):

الف- کالاهایی که عقد سَلَم در آنها منعقد می‌شود، شامل هر چیزی می‌باشد که فروش آن جایز است، و کنترل کیفیت آن امکان پذیر است و به عنوان بدهی در ذمه‌ی (اشخاص) ثابت می‌شود، اعم از مواد خام، محصولات کشاورزی و تولیدات.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 1 ص 371).

ب- عقد سَلَم باید محدود به موعد معینی باشد، یا در تاریخ معینی باشد، یا ربط دادن آن به اتفاقی که وقوع آن قطعی است، هرچند که تاریخ وقوع آن کمی متفاوت باشد و منجر به نزاع نگردد، مانند فصل برداشت محصولات کشاورزی، اشکالی ندارد.

ج- اصل اساسی تسریع در پرداخت سرمایه‌ی سلم در مجلس عقد است و جایز است دو یا سه روز به تأخیر بیفتد حتی اگر مشروط باشد، به شرطی که مدت تأخیر مساوی یا بیشتر از مدت تعیین شده برای سلم نباشد.

د- گرفتن رهن یا ضامن توسط (خریدار) سلم از (فروشنده) سلم، ممانعت شرعی ندارد.

هـ - برای فرد (خریدار) سلم جایز است بعد از انقضای مدت، کالای سلم را با چیز دیگری - غیر از ارز نقد - مبادله کند، خواه این مبادله با جنس آن کالا باشد یا غیر از جنس آن باشد. زیرا در ممنوعیت این مبادله، دلیل ثابت یا اجماعی وجود ندارد، مشروط بر اینکه آن جایگزین برای قرارداد آن در مقابل سرمایه‌ی سلم شایسته باشد.

و- اگر تحویل دهنده‌ی سلم در پایان مدت (قرارداد) نتوانست کالای سلم را تحویل (خریدار) بدهد، در این صورت (خریدار) سلم مخیر است، بین انتظار فراهم آمدن کالای سلم یا فسخ قرارداد و استرداد سرمایه‌ی سلم، و اگر فروشنده از پرداخت سرمایه‌ی سلم بخاطر ورشکستگی عاجز بود، به او مهلت داده می‌شود تا بتواند کالا را فراهم کند.

ز- شرط جزایی بخاطر دیرکرد در تحویل کالای سَلَم جایز نیست، چون سَلَم عبارت از بدهی است، و شرط افزایش بدهی‌ها در هنگام دیرکرد، جایز نیست.

ح- قراردادان بدهی به جای سرمایه‌ی سَلَم جایز نیست، زیرا از قبیل بیع بدهی در مقابل بدهی است.

دوم: درمورد (کاربردهای معاصر سَلَم):

با توجه به اینکه سَلَم در عصر حاضر ما، یک ابزار تأمین مالی بسیار کارآمد در اقتصاد اسلامی و در فعالیت‌های بانک‌های اسلامی، از لحاظ انعطاف پذیری و پاسخگویی به نیازهای مختلف تأمین مالی است، اعم از تأمین مالی کوتاه‌مدت، میان‌مدت یا بلندمدت و پاسخگویی آن به نیازهای بخش‌های مختلف و چندگانه‌ی مشتریان، اعم از تولیدکنندگان کشاورزی یا صنعتی یا پیمانکاران یا بازرگانان است، و پاسخگویی آن به تأمین مالی هزینه‌های عملیاتی و سایر مخارج سرمایه‌ای.

به این دلیل زمینه‌های کاربردی عقد سَلَم متعدد گردید، که از جمله‌ی آنها موارد زیر است:

الف- عقد سَلَم برای تأمین مالی فعالیت‌های مختلف کشاورزی مناسب است، به طوری که بانک اسلامی با کشاورزانی فعالیت می‌کند که انتظار می‌رود بتوانند در فصل برداشت، محصولات کشاورزی خود را تهیه و تحویل دهند یا محصولات دیگران را در صورت عدم توانایی تحویل محصولات خود، خریداری و تحویل دهند، بنابراین بانک با ارائه‌ی این تأمین مالی سود زیادی برای آنها فراهم می‌آورد و سختی

کمبود مالی آنها را برای رسیدن به تولید، از دوش آنها بر می دارد.

ب- عقد سَلَم می‌تواند برای تأمین مالی فعالیت‌های کشاورزی و صنعتی به ویژه برای تأمین مالی مراحل قبل از تولید و صادرات کالاها و محصولات رایج، با خرید آنها به صورت عقد سَلَم و بازاریابی مجدد آنها با قیمت‌های سودمند، مورد استفاده قرار گیرد.

ج- عقد سَلَم می‌تواند در تأمین مالی صنعتگران و تولیدکنندگان کوچک کشاورزی و صنعتی از طریق تأمین نیازهای تولیدی آنها در قالب تجهیزات، ماشین آلات یا مواد اولیه به عنوان سرمایه‌ی سلم، در قبال دریافت بخشی از محصولات آنان و بازاریابی مجدد آنها کاربرد داشته باشد.

مجمع به مورد زیر توصیه می‌نماید:

انواع کاربردهای معاصر سلم، پس از تهیه‌ی پژوهش‌های تخصصی تکمیل شود(1).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر پیرامون موضوع سلم به مصوبه‌ی، 63 (7/1) روش سوم و مصوبه‌ی، 74 (8/5) بند سوم.

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 86 (9/3)⁽¹⁾

در مورد سپرده‌های بانکی (حساب‌های بانکی)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6 ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، در مورد: سپرده‌های بانکی (حساب‌های بانکی)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سپرده‌های مطالبه شده (حساب جاری) چه در نزد بانک‌های اسلامی باشد و چه در نزد بانک‌های ربوی، از دیدگاه فقهی بدهی حساب می‌شوند، چرا که بانک گیرنده‌ی این سپرده‌ها به عنوان ضامن حساب می‌شود و شرعاً موظف به تحویل در صورت تقاضا است. و اینکه بانک (گیرنده‌ی بدهی) سرمایه‌دار است، در حکم بدهی هیچ تأثیری ندارد.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره نهم، ج 65 ص 667).

دوم: سپرده‌های بانکی با توجه به واقعیت معاملات بانکی به دو نوع تقسیم می‌شوند:

الف- سپرده‌هایی که به ازای آن سود پرداخت می‌شود، مانند بانک‌های ربوی، در حقیقت قرض‌های ربوی حرام، خواه از نوع سپرده‌های مطالبه شده (حساب جاری)، یا سپرده‌های مدت‌دار، سپرده‌های اختاری و یا حساب‌های پس انداز باشد.

ب- سپرده‌های واگذار شده به بانک‌هایی که عملاً متعهد به احکام شریعت اسلامی هستند، با قرارداد سرمایه‌گذاری و با سهمی از سود که عبارت از سرمایه‌ی مضاربه می‌باشد، و احکام مضاربه (قراض) در فقه اسلامی بر روی آن صورت می‌گیرد، از جمله‌ی آنها عدم جایز بودن ضمانت سرمایه‌ی توسط مضارب (بانک) است.

سوم: ضمانت در سپرده‌های مطالبه‌شده (حساب‌های جاری) بر بدهکاران می‌باشد (صاحبان سهام در بنک‌ها) مادامی‌که با سودهای متولد از سرمایه‌ی آن تنها برای خود استفاده می‌کنند و در ضمانت آن حساب‌های جاری کسانی که در حساب‌های سرمایه پول می‌پردازند شرکت نمی‌کنند؛ زیرا آنان در بدهی و سود آن شریک نبودند.

چهارم: رهن سپرده‌ها اعم از سپرده‌های جاری (حساب جاری) یا سپرده‌های سرمایه‌گذاری جایز است و این سپرده‌ها رهن گذاشته نمی‌شود، مگر با سازوکارهایی که صاحب حساب را از استفاده از آنها در مدت رهن باز دارد. و اگر بانکی که حساب جاری دارد خود

رهن‌کننده باشد، باید وجوه به حساب سرمایه‌گذاری منتقل شود تا ضمانت انتقال قرض به قراض (مضاربه) منتفی شود و سود حسابات به صاحبش تعلق می‌گیرد، تا رهن‌گذار (بدهکار) از رشد رهن منتفع نشود. **پنجم:** بازداشتن از حساب‌ها در صورتی که بین بانک و مشتری توافق حاصل شده باشد، جایز است.

ششم: اصل در مشروعیت معامله، امانت‌داری و صداقت با افشای داده‌ها به گونه‌ای باشد که موجب اشکال یا توهم نشود و منطبق با واقعیت و منسجم با دیدگاه شرعی باشد و این امر برای بانک‌ها با توجه به حساب‌هایی که در نزد خود دارند و برای اینکه در کار خود قابل اعتماد هستند، و همچنین برای دوری از فریب‌دادن دست اندرکاران، تأکید می‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 87 (9/4)⁽¹⁾

درمورد سرمایه‌گذاری در سهام و واحدهای سرمایه‌گذاری
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد:
سرمایه‌گذاری در سهام و واحدهای سرمایه‌گذاری، که در آن معلوم شد،
مسئله‌ی خرید سهام شرکت‌هایی که هدف و فعالیت اساسی آنها مشروع
است، اما اموال خود را برای گرفتن سود، قرض می‌دهند یا اموال خود
را برای گرفتن سود سپرده‌گذاری می‌کنند، ضمن عناصر این موضوع
قرار دارد، و عالیرغم اینکه دو سمینار برای مباحثات آن برگزار شده، و
مصوبه‌ی اولیه‌ی درمورد آن توسط مجمع در دوره‌ی هفتم، تصویب
شده است، اما هنوز درمورد آن مصوبه‌ای قطعی تصویب نشده است،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 2 ص 5 و شماره‌ی ششم، ج 2 ص 273 و
شماره‌ی هفتم، ج 1 ص 73).

سپس مصوبه‌ای الحاقی در دوره‌ی هشتم مجمع⁽¹⁾ تصویب شد که در آن دبیرخانه‌ی عمومی را برای نگارش پژوهش‌های بیشتری موظف کرده است تا بتواند در دوره‌ی آینده، مصوبه‌ای مناسب تصویب نماید. و پس از شروع مباحثات پیرامون آن، مشخص گردید که این موضوع نیازمند مطالعات عمیق و متعددی است تا ضوابط مربوط به این نوع شرکت‌ها که رایج‌ترین شرکت در داخل و خارج از کشورهای اسلامی است، تنظیم شود،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: به تعویق انداختن رسیدگی به این موضوع تا بر اینکه مطالعات و پژوهش‌های بیشتری درمورد آن تهیه شود و جنبه‌های فنی و شرعی در آن گنجانده شود. و این بدان منظور است که مجمع بتواند بنا به توصیه‌های دوره‌ی هشتم، مصوبه‌ی مناسبی تصویب کند.

دوم: بهرمندی از آنچه که در سه پژوهش صندوق‌ها و اصدارات سرمایه‌گذاری گنجانده شده، برای تهیه‌ی آیین‌نامه‌ی پیشنهاد شده در مصوبه‌ی 30 (4/5)⁽²⁾.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

(1) بنگر مصوبه‌ی شماره، 63 (7/1)، و مصوبه‌ی شماره، 77 (8/8).

(2) بنگر مصوبه‌ی شماره، 30 (4/5).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 88 (9/5)⁽¹⁾

درمورد مناقصه‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی دو پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد:
مناقصه‌ها، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و در راستای برنامه‌ی مجمع که لازم می‌داند درمورد هر موضوعی
مطالعات متعددی برای بررسی برداشت‌های فنی از آن و گنجاندن
گرایش‌های فقهی در آن آراءه شود،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: به تعویق انداختن صدور مصوبه‌ی ویژه‌ی نکات مورد مطالعه
در این موضوع، به دلیل اهمیت آن و نیاز به تکمیل بررسی همه‌ی

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 1 ص 179).

جوانب آن و پوشش کلیه جزئیات آن و شناسایی همه‌ی نظرات در آن و احراز زمینه‌هایی که مناقصه‌ها برای آنها انجام می‌شود، به ویژه مواردی از آنها که حرام می‌باشند، مانند اوراق مالی ربوی و اوراق خزانة.

دوم: اینکه اعضا و کارشناسان مجمع - در صورت امکان قبل از پایان دوره و یا در مدت کوتاهی پس از آن - نکات فنی یا شرعی مربوط به موضوع (مناقصه‌ها) را به دبیرخانه‌ی عمومی تقدیم کنند، اعم از ارتباط آنها به رویه‌ها یا به مفادها و قراردادهایی که مناقصه، برای انعقاد آنها برگزار می‌شود.

سوم: نگارش سایر پژوهش‌ها در موضوع (مناقصه‌ها) که در آن کارشناسان متخصص فنی، فقهی و عملی در این موضوع سهیم باشند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 89 (9/6)⁽¹⁾

درمورد مسائل ارزی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده‌ی به مجمع درمورد: مسائل ارزی،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، که حاکی از وجود روندهای
متعددی در پردازش موارد تورم سرسام‌آور است، که منجر به سقوط
بزرگ قدرت خرید برخی از ارزها می‌شود، از جمله:

الف- اینکه این موارد استثنایی نیز مشمول اجرای مصوبه‌ی تصویب
شده‌ی مجمع در دوره‌ی پنجم می‌باشد⁽²⁾، مفاد آن: (اعتبار ادای
بدهی‌های ثابت با هرگونه ارزی، باید مشابه با خود آن ارز باشد نه با

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 1 ص 351 و شماره‌ی سوم، ج 3 ص 1650 و
شماره‌ی پنجم، ج 3 ص 1609).

(2) بنگر مصوبه‌ی شماره، 42 (5/4).

قیمت و ارزش آن ارز، زیرا بدهی‌ها باید با همان ارز مشابه خود پرداخت شوند، بنابراین ربط دادن بدهی‌های ثابت شده در ذمه، با هرگونه منبعی، به سطح قیمت‌ها، جایز نیست).

ب- اینکه در آن موارد استثنایی، قاعده‌ی پیوستن با شاخص هزینه‌های زندگی (با در نظر گرفتن قدرت خرید ارز) اجرا شود.

ج- اینکه قاعده‌ی پیوستن ارز کاغذی به طلا اجرا شود (با در نظر گرفتن قیمت این ارزها به طلا در هنگام ایجاد تعهد).

د- اینکه در این گونه موارد، پس از تعیین خسارت دو طرف (طلبکار و بدهکار) باید قاعده‌ی صلح واجب اجرا شود.

هـ - تمایز بین کاهش نرخ ارز از به سبب عرضه و تقاضا در بازار و کاهش نرخ ارز توسط دولت با صدور مصوبه‌ی صریحی در این خصوص، که ممکن است منجر به تغییر در نرخ ارزهای کاغذی شود، که قدرت خود را با اعتباری و صلح‌یافتن گرفته است.

و- تمایز بین کاهش قدرت خرید ارز که نتیجه‌ی سیاست‌های اتخاذ شده توسط دولت است و بین کاهشی که ناشی از عوامل خارجی است.

ز- اتخاذ قاعده‌ی (وضعیت نیازها) در این موارد استثنایی، که از قبیل رعایت کردن شرایط اضطراری است.

در پرتو این روندهای متفاوت که نیاز به پژوهش و تحقیق دارد.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اینکه دبیرخانه‌ی عمومی مجمع - با همکاری یکی از بنیادهای

مالی اسلامی - یک سمینار تخصصی را برگزار کند، که در آن تعدادی از متخصصان در زمینه‌ی اقتصاد و فقه و با حضور برخی از اعضا و کارشناسان مجمع حضور داشته باشند تا بهترین و مناسب‌ترین روش مورد توافق برای ایفای آنچه که از بدهی‌ها و تعهدهای استثنائی فوق‌الذکر در عهده است، مورد ارزیابی قرار گیرد.

دوم: برنامه‌ی سمینار باید شامل موارد زیر باشد:

الف- بررسی ماهیت تورم، انواع آن و تمامی افکار فنی مرتبط با آن.

ب- بررسی آثار اقتصادی و اجتماعی تورم و چگونگی پردازش آنها با اقتصاد.

ج- ارائه‌ی راه کارهای فقهی برای پردازش تورم، مانند آنچه که قبلاً در آغاز این مصوبه به آن اشاره شد.

سوم: نتایج این سمینار - همراه با مقالات و مباحثات آن - به کنفرانس مجمع در دوره‌ی آینده ارائه شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 90 (9/7)⁽¹⁾

درمورد بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) و احکام فقهی
مربوط به آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ . ق، برابر با 1-6 آوریل 1995م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: بیماری نقص
ایمنی اکتسابی (ایدز) و احکام فقهی مربوط به آن، و مصوبه‌ی شماره
82 (8/13)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: جداسازی بیمار:

همانطور که داده‌های پزشکی قابل دسترسی تأکید می‌کند که ابتلا به
ویروس نقص ایمنی انسانی، نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) از طریق
معیشت مشترک یا لمس کردن یا تنفس یا حشرات یا خوردن و آشامیدن

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 3 ص 9).

مشترک یا استخرهای شنا یا صندلی‌ها یا ظروف غذاخوری و سایر جنبه‌های زندگی عادی روزمره‌ای منتقل نمی‌شود، بلکه این ویروس عمدتاً از طریق یکی از راه‌های زیر منتقل می‌شود:

- 1- رابطه‌ی جنسی به هر شکلی که باشد.
  - 2- انتقال خون آلوده یا مشتقات آن.
  - 3- استفاده از سوزن‌های آلوده، به ویژه در بین مصرف کنندگان مواد مخدر و همچنین تیغ‌های آرایشگری.
  - 4- انتقال از مادر مبتلا به نوزادش، در دوران بارداری و زایمان.
- با توجه به موارد فوق جداسازی افراد مبتلا در صورت عدم ترس از مبتلا شدن کسی از همکاران سالمش، شرعاً واجب نیست و طبق روال پزشکی مورد تأیید، با بیماران برخورد می‌شود.

دوم: انتقال عمدی بیماری (ایدز):

انتقال عمدی بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) به فرد سالمی به هر نوعی از انواع عمدی بودن آن، فعل حرامی است و شامل گناهان کبیره و ناشایست می‌باشد، و همچنین مستلزم مجازات دنیوی است و این مجازات بر حسب سنگینی فعل و تأثیر آن بر افراد و بر جامعه متفاوت است.

اگر شخصی قصد عمدی برای انتشار این بیماری بدخیم در جامعه را دارد، عمل او نوعی از جنگجویی و افساد در زمین محسوب می‌شود و یکی از مجازات‌های مقرر در آیه‌ی محاربه بر او واجب می‌گردد.

{إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} [المائدة: 33]. یعنی: {سزای کسانی که با الله و پیامبرش ستیزه جویی می‌کنند، و به دنبال فساد در زمین هستند، فقط این است که کشته شوند، یا به دار آویخته شوند، یا دست (راست) و پای (چپ) آنها بعکس یکدیگر بریده شود، و یا از سر زمین خود تبعید گردند، این رسوایی آنها در دنیاست، و در آخرت عذاب سنگینی خواهند داشت}.

و اگر قصد او از انتقال عمدی ویروس، مبتلا کردن شخص خاصی بوده و آن شخص مبتلا شده است و شخص مبتلا شده هنوز فوت نکرده باشد، شخص انتقال دهنده به مجازات تعزیری مناسب محکوم می‌شود، در صورت وقوع مرگ (شخص مبتلا شده)، اجرای مجازات اعدام برای وی بررسی می‌شود.

اما اگر قصد او از انتقال عمدی ویروس، مبتلا کردن شخص خاصی بوده، ولی ویروس به او سرایت نکرده باشد، پس وی به مجازات تعزیری محکوم می‌شود.

سوم: سقط جنین مادر مبتلا به بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز)، معمولاً تا بعد از پیشرفت بارداری - دمیده شدن روح در جنین - یا هنگام زایمان اتفاق نمی‌افتد، بنابراین از لحاظ شرعی سقط جنین جایز نیست.

چهارم: حضانت و شیردهی مادر مبتلا به بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) برای نوزاد سالم وی:

از آنجایی که داده‌های پزشکی حاضر، حاکی از آن است که خطر قطعی مادر مبتلا به بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) در امور حضانت و شیردهی مادر برای نوزاد سالمش وجود ندارد، و مثال آن مانند اختلاط و معیشت مشترک عادی می‌باشد، بنابراین در شریعت ممانعتی برای حضانت و شیردهی نوزاد توسط مادرش وجود ندارد، مگر اینکه گزارش پزشکی آن را ممنوع کند.

پنجم: حق یکی از زوجین سالم، برای درخواست جدایی از همسر مبتلا به بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز):

با توجه به اینکه ایدز یک بیماری مسری است که بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) عمدتاً از طریق تماس جنسی منتقل می‌شود، زن می‌تواند درخواست جدایی از شوهر مبتلا نماید.

ششم: بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) در صورتی که علائم آن کامل شده باشد و بیمار را از انجام امور زندگی عادی خود متوقف نموده و مرگ به او نزدیک شده باشد، از لحاظ شرعی بیماری مرگ محسوب می‌شود.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: به تعویق انداختن موضوع حق معاشرت زناشویی، بعد از مبتلا شدن به ایدز برای تکمیل تحقیقات درمورد آن.

دوم: ضرورت تداوم اطمینان از عاری بودن حجاج در مراسم حج از بیماری‌های وبایی به ویژه بیماری نقص ایمنی اکتسابی (ایدز).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 91 (9/8)⁽¹⁾

درمورد اصل تحکیم در فقه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6
ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: اصل تحکیم
در فقه اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تحکیم توافقی است بین دو طرف دعوای معین، برای تنصیب
کسی که در دعوای بین ایشان، با حکمی الزامی و با رعایت شریعت
اسلامی حکم کند.

و این، چه بین افراد و چه در زمینه‌ی منازعات بین‌المللی
مشروعیت دارد.

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 4 ص 5).

دوم: تحکیم، هم برای دو طرف تحکیم و هم برای تحکیم‌کننده‌ی قراردادی الزامی نیست، بنابراین هر یک از دو طرف می‌توانند قبل از شروع به کار تحکیم‌کننده، از تحکیم برگردند، و تا زمانی که هنوز حکمی صادر نکرده باشد، برای تحکیم‌کننده جایز است خود را کنار بکشد - اگرچه بعد از قبول تحکیم باشد - و برای وی جایز نیست بدون اجازه‌ی دو طرف فرد دیگری را جایگزین خویش کند، زیرا رضایت آنان مرتبط به شخص او است.

سوم: تحکیم در هر چیزی که حق بنده نیست، مانند مجازات‌ها جایز نیست، و همچنین در مواردی که حکم در آن مستلزم اثبات یا نفی حکم نسبت بر، بر غیر دو طرف تحکیم باشد، که تحکیم‌کننده صلاحیت رهبری بر آنان را ندارد، مانند لعان، که حق کودک به آن تعلق می‌گیرد و همچنین در موردی که جز قوه‌ی قضائیه به تنهایی نمی‌تواند به آن رسیدگی کند، و اگر تحکیم‌کننده در اموری که جایز نیست حکم کرد، حکم آن باطل و قابل اجرا نیست.

چهارم: در اصل احراز شروط قاضی برای تحکیم‌کننده لازم است.

پنجم: در اصل، اجرای حکم تحکیم‌کننده با اختیار دو طرف اجرا می‌شود و در صورت امتناع یکی از دو طرف تحکیم، موضوع برای اجرای به قوه قضائیه ارسال می‌شود و قوه قضائیه نباید آن را نقض کند، مگر اینکه آشکارا ناعادلانه یا مغایر با حکم شریعت باشد.

ششم: اگر دادگاه‌های بین‌المللی اسلامی وجود نداشته باشند، برای

کشورها یا مؤسسات اسلامی جایز است که برای رسیدن به آنچه که شرعاً جایز است، به دادگاه‌های بین‌المللی غیراسلامی مراجعه کنند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

درخواست از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی برای تکمیل رویه‌های لازم برای تأسیس دیوان بین‌المللی دادگستری اسلامی و توانمندسازی آن برای انجام وظایف خود که در اساسنامه‌ی آن تصریح شده است.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 92 (9/9)⁽¹⁾

درمورد سد ذرایع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ابوظبی پایتخت امارات متحده‌ی عربی، مورخه‌ی 1-6 ذوالقعدة 1415 هـ. ق، برابر با 1-6 آوریل 1995 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سد ذرایع، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

- 1- سدّ ذرایع یکی از اصول شریعت اسلامی است و واقعیت آن عبارت است از: منع مباحاتی که به مفسد یا منکرات منجر می‌شود.
- 2- سدّ ذرایع منحصر به مسائل شبهه و احتیاط نیست، بلکه شامل هر چیزی است که منجر به حرام می‌شود.
- 3- سدّ ذرایع مستلزم منع حیل‌ها برای ارتکاب محرمات یا برای

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی نهم، ج 3 ص 5).

بطلان پاره‌ای از الزامات شرعی می‌شود، اما حیلۀ با ذریعۀ در وجود قصد در اولی و نبود آن در دومی، تفاوت دارد.

4- و ذرایع انواع مختلفی دارد:

اولی: بر حرام بودن آنها اجماع است: و آن ذرایع در متون قرآن کریم و سنت نبوی شریف ذکر شده است، یا موجب فساد قطعی یا در اغلیت می‌شود، اعم از اینکه وسیلۀ مباح یا مستحب یا واجب باشد. و از جمله‌ی این انواع قراردادهایی هستند که قصد ارتکاب حرام با اضافه‌ی آن ذرایع در عقد علنی می‌شود.

و دومی: بر گشودن آنها توافق شده است: و آن همان است که مصلحت آنها بر فساد آنها غلبه کند.

و سومی: درمورد آنها اختلاف شده است: و اینها تصرف‌هایی هستند که در ظاهراً صحیح می‌باشند، اما احاطه‌ی تهمت منجر شدن آنها به باطنی حرام، به دلیل وجود کثرت قصد حرام در آنها وجود دارد.

5- و ضوابط مباح بود ذریعۀ: این است که به ندرت منجر به فساد می‌شود، یا اینکه مصلحت انجام آن بر فساد آن ترجیح داده می‌شود.

و ضوابط منع ذریعۀ: این است که ناگزیر به فساد - قطعی - یا اکثر اوقات منجر می‌شود، یا احتمال فساد فعل بیشتر از مصلحتی باشد که ممکن است از آن وسیلۀ حاصل شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی دهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)
23 - 28 صفر 1418 هـ . ق
28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 93 (10/1)⁽¹⁾

درمورد مفطرات روزه در زمینه‌های درمانی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در دهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 23 تا 28 صفر
1418 هـ. ق، برابر با 28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، درمورد: مفطرات روزه در
زمینه‌های درمانی،

و بررسی مطالعات، پژوهش‌ها و توصیه‌های صادره از نهمین
سمینار فقه پزشکی که توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی و با همکاری
مجمع و ارگان‌های دیگر، در دارالبیضاء کشور مراکش، در مورخه‌ی
9-12 صفر 1418 هـ. ق برابر با 14-17 ژوئن 1997 م، برگزار
شد،

و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با حضور فقیهان و پزشکان

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دهم، ج 2 ص 7).

و با در نظر گرفتن ادله‌ی قرآن، سنت و کلام فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: موارد زیر مفطرات محسوب نمی‌شوند:

- 1- قطره‌ی چشم یا قطره‌ی گوش یا شستشودهنده‌ی گوش یا قطره‌ی بینی یا اسپری بینی، به شرط عدم بلعیدن چیزی که وارد گلو می‌شود.
- 2- قرص‌های درمانی که برای درمان آنژین صدری و سایر موارد زیر زبان گذاشته می‌شود، به شرط عدم بلعیدن چیزی که وارد گلو می‌شود.
- 3- هر آنچه که وارد واژن می‌شود (شیاف) یا شستشودهنده یا اسپکولوم واژن یا انگشتی که برای معاینه پزشکی وارد واژن شود.
- 4- قرار دادن لاپاراسکوپ یا لولب و مانند آن در رحم.
- 5- هر چیزی که وارد مجرای ادرار می‌شود، یعنی مجرای ادرار ظاهری مردان و زنان، مانند کاتتر (یک لوله‌ی ظریف)، آندوسکوپی یا ماده‌ی حاجب در اشعه ایکس یا دارو یا محلول شستشوی مثانه.
- 6- سوراخ کردن دندان یا کشیدن دندان آسیاب یا پاکیزه کردن دندان یا سیواک کردن یا مسواک کردن دندانها، به شرط عدم بلعیدن چیزی که وارد گلو می‌شود.
- 7- مضمضه، غرغره و اسپری‌های درمان موضعی دهان، به شرط عدم بلعیدن چیزی که وارد گلو می‌شود.
- 8- تزریقات درمانی پوستی یا عضلانی یا داخل وریدی، به استثنای

مایعات و تزریقات مغذی.

9- گاز اکسیژن.

10- گازهای بیهوشی (بی حس کننده) به شرط که به بیمار مایعات (محلول) مغذی داده نشود.

11- هر چیزی که از راه پوست جذب بدن می‌شود، مانند مواد چرب، پمادها و چسپ‌های پوستی دارویی که حاوی مواد دارویی یا شیمیایی هستند.

12- قراردادن کاتتر (یک لوله نازک) در شریانها، برای تصویربرداری یا درمان عروق قلب یا سایر اندام‌های بدن.

13 آندوسکوپی کردن از طریق دیواره شکم، برای بررسی احشاء یا انجام عمل جراحی بر روی آن.

14- نمونه برداری (بیوپسی) از کبد یا سایر اندام‌های بدن، به شرطی که همراه با تزریق مایعات (محلول) نباشد.

15- آندوسکوپی معده، به شرطی که با تزریق مایعات (محلول) یا مواد دیگر همراه نباشد.

16- ورود هر وسیله‌ای یا ماده‌ی درمانی به مغز یا طناب نخاعی.

17- استفراغ غیر عمدی به خلاف عمدی (استفراغ کردن).

دوم یک پزشک مسلمان باید به بیمار توصیه کند، آنچه که تعویق انداختن آن ضرری نمی‌رساند، آن را به بعد از افطار به تعویق بیندازد، از انواع درمانهای مذکور قبلی.

سوم: به تعویق انداختن صدور مصوبه در موارد زیر، به دلیل نیاز آنها به پژوهش و مطالعه‌ی بیشتری، در تأثیر آن بر روی روزه، همراه با تمرکز بر آنچه که در حکم آنها از احادیث نبوی و آثار صحابه روایت شده است:

الف- اسپری استنشاقی آسم، و استنشاق دود مواد.

ب- فصد، و حجامت.

ج- نمونه برداری از خون آزمایشگاهی برای معاینه یا انتقال خون از اهداکننده یا دریافت خون منتقل شده.

د- تزریقات مورد استفاده در درمان نارسایی کلیه به صفاق (باریتون) یا تزریق به کلیه‌ی مصنوعی.

هـ - هر چیزی که از تزریق مقعدی یا (شیاف) یا آندوسکوپی یا انگشت برای معاینه‌ی پزشکی وارد مقعد می‌شود.

و- انجام عمل جراحی با بیهوشی کلی، به شرطی که بیمار از شب به روزه‌گرفتن نیت کرده، و به او مایعات (محلول) مغذی داده نشده باشد.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 94 (10/2)

درمورد شبیه‌سازی انسانی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در دهمین کنفرانس برگزار
شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 23 تا 28 صفر
1418 هـ. ق، برابر با 28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، درمورد: شبیه‌سازی انسانی،
و بررسی مطالعات، پژوهش‌ها و توصیه‌های صادره از نهمین سمینار
فقه پزشکی که توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی و با همکاری مجمع
و ارگان‌های دیگر، در دارالبیضاء کشور مراکش، در مورخه‌ی 9-12
صفر 1418 هـ. ق برابر با 14-17 ژوئن 1997 م، برگزار شد،

و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با حضور فقیهان و پزشکان
به نتایج زیر دست یافت:

مقدمه:

الله متعال انسان را در بهترین قامت آفرید و او را بی‌نهایت گرامی
داشت چنانچه که می‌فرماید: {وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا { [الاسراء:70]. یعنی: } و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و دریا (بر وسایل نقلیه) سوار کردیم، و آنان را از انواع رزق و روزی‌های پاکیزه و حلال بهرمند ساختیم، و آنان را بر بسیاری از مخلوقاتی که آفریده‌ایم، برتری بخشیدیم.

او را به عقل آراست و به مکلف‌بودن تکریم نمود و وی را در زمین جانشین خویش و مسئول آبادانی آن قرار داد و با حمل پیام خویش که با سرشت بشری هماهنگ است او را گرامی داشت، بلکه پیامش عین سرشت است، به دلیل کلامشان سبحانه و تعالی: {فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ} [الروم:30]، یعنی: }پس روی خود را با حق گرای (و اخلاص) به سوی دین یکتاپرستی برپا بدار، سرشت الهی است، که (الله متعال) مردم را بر آن آفریده است، دگرگونی در آفرینش الله نیست، این است دین استوار و پابرجا}.

اسلام با حفظ سرشت انسانی آراسته و سالم از طریق حفظ پنج مقصد کلی که عبارتند از: دین، روح، عقل، نسل و مال و همچنین حمایت آن از هر تغییری که موجب فساد آن می‌شود، خواه از لحاظ سبب یا نتیجه، و دلیل آن حدیثی قدسی است که قرطبی از روایت قاضی اسماعیل ذکر کرده است: "إني خلقت عبادي حنفاء كلهم، وإن الشياطين أمتهم فاجتالهم عن دينهم... إلى قوله: وأمرتهم أن يغيروا خلقي". [تفسير

القرطبی: 389/5]. یعنی: "من همگی بندگانم را یکتاپرست آفریدم، اما شیاطین به سراغشان آمدند و آنان را از دینشان منحرف ساختند... تا جای که فرمودند: و به آنان دستور داد که آفرینش را تغییر دهند".

و به راستی الله متعال چیزهایی را به انسان آموخت که نمی دانست و او را به کشف کردن، تفکر کردن و تدبر کردن در بسیاری از آیات (قرآنی) امر فرموده‌اند: {أَفَلَا يَرَوْنَ} [طه: 89]، ترجمه: {آیا نمی بینند}. {وَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ} [یس: 77]، ترجمه: {آیا انسان ندیده است که ما او را از نطفه‌ای آفریده‌ایم}. {إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ} [الرعد: 3]، ترجمه: {بی گمان در این نشانه‌ها عبرت‌هایی است برای گروهی که می اندیشند}. {إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ} [الرعد: 4]، ترجمه: {بی گمان در این نشانه‌ها عبرت‌هایی است برای گروهی که خرد می‌ورزند}. {إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ} [الزمر: 21]، ترجمه: {بی گمان در این نشانه‌ها پندهایی برای خردمندان است}. {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ} [العلق: 1]، ترجمه: {(ای پیامبر) بخوان به نام پروردگارت که (هستی) را آفرید}.

اسلام برای آزادی پژوهش‌های علمی ممانعت و محدودیتی قائل نیست، زیرا این امر برای پی بردن به حقیقت و گُنه سنت الهی در آفرینش اوست. اما اسلام نیز اقتضا می‌کند که درها را بدون محدودیت برای ورود نتایج پژوهش‌های علمی به عرصه عمومی و بدون عبور از فیلتر شریعت باز نگذارد تا حلال را پشت سر بگذارد و مرتکب حرام

شود، بنابراین اجرای چیزی فقط اینکه قابل اجرا است جایز نمی‌داند، بلکه باید دانش مفیدی باشد که مصالح عبادتگرا را به همراه داشته باشد و از مفسد آنان جلوگیری نماید. این علم همچنین باید شأن و جایگاه انسان و هدفی را که الله متعال او را برای آن آفریده حفظ کند بنابراین او را برای آزمودن قرار ندهد، و به شخصیت و حریم و تمایز فرد خدشه وارد نکند و منجر به اختلال در ساختار اجتماعی استوار یا نابودی بنیادهای خویشاوندی، اصل و نسب، رفت و آمد خویشاوندی و ساختارهای خانوادگی که در طول تاریخ بشریت در سایه شریعت الهی و بر اساس احکام متعارف بنیان نهاده شده‌اند، نشود.

از دانش جدید انسانها در این دوران که رسانه‌ها در کل جهان به نام شبیه‌سازی درمورد آن غوغا کردند. تشریح حکم شرعی درمورد آن، پس از ارائه‌ی جزئیات آن توسط جمعی از صاحب نظران و دانشمندان مسلمان در این زمینه، ضروری بود.

تعریف شبیه‌سازی انسانی:

معروف است که سنت الهی در خلقت این است که انسان از ترکیب دو نطفه‌ای آفریده شده است که هسته هر یک دارای تعدادی کروموزوم به اندازه‌ی نصف تعداد کروموزوم‌های سلول‌های بدن انسان است. اگر اسپرم پدر (شوهر) که اسپرم نامیده می‌شود با اسپرم مادر (همسر) که به آن تخمک می‌گویند یکجا شوند، با هم تبدیل به گامت-اسپرم یا زیگوت می‌شوند که شامل هسته‌ی ژنتیکی کامل، و دارای توانایی تولید بیشتر

می‌شود. چنانچه در رحم مادر کاشته شود رشد می‌کند و یکپارچه می‌شود و اگر الله متعال خواسته باشد، موجودی کامل به دنیا می‌آید. و در آن مسیر تکثیر می‌شود و به دو سلول یکسان و چهار و هشتگانه تبدیل می‌شود... سپس به تکثیر ادامه می‌دهد تا به مرحله‌ای برسد که شروع به تمایز و تخصص کند. اگر یکی از سلول‌های زیگوت در مرحله‌ی قبل از تمایز به دو نیمه‌ی یکسان تقسیم شود، دوقلوهای همسان متولد می‌شوند. در حیوان، امکان جداسازی مصنوعی چنین تلقیحاتی صورت گرفته و دوقلوهای همسان از آنها متولد شدند. چنین اتفاقی هنوز در انسان گزارش نشده است. و آن نوعی شبیه‌سازی یا نسل‌سازی در نظر گرفته شده است، زیرا متولد شبیه‌ها یا نسل‌های یکسان می‌شود و بر آن اسم شبیه‌سازی با نصفی گذاشته شده است.

روش دیگری برای شبیه‌سازی یک موجود کامل که کل کیسه‌ی ژنتیکی را به شکل یک هسته از یک سلول سوماتیک گرفته و در یک سلول تخمک بدون هسته قرار دهیم، بنابراین یک تلقیح تشکیل می‌شود که حاوی یک کیسه‌ی ژنتیکی کامل می‌باشد که در عین حال دارای قدرت تولید مثل است. و چنانچه در رحم مادر کاشته شود رشد کرده و یکپارچه می‌شود و اگر الله متعال بخواهد، موجودی کامل به دنیا می‌آید. این نوع شبیه‌سازی که به (انتقال هسته‌ای) یا (جایگزینی هسته‌ای تخمک) معروف است که به صورت کلی کلمه‌ی شبیه‌سازی از این نوع فهمیده می‌شود، که در گوسفند (دالی) به وقع پیوست، بر این اساس که

این مخلوق جدیدی مطابق با اصل نیست، زیرا هسته‌ی جداشده‌ی تخمک مادر حاوی بقایای هسته‌ای است که در قسمت اطراف هسته‌ی جداشده باقی می‌ماند. این باقیمانده‌ها تأثیر قابل توجهی در اصلاح صفات به ارث رسیده از سلول سوماتیک را دارند و همچنین گزارش نشده که این اتفاق در انسان رخ داده باشد.

بنابراین، شبیه‌سازی عبارت است از: تولید یک یا چند موجود زنده، یا با انتقال هسته از یک سلول سوماتیک به یک تخمک بدون هسته، یا با پارمکردن یک تخمک بارور شده در مرحله‌ای که قبل از تمایز بافت‌ها و اندام‌ها است.

بر کسی پوشیده نیست که این عملیات‌ها و امثال آنها نشان دهنده‌ی آفریدن یا آفریدن برخی از مخلوق نیست، الله متعال می‌فرماید: {أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ} [الرعد: 16]. یعنی: {آیا آنان شریکانی برای الله قرار داده‌اند که همچون آفرینش او آفریده‌اند، پس (این) آفرینش (ها) بر آنان مشابه شده است؟!}. بگو: الله آفریننده‌ی همه چیز است، و او یگانه‌ی چیره است. {وَقَالَ تَعَالَى: {أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ * أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ * نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ * عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ * وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ} [الواقعه: 58 - 62]. یعنی: {آیا نطفه‌ای را که (در رحم همسرانتان) می‌ریزید، دیده اید؟! * آیا شما آن را می‌آفرینید یا ما آن

آفریدگاریم؟! * ما در میان شما مرگ را مقدر کردیم و ما ناتوان (از آن) نیستیم * که همانند شما را جایگزین کنیم، و شما را به صورتی که آن را نمی‌دانید، باز آفرینیم * و یقیناً شما آفرینش نخستین را دانسته‌اید، پس چرا یادآور نمی‌شوید؟!.

و فرموده‌اند: {وَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ * وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ * قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ * الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ * أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ} [یس: 77-82]. یعنی: {آیا انسان ندیده است که ما او را از نطفه‌ای آفریده‌ایم، پس او ستیزه جویی آشکار شده است * و برای ما مثلی زد، و آفرینش خود را فراموش کرده است، گفت: چه کسی (این) استخوانها را (دوباره) زنده می‌کند در حالی که پوسیده شده‌اند؟! * بگو: (همان) کسی آنها را زنده می‌کند که نخستین بار آنها را پدید آورده است، و او به هر آفرینشی داناست * (همان) کسی که از درخت سبز برای شما آتش پدید آورد، سپس شما از آن (آتش) می‌افروزید * آیا کسی که آسمانها و زمین را آفریده است، نمی‌تواند همانند آنها (انسانها) را بیافریند؟! آری (می‌تواند) و او آفریننده‌ی داناست}.

و فرموده‌اند: {وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً

فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ} [المؤمنون: 12 - 14]. یعنی: {و به راستی انسان را از چکیده‌ای از گِل آفریدیم * سپس او را از نطفه‌ای در قرار گاهی استوار (رحم) قرار دادیم * سپس نطفه را (به صورت) علقه (خون بسته) گردانیدیم، آنگاه علقه را (به صورت) مضغه (پاره گوشتی) در آوردیم، آنگاه مضغه را (به صورت) استخوانهایی گردانیدیم، پس بر استخوانها گوشت پوشانیدیم، سپس آن را آفرینشی دیگر بخشیدیم، پس (پر برکت و) بزرگوار است، خدایی که بهترین آفرینندگان است}.

و با توجه به پژوهش‌ها، مباحثات و اصول شریعت که به شورای مجمع ارائه گردید،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: شبیه‌سازی انسان با دو روش ذکر شده یا با هر روش دیگری که منجر به تولید مثل انسانی شود، حرام است.

دوم: اگر از حکم شرعی مندرج در بند (اول) تجاوز شود، بنابراین آثار آن موارد برای روشن شدن احکام شرعی آنها ارائه می‌شود.

سوم: کلیه مواردی که شخص ثالث در رابطه‌ی زناشویی دخالت داشته باشد، اعم از رحم، تخمک، اسپرم یا سلول سوماتیک برای شبیه‌سازی، حرام است.

چهارم: در شریعت جایز است که روش‌های شبیه‌سازی و مهندسی

ژنتیک در زمینه‌ی میکروب‌ها و سایر میکروارگانیسم‌ها و گیاهان و جانوران در حدود رهنمودهای شرعی، به نحوی که دارای مصلحت و دفع مفاسد باشد، اتخاذ شود.

پنجم: از کشورهای اسلامی درخواست می‌شود با صدور قوانین و مقررات لازم جهت بستن درهای مستقیم و غیرمستقیم بر روی نهادها، مؤسسات پژوهشی و کارشناسان خارجی، تا از استفاده‌کردن و ترویج آزمایش‌های شبیه‌سازی انسان در کشورهای اسلامی جلوگیری به عمل آید.

ششم: پیگیری مشترک مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و سازمان علوم پزشکی اسلامی پیرامون موضوع شبیه‌سازی و تحولات علمی آن، تنظیم اصطلاحات آن و برگزاری سمینارها و جلسات لازم، برای بیان احکام شرعی مربوط به آن.

هفتم: فراخوان تشکیل کمیته‌های تخصصی متشکل از کارشناسان و علمای شریعت، برای اعمال ضوابط اخلاقی در حوزه‌ی پژوهش‌های زیست‌شناسی برای تصویب آنها توسط کشورهای اسلامی.

هشتم: فراخوان برای تأسیس و حمایت از پژوهشکده‌ها و نهادهای علمی که در زمینه‌ای غیر از شبیه‌سازی انسانی، با رعایت رهنمودهای شرعی در زمینه‌های زیست‌شناسی و مهندسی ژنتیک به پژوهش می‌پردازند تا جهان اسلام در این زمینه به دیگران وابسته نماند.

نهم: تحکیم پرداختن به تحولات علمی با دیدگاه اسلامی، فراخوانی

دستگاه‌های رسانه‌ای برای اتخاذ دیدگاه ایمانی در برخورد با این مسائل، پرهیزکردن درمورد سوءاستفاده نمودن از آنها در نقض اسلام و آموزش عموم مردم برای تأکید از آنها، قبل از اتخاذ هر موضعی، و این بنابر پاسخگویی به کلام الله متعال است که می‌فرمایند: {وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ} [النساء: 83]. یعنی: {و هنگامی که خبری از ایمنی (و پیروزی) یا ترس (و شکست) به آنها برسد آن را پخش می‌کنند، در حالی که اگر آن را به پیامبر و ولی امرشان باز می‌گردانند، از حقیقت امر آگاه می‌شدند، و اگر فضل و رحمت الهی بر شما نبود، جز اندکی، (همگی) از شیطان پیروی می‌کردید}.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 95 (10/3)⁽¹⁾

درمورد ذبیحه‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در دهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 23 تا 28 صفر 1418 هـ. ق، برابر با 28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: ذبیحه‌ها، و استماع مباحثات پیرامون آن با حضور فقیهان، پزشکان و کارشناسان مواد غذایی و به یادآوری اینکه ذبح کردن یکی از مواردی است که مشمول احکام شرعی مقرر در قرآن و سنت می‌شود و در رعایت احکام آن، التزام به شعائر و نشانه‌های اسلام نهفته است که مسلمان را از دیگران متمایز می‌سازد، چنانکه پیامبر ﷺ می‌فرماید: «مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا، فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ»

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دهم، ج 1 ص 53).

ترجمه: "کسی که نماز ما را بخواند و رو به قبله ما بایستد و ذبیحه‌ی ما را بخورد، پس او مسلمانی است که در پناه الله و رسولش قرار می‌گیرد".

مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

اول: ذبح کردن شرعی به یکی از روش‌های زیر کامل می‌گردد:

1- ذبح کردن، و با بریدن گلو، مری و رگ گردن حاصل می‌شود. و این روش پسندیده‌ای شریعت اسلامی، برای ذبح کردن گوسفند، گاو، پرنده‌ها و امثال آنهاست و برای غیر آنان نیز جایز است.

2- نحر کردن، که با ضربه زدن (چاقو یا نیزه) به گلوگاه که همان گودال (سوراخ) در ته گردن است، حاصل می‌شود و این روش پسندیده‌ای شریعت اسلامی برای ذبح شتر و امثال آن به کار می‌رود، و به کار بردن آن برای گاو نیز جایز است.

3- عقر کردن، که با مجروح کردن قسمتی از بدن حیوانی که توانایی دسترسی به آن ممکن نیست، اعم از حیوان وحشی که شکارش حلال باشد یا حیوان متوحش اهلی حاصل می‌شود. و چنانچه شکارچی او را زنده بگیرد، باید آن را ذبح یا نحر کند.

دوم: ذبح کردن صحیح مشروط به موارد زیر است:

1- اینکه ذبح کننده باید بالغ یا به سن تمییز رسیده باشد، مسلمان یا اهل کتاب (یهودی یا مسیحی) باشد، پس ذبح بت پرستان مشرک، بی‌دینان، ملحدان، مجوس، مرتدان و سایر کافران غیر اهل کتاب، نباید

خورده شود.

2- اینکه ذبح با وسیله‌ی تیزی انجام شود که قطع‌کننده و بُرنده باشد، خواه از آهن یا غیر آن باشد که خون را جاری کند، مگر دندان و ناخن نباشد.

خوردن (حیوانی) خفه‌شده چه با فعل خود یا فعل دیگری مرده باشد، و (حیوان) ضربه زده شده، یعنی: حیوانی که با ضربه زدن مرده باشد، به طور مثال با ضربه‌ی (سنگ، چماق یا مانند آنها)، و (حیوانی) که با افتادن از بلندی یا با افتادن در گودالی مرده باشد، و (حیوانی) که با ضربه‌ی شاخ حیوان دیگری مرده باشد، و (حیوانی) که توسط جانوران وحشی شکار شده باشد، یعنی: توسط یکی از حیوانات وحشی یا پرندگان شکاری که برای شکار کردن آموزش داده نشده‌اند، جایز نیست.

ولی اگر یکی از مواردی مذکور را در حال زنده بودن آن زندگی درستی بدست آورد سپس او را ذبح کند خوردن آن جایز می‌باشد.

3- اینکه ذبح‌کننده در هنگام ذبح کردن نام الله متعال (بسم الله) را گفته باشد. استفاده از دستگاه ضبط صوت برای گفتن بسم الله کافی نیست، مگر کسی از گفتن بسم الله غافل شود، در این صورت ذبح او حلال است.

سوم: آدابی برای ذبح کردن وجود دارد که شریعت اسلامی جهت مهربانی و لطف با حیوانات قبل از ذبح کردن و در هنگام ذبح و بعد از ذبح، آنها را یادآوری نموده است:

آلت ذبح کردن جلوی حیوانی که قرار است ذبح شود، تیز نشود، و حیوانی را در حضور حیوان دیگر ذبح نشود، و حیوان را با آلت تیز نشده‌ای ذبح نشود، ذبیحه را قبل از ذبح کردن آزار ندهید، و هیچ یک از اعضای آن را در حالت زنده بودن، قطع نشود و پوست آن در حالت زنده بودن کنده نشود و زنده آن در آب داغ غوطه‌ور نشود و پرهایش چنده نشود، مگر پس از اطمینان از بیرون رفتن روح آن.

چهارم: حیوان که ذبح می‌شود، باید عاری از امراض واگیردار باشد و همچنین باید عاری از هر آنچه باشد که باعث تغییر گوشت می‌شود، برای خورنده ضرر نرسد، و این شرط در گوشت‌هایی که به بازارها عرضه می‌شوند یا وارداتی هستند، تأکید بیشتری دارد.

پنجم: (الف) در اصل ذبح کردن (حیوان) از لحاظ شرعی این است که حیوان را (با هیچ وسیله‌ای) بیهوش نکنند، زیرا ذبح کردن شرعی با همه‌ی شرایط و آدابش بهترین روش است، چون در آن مهربانی با حیوان و نیک رفتاری در ذبح کردن آن و کاهش درد کشیدن آن است. و از مسئولین کشتارگاه‌ها تقاضا می‌شود، وسایل ذبح کردن حیوانات بزرگ را توسعه دهند تا این اصل شرعی در ذبح کردن به طور کامل محقق گردد.

(ب) با توجه به آنچه در بند (الف) از این فقره آمده است، حیواناتی که پس از بیهوش کردن، ذبح شرعی می‌شوند، در صورت احراز شرایط فنی که به موجب آن تأیید می‌شود که حیوان قبل از ذبح کردن نه مرده

باشد، شرعاً خوردن گوشت آن جایز است، و این شرایط را کارشناسان در حال حاضر به شرح زیر تعیین کردند:

1 اینکه الکترودها روی دو گيجگاه یا در جهت پشت سر - پشت سر (پشت سر) اعمال می‌شوند.

2- ولتاژ آن باید بین (100 - 400 ولت) باشد.

3- شدت جریان الکتریکی باید بین (0.75 تا 1.0 آمپر) برای گوسفند و بین (2 تا 2.5 آمپر) برای گاو باشد.

4- اینکه جریان الکتریکی در بازه زمانی بین (3 تا 6 ثانیه) اعمال شود.

(ج) بیهوش کردن حیوان برای ذبح کردن، به وسیله‌ی تفتگ سوزنی یا با تبر و چکش یا به وسیله‌ی دمیدن به روش انگلیسی، جایز نیست.

(د) بیهوش کردن پرندگان با شوک الکتریکی جایز نیست، زیرا با تجربه ثابت شده است که این امر منجر به مرگ درصد زیادی از آنها قبل از ذبح کردن می‌شود.

(هـ) ذبح کردن حیوانات پس از بیهوش کردن با ماده‌ی مخلوط دی اکسید کربن با هوا یا اکسیژن و یا استفاده از تفتگ با نوک گرد به گونه‌ای که منجر به مرگ آنها قبل از ذبح شدن نشود، جایز است.

ششم: مسلمانان مقیم کشورهای غیراسلامی، باید از راه‌های قانونی به دنبال کسب مجوز برای ذبح کردن حیوانات به روش اسلامی بدون بیهوش کردن آنها باشند.

هفتم: برای مسلمانانی که به کشورهای غیر اسلامی سفر می‌کنند یا در آنها سکونت دارند، خوردن گوشت حیوانات ذبح‌شده با روش شرعی توسط اهل کتاب حلال است، پس از اطمینان از خالی بودن آن از مواد حرامی که با آن مخلوط می‌شود، مگر اینکه برایشان ثابت شود که طبق روش‌های شرعی ذبح نمی‌شوند.

هشتم: در اصل باید ذبح مرغ و غیر آنها با دست ذبح‌کننده انجام شود، اما استفاده از آلات مکانیکی در ذبح مرغ‌ها تا زمانی که شرایط ذبح شرعی مندرج در بند (دوم) احراز شده باشد اشکالی ندارد، و گفتن بسم الله برای ذبح کردن مجموعه‌ای که با هم پیوستند از آنها کافی است و اگر آن پیوند قطع گردید دوباره بسم الله گفته شود.

نهم: (الف) اگر واردات گوشت از کشوری باشد که اکثریت مردم آن اهل کتاب هستند و دام‌های آن در کشتارگاه‌های صنعتی مدرن، با رعایت شرایط ذبح کردن شرعی مندرج در فقره (دوم) ذبح می‌شوند، این گوشت‌ها حلال هستند، به دلیل کلام الله متعال که می‌فرماید: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ} [المائدة: 5]. یعنی: {و غذای اهل کتاب برای شما حلال است}.

(ب) گوشت‌های وارداتی از کشورهایی که اکثریت مردم آنها اهل کتاب نیستند، حرام است، زیرا گمان غالب بر این است که کشتار آنها توسط فردی انجام شده که ذبح کردن او حلال نیست.

(ج) گوشت‌های وارداتی از کشورهای مذکور در بند (ب) این فقره،

در صورتی که طبق شریعت و تحت نظر و سرپرستی کمیته‌ی اسلامی معتمدی ذبح شده باشد و ذبح کننده مسلمان یا اهل کتاب باشد، حلال هستند.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: در سطح حکومت‌های اسلامی تلاش شود تا در نزد مقامات غیراسلامی کشورهایی که مسلمانان در آنها زندگی می‌کنند، فرصت‌های ذبح کردن شرعی بدون بیهوش کردن (حیوانات) را برای مسلمانان فراهم کنند.

دوم: برای رفع کامل مشکلات ناشی از واردات گوشت از کشورهای غیر اسلامی باید موارد زیر را مد نظر قرار داد:

(الف) تلاش برای توسعه‌ی محصولات دامپروری در کشورهای اسلامی برای رسیدن به خودکفایی.

(ب) تلاش برای واردات گوشت تنها از کشورهای اسلامی تا حد امکان.

(ج) واردات دام زنده و ذبح آنها در کشورهای اسلامی به منظور رعایت شروط شرعی ذبح کردن.

(د) از سازمان کنفرانس اسلامی درخواست می‌شود تا یک نهاد موحد اسلامی را تعیین کند که وظیفه‌ی کنترل گوشت‌های وارداتی را بر عهده بگیرد، به طوری که این نهاد بتواند مستقیماً در این زمینه و با پایبندی کامل به امور آن فعالیت کند و مقررات دقیقی را برای هر

یک از شروط ذبح کردن شرعی وضع نماید و این نهاد با همکاری کارشناسان شرعی و فنی امور سازماندهی، نظارت و سرپرستی بر این امر را بر عهده بگیرند. و اینکه بر روی گوشت‌های مورد تأیید، یک علامت تجاری ثبت شده‌ی جهانی که در لیست علائم تجاری حفاظت شده‌ی قانونی ثبت شده باشد، قرار دهند.

(ه) تلاش شود تا فرآیند نظارت بر این نهاد مذکور، محدود به بند (د) این فقره باشد، و همچنین تلاش شود تا از سوی همه‌ی کشورهای اسلامی به رسمیت شناخته شود و نظارت کردن بر این نهاد محدود به آنها باشد.

(و) تا زمانی که توصیه‌ی مندرج در بند (د) این فقره محقق نشده است، از صادرکنندگان و واردکنندگان گوشت درخواست می‌شود تا در باره‌ی گوشت‌هایی که به کشورهای اسلامی صادر می‌کنند، از رعایت پایبندی به ذبح کردن شرعی آنها اطمینان حاصل کنند تا مسلمانان را با وارد کردن گوشت‌های بدون ذبح شرعی، دچار حرام نکنند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 96 (10/4)⁽¹⁾

درمورد کارت‌های اعتباری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در دهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 23 تا 28 صفر 1418 هـ. ق، برابر با 28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، درمورد: کارت‌های اعتباری، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن از سوی فقیهان و اقتصاددانان، موارد زیر را تصویب نمود:

الف- دبیرخانه‌ی عمومی موظف است، جهت بررسی میدانی کلیه‌ی شرایط و قراردادهای موضوع کارت‌های صادره از سوی بانک‌ها اقدامات لازم را انجام دهد.

ب- تشکیل کمیته‌ای برای بررسی مفاد کارت‌ها جهت تعیین ویژگی‌ها و تفاوت‌های آنها و تنظیم سازگار بودن شرایط شرعی در آنها، و این پس از تهیه‌ی منابع عربی و خارجی درمورد انواع کارت‌های

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی هشتم، ج 2 ص 571 و شماره‌ی دهم، ج 2 ص 467).

اعتباری.

ج- برگزاری سمیناری برای مباحثات پیرامون این موضوع، با توجه به تمهیدات قبلی و تهیهی نتایج یکپارچه جهت ارائه‌ی آن به دوره‌ی بعدی.

و به موارد زیر توصیه نمود:

الف- ضرورت نگارش مفادها در اصطلاحات اقتصادی دارای علاقه و جنبه‌های شرعی مربوط به معاملات جایز و حرام، به نحوی که مطابق با واقعیت آنها باشد و ماهیت آنها را آشکار سازد.

برگزیدن اصطلاحات شرعی موجود بر سایر اصطلاحات، به طوری که لفظ و معنای آنها محکم شود، به ویژه آنهایی که به حکم شرعی تأثیر گذار هستند، و این جهت ارزیابی مفاد اصطلاحات اقتصادی، مطابقت آنها با اصطلاحات فقهی و بیرون کردن آنها از میراث (علمی) امت و مفاهیم شرعی آن است.

ب- درخواست از ارگانهای ذیربط در کشورهای اسلامی، برای جلوگیری از صدور کارت‌های اعتباری ربوی توسط بانک‌ها، تا امت از افتادن در باتلاق ربای حرام و حفظ اقتصاد ملی و اموال افراد محفوظ بماند.

ج- ایجاد یک نهاد شرعی، مالی و اقتصادی که مسئولیت آن حمایت از افراد در برابر بهره‌برداری بانک‌ها و حفظ حقوق آنان در چهارچوب احکام شرعی و سیاست‌های مالی حمایت کننده از اقتصاد ملی و تصویب

مقررات محکم، برای حمایت جامعه و افراد از بهره‌برداری بانک‌ها باشد، تا از عواقب ناگوار آن جلوگیری شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 97 (10/5)⁽¹⁾

درمورد نقش زنان مسلمان در توسعه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در دهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 23 تا 28 صفر 1418 هـ. ق، برابر با 28 ژوئن - 3 ژوئیه 1997 م،

پس از بررسی توصیه‌های تهیه شده درمورد: نقش زنان مسلمان در توسعه، و پس از بررسی و مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

تعیین کمیته‌ای برای بررسی موضوع توصیه‌های تهیه شده درمورد، نقش زنان مسلمان در توسعه که توسط دبیرخانه‌ی عمومی مجمع تشکیل و ان شاءالله متعال، نتیجه‌ی اعمال آن در دوره‌ی بعدی ارائه خواهد شد. الله متعال توفیق‌دهنده است؛

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دهم، ج 3 ص 435).

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی یازدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

منامه (بحرین)
30-25 رجب 1419 هـ . ق
14- 19 نوامبر 1998 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 98 (11/1)⁽¹⁾

درمورد وحدت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، درمورد: وحدت اسلامی، و با
توجه به مباحثات پیرامون آن که به این نکته توجه داشت که این
موضوع از مهم‌ترین موضوعاتی است که امروز امت اسلامی از لحاظ
نظری و عملی به آن نیازمند است. و اینکه تلاش برای وحدت فکری،
تشریعی و سیاسی امت اسلامی و پیوند دادن آن به توحید ناب، از
مهم‌ترین اهداف این مجمع بین‌المللی است،

موارد زیر را تصویب نمود:

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج 3، ص 5).

اول: وحدت اسلامی فریضه‌ای است که الله متعال به آن امر فرموده، و آن را صفت لازمی برای این امت قرار داده است، و فرموده‌اند: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا} [آل عمران:103]. یعنی: {و همگی به ريسمان الله متعال (قرآن و سنت) چنگ زنيد و پراکنده نشويد}. و فرموده‌اند: {إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً} [الأنبياء:92]. یعنی: {بی‌ترديد اين است آيين شما که یک آيين (توحيدى) يکسان است}. و سنت نبوى به صورت قولی و عملی بر آن تأکید نموده است، چنانچه که پیامبر ﷺ فرموده‌اند: "المسلمون تتكافؤ دماؤهم وهم يد على من سواهم ويسعى بذمتهم أدناهم". یعنی: "مسلمانان در برابر همدیگر خون‌هایشان (در قصاص و دیه) یکسان است و در برابر (دشمنان) غیر خویش (نیروی) یک دست و یکپارچه‌ای هستند و (قبول) عهده‌دادن کم منزلت‌ترین آنان، (از هر فردی) برای همگی آنان الزامی است". و رسول الله ﷺ با برقراری برادری بین مهاجران و انصار این وحدت را عملاً محقق ساخت، و آن را در اولین قرارداد تأسیس حکومت اسلامی در مدینه‌ی منوره مقرر نمود، که در آن مسلمانان را به عنوان (یک امت یکسان در برابر سایر مردمان) توصیف نمود.

این متون از آیات مبارکه و احادیث شریف و امثال آنها ایجاب می‌کند که مؤمنان در زیر پرچم اسلام با عمل کردن به کتاب و سنت جمع شوند و اینکه از کینه‌های تاریخی، اختلافات قبیله‌ای، جاه طلبی‌های شخصی و پرچم‌های تمییز دست بردارند. و هنگامی که در عصر نبوت و سپس در

نسل اول اسلام این کار را انجام داده‌اند، قوت و نیرویی برای حکومت اسلام محقق شد، و دین اسلام و حکومت آن در شرق و غرب گسترش یافت و امت اسلامی تمدن بشریت را با تمدن اسلامی رهبری کرد که بزرگترین تمدنی بود که بر اساس بندگی به الله متعال برپا شد، و در آن عدالت و آزادی و برابری را محقق ساخت.

دوم: وحدت اسلامی در تحقق یافتن بندگی به الله متعال در عقیده، گفتار، عمل و بر اساس پیروی از رهنمودهای کتاب الله متعال و سنت رسول الله ﷺ و حفظ این دین تجلی پذیر است که مسلمانان را بر یک کلمه‌ی یکسان در زمینه‌های مختلف زندگی، از لحاظ فکری، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گرد هم می‌آورد، و هنگامی که امت اسلامی از مولفه‌های وحدت در بین خود دور شد، اسباب تفرقه پدید آمد که سپس به دلایل زیادی از جمله، تلاش استعمار که شعار آن (تفرقه بینداز و رهبر خواهد شد) عمیق‌تر شد، پس امت اسلامی را به بخش‌هایی تقسیم کرد و آن را به بنیادهای ملی و قومی پیوند داد و عرب‌ها و مسلمانان را از هم جدا کرد، و بیشتر تلاش‌های خاورشناسان معطوف به بنیاد نهادن تفرقه‌گرایی در مطالعات ایشان بود، که آن را در میان مسلمانان ترویج داده‌اند.

سوم: اختلافات فقهی که مبتنی بر اجتهاد در فهم متون شرعی و دلالت‌های آنهاست، خود امری طبیعی است و این در پرثمر گشتن ثروت تشریعی که مقاصد و ویژگی‌های شریعت از جمله تسهیل و رفع حرج را محقق می‌سازد، سهم بسزایی داشته است.

چهارم: وجوب التزام به حفظ منزلت همه‌ی صحابه -رضوان الله علیهم- و فراخوانی علما برای ذکر منزلت و فضیلت آنان در انتقال شریعت به امت و معرفی کردن حق آنان، و فراخوانی دولت‌ها برای صدور مقرراتی جهت مجازات کسانی که از مقام و منزلت آنان به هر نوعی که باشد، می‌کاهد، و این به خاطر عنایت به حرمت صحابه -رضی الله عنهم- و ریشه کن کردن یکی از دلایل تفرقه است.

پنجم: وجوب التزام به کتاب، سنت و راه و روش سلف امت از صحابه -رضی الله عنهم- و کسانی که به نیکی از آنان پیروی کردند و دوری از گمراهی‌ها و پرهیزی از آنچه که در درون مسلمانان فتنه می‌آفریند و منجر به تفرقه گرایی می‌شود، و تلاش برای به کارگرفتن دعوت به سوی اسلام و گسترش اصول و مبانی آن در بین غیر مسلمانان.

توصیه‌ها:

- بر کسی پوشیده نیست که عصر ما عصر جناح‌بندی‌هایی است که تحت شعارهای جهانی شدن، سکولاریسم و مدرنیته عمل می‌کنند و به دلیل گشایش رسانه‌های بی محدودیت و ضوابط، دارای کاربردهای فکری، اجتماعی و اقتصادی خود می‌باشد، که جهان اسلام را برای محو ویژگی‌هایش و از بین بردن مؤلفه‌ها و نشانه‌های تمدن معنوی و فکریش، مورد هدف قرار داده است و ملت ما فقط با اتحاد و از بین بردن عوامل تفرقه از این خطرات مصون می‌ماند، به ویژه که امت ما دارای عناصر

وحدت بسیاری زیادی است که شامل وحدت اعتقادی، اجتماعی، اقتصادی، تشریعی و فرهنگی می‌باشد.

بر این اساس، مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: مصوبه‌ی شماره: 48 (5/10) مجمع درمورد اجرای احکام شریعت اسلامی و توصیه‌های آینده‌ی آن درمورد این موضوع، و مصوبه‌ی شماره: 69 (7/7) مجمع درمورد تهاجم فکری در اولین توصیه‌ی آن، مورد تأکید قرار گیرد.

دوم: تأکید بر دولت‌های کشورهای اسلامی، برای حمایت از تلاش‌های سازمان کنفرانس اسلامی و مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، از این‌رو که هر کدام از آنها نمونه‌ای از مظاهر وحدت بین مسلمانان از لحاظ سیاسی و فکری هستند.

سوم: کنارگذاشتن نزاع‌های تاریخی، زیرا طرح آن جز با دامن زدن به کینه‌ها و تشدید تفرقه، سودی برای ملت نخواهد داشت.

چهارم: التزام به حسن نیت و اعتماد متقابل بین کشورها و ملت‌های مسلمانان، از طریق گرایش رسانه‌ها به تقویت روحیه‌ی اتحادگرایی، گسترش اخلاق گفت‌وگو و تحمل‌گرایی با آرای اجتهادی.

پنجم: بهرمندی از مسائل حساسی که امت اسلامی را متحد می‌کند، که مهم‌ترین آنها مسئله‌ی قدس و مسجد اقصا، قبله‌ی اول و مکان اسراء و معراج رسول ﷺ است، برای دفع خطراتی که اسلامی بودن آن را تهدید می‌کند و تأکید بر اینکه این مسئله‌ی همه‌ی مسلمانان است.

شرکت کنندگان در این کنفرانس از دولت‌های کشورهای اسلامی می‌خواهند که اهتمام خود را به این موضوع و امثال آن مضاعف کرده و اقدامات شایسته‌ای را انجام دهند، از جمله:

(الف) محکومیت سیاست‌های آوارگی، شهرک‌سازی و یهودی‌ساختن سرزمین‌های فلسطین و ملت آن، و آنچه که انسان فلسطینی از اشغال، ظلم، محرومیت، کشتار، آوارگی و اهانت به کرامت انسانی و حقوق اولیه‌ی خود، از آن رنج می‌برد.

(ب) حمایت مطلق از فلسطین مجاهد، سرزمین مبارکش، مسجد اقصا نخستین دو قبله، در نبرد استقلال آن و ایستادگی در کنار آن و در کنار ملت فلسطین در مقاومت خویش.

(ج) محکومیت جنبش صهیونیستی و رژیم اشغالگر اسرائیلی، برای انجام انواع عذاب و تجاوزات شنیع علیه مردم فلسطین که برای آزادی خود و آزادی مقدسات خود می‌جنگند.

ششم: توجه به سازوکارهای پیشنهادی که در این مقطع زمانی برای تحقق وحدت اسلامی اولویت دارند، مانند:

1) تهیه‌ی برنامه‌های درسی آموزشی بر مبنای اسلامی.

2) تدوین استراتژی مشترک رسانه‌ای اسلامی.

3) ایجاد بازار مشترک اسلامی.

4) تأسیس دیوان عدالت اسلامی.

هفتم: تشکیل کمیته‌ای متشکل از اعضا و کارشناسان از سوی

دبیرخانه‌ی عمومی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به منظور توسعه‌ی مطالعات قابل عمل و کاربردی با در نظر گرفتن واقعیت امت اسلامی و شامل جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و ایجاد سازوکارهایی برای تحقق وحدت در این حوزه‌ها با بهره‌گیری از تلاش‌های الآن صورت می‌گیرد در چارچوب سازمان‌های عربی و اسلامی و کمک گرفتن از متخصصان در زمینه‌های مختلف می‌باشد.

به منظور حصول اطمینان از جدیت فعالیت‌های این کمیته و اجرای نتایج بررسی‌هایش، توصیه می‌نماییم که اعمال اجرایی و تشکیل وظایف این کمیته از سوی سازمان کنفرانس اسلامی اجرا شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 99 (11/2)⁽¹⁾

درمورد سکولاریسم

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19 نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: سکولاریسم، و با توجه به مباحثاتی که به خطر این موضوع بر امت اسلامی اشاره داشت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سکولاریسم (که عبارت است از جدایی دین از زندگی) در واکنش به اعمال مستبدانه‌ی کلیسا پدید آمده است.
دوم: سکولاریسم با نیروی استعمار و حامیان آن و تأثیر

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج 3، ص 259).

خاورشناسی در سرزمین‌های اسلامی گسترش یافت، که منجر به از هم گسیختن امت اسلامی و تردید در عقیده‌ی صحیح و تحریف تاریخ ناب امت‌مان و فریب دادن نسلی شد به اینکه، تضادی بین عقل و متون شریعت وجود دارد و برای جایگزینی نظام‌های ساخته‌ی دست بشر به جای شریعت شگفت‌انگیز و ترویج بی‌بندوباری، بی‌اخلاقی و فروپاشی ارزش‌های والا تلاش کرده است.

سوم: بیشتر افکار مخربی که به نام‌های مختلف مانند نژادپرستی، کمونیسم، صهیونیسم، فراماسونری و غیره به سرزمین‌هایمان هجوم آورده‌اند، از سکولاریسم نشأت گرفته‌اند، که منجر به تباهی ثروت‌های امت و وخامت اوضاع اقتصادی شده است و همچنین موجب اشغال برخی از سرزمین‌هایمان مانند فلسطین و قدس گردید، که دلالت بر ناکامی آن برای فراساختن هرگونه خیری برای این امت می‌دهد.

چهارم: سکولاریسم یک نظام انسانی ساخته شده و مبتنی بر الحاد است که کلیات و جزئیات آن با اسلام در تضاد می‌باشد، و با صهیونیسم جهانی و دعوت‌های بی‌بندوباری ویرانگر همگرایی دارد، به همین دلیل مذهبی الحادی است که الله متعال و رسولش و مؤمنان آن را مردود می‌دانند.

پنجم: همانا اسلام دین و دولت و برنامه‌ی یکپارچه‌ی زندگی است، و آن برای هر زمان و مکانی صالح است، و به جدایی دین از زندگی اقرار نمی‌کند، بلکه اقتضا می‌کند که همه‌ی احکام از آن صادر شوند، و

رنگ زندگی عملی و واقعی را با رنگ اسلامی نشان دهد، چه در سیاست، چه در اقتصاد، چه در جامعه، چه در آموزش و چه در رسانه و غیره.

توصیه‌ها:

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

الف- بر حاکمان مسلمانان واجب است که شیوه‌های سکولاریسم را از مسلمانان و کشور‌هایشان دور کنند و برای حفظ آنان از خطر آن، اقدامات لازم را انجام دهند.

ب- بر عالمان واجب است که با افشای سکولاریسم و هشدار نسبت به آن، تلاش‌های خود را گسترش دهند.

ج- تدوین نقشه جامع تربیتی اسلامی در مدارس، دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و شبکه‌های اطلاع رسانی، به منظور تدوین مفاد آموزشی یکسان، گفتمان تربیتی یکسان، لزوم توجه به احیای پیام مسجد، اهتمام به سخنرانی‌ها، تبلیغ و ارشاد، و آماده‌سازی متصدیان آن به نحوی که پاسخگوی مقتضیات عصر باشند و پاسخگویی به شبهات و حفظ مقاصد شریعت شگفت انگیز.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 100(11/3)⁽¹⁾

درمورد اسلام در مواجهه با نوگرایی جامع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در یازده همین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه‌ی پایتخت بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19 نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده، درمورد: اسلام در مواجهه با نوگرایی جامع، و با در نظر گرفتن مباحثاتی که توجه‌ها را به خطر این موضوع جلب کرد و واقعیت نوگرایی را آشکار و روشن ساخت، که عبارت است از یک مذهب فکری جدید مبتنی بر پرستش عقل، نفی غیب، انکار وحی و نابودی کلیه‌ی میراث اعتقادی، ارزش‌ها و اخلاقی، و از جمله‌ی مهم‌ترین ویژگی‌های آن در نزد صاحبانش:

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج3، ص 467).

● تکیه مطلق بر عقل و بسنده کردن به داده‌های علم تجربی، به دور از اعتقاد صحیح اسلامی.

● جدایی کامل دین از سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و خیریه، و بر اساس آن با سکولاریسم روبرو می‌شود.

مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

اول: نوگرایی بر اساس مفهومی که به آن اشاره شد، یک مذهب الحادی است که الله و رسولش و مؤمنان به دلیل مغایرتش در مبدأ و مبانی با اسلام، به هر اندازه‌ای که خود را به مظهر غیرت برای اسلام و ادعای نوگرایی در آن نشان دهد، آن را رد می‌کنند.

دوم: اینکه در قواعد و مبانی اسلامی و ویژگی‌های شریعت آن، کفایت هر آنچه نهفته است که نیازهای بشریت را در هر زمان و مکانی از جهت بنا کردن آنها بر پایه‌های یقینی برآورده کند، به طوری که حیات انسان استوار نخواهد شد، مگر با دوام وجود و متغیرهایی که تضمین‌کننده‌ی پیشرفت و توسعه، و فراگیری هر نوآوری مناسب از طریق اجتهاد منضبط بر اساس مصادر مختلف تشریعی باشد.

توصیه‌ها:

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

الف- اینکه سازمان کنفرانس اسلامی موظف است کمیته‌ای متشکل از اندیشمندان مسلمان برای نظارت بر پدیده نوگرایی و نتایج آن، و بررسی آن بصورت یک مطالعه‌ی علمی جامع بی طرف و عینی تشکیل دهد، تا آنچه که در آن شامل باطل است آشکار کند، و این برای محافظت

فرزندان امت اسلامی از آثار خطرناک آن می‌باشد.
ب- بر حاکمان مسلمانان واجب است که شیوه‌های نوگرایی را از
مسلمانان و کشورهائشان دفع کنند و برای حفظ آنان اقدامات لازم را
انجام دهند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 101 (11/4)⁽¹⁾

درمورد بیع بدهی، سندات قرضه و جایگزین‌های شرعی
آنها در بخش‌های دولتی و خصوصی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده درمورد: بیع بدهی، سندات
قرضه و جایگزین‌های شرعی آنها در بخش‌های دولتی و خصوصی، و
با در نظر گرفتن مباحثاتی که توجه‌ها را به این موضوع جلب نمود که
این موضوعات مطرح شده در زمینه‌های معاملات مالی معاصر بسیار
مهم هستند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: فروختن بدهی معوق توسط غیر بدهکار به صورت نقدی و

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج 1، ص 53).

غیر معوق، از نوع خود یا به غیر نوع خود، به علت منتهی شدن آن به ربا، جایز نیست و همچنین فروش آن با نقد معوق از نوع خود یا غیر نوع خود، جایز نیست، زیرا از نوع بیع بدهی با بدهی است که شرعاً حرام می‌باشد، و در آن تفاوتی بین بدهی ناشی از گرفتن بدهی یا فروش معوق وجود ندارد.

دوم: تأکید بر مصوبه‌ی شماره 60 (6/11) مجمع در مورد سندات در ششمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 17-23 شعبان 1410 هـ. ق، برابر با 14 - 20 مارس 1990 م. و همچنین بر بند (سوم) مصوبه‌ی شماره 64 (7/2) مجمع در مورد کسر کردن (تخفیف دادن) اوراق تجاری، در هفتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده‌ی عربستان سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذی القعدة 1412 هـ. ق، برابر با 9 - 14 می 1992 م.

سوم: مجمع انواع دیگری از فروش بدهی را بررسی کرد و اصدار مصوبه‌ی قطعی در مورد آنها را برای ارائه‌ی پژوهش‌های بیشتری به تعویق انداخت و از دبیرخانه‌ی عمومی درخواست کرد که برای تشکیل کمیته‌ای برای مطالعه این انواع و پیشنهاد جایگزین‌های شرعی برای موضوع بیع بدهی‌ها، تا ارائه‌ی مجدد موضوع به دوره‌ی آینده‌ی مجمع، انجام گیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 102(11/5)⁽¹⁾

درمورد تجارت ارزها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در یازده همین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه‌ی پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های دریافتی درمورد: تجارت ارزها، و پس
از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌ی شماره 21 (3/9) مجمع، درمورد ارز
کاغذی و تغییر نرخ ارز، و مصوبه‌ی شماره 63 (7/1) درمورد
بازارهای مالی، بند سوم: معامله‌ی کالاها، ارزها و شاخص‌ها در
بازارهای سازمان یافته، شماره (2) معامله با ارزها، و مصوبه‌ی شماره

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج 1، ص 431).

53 (6/4) در مورد قبض (گرفتن)، بند دوم: (1-ج).

دوم: فروختن معوق ارزها از لحاظ شرعی جایز نیست، و تعهد دادن برای مبادله‌ی آنها جایز نیست. و این بنابر دلیل قرآن، سنت و اجماع امت است.

سوم: ربا خواری و داد و ستد ارز و مبادله‌ی بدون رعایت احکام شریعت اسلامی، از مهمترین عوامل بروز بحرآن‌ها و نوسانات اقتصادی است که اقتصاد برخی کشورها را ویران کرده است.

توصیه‌ها:

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- لزوم نظارت شرعی بر بازارهای مالی، و الزام آنها به ساماندهی فعالیت‌هایشان بر اساس احکام شریعت اسلامی در معاملات ارزی و غیره، زیرا اجرای این احکام موجب بستن دریچه‌ی بلاهای اقتصادی می‌باشند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 103(11/6)⁽¹⁾

درمورد عقد تعمیر و نگهداری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19 نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عقد تعمیر و نگهداری، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: قرارداد تعمیر یک قرارداد مستقل و نوپیدا است که احکام کلی قراردادهای درمورد آن اعمال می‌شود. تطبیق و حکم این گونه قراردادهای برحسب اشکال مختلف آن متفاوت است و در واقع یک قرارداد معاوضه‌ای است که متضمن تعهد یکی از طرفین به بازرسی و تعمیر

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج2، ص 5).

آنچه که ابزاری یا هر چیز دیگری، نیاز به تعمیرات دوره‌ای یا اضطراری برای مدت معینی، در ازای هزینه‌ی معینی دارد. و ممکن است تعمیرکار موظف باشد که به تنهایی کار کند یا هم کار کند و هم ابزار کار را تهیه کند.

دوم: قرارداد تعمیر و نگهداری انواع متعددی دارد، و برخی از آنها حکم‌شان بیان شده است، که عبارتند از:

1- عقد تعمیر که با قرارداد دیگری مرتبط نباشد که در آن تعمیرکار فقط موظف به ارائه‌ی کار است یا با تهیه‌ی مواد اندکی که طرفین قرارداد معمولاً آنها را به حساب نمی‌آورند.

این قرارداد به عنوان عقد اجاره‌ای برای انجام کاری تلقی می‌شود و شرعاً جایز است، مشروط بر اینکه کار معلوم باشد و اجرت کار هم معلوم باشد.

2- عقد تعمیر که با قرارداد دیگری مرتبط نباشد که در آن تعمیرکار موظف به ارائه کار است و مالک موظف به تهیه‌ی مواد است. تطبیق این نوع و حکم آن مانند حکم نوع اول است.

3- تعمیر مشروط در عقد بیع، برای مدت تعیین شده بر عهده‌ی فروشنده است.

این عقدی است که در آن بیع و شرط با هم جمع شده است، و اعم از اینکه تعمیر بدون مواد باشد یا با مواد، جایز است.

4- تعمیر مشروط در عقد اجاره، بر مؤجر یا مستأجر است.

این عقدی است که در آن اجاره و شرط با هم جمع شده‌اند، و حکم این نوع عبارت است از اینکه، اگر تعمیر و نگهداری از نوعی باشد که منفعت آن وابسته به خود آن (ملک اجاره‌ای) باشد، بدون قید و شرط بر مالک واجب می‌گردد و جایز نیست که آن را بر عهده‌ی مستاجر مشروط کرد اما اگر تعمیر از نوعی نباشد که منفعت آن وابسته به خود آن (ملک اجاره‌ای) باشد، شرط تعمیر جایز است که بر عهده‌ی مستاجر یا مؤجر باشد، به شرطی که به طور کامل و به دور از هر مورد ناشناخته‌ای (در قرارداد) ذکر شده باشد.

انواع دیگری نیز وجود دارد که بنابر نظر مجمع، آنها را برای پژوهش و مطالعه‌ی بیشتر به تعویق می‌اندازد.

سوم: انواع و اقسام این قرارداد، مشروط بر این است که کلیه‌ی موارد تعمیر در آن به نحوی تعیین شود که موارد ناشناخته در آن منجر به اختلاف نشود، و همچنین بیان‌کننده‌ی موادی باشد که بر عهده‌ی تعمیرکار است، و همچنین در همه‌ی انواع آن تعیین مقدار اجرت الزامی است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 104 (11/7)⁽¹⁾

مورد راه‌های بهره‌گیری از مسائل نوین (فتواها)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: راه‌های
بهره‌گیری از مسائل نوین، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

(1) بهرمندی از میراث فقهی فتواها (مسائل نوین) با انواع مختلف
آنها، برای یافتن راه‌حل‌های رویدادهای معاصر، اعم از آنچه که متعلق
به رویکرد فتوا در پرتو ضوابط اجتهاد، استنباط، تخریج و قواعد فقهی
باشد یا از آنچه که متعلق به فروع فقهی است که فقیهان پیش از این

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج 2، ص 281).

همانند آنها را در کاربردهای عملی در عصرهای خویش به کار برده‌اند.

(2) تحقیق کردن مهمترین کتاب‌های فتوا و احیای کتاب‌های کمکی فقهی، از جمله کتاب (التنبیهاث علی المدونه) نوشته‌ی قاضی عیاض، برنامه‌ی شیخ عظم، فتواهای امام غزالی، و (تقویم النظر) نوشته‌ی ابن الدهان و کتاب‌های عمل در مذهب مالکی و پایتخت‌های علمی مذهب مالکی مانند شهر فاس، قیروان، قرطبه و (معروضات ابی السعود) و کتاب‌های دیگری که راهی برای برجسته ساختن توانمندی فقه می‌شود.

(3) تهیه‌ی کتاب مفصلی که در آن اصول فتوا، رویکرد مفتیان، اصطلاحات مذاهب مختلف فقهی و روش‌های ترجیح دادن و تخریج مقرر شده در هر مذهب، از جمله جمع‌آوری آنچه که در مذهب مالکی به آن عمل شده است و غیره، و چاپ کتاب (المدخل الی فقه النوازل) نوشته‌ی رئیس مجمع بین‌المللی فقه اسلامی.

(4) گنجاندن بقیه‌ی کتاب‌های فتوا در طرح دانشنامه‌ی قواعد فقهی برای رسیدن به قواعدی که فتواها بر اساس آن بنا شده، و در تدوین‌های فقهی نگاشته نشده باشند.

موارد زیر را تصویب می‌نماید:

(1) برحذر بودن از فتواهایی که مبتنی بر مبنای شرعی و بر دلیل‌های شرعی استوار نیستند، بلکه مبتنی بر مصلحت واهی هستند که شرعاً باطل شده و ناشی از هوا و هوس می‌باشند و تحت تأثیر شرایط، رویدادها و رسوم مخالف با اصول و احکام شریعت و مقاصد آن به

وجود آمده‌اند.

(2) درخواست از متولیان امر فتوا از عالمان، هیأت‌ها و کمیته‌ها، برای ضرورت‌گرفتن مصوبه‌ها و توصیه‌های مجامع فقهی، در راستای تلاش برای یکپارچه‌کردن، هماهنگ‌نمودن و یکسان‌کردن فتواها در جهان اسلام.

(3) محدودکردن درخواست فتوا، به کسانی که دارای صفت علم، تقوا و مراقبت الله متعال هستند.

(4) رعایت‌نمودن ضوابط فتوادادن توسط متولیان فتواها، که عالمان آنها را بیان کردند، به ویژه موارد زیر:

الف- التزام به ادله‌ی شرعی از قبیل قرآن، سنت، اجماع، قیاس و سایر ادله‌ی شرعی، و التزام به قواعد استدلال و استنباط.

ب- توجه به اولویت بندی‌ها، در جلب مصالح و دفع مفسد.

ج- رعایت فقه حالت واقع، عرف و عادت، متغیرهای محیطی و شرایط زمانی که با احکام شرعی مغایرت ندارد.

د- همراه شدن با شرایط توسعه‌ی متمدنانه‌ای که مصلحت معتبر و

پایبندی به احکام شرعی را باهم جمع می‌کند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 105 (11/8)⁽¹⁾

درمورد ژنتیک، مهندسی ژنتیک و ژنوم ژنتیکی انسانی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در یازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد فوق‌الذکر و
در نظرگرفتن مصوبه‌ها و توصیه‌های یازدهمین سمینار فقه پزشکی که
بین مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در جده، و بین سازمان اسلامی
علوم پزشکی و دفتر منطقه‌ای سازمان بهداشت جهانی در اسکندریه و
سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی، در مورخه‌ی 23-25
جمادی‌الآخره 1419 هـ. ق، برابر با 13-15 اکتبر 1998 م در دولت
کویت برگزار شده،

---

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی یازدهم، ج3، ص 533).

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه درمورد ژنتیک، مهندسی ژنتیک و ژنوم ژنتیکی انسانی، برای انجام پژوهش‌ها و مطالعات بیشتری به تعویق انداخته شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 106 (11/9)

درمورد سمینار کارشناسان پیرامون نقش زنان در توسعه‌ی
جامعه‌ی اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در یازده همین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در منامه‌ی پایتخت
بحرین، مورخه‌ی 25-30 رجب 1419 هـ. ق، برابر با 14-19
نوامبر 1998 م،

پس از مباحثات پیرامون موضوع، و اظهارنظر درمورد آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن تصویب نمودن مصوبه در موضوع (سمینار
کارشناسان پیرامون نقش زنان در توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی)، برای
مطالعه‌ی بیشتر، و به همین منظور کمیته‌ای متشکل از شیخ دکتر بکر بن
عبد الله ابو زید رئیس مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، و جناب شیخ علی
التسخیری و جناب شیخ محمد تقی العثماني، جهت ارائه‌ی گزارش این
کمیته به دوره‌ی آینده‌ی مجمع، تشکیل شد.

الله متعال توفیق دهنده است؛

~~~~~

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی دوازدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

ریاض (عربستان سعودی)

25 جمادی الآخره 1421 هـ . ق - 1 رجب 1421 هـ .

ق

23 - 28 سپتامبر 2000 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 107 (12/1)⁽¹⁾

درمورد قراردادهای واردات و مناقصه‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: قراردادهای
واردات و مناقصه‌ها، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با حضور
اعضای مجمع، کارشناسان آن و تعدادی از فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

1- قرارداد وارداتی:

اول: قرارداد وارداتی: قراردادی است که به موجب آن طرف اول
متعهد می‌شود، در ازای مبلغ معینی که به طور کلی یا جزئی به تعویق

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج2، ص 391).

افتاده، کالاهای شناخته شده و معوقی را به صورت دوره‌ای، در مدت معینی به طرف دیگری تحویل دهد.

دوم: اگر مورد قرارداد وارداتی، کالایی باشد که نیاز به ساخت دارد، پس این عقد استصناع است که احکامش بر آن جاری می‌شود. و در مورد عقد استصناع، مصوبه‌ی شماره 65 (7/3) مجمع تصویب شده است.

سوم: اگر مورد عقد وارداتی کالایی باشد که نیاز به ساخت ندارد، و آن کالا با وصف‌های معینی بر عهده‌ی (سازنده) قرار می‌گیرد و موظف است در مدت معینی آن را تحویل دهد، پس این به یکی از دو روش زیر انجام می‌شود:

الف- اینکه واردکننده در هنگام بستن قرارداد قیمت کامل کالا را بپردازد، پس این قراردادی است که حکم سلم را به خود می‌گیرد، بنابراین با شرایط شرعی معتبر که در مصوبه‌ی شماره 85 (9/2) مجمع تصویب شده است، جایز می‌باشد.

ب- اگر واردکننده، قیمت کامل کالا را در هنگام قرارداد پرداخت، پس این عقد جایز نیست، زیرا مبنی بر تعهد الزامی دوطرفه می‌باشد. و در این زمینه مصوبه‌ی شماره 40 و 41 مجمع، مبنی بر اینکه تعهد الزامی مشابه خود عقد است، بنابراین بیع در اینجا، از جمله‌ی بیع بدهی با بدهی است. اما اگر تعهد برای یکی از دو طرف یا هر دو طرف (عقد) الزامی نباشد، به شرط اینکه بیع با عقد جدیدی یا با تحویل دادن

(کالا) باشد، جایز است.

2- قرارداد مناقصه‌ها:

اول: مناقصه: درخواست دسترسی به ارزانترین پیشنهاد، برای خرید کالا یا خدماتی که در آن طرف درخواست کننده از کسانی که مایل به ارائه‌ی پیشنهادات خود، با توجه به شرایط و مشخصات محدود هستند، دعوت می‌کند.

دوم: مناقصه شرعاً جایز است، و همانند مزایده می‌باشد، بنابراین احکامش در مورد آن جاری می‌شود، اعم از اینکه مناقصه عمومی یا خاص، داخلی یا خارجی، اعلان شده یا سری باشد. و در مورد مزایده، مصوبه‌ی 73 (8/4) مجمع، در هشتمین دوره‌ی آن تصویب شده است.

سوم: شرکت در مناقصه ممکن است محدود به کسانی گردد که به طور رسمی طبقه‌بندی یا دارای مجوز از سوی دولت هستند، و این طبقه‌بندی یا مجوز باید بر اساس دلایل عادلانه و بی طرفانه انجام شده باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 108 (12/2)⁽¹⁾

درمورد کارت‌های اعتباری بدون پوشش

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،

بر اساس مصوبه‌ی شماره 63 (7/1) مجمع، در موضوع بازارهای
مالی و در مورد کارت اعتباری، به طوری که صدور مصوبه‌ی قطعی
در انطباق‌های شرعی با این نوع کارت‌ها و حکم آن به دوره‌ی بعدی
مجمع به تعویق افتاده بود.

و با اشاره به مصوبه‌ی شماره 96 (10/4) این مجمع در دهمین
دوره‌ی خود، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده، درمورد (کارت‌های
اعتباری بدون پوشش). و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، از سوی

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 3، ص 459).

فقیهان و اقتصاددانان، و با اشاره به تعریف کارت اعتباری در مصوبه‌ی شماره 63(7/1) مجمع، که از آن تعریف کارت اعتباری بدون پوشش مشخص می‌گردد، که عبارت است از:

(سندی است که ناشر آن (بانک صادرکننده) بر اساس قراردادی فی ما بین، به شخص حقیقی یا حقوقی (دارنده‌ی کارت) داده می‌شود، و او را قادر به خرید کالا یا خدماتی از کسی که این مستند را معتبر می‌داند (تاجر)، می‌کند بدون پرداخت قیمت در حال، به دلیل اطمینان از اینکه طرف ناشر متعهد به دفع آن می‌باشد، در این صورت پرداخت حساب از سوی طرف ناشر انجام می‌شود، سپس در تاریخ‌های دوره‌ای به دارنده‌ی آن باز می‌گردد، و برخی از آنها سودهای ربوی را بر کل موجودی پرداخت نشده، پس از مدت معینی از تاریخ درخواست پرداخت، تحمیل می‌کنند، و برخی از آنها سودی تحمیل نمی‌کنند).

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: صدور کارت اعتباری که تحت پوشش نیست و تعامل به آن، در صورتی که مشروط به افزایش سود ربوی باشد، جایز نیست، حتی اگر متقاضی کارت، مصمم به پرداخت قیمت در ضمن مهلت رایگان باشد.

دوم: صدور کارت بدون پوشش در صورتی جایز است، که شرطی برای افزایش سود مبتنی بر بدهی اصلی در آن وجود نداشته باشد.

و از این بخش‌های زیر جدا می‌شوند:

(الف) برای طرف ناشر کارت جایز است، در هنگام صدور یا تمدید

به عنوان حق الزحمه واقعی به میزان خدمات ارائه‌شده از طرف آن، هزینه‌ی ثابتی را از مشتری دریافت کند.

(ب) برای بانک ناشر کارت جایز است که از تاجر در ازای خرید مشتری از او کارمزد بگیرد، مشروط بر اینکه تاجر به همان قیمتی که نقداً می‌فروشد، با آن کارت هم با همان قیمت بفروشد.

سوم: برداشت وجه نقد توسط دارنده‌ی کارت، گرفتن بدهی از ناشر آن است، و این از لحاظ شرعی اشکالی ندارد، اگر منجر به افزایش سود ربوی نشود و و از جمله‌ی آن مبلغ بدهی کارمزد ثابت که به عنوان حق زحمت پرداخت می‌شود که به مبلغ بدهی یا مدت آن در ازای ارائه‌ی خدمات نیست، محسوب نمی‌شود. و هر گونه افزایش مبلغی در ازای ارائه‌ی خدمات واقعی حرام است، زیرا نوعی رباخواری است که شرعاً حرام می‌باشد، همانگونه که در مصوبه‌های شماره 10 (2/10) و 13 (3/1) مجمع درمورد آن تصریح شده است.

چهارم: خرید طلا و نقره، و همچنین خرید نقدی ارزهای دیگر با کارت بدون پوشش، جایز نیست.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 109 (12/3)⁽¹⁾

درمورد شرط جزایی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: شرط جزایی.
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با حضور اعضای مجمع و
کارشناسان آن و تعدادی از فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: شرط جزایی در قانون عبارت است از توافق بین دو طرف
قرارداد، درمورد تحمل خسارتی که بر طرف مقرر شده‌ای مشروط
می‌گردد که خسارت بر وی وارد آمده باشد، و این در حالتی است که

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 2، ص 91).

طرف دیگر بر اجرای تعهدات خود پایبند نبوده یا در اجرای آنها تأخیر کرده است.

دوم: مجمع بر مصوبه‌های قبلی خود، در مورد شرط جزایی مندرج در مصوبه‌ی شماره 85 (9/2) در مورد سَلَم، تأکید می‌کند که در آن آمده است: (شرط جزایی بخاطر دیرکرد در تحویل کالای سَلَم جایز نیست، چون سَلَم عبارت از بدهی است، و شرط افزایش بدهی‌ها در هنگام دیرکرد، جایز نیست)، و مصوبه‌ی شماره 65 (7/3) مجمع در مورد استصناع که در آن آمده است: (عقد استصناعی جایز است که دارای شرط جزایی مطابق با آنچه باشد که دو طرف قرارداد بر سر آن توافق کردند، مگر اینکه شرایط قوه‌ی قهریه (حوادث غیرمترقبه) وجود داشته باشد). و مصوبه‌ی شماره 51 (6/2) مجمع در مورد بیع اقساطی که در آن آمده است: (اگر خریدار بدهکار، در پرداخت اقساط فراتر از تاریخ تعیین شده تأخیر داشته باشد، جایز نیست او را ملزم به افزایش بدهی با شرط قبلی یا بدون شرط قبلی کرد، زیرا این ربای حرام است).

سوم: شرط جزایی جایز است با قرارداد اصلی پیوسته باشد، و همچنین جایز است در توافقی بعدی (پس از بسته شدن قرارداد)، و قبل از وقوع خسارت باشد.

چهارم: شرط جزایی جایز است در کلیه‌ی قراردادهای مالی قید شود، مگر در قراردادهایی که اصل تعهد در آنها بدهی است. زیرا این ربای صریح است.

بنابراین، این شرط - مثلاً - در قرارداد پیمانکاری برای پیمانکار، قرارداد وارداتی برای واردکننده و عقد استصناع برای سازنده، در صورتی که به آنچه متعهد بوده اجرا نکرده یا در اجرای آن تأخیر کرده باشد، جایز است.

این شرط - مثلاً - در بیع اقساطی به دلیل تأخیر بدهکار در پرداخت باقیمانده اقساط، اعم از ورشکستگی یا دیرکرد، جایز نیست. و همچنین در عقد استصناع برای سازنده، در صورتی که در پرداخت بدهی دیرکرد داشته باشد، جایز نیست.

پنجم: خسارتی که جایز است جبران شود، شامل خسارت مالی واقعی و آنچه که ضرر واقعی به قربانی وارده آمده و همچنین سود قطعی که از دست داده باشد، و شامل خسارت ادبی یا معنوی نمی‌شود. **ششم:** اگر کسی که شرط جزایی بر او مشروط گردیده، ثابت شود که نقض قرارداد به سببی خارج از اراده‌ی او بوده است یا ثابت شود که هرگونه ضرری به سبب نقض قرارداد به شرط‌کننده وارد نیامده است، به شرط جزایی عمل نمی‌شود.

هفتم: دادگاه می‌تواند، بنابر درخواست یکی از طرفین (قرارداد) در صورت وجود دلیلی توجیه‌پذیر یا در حالت اغراق آمیز بودن خسارت، مقدار آن را تغییر دهد.

موارد زیر را تصویب می‌نماید:

- برگزاری سمینار تخصصی، جهت بررسی شرایط و تدابیری که

به بانک‌های اسلامی اجازه‌ی گرفتن بدهی‌های مستحق به آنها تضمین می‌کند را، پیشنهاد می‌دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 110 (12/4)⁽¹⁾

درمورد اجاره به شرط تملیک، و سندهای اجاره‌ای
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: اجاره به
شرط تملیک، و سندهای اجاره‌ای، و پس از استماع مباحثات پیرامون
آن، با مشارکت اعضای این مجمع، کارشناسان آن و تعدادی از فقیهان،
موارد زیر را تصویب نمود:

- اجاره به شرط تملیک:

اول: ضوابط انواع جایز و ممنوع آنها، به شرح زیر است:
الف- ضوابط ممنوعیت: اینکه دو عقد مختلف در یک زمان، بر

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 1، ص 313).

روی یک کالا، در یک زمان بسته شود.

ب- ضوابط جایز بودن:

1- وجود دو عقد مجزا که هر کدام از لحاظ زمانی مستقل از دیگری باشد، به نحوی که صورت گرفتن عقد بیع بعد از عقد اجاره باشد، و یا عهdbستن به تملیک در پایان مدت اجاره، صورت بگیرد. و مخیر بودن در احکام معادل وعده است.

2- اینکه اجاره باید واقعی باشد، نه اینکه پوششی برای فروش باشد.

ج- اینکه ضمانت ملک مورد اجاره، باید بر عهده‌ی مالک باشد، نه مستأجر، و در نتیجه خسارت یا تلفاتی که ممکن است بر ملک وارد آید، بغیر از ضرر و زیان ناشی از تعدّی یا سهل‌انگاری مستأجر، بر عهده‌ی مؤجر قرار می‌گیرد و در صورت تلف شدن منفعت ملک، مستأجر هیچ تعهدی در قبال آن ندارد.

د- اگر قرارداد شامل بیمه‌ی ملک مورد اجاره باشد، بنابراین (نوع بیمه) باید بیمه‌ی تعاونی اسلامی باشد، نه تجاری و بر عهده‌ی مؤجر قرار می‌گیرد، نه مستأجر.

هـ- عقد اجاره به شرط تملیک باید در خلال مدت اجاره، احکام اجاره در آن اعمال شود، و در هنگام تملیک ملک، احکام فروش اعمال شود.

و- هزینه‌های تعمیر غیر عملیاتی در طول مدت اجاره، بر عهده‌ی مؤجر می‌باشد، نه مستأجر.

دوم: از انواع قراردادهای ممنوع:

الف- عقد اجاره‌ای که به شرط تملیک ملک مورد اجاره، در ازای پرداخت اجرتی باشد که مستأجر در خلال مدت معینی، بدون انعقاد قرارداد جدیدی پرداخت می‌کند، به نحوی که اجاره در پایان مدت معین، خود به خود به عقد بیع تبدیل می‌شود.

ب- اجاره دادن ملکی به شخصی با اجرت معینی و برای مدت معینی با عقد بیع به او، معلق باشد بر پرداخت تمام اجرت توافقی، در خلال مدت معینی یا آن عقد به زمان معینی در آینده موکول شود.

ج- عقد اجاره‌ی واقعی، و با آن فروشی پیوسته که به خیار شرط به نفع مؤجر و موکول به مدت طولانی معینی باشد، (که آخرین مدت عقد اجاره است).

و این مشمول فتواها و مصوبه‌های صادره توسط نهادهای علمی، از جمله دبیرخانه‌ی شورای عالی علمای عربستان سعودی می‌باشد.

سوم: از انواع قراردادهای جایز:

الف- عقد اجاره‌ای که مستأجر را قادر می‌سازد در ازای اجرت معینی در مدت معینی از ملک مورد اجاره منتفع شود و با آن قرارداد هبه (بخشش بلاعوض) ملک به مستأجر پیوست و معلق به پرداخت کل اجرت توسط مستأجر با قرارداد جداگانه‌ای یا وعده‌دادن هبه (دادن آن بدون عوض) بعد از پرداخت کامل اجرت بر اساس آنچه باشد که در مصوبه‌ی مجمع درمورد هبه، با شماره 13 (3/1) تصویب شده است.

ب- عقد اجاره‌ای که همراه با دادن اختیار به مستأجر توسط ملک که، پس از تکمیل کلیه اقساط اجاره مستحق در طول مدت برای خریدن ملک اجاره‌ای با قیمت بازار و در پایان مدت اجاره باشد، و این طبق مصوبه‌ی شماره 44 (5/6) مجمع می‌باشد.

ج- عقد اجاره‌ای که مستأجر را قادر می‌سازد، از ملک اجاره‌ای در ازای اجرت معینی در مدت معینی منتفع شود، و با آن وعده‌ی پیوسته باشد که فروش ملک اجاره‌ای به مستأجر، پس از پرداخت کل قیمت اجرت، با هزینه‌ی مورد توافق دو طرف صورت می‌گیرد.

د- عقد اجاره‌ای که مستأجر را قادر می‌سازد از ملک مورد اجاره در ازای اجرت معینی برای مدت معینی منتفع شود، و مؤجر به مستأجر این اختیار را می‌دهد که هر زمانی مستأجر خواست، مالکیت ملک مورد اجاره را تحویل بگیرد، مشروط بر اینکه فروش در زمان تعیین شده با قرارداد جدیدی با قیمت بازار صورت گیرد، و این طبق مصوبه‌ی شماره 44 (5/6) مجمع است، یا بر حسب توافق در زمان خود باشد.

چهارم: انواع دیگری از قراردادهای اجاره به شرط تملیک وجود دارند که محل اختلاف هستند، و نیاز به مطالعه دارند، و ان شاءالله در دوره‌ی آینده ارائه خواهند شد.

- صکوک اجاره‌ای:

- مجمع تصویب کرد که موضوع صکوک اجاره‌ای را برای

پژوهش‌ها و مطالعات بیشتری به تعویق بیندازد تا در دوره‌ی آینده‌ی مجمع ارائه شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 111 (12/5)⁽¹⁾

درمورد سرمایه‌گذاری در ملک وقف شده (اوقاف)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد:
سرمایه‌گذاری در ملک وقف شده (اوقاف)، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن، با مشارکت اعضای این مجمع، کارشناسان آن و تعدادی از
فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن مصوبه درمورد، سرمایه‌گذاری در ملک وقف
شده (اوقاف)، جهت پژوهش و بررسی بیشتری، به ویژه موارد زیر:

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 1، ص 39).

- 1- سرمایه‌گذاری وقف.
- 2- وقف اموال نقدی.
- 3- ابدال (تبدیل ملک به اموال نقدی)، و استبدال (فروش ملک و تعویض آن با ملک دیگری).
- 4- مخلوط کردن چندین اوقاف را با هم.
- 5- تمایز بین وقف و ارساد (تخصیص درآمد وقف) (Trust).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 112 (12/6)⁽¹⁾

درمورد اثبات با قراین یا نشان‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: اثبات با
قراین یا نشان‌ها،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن صدور مصوبه درمورد: (اثبات با قراین یا
نشان‌ها)، برای محدودکردن پژوهش‌ها در زمینه‌های رویدادهایمتجدد،
جمع بندی و بیان احکام آنها.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 3، ص 5).

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 113 (12/7)⁽¹⁾

درمورد حقوق کودکان و سالمندان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد (حقوق کودکان
و سالمندان)، و توصیه‌های صادر شده توسط سمینار فقه پزشکی که در
کشور کویت با همکاری مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و سازمان اسلامی
علوم پزشکی، در مورخه 9 - 12 رجب 1420 هـ. ق، برابر با 18 -
21 اکتبر 1999م، درمورد (حقوق سالمندان) برگزار شد، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن، با مشارکت اعضای این مجمع، کارشناسان
آن و تعدادی از فقیهان،

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 4، ص 293).

اول: حقوق کودکان در اسلام:

کودکی شایسته اساس یک جامعه‌ی معتدل است و اسلام به آن توجه بسیار زیادی داشته است از این‌رو که به ازدواج و انتخاب درست هر یک از همسران نسبت به دیگری تشویق کرده است به دلیل تأثیر آن در حسن رابطه و تربیت شایسته‌ی فرزندان.

و بنابراین موارد زیر را تصویب نمود:

1- حفظ جنین در شکم مادرش از هرگونه تاثیرات که ممکن است به او یا مادرش آسیب برساند، مانند مسکرات و مواد مخدر، در شریعت اسلامی واجب است.

2- جنین از ابتدای شکل‌گیری حق حیات دارد و نباید با سقط جنین یا هرگونه سوء استفاده‌ای که باعث نقص یا اختلالات مادرزادی شود، مورد تجاوز قرار گیرد.

3- هر کودکی پس از تولد دارای حقوق مادی و معنوی است، و از جمله حقوق مادی حق ملکیت، میراث، وصیت، هبه و وقف است، و از جمله‌ی حقوق معنوی نامگذاری نیک، نسب، دین و تابعیت وطنش است.

4- کودکان یتیم، کودکان غیر شرعی، بی‌ماواها، قربانیان جنگ و کسان دیگری که نان‌آور خانه ندارند، از تمام حقوق کودک برخوردارند و جامعه و دولت آن را برایشان فراهم می‌کنند.

5- تضمین حق شیردهی طبیعی کودک به مدت دو سال کامل.

6- کودکان حق حضانت و سرپرستی در فضایی پاک و شایسته را

دارند، و مادر واجد شرایط بیشتر از دیگران مستحق این حق است، سپس بقیه بستگان او به ترتیبی که در شریعت آمده است.

7- سرپرستی کودک - از طرف خانواده‌اش یا دادگاه، بر خود و مالش برای حفظ آنها - حقی از حقوق اوست که جایز نیست نادیده گرفته شود و پس از بلوغ و سن رشد، سرپرستیش بر عهده‌ی خودش است.

8- تربیت صحیح، پرورش اخلاقی نیک، آموزش، آموختن، کسب خبرت و بصیرت، مهارت‌ها و صنعت‌های جایز در شریعت، که کودک را آماده سازد تا استقلال ذاتی به دست آورد و برای بعد از بلوغش، کسب و معاش مستقلی داشته باشد، یکی از مهم‌ترین حقوقی است که باید به آن توجه شود، همراه با عنایت ویژه به توسعه‌ی توانایی‌های کودکان بااستعداد آنها، به طوری که در چارچوب شریعت اسلامی باشد.

9- اسلام، والدین و دیگران را از بی توجهی به مراقبت از کودکان، برای ترس از بی خانمانی و از دست دادن آنها، منع می‌کند و همچنین سودجویی از آنها و گماشتن آنها به کارهایی که بر توانایی‌های جسمی، عقلی و روانی آنها تأثیر می‌گذارد، منع می‌کند.

10- ظلم و ستم بر کودکان در عقیده یا نفس یا ناموس و شرف آنان، یا اموال یا عقل شان، جنایت بسیار بزرگی است.

دوم: حقوق سالمندان:

اسلام از دیدگاه کرامتی که برای هر فردی از بنی آدم، در تمام مراحل زندگیش بخشیده است، او را مورد عنایت قرار داده است، چنانکه الله متعال می فرماید: {وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ} [الاسراء:70]. ترجمه: {و به

راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم}. و الله جل جلاله می‌فرماید: {وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا} [الاسراء:23]. ترجمه: {و پروردگارت (چنین) مقرر داشته است که جز او را نپرستید، و به والدین نیکی کنید}. و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَا أَكْرَمَ شَابٌّ شَيْخًا لِسِنِّهِ إِلَّا قَيْضَ اللَّهِ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ» ترجمه: "هیچ جوانی، سالمندی را به خاطر سن و سالش گرامی نمی‌دارد، مگر اینکه الله متعال شخصی را برای او مقدر می‌دارد تا در هنگام رسیدن به بزرگ سالی‌اش، وی را گرامی بدارد". (روایت ترمذی)، و همچنین فرموده‌اند: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفَ شَرَفَ كَبِيرِنَا». ترجمه: "از ما نیست کسی که به کودکانمان رحم نکند و آبروی بزرگانمان را حفظ نکند". (روایت ترمذی، و احمد در مسندش).

و بنابراین موارد زیر را تصویب نمود:

- 1- آموزش سالمند، در زمینه‌هایی که سلامت جسمی، روحی و اجتماعی او را حفظ می‌کند، و همچنین آموزش مستمر وی در زمینه‌های احکام دینی مورد نیاز در عبادات، معاملات و امور (زندگیش) و تقویت رابطه‌اش با پروردگارش و گمان نیکش به عفو و بخشش پروردگارش.
- 2- تأکید بر اهمیت عضویت سالمندان در جامعه، و برخورداری آنان از تمامی حقوق بشر.

- 3- باید خانواده‌هایشان محل اساسی زندگی آنان باشد تا از زندگی خانوادگی لذت ببرند، و توسط فرزندان و نوه‌هایشان مورد نیکی و تکریم قرار بگیرند، و از روابط خویشاوندان، دوستان و همسایگانشان

آرامش ببرند، و چنانچه آنان دارای خانواده نباشند، باید برای آنان فضای خانوادگی مناسبی در خانه‌ی سالمندان فراهم آورد.

4- افزایش آگاهی جامعه به جایگاه و حقوق سالمندان، از طریق برنامه‌های آموزشی و برنامه‌های رسانه‌ای به ویژه احسان و نیکی به والدین.

5- تأسیس خانه‌ی رعایت از سالمندانی که نان آور خانه ندارند یا خانواده‌هایشان از تأمین زندگی آنان عاجز هستند.

6- توجه به طب سالمندی در دانشکده‌های پزشکی و پژوهشکده‌های بهداشتی و درمانی و آموزش برخی از پزشکان، برای کشف و درمان بیماری‌های سالمندان، همراه با اختصاص بخش‌هایی برای بیماری‌های سالمندی در بیمارستانها.

7- اختصاص صندلی‌هایی برای سالمندان در وسایل نقلیه، اماکن عمومی، پارکینگ‌ها و غیره، برای مراقبت و نگهداری از آنان.

8- تصویب بیانیه‌ی کویت درمورد حقوق سالمندان.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 114 (12/8)

درمورد بیانیه‌ی اسلامی پیرامون نقش زنان در توسعه‌ی
جامعه‌ی مسلمانان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض (عربستان
سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1 رجب
1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000 م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار کارشناسان پیرامون نقش زنان
در توسعه‌ی جامعه اسلامی، که در مورخه‌ی 17-19 ذی القعدة
1415 هـ. ق، برابر با 17-19 آوریل 1995 م، در تهران پایتخت
جمهوری اسلامی ایران برگزار شد، بنابر مصوبه‌ی شماره 7/10 - ث
(ق. ا) که در هفتمین کنفرانس سران کشورهای اسلامی تصویب شد،
که توصیه‌هایی آن توسط بخش فتوا در دوره‌های نهم و دهم مجمع
اصلاح گردید،

و برای تاکید به ارزش‌هایی که اسلام به زنان ارزانی داده است و

کنفرانس‌های بین‌المللی زنان به ویژه کنفرانس‌های قاهره و پکن و آنچه پس از آنها برگزار شده، و با توجه به صدور بیانیه‌های اسلامی برای مقابله با این کارزارهای ناپسند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: یکی از اهداف اسلام، ساختن جامعه‌ای است که زن و مرد در آن نقش یکپارچه‌ای در روند سازندگی و توسعه داشته باشند، و اسلام حقوق کامل زنان را بر اساس شخصیت، توانمندی‌ها و کفایت، آرمانها و نقش اصلی آنان در زندگی بخشیده است. و در دیدگاه اسلامی، جامعه یک واحد یکپارچه‌ای است که در آن با زن و مرد به صورت جامع برخورد می‌شود، و قرآن کریم و سنت نبوی بر وحدت امت اسلامی با عناصر حیاتی آن تأکید می‌کند، بنابراین هر کدام از زن و مرد دارای شخصیت و جایگاه خود در جامعه‌ی اسلامی هستند.

دوم: خانواده‌ی مبتنی بر ازدواج شرعی، سنگ بنای یک ساختار اجتماعی سالم است، از این رو، اسلام هرگونه ادعای دیگری خارج از این چارچوب را برای نماییدن خانواده رد می‌کند و نیز هرگونه رابطه‌ی جایگزینی خارج از این چارچوب شرعی را رد می‌کند. و زن با توجه به نقش مادری و سایر ویژگی‌های او، نقش اصلی را در برقراری و شادی این ساختار خانواده بر عهده دارد.

سوم: مادری یکی از کارکردهای طبیعی زن در زندگی است و تا زمانی که تمام حقوق اسلامی خود را برای انجام پیام نیکاش در

عرصه‌های مخصوص خود را به دست نیاورد، نمی‌تواند این پیام نیک شریف را به بهترین نحو اداء کند و نسل‌های آینده را تشکیل دهد.

چهارم: زن و مرد از لحاظ کرامت انسانی برابرند، چنانکه برای زن حقوق و بر او تکالیفی است که با سرشت، توانایی‌ها، خلقتش مناسب است، و در حالی که زن و مرد هر دو از صفات طبیعی متفاوتی برخوردارند، در وظایفی که در شریعت اسلامی به هر یک از آنها سپرده شده است، به همدیگرشان تکمیل‌کننده هستند.

پنجم: دعوت به احترام نهادن به زنان در همه‌ی زمینه‌ها، و نفی خشونت‌هایی که هنوز برخی از محیط‌های اجتماعی از آن رنج می‌برند، از جمله خشونت داخل منزل، بهره‌کشی جنسی، تهیه‌ی عکس و فیلم‌های جنسی، فحشاگری و تجارت با آن و آزارهای جنسی، که در بسیاری از جوامع قابل ملاحظه است، و با آن کرامت زنان را مورد اهانت و پامالی قرار می‌دهند، و حقوق مشروع آنان را انکار می‌کنند، و این از امور مذمومی است که اسلام به آن علاقه‌ای ندارد.

ششم: ترویج نقش مثبت زنان توسط رسانه‌ها و نفی هر گونه بهره‌برداری از زنان در رسانه‌ها، تبلیغات و تبلیغ توهین آمیز به ارزش‌ها و فضایل، که توهین به شخصیت و هتک حیثیت زن می‌باشد.

هفتم: باید همه‌ی تلاش‌ها در راستای تسکین رنج‌های زنان و گروه‌های ناتوان، به ویژه زنان مسلمانی که هنوز قربانی درگیری‌های مسلحانه، اشغالگری خارجی، فقر و قربانی فشارهای اقتصادی خارجی

هستند، انجام شود.

هشتم: توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی مستمر تنها بر اساس ارزش‌های دینی و اخلاقی امکان‌پذیر است، و این امر مستلزم می‌شود به رد تلاش‌ها برای تحمیل دانسته‌های فرهنگی و اجتماعی بیگانه و محکومیت هجمه‌های مستمر برخی از طرف‌ها علیه دانسته‌های احکام اسلامی مربوط به زنان. **نهم:** انکار شدید بر رفتارهای برخی حکومت‌ها برای جلوگیری از پایبندی زنان مسلمان به دین و انجام شعائر آن، و آنچه که الله متعال به آنها دستور داده است، مانند حیا و حجاب.

دهم: تلاش برای جداسازی مؤسسات آموزشی زنان در تمام مراحل آن، از آموزش مردانه، به منظور وفاداری به حقوق مشروع زنان و عمل به الزامات شریعت.

یازدهم: شریعت اسلامی با منابع اساسی خود، تنها مرجع برای بیان یا توضیح هر یک از مواد این بیانیه می‌باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 115 (12/9)⁽¹⁾

در مورد تورم و تغییر نرخ ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از بررسی توصیه‌ها و پیشنهادات بیانیه‌ی پایانی سمینار فقه
اقتصادی که برای مباحثات مسائل تورم (در طی سه دوره‌ی آن در جده،
کوالالامپور و منامه) برگزار شده بود، و پس از استماع مباحثات
صورت گرفته در این زمینه با مشارکت اعضای این مجمع، کارشناسان
آن و تعدادی از فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: بر مصوبه‌ی شماره، 42 (5/4) صادره از مجمع بین‌المللی فقه

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی دوازدهم، ج 4، ص 10، و شماره‌ی پنجم، ج 3، ص
1609).

اسلامی، تأکید می‌شود، که در آن آمده است:

(اعتبار ادای بدهی‌های ثابت با هرگونه ارزی، باید مشابه با خود آن ارز باشد نه با قیمت و ارزش آن ارز، زیرا بدهی‌ها باید با همان ارز مشابه خود پرداخت شوند، بنابراین ربط دادن بدهی‌های ثابت شده بر عهده، با هرگونه منبعی، به سطح قیمت‌ها، جایز نیست).

دوم: در صورت پیش‌بینی تورم، می‌توان احتیاط گرفت هنگام انعقاد قرارداد، برای پرداخت بدهی‌ها، با ارزی غیر از ارزی که احتمال کاهش آن پیش‌بینی می‌شود با انعقاد قرارداد بدهی زیر، توافق شود: و برای این کار باید مفاد بند پرداخت بدهی‌ها، از موارد زیر باشد:

الف) طلا یا نقره.

ب) کالاهای مشابه.

ج) نوعی از کالاهای مشابه.

د) یک ارز دیگر با ثبات‌تر.

هـ) نوع‌های گوناگون ارزها.

و باید بدل بدهی در انواع قبلی مشابه آنچه باشد که بدهی با آن پرداخت شده است، زیرا در عهده‌ی بدهکار چیزی ثابت نمی‌شود، جز آنچه را که واقعاً دریافت کرده است.

این حالات با حالت ممنوعه‌ای که دو طرف قرارداد بدهی معوق را به یک ارزی با شرط پرداخت آن با ارز دیگری (ربط دادن آنها به ارز دیگری) یا با تعیین آن به نوع‌های دیگری از ارزها، متفاوت است و

در مورد ممنوع بودن این نوع، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بند چهارم مصوبه‌ی شماره 75 (8/6) را تصویب کرده است.

سوم: در شریعت اسلامی جایز نیست که در هنگام قراردادهای بدهی‌های معوق را به یکی از موارد زیر ربط داد:

الف- ربط دادن آنها به ارز دیجیتالی.

ب- ربط دادن آنها با شاخص هزینه‌های زندگی یا سایر شاخص‌ها.

ج- ربط دادن آنها به طلا یا نقره.

د- ربط دادن آنها به قیمت کالای معینی.

هـ - ربط دادن آنها به تولید محصول ملی.

و- ربط دادن آنها به ارز دیگری.

ز- ربط دادن آنها به نرخ سود.

ح- ربط دادن آنها به میانگین قیمت یکی از نوعی کالا.

و این به خاطر آن است که در ربط دادن آنها فریب فراوان و جهالت فراوان وجود دارد، به طوری که هر یک از طرفین نمی‌دانند چه چیزی به سود او و چه چیزی با زیانش است که بنابراین شرط لزوم برای صحت بودن قراردادها خلل می‌یابد. و اگر چیزهایی که به بدهی‌های معوق ربط داده شده‌اند، سیر صعودی به خود بگیرند، در نتیجه بین بدهی ثابت شده در عهده‌ی بدهکار و آنچه که باید پرداخت شود که در قرارداد مشروط است، یکسانی وجود نخواهد داشت، بنابراین ربا می‌باشد.

چهارم: بالاترین ربطدادن در دستمزدها و اجاره‌ها:

الف- تأکید بر عمل کردن به مصوبه‌ی شماره 75 (8/6) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، فقره‌ی اول: درمورد جواز ربطدادن دستمزدها با توجه به تغییر سطح قیمت‌ها.

ب- جایز است که در اجاره‌های بلند مدت املاک، تعیین میزان اجرت در دوره‌ی اول و توافق در عقد اجاره مبنی بر اینکه اجرت دوره‌های بعدی به شاخص معینی مرتبط شود، مشروط بر اینکه در ابتدای هر دوره اجرت آن معلوم باشد.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- از آنجایی که مهم‌ترین علل تورم، افزایش حجم پولی است که از سوی مراجع ذیصلاح پولی به اسباب متعدد و معروفی صادر می‌شود، از این مراجع ذیصلاح می‌خواهیم برای برداشتن این اسباب از عوامل تورمی که آسیب بزرگی به جامعه می‌زند، تلاش جدی انجام دهند، و از تأمین مالی با تورم، چه برای ناتوانی بودجه و چه برای پروژه‌های عمرانی توسعه‌ای باشد، اجتناب کنند. در عین حال به ملت‌های اسلامی توصیه می‌کنیم که به ارزش‌های اسلامی در زمینه‌ی خرج و مصرف پایبند باشند تا جوامع اسلامی ما از زیاده‌روی، تجمل‌گرایی و اسراف‌ی که از جمله‌ی الگوهای رفتاری تورم‌زا هستند، اجتناب کنند.

2- افزایش همکاری‌های اقتصادی کشورهای اسلامی به ویژه در زمینه‌ی تجارت خارجی، و تلاش برای جایگزینی محصولات آن

کشورها به جای واردات آنها از کشورهای صنعتی. و برای تقویت روند مذاکره و رقابت، در برابر کشورهای صنعتی تلاش کنند.

3- اجرای مطالعات در سطح بانک‌های اسلامی، برای تعیین آثار تورم بر دارایی‌های آنها و پیشنهاد راهکارهای مناسب برای حمایت از آنها و حفاظت از سپرده‌گذاران و سرمایه‌گذاران در برابر آثار تورم. و همچنین مطالعه و تدوین استانداردهای نظارتی، برای پدیده‌ی تورم در سطح نهادهای مالی اسلامی.

4- اجرای مطالعه درمورد استفاده‌ی گسترش از ابزارهای تأمین مالی و سرمایه‌گذاری اسلامی بر تورم، و تأثیرات احتمالی آن بر احکام شرعی.

5- مطالعه‌ی میزان امکان‌پذیری بازگشت به نوعی از انواع ارتباط ارز با طلا، به عنوان روشی برای جلوگیری از تورم.

6- با توجه به اینکه توسعه‌ی تولیدی و افزایش ظرفیت تولید مورد استفاده، از مهمترین عواملی است که در مدت کوتاه و بلند منجر به مبارزه با تورم می‌شود، پس لازم است با برنامه‌ریزی و اتخاذ سازوکارهایی جهت افزایش و بهبود تولید در کشورهای اسلامی و افزایش سطح پس انداز و سرمایه‌گذاری تلاش شود تا بتوان به توسعه‌ی مستمر دست یافت.

7- دعوت از دولت‌های کشورهای اسلامی، برای ایجاد توازن در بودجه‌های عمومی خود (شامل کلیه‌ی بودجه‌های عادی، عمرانی و

مستقلی که بر بودجه‌ی منابع مالی عمومی متکی است) و این با تعهد به کاهش و منطقی‌سازی هزینه‌ها مطابق با چارچوب اسلامی باشد.

و اگر بودجه‌ها نیاز به تأمین مالی داشتند، راهحل مشروع، پایبندی به ابزارهای تأمین مالی اسلامی مبتنی بر مشارکت، فروش و اجاره است. و باید از گرفتن بدهی ربوی اعم از بانک‌ها و نهادهای مالی و یا از طریق انتشار سندات بدهی، پرهیز کرد.

8- رعایت ضوابط شرعی در هنگام استفاده از ابزارهای سیاست مالی، اعم از آنکه ربط به تغییر درآمدهای عمومی یا تغییر هزینه‌های عمومی دارد، با ایجاد این سیاست‌ها بر اساس اصول عدالت، مصالح عمومی جامعه، رسیدگی به مستمندان و تحمل آسیب هزینه‌های عمومی افراد، با توجه به توانایی‌های مالی آنها که در درآمد و ثروت، نشان داده می‌شود.

9- لزوم استفاده از تمامی ابزارهای شرعی، برای سیاست‌های مالی و پولی، ابزارهای اقناع و سایر سیاست‌های اقتصادی و اداری، برای رهایی جوامع مسلمان از آسیب‌های تورم، به گونه‌ای که هدف این سیاست‌ها کاهش نرخ تورم به حداقل ممکن باشد.

10- تعیین ضمانت‌های لازم برای استقلال تصمیم بانک مرکزی در اداره‌ی امور پولی، و تعهد آن به تحقق هدف ثبات پولی و مبارزه با تورم و با در نظر گرفتن هماهنگی مستمر بین بانک مرکزی و مراجع اقتصادی و مالی، به منظور دستیابی به اهداف توسعه‌ی اقتصادی، ثبات

اقتصادی و پولی و رفع بیکاری.

11 مطالعه و بررسی پروژه‌ها و مؤسسات عمومی در صورت عدم تحقق بخشیدن در روند اقتصادی هدفمند، و در نظر گرفتن امکان واگذاری آنها به بخش خصوصی و قرارداد دادن آنها در معرض عوامل بازار با رویکرد اسلامی، زیرا در تاثیرگذاری بر بهبود راندمان تولید و کاهش بار مالی بر بودجه، که به کاهش تورم کمک می‌کند.

12- دعوت مسلمانان، افراد و دولت‌ها به پایبندی به نظام اسلامی و اصول اقتصادی، تربیتی، اخلاقی و اجتماعی آن.

توصیه‌ای درمورد راه‌حل‌های تورم:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی موضوع ارائه‌ی راه کارهای پیشنهادی برای مقابله با تورم را به دورهی آینده، به تعویق انداخت.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 116 (12/10)

درمورد ترجمه‌ی قرآن کریم

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ . ق تا 1
رجب 1421 هـ . ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،

پس از بررسی کاربرگ دارای محتوای (ترجمه‌ی معانی قرآن
کریم) ارجاع شده توسط دبیرخانه‌ی عمومی، به کنفرانس وزیران اوقاف
و شئون اسلامی که توسط مجمع چاپ قرآن ملک فهد بر محویت
معیارها، شرایط و رویه‌های ویژه‌ی برای ترجمه‌ی معانی قرآن کریم
تهیه شده است،

و پس از مطالعه‌ی گسترده و استماع مباحثاتی که در این زمینه با
حضور اعضای مجمع، کارشناسان آن و تعدادی از فقیهان صورت
گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

تأیید کلیه موارد مقاله‌ی تقدیم‌شده در زمینه‌ی ترجمه‌ی معانی قرآن کریم.

و توصیه می‌نماید:

- تشکیل هیأتی که در زمینه‌ی تفسیر قرآن کریم و علوم آن فعالیت داشته باشد، و با مجمع چاپ قرآن کریم ملک فهد، مرتبط باشد.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 117 (12/11)

درمورد تشکیل هیأت اسلامی برای قرآن کریم

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از مطالعه‌ی بنود و محتوای مقاله‌ی (تشکیل هیأت بین‌المللی
اسلامی برای قرآن کریم) ارائه‌شده توسط وزارت اوقاف و شئون
اسلامی کشور قطر.

و پس از استماع مباحثات،

موارد زیر را تصویب نمود:

- در این زمینه، بین وزارت اوقاف و شئون اسلامی کشور قطر،
وزارت اوقاف و شئون اسلامی عربستان سعودی و مجمع ملک فهد
برای چاپ قرآن کریم، هماهنگی به عمل آید.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 118 (12/12)

درمورد قدس شریف

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در دوازدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 25 جمادی الآخره 1421 هـ. ق تا 1
رجب 1421 هـ. ق، برابر با 23 - 28 سپتامبر 2000م،
پس از اطلاع از اظهارات تجاوزکارانه و پیشنهادات ظالمانه‌ی
مقامات یهودی، در حق شهر قدس شریف،

موارد زیر را تصویب نمود:

- 1- شهر قدس، نشان‌دهنده‌ی بخشی از اعتقادات همه‌ی مسلمانان
جهان است، زیرا در این شهر معجزه‌ی اسراء و معراج که در قرآن
کریم ذکر شده، واقع شده است.
- 2- اسلامی بودن این شهر و مسجد مبارک آن با نص قرآنی ثابت
شده و قابل نقض، تغییر و تبدیل نیست، و درمورد آن هیچ گونه راه‌حل
وسطی وجود ندارد.

3- مسجد مبارک اقصا تنها مختص مسلمانان است و یهودیان هیچ گونه علاقه‌ای به آن ندارند، و باید نسبت به خطرات نقض حرمت این مسجد هشدار داد، و مسئولیت هرگونه حمله به مسجد اقصا بر عهده‌ی مقامات اشغالگر یهودی می‌باشد. و جایز نیست که مسجد اقصا مورد مذاکره و گفت‌وگو قرار گیرد، زیرا بلندپایه‌تر و بلندمرتبه‌تر از همه‌ی آنهاست.

4- صلح عادلانه و آرامش در منطقه تنها با پایان‌دادن به اشغال شهر بیت المقدس و مسجد مبارک آن توسط یهودیان و بازگرداندن فلسطین به مردم آن امکان پذیر است.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

فراخوان به شرکت کنندگان، حاکمان و مردم جهان عرب و اسلام، برای دفاع از این شهر اسیر اشغالی و مسجد پر برکت آن و ایستادگی در کنار مردم مجاهد آن، برای جلوگیری از یهودی‌شدن این شهر و یا بین‌المللی‌شدن آن، زیرا هم یهودی‌شدن و هم بین‌المللی‌شدن آن مردود است، و به هیچ وجه پذیرفته نمی‌شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی سیزدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

دولت کویت
7 - 12 شوال 1422 هـ . ق
22 - 27 دسامبر 2001 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 119 (13/1)⁽¹⁾

درمورد سرمایه‌گذاری اوقاف و منابع آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،

پس از مطالعه‌ی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: سرمایه‌گذاری اوقاف و منابع آن، که در دوره‌ی دوازدهم و در همین دوره به مجمع ارائه‌شده‌اند، و پس از مطالعه‌ی مصوبه‌های دوره‌ی چهارم مجمع درمورد وقف، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با مشارکت اعضای این مجمع و کارشناسان آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بررسی موضوع (سرمایه‌گذاری اوقاف

(1) مجله‌ی مجمع (شماره‌ی سیزدهم).

و منابع آن)، برای مطالعه و پژوهش بیشتر صدور مصوبه‌ی ویژه‌ی آن را به دوره‌ی آینده‌ی مجمع به تعویق انداخت.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 120 (13/2)

درمورد زکات کشاورزی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی
7-12 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: زکات
کشاورزی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، با مشارکت اعضای
این مجمع و کارشناسان آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: هزینه‌های مربوط به آبیاری (محصولات) کشاورزی از پایه‌ی
زکات کسر نمی‌شود، زیرا هزینه‌های آبیاری در شریعت در مقدار
واجب آن در نظر گرفته شده است.

دوم: هزینه‌های اصلاح زمین، احداث کانال و جابجایی خاک از پایه
زکات کسر نمی‌شود.

سوم: هزینه‌های مربوط به خرید دانه‌ها، کود و مواد دافع حشرات که برای دفع آفات کشاورزی و نظایر آن که مربوط به فصل کاشت است، اگر پرداخت‌کننده‌ی زکات از هزینه‌ی خود (به غیر از درآمد محصولات) پرداخت کند، از پایه‌ی زکات کسر نمی‌شود، اما اگر به علت فراهم نبودن هزینه در نزد کشاورز، او به گرفتن بدهی مجبور ساخته است، از پایه‌ی زکات کسر می‌شود. و دلیل آن روایات که از برخی صحابه روایت شده است، از جمله ابن عمر و ابن عباس -رضی الله عنهم- می‌باشد. به این صورت که کشاورز هزینه‌هایی را که برای برداشت محصولات کشاورزی بدهکار شده است، جدا می‌کند، سپس زکات باقی مانده را می‌پردازد.

چهارم: هزینه‌های لازم برای تحویل زکات به مستحقین، از مقدار زکات واجب در محصولات و میوه‌ها کسر می‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 121 (13/3)

درمورد زکات سهامی که به منظور استفاده از عواید آنها
گرفته می‌شوند

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی
12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: زکات
سهامی که به منظور استفاده از عواید آنها گرفته می‌شوند، و پس از
استماع مباحثاتی که در این زمینه با مشارکت اعضای این مجمع و
کارشناسان آن،

و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره 28 (4/3) مجمع، درمورد
زکات سهام در شرکت‌ها، که در بند (سوم) آن آمده است: (اگر شرکت
به هر دلیلی زکات اموالش را پرداخت نکند، بر سهامداران واجب است
که زکات سهام خود را پرداخت کنند، بنابراین اگر سهامدار بتواند از
روی حساب‌های شرکت، متوجه مقدار زکات سهام خود شود، اگر

شرکت به روشی که ذکر شد، زکات اموالش را پرداخت کرد، زکات سهام خود را براساس این موارد مذکور پرداخت می‌کند، زیرا نحوه‌ی پرداخت زکات سهام بر این اساس می‌باشد.

در صورتی که سهامدار نتواند متوجه شود:

اگر سهامدار به قصد استفاده از درآمد سالانه‌ی سهام، و نه به قصد تجارت در شرکت سرمایه‌گذاری کرده باشد، باید آن را به اعتبار زکات مستغلات پرداخت کند، بر صاحب این سهام پرداخت زکات در اصل خود سهام واجب نیست، بلکه زکات در درآمد آنها واجب است، که مقدار آن یک چهارم از ده قسمت، بعد از گذشت یک سال از روزی است که درآمد آنها را دریافت کرده باشد، و باید تکمیل شروط زکات و عدم وجود موانع آن در نظر گرفته شود).

موارد زیر را تصویب نمود:

در صورتی که شرکت‌ها دارای اموالی باشند که پرداخت زکات آنها واجب گردیده باشد، مانند وجه نقد، کالاهای تجاری و بدهی‌های بدهکاران متعهد و دارای توان پرداخت، اما شرکت زکات آنها را پرداخت نکرده باشد و سهامدار از روی حساب‌های شرکت نتواند، مقدار زکات متعلق به سهام خود را از دارایی‌های قابل زکات شرکت پیدا کند، بنابراین بر او واجب است که تا حد امکان تحقیق و بررسی کند و زکات دارایی سهام خود را برابر با اصل سهام دارایی‌های زکات شرکت بپردازد. و این در صورتی است که شرکت در وضعیت کسری زیادی

نباشد، به طوری که بدهی‌هایش بیشتر از دارایی‌هایش باشد.
اما اگر شرکت‌ها اموالی نداشته باشند که زکات به آنها تعلق بگیرد،
پس آنچه که در مصوبه‌ی شماره 28 (4/3) آمده است، که باید فقط
زکات درآمد را بپردازد و زکات اصل سهام را پرداخت نکند بر او اجرا
می‌شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 122 (13/4)

درمورد مشارکت متناقض در پرتو قراردادهای نوین
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی
12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: مشارکت
متناقض (متضاد) در پرتو قراردادهای جدید، و پس از استماع مباحثاتی
که در این زمینه با مشارکت اعضای این مجمع و کارشناسان آن،
صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

بررسی موضوع (مشارکت متناقض در پرتو قراردادهای نوین)
برای صدور مصوبه‌ی ویژه به دوره‌ی آینده، جهت مطالعه و پژوهش
بیشتری به تعویق انداخت.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 123 (13/5)

**درمورد قراض یا مضاربه‌ی مشترک در نهادهای مالی
(حساب‌های سرمایه‌گذاری)**

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت کویت،
مورخه‌ی 12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر
2001م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: قراض یا
مضاربه‌ی مشترک در نهادهای مالی (حساب‌های سرمایه‌گذاری) و پس
از استماع مباحثاتی که در این زمینه با مشارکت اعضای این مجمع و
کارشناسان آن، صورت گرفت.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف مضاربه‌ی مشترک:

مضاربه‌ی مشترک، مضاربه‌ای است که در آن چندین سرمایه‌گذار -
با هم یا پشت سر هم - شخص حقیقی یا حقوقی را واگذار می‌کنند که با

أموال آنان سرمایه‌گذاری و تجارت کند.

و غالباً بر آن سرمایه‌گذاری می‌نامند که از این‌رو که در آن مصلحتی محقق پذیر قابل پیش بینی می‌شود، و گاهی به نوع خاصی از سرمایه‌گذاری محدود می‌شود همراه با اجازه دادن صریح یا ضمنی برای مخلوط کردن اموال آنان با یکدیگر یا با اموال خود مضارب، و رضایت او برای برداشت کلی یا جزئی اموالشان در صورت نیاز با شرایط معینی.

سوم: مشروعیت مضاربه‌ی مشترک:

این مضاربه‌ی مشترک بر اساس تعدد صاحبان اموال که بر جایز بودن آن فقیهان اقرار کردند، مبتنی است و جایز بودن شرکت کردن مضارب‌کننده با آنان در سرمایه، و اینکه آن از انواع مضاربه‌ی مشروع خارج نیست، مشروط بر اینکه بر ضوابط شرعی مقرر در مورد مضارب‌ه پایبند شود همراه با رعایت آنچه که ماهیت اشتراک در مضارب‌ه اقتضا می‌کند، به طوری که آن را از واجبات شرعی خود خارج نکند.

سوم: اطراف مضارب‌ه:

مجموع کل سرمایه‌گذاران مالکان مال هستند، و رابطه بین آنها - از جمله مضارب‌کننده، اگر مالش را با مال آنان مخلوط کرده باشد - مشارکت است. و کسی که متعهد به سرمایه‌گذاری اموالشان می‌شود، مضارب‌کننده است، خواه شخص حقیقی باشد یا حقوقی، مانند بانک‌ها و نهادهای مالی. و رابطه‌ی بین او و آنان مضارب‌ه (قراض) است، زیرا

تصمیم‌های سرمایه‌گذاری، مدیریت و سازمان دهی بر عهده‌ی اوست. اگر مضارب‌کننده سرمایه‌گذاری را به شخص ثالثی واگذار کند، پس این مضاربه‌ی دوم بین مضارب‌کننده‌ی اول و بین شخصی است که سرمایه‌گذاری و تجارت به او سپرده شده است، نه اینکه واسطه‌ای بین او و صاحبان اموال باشد، (صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری).

چهارم: مخلوط کردن اموال در مضاربه‌ی مشترک:

مخلوط کردن اموال مالکان با اموال یکدیگر یا با مال مضارب‌کننده اشکالی ندارد، زیرا این کار با رضایت صریح یا ضمنی آنان انجام می‌شود چنانچه اگر شخص حقوقی مضاربه و تنظیم تجارت را انجام بدهد، ترسی از ضرر و زیان رساندن به همدیگر را ندارند، به این دلیل که نسبت هر یک در سرمایه مشخص است و این مخلوط کردن، باعث افزایش ظرفیت مالی برای گسترش فعالیت‌ها و افزایش سود می‌شود.

پنجم: لزوم مضاربه برای مدت معینی:

در اصل مضاربه قراردادی غیر لازم است و هر یک از طرفین حق فسخ آن را دارد. اما دو مورد وجود دارد که حق فسخ در آنها احراز نشده است و آنها عبارتند از:

- (1) در حالتی که مضارب‌کننده شروع به کار شود، در این حالت مضاربه تا انحلال واقعی یا حکمی، الزامی می‌باشد.
- (2) اگر مالک مال یا مضارب‌کننده متعهد شود که در مدت معینی فسخ نمی‌کند، در این حالت باید به تعهد خود وفا کند، زیرا عدم وفا، موجب نقض فرآیند سرمایه‌گذاری در آن مدت می‌شود.

ششم: زمان‌بندی مضاربه:

زمان‌بندی مضاربه با توافق طرفین ایراد شرعی ندارد، به طوری که با انقضای مدت آن و بدون توسل به درخواست فسخ از سوی هیچ یک از دو طرف فسخ می‌شود، و اثر زمان‌بندی بر مانع‌کردن از ورود به معامله‌ی جدید، پس از زمان مشخص شده محدود می‌شود، و این مانع قبل از انحلال معامله‌ی در حال اجراء نمی‌شود.

هفتم: تقسیم سود به روش النمر (پلنگ) در مضاربه‌ی مشترک:

هنگام تقسیم سود، استفاده گرفت از روش (پلنگ) که مبنی بر در نظرگرفتن مبلغ هر سرمایه‌گذار و مدت بقایی او در سرمایه‌گذاری، ممانعت شرعی ندارد. زیرا سرمایه‌ی کلیه‌ی سرمایه‌گذاران برحسب مبلغ و مدت زمان بقایی آن در دستیابی به سود نقش داشته است، بنابراین استحقاق آن به سهمی متناسب با مقدار و زمان، عادلانه‌ترین راه‌حل برای پرداخت مستحقات سرمایه‌گذاران است، و وارد شدن سرمایه‌گذاران در مضاربه‌ی مشترک، با توجه به ماهیت آن، تأیید ضمنی بر جدایی و فرقت در آنچه غیرقابل دسترس می‌باشد، است، همچنین از طبیعت مشارکت این است که شریک از سود مال شریک خود منتفع شود، و هیچ چیزی در این روش مانع از مشارکت در سود نیست، و این مشارکت مشمول رضایت با نسبت‌های شایع ناشی از آن است.

هشتم: تشکیل کمیته‌ای داوطلبانه برای حمایت از حقوق مالکان

اموال (کمیته‌ی شرکت کنندگان):

از آنجایی که سرمایه‌گذاران (مالکان اموال) در برابر مضارب‌کننده

حق و حقوقی دارند که در شروط سرمایه‌گذاری از سوی او اعلام شده، و از طرف آنان برای ورود به مضاربه‌ی مشترک موافقت شده است، بنابراین در شریعت هیچ ممانعتی برای تشکیل کمیته‌ای داوطلبانه که از خود آنها انتخاب شود، وجود ندارد، تا از آن حقوق محافظت کند و بر اجرای شرایط مضاربه‌ی مورد توافق، نظارت داشته باشد، اما حق دخالت در تصمیمات سرمایه‌گذاری مضارب‌کننده را ندارد، مگر از طریق تقدیم مشورتی که غیر الزامی برای مضارب‌کننده باشد.

نهم: امانت‌دار سرمایه‌گذاری:

مقصود از امانت‌دار سرمایه‌گذاری، هر بانک یا نهاد مالی دارای مرتبه‌ی عالی در درجه بندی، تجربه و سرمایه‌دار باشد که اموال و سندهای که نشان دهنده دارایی‌ها است به آن سپرده شود، تا امانت‌دار آنها باشد، و و نیز برای مضارب‌کننده را از مخالفت با شروط مضاربه منع کند. و این اقدام ممانعت شرعی ندارد، مشروط بر اینکه در سامانه‌ی (نهاد و مضاربه) اجازت داده شده باشد، تا سهامداران از آن آگاهی داشته باشند، و همچنین مشروط بر اینکه امانت‌دار سرمایه‌گذاری در تصمیمات دخالتی نداشته باشد و کار آن محدود به حفظ و نظارت بر اجرای بندهای شرعی و فنی سرمایه‌گذاری باشد.

دهم: تعیین نرخ برای سود مضاربه، و تشویق مضارب‌کننده:

در شریعت ممانعتی وجود ندارد برای تعیین نرخ برای سود مورد انتظار، و قید اینکه در صورت افزایش سود حاصل از آن درصد مورد انتظار، مضارب‌کننده مستحق بخشی از آن درصد قابل افزایش می‌شود.

و این پس از تعیین درصد سود برای هر یک از طرفین، هرچند که مقدار سود باشد.

یازدهم: تعیین مضارب‌کننده در حالتی که مدیریت مضاربه توسط شخص حقوقی (بانک یا نهاد مالی) اداره شود:

در حالتی که مدیریت مضاربه توسط شخص حقوقی مانند بانک‌ها و نهادهای مالی اداره شود، بدون توجه به تغییرات مجمع عمومی، یا هیأت مدیره یا مدیریت اجرایی آنها، مضارب‌کننده همان شخص حقوقی می‌باشد، و در صورت تغییر در هر یک از آنها (مجمع عمومی یا هیأت مدیره یا مدیریت اجرایی) تا زمانی که توافق با سیستم اعلان‌شده و پذیرفته‌شده برای ورود به مضاربه‌ی مشترک، صورت گرفته باشد، تأثیری بر علاقه‌ی مالکان اموال با مضارب‌کننده نمی‌گذارد، و همچنین مضاربه‌ی مشترک با ادغام بین شخص حقوقی که آن را مدیریت می‌کند با شخص حقوقی دیگری تأثیری نمی‌گذارد. و در صورتی که یکی از بخش‌های شخص حقوقی مستقل شود و دارای شخصیت حقوقی مغایری شود، مالکان اموال حق خروج از مضاربه را دارند، حتی اگر مدت آن هم تمام نشده باشد.

از آنجایی که شخص حقوقی از طریق کارمندان و کارگران خود مضاربه را مدیریت می‌کند، هزینه‌های آنان را بر عهده‌ی او می‌باشد، همانطور که تمام هزینه‌های غیرمستقیم را نیز متحمل می‌شود، زیرا با بخشی از سود تأمین می‌شود. و مضاربه فقط مخارج مستقیم متعلق به

خود را متحمل می‌شود و همچنین مخارج فعالیت‌هایی که مضارب‌کننده موظف به انجام آنها نیست، مانند هزینه‌های کارمندان که خارج از از کارگران او هستند به کار گرفته شوند.

دوازدهم: ضمانت در مضاربه، و حکم ضمانت مضارب‌کننده:

مضارب‌کننده مورد اعتماد است و هیچ‌گونه ضرر یا خسارتی را تضمین نمی‌کند، مگر از طریق تخلف یا سهل‌انگاری شامل شروط شرعی یا محدودیت‌های سرمایه‌گذاری که بر اساس آن وارد مضاربه شده است. و در این حکم مضارب‌به‌ی فردی و مشترک مساوی هستند. و این حکم با بهانه‌ی قیاس آن بر اجاره‌ی مشترک یا با مشروط کردن تعهد دادن تغییر نمی‌شود. و ضمانت شخص ثالث مطابق با آنچه که در بند 9 مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) مجمع آمده است ممانعتی ندارد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 124 (13/6)

درمورد بیمه‌ی سلامت و استفاده از کارت‌های سلامت
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی
12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،
پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع درمورد: بیمه‌ی
سلامت و استفاده از کارت‌های سلامت، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن، با مشارکت اعضای این مجمع، کارشناسان و تعدادی از
فقیهان،

موارد زیر را تصویب نمود:

بررسی موضوع (بیمه‌ی سلامت و استفاده از کارت‌های سلامت) را
جهت صدور مصوبه‌ی ویژه‌ی آن، مطالعه و پژوهش بیشتر، به ویژه
تنظیم مفادها و شروط به دوره‌ی آینده موکول گردید.
الله متعال توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 125 (13/7) درمورد وقایع فلسطین و اماکن دیگر

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م، واقعیت امت اسلامی، شرایط عمومی آن و واقعیت جهان معاصر را نگاه می‌کند و تلاش‌های خصومت‌آمیز و تجاوزکارانه علیه اسلام و مسلمانان را که برای دو هدف زیر انجام می‌پذیرد، در نظر دارد:

● تحریف حقیقت اسلام با بدنام کردن اعتقاد مسلمانان، و زیر سؤال بردن احکام شرعی آن.

● تجاوز به مقدسات مسلمانان، اشغال سرزمین‌های آنان، به قتل رساندن آنان، سیطرت بر ثروت کشورهای آنان و کارشکنی در اقتصاد آنان.

وظیفه‌ی شرعی که بر عهده‌ی فقیهان مجمع بین‌المللی فقه اسلامی است، مسئولیت بیان احکام شرعی مربوط به احوال مسلمانان را بر آنها

واجب کرده است، و اینکه علمای اسلام گواهی درمورد آنچه را که دانستند که باید آن آشکار شود را کتمان نکنند. و این همان عهد و پیمانی است که الله متعال در لزوم بیان حقایق و حکم شرعی و تحریم از کتمان آن را با اهل علم بسته است، و تهدید به آن نموده است، و فرموده‌اند: {وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ} [البقره: 140]. ترجمه: {و چه کسی ستمکارتر از آن کسی است که گواهی و شهادتی را که از (جانب) الله نزد او می‌باشد، کتمان می‌کند؟ و الله از آنچه که انجام می‌دهید غافل نیست}. و به راستی علمای بنی اسرائیل استحقاق لعنت و دوری از رحمت الهی را به سبب کتمان علم که داشته‌اند، الله متعال می‌فرماید: {إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۚ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ} [البقره: 159]. ترجمه: {همانا کسانی که آنچه را که از دلایل روشن و هدایت نازل کرده‌ایم؛ بعد از آن که آن را در کتاب (تورات) برای مردم بیان نمودیم، کتمان می‌کنند، الله آنان را لعنت می‌کند، و لعنت کنندگان (از مؤمنان و فرشتگان نیز) آنان را لعنت می‌کنند}. و حکم این آیه به صورت عمومی آمده است تا شامل کلیه‌ی کسانی شود که وظیفه‌ی اظهار علم مورد لزوم را کتمان می‌کنند، و پیامبر ﷺ فرمود: (ما من رجل يحفظ علماً فكتمه، إلا أُتِيَ به يوم القيامة مُلْجَماً بلجامٍ من نارٍ) ترجمه: "هیچ فردی نیست که علمی را حفظ کرده سپس آن را کتمان کند، مگر او را در روز قیامت لگام زده با لگام آتشین آورده می‌شود".

(روایت ابن ماجه با سندی صحیح).

همچنین در صورت لزوم، تأخیر بیان بیشتر از وقت مورد نیاز آن جایز نیست، پس یکی از مسائل فوری ملت که نیاز به بیان و روشن شدن دارد، مسئله‌ی فلسطین و آنچه که مانند آن در برخی از کشورهای اسلامی جریان دارد، است.

مصوبه زیر را تصویب نمود:

اول: سرزمین فلسطین، سرزمین مسجد اقصا، اولین قبله از دو قبله‌ی (مسلمانان)، و سومین مسجدهایی است که سفر به مقصد آنها جایز است، و سرزمین معراج پیامبر ﷺ و سرزمین پیامبران است، فقط حق مسلمانان است. و این حق در مقابل تکلیف به نصرت دادن آن با انواع و اشکال طبق توانایی‌ها قرار دارد، هرچند ننگ‌آوران بی ثبات و تسلیم شدن ناروای تسلیم شده‌گان جریان گیرد، زیرا حجب با حق و اهل آن و علیه ظلم و ظالمان باقی خواهد ماند.

فقه‌ای امت بر حرام بودن اعتراف به دشمن غاصب نسبت به هر قسمتی از سرزمین‌های مسلمانان که غصب کرده است اجماع دارند. زیرا در آن درست‌دانستن و اقرار به تجاوزگر غاصب به غصب، ظلم و ستم او و توانمند ساختن دشمن بر تجاوزات خود، است، و اسلام بر کسانی که مورد تجاوزگری قرار گرفته‌اند، واجب کرده است که مقاومت و مبارزه با غاصب اشغالگر کنند تا زمانی که خار و ذلیل از سرزمین اشغالی بیرون رانده شوند.

دوم: واجب است بر دولت‌ها و ملت‌های اسلامی تلاش برای بازگرداندن زمین‌های اسلامی به مردم آن و مسجد اقصا را از کثیف‌کردن یهودیان اشغالگر حفاظت کنند که از آغاز دعوت اسلام به دشمنی با اسلام و مردم آن پرداخته‌اند، و هنوز هم دارند علیه آنان توطئه می‌کنند، و امروز دارای قدرت و توان گردیدند.

سوم: واجب است بر همه‌ی مسلمانان هر کدام به اندازه‌ی توانایی خود با جان و مالشان از مردم فلسطین برای دفاع از سرزمین و مقدسات خود حمایت کنند و در برابر ظلم صهیونیستی که اجازه‌ی خونریزی و کشتار کودکان و زنان بی‌گناه را داده است مقاومت کنند، و همچنین خانه‌هایشان را با استفاده از سلاح‌های کشنده‌ی جنگی مانند موشک‌ها، تانک‌ها، هلیکوپترها و هواپیماهای جنگی تخریب کرده و با استفاده از جنگ اقتصادی و تخریب زمین‌های کشاورزی، ریشه کن کردن درختان و جلوگیری از ورود آذوقه به سرزمین‌های فلسطینیان آنان را محاصره کردند.

این حمایت واجب بر کل امت اسلامی، ملت‌ها و دولت‌های آنان است، زیرا مسلمانان یک‌دست هستند، و آنان در برابر دشمنانشان یکپارچه هستند، و مؤمن برای مؤمن مانند ساختمانی است که قسمتی از آن به قسمت دیگر استحکام می‌بخشد.

چهارم: واجب بر دولت‌های کشورهای اسلامی است که از طریق سازمان‌های بین‌المللی، روابط سیاسی، اقتصادی و غیره تمام تلاش خود

را بکار گیرند تا از حمایت‌های خارجی که از لحاظ سیاسی و نظامی از دشمن برخوردار می‌شود، جلوگیری کنند.

پنجم: از جمله حقوق مردم فلسطین این است که در تمام سرزمین خود به کشور مستقلی را تأسیس کنند و پایتخت آن قدس باشد و با تمام ابزارهای مشروع از خود دفاع کرده و در برابر دشمن مقاومت کنند و برای هر مسلمانی افتخار و غنیمت است که در راه الله با شهادت بمیرد. **مجمع به امت اسلامی، حاکمان و ملت‌ها، موارد زیر را توصیه می‌نماید:**

اول: پایبندی به عقیده و شریعت اسلام:

سختی‌ها، بحرآنها و جنگ‌هایی که در داخل و خارج امت اسلامی وارد شده است، ناشی از روی گردانی از عقیده و شریعت است که شامل هدایت و یاد الله می‌باشد. الله متعال می‌فرماید: {وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا} [طه:124]. ترجمه: {و کسی که از یاد من روی گردان شود، پس بی گمان زندگانی (سخت و) تنگی خواهد داشت}. طولانی شدن روی گردانی از شریعت اسلام، شکاف‌پذیری بین حکومت‌ها و ملت‌هایشان را افزایش می‌دهد، و برداشت‌های نادرست و انحرافات فردی و جمعی را در فکر و رفتارها افزایش می‌دهد.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه‌ی خود را در دوره‌ی هفتم تأکید می‌کند؛ مبنی بر دعوت از دولت‌های کشورهای اسلامی برای دفاع از عقیده‌ی اسلام و توانمندسازی آن با شکل خالص خود از آلودگی‌ها، و

هشدارى از هر چيزى كه منجر به تخریب آن و زیر سؤال بردن اصول آن و ایجاد تفرقه می‌شود، و وحدت مسلمانان را متمایز می‌سازد. مجمع همچنین تأکید می‌کند بر آنچه که در این توصیه آمده است دعوت از دولت‌های کشورهای اسلامی که: (برای اجرای احکام اسلامی تلاش کنند و آن را به عنوان روشی در تنظیم روابط سیاسی خود: محلی و جهانی، در نظر بگیرند).

دوم: نصرت مسلمانان:

مسلمانان در هر کجایی باشند، امت یکپارچه‌ای هستند که عقیده‌ی توحید آنان را در کنار هم جمع کرده است، و شریعت و قبله‌ای یکسان آنان را به همدیگر پیوند داده است و مانند یک بدن هستند، که اگر قسمتی از آن به درد آید، همه‌ی قسمت‌های دیگر به درد می‌آید، همانطور که از پیامبر ﷺ روایت شده است، پس نصرت (مسلمانان) در هر جایی که باشند، اگر مورد تعرض قرار گیرند یا سرزمینشان غصب شود و یا بلائی بر آنان نازل شود، واجب است، الله متعال فرموده‌اند: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ [التوبة: 71]. ترجمه: ﴿و مردان مؤمن و زنان مؤمن دوستان (و یاوران) یکدیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند﴾.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: د:

"الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلَمُهُ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً، فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ

كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ترجمه: "مسلمان برادر مسلمان است، به او ستم نمی‌کند و به او خیانت نمی‌کند، و هر کسی نیازمندی برادرش را بر طرف سازد، الله متعال نیازمندی او را بر طرف می‌سازد، و هر کسی غم و اندوه مسلمانی را بر طرف سازد، الله متعال با آن، غم و اندوه‌های روز قیامت او را بر طرف می‌سازد". (روایت مسلم، حدیث شماره: 1830).

و نصرت با نفس، مال، حمایت معنوی و سیاسی و مانند آنها صورت می‌گیرد، به طوری که متناسب با قابلیت‌ها، احوال‌ها و شرایط‌های متغیر باشد.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر توصیه‌ی تصویب شده‌ی این مجمع در هفتمین دوره‌ی خود تأکید می‌کند، که در آن از کشورهای عربی و اسلامی درخواست کرد تا از مسلمانانی که در مناطق مختلف جهان تحت آزار و اذیت قرار می‌گیرند، کمک کنند، و از مسائل آنان حمایت کنند و با تمام ابزارهای موجود از تجاوز علیه آنان جلوگیری کنند.

سوم: حرام بودن تجاوزگری در اسلام:

اسلام از تجاوزگری‌های ناروا نهی کرده است و این شامل ایجاد رعب و وحشت در دل افراد آمن و بی‌گناه می‌شود که خون آنان محفوظ است، بنابراین هرگونه تجاوز از این نوع، تروریسم حرام است.

مهیا ساختن تجهیزات و نیرو برای ایجاد رعب و وحشت برای دشمن، امری شرعی است که الله متعال در مورد آن فرموده‌اند: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ} [الأنفال: 60]. ترجمه: {و آنچه که از نیرو در توان دارید؛ برای (مقابله با) آنان آماده‌سازید، و (همچنین) از اسبان بسته (ی ورزیده، و مهیا برای جهاد) تا به وسیله‌ی آن دشمنانِ الله و دشمنانِ خود را بترسانید، و (همچنین) دشمنانِ دیگری غیر از آنان را که شما نمی‌شناسید و الله آنان را می‌شناسد (بترسانید) و هر چیزی را که در راه الله خرج می‌کنید، (پاداشش) به تمام و کمال به شما داده می‌شود، و به شما ستم نخواهد شد}.

بی‌تردید که، هر کسی در مقابل غصب‌کننده‌ی سرزمینش، یعنی اشغالگر میهنش با تمام امکانات دفاع کند، کار مشروع و واجبی را انجام داده است و این مصداق ایستادگی ملت فلسطین در برابر اشغالگران صهیونیست است که همه‌ی حقوق را پایمال کردند.

و از ظلم و تاسف بار این است که برخی از کشورهای بزرگ در مسئله‌ی فلسطین به صورت دوگانه عمل می‌کنند و صاحب حق در زمین خود و دفاع‌کننده از ناموس و سرزمینش را تروریست می‌دانند، و در مقابل ظالم تجاوزگر بر تمامی ارزش‌های انسانی با استفاده از سلاح‌های ویرانگر و جایز دانستن ریختن خون و زیر پا قرار دادن تمامی هنجارها و قوانین بین‌المللی را، مدافع و مغلوب بر امر خود می‌دانند.

همچنین از ظلم و تروریسم وحشتناک آن است که، نام تروریسم را بر اسلام بچسبانیم، بلکه اسلام دین اعتدال و میانه‌روی است. و همچنین

مبارزه با تعدادی از انجمن‌های دعوتگر و خیریه و بنیادهای مالی اسلامی به نام تروریسم، تقدیم هیچ دلیل و مدرک برای ثبوت آن.

چهارم: اخلاق اسلامی:

جهان امروز به شدت به اخلاق اسلامی در صلح و جنگ نیاز دارد تا میزان عدالت که آسمانها و زمین بر آن استوار است، حکمران شود و ظلم، استکبار و فساد که در جهان امروز حاکم است را به دور اندازد، زیرا عامل انقلاب‌ها و بلاها، تقسیم دنیا به طبقات و تسلط کشورهای دارای قدرت و ثروت و علم، که الله متعال عدالت را واجب گردانده و پیامبران را برای آن فرستاده و کتاب‌های خود را برای آن نازل کرده است تا مردم بر حق و عدالت حکم کنند، الله متعال می‌فرماید: {لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ} [الحديد: 25]. ترجمه: {به راستی که پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم، و همراه با آنان کتاب (آسمانی) و میزان (عدالت) را نازل کردیم}.

پنجم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از جناب دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی، سخنرانی مهم تکمیلی که به نیابت از وی توسط معاون دبیرکل در امور سیاسی و اقلیت‌های اسلامی ایراد شد، قدردانی می‌کند، که در آن آمده است: (به راستی این دوره‌ی قابل تقدیر شما در شرایطی بسیار دقیق و حساس برگزار می‌شود، که چالش موجودیت ما بیش از هر زمان دیگری افزایش یافته است، زیرا تجاوزگری امروز بر ما، پایه‌های سرنوشت ما را تهدید می‌کند و ما را در واقعیتی تلخ قرار

می‌دهد که مستلزم آن است، ما متحد و یکپارچه و با عزم استوار باشیم و مصمم به دفاع از مقدسات و میراث خود در سطح کشورها و ملت‌ها باشیم.

شما وسعت گستاخی و استکبار دشمن صهیونیستی و تشدید غریزه‌ی جنون آمیز تجاوزگری آن را می‌بینید، این دشمن که یک جنگ مستمر و نابودگری را علیه ملت دلاور فلسطین، به ناحق و ظالمانه بر اساس تکبر و استکبار خود و با برخورداری از حمایت‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی کور و بی‌قید و شرط خارجی، به راه انداخته است، تمام منطقه را در آستانه‌ی یک انفجار ویرانگر مستمر قرار داده است.

علاوه بر فلسطین، جنگی سخت و جنگی با اهداف مبهم در سرزمین مصیبت زده‌ی اسلامی افغانستان برپا است، و در آن پیرمردان، زنان و کودکانی که هیچگونه دخالتی ندارند با آتش آن می‌سوزند.

بنابراین مصونیت ذات اسلامی در برابر عوامل خارجی حاصل از تحولات سیاست بین‌الملل به دلیل نقش مهمی که در تشکیل دهی به دیدگاه‌های عموم مردم، ریشه‌یابی اندیشه و تعمیق قدرتی که تعلق به تمدن اصیل اسلامی دارد، به طوری که هر چقدر توان حملات خشونت بار بر علیه آن نیرومند باشد، هیچ راهی برای ریشه کن کردن وجود ندارد، زیرا هدایت بشری از لحاظ اعتقادی و علمی قضیه‌ی اساسی می‌باشد که فراتر از همه‌ی مسائل است، زیرا ارتباط تنگاتنگی با سرنوشت امت دارد و از این جهت موضوعی می‌باشد که شایسته است

به آن توجه شود و آن را به شکل عمل جدی و سازنده برجسته کرد، که دستاورد تمدنی مهمی در میان پایه‌هایی است که جنبش مسلمانان بر آن استوار می‌باشد).

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 126 (13/8) درمورد حقوق انسان در اسلام

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در سیزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در کویت، مورخه‌ی 12-7 شوال 1422 هـ. ق، برابر با 22-27 دسامبر 2001م،

با اعتقاد به اینکه الله -جل جلاله- کرامتی را که اساس حقوق و تکالیف است، به انسان عطا فرموده و انسان را موظف به تحمل حقوق پروردگارش، حقوق خویش، حقوق هم‌نوعانش و حقوق اجزای محیط پیرامونش کرده است، و یک نگاه عمیق، شمولی و بی‌طرفانه‌ی به تشریع اسلامی، انسان را بر قطعی بودن صلاحیت آن برای جامعه‌ی بشریت و هماهنگی آن با سرشت انسان و هستی، متوجه می‌سازد و همین امر باعث شده است که اسلام به عنوان دین سرشت‌نامیده شود. چنانکه الله متعال بر آن شهادت داده، و فرموده: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾ [الروم:30]. ترجمه: {پس روی خود را با حق گرایی (و اخلاص) به سوی دین استوار کن، فطرت الهی است،

که (الله متعال) مردم را بر آن آفریده است، و حقوق انسان در اسلام عبارت است از برتری که از گرامی‌داشت الهی که الله متعال به انسان بخشیده به وجود آمده است و همه مردم را برای احترام آن طبق ضوابط و شرایط شریعت موظف ساخته است.

و اعتقاد به آنچه امت اسلام بر آن متفق القول است که شریعت اسلامی در هر زمان و مکانی معتبر است و اعتقاد به نگهداری حق مردم در ویژگی‌های فرهنگی و دینی خود که آنان را متمایز می‌سازد و اعتقاد به حق هر جامعه و هر ملتی که بر اساس سیستم و قوانینی که برای خود در نظر می‌گیرد، حکومت کند، و با توجه به همه‌ی موارد فوق، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مفاد اعلامیه‌ی قاهره در مورد حقوق بشر در اسلام که توسط وزرای خارجه‌ی کشورهای اسلامی در مورخه‌ی 14 محرم 1411 هـ. ق، برابر با 5 اوت 1990 م، صادر شد، تأکید می‌کند، و همچنین آنچه در سمینار حقوق بشر توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در جده، مورخه‌ی 8-10 محرم 1417 هـ. ق، برابر با 25-27 مه 1996 م صادر شده است،

در حالی که مردم مسلمان خویش بدون تردید در احوال شخصی، امور زنان، پیوندهای خانوادگی و سایر زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی، به نظام‌ها و تشریعات اسلامی پایبند شده‌اند. و در بسیاری از جنبه‌های آن اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر که در سال 1948 م توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد صادر شده است، در برخی موارد در محتوا و اهداف

با آن موافق می‌باشد و در برخی موارد دیگر که در اساس مربوط به موضوع اخلاق و نظام جامعه‌ی که بر اساس دین اسلام است، مخالف می‌باشد.

و از آنجایی که شریعت اسلامی احکامی را که ضامن حفظ مقاصد آن در آفرینش است، مقرر کرده است که مهمترین آنها همان که به کلیات پنجگانه معروف است، می‌باشند، و با آنها حقوق اساسی برای انسان در روح، دین، مال، ناموس و عقلش را تضمین کرده است، چنانکه شریعت اسلامی انواع مختلف از انحرافات را با اقدامات پیشگیرانه و بازدارنده با هدف حفظ جامعه و اصلاح انحرافات، پرداخته است. آگاه باشید به اینکه در هر شریعتی، و در هر زمان و مکانی وجود دارد، اقدامات بازدارنده وجود دارد، و بسیاری از نهادها و کنفرانس‌های بین‌المللی صلاح‌بودن شریعت اسلامی را برای حل مشکلات بشریت اقرار کرده است که بر عاقلان بشریت واجب می‌کند که آن را جدی بگیرند و از آنچه در آن است استفاده کنند.

از آنجایی که منشور سازمان ملل متحد حق هر کشوری را برای گسترش حاکمیت خود در چارچوب منطقه‌ی جغرافیایی خود و جلوگیری از مداخله در امور داخلی خود تصریح می‌کند. و اینکه تشریعات خاص در کشورهای مستقل، تابع قوانین و مقررات کشورهای خارجی نیست.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سازمان‌های بین‌المللی مرتبط به حقوق بشر، صرف نظر از

مقررات و نظام‌های خود، باید از دخالت در حوزه‌های که شریعت اسلامی در زندگی مسلمانان حکم می‌کند، خودداری کنند، و این کشورها حق ندارند مسلمانان را به پایبندی به نظام‌ها و ارزش‌های خود که با شریعت و ارزش‌های مسلمانان در تضاد است، وادار کند.

دوم: ایجاد مرکز حقوق بشر وابسته به آن، و ایجاد تمهیدات لازم برای ایجاد و راه‌اندازی یک سیستم ویژه برای آن.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: مجمع از کشورها و سازمان‌های بین‌المللی و بشردوستانه می‌خواهد که برای رعایت حقوق اقلیت‌های مسلمان در کشورهای مختلف جهان و تأمین عدالت برای آنان، به‌ویژه در این زمان دشوار، تلاش کنند تا به اصل عدالت دست یابند و هر صاحب حقی به حق خود برسد.

دوم: مجمع آمادگی خود را برای ارتباط با حقوق دانان، هیأت‌ها و نهادهای علمی، بین‌المللی رسمی و ملی در سراسر جهان برای بررسی راه‌های تفاهم و همکاری در زمینه‌ی حقوق بشر اعلام می‌دارد، به گونه‌ای که تضمین‌کننده‌ی امنیت، عدالت، رفاه و زندگی شایسته باشد، و از فساد جلوگیری کند، و همزیستی بین مردم بر اساس مبانی ذکر شده‌ی قبلی را برقرار نماید، و شعار ما در این زمینه فرموده‌ی الله متعال باشد: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} [النحل: 90]. ترجمه: {به راستی،

الله متعال به عدل، احسان و بذل و بخشش به خویشاوندان دستور می‌دهد، و از فحشاء، منکر و نافرمانی نهی می‌کند، و شما را پند و اندرز می‌دهد؛ شاید به یاد آورید}. و همچنین سخن رسول الله ﷺ که در حج وداع اعلام نمودند: "إِنَّ دِمَاءَكُمْ، وَأَمْوَالَكُمْ، وَأَعْرَاضَكُمْ، حَرَامٌ عَلَيْكُمْ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا". ترجمه: "همانا خون‌ها، مال‌ها و ناموس‌های شما بر شما حرام است، مانند حرام بودن این روز شما، و در این ماه شما و در این شهر شما است."

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی چهاردهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

دوحه (دولت قطر)
8 - 13 ذوالقعدة 1423 هـ . ق
11 - 16 ژانویه 2003 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

**مصوبه‌ی شماره: 127 (14/1)
در مورد کارت‌های مسابقات**

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ. ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد: کارت‌های
مسابقات، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف مسابقه:

مسابقه معامله‌ای است که بر اساس رقابت بین دو یا چند نفر برای
دستیابی به کاری یا انجام دادن کاری با عوض (جایزه) یا بدون عوض
(جایزه) انجام می‌شود.

دوم: مشروعیت مسابقه:

(1) مسابقه‌ی بدون عوض (جایزه) در هر موردی که نصی برای

تحریم آن نباشد و موجب ترک واجبی یا فعل حرامی نشود، مشروع است.

(2) مسابقه‌ی با عوض در صورتی که دارای ضوابط زیر باشد، جایز است:

(الف) اینکه اهداف، وسایل و زمینه‌های مسابقه باید مشروع باشد.

(ب) اینکه عوض (جایزه) در مسابقه، نباید از طرف همه‌ی شرکت کنندگان باشد.

(ج) اینکه مسابقه یکی از مقاصد معتبر شرعی را محقق سازد.

(د) اینکه موجب ترک واجبی یا فعل حرامی نشود.

سوم: کارتهای مسابقه (کوپن) که قیمت آنها یا بخشی از قیمت آنها در مجموعه‌ی جوایز گنجانده می‌شود، شرعاً جایز نیست، زیرا نوعی از انواع قمار است.

چهار: شرط بندی بین دو یا چند طرف بر سر نتیجه‌ی فعل دیگران در امور مادی یا معنوی حرام است، به دلیل عمومیت آیات و احادیث ذکر شده در مورد تحریم قمار.

پنجم: پرداخت مبلغی از طریق تماس تلفنی برای شرکت در مسابقات، در صورتی که آن مبلغ یا قسمتی از آن در قیمت جوایز پرداخت می‌شود، شرعاً جایز نیست تا از خوردن مال مردم به ناحق جلوگیری شود.

ششم: ممانعتی ندارد که جایزه دهندگان صرفاً برای تبلیغ کالای خود - بدون منفعت مالی - از طریق مسابقات مشروع به‌رمند شوند، مشروط بر اینکه قیمت جوایز یا بخشی از آنها از جانب مسابقه‌کنندگان نباشد و اینکه در زمینه‌ی تبلیغ غش یا فریب دادن یا خیانت کردن به مصرف‌کنندگان نباشد.

هفتم: افزایش مقدار جایزه و کاهش آن در باخت برای برنده شدن، شرعاً جایز نیست.

هشتم: کارت‌های هتل‌ها، شرکت‌های هواپیمایی و نهادهایی که امتیازاتی می‌دهند که منافع حلال را به همراه دارد، در صورت رایگان (بدون عوض) جایز است، اما اگر با عوض باشد، به دلیل وجود جهالت در آن، جایز نیست.

توصیه‌ها:

مجمع به همه‌ی مسلمانان توصیه می‌کند که در معاملات و فعالیت‌های فکری و تفریحی خود دنبال حلال باشند و از اسراف و تبذیر پرهیزند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 128 (14/2)

درمورد حقوق بشر و خشونت بین‌المللی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت (دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ. ق، برابر با 11-16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حقوق بشر و خشونت بین‌المللی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) اسلام انسان را به خاطر انسان بودن آن، گرامی می‌دارد و به فراهم‌ساختن حقوق و رعایت حرمت‌های او اهمیت می‌دهد. و فقه اسلامی اولین فقهی است که در جهان تشریع داخلی و بین‌المللی را برای روابط انسانی در هنگام صلح و جنگ ارائه کرده است.

(2) تروریسم: تجاوز یا ترساندن یا تهدید مادی یا معنوی است که توسط دولت‌ها یا گروه‌ها یا افراد علیه یک شخص در دین یا روح وی یا ناموس یا عقل یا مال وی، بدون حق در همه‌ی اشکال و انواع آن از

فساد بر روی زمین انجام می‌پذیرد.

(3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی تأکید می‌کند که جهاد و شهادت برای گسترش و دفاع از دین اسلامی و مقدسات میهن، تروریسم نیست، بلکه دفاع از حقوق اساسی است، و برای این مردم تحت ستم و اشغال شده حق دارند که به دنبال آزادی خود، با هرگونه وسیله‌ای که آن را برایشان آرائه می‌سازد جنگ بزنند.

(4) تعریف مفاهیم خاصی از قبیل جهاد، تروریسم و خشونت که در رسانه‌های مختلف به کار می‌روند، اصطلاحات علمی است و بهره‌برداری از هیچ یک از آنها برای چیزی غیر از آنچه مورد اشاره یا مورد نظر است، جایز نیست.

(5) اما درمورد حکم نفوذ در دشمن - عملیات استشهادی - مجمع بین‌المللی فقه اسلامی تصویب کرد که آن را به دورهی آینده موکول نماید، تا پژوهش‌های مستقلی درمورد آن تهیه شود.

توصیه‌ها:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند که آیین‌نامه‌ای اسلامی درمورد قانون بین‌الملل بشردوستانه، مشابه با آیین‌نامه‌های قانونی معمول تدوین شود، سپس این آیین‌نامه به زبانهای مختلف بین‌المللی ترجمه شود و این آیین‌نامه‌ها در کتابخانه‌های دانشگاه‌ها و نهادهای سازمان ملل قرار داده شود، زیرا این بسیار مفیدتر از تکرار سخن ما است که بگوییم اسلام تروریسم را نمی‌شناسد و برای اینکه غیرمسلمانان به طور واضح و بدون ابهام بر مورد اسلام مطلع شوند.

(2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند که کمیته‌ای از اهل علم برای تدوین یک قرارداد اسلامی تشکیل شود تا با روشنی تمام، دیدگاه اسلامی در مورد ارتباط اسلام با غیر مسلمانان را بیان نماید، و این قرارداد به زبانهای مختلف بین‌المللی ترجمه شود، و از طریق دستگاه‌های مختلف رسانه‌ای معاصر پخش و منتشر شود، زیرا این راهی برای باطل کردن بسیاری از دروغ‌ها است، و توضیح‌دهنده‌ی حقیقت‌های اسلامی برای غیر مسلمانان است.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 129 (14/3)

درمورد قرارداد پیمانکاری و تعمیر: واقعیت آن، کیفیت آن،
انواع آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ . ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: قرارداد
پیمانکاری و تعمیر: واقعیت آن، کیفیت آن، انواع آن، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن، و در نظر گرفتن ادله‌ی شرعی، قواعد و مقاصد آن،
و رعایت مصالح عمومی در تصرفات و قراردادهای،

و با توجه به اهمیت قرارداد پیمانکاری و نقش گسترده‌ی آن در
احیای صنعت‌ها، و گشودن عرصه‌های گسترده‌ای برای تأمین مالی و
پیشرفت ساختن اقتصاد اسلامی،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) قرارداد پیمانکاری - قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین متعهد می‌شود در مقابل ساخت و ساز چیزی یا انجام کاری، طرف دیگر به وی هزینه‌ای بپردازد - و این قرارداد، اعم از اینکه پیمانکار کار و مواد را تهیه کند، که نزد فقیهان به استصناع معروف است، یا پیمانکار انجام کار را بر عهده بگیرد، که در نزد فقیهان اجاره برای انجام کاری نامیده می‌شود، جایز است.

(2) در صورتی که پیمانکار مواد و کار را بر عهده بگیرد، این قرارداد مشمول مصوبه‌ی شماره 65 (7/3) مجمع، درمورد استصناع قرار می‌گیرد.

(3) اگر پیمانکار فقط انجام کار را بر عهده بگیرد، پس حق الزحمه باید مشخص باشد.

(4) توافق برای تعیین قیمت، به روش‌های زیر جایز است:

(الف) توافق بر هزینه‌ای با کل مبلغ که مبتنی بر اسناد مناقصه و نقشه‌ها و مشخصات با دقت تعیین شده است، صورت بگیرد.

(ب) توافق برای تعیین قیمت بر اساس یک واحد استاندارد صورت بگیرد که در آن قیمت و مقدار هر واحد، بر اساس نقشه‌ها و طرح‌های مورد توافق تعیین می‌گردد.

(ج) توافق برای تعیین قیمت بر اساس قیمت هزینه شده‌ی واقعی و درصدی از سود. در این صورت پیمانکار باید داده‌ها و صورت حساب‌های مالی دقیق و مفصلی را با هزینه‌ها و مشخصات تعیین شده،

به طرف‌های مشخص شده در قرارداد ارائه دهد، سپس هزینه، به علاوه درصد توافقی، به وی تعلق می‌گیرد.

(5) قرارداد پیمانکاری، بر اساس آنچه دو طرف قرارداد بر سر آن توافق کردند، جایز است که شامل شرط جزایی باشد، مگر اینکه شرایط قوهی قهریه (حوادث غیرمترقبه) وجود داشته باشد. در این صورت مصوبه‌ی شماره 109 (12/3) مجمع برای آن اعمال می‌شود.

(6) به تعویق انداختن کل قیمت یا تقسیم آن به اقساط دارای مدت معین یا بر اساس مراحل توافق‌شده برای اتمام هر مرحله از کار، در قرارداد پیمانکاری جایز است.

(7) جایز است بر روی تغییرات و اضافات توافق شود.

(8) در صورتی که پیمانکار با اجازه‌ی کارفرما و بدون توافق بر سر دستمزد، تغییرات یا اضافاتی را انجام دهد، هزینه‌ی همانند این کار به پیمانکار تعلق می‌گیرد.

(9) در صورتی که پیمانکار بدون موافقت قبلی تغییرات یا اضافاتی را انجام دهد جز آنچه تعیین شده در قیمت هیچ جبران خسارت مازاد تعیین نشده و هزینه‌ی اصلاحات یا اضافات به وی تعلق نمی‌گیرد.

(10) پیمانکار در صورت تخطی، تجاوز یا مخالفت با مفاد قرارداد، تضمین‌کننده است، و همچنین عیوب و اشتباهاتی را که مرتکب شده، تضمین می‌کند. اما آنچه که توسط کارفرما یا به سبب قوهی قهریه (حوادث غیرمترقبه) ایجاد شده، را تضمین نمی‌کند.

(11) اگر کارفرما بر پیمانکار شرط کند که خودش کار را انجام دهد، جایز نیست پیمانکار با پیمانکار دیگری در پنهان توافق کند.

(12) اگر کارفرما بر پیمانکار شرط نکند که کار را خودش انجام دهد، جایز است که با پیمانکار دیگری در پنهان توافق کند، مگر اینکه انجام کار معینی برای خود پیمانکار در نظر گرفته شده باشد، که دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است و در آن دستمزدهای مختلف متفاوت است.

(13) پیمانکار مسئولیت کار پیمانکاران فرعی خود را بر عهده دارد، و مسئولیت پیمانکار اصلی در قبال کارفرما، مطابق با قرارداد باقی می‌ماند.

(14) در قرارداد پیمانکاری قید انکار ضمانت برای پیمانکار قابل قبول نیست.

(15) مشروط کردن ضمانت برای مدت معینی جایز است.

(16) در قرارداد پیمانکاری، شرط برائت از عیوب در طول مدت ضمانت مندرج در قرارداد قابل قبول نیست.

توصیه‌ها:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند، برخی از انواع قراردادهای پیمانکاری، مانند قراردادهای موسوم به (B.O.T)، یعنی ساخت، مالکیت، مدیریت و انتقال مالکیت مورد مطالعه قرار گیرند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 130 (14/4)

درمورد شرکت‌های معاصر: شرکت‌های نگهدارنده و غیره
و احکام شرعی آنها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ . ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: شرکت‌های
معاصر: شرکت‌های نگهدارنده و غیره، و احکام شرعی آنها، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف شرکت‌های معاصر:

(1) شرکت‌های مالی: شرکت‌هایی هستند که بدون توجه به شخصیت
مستقل هر یک از سهامداران، در تأسیس و تشکیل آنها به سرماییه‌ی
شریکان وابسته بوده و سهام آنها قابل معامله است. و به قسمت‌های زیر

تقسیم می‌شود:

(الف) شرکت سهامی: شرکتی است که سرمایه‌ی آن به سهام مساوی قابل معامله تقسیم می‌شود و هر شریکی در آن به میزان سهم خود در سرمایه مسئولیت بر عهده دارد.

(ب) شرکت توصیه در سهام: شرکتی است که سرمایه‌ی آن متشکل از سهام قابل معامله است و شریکان در آن بر دو قسمت هستند: شریکان تضامنی که مسئولیت کامل تضامنی بدهی‌های شرکت را بر عهده دارند و شریکان با مسئولیت محدود به مقدار سهامشان مسئولیت بر عهده دارند.

(ج) شرکت با مسئولیت محدود: شرکتی است که سرمایه‌ی آن متعلق به تعداد محدودی از شریکان است که از تعداد معینی تجاوز نمی‌کنند (این بر اساس قوانین مختلف متفاوت است) و مسئولیت شریکان محدود به میزان سهم هر یک از آنان در سرمایه شرکت است، و سهام آن قابل معامله نمی‌باشد.

(2) شرکت‌های اشخاص: شرکت‌هایی هستند که ساختارشان بر اساس اشخاص شریکان در آنها پایه‌گذاری می‌شود، به طوری که اشخاص در آنها دارای اعتبار هستند و یکدیگر را می‌شناسند و هر یک به دیگری اعتماد دارند. و به انواع زیر تقسیم می‌شوند:

(الف) شرکت تضامنی: شرکتی است که بین دو یا چند نفر به قصد تجارت منعقد می‌شود، مشروط بر اینکه سرمایه را در بین خود تقسیم

کنند و شخصاً و تضامناً مسئول کلیه اموال خصوصی خود در برابر بدهکاران شرکت می‌باشند. این شرکت اصلاً بر اساس آشنایی شخصی بین شریکان پایه‌گذاری می‌شود.

(ب) شرکت توصیه ساده: شرکتی است که بین یک یا چند نفر از شریکان که مسئول و متضامن می‌باشند و بین یک یا چند نفر که صاحبان سهام هستند و خارج از مدیریت شرکت می‌باشند و به شریکان توصیه‌کننده نامیده می‌شوند، پایه‌گذاری می‌شود و مسئولیت‌شان به اندازه‌ی سهام آنان در سرمایه محدود است.

(ج) شرکت مشترک: شرکت پنهانی است که شخصیت حقوقی ندارد و بین دو یا چند نفر که هر کدام سهم مشخصی در سرمایه دارند، تشکیل می‌شود و بر سر تقسیم سود و زیان ناشی از یک فعالیت تجاری یا بیشتر که توسط شریکان یا یکی از آنان به نام خود انجام می‌دهد، به توافق می‌رسند، و در حق کسی که مستقیماً در آن فعالیت می‌کند مسئولیت محدودی دارد.

(3) شرکت هلدینگ و نگهدار: شرکتی است که دارای مالکیت سهام یا نصیب معینی در سرمایه‌ی یک شرکت یا چند شرکت‌های دیگر مستقل از آن دارد، به نسبتی در اختیار دارد که قانوناً امکان کنترل مدیریت و تنظیم برنامه‌های کلی آنها را داشته باشد.

(4) شرکت چند ملیتی: شرکتی متشکل از مجموعه‌ای از شرکت‌های تابعه است که دارای یک مرکز اصلی واقع در یک کشور می‌باشد، در

حالی که شرکت‌های تابعه‌ی آن در کشورهای مختلف دیگر واقع می‌باشند، و اغلب تابعیت آن کشورها را کسب می‌کنند. و مرکزیت آنها از طریق یک استراتژی اقتصادی یکپارچه با هدف دستیابی به اهداف سرمایه‌گذاری معینی با شرکت‌های تابعه مرتبط می‌باشد.

دوم: تأسیس شرکت‌ها در اصل جایز است، مشروط بر اینکه فعالیت‌های آنها عاری از محرمات و موانع شرعی باشد، و در صورت حرام‌بودن منشأ فعالیت‌های آنها مانند بانک‌های ربوی یا شرکت‌هایی که کلیه‌ی فعالیت‌های آنها یا برخی از معاملات آنها حرام است، مانند خرید و فروش مواد مخدر، ناموس (مردم) و خوک، پس این شرکت‌ها حرام هستند و مالکیت سهام آنها یا تجارت با آنها جایز نیست. همچنین باید از فریبکاری و جهالت منتهی به اختلاف و سایر اسباب دیگری که موجب بطلان یا فساد شرکت‌ها در شریعت می‌شود، مبرا باشد.

سوم: برای شرکت، انتشار سهام دارای نرخ بهره یا سهام دارای مزایا یا اوراق قرضه حرام است.

چهارم: در حالت وقوع خسارت در سرمایه، باید هر یک از شرکا سهم خود را از خسارت به نسبت مشارکتش در سرمایه، متحمل شود.

پنجم: سهامدار یک شرکت به اندازه سهامی که در اختیار دارد، دارای سهم مشترکی از دارایی‌های آن شرکت است. و مالکیت خود جنس تا زمانی که به هر دلیلی به دیگری منتقل نشده است، اعم از خروج یا غیره، بر عهده‌ی می‌باشد.

ششم: آنچه که مربوط به نحوه‌ی به پرداختن زکات سهام در شرکت‌های هُلدینگ و شرکت‌های چند ملیتی است، به دو مصوبه‌ی مجمع با شماره: 28 (4/3) در دوره‌ی چهارم، و مصوبه‌ی شماره: 121 (13/3) در دوره‌ی سیزدهم، مراجعه شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 131 (14/5)

درمورد مسئولیت راننده‌ی وسایل نقلیه‌ی عمومی در قتل
غیر عمد و تعدد کفاره‌ی آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ. ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مسئولیت
راننده‌ی وسایل نقلیه‌ی عمومی در قتل غیر عمد و تعدد کفاره‌ی آن، و پس
از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

▪ به تعویق انداختن موضوع، برای بررسی مسائل شرعی زیر و
تهیه‌ی مطالعات مستقل درمورد هر مسئله:

(1) تعدد کفاره به مقدار تعدد قتل.

(2) گزینه‌های جایگزین فقدان عاقله (بستگان ذکور نسبی جانی) یا
ناتوانی تحمیل دیه از سوی آنان.

(3) سلب ارث از قاتل غیر عمد.

الله متعال توفیق دهنده است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 132 (14/6) درمورد عقود اذعان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ. ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عقود اذعان،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) قراردادهای اذعان یک اصطلاح حقوقی معاصر غربی است که
برای قراردادهایی که بر اساس ویژگی‌ها و شرایط زیر دآوری می‌شود:
(الف) قرارداد مربوط به کالاها یا بهره‌هایی است که همه‌ی مردم به
آن نیاز دارند و آنان بی‌نیاز نمی‌باشند، مانند آب، برق، گاز، تلفن، پست،
حمل و نقل عمومی و غیره.

(ب) انبار یا سیطرت کردن بر موجب آن کالاها یا منفعت‌ها یا

خدمات به گونه‌ی قانونی یا فعلی یا حداقل به طوری که رقابت را در مورد آن خیلی محدود می‌سازد.

(ج) انحصار طرف تعیین کننده برای تصویب نمودن جزئیات و شرایط قرارداد، بدون اینکه طرف مقابل حق بحث یا فسخ یا تغییر چیزی از آن را داشته باشد.

(د) صدور ایجاب (پیشنهاد) خطاب به عموم مردم، حالیکه در جزئیات و شرایط آن یکپارچه و به صورت مستمر باشد.

(2) قرارداد اذعان با جمع شدن و ارتباط ایجاب و قبول تقدیری معنوی منعقد می‌شود، و عبارتند از هر آنچه که از لحاظ عرفی حاکی از رضایت دو طرف قرارداد و توافق اراده‌ی دو طرف برای انعقاد آن است، مطابق با شرایط و جزئیات ارائه‌شده توسط طرف ایجاب، بدون شرط گذاشتن لفظ، نوشتن یا نوع خاصی باشد.

(3) با توجه به امکان بودن کنترل طرف متسلط بر قیمت و شرایط که در قراردادهای اذعان مقرر می‌کند و ستم او که منجر به زیان به مردم می‌شود از لحاظ شریعت واجب است که کلیه‌ی قراردادهای اذعان از ابتدا تحت کنترل دولت باشد، (یعنی قبل از اینکه برای معامله به عموم مردم عرضه شوند) تا آنچه را که عادلانه است از سوی دولت مقرر شود و آنچه را که برای طرف قبول کننده ظلم است، مطابق با آنچه که عدالت اقتضا می‌کند، یا اصلاح کند یا لغو کند.

(4) قراردادهای اذعان - از لحاظ فقهی - به دو بخش تقسیم می‌شود:

اول: آنچه که آنچه که عادلانه باشد و شرایط آن شامل ظلم به طرف قبول کننده نباشد، از لحاظ شرعی معتبر بوده و برای دو طرف، لازم اجرا است و دولت یا قوه قضائیه به دلیل انتفایی موانع شرعی، حق ندارند با فسخ یا تعدیل در آن دخالت کنند، زیرا طرف کنترل کننده کالا یا منفعت بذل کننده است و از فروش آن به تقاضا کننده، به قیمتی که شرعاً بر او واجب می‌باشد، خودداری نکرده است، و آن قیمت عبارت است از قیمت همانند آن (یا با اندکی زیان در آن، با این اعتبار که شرعاً قابل چشم‌پوشی از آن مقدار عفو می‌شود، به دلیل دشواری اجتناب از آن در قراردادهای مبادله‌ی مالی و در عرف مردم بخشش در آن شهرت یافته است)، و به دلیل اینکه فروختن در حالت اضطرار و دشواری با قیمت عادلانه به اتفاق فقیهان معتبر است.

دوم: آنچه که مستلزم ظلم بر طرف قبول کننده باشد، زیرا قیمت در آن ناعادلانه است (یعنی در آن زیان زیادی وجود دارد) یا شامل شرایط خودسرانه‌ی مضر برای قبول کننده است. در این صورت، دولت باید در ابتدا در آن دخالت کند (قبل از اینکه برای معامله عرضه شود) با قیمت گذاری اجباری عادلانه، که بی‌عدالتی و ضرر را از مردمی که نیاز به خرید آن کالاها یا مزایا هستند را رفع کند، و این دخالت با کاهش قیمت اغراق آمیز به قیمت همانند آن کالا یا از طریق لغو یا تعدیل شرایط ناعادلانه به گونه‌ای که بین دو طرف عدالت برقرار شود، عمل کند و بر اساس:

(الف) اینکه دولت (سرپرست) شرعاً مکلف است، ضرر و زیان احتکار فردی یا شرکتی برای یک کالا یا مزایا که برای عموم مردم ضرورت دارد، هنگام از فروش آن به قیمت عادلانه‌ی همانند آن (یعنی قیمت همانند آن کالا یا مزایا) خوداری شود، را رفع نماید، و با قیمت گذاری اجباری منصفانه، که تضمین‌کننده‌ی حمایت از هر دو حق باشد: حق مردم برای جلوگیری از خسارت ناشی از تجاوز احتکارکننده در قیمت‌ها یا شرایط، و حق احتکارکننده با پرداخت هزینه‌ی عادلانه به ایشان.

(ب) در این قیمت‌گذاری تقدیم مصلحت عمومی - که مصلحت مردمی است که نیاز به خرید کالاها یا مزایا به قیمت منصفانه هستند - بر مصلحت خصوصی است که مصلحت احتکارکننده‌ی ظالم با خودداری او از فروش آن کالاها یا مزایا است، مگر در مقابل سود گزاف یا شرایط ناعادلانه؛ زیرا در قواعد فقهی ثابت شده، مقرر گردیده که (مصلحت عمومی بر مصلحت خصوصی مقدم تر است) و اینکه (ضرر خصوصی برای جلوگیری از ضرر عمومی متحمل می‌شود).

(5) در نمایندگی‌های انحصاری وارداتی بین سه احوال تفاوت قائل می‌شود:

اول: محصولی که مربوط به نمایندگی انحصاری است، نیاز عمومی یا خاصی در آن به گروهی از افراد نباشد، از این‌رو که چون شامل کالایی یا مزیت تفریحی است که می‌توان از آن صرف نظر کرد یا

اینکه ضرورت یا نیازی مشخصی در آن وجود نداشته باشد، از این‌رو که همانند یا جایگزین آن در بازار با قیمت منصفانه وجود داشته باشد، در این صورت نمایندگی واردکننده حق دارد که آن را با قیمتی که با خریدار به توافق می‌رسد، بفروشد و دولت یا قوه قضائیه حق دخالت در قیمت‌گذاری آن را ندارند، زیرا اصل شرعی در صحت قراردادها رضایت دو طرف است، و تعهدات ملزم‌کننده آن چیزی است که دو طرف قرارداد بر خود تحمیل می‌کنند، و به دلیل اینکه صلاحیت صاحب نمایندگی بر کالای تولیدی و احتکارش بر آن (از لحاظ معنای لغوی احتکار) شرعاً جایز است، زیرا او حق دارد آنچه را که در اختیار دارد، و با قیمتی که به آن راضی است بفروشد، زیرا آن دارای ظلم یا ضرری برای عموم مردم نیست، در این صورت بر او قیمت‌گذاری در آن جایز نیست.

دوم: اینکه در آن ضرورت یا نیاز عمومی یا خاص، مربوط به نمایندگی انحصاری وجود داشته باشد و نماینده با قیمت منصفانه‌ای برای آن تعیین کرده باشد، و در آن زیان زیادی یا تسلط ظالمانه‌ی نیست، در این صورت دخالت دولت برای قیمت‌گذاری در آن جایز نیست، زیرا ویژگی گذاشتن و احتکار او در این کالا، تصرف مشروع در اموال خود اوست، و در آن ظلمی بر کسی نشده است و ضرری به مردم نیازمند نرسیده است، بنابراین تجاوزی برای او نشود.

سوم: اینکه ضرورت یا نیاز عمومی یا خاص مربوط به نمایندگی

انحصاری وجود داشته باشد و نماینده از فروش آن خوداری کند، مگر با زیان زیاد یا با شرایط ظالمانه حاضر به فروش آن می‌شود. در این صورت، دولت باید برای رفع ظلم از افراد نیازمند با تعیین قیمت‌گذاری اجباری بر این نماینده انحصاری دخالت کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 133 (14/7)

درمورد مشکل دیرکردها در بنیادهای مالی اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت (دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ. ق، برابر با 11-16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مشکل دیرکردها در بنیادهای مالی اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: روش رسیدگی به مشکل دیرکردها که بنیادهای مالی اسلامی با آن مواجه هستند، با روش رسیدگی بانک‌های متعارف متفاوت است، از این‌رو که بانک‌های متعارف با سود حرام معامله می‌کنند، بنابراین مناسبت است که بر ممنوعیت سود بانکی با توجه به موارد زیر تأکید شود:

(الف) وظایف بانک‌های متعارف:

قوانین تنظیم‌کننده‌ی کار بانک‌ها، آنها را از فعالیت در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری بر اساس سود و زیان باز می‌دارد. زیرا آنها سپرده‌ها را از مردم به عنوان بدهی دریافت می‌کنند و وظایف خود را - همانطور که حقوق‌دانان و اقتصاددانان می‌گویند - به دادن بدهی و وام‌گرفتن با بهره، و ایجاد اعتبار از طریق وام دادن آن سپرده‌ها با سود، محدود می‌کنند.

(ب) رابطه‌ی بین بانک‌های متعارف و سپرده‌گذاران:

کیفیت‌ساختن شرعی و قانونی رابطه‌ی بین سپرده‌گذاران و بانک‌ها، رابطه‌ی بدهکارانه است نه نمایندگی، و این همان چیزی است که در قوانین و مقررات بانک‌ها مقرر گشته است، زیرا نمایندگی در سرمایه‌گذاری قراردادی است که به موجب آن شخص دیگری را با مبلغ مالی که به نفع مالک سرمایه است، در ازای دستمزد معین با مبلغ تعیین شده یا درصد معینی از مال سرمایه‌گذاری شده، به عنوان نماینده‌ی سرمایه‌گذاری تعیین می‌کنند، و اجماع علماء منعقد شده است که وکالت دهنده، مالک مال سرمایه‌گذاری است، و سود آن متعلق به اوست همانگونه که زیان آن هم متعلق به اوست و نماینده و وکیل در صورت انعقاد قرارداد بر اساس کارمزد، حق همان کارمزد تعیین شده را دارد که در قرارداد نمایندگی تعیین شده است. بر این اساس بانک‌ها نماینده و وکیل سپرده‌گذاران در سرمایه‌گذاری سپرده‌های آنان نیستند، زیرا این

سپرده‌ها با واریز کردن آنها به بانک‌های متعارف و ضمانت کردن آنها از سوی بانک‌ها، عبارت از بدهی‌هایی هستند که حق تصرف به همراه تعهد استرداد آنها را دارد، و بدهی‌ها با همانند خود و بدون در نظر گرفتن هیچ شرط اضافی تحویل می‌شود.

(ب) سود بانک‌های متعارف از ربای حرام در شریعت است:

سود بانک‌ها از سپرده‌ها، شامل ربای حرام است که شریعت آن را در قرآن و سنت حرام نموده است، و این حکم از زمان صدور مصوبه‌ها و فتوای دومین کنفرانس اسلامی برگزار شده توسط مجمع پژوهش‌های اسلامی در قاهره، مورخه‌ی 1385 هـ. ق برابر با ماه می 1965 م، بر آن تأکید شده است، این کنفرانس که با حضور هشتاد و پنج نفر از فقیهان بزرگ امت برگزار شد، و در آن نمایندگان سی و پنج کشور اسلامی حضور داشتند و در بند اول مصوبه‌های آن مقرر شده که: سود انواع بدهی‌ها ربای حرام است. و پس از آن پی در پی مصوبه‌ها و توصیه‌های کنفرانس‌های متعددی بر آن تأکید کرده است، از جمله:

- اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد اسلامی که در مکه‌ی مکرمه در سال 1396 هـ. ق/1976 م، با حضور بیش از سیصد نفر از عالمان، فقیهان و کارشناسان اقتصادی و بانکداری برگزار شد، بر حرام بودن سود بانکی تأکید شد.

- دومین کنفرانس بانک‌های اسلامی که در کویت، مورخه‌ی

1403 هـ. ق/ 1983 م برگزار شد که بر همین معنا تأکید شده است.

• مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در دومین دوره‌ی خود در جده، مورخه‌ی 1406 هـ. ق ربیع الآخر/ دسامبر 1985 م، با صدور مصوبه‌ی شماره 10 (2/10) خود بیان داشت: هر افزایشی یا سودی در بدهی در مقابل به تعویق انداختن آن که وقت پرداخت آن فرا رسیده و بدهکار قادر به پرداخت آن نیست و همچنین افزایش یا سود بر بدهی از ابتدای انعقاد قرارداد، این دو نوع ربای حرام است که شرعاً جایز نمی‌باشد.

• مجمع بین‌المللی فقه اسلامی تابع اتحادیه‌ی جهان اسلامی در مکه‌ی مکرمه که در نهمین دوره‌ی برگزار شده‌ی خود، در سال 1406 هـ. ق/ 1986 م تأکید کرد: هر چه که از طریق سود ربوی حاصل شود، مالی است که شرعاً حرام می‌باشد.

• کمیته‌ی فتوای الازهر نیز بر حرام بودن سود سندات سرمایه‌گذاری (الف، ب) تأکید کرده است، زیرا تحت عنوان بدهی دارای سود ربوی است، و بدهی دارای سود، ربا است و ربا حرام می‌باشد.

• فتوای شیخ دکتر محمد سید طنطاوی مفتی مصر در آنگاه، در مورخه‌ی 1409 هـ. ق رجب/ فوریه 1989 م، آمده است که: سپرده‌گذاری اموال در بانک‌ها، بدهی به آنها یا بدهی گرفتن از آنها به هر نوعی از انواع، در مقابل سود معین از پیش تعیین شده حرام است.

علاوه بر موارد فوق الذکر، فتوای بسیاری از مراجع علمی، مانند مجمع‌های فقهی کشورهای اسلامی، کمیته‌های فتوا، سمینارها و کنفرانس‌های علمی، فتواهای علما و متخصصان در امور اقتصادی و بانکداری جهان اسلام، همگی بر این معنا تأکید دارند، به طوری که مجموع کلی آنها، یک اجماع معاصر را تشکیل می‌دهد که جایز نیست نقض شود که سود بانکی حرام است.

(د) تعیین قبلی بازده سرمایه‌گذاری به صورت یکجا یا با

درصدی از سرمایه:

از امور تثبیت شده این است که قرارداد بدهی سوددار با قرارداد شرعی مضاربه تفاوت دارد، چراکه در قرارداد بدهی سود و زیان برعهده‌ی بدهکار است، در حالی که در مضاربه مشارکت در سود است و اگر ضرری رخ داد، آن را متحمل می‌شود. چنانچه پیامبر ﷺ فرموده اند: " **الْخَرَجُ بِالضَّمَانِ**". ترجمه: "خراج یا کسب و درآمد برای مشتری که ضامن کالا می‌باشد، است". (به روایت احمد و صاحبان کتاب‌های سنن با سندی صحیح). به این معنا که آنچه از سود، درآمد و افزایش کسب حاصل می‌شود، فقط برای کسی است که مخاطر نابودی، هلاکت و وارد آمدن عیب و نقص را متحمل می‌شود، و فقیهان از این حدیث قاعده‌ی فقهی مشهور "**الْغَنَمُ بِالْغُرْمِ**" را استخراج کردند. ترجمه: "کسب و درآمد در مقابل ضمانت است". همانطور که پیامبر ﷺ **"نهی عن ربح ما لم یضمن"**، ترجمه: "از کسب، درآمد و سودی که قابل ضمانت

نباشد، نهی کرده است". (به روایت صاحبان سُنن).

در طول قرون متمادی بین فقیهان و در همه‌ی مذاهب اجماع واقع شده است که تعیین سود سرمایه‌گذاری در مضاربه و سایر شرکت‌ها به مبلغ معینی درصدی از مبلغ سرمایه‌گذاری شده (سرمایه) جایز نیست. زیرا این ضمانت اصل سرمایه است که خلاف ادله‌ی صحیح شرعی می‌باشد و موجب قطع مشارکت در سود و زیانی می‌شود که موجب شراکت و مضاربه است. این اجماع ثابت و پذیرفته شده است، چون هیچ مخالفتی در آن نقل نشده است، ابن قدامه در این باره در (کتاب) "المغنی" (34/3) می‌گوید: "علمایی که قول آنان محفوظ است، بر بطلان (مضاربه‌ای) که یکی از دو (طرف قرارداد) یا هر دوی آنان برای خود درهم معلومی شرط کنند، اجماع دارند". و اجماع دلیل مستقلی برای خود است.

و مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در حالیکه این اجماع را اقرار می‌نماید به مسلمانان توصیه می‌کند که کسب و درآمد حلالی داشته باشند و برای اطاعت نمودن از الله متعال و پیامبرش ﷺ از کسب حرام پرهیز نمایند.

دوم: بدهی‌های تاخیرشده از وقت پرداخت:

(الف) در مورد شرط جزایی در قراردادها: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌های قبلی خود، در مورد شرط جزایی مندرج در مصوبه‌ی شماره 85 (9/2) در مورد سلّم، تأکید می‌کند که در آن آمده

است: (شرط جزایی بخاطر دیرکرد در تحویل کالای سَلَم جایز نیست، چون سَلَم عبارت از بدهی است، و شرط افزایش در بدهی‌ها در هنگام دیرکرد، جایز نیست). و مصوبه‌ی شماره 109 (12/3) درمورد شرط جزایی که در آن آمده است: (شرط جزایی جایز است در کلیه‌ی قراردادهای مالی قید شود، مگر در قراردادهایی که اصل تعهد در آنها بدهی است. زیرا این ربای صریح است. بنابراین، شرط جزایی - مثلاً - در قرارداد فروش اقساطی در صورتی دیرکرد بدهکار از پرداخت باقی‌مانده‌ی اقساط جایز نیست، اعم از اینکه به سبب ورشکستگی یا درنگی او باشد، و نیز در قرارداد استصناع نسبت به سازنده اگر در اجرای آنچه متعهد بوده تاخیر کند جایز نیست).

(ب) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌ی قبلی خود، درمورد بیع اقساطی مندرج در مصوبه‌ی شماره 51 (6/2)، در بندهای زیر تأکید می‌کند:

سوم: اگر خریدار بدهکار در پرداخت اقساط از موعد تعیین شده تأخیر کند، مجبورکردن وی به افزایش بدهی با شرط قبلی یا بدون شرط جایز نیست، زیرا آن ربای حرام است.

چهارم: دیرکرد بدهکار توانمند در پرداخت اقساط سر رسیده، حرام است، اما با وجود این حال، شرط تعیین جبران خسارت در حالت دیرکرد در پرداخت اقساط، جایز نیست.

پنجم: از لحاظ شرعی جایز است که در حالت که بدهکار در

پرداخت برخی از اقساط تاخیر کرده باشد فروشنده‌ی به صورت معوق پرداخت اقساط را قبل از وقت تعیین‌شده شرط بگذارد، مادامی هنگام بستن قرارداد با این شرط موافقت کرده است.

ششم: فروشنده پس از فروش، حق ندارد مالکیت کالای فروخته شده را حفظ کند، اما برای فروشنده جایز است که جهت تضمین حق خود در اقساط معوق، از خریدار بخواهد که کالای فروخته شده را نزد خود رهن بگذارد.

(ج) لازم است بانک‌های اسلامی چاره‌ای برای علل دیرکرد از پرداخت بدهی‌ها اهتمام داشته باشند چنانچه با مرابحه و قراردادهای معوق و نگرفتن راهکارهای فنی برای تامین مالی (مانند مطالعات امکان‌سنجی) و نگرفتن ضمانت‌های کافی، اهمیت داده می‌شود.

سوم: و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) اینکه بانک‌های اسلامی در مسیر خود، به رویکرد اقتصادی اسلامی و ضوابط آن پایبند باشند و اصلاحات فنی و اداری لازم را برای دستیابی به پیشرفت‌های بیشتر از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم و مشارکت برای دستیابی به توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی که یکی از مهم‌ترین مقاصد و اهداف بانک‌ها و نهادهای مالی اسلامی است، انجام دهد.

(ب) اینکه برای یافتن سازوکارهای جایگزین برای مشکل معوقات در نهادهای مالی اسلامی و ارائه‌ی مطالعه درمورد آنها برای ارائه‌ی آن

به دوره ی بعدی مجمع، بررسی شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 134 (14/8)

**درمورد سیستم نوین جهانی، جهانی‌شدن و ائتلاف‌های
منطقه‌ای و تأثیر آنها**

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در چهاردهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دوحه پایتخت
(دولت قطر)، مورخه‌ی 8-13 ذوالقعدة 1423 هـ . ق، برابر با 11-
16 ژانویه 2003م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سیستم نوین
جهانی، جهانی‌شدن و ائتلاف‌های منطقه‌ای و تأثیر آنها، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن،
با نتایج زیر رسید:

اول: مقصود از جهانی‌شدن و نظام نوین جهانی:

جهانی‌شدن در شکل و مظاهر آن، به معنای سهولت جابجایی کالاها
و اندیشه‌ها و رفع موانع بین مردم و ملت‌ها است، به گونه‌ای که در
نتیجه‌ی پیشرفت‌های فناوری معاصر، جهان بیشتر شبیه یک دهکده‌ی

کوچک جهانی شده است، و و نتیجه‌ی مفادهایی که برای تعامل بین‌المللی ابداع شده اند، از جمله: ائتلاف‌های منطقه‌ای بین‌المللی، سازمان تجارت جهانی و شرکت‌های ترانزیت بین قاره‌ها. و همراه این امر سواستفاده کردن قدرتمندان بزرگ و تاثیرات تمدن معاصر غرب، که از این قابلیت‌های مهیا برای منافع خود انجام دادن، وجود داشته که آنها را قادر ساخته تا بر بسیاری از عرصه‌های زندگی بشری کنترل و تسلط داشته باشند، بلکه این نیرومندان برای رهبری بر فرآیندهای فناوری برای یافتن مکانیسم‌ها و فرمول‌هایی عمل می‌کنند که از یک سو به آنها امکان می‌دهد توانایی‌های خود را افزایش دهند و از سوی دیگر کنترل و تسلط خود را بر چشم انداز زندگی بشر افزایش دهند.

و به آن امر نظام نوین جهانی مرتبط شده است که این نظم نوین بر اساس سازمانهای بین‌المللی و کنفرانس‌های جهانی استوار می‌باشد که شروع به پرداختن به مسائل مختلف آموزشی، اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و زیست‌محیطی با دیدگاهی کرده است که برای کسب منافع قدرتمندان بزرگ تلاش می‌کند، و در راستای عمومی ساختن مفاهیم تمدن مادی معاصر غربی حرکت می‌کند.

این نوع از جهانی‌شدن، نشان‌دهنده‌ی چالشی آشکار بر امت اسلامی و پیام الهی که بر دوشش گرفته و تمدن خردمند انسانی برپا کرده، می‌باشد که سعادت و خیر را در تمام افق‌های زندگی برای انسان به ارمغان آورده است که باعث می‌شود که علما، سیاستمداران، اندیشمندان

و رهبران امت را در عرصه‌های زندگی سیاسی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی، رسانه‌ای و غیره، متحمل مسئولیت‌های بزرگی برای دستیابی به یک نهضت جامع اسلامی می‌کند تا امت را به افق‌های سعادت و پیشرفت سوق دهد.

این امر در دو حوزه آشکارتر می‌باشد:

اول: مصونیت ساختن نسل‌های امت و همه‌ی فرزندان آن، در برابر چالش‌های تحمیل شده از رویه‌های جهانی‌سازی معاصر که زیر نفوذ غرب قرار گرفتند، مستلزم تلاش فراوان برای ساختن یک شخصیت اسلامی معاصر که توانایی در برابر چالش‌ها را داشته باشد که با آگاهی و بصیرت و بر اساس درک عمیق اسلام، و بر اساس میانه‌روی و اعتدال مقابله کند، به گونه‌ای که بتواند بین علم و ایمان، و بین اصالت و تمدن و بین پابندی به اصول و پذیرش دستاوردهای معاصر جمع‌آوری ایجاد کند. و این امر مستلزم توجه فراوان به برنامه‌های آموزشی، به ویژه تقویت مواد آموزش دینی و رد هرگونه دخالت نیروهای خارجی در این زمینه است.

دوم: سیطرت لجام در معامله با ابزارها و سازوکارهای جهان‌سازی در اختیار مسلمان باشد بر اساس طرح‌های آگاهانه و همه‌جانبه‌ای که جوامع بشری معاصر را مورد توجه قرار می‌دهد، به گونه‌ای که درک کنند و به زبانی که آگاه شوند دور از بداهه‌گویی و سطحی‌نگری یا نظریه‌پردازی محدود و جزئی، شامل حوزه‌های فکری، فرهنگی و

رسانه‌ای و با هدف دستیابی به شیوه‌های خلاقانه و دستاوردهای علمی و اقتصادی توسعه‌ای که تضمین کننده‌ی یک زندگی شایسته برای تک تک افراد جامعه باشد.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در چارچوب طرح‌های جامعی که به آن اشاره شد و بر این اساس که اسلام یک دینی جهانی است و برای صلاح و سعادت دنیا و آخرت مردم آمده است، و پایان دهنده‌ی ادیان می‌باشد که از هیچ فردی، دینی غیر از آن پذیرفته نمی‌شود.

به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) معرفی جهان بودن اسلام، و راه‌حلهایی که برای مشکلات بشری، بر اساس یک رویکرد علمی بی‌طرفانه‌ای که از همه‌ی ابزارهای موجود برای رسیدن به آن استفاده می‌کند، ارائه می‌دهد.

(2) تقویت سازمان کنفرانس اسلامی و نهادهای وابسته به آن و سایر نهادهای بین‌المللی اسلامی و فعال‌سازی نقش آنها در راستای تعمیق ائتلاف بین‌المللی اسلامی به‌ویژه در حوزه‌ی اقتصادی.

(3) ضرورت تلاش برای ایجاد بازارهای مشترک اسلامی و حمایت از پروژه‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مشترک اقتصادی، بین کشورهای عربی و اسلامی.

(4) تلاش برای دوباره ساختن مفادهای رابطه‌ی جهان اسلام، و نظم نوین بین‌المللی به گونه‌ای که استقلال کشورهای اسلامی و احترام به حاکمیت و حریم خصوصی آنها را حفظ کند، و این در راستای حفظ

هویت اسلامی مردمانشان باشد.

(5) تلاش برای ارتقای توانمندی‌های علمی و فناوری در کشورهای اسلامی، و تلاش برای بومی‌سازی فناوری‌های معاصر در آنها.

(6) تلاش برای تحکیم روابط بین ملت‌های اسلامی، و دستیابی به وحدت و یکپارچگی اسلامی در برابر همه‌ی چالش‌ها.

(7) تأکید بر مؤلفه‌های اصالت و مدرنیته در گفتمان اسلامی، و توسعه‌ی ابزارهای آن در جهت دستیابی به آگاهی راستگاران فرزندان مسلمانان، و ارائه‌ی مواضع اسلامی به جامعه‌ی بشری بر اساس پیام این دین، برای نیل به خیر و پیشرفت بشریت، به دور از افراط و تفریط از یک سو و غفلت و فاسدشدن از سوی دیگر.

(8) تلاش در جهت تثبیت مفاهیم اجتهاد در بنیادهای آموزش شرعی در دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و پژوهشکده‌ها، و در مجلس‌های فتوا و مجامع فقهی، به گونه‌ای که امت با نگاه فقهی عمیق و همه‌جانبه‌ای، با مسائل روز و مشکلات نوظهور مقابله کند، و راه‌حل‌های توانمند و مؤثری ارائه دهد.

(9) بهرمندی از وسایل ارتباطی معاصر و سازوکارهای آن در ارائه‌ی معارف راستگاران اسلامی، و برجسته ساختن سیمای درخشان این دین، به ویژه از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت.

(10) ضرورت هماهنگی کشورهای اسلامی و سازمانهای داوطلبانه‌ی آنها، در هنگام شرکت در سازمانهای بین‌المللی و

کنفرانس‌های بین‌المللی، به منظور برجسته ساختن مواضع بی‌نظیر اسلامی، به منظور حفظ مسیر بشریت که با انواع خطرهای و آفات‌های مواجه می‌شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برای امت اسلامی در مورد فلسطین و عراق

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

پس از بررسی وضعیت خطرناک کشورهای عربی و اسلامی به ویژه، فلسطین و عراق: که تروریسم دولتی که صورت می‌گیرد توسط مقامات اشغالگر اسرائیلی در فلسطین، که در آن کودکان، زنان، سالمندان و غیرنظامیان بی دفاع به قتل می‌رسند، دستگیری‌های بی‌رویه، ترورها، هجوم، تخریب منازل بر سر صاحبان آنها، تخریب زمین‌های کشاورزی و محاصره‌ی نظامی مستمر بر شهرها، روستاها و اردوگاه‌ها و در سر آن شهر قدس، شهر اسراء و معراج است، که بخشی از اعتقاد و ایمان مسلمانان می‌باشد، و همچنین محرومیت مردم فلسطین از اقامه‌ی نماز در مسجداقصا مبارک.

و با این همه تروریسم، هنوز اسرائیل مدعی سلامتی است و اینکه جنایتکارش مرد بهبودی است. و اینکه رزمندگان شهادت طلبی که از دین، جان، خاک و ناموس خود دفاع می‌کنند، تروریست هستند.

بی گمان که این اقدامات تجاوزکارانه‌ی رژیم اشغالگر اسرائیل،

تروریسم واقعی بوده و نقض آشکار حقوق بشر و میثاق‌های بین‌المللی است. همه‌ی این‌ها در مقابل چشم و گوش تمام جهانیان، به ویژه در مقابل کشورهای که مدعی حمایت از آزادی، دموکراسی، برابری و حمایت از حقوق بشر هستند، رخ می‌گیرد.

و آنچه که کشور برادرانمان عراق را در برابر تجاوز آمریکا و بریتانیا تهدید می‌کند، بی‌گمان ملت مسلمان، سرزمین و نعمت‌های آن را هدف قرار داده است، بدون توجه به فریادهای مسلمانان، برای دست کشیدن از این تجاوز آشکار و نادیده گرفتن مصوبه‌های سازمانهای عربی و اسلامی اعم از رسمی و مردمی، و بی‌توجهی به فراخوانی که از سوی کشورها و مردمان صلح طلب انجام می‌شود، بنابراین این موضع نفی همه‌ی ارزش‌ها و میثاق‌های بین‌المللی در نقض حریم کشورها، سرزمین‌ها و ملت‌های آنهاست.

با توجه به این، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از دولت‌ها و ملت‌های اسلامی می‌خواهد، حمایت‌هایی را که الله متعال و رسولش ﷺ، برای حفظ خون و جان محفوظ و حرام، واجب کرده است، عملی کنند و این بنابر فرموده‌ی الله متعال: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ} [الحجرات: 10]، ترجمه: {یقیناً مؤمنان برادر همدیگرند}. و فرموده است: {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ}. [التوبة: 71]، ترجمه: {و مردان مؤمن و زنان مؤمن دوستان (و یاوران) یکدیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند}. و فرموده‌ی پیامبر ﷺ "المؤمن للمؤمن كالبنيان، يشد بعضه بعضاً". ترجمه:

"مؤمن برای مؤمن، همانند ساختمانی است که قسمتی از آن قسمت دیگر را تقویت می‌کند". (روایت بخاری و مسلم)، و همچنین فرموده‌ی ﷺ "المسلم أخو المسلم لا يظلمه، ولا يخذله، ولا يسلمه". ترجمه: "مسلمان برادر مسلمان است، به او ستم نمی‌کند و از یاری‌رسانی به او باز نمی‌ماند و به او خیانت نمی‌کند". (روایت بخاری و مسلم).

و بنابر این آیات و احادیث، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی علاوه بر موارد فوق الذکر، بر موارد زیر نیز تأکید می‌کند:

اول: شرعاً حمایت‌کردن از متجاوزان و یاری‌رساندن به آنها در انجام اهداف تهاجمیشان، و ریختن خون معصومین بی گناه جایز نیست.

دوم: حمله به هر کشوری از کشورهای اسلامی، حمله به کل امت اسلامی محسوب می‌شود.

سوم: همه‌ی حاکمان مسلمان، شرعاً موظفند مسئولیت خود را در یاری‌رسانی بر عهده بگیرند، و وظایف خود را در قبال دین، ملت و میهن خود انجام دهند.

ستایش و سپاس مخصوص پروردگار جهانیان است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی پانزدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

مسقط (سلطنت عُمان)
14 - 19 محرم 1425 هـ . ق
6 - 11 مارس 2004 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 135 (15/1)
درمورد گفتمان اسلامی، مشخصات و چالش‌های به آن مقابله
می‌کند

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: گفتمان
اسلامی، مشخصات و چالش‌های به آن مقابله می‌کند، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن، و یادآوری آنچه که در قرآن کریم درمورد
وجوب پیمودن راه حکمت و اندرز نیکو در دعوت به سوی الله متعال
آمده است، و آنچه را که سنت و سیرت پیامبر ﷺ از متون لفظی و
الگوهای عملی برای رعایت حال مخاطبان قرار داده است، و انتخاب
روش مناسب که شایسته‌ی همان حالت را دارد، و اینکه گفتمان اسلامی

دارای اعتدال و برابر و نوعی است که بر حسب شخص مورد خطاب است،

موارد زیر را تصویب نمود:

(الف) مقصود از گفتمان اسلامی، روش بیانی است که واقعیت‌های اسلام و قوانین آن را در عرصه‌های مختلف زندگی عمومی و خصوصی نشان می‌دهد.

(ب) آنچه در شرایط کنونی درباره‌ی این موضوع مطرح می‌شود، مستلزم بروز ویژگی‌های گفتمان اسلامی و ابطال شبهات نسبت به آن می‌شود، برای دفع هجوم ظالمانه‌ی ضد اسلام و مقاومت در برابر تبلیغات رسانه‌ای است که برای مخدوش کردن حقایق آن فعالیت می‌کند.

(ج) تجدید گفتمان اسلامی به بهانه‌ی همگامی با مقتضیات و داده‌های امروزی، برای تغییر ثوابت یا ترک هیچ یک از اصول اسلام یا احکام شرعی مقرر شده، جایز نیست.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) تلاش برای ادغام تلاش‌های دعوتگران و اندیشمندان علاقمند با گفتمان اسلامی، چه در جوامع اسلامی و چه در میان غیر مسلمانان، تا آنچه را که مستلزم رویکرد قرآن و سنت، برای رساندن دعوت با حکمت و پند و اندرز نیکو می‌باشد، در نظر گرفته شود، و از آنچه که با پذیرش دعوت حق منافات دارد، اجتناب شود.

(ب) لزوم استفاده از همه‌ی ابزارهای ارتباطی و فناوری‌های روز،

برای تسهیل انتقال گفتمان اسلامی به مردم در همه‌ی سطوح مختلف.

(ج) درخواست از دولت‌های اسلامی و کسانی که می‌توانند از طریق رسانه‌ها، به‌ویژه شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی، هزینه‌ها و تلاش‌های خود را برای انتقال گفتمان اسلامی به کار ببرند تا حقایق اسلام را روشن کنند، شبهات را رفع کنند و اتهاماتی را که پیرامون آن مطرح می‌شود، خنثی کنند و تلاش کنند که از این وسایل را از هر چیزی که با اسلام منافات دارد، پاکسازی کنند.

(د) تلاش برای کوشش و نوآوری‌سازنده در روش گفتمان، به گونه‌ای که اصالت و مدرنیته را در کنار هم جمع کند، یعنی: ثوابت و ورویدادهای نوین مراعات شوند در مراعات مصالح فوری و عرف‌هایی که با موازین شرعی منافاتی ندارند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 136 (15/2)

درمورد مشارکت در شرکت متناقصه و ضوابط شرعی آن
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مشارکت در
شرکت متناقصه و ضوابط شرعی آن، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) مشارکت در شرکت متناقصه: معامله‌ی جدیدی است که شامل
تأسیس یک شرکت با پروژه‌ای درآمدزا در بین دو طرف است، که در
آن یک طرف متعهد می‌شود به تدریج سهم طرف مقابل را خریداری
کند، خواه این خرید از سهم طرف خریدار از درآمد این شرکت باشد یا
از منابع دیگری تأمین شود.

(2) مبنای مشارکت در شرکت متناقصه: قراردادی است که دو طرف منعقد می‌کنند و هر یک از آنان پس از ارزیابی، با ذکر نحوه‌ی تقسیم سود، اعم از مشارکت نقدی یا عینی، با سهمی در سرمایه‌ی آن شرکت می‌کنند، مشروط بر اینکه هر یک به اندازه‌ی سهم خود در شرکت متحمل ضرر و زیان می‌باشد.

(3) مشارکت در شرکت متناقصه، به وجود تعهد ملزم توسط فقط یکی از طرفین، برای تملیک سهم طرف دیگر از سایر شرکت‌ها ویژگی دارد، مشروط بر اینکه طرف دیگر اختیار داشته باشد، از این‌رو که با تشکیل‌کردن قراردادهای فروش هنگام تملک هر قسمت از سهم، حتی اگر با مبادله دو مفاد ایجاب و قبول باشد.

(4) جایز است که یکی از طرفین قرارداد سهم شریک خود را به مبلغ معینی و برای مدت معینی اجاره کند و هر یک از دو شریک به میزان سهم خود مسئولیت تعمیرات اساسی را بر عهده دارند.

(5) در صورت رعایت احکام عمومی شرکت‌ها و رعایت ضوابط زیر، مشارکت در شرکت متناقصه مشروعیت دارد:

الف- عدم تعهد به خرید سهم یکی از طرفین به همان ارزش سهم در زمان تأسیس شرکت، چراکه در این حالت ضمانت‌دادن توسط شریک به سهم شریک دیگر می‌باشد، بلکه قیمت فروش سهم باید در بازار با

ارزش روز فروش تعیین شود یا بر اساس آنچه که دو طرف در هنگام فروش به توافق می‌رسند.

ب- شرط تعیین نشود بر اینکه یکی از طرفین هزینه‌های بیمه یا تعمیرات و سایر هزینه‌ها را متحمل شود، بلکه به نسبت سهام بر مبنای پایهی مشارکت تحمیل شود.

ج- تعیین سود طرفین شرکت به نسبت‌های شایع، و و شرط تعیین نمودن مبلغی مقطوع از سود یا درصدی از مبلغ سهام، جایز نیست.

د- جداکردن بین قراردادهای و تعهدات مربوط به مشارکت.

هـ - منع کردن تصریح برای حق یکی از طرفین در استرداد سهم (مالی) خود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 137 (15/3) درمورد صکوک اجاره‌ای

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: صکوک
اجاره‌ای، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

(1) اصل تصور صکوک اجاره‌ای بر اساس قاعده‌ی
صادرکردن صک‌ها (یا صادرکردن سندها یا صادرکردن اوراق)
می‌باشد که منظور از آن صدور اوراق بهادار قابل معامله، بر
اساس یک پروژه‌ی سرمایه‌گذاری درآمدزا است. و هدف از
صکوک اجاره‌ای تبدیل املاک و منافع مربوط به عقد اجاره، به
اوراق بهادار (سندها) می‌باشد که مبادلات، بر اساس آن در

بازارهای دیگر انجام می‌شود. و بر این اساس، آن را به این صورت تعریف کردند: (اوراق قرضه‌ی دارای ارزش برابر هستند که نشان دهنده‌ی سهام شایع در مالکیت املاک یا منافع درآمدزا می‌باشند).

(2) صکوک اجاره‌ای نمایانگر مقدار مشخصی از پول نقد نیست و همچنین بدهی بر عهده‌ی طرف معینی نیست - خواه شخص حقیقی یا حقوقی باشد -، بلکه یک سندی است که نمایانگر قسمت شایع سهمی از مالکیت ملکی است که قابل بهره‌برداری می‌باشد، مانند مستغلات، هواپیماها، کشتی‌ها یا گروهی از املاک قابل بهره‌برداری - مشابه یا غیرمشابه - در صورتی که اجاره‌ای باشند که درآمد معینی را طبق عقد اجاره، ایجاد می‌کنند.

(3) سندهای اجاره‌ای می‌تواند اسمی باشد، به این معنا که به نام دارنده‌ی سند ثبت شده باشند و مالکیت آنها با ثبت در پیمان معینی انتقال می‌شود یا هر زمانی که مالکیت آنها تغییر کند به نام دارنده‌ی جدید ثبت می‌شوند، و همچنین امکان دارد که این سندات به حامل‌کننده‌ی آنها ثبت باشند، به گونه‌ای که مالکیت آنها با تحویل دادن انتقال می‌یابد.

(4) صدور سندها که نمایانگر مالکیت املاک اجاره‌ای و خرید و فروش آن باشند جایز است - به شرطی که دارای شرایط املاکی که ممکن است قابلیت عقد اجاره را داشته باشند -، مانند

مستغلات، هواپیماها، کشتی‌ها و همانند آنها، تا زمانی که این سندها نشان‌دهنده‌ی مالکیت املاک واقعی اجاره شده باشند که دارای درآمد مشخصی باشند.

(5) برای دارنده‌ی یک سند- یا سندهای بیشتر- جایز است که آنها را در بازار دیگری، به هر خریداری و به قیمت مورد توافق بفروشد، خواه مساوی با قیمتی که خریداری کرده باشد یا کمتر یا بیشتر، چراکه با توجه به سازگاری قیمت‌های املاک و عوامل مؤثر بازار (عرضه و تقاضا) قابل تغییر است.

(6) دارنده‌ی صکوک طبق مفاد عقد اجاره، در مهلت‌های تعیین شده در شرایط صدور آنها، منهای مخارج و لوازمی که مؤجر متحمل شده است، مستحق سهم درآمد صکوک - که همان اجرت است - می‌باشد.

(7) برای مستأجری که دارای حق اجاره‌ی فرعی ملکی می‌باشد، جایز است که صکوک اجاره‌ای را به عنوان سهام مشاع در منافی که از طریق اجاره، مالکیت آنها را کسب کرده است، به قصد اجاره‌ی فرعی آنها، صادر کند، و برای جایز بودن این نوع، شرط است که صدور صکوک اجاره‌ای قبل از انعقاد قرارداد با مستأجرین صادر شوند، اعم از اینکه اجاره‌ی فرعی به مقدار اجرت اجاره‌ی اول باشد یا کمتر یا بیشتر از آن، تفاوتی نخواهد داشت. اما در صورت انعقاد قرارداد با مستأجران، صدور این نوع از صکوک جایز نیست، زیرا در این حالت

بیانگر بدهی ناشر آنها بر مستأجران است.

(8) ضمانت اصل دارایی صکوک یا درآمد آنها توسط ناشر یا مدیریت آنها، جایز نیست و در صورت نابودی کلی یا جزئی املاک اجاره‌ای، جبران خسارت آنها بر عهده‌ی دارندگان صکوک است.
و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

• برگزاری یک سمینار تخصصی برای بررسی حکم موارد کاربردی که در برخی از پژوهش‌ها گنجانده شده و این مصوبه شامل حکمی برای آنها نبوده است، باید با بنیادهای مالی ذیربط، هماهنگی‌های لازم را انجام دهد، و برای اینکه مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بتواند مصوبه‌ی خود را در پرتو نتایج این سمینار تصویب کند، از جمله‌ی بارزترین این انواع:

(1) حکم صدور صکوکی که به تملک‌گرفتن املاک اجاره‌شده به شرط تملیک را دارند، بر کسی که آن املاک از او خریده شده است.

(2) حکم صدور صکوک و معامله با آن در اجاره‌دادن چیزی که در عهده توصیف شده است.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 138 (15/4)

درمورد اسلامی‌سازی برنامه‌های تعلیمی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: اسلامی‌سازی
برنامه‌های تعلیمی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) اینکه فرآیند اسلامی‌سازی برنامه‌های درسی، تلاش‌های
خود را برای تدوین برنامه‌های درسی تعلیم و تربیت با اهداف،
محتوا، روش‌ها و راه‌های ارزشیابی آن، در چارچوب دیدگاه کلی
و جامع اسلامی از انسان، جهان و زندگی، با هدف آماده‌سازی
انسان صالح و پایبند به ارزش‌های دین خود و قادر به انجام
وظیفه‌ی خلافت بشری در این دنیا، و تعمیر آن بر اساس

برنامه‌های درسی اسلامی است، متمرکز کند.

(2) اینکه فرآیند آموزشی و تربیتی با هدف نهادینه‌کردن و تعمیق ارزش‌های اسلامی در دل جوانان و توانمندسازی آنان برای اجرای این ارزش‌ها و عمل‌کردن به آنها، در زندگی روزمره‌ی خود باشد.

(3) تدوین موضوعات آموزشی و برنامه‌های درسی در چارچوب دیدگاه اسلامی، همراه با تلاش در جهت برجسته ساختن بینش اسلامی (عقیده، شریعت و برنامه‌ی زندگی) در محتوای مطالب این موضوعات.

(4) پیش‌بینی برنامه‌ریزی‌های اسلامی در راه‌ها و روش‌های آموزش و تربیت، با بهره‌گیری از آخرین پیشرفت‌ها در وسایل آموزشی و فناوری نوین آموزشی، و اجرای برنامه‌هایی که هدف اسلامی را در چارچوب لازم به دست می‌آورد، از جمله اهدای جوایز به خلاقان و مبتکران.

(5) التزام به ارزش‌های اسلامی در ارزیابی عملکرد فرآیند تعلیمی و تربیتی، همراه با بهره‌گیری از روش‌های نوین ارزشیابی، دستیابی به هماهنگی‌های لازم و تبادل اطلاعات بین کشورهای اسلامی.

(6) بازنگری و توسعه‌ی برنامه‌های تعلیمی و تربیتی رایج در جهان اسلام، به گونه‌ای که اصالت اسلامی و مدرنیته را به طور مستقل و بدون دخالت خارجی، در کنار هم جمع کند.

(7) تعمیم آموزش زبان عربی در تمامی مقاطع مختلف تحصیلی، تا به زبان قرآن و سنت بگردد تا شخصیت اسلامی

- حفظ شود و با میراث علمی تدوین‌شده به زبان عربی ربط شود.
- (8) پاکسازی علوم در زمینه‌های مختلف، از مفاهیم بیگانه‌ی وارد شده در مبانی اسلامی.
- (9) تقویت روحیه‌ی خلاقیت، نوآوری، انتقاد سازنده، گفت‌وگو و اعتدال در فرآیند تعلیمی و تربیتی.
- (10) اهتمام ورزیدن به آمادگی رفتاری، شناختی و تربیتی معلم، و همچنین تهیه‌ی کتاب‌های منطبق با مبانی و ارزش‌های اسلامی.
- (11) اجباری‌کردن و رایگان‌نمودن آموزش اساسی در تمام کشورهای اسلامی، برای مبارزه با بی‌سوادی و آگاهی‌ساختن جوانان به مبانی اسلام و فرهنگ معاصر.
- (12) تلاش برای رفع دوگانگی در نظام‌های آموزشی کنونی، به گونه‌ای که راه‌اندازی تعلیم و تربیت از داده‌های اسلامی، بدون لطمه وارد کردن به مقتضیات زمان و نیازهای تخصصی باشد و دانش‌آموزان را برای مقابله با چالش‌های فعلی و آتی توانمند سازد.
- (13) اهتمام ورزیدن به اصول و مبانی تعلیم و تربیت اسلامی، تا یک راهنمای اصلی فرآیند تعلیمی باشد و و به تربیت اخلاقی یک رعایت لازم داده شود که دانش‌آموز مجهز به رفتارها و ارزش‌های اسلامی باشد.
- (14) تضمین برنامه‌های تعلیمی، به طوری که وحدت اسلامی و فرهنگ همزیستی مثبت با مردم جهان را ترسیخ کند.
- (15) از دبیرخانه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی - با هماهنگی

سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی (آی‌سی‌اس‌کو) و سایر ارگانهای ذیربط - درخواست می‌شود که سمیناری را با موضوع (اسلامی‌سازی برنامه‌های تعلیمی) برگزار کنند، و از تلاش‌های قبلی در این زمینه، بهره‌گیری نمایند. تا یک چشم‌انداز (راهبردی) جامع، برای توسعه و اسلامی‌سازی برنامه‌های تعلیمی در جهان اسلام تدوین کنند، و نتایج آن را به سازمان کنفرانس اسلامی ارائه دهند تا در اختیار وزرای تربیت و تعلیم کشورهای اسلامی قرار گیرد.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 139 (15/5) درمورد کارت‌های اعتباری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: کارت‌های
اعتباری، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از یادآوری مصوبه‌های قبلی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
درمورد این موضوع، که عبارت است از مصوبه‌ی 63 (7/1) که
حاوی تعریف کارت‌های اعتباری و انواع آنها است و همچنین مصوبه‌ی
108 (12/2) که حاوی بیان حکم صدور و معامله با کارت بدون
پوشش است، و کارمزدهای مربوط به آنها، تخفیف دادن (کمسیون) به
بازرگانان و ارائه دهندگان خدمات از طریق این نوع کارت‌ها، برداشت
نقدی و خرید طلا، نقره یا ارز با آنها.

موارد زیر را تصویب نمود:

(الف) کارت‌های اعتباری تحت پوشش در صورتی که شرایط آنها شامل پرداخت سود هنگام دیرکرد نباشد، جایز است که صادر و با آنها معامله شود.

(ب) آنچه که در مصوبه‌ی 108 (12/2) درمورد کارمزدها، تخفیف‌ها و پرداخت از بازرگانان و ارائه‌دهندگان خدمات، و برداشت‌های نقدی با ضوابط مذکور، در کارت‌های تحت پوشش نیز اعمال می‌شود.

(ج) خرید طلا، نقره یا ارز با کارت تحت پوشش جایز است.

(د) اعطای امتیازات حرام به بنیادهای دارنده‌ی کارت‌های اعتباری، مانند بیمه‌ی بازرگانی یا ورود به اماکن ممنوع شده‌ی شرعی جایز نیست. اما در خصوص اعطای امتیازات حرام نشده، مانند اولویت دسترسی به خدمات یا تخفیف قیمت‌ها، شرعاً هیچ ممانعتی وجود ندارد.

(ه) بنیادهای مالی اسلامی که جایگزینی برای کارت بدون پوشش ارائه می‌دهند، باید در اصدار و شرط‌های آن به ضوابط شرعی پایبند باشند و از شبهات ربوی یا وسیله‌هایی که منجر به آن می‌شود، مانند فسخ بدهی با بدهی دیگری، خودداری کنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 140 (15/6)

درمورد سرمایه‌گذاری در وقف، عواید و سود آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سرمایه‌گذاری
در وقف، عواید و سود آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن با
مراجعه به مصوبه‌ها، توصیه‌ها، سمینارها، و کنفرانس‌های که به این
منظور برگزار شده‌اند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سرمایه‌گذاری اموال وقف:

(1) منظور از سرمایه‌گذاری در اموال وقف توسعه‌ی اموال

موقوفه، اعم از دارایی‌ها یا عواید، از طریق سرمایه‌گذاری‌های
مجاز شرعی است.

(2) محافظت از وقف، واجب است به گونه‌ای که بقای اصل آن و ادامه‌دادن عوایدش تضمین شود.

(3) دارایی‌های موقوفه باید سرمایه‌گذاری شود، چه ملک باشد و چه منقول، مگر اینکه برای استفاده‌ی مستقیم از آن اصول وقف شده باشد.

(4) در صورتی که واقف شرط کند که دارایی‌های وقف با قسمتی از عواید آن توسعه داده شود، به شرطی عمل می‌شود و این امر منافاتی با مقتضای وقف تلقی نمی‌شود و همچنین اگر شرط کند که همه‌ی عواید آن برای آنچه وقف شده صرف شود، به شرطی عمل می‌شود و چیزی از آن برای توسعه‌ی اصل گرفته نمی‌شود.

(5) در اصل جایز نیست که سرمایه‌گذاری قسمتی از عواید، در صورت اطلاق وقف‌کننده و عدم شرط‌گذاشتن سرمایه‌گذاری وقف، مگر با موافقت ذینفعان در وقف فرزندان. اما در مورد وقف خیریه، سرمایه‌گذاری قسمتی از عواید آن در توسعه‌ی دارایی‌های وقف برای مصلحتی اولتر و با توجه به ضوابط بعدا ذکر می‌شوند، جایز است.

(6) سرمایه‌گذاری مازاد حاصل از عواید در توسعه‌ی اصل وقف یا توسعه‌ی عواید وقف جایز است، به طوری که پس از تقسیم عواید در بین مستحقان و کسر هزینه‌ها و تخصیص‌ها، و

همچنین سرمایه‌گذاری اموال انباشته شده از عوایدی که تقسیم آنها بین مستحقان به تأخیر افتاده است، جایز می‌باشد.

(7) سرمایه‌گذاری وجوه جمع‌آوری شده از محل عواید، برای تعمیرکاری، بازسازی و غیره از دیگر اهداف مشروع، جایز است.

(8) سرمایه‌گذاری اموال وقف‌های مختلف، در یک پروژه‌ی سرمایه‌گذاری، به نحوی که محل شرط واقف نباشد، مشروط بر این‌که عهده‌های مستحقان که بر آنان وقف شده محفوظ باشد، ممانعت شرعی ندارد.

(9) هنگام سرمایه‌گذاری اموال وقفی، باید ضوابط زیر رعایت شود:

الف- اینکه مفاد و بنود سرمایه‌گذاری، جایز و در زمینه‌ی جایز باشد.

ب- تنوع زمینه‌های سرمایه‌گذار مراعات شود برای کاهش مخاطر، اخذ ضمانت‌نامه‌ها و تضمین‌ها، ثبت قراردادهای و انجام مطالعات امکان‌سنجی اقتصادی لازم برای پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

ج- انتخاب مطمئن‌ترین ابزار سرمایه‌گذاری و دوری از سرمایه‌گذاری‌های با ریسک بالا، مطابق با آنچه که عرف بازرگانی و سرمایه‌گذاری اقتضا می‌کند.

د- اموال موقوفه باید به اشکال مشروع و متناسب با نوع مال

موقوفه سرمایه‌گذاری شود، به نحوی که منفعت موقوفه حاصل شود و دارایی وقف محفوظ باشد و مصلحت مستحقان که برایشان وقف گردیده حاصل شود. بر این اساس، در صورتی که دارایی‌های وقفی املاک باشد، سرمایه‌گذاری آنها باید به گونه‌ای باشد که منجر به از دست‌دادن مالکیت آنها نشود و اگر وجه نقد باشد، می‌توان آن را با تمام ابزارهای مشروع سرمایه‌گذاری، مانند مضاربه، مرابحه، استصناع و غیره، سرمایه‌گذاری کرد.

هـ - اعلان نمودن دوره‌ای از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و انتشار و اعلام اطلاعات از آن مطابق با رویه‌های جاری در این زمینه.

دوم: وقف اموال نقدی:

(1) وقف مال نقدی شرعاً جایز است، زیرا هدف مشروع از وقف که، نگهداری خود دارایی و صرف منفعت حاصل از آن متحقق می‌باشد. و چون که خود مال نقدی با تعیین آن تعیین نمی‌شود بلکه جایگزین آن منزلت آن را می‌گیرد.

(2) جایز است که مال نقدی برای قرض الحسنه وقف گردد و نیز برای سرمایه‌گذاری اعم از اینکه مستقیماً یا با مشارکت تعدادی از وقف کنندگان در یک صندوق وقف شود و یا با صدور سهام وقف نقدی، برای ترغیب به وقف کردن و دستیابی مشارکت جمعی در آن.

(3) اگر مال نقد وقف شده در زمینه‌ی املاک سرمایه‌گذاری

شود، مانند اینکه نظارتگر وقف ملکی را بخرد یا از آن برای ساختن چیزی استفاده کند، در این صورت این دارایی‌ها و املاک به عین خود به جای مال نقد، وقف نیستند، بلکه جایز است برای ادامه‌ی سرمایه‌گذاری فروخته شوند، و وقف همان اصل مبلغ نقد می‌باشد.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) درخواست از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی و جوامع اسلامی در کشورهای غیرمسلمان برای حفظ وقف، رعایت و اهتمام به آن، عدم تجاوز به آن و احیای برخی از انواع وقف، مانند وقف فرزندان که توسط برخی از قوانین عربی و اسلامی لغو شده است.

(2) از کشورهای عربی و اسلامی، ارگان‌ها و نهادهای مرتبط به امور اوقاف و همچنین سازمانهای بین‌المللی تخصصی، می‌خواهیم که مسئولیت‌های خود در قبال موقوفات در فلسطین به طور عام و در قدس شریف به طور خاص، بر عهده گرفته و از آنها حمایت کنند، تلاش کنند برای حفظ آثار آنها و دعوت به توسعه‌ی آنها، به طوری که به اهداف و رساندن پیام خود برسد.

(3) دعوت از دولت‌های اسلامی برای تحمل آنچه را که می‌توانند برخی از هزینه‌های اداره کردن اوقاف، به خاطر مصلحت عمومی و به دلیل اینکه موظف به رسیدگی به مصالح

مردم و کشور هستند.

(4) درخواست از نهادهای تخصصی برای تعیین استانداردهای شرعی و حسابداری، برای حسابرسی‌های مالی و اداری در کار ناظران، خواه فرد، گروه، نهاد و یا وزارتخانه باشد. و لازم است اداره‌ی وقف به موازین شرعی، اداری، مالی و حسابداری عرضه شود.

(5) ایجاد ضوابط استاندارد برای مخارج وقف، اعم از اینکه برای بازاریابی، رسانه‌ای، اداری، دستمزدها یا پاداش‌ها، ضرورت است تا به عنوان مرجعی در هنگام نظارت، بازرسی و ارزیابی عملکردی قرار گیرد.

(6) دعوت به احیای نظام وقف که نقش بسزایی در تمدن اسلامی و توسعه‌ی انسانی، علمی، اجتماعی و اقتصادی داشته بوده است.

(7) بهرمندی از تجربیات پیشرو در زمینه‌ی مدیریت، حمایت و توسعه‌ی موقوفات در برخی از کشورهای عربی و اسلامی.

(8) ضرورت اولویت دادن در سرمایه‌گذاری‌های وقفی،

برای کشورهای اسلامی.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 141 (15/7)

درمورد مصالح مرسله و کاربردهای معاصر آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت (سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 - 11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مصالح مرسله و کاربردهای معاصر آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و اجماع مسلمانان بر این است که احکام شرعی بر مبنای جلب مصالح و دفع مفاسد پایه‌گذاری شده‌اند،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) منظور از مصلحت، حفظ مقصود صاحب شریعت است که حفظ دین، روح، عقل، نسل و مال می‌باشد.

و مصلحت مرسله: آن چیزی است که صاحب شریعت در خصوص یا نوع آن، معتبر دانستن یا فسخ آن اشاره‌ای نکرده است و مشمول

مقاصد کلی است.

(2) فقیه باید از وجود ضوابط مصلحتی مطمئن باشد که عبارتند از:

- اینکه حقیقی باشد، نه وهمی.
- کلی باشد، نه جزئی.
- عمومی باشد، نه خصوصی.
- با مصلحت دیگری اولاتر از آن یا مساوی با آن در تضاد نباشد.
- با مقاصد شرعی منسجم باشد.

علماء معیارهای دقیقی را برای تمایز بین انواع مصالح و ترجیح دادن در بین آنها، بر اساس بیان ارتباط تعیین کردند. بنابراین آنها را از لحاظ ارتباط با زندگی مردم به سه قسمت تقسیم کردند، و بر اساس میزان اعتبارشان آنها را رتبه‌بندی کردند. این قسمت‌ها عبارتند از:

- ضروریات.
- حاجیات.
- تحسینیات.

(3) و از لحاظ فقهی مقرر شده است که عملکرد حاکم درمورد

رعیت منوط به مصلحت است. بنابراین او باید در اداره‌ی امور این را در نظر بگیرد. و امت باید در این باره از او اطاعت کنند.

(4) مصلحت مرسله دارای کاربردهای گسترده‌ای در امور جامعه و

در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، تربیتی، اداری، قضایی و غیره دارد. بنابراین جاودانگی شریعت و تداوم آن با نیازهای جوامع بشری، از

آنچه که پژوهش‌های ارائه‌شده در این دوره مورد بررسی قرار داد، نمایان می‌گردد، مورد بررسی قرار گرفت.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 142 (15/8)

درمورد ضمانت پزشک

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در پانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مسقط پایتخت
(سلطنت عُمان)، مورخه‌ی 14 - 19 محرم 1425 هـ. ق، برابر با 6 -
11 مارس 2004م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: ضمانت
پزشک، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: ضمانت پزشک:

(1) پزشکی یک علم و هنر توسعه‌یافته به نفع بشریت است،
و پزشک باید در انجام کار خود نظارت الله متعال را در نظر
بگیرد و بر اساس اصول فنی و علمی به وظیفه‌ی خود صادقانه
عمل کند.

(2) در صورتی که در موارد زیر آسیبی به بیمار وارد شود،

پزشک ضامن خواهد بود:

الف- اگر عمداً آسیبی برساند.

ب- اگر به پزشکی و یا شاخه‌ای که در آن کار پزشکی انجام می‌دهد، بی اطلاع باشد.

ج- در صورتی که از طرف ارگان رسمی ذیصلاح مجاز نباشد.

د- اگر بدون اجازه‌ی بیمار یا نماینده‌ی او اقدام کند (همانطور که در مصوبه‌ی شماره 67 (7/5) مجمع آمده است).

هـ - اگر بیمار را فریب دهد.

و- اگر خطایی مرتکب شود که امثال وی آن را مرتکب نمی‌شوند، و مورد تأیید اصول حرفه‌ی پزشکی نباشد، یا مرتکب تهاون یا کوتاهی شود.

ز- در صورتی که بدون دلیل موجه راز بیمار را فاش کند (طبق مصوبه‌ی شماره 79 (8/10) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی).

ح- در صورت امتناع از انجام وظیفه‌ی پزشکی در موارد اضطراری (حالات ضرورت).

(3) پزشک - و امثال آن - در موارد مذکور در صورت احرار شرایط مسئولیت کیفری، مسئولیت کیفری خواهند داشت، مگر در صورت خطای مذکور در (بند، و)، مسئولیت کیفری ندارد، مگر اینکه خطای بزرگی باشد.

(4) اگر یک کار پزشکی توسط یک تیم پزشکی یکپارچه

انجام شود، از هر یک از آنان درمورد خطای خود سؤال می‌شود، بنابر اجرای قاعده‌ی (اگر آسیب‌رسان مستقیم با متسبب غیر مستقیم با هم خطایی را مرتکب شده‌اند، مسئولیت مستقیم بر عهده‌ی آسیب‌رسان مستقیم است، مگر اینکه متسبب غیر مستقیم اول‌تر بر مسئولیت باشد) می‌باشد. و رئیس تیم در صورتی که در راهنمای آنان خطایی کرده باشد یا در نظارت بر آنان کوتاهی کند، مسئولیت مشترک اقدامات دستیاران خود را بر عهده خواهد داشت.

(5) مؤسسه‌ی بهداشتی (عمومی یا خصوصی) در صورت عدم انجام تعهدات خود و یا دستورالعملی که منجر به صدمات غیرموجه به بیماران شود، صادر گردد، مسئول خسارات وارده خواهد بود.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) اجرای پژوهش‌های ویژه برای مشکلات کاربرد معاصر به نظام عاقله، و پیشنهاد جایگزین‌های قابل قبول شرعی برای آن.

(2) اجرای پژوهش‌های ویژه برای مسائل خسارت معنوی و جبران آن در قضیه‌های ضمانت به طوری کلی.

(3) درخواست از دولت‌های اسلامی برای یکسان‌سازی قوانین ویژه‌ی تنظیم‌کننده‌ی کار پزشکی،

مانند مسائل مربوط به سقط جنین، مرگ مغزی، و کالبد شکافی....

(4) درخواست از دانشگاه‌های کشورهای اسلامی برای ایجاد ماده‌ی ویژه برای اخلاق و فقه پزشکی، برای دانشجویان دانشکده‌های پزشکی و پرستاری.

(5) درخواست از دولت‌های کشورهای اسلامی برای تنظیم و نظارت بر شیوه‌های پزشکی جایگزین و پزشکی قدیمی و نظارت بر آن، و قرارداد ضوابطی که جامعه را از آسیب آن محافظت کند.

(6) ترغیب رسانه‌ها در مورد کنترل پیام رسانه‌ای در حوزه‌ی سلامت و پزشکی.

(7) تشویق پزشکان مسلمان برای انجام تحقیقات و آزمایشات علمی و شرعی.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

درمورد بیانی‌هی پیرامون مسئله‌ی فلسطین

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ضمن پیگیری آنچه که در سرزمین اشغالی فلسطین به دست صهیونیست‌های غاصب انجام می‌گیرد، از همه جهان می‌خواهد تا تروریسم مقامات اشغالگر، برای کشتار روزانه‌ی کودکان، زنان و مردان بی‌گناه، و همچنین کشتارهای دسته جمعی مکرر را متوقف کنند. علاوه بر ویران کردن خانه‌ها، آوارگی ساکنان آنها، تصاحب زمین‌ها و نابودی گشتزارها و ریشه کن کردن درختان ثمردار که الله یگانه و چیره‌دست را ستایش می‌کنند. و این رژیم به ارتکاب این جنایات اکتفا نکرده، بلکه بر خلاف مفاد ادیان آسمانی، هنجارهای انسانی و بین‌المللی، این دیوار نژادپرستانه‌ی را ایجاد کرده است که 25% از مساحت فلسطین را بعد از تخریب منازل فلسطینیان غصب کرده است.

مقامات اشغالگر اضافه بر همه‌ی اینها، از گروهک‌ها و راهزنان استفاده می‌کند که با اسلحه به بانک‌ها دستبرد می‌زنند تا پس انداز مالی مردم فلسطین را بدزدند.

این جنایات فراگیر در تاریخ بشریت حتی در تاریک‌ترین و

ناعادلانه‌ترین شرایط آن بی سابقه است و همه‌ی این جنایات را مقامات اشغالگر اسرائیلی، تحت پوشش دفاع از خود و به بهانه‌ی تروریستی بودن سازمانهای فلسطینی انجام می‌دهند!! و چگونه می‌تواند تروریستی باشد در حالی که در مقابل یک اشغالگر غاصب که ارزشی برای انسانیت قائل نیست، از خاک و ناموس و اموال خود دفاع می‌کنند؟ اگر این ادعا درست باشد، جنبش‌های آزادیبخش در جهان تروریستی هستند!! علمای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از مواضع جهانیان در قبال مشاهده‌ی روزانه‌ی این تروریسم بسیار شگفت هستند، و در عین حال از نهادهای بین‌المللی درخواست می‌کند که برای رفع بی‌عدالتی و دستیابی به مبانی آزادی، عدالت و برابری که از آن حمایت می‌کنند، مسئولیت خود را بپذیرند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی همچنین از کشورهای عربی به مناسبت، کنفرانس سران کشورهای عربی که در اواخر ماه جاری در تونس برگزار خواهد شد، درخواست می‌کند تا درمورد کاوش‌های اسرائیلی در زیر و اطراف مسجد اقصا بحث و گفت‌وگو کنند. و به طور کلی از کشورهای اسلامی می‌خواهد که مسئولیت‌های خود را در برابر الله متعال و در برابر ملت‌های خود و در برابر تاریخ بر عهده بگیرند، محکوم کردن و نگران بودن کافی نیست، بلکه این کشورها باید هر کاری که در توان دارند، انجام دهند. و این کشورها به خاطر فلسطین مبارک و مردم مجاهد آن، می‌توانند فعالیت‌های گسترده‌ای انجام دهند،

از جمله حمایت‌های مادی، کمک‌های بشردوستانه و تلاش جدی برای پایان دادن به اشغالگری اسرائیل و آزادسازی اقصا و اماکن مقدس انجام دهند.

جهان اسلام، دولت‌ها و ملت‌ها باید مسئولیت‌های تاریخی خود را برای توقف این خشونت‌های آشکار به دوش بکشند و از مردم فلسطین در ایستادگی و مقاومت در این فاجعه‌ی بزرگ حمایت کنند.
و این نزد الله متعال دشوار نیست و الله متعال در انجام کارهایش چیره است، اما بیشتر مردم نمی‌دانند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

بیانیه‌ی پیرامون عراق

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در پانزدهمین کنفرانس خود، در پی پیگیری حوادث تلخ عراق و توطئه‌های خطرناک بر علیه آن، که وحدت آن را هدف قرار می‌دهد، و فتنه‌های فرقه‌ای و قومی که به قصد برانگیختن آنها و نابود ساختن یکپارچگی و انسجام مردمش انجام می‌پذیرد و عواقب وخیم آن، که منجر به فساد و فتنه‌ای می‌شود که تر و خشک را با هم می‌سوزاند، و منطقه را با آتش تفرقه و ویرانی شعله‌ور می‌سازد، و درها را بر روی دشمنان در کمین نشسته‌ی این امت می‌گشاید.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر اساس جایگاه اسلامی خود و بر پایه‌ی احساس وظیفه‌ی علمای نصیحت‌گر، تمامی این توطئه‌ها علیه عراق را به شدت محکوم می‌کند.

و این مجمع همبستگی خود را با مردم عراق اعلام می‌دارد، و بر تقویت همه‌ی توان آن که هنوز - و پیوسته - تمام تلاش‌های خود را برای جلوگیری از فتنه، تلاش برای متحد کردن مردم عراق، رهایی از

تأثیرات این اشغال وحشیانه، بازگرداندن حاکمیت کامل آن در سریع‌ترین وقت ممکن، همراه با حفظ حقوق همگان بر اساس عدالت و برادری به کار می‌گیرد، تأکید می‌کند.

و این مجمع از: عرب‌ها، کردها، ترکمن‌ها، سنی‌ها و شیعیان و همه‌ی فرقه‌ها و نیروهای سیاسی و طایفه‌ای عراق می‌خواهد، برای دفع خطرات پیرامون آن متحد شده و عراق را به آغوش امت اسلامی خود بازگردانند، تا نقشی که در تمامی سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی به آن سپرده شده است را ایفا کند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی شانزدهم
شورای بین‌المللی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

دبی (کشور امارات متحده‌ی عربی)
30 صفر - 5 ربیع الاول 1426 هـ . ق
9 - 14 آوریل 2005 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 143 (16/1)

درمورد زکات حساب‌های محدود شده

**و شرکت‌های بیمه‌های اسلامی، بیمه‌ی نقدی و پاداش پایان
خدمت**

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبى (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: زکات
حساب‌های محدود شده و شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی، بیمه‌های نقدی و
پاداش پایان خدمت، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: زکات حساب‌های سرمایه‌گذاری:

(الف) زکات در موجودی‌های حساب‌های سرمایه‌گذاری و در سود
آنها بر صاحبان این حساب‌ها در صورت احراز شرایط زکات، اعم از

بلندمدت یا کوتاه‌مدت، واجب است، هر چند برداشتی از آنها صورت نگرفته باشد به سبب محدودیتی از سوی مرجع سرمایه‌گذاری یا به سبب محدودیتی از سوی صاحب حساب.

(ب) زکات در مبالغ حساب‌های جاری واجب است. و اینکه موجودی برای نیازهای صاحب آن، یا برای اجرای طرح‌های سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شده باشد، تأثیری در واجب بودن زکات ندارد، مگر اینکه به دلیل نیاز به پرداخت بدهی‌های ناشی از آن باشد.

دوم: زکات حساب‌های مسدود شده جهت اعتمادکردن معامله با آنها:

(الف) مبالغ حاشیه‌ی جدیت (که مبلغ ارائه‌شده برای تأکید تعهد ملزم، جهت پوشش ضرر تخلف است) در صورت عدم واریز به حساب سرمایه‌گذاری و در تضمین‌های اولیه برای شرکت‌کردن در مناقصه‌ها، از دارایی زکات طرف که به او واریز شده است، پرداخت می‌شود. و صاحب آنها زکات را با دارایی خود می‌پردازد و اگر سال‌ها زکات آنها پرداخت نشده باشد، اگر به صاحبان آنها بازگردانده شود، فقط زکات یک سال آنها پرداخت می‌شود. اما در صورتی که این مبالغ در یک حساب سرمایه‌گذاری باشد، بند (اول/الف) در مورد آنها اعمال می‌شود.

(ب) مبالغ بیمه‌های اجرایی برای مناقصه‌ها و بیمه‌های وجوه نقدی که از اشخاص و نهادها گرفته می‌شود در قبال اخذ خدماتی از قبیل تلفن، برق، و بیمه‌های اجاره‌دادن اماکن و تجهیزات در صورت وصول این

مبالغ زکات یک سال آنها را پرداخت می‌کند.

(ج) مبلغ عربون (بیعانه) را فروشنده از دارایی زکات کسر نمی‌کند، بلکه باید زکات آن را پرداخت کند، زیرا خواه خریدار معامله را فسخ کند یا ادامه دهد، مالک آن است.

سوم: سپرده‌ی قانونی:

آنچه که مقامات ذیصلاح واریز کردن آن را به بانکی برای اعطای مجوز به شرکت شرط می‌کنند، بنابراین اگر موقتاً مسدود باشد شرکت زکات آن را با دارایی خود می‌پردازد، اما اگر به طور مستمر مسدود بماند، در صورت برگرداندن آن به شرکت، زکات یک سال را می‌پردازد.

چهارم: ذخیره‌ی سود معوقه (انباشته یا دوره‌ای):

در صورت عمل به روش موجودات (دارایی‌های) رواج‌شده هنگام حساب زکات شرکت‌ها، شرکت همراه با دارایی‌هایش زکات آنها را می‌پردازد.

پنجم: زکات شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی:

(الف) مبالغ مخصصات فنی، مبالغ بدهی برای بیمه‌گران اتکایی، مطالبات که پرداخت شود، و مطالبات تحت اجرای پرداخت است، زکات آنها را شرکت شرکت پرداخت نمی‌کند، بلکه از دارایی زکات آن کسر می‌شود، زیرا بدهی است که بر عهده‌ی آنها می‌باشد.

(ب) مبالغ احتیاطی و مبالغ ویژه برای خطرات جاری، و مبلغ

تخصیص اضافی، و مبلغ احتیاطی برای بیمه‌ی عمر و مبالغی که برای بیمه‌ی اتکایی مسدود شده‌اند، از دارایی‌های زکات کسر نمی‌شود، بلکه زکات آنها را شرکت پرداخت می‌کند، زیرا از مالکیت آن خارج نشده است.

ششم: پاداش پایان خدمت:

• زکات پاداش پایان خدمت برای کارمندان و

کارگران:

(الف) پاداش پایان خدمت: یک حق مالی است که به موجب قانون یا قرارداد برای کارگر یا کارمند با شرایطی مقرر می‌گردد و با توجه به مدت خدمت و سبب پایان آن و حقوق کارگر و کارمند برآورد می‌شود و در پایان خدمت به کارگر، کارمند یا خانواده‌ایشان پرداخت می‌شود. و زکات آن در طول مدت خدمت بر کارمند یا کارگر واجب نمی‌باشد، زیرا مالکیت کامل این مبلغ برای آنان محقق نشده است، و اگر دستور تعیین و تسلیم آن برای کارمند یا کارگر در یک نوبت یا در فواصل زمانی صادر شود، مالکیت آن مبلغ برای آنان کامل می‌شود و باید آن را به دارایی زکات خود اضافه کنند.

(ب) حقوق بازنشستگی: یک مبلغ مالی است که ماهانه برای

کارمند یا کارگر پس از پایان خدمت طبق قوانین و مقررات و قراردادهای کاری، از طرف دولت یا مؤسسه‌ی ذیصلاح ارائه می‌شود و زکات به ترتیب مذکور درمورد پاداش پایان خدمت در بند (ششم/ الف)

پرداخت می‌شود.

(ج) پاداش بازنشستگی: یک مبلغ مالی مقطوع است که از طرف دولت یا مؤسسه‌ی ذیصلاح به کارمند یا کارگر مشمول قانون بیمه‌ی اجتماعی، و در صورت عدم احراز شرایط استحقاق حقوق بازنشستگی پرداخت می‌گردد و زکات آن طبق بند (ششم/ الف) پرداخت می‌شود.

(د) پاداش ذخیره: درصد معینی است که از حقوق یا دستمزد کارمند کسر می‌شود که درصد معینی از طرف مؤسسه به آن اضافه می‌شود و آن سرمایه‌گذاری می‌شود و کارمند یا کارگر در یک نوبت، در پایان خدمتش یا طبق سیستم‌های رایج، دریافت می‌کند.

و حکم زکات آن برحسب نوع حسابی که در آن واریز می‌شود، متفاوت است به طوری که، اگر در حساب خاص کارمند یا کارگر باشد و حق انتخاب سرمایه‌گذاری آن را خودش داشته باشد، آن را به دارایی زکات خویش بر حسب مرور یک سال و نصاب زکات اضافه می‌کند. اما اگر مالکیت این حساب را در اختیار نداشته باشد، زکاتی بر او واجب نمی‌گردد، زیرا مالکیت آن برای او ثابت نشده است مگر پس از در اختیار گرفتن آن که در این صورت زکات یک سال آن را می‌پردازد.

• **زکات مبالغ پایان خدمت برای مؤسسه‌ها و**

شرکت‌ها:

پاداش پایان خدمت و پاداش بازنشستگی و حقوق بازنشستگی در نهادهای خصوصی یا شرکت‌ها و پاداش ذخیره که در حساب نهادهای

خصوصی یا شرکت‌ها باقی می‌ماند از حساب آنها خارج نمی‌شود، لذا از زکات داری‌های آنها کسر نمی‌شود، بلکه زکات با آنها پرداخت می‌شود. اگر این مبالغ در نزد مؤسسه‌های عمومی (دولتی) باشد، زکات ندارد، زیرا از اموال عمومی است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 144 (16/2)

درمورد اختلافات بین زن و شوهر شاغل

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبئی (کشور امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: اختلافات بین زن و شوهر شاغل، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تفکیک مسئولیت مالی بین زن و شوهر:

برای زوجه اهلیت کامل و تعهد مالی کامل جداگانه ثابت است و نسبت به آنچه که از شغل خود کسب می‌کند، بنابر چهارچوب احکام شرعی حق مطلق آن را دارد و صاحب دارایی‌های خود است و حق مالکیت و حق تصرف در مال خود را دارد، و شوهر بر مال او اختیاری ندارد و برای تمک و تصرف در مال خود نیازی به اجازه‌ی

شوهر ندارد.

دوم: نفقه‌ی همسر:

زوجه مستحق نفقه‌ی کامل مقرر شده به طور شایسته است که به حسب ظرفیت زوج و متناسب با رسم و رواج صحیح، عادات اجتماعی مورد قبول شرعی تعیین می‌شود، و این نفقه ساقط و لغو نمی‌شود، مگر با نافرمانی همسر.

سوم: کار همسر در بیرون از خانه:

(1) یکی از وظایف اساسی همسر، رسیدگی به امور خانواده، تربیت فرزندان و رعایت به نسل آینده است، و این حق را دارد که در هنگام نیاز در خارج از خانه به کارهایی که متناسب با فطرت و ویژگی‌هایش است و مطابق با رسم و رواج قابل قبول در شریعت که با فطرت و صلاحیت زن همگام باشد، و مشروط بر رعایت احکام دینی و آداب شرعی و رعایت مسئولیت‌های اساسی وی باشد.

(2) بیرون رفتن همسر برای کار، نفقه‌ی واجب زوج را که شرعاً مطابق مقررات شرعی مقرر شده است ساقط نمی‌کند، مگر اینکه در آن بیرون رفتن معنای نافرمانی موجب به ساقط شدن نفقه صورت بگیرد.

چهارم: مشارکت همسر در مخارج خانواده:

(1) همسر شرعاً مکلف به شرکت در مخارجی که از ابتدا بر شوهر واجب می‌باشد، نیست و مکلف کردن وی به مشارکت در این مخارج جایز نیست.

(2) مشارکت داوطلبانه‌ی همسر در مخارج خانواده، به دلیل تحقق معنای همکاری، هم‌افزایی و هماهنگی بین زوجین، شرعاً امری مستحب است.

(3) تفاهم و توافق مورد رضایت زوجین در مورد سرنوشت حقوق یا اجرت زوجه جایز است.

(4) در صورتی که بیرون‌رفتن همسر برای کار موجب خرج اضافی ویژه برای او شود، خودش متحمل آن هزینه خواهد شد.

پنجم: مشروط کردن کار:

(1) جایز است همسر در ضمن عقد ازدواج شرط کند که در خارج از خانه کار کند، و در صورت رضایت شوهر مکلف به آن می‌شود، و این شرط باید در عقد صریح باشد.

(2) در صورتی که ترک کار به نفع خانواده و فرزندان باشد، برای شوهر جایز است که پس از اجازت‌دادن به کار از همسر بخواهد که کارش را ترک کند.

(3) ربط دادن اجازه به کار (یا شرط کردن) کار همسر در خارج از منزل، در ازای شرکت در مخارجی که در اصل بر شوهر واجب است و یا در ازای اعطای بخشی از حقوق و دستمزد زوجه به زوج، شرعاً جایز نیست.

(4) زوج حق ندارد زوجه را مجبور به کار در خارج از خانه کند.

ششم: مشارکت زوجه در تملیک:

اگر زوجه واقعاً از مال یا درآمد خود در مالکیت خانه، ملک یا پروژه‌ی تجاری مشارکت داشته باشد، به اندازه‌ی مالی که مشارکت کرده، در مالکیت آن خانه یا پروژه حق دارد.

هفتم: سوءاستفاده از حق در زمینه‌ی کار:

(1) ازدواج دارای حقوق و تکالیف متقابلی بین زوجین می‌باشد که شرعاً تعیین شده است، و روابط بین زوجین باید بر اساس عدالت، همبستگی، حمایت و شفقت باشد و سرپیچی از آنها از لحاظ شرعی حرام است.

(2) سو استفاده از حق با ممانعت زوجه از انجام کار توسط زوج یا درخواست ترک کار از وی، در صورتی که به قصد ضرر و زیان باشد جایز نیست، مگر اینکه منجر به مفسده و ضرری بیش از مصلحت مطلوب در آن باشد.

(3) این حکم در مورد همسر نیز اجرا می‌شود در صورتی که زوجه با ماندن در کار خود قصد آسیب رساندن به شوهر یا خانواده را داشته باشد یا کار او منجر به ضرری بیش از مصلحت مطلوب در آن شود.

توصیه‌ها:

● مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به انجام مطالعات اجتماعی، اقتصادی و پزشکی درمورد تأثیرات کار زوجه در خارج از منزل بر خانواده و خود زوجه را توصیه می‌کند چراکه سودی بزرگی

برای روشن‌شدن حقایق موضوع دارد اینکه نمونه‌های مورد مطالعه از انواع جوامع مختلف باشد.

- این مجمع بر ضرورت نهادینه‌کردن مفهوم یکپارچگی بین زوجین، و تلاش اسلام برای ایجاد روابط مبتنی بر محبت و رحمت بین آنان، تأکید می‌کند.

- برگزاری سمینار تخصصی در موضوع مسائل زنان مسلمان به طور عام و نقش آنان در توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی به طور خاص، در راستای همسویی با توسعه‌ی تمدنی با رعایت موازین شرعی، تا به تصویب مصوبه‌های مجمع و توصیت‌هایش اعتماد شود نزد همه حکومت‌ها و نهادهای اسلامی جلوی کنفرانس‌های بین‌المللی در مورد زن و مردم.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 145 (16/3)

درمورد عاقله و کاربردهای معاصر آن در تحمیل دیه
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: عاقله و
کاربردهای معاصر آن در تحمیل دیه و پس از استماع مباحثات پیرامون
آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف عاقله:

طرفی است که در مواردی غیر از قتل عمد از سوی جانی دیه را
متحمل می‌شود، بدون اینکه حق رجوع به جانی را در آنچه را متحمل
شدند، داشته باشد، و این در اصل تشریع عاقله همان عصبه است، و
اهل دیوان او می‌باشند که در بین آنان نصرت و همبستگی وجود دارد.

دوم: آنچه که عاقله متحمل نمی‌شود:

عاقله دیه‌ی که از روی عمد، مصالحه و اقرار ثابت شده تحمل نمی‌کند.

سوم: کاربردهای معاصر:

در صورت عدم وجود قبیله یا عصبه که دیه را متحمل شوند، جایز است که در مواقع لزوم به نیابت از عاقله موارد زیر باشد بنابر اینکه مبنای عاقله یاری‌رسانی و همبستگی باشد:

(الف) بیمه‌ی اسلامی (تعاونی یا تکافلی) که سیستم آن متحمل شدن دیه در بین بیمه‌شدگان را فراهم می‌آورد.

(ب) سندیکاها و اتحادیه‌هایی که بین صاحبان یک حرفه ایجاد می‌شود، در صورتی که اساسنامه‌ی آنها شامل همکاری در متحمل شدن تاوان‌ها باشد.

(ج) صندوق‌های ویژه‌ای که توسط کارمندان ادارات دولتی، عمومی و خصوصی، برای دستیابی به همبستگی و همکاری بین آنان تشکیل می‌شود.

چهارم: توصیه‌ها:

- مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به دولت‌های مختلف و کشورهای اسلامی توصیه می‌کند که در قانونگذاری خود مفادهایی را بگنجانند که احکام دیه از بین نرود، زیرا در اسلام خونی به هدر نمی‌رود.
- مسئولین ذیربط باید برای گسترش روحیه‌ی همکاری و همبستگی

متقابل در بین اعضای مختلف جامعه و گروه‌هایی که اعضای آنها پیوند اجتماعی دارند، تلاش کنند. این با موارد زیر تحقق می‌پذیرد:

(الف) در لایحه‌ها و مقررات مختلف اصل متحمل‌شدن دیه را تضمین کنند.

(ب) شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی در کشورهای مختلف جهان اسلام اسنادی را تهیه کنند که شامل پوشش حوادث و پرداخت دیه با شرایط آسان و اقساط مناسب باشد.

(ج) ابتکار عمل کشورهای اسلامی، برای قراردادن بیت المال (خزانه‌ی عمومی) وظیفه‌ی پوشش دیه در صورت فقدان عاقله، به منظور دستیابی به اهداف اجتماعی محول شده به بیت المال - از جمله متحمل‌شدن دیه‌ها - علاوه بر نقش اقتصادی خود.

(د) درخواست از اقلیت‌های مسلمان در مناطق مختلف جهان، برای ایجاد سازمانهایی که به همکاری و همبستگی اجتماعی بین آنها می‌پردازد و صراحتاً تصریح کند که جبران خسارت در حوادث قتل، باید مطابق با نظام شریعت تحت پوشش قرار گیرد.

(ه) ارسال پیام‌های به دولت‌ها، ارگانها، انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی برای فعال‌سازی امور خیریه از جمله: زکات، وقف، وصیت‌نامه‌ها و صدقات تا در متحمل‌شدن دیه‌های ناشی از قتل غیر عمد کمک شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 146 (16/4)

درمورد روش قرائت جدید قرآن و متون دینی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبئی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: روش قرائت
جدید از قرآن و متون دینی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: آنچه که قرائت جدید از متون دینی نامیده می‌شود، اگر به
تحریف معانی متون منجر شود، حتی اگر بر اساس اقوال خلاف اصل
باشد، به گونه‌ای که متون را از اجماع خارج کند و با حقایق شرعی
منافات داشته باشد، بدعتی مذموم و خطری جدی برای جوامع اسلامی،
فرهنگ و ارزش‌های آنها تلقی می‌شود، با توجه به اینکه برخی از
حاملان این فکر به دلیل ناآگاهی از ضوابط شرح متون یا وسواس در

تجدید بی‌رویه‌ی دور از مقررات شرعی درگیر آن شده‌اند.

نشانه‌های دشواری خطر در تصویب‌نمودن این روش از سوی برخی دانشگاه‌ها آشکارتر می‌شود، بیانیه‌های این رویکرد را در وسایل ارتباطی مختلف خود منتشر می‌کنند، تشویق می‌کنند که موضوعات آن در پایان نامه‌های دانشگاهی مطرح شود، افراد نخبه‌ی آن رویکرد را برای سخنرانی و شرکت در سمینارهای مشکوک دعوت می‌کنند، و نظرات رویکرد را به زبان‌های خارجی ترجمه می‌کنند، و برخی نهادها، کتاب‌های مسموم آنها را منتشر کردند.

دوم: مقابله با جریان این نوع از قرائت‌ها از جمله فرض کفایی است و از جمله‌ی ابزارهای مقابله با این جریان و رفع خطر آن می‌توان به موارد زیر می‌باشد:

● فراخوان دولت‌های اسلامی برای مقابله با این خطر قریب الوقوع و روشن ساختن تفاوت بین آزادی بیان مسئولانه، هدفمند همراه با احترام نهادن به اصول و ثوابت، و بین آزادی بی حد و حصر و ویرانگر تا این دولت‌ها اقدامات لازم را برای نظارت بر نهادهای انتشاراتی، مراکز فرهنگی و نهادهای رسانه‌ها انجام دهند، و در جهت تعمیق آگاهی عمومی اسلامی در قلوب نوجوانان و جوانان دانشگاهی و معرفی ضوابط اجتهاد شرعی، تفسیر صحیح و تبیین حدیث نبوی تلاش کنند.

● استفاده از وسایل مناسب (مانند برگزاری سمینارهای بحث و گفت‌وگو)، برای کاربرد مطالعه‌ی عمیق‌تر در علوم شرعی و

اصطلاحات آن، و تشویق کردن به اجتهاد منظم به مقررات شرعی، ریشه‌ها و معلومات زبان عربی است.

● گسترش ساختن زمینه‌ی گفت‌وگوی منظم مثبت را با حاملان این فکر.

● تشویق کردن متخصصان معارف اسلامی را برای افزایش پاسخ‌های عملی جدّی و بحث درباره‌ی دیدگاه‌های آنان در زمینه‌های مختلف به ویژه، برنامه‌های درسی آموزشی.

● توجیه کردن برخی از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در رشته‌های عقیده، حدیث فقه و شریعت به انتخاب موضوعات پایان نامه‌های دانشگاهی خود، برای نشر حقایق و پاسخگویی جدّی به نظرات و ادعاهای آنان.

● تشکیل دادن تیم‌های کاری وابسته به مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در جده، همراه با تأسیس کتابخانه‌ای جامع از مؤلفات در مورد این موضوع تا آنچه در این باره منتشر شده و پاسخ‌های که بر آن داده شده را رصد کند، و این به منظور آمادگی برای نگارش پژوهش‌های جدّی و هماهنگی بین بررسی‌کنندگان آن، در بنیادهای پژوهشی مختلف جهان اسلام و خارج آن می‌باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 147 (16/5)

درمورد کالاهای بین‌المللی و مقررات معامله با آنها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: کالاهای
بین‌المللی و مقررات معامله با آنها، و پس از استماع مباحثات پیرامون
آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌ی شماره 63 (7/1) مجمع درمورد بازارهای
مالی، که در آن آمده است: (کالاهای بین‌المللی در بازارهای سازمانی به
به یکی از چهار روش زیر معامله می‌شوند:

روش اول:

این که قرارداد شامل حق تحویل کالای فروخته شده و تحویل قیمت بلافاصله‌ی آن، همراه با وجود کالا یا رسیده‌های پول که نشان‌دهنده‌ی تملیک فروشنده و تصرف در آنها باشد.

و این قرارداد از لحاظ شرعی، با شرایط معروف فروش، جایز است.

روش دوم:

این که قرارداد شامل حق تحویل کالای فروخته شده و گرفتن قیمت بلافاصله‌ی آن، همراه با احتمال تضمین هر دو توسط کمیسیون بازار باشد.

و این قرارداد از لحاظ شرعی، با شرایط معروف فروش، جایز است.

روش سوم:

اینکه قرارداد برای تحویل کالای توصیف شده‌ی تعهددار، در تاریخ معوق و پرداخت قیمت آن در هنگام تحویل آن باشد و شامل شرطی باشد که مستلزم پایان قرارداد واقعی با دریافت است.

این قرارداد برای به تعویق انداختن هر دو عوض (کال و قیمتش) جایز نیست و می‌تواند برای مطابقت با شرایط معروف سلم اصلاح شود، بنابراین اگر با شرایط سلم مطابقت داشته باشد، جایز است.

و همچنین فروش کالای خریداری شده با عقد سلم، قبل از دریافت آن، جایز نیست.

روش چهارم:

اینکه قرارداد برای تحویل کالای توصیف شده‌ی تعهددار را در تاریخ معوق و بهای آن را در هنگام تحویل پرداخت کند، بدون آن که قرارداد دارای شرطی باشد، که باید با تحویل و دریافت واقعی به پایان برسد، بلکه می‌تواند با یک قرارداد بازگونه منحل شود. و این رایج‌ترین نوع در بازارهای کالاها است و این قرارداد به هیچ وجه جایز نیست).

دوم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی با توجه به بررسی پژوهش‌های عرضه‌شده در مورد چندین نوع از معاملات جاری توسط نهادهای مالی اسلامی، و مشخص شد که در کاربردهای آنها دارای اشکال فراوان، جنبه‌ها و جزئیات متعددی است که برای رسیدن به حکم شرعی در مورد کالاهای بین‌المللی و قواعد معامله با آنها، نیاز به توضیح بیشتری دارد، بنابراین مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند تا دبیرخانه‌ی عمومی مجمع یک سمینار تخصصی برای بررسی موارد زیر برگزار کند:

(1) ارائه‌ی کاربردهای میدانی معاملات جاری توسط بنیادهای مالی اسلامی، در بازارهای کالاهای بین‌المللی.

(2) فراهم‌ساختن معیارها که باید توسط بنیادهای مالی اسلامی در معاملات بازار مالی موجود، رعایت شود.

(3) تهیه‌ی پژوهش‌های تکمیلی در مورد جنبه‌های مختلف این نوع از معاملات، برای تکمیل و بررسی مسائل کالاهای بین‌المللی.

سوم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از قصد حکومت دبی، برای ایجاد یک بازار بین‌المللی برای کالاها که مقرر آن در دبی باشد، قدردانی می‌کند و امیدوار است که این پروژه نهادهای مالی اسلامی را قادر سازد تا از خطرات بازارهای جهانی که در پژوهش‌های که عرض شد مورد اشاره قرار گرفته است، تجنب کنند و به مسئولان این پروژه توصیه می‌نماید که به جنبه‌های شرعی در تهیه‌ی قوانین و رویه‌ها، برای عملکرد بازار و تلاش برای یافتن مکانیسم‌هایی که موجب انطباق رویه‌های بازار با مفاد و اصول شریعت اسلامی شود، توجه کنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 148 (16/6) درمورد ضمانت تجاری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبئی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: ضمانت
تجاری، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از ضمانت تجاری:

کفالت در شریعت: عبارت است از الحاق تعهد ضامن به تعهد
بدهکار در مطالبه‌ی بدهی یا ملک یا فردی، و این به معنای ضمانت
تجاری نیست که منظور از آن قراردادی است که در آن شهروند، فرد
غیر شهروند را قادر به استفاده از مجوز برای اشتغال به حرفه‌ای یا
ایجاد پروژه‌ای می‌سازد.

دوم: مهمترین انواع کفالت تجاری:

(1) رضایت شهروندی که دارای مجوز تجاری است، برای برپایی فعالیت تجاری توسط فرد غیر شهروند با استفاده از مجوز ویژه‌ی شهروند و با تأمین مالی کامل از طرف فرد غیر شهروند، بدون هیچ‌گونه مساهمت مالی شهروند یا تعهد برای کاری از طرف وی است، به استثنای انجام سازوکارهای لازم برای شروع کار به موجب پروانه کسب، به طوری که در آن شهروند به عنوان مالک پروژه ظاهر می‌شود.

(2) مشارکت شهروند همراه با غیرشهروند در مواردی که قوانین به آن اجازه می‌دهد و شهروند مبلغی معینی یا دوره‌ای مورد توافق را برای استفاده از پروانه‌ی کسب در فعالیت یا پروژه‌ی مشترک دریافت می‌دارد.

سوم: حکم ضمانت تجاری:

(1) نوع اول (استفاده‌ی غیرشهروند از پروانه‌ی کسب) نوع نوینی است که نه در مبحث ضمانت مشهور فقهی وجود دارد و نه آن از جمله شرکت وجوه است، بلکه یک حق معنوی است که به موجب قانون متعلق به شهروند می‌باشد، سپس آن را بدون عوض یا با عوض به صورت فروش یا اجاره به دیگران منتقل می‌کند، این معامله در صورت عدم وجود غرر و تدلیس و مخالفت با حاکم ممانعت شرعی ندارد.

(2) نوع دوم (مشارکت در استفاده از پروانه‌ی کسب) از طریق

کمک مالی شهروند همراه با ارائه پروانه‌ی کسب یا تنها با ارائه پروانه‌ی کسب و پس از ارزیابی عادلانه‌ای که نشان‌دهنده‌ی هزینه‌ها و تلاش‌های مبذول از لحاظ عرفی برای اخذ آن و برای تعیین سهم ناشر پروانه‌ی کسب باشد. و سهم طرف مقابل (غیرشهروند) کمک مالی است که کار او به آن اضافه می‌شود که در هنگام تعیین درصد سود لحاظ می‌شود. این نوع معامله که دارای ضمانت تجاری با توجه به توافق در تعیین نرخ سود و متحمل شدن خسارت بحسب سهام دو طرف، جایز می‌باشد.

توصیه‌ها:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌نماید که سازمان کنفرانس اسلامی و از طریق نهادهای اقتصادی آن، برای برپایی یک بازار مشترک اسلامی و جابجایی آزادانه وجوه و تردد افراد و تجارت بین کشورهای اسلامی فراخوان دهد، زیرا این امر موجب تحقق بخشیدن به وحدت اسلامی پسندیده، منفعت متقابل میان مسلمانان و مشابه بازارهای جهانی است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 149 (16/7)

درمورد بیمه‌ی سلامت

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبئی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: بیمه‌ی
سلامت، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1- تعریف بیمه‌ی سلامت:

قرارداد بیمه‌ی سلامت: قراردادی است که به موجب آن شخص یا
نهادی متعهد حمایت از او باشد، متعهد می‌شود که در مقابل پرداخت
مبلغ مالی معینی یا تعدادی اقساط به یک نهاد معینی، مشروط بر اینکه
این نهاد متعهد شود که درمان یا هزینه‌های آن را در مدت معینی تحت
پوشش خود قرار دهد.

2- روش‌های بیمه‌ی سلامت:

بیمه‌ی سلامت یا از طریق یک نهاد درمانی انجام می‌شود یا از طریق شرکت بیمه‌ای که به عنوان واسطه بین شخص بیمه‌شده و نهاد درمانی صورت می‌گیرد.

3- حکم بیمه‌ی سلامت:

(الف) اگر بیمه‌ی سلامت مستقیماً تحت پوشش نهاد درمانی معینی باشد جایز است مشروط بر اینکه، ضوابطی که غرر را به مقدار کم و بخشیده‌شده برساند، همراه با وجود نیازی که به منزلت ضرورتی است که متعلق به حفظ روح، عقل، نسل باشد که از ضروریاتی هستند که شریعت برای حمایت از آنها آمده است. از جمله ضوابط مورد اشاره:

- تعیین مشخصات دقیقی که تعهدات هر یک از طرفین را مشخص نماید.

- بررسی وضعیت سلامت بیمه‌شده و احتمالاتی که ممکن است در معرض آن قرار گیرد.

- اینکه خواسته‌های مالی که از نهادهای درمانی به طرف مقابل تقدیم می‌شود مربوط به فعالیت‌هایی باشند که آنها را ارائه داده است، نه اینکه مبالغی فرضی، همانند شرکت‌های بیمه‌ی تجاری انجام می‌دهند.

(ب) در صورتی که بیمه‌ی سلامت از طریق شرکت بیمه‌ی

اسلامی (تعاونی یا تکافلی) باشد که فعالیت خود را طبق ضوابط شرعی تصویب شده در مصوبه‌ی شماره 9 (2/9) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد بیمه و بیمه‌ی اتکایی انجام می‌دهد، جایز است. (ج) در صورتی که بیمه‌ی سلامت از طریق شرکت بیمه‌ی تجاری باشد، طبق مصوبه‌ی مذکور مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، جایز نیست.

4- سرپرستی و نظارت:

ارگانهای ذیصلاح به منظور تحقق عدالت، از بین‌بردن فریب، سواستفاده و حمایت از بیمه‌شدگان، باید بر اعمال بیمه‌ی سلامت سرپرستی و نظارت نمایند.

توصیه‌ها:

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) از دولت‌های اسلامی، بنیادهای خیریه و بنیادهای اوقاف درخواست می‌کند، برای فراهم‌آوردن بیمه‌ی سلامت رایگان یا با پرداخت هزینه‌ای مناسب برای افرادی که قادر به دریافت بیمه از بخش خصوصی نیستند، تلاش کنند.

(2) از استفاده‌کردن از کارت‌های بیمه‌ی سلامت جز توسط صاحبان آنها خودداری شود، زیرا این کار خلاف الزامات وارده در قراردادها می‌باشد و از جمله‌ی غل و غش و فریبکاری در قرارداد است.

(3) هشدار درمورد سوءاستفاده از بیمه‌ی سلامت، مانند ادعای

بیماری، پنهان کردن آن یا ارائه‌ی اطلاعاتی که با واقعیت مغایرت دارد. (4) گنجاندن موضوع بیمه‌ی تعاونی (اسلامی یا تکافل) در دوره‌های بعدی مجمع، با توجه به نتایج همایش‌ها و سمینارهای اخیر و کاربردهای مختلفی که پس از صدور مصوبه‌ی قبلی مجمع به وجود آمده است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 150 (16/8)

درمورد ما و دیگری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی (کشور
امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ
ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: ما و دیگری،
و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) استفاده از وسایلی که باعث وحدت بین مسلمانان، کشورها و
ملت‌ها می‌شود تا در این عصر بتوان از یک امت یکپارچه صحبت کرد،
و این مستلزم گام برداشتن در این مسیر حل اختلافات، فعال‌سازی
همکاری‌های اقتصادی، فرهنگی، علمی و سیاسی بین کشورهای مختلف
اسلامی، و اجرای مصوبه‌های متعدد سازمان کنفرانس اسلامی در این
زمینه می‌باشد.

(2) ضرورت هماهنگی بین کشورها و سازمانهای اسلامی در شکل‌دهی پیام رسانه‌ای روشن درباره‌ی اسلام که زمینه‌ای برای گفت‌وگو با دیگری باشد، همراه با ضرورت آماده‌سازی نسل‌هایی از متخصصان رسانه‌ای مسلمان که این پیام را درک کرده و بتوانند آن را به زبان‌های مختلف زنده بیان کنند، و این برای مقابله با کمپین‌های رسانه‌ای گسترده علیه اسلام و مسلمانان است که در حال حاضر فعال می‌باشد.

(3) این امر باید مبتنی بر ایجاد پروژه‌های مشترکی باشد که وابسته به کمک‌های بلاعوض و هدایا نباشد و مبتنی بر برابری و توسعه‌ی منافع مشترک بین همه باشد، و این برای تقویت همکاری‌ها بین کشورهای اسلامی و سایر کشورها در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌باشد.

توصیه‌ها:

(1) مجمع از کشورهای عضو، سازمانها، دانشگاه‌ها و مراکز تخصصی اسلامی می‌خواهد تا برای نشان‌دادن واقعیت‌های اسلام، دین هستی و زندگی، عدم تنفر از دیگری و تأکید بر ارزش‌های اسلام، امنیت و همکاری در مبارزه با فقر، گرسنگی، بیماری، توسعه‌ی منابع ثروت، سرمایه‌گذاری و پروژه‌های مشترک که به نفع

بشریت است طرح‌هایی را برای انتشار تألیفات و مطالعات و پژوهش‌ها به زبانهای زنده‌ی متعدد، در موضوعات مختلف مرتبط با گفت‌وگو با هماهنگی با مجمع در انتشار آنها، تهیه کنند کنند.

(2) دعوت از ارگانهای مرتبط با روابط بین‌الملل در سطح دولتی یا مردمی برای ارائه‌ی ارزش‌ها و اصولی که اسلام برای همکاری و استقرار بنیادهای صلح و امنیت در جهان به بشریت بخشیده به جامعه‌ی بین‌المللی ارائه دهند، از طریق حضور فعال در سازمانهای بین‌المللی جهانی مانند سازمان ملل متحد، سازمان بین‌المللی آموزش و فرهنگ (یونسکو) و سازمانهای بین‌المللی اقتصادی و صنعتی. و این مستلزم دو چیز است:

(الف) اشراک نمودن متخصصان دانشگاه‌ها، نهادهای اسلامی یا غیر آنان در در وفدهای که نمایندگان کشورها در این سازمان‌ها هستند، همراه با آماده‌سازی نسل‌هایی درک ممتاز و عمیق‌تر به اسلام، صلح و اصولی آن که بر آن استوار است، داشته باشند.

(ب) تمرکز بر حل عادلانه‌ی مشکلات بین‌المللی از طریق سازمان‌های بین‌المللی و رد نمودن خارج کردن آنها از این دایره، و همکاری که شریعت با جناح‌های گوناگون بین‌المللی برای حفظ کلمه‌ی

حق و اصول ایمنی و همکاری موجود در تشریعات اسلامی ما، به آن دستور داده شده است و همچنین در اصول عدالت و حقوق طبیعی که توسط کشورهای غربی اعلام شده است.
الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 151 (16/9)

درمورد حمایت از اقلیت‌های مسلمان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی (کشور امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حمایت از اقلیت مسلمان، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) لازم است، نامگذاری مسلمانان خارج از جهان اسلام به عنوان «اقلیت» یا «ملیت مهاجر» منتفی گردد، زیرا این نامگذاری‌ها اصطلاحات حقوقی هستند که بیانگر واقعیت وجود اسلامی مبتنی بر ویژگی‌های شمولیت، اصالت، ثبات و همزیستی با جوامع دیگر نیستند. و اینکه نامگذاری‌های مناسب عبارتند از: (مسلمانان در غرب)، یا (مسلمانان خارج از جهان اسلام).

(2) برای حفظ حضور اسلامی مسلمانان در خارج از کشورهای

اسلامی و دفاع از ویژگی‌های دینی، تمدنی و فرهنگی آن باید راه‌های گوناگونی را در نظر گرفت.

(3) الزامات شهروندی در غرب با حفظ هویت اسلامی و پایبندی به ارزش‌های اسلامی منافاتی ندارد.

توصیه‌ها:

(1) ایجاد مرکز علمی پژوهشی به شرایط مسلمانان خارج از جهان اسلام اهمیت بدهد، و برداشت که از اسلام نزد غیر مسلمانان است تصحیح نماید.

(2) تشکیل کمیته‌ای شرعی در مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، که به دنبال حل مسائل نوین فقهی مسلمانان در خارج از جهان اسلام هستند، اهمیت بدهد.

(3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی با همکاری مراجع ذیربط در کشورهای اسلامی و خارج از آنها، دوره‌های آموزشی تخصصی را برای ائمه‌ی جماعات، مبلغان و مدیران مراکز اسلامی در کشورهای غیر اسلامی برگزار نماید.

(4) فراخواندن مسلمانان خارج از کشورهای اسلامی برای حفظ مبانی اسلامی، نفی اختلافات مذهبی و پایبندی به وحدت در شعار دینی خود باشند.

(5) اینکه مسلمانان خارج از کشورهای اسلامی الگوهای متمدنی

تشکیل دهند که نشان‌دهنده‌ی در رفتار و برخورد خود با دیگران باشند.
(6) درخواست از سازمان کنفرانس اسلامی برای حمایت از اداره‌ی
مسئول به امور مسلمان در کشورهای غیرعضو در این سازمان، و
فعال‌کردن مصوبه‌های تصویب شده از سوی سازمان در این زمینه.
الله متعال آگاه‌تر است؛

!

درمورد بیانیهای مربوط به قدس و الاقصی

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام باد بر پیشوای ما محمد امین، و بر همه‌ی خاندان پاکش و یاران پیشانی‌سفیدانش و هر کسی‌که از آنان تا روز قیامت به نیکی پیروی کردند، اما بعد:

گروه‌های افراطی صهیونیستی در فلسطین که تعداد آنها بیش از 30 انجمن می‌باشد، احساس قدرت به آنها دست داده و تصور کردند که توان پیاده کردن نقشه‌های تهاجمی خود در مقابل مسجد مبارک اقصا، اولین دو قبله و سومین مسجدی که قصد سفر به سوی آنها انجام می‌شود را دارند، از این‌رو که برای تخریب و ساختن معبد سلیمان موهوم بر ویرانه‌های آن تلاش می‌کنند بنابراین، این گروه‌ها به جستجو به بهانه‌ها و دستاویزهای شدند تا برای هجوم به این مسجد مبارک و تلاش‌های مکرر برای هتک حرمت محوطه‌های آن، و انجام شعار دینی خود در آن، برای اجرای جاه طلبی‌های تهاجمی خود، پرداختند.

اما بعد، همانا مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در کنفرانس خود که از 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ. ق برابر با 9 تا 14 آوریل 2005م، در امارات متحده عربی و پس از بررسی اظهارات تهاجمی و

نقشه‌های ستمکارانه‌ی افراط‌گرایان و مقامات یهودی علیه شهر بیت المقدس به طور کلی و مسجد اقصا به طور خاص، مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

(1) شهر قدس و مسجد اقصا برای مسلمانان سراسر جهان مقدس هستند، زیرا با معجزه‌ی الاسراء و معراج که در قرآن کریم تصریح شده، ارتباط دارند.

(2) اسلامی بودن این شهر و مسجد مبارک آن به نص قرآن کریم و سنت مطهر پیامبر ﷺ ثابت شده است. و این موضوع قابل نقض و تغییر و چانه‌زنی نیست و جایی برای سازش در آن وجود ندارد. و فقهای ملت بر حرام بودن اعتراف به دشمن غاصب نسبت به غصب کردن هر قسمتی از بلاد مسلمین به ویژه سرزمین‌های مقدسه، اتفاق نظر دارند.

(3) مسجد مبارک اقصا تنها مختص مسلمانان است و یهودیان ارتباطی با آن ندارند و باید مراقب خطرات نقض حرمت این مسجد باشیم و مقامات اشغالگر یهودی و کشورهای حامی آنها مسئولیت هر هرگونه هتک حرمت علیه آن را بر عهده دارند، و جایز نیست که اقصا مورد مذاکره و امتیازدهی قرار گیرد و هیچ‌کس حق این اقدام را ندارد، بلکه دارای مقام و منزلت والاتر و رفیع‌تری از آن است.

(4) صلح عادلانه و ثبات در منطقه، تنها با پایان‌دادن به اشغال شهر بیت المقدس و مسجد مبارک آن توسط یهودیان و بازگرداندن فلسطین به مردم آن امکان‌پذیر است.

(5) مردم فلسطین حق دارند که کشور مستقل خود را در تمام سرزمین خود، با پایتختی قدس برپا کنند، و همچنین این حق آنان است که با تمام ابزارهای مشروع در برابر دشمن مقاومت کنند و آوارگان آن به وطن خود بازگردند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از حاکمان و ملت‌های جهان عرب و اسلام می‌خواهد که مسئولیت دینی، ملی و تاریخی خود را برای دفاع از این شهر اشغالی و مسجد مبارک آن برعهده بگیرند، و در کنار مردم مجاهد آن و پایدارکردن وجود آنان بایستند، و نهادهای بهداشتی، آموزشی، اجتماعی و غیره آن را مورد حمایت قرار دهند، و این به منظور جلوگیری از یهودی‌سازی یا بین‌المللی‌سازی شهر قدس است، زیرا هم یهودی‌سازی و هم بین‌المللی‌سازی موضوعی مردود است که به هیچ وجه قابل قبول نیست. و همچنین باید تلاش جدی برای پایان دادن به اشغال اسرائیلی از سرزمین الاسراء و المعراج انجام شود.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

درمورد بیانیه‌ی پیرامون عراق

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد، اما بعد:

بنابر عمل نمودن به سخن پیامبر ﷺ: «مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِأَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ، وَمَنْ لَمْ يُصَيِّحْ وَيُؤْمِسْ نَاصِحًا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِإِمَامِهِ وَلِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ»، ترجمه: «هر کسی که به امر مسلمانان اهمیت ندهد، از آنان نیست». مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در شانزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی (کشور امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 30 صفر تا 5 ربیع الاول 1426 هـ. ق، برابر با 9 - 14 آوریل 2005م، فجایی را نگاه می‌کند که در عراق اشغالی اتفاق می‌افتد و همه‌ی مردم عراق قربانی آن شده‌اند. این همان ملت بود که رنج کشیدند و علیه بی‌عدالتی، استبداد و دیکتاتوری مبارزه کردند، اما الآن زیر بار بی‌عدالتی و استبداد ناله می‌کشند. و مشخص شد که بهانه‌های جنگ عراق پی‌درپی فرو ریخت و شعار اعلام شده که برای نجات مردم عراق جنگ آغاز گرفته محقق نشده است.

اکنون دو سال از جنگ عراق و اشغال آن می‌گذرد، اما در طی آن

مردم عراق چیزی جز تداوم ویرانی‌ها، اتلاف نیروها، کشتار علما و اجرای توطئه‌ها برای ایجاد اختلافات فرقه‌ای و قومی بین فرزندان یک ملت یکپارچه ندیده‌اند، و این تنها اشغالگر را به اصرار برای توطئه‌های خود افزایش می‌دهد، زیرا با این یکپارچگی هیچ وقت به اهداف شوم گسستن این انسجام و از بین بردن آن وحدت نخواهد رسید.

ما علمایی که برای دوره‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در دبی گرد هم جمع شدیم، از همه‌ی برادران مجروح و اشغال‌شده‌ی عراق می‌خواهیم که به ریسمان الهی چنگ بزنند و در مقابل توطئه‌ها متحد و یکپارچه بایستند، و هر مسیری که به اشغال پایان دهد و به حاکمیت کامل عراق دست یابد و عراقی یکپارچه، مستقل، دارای امنیت و قوی ساخته شود، جایی که استبداد مکانی نداشته باشد، و در سایه‌ی اعتدال و عدالت اسلام به دور از اختلافات ناپسند فرقه‌ای، از امنیت برخوردار باشد.

همانطور که ما فساد فی الارض را محکوم می‌کنیم و به آن معترض هستیم، و به درگاه الله متعال برای دوری از هرگونه تجاوز، بی عدالتی و فساد پناه می‌بریم، از سازمان‌های منطقه‌ای و سازمان ملل متحد و همه‌ی کسانی که صلح، امنیت، آزادی و عدالت در این جهان را دوست دارند، می‌خواهیم که برای تمام فجایعی که عراق زندگی می‌کند و وضعیت در آن به فساد گسترده‌ای تبدیل شده است و این منطقه و اطراف آن را تهدید می‌کند، پایان بدون تردید را اتخاذ کنند.

و در عین حال، ما تحولات در حال وقوع در عراق عزیزمان و تلاش برای ایجاد نهادهای قانون اساسی را نگاه می‌کنیم. و ما مطمئن هستیم که هیچ فرد عراقی نیست جز اینکه او تلاش برای وحدت، استقلال و حاکمیت کامل عراق خواهد بود... امیدواریم الله متعال به مردم عراق خیر و توفیق عنایت کند تا از عواقب اشغال رهایی پیدا کنند و سرنوشت خود و قانون اساسی دائمی و نهادهای قانونگذاری کامل خود را امیدوارانه برگزیده و اقتصاد فروپاشیده‌ی خود را بسازند و روابط خود را با کشورهای همسایه تقویت کنند و نقش اصلی خود را در زمینه‌ی همبستگی اسلامی و بین‌المللی در راستای تحقق بخشیدن به اهداف عالی امت اسلامی برای رسیدن به صلح جهانی، ایفا کند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی هفدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

عمّان (اردن هاشمی)
28 جمادی الاولی - 2 جمادی الآخره 1427 هـ . ق
24 - 28 ژوئن 2006 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 152 (17/1)

درمورد اسلام، امت یکپارچه، مذاهب اعتقادی، فقهی و
تربیتی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ . ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: اسلام، امت
یکپارچه، مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن و عرض نمودن مصوبه‌های کنفرانس بین‌المللی فقه اسلامی
که در سال 1425 هـ . ق / 2005 م برگزار شد که در آن خواستار
مطالعه و قایلی به اصول مندرج در پیام عَمّان شد که توسط همایش علما
و اندیشمندان که در مکه‌ی مکرمه برای آمادگی برگزارکردن سومین
کنفرانس استثنائی سران کشورهای اسلامی، مورد پذیرش قرار گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: پژوهش‌هایی که در این زمینه تهیه شده است، همگی بر احکام اساسی کلی اسلام توافق دارند، و مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی اجتهادات علمای اسلام محسوب می‌شوند و مقصود از آنها تسهیل عمل کردن به اسلام است، و همگی آنها در جهت ایجاد وحدت امت، پربار کردن اندیشه‌ی آن و رسیدن به پیام جاویدان اسلام حرکت می‌کنند، و پژوهش‌های این موضوع، با مطالعاتی که مطالب (پیام عَمَّان) که شامل بیان و تبیین واقعیت اسلام و نقش آن در جامعه‌ی معاصر است، ارائه داده همسو و همگام هستند، و این دستاورد شایسته‌ی تقدیر و ستایش می‌باشد با تلاش‌های اعلیحضرت ملک عبدالله دوم ابن الحسین - حفظه الله - پادشاه کشور اردن هاشمی که معرفی آن را در سطح جهانی بر عهده گرفتند.

دوم: تأکید بر مصوبه‌های صادره از کنفرانس بین‌المللی فقه اسلامی که در عَمَّان (کشور اردن هاشمی) تحت عنوان (حقیقت اسلام و نقش آن در جامعه‌ی معاصر) برگزار شد، تا بین آنها و بین آنچه که شامل پژوهش‌ها و مباحثات پیرامون این موضوع است، توافق داشته باشد. و در مقدمه‌ی این مصوبه‌ها به فتواها و مصوبه‌هایی که از سوی هیئت‌های فتوا و علمای ارشد مذاهب متعدد در پذیرفتن این مصوبه‌ها صادر شده، اشاره نموده است که عبارتند از:

(1) هر کسی از یکی از چهار مذاهب اهل سنت و جماعت (حنفی،

مالکی، شافعی و حنبلی)، و مذهب جعفری، زیدی، اباضی و ظاهری پیروی کند، مسلمان است و جایز نیست که تکفیر شود و خون، ناموس و مالش حرام می‌باشد. همچنین طبق آنچه که در فتوای شیخ الازهر آمده است، تکفیر پیروان مذهب اشعری و کسانی که اهل تصوف واقعی هستند، جایز نیست و همچنین تکفیر پیروان فکر سلفی صحیح جایز نیست.

همچنین تکفیر هیچ گروهی از مسلمانان که به الله عزوجل و به رسولش ﷺ و ارکان ایمان و ارکان اسلام ایمان دارند، و هیچ آنچه که بدیهی بودن آن از طرف شارع، به اثبات رسیده است را انکار نمی‌کنند، جایز نیست.

(2) آنچه از اسباب که مذاهب را متحد می‌کند بسیار بیشتر از اسباب که آنها را به خلاف قرار می‌دهد است. بنابراین صاحبان مذاهب هشتگانه بر مبانی اسلام اتفاق نظر دارند. از این رو که همه‌ی آنها به یگانگی الله عزوجل ایمان دارند و اینکه قرآن کریم کلام الله و نازل و حفظ شده از سوی الله متعال است و از تحریف محفوظ می‌باشد و به سرورمان محمد ﷺ که پیامبر و فرستاده‌شده برای همه‌ی بشریت ایمان دارند. و همه‌ی آنان بر ارکان پنجگانه‌ی اسلام که عبارت است از: شهادتین، نماز، زکات، روزه‌ی رمضان و حج خانه‌ی الله متعال اتفاق نظر دارند، و همچنین بر ارکان که عبارت است از: ایمان به الله متعال، ملائکه‌هایش، کتاب‌هایش، پیامبران‌ش، روز قیامت و به قضاء و قدر خیر

و شر آن ایمان دارند. و اختلاف علمای پیروانان این مذاهب، اختلاف در فروع دین و برخی در اصول آن است، و این خود رحمت است، و از قدیم گفته شده: اختلاف علما در رای و نظر رحمت گسترده‌ای است.

(3) قبول کردن وجود مذاهب در اسلام، به معنای پایبندی به راه و روش خاصی در فتوا است: بنابراین جایز نیست که کسی به فتوادادن خود را تعیین کند درحالی‌که دارای تاهیات علمی ویژه نیست، و بدون التزام به راه و روش مذاهب برای هیچ کسی جایز نیست که فتوا بدهد. و جایز نیست که کسی ادعای مجتهدبودن خود را بکند و فتواهایی را نوپیدا را ارائه نماید یا فتوای مردودی تقدیم کند که مسلمانان را از قواعد و ثوابت شرعی و مقرراتی که مذاهب شان بر آن قرار گرفته بیرون کند.

(4) اصل موضوع پیام عَمَّان که در شب بیست و هفتم ماه مبارک رمضان سال 1425 هـ. ق، صادر و در مسجد هاشمیین خوانده شد، التزام به مذاهب و راه و روش آنهاست؛ پس قایل شدن به وجود مذاهب و تأکید بر گفتمان و ملاقات میان آنها، همانا چیزی است که ضامن اعتدال و میانه‌روی، تحمل‌گرایی و رحمت و گفتمان با دیگران می‌باشد.

(5) ما خواهان ترک اختلافات بین مسلمانان، وحدت در صف و دیدگاه‌های آنان هستیم، و تأکید بر احترام به یکدیگر، تقویت همبستگی میان ملت‌ها و کشور‌هایشان، و تحکیم پیوندهای برادری که آنان را بر محبت به الله جمع می‌کند، هستیم. و اینکه جایی برای نزاع و تداخل بین

آنان نگذارند.

زیرا الله سبحانه و تعالی می‌فرماید: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ} [الحجرات:10]. ترجمه: {یقیناً مؤمنان برادرند، بنابراین میان برادرانتان صلح برقرار کنید، و از الله بیمناک باشد، تا شما مشمول رحمت الله گردید}.

(6) شرکت کنندگان در کنفرانس بین‌المللی اسلامی که در عمان، پایتخت اردن هاشمی، در نزدیکی مسجد مبارک اقصا و سرزمین‌های اشغالی فلسطین گردهم آمده‌اند، بر لزوم انجام تمام تلاش‌ها برای حفاظت از مسجد اقصا، اولین دو قبله و سومین حرمین شریفین در مواجهه با خطرات و حملاتی که در معرض آن قرار می‌گیرد با پایان دادن به اشغال و آزادسازی اماکن مقدسه تأکید می‌کنند. و همچنین بر لزوم حفظ عتبات مقدسه در عراق و جاهای دیگر تأکید می‌نمایند.

(7) شرکت کنندگان بر لزوم تعمیق مفاهیم آزادی و احترام به رای و رای دیگری در جهان اسلام ما تأکید می‌کنند. والحمد لله وحده.

سوم: تأکید بر مصوبه‌ی شماره 98 (11/1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مورد وحدت اسلامی و توصیه‌های الحاقی به آن و فعال‌سازی سازوکارهای مطرح شده در آن، برای تحقق وحدت اسلامی که با درخواست دبیرخانه‌ی مجمع مبنی بر تشکیل یک کمیته‌ای متشکل از اعضا و کارشناسانی که تشکیل و وظایف آنان به تصویب سازمان کنفرانس اسلامی رسیده باشد، و این برای مطالعه‌ی عملی و کاربردی و

ایجاد سازوکارهایی برای تحقق وحدت در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد.

چهارم: تعیین قواعد کلی برای موضوعات مورد توافق و برجسته ساختن آنها، محدود کردن موارد اختلاف و بازگرداندن آنها به اصول شریعت که مبتنی بر آنهاست و همچنین ارائی دیدگاه مذاهب با امانت و بدون تعصب، در چارچوب تعظیم جوامع احترام به تفاوت‌ها باشد. و در هنگام ترجیح‌دادن آنچه که قوی‌ترین دلیل و بیشترین تحقیق‌کننده به مقاصد شرعی است رعایت شود بدون تقدیم مذهبی که پژوهشگر پیرو آن است یا در برخی از کشورها یا جوامع غالبیت دارد.

پنجم: آموزش فقه وحدت اسلامی، ادبیات اختلاف و مناظره‌ی هدفمند به دانش‌آموزان در دانشگاه‌ها و دبیرستانها که مهم‌ترین آنها عدم کاستن از دیدگاه‌های دیگر هنگام انتخاب نظر معینی برای خود.

ششم: احیای مذاهب تربیتی متعهد به مقتضیات قرآن و سنت، به عنوان وسائلی برای کاهش ساختن گرایش مادی گرایانه‌ی غالب در این دوران و برای حمایت از فریب خوردن در برابر رویکردهای رفتاری بیگانه که اصول اسلامی را نادیده می‌گیرد.

هفتم: علمای مذاهب مختلف با استفاده از ابزارهای عملی گوناگون، مانند نشست‌های فی مابین، سمینارهای علمی تخصصی و کنفرانس‌های عمومی به سوی روش اعتدال و میانه‌روی آگاهی بدهند، همراه با استفاده از نهادهای ذیربط به موضوع تقریب بین مذاهب، به هدف

تصحیح نگرش به مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی، به عنوان اینکه این مذاهب عبارت از روش‌هایی است برای اعمال اصول و احکام اسلامی؛ زیرا اختلاف بین آنها عبارت است از اختلاف تنوع و تکامل نه اختلاف تضاد، و فراگیرکردن شناخت آن مذاهب و شناخت ویژگی‌ها و مزایای آنها و اهمیت‌دادن به ادبیات آنها.

هشتم: احترام به مذاهب مانع از نقد هدفمندی نمی‌شود که منظور از آن گسترش نقاط همگرایی و تنگ کردن نقاط اختلاف باشد. و باید زمینه‌ی گفتمان سازنده بین مذاهب اسلامی در پرتو قرآن و سنت رسول الله ﷺ فراهم شود به هدف تقویت کردن یکپارچگی مسلمانان.

نهم: باید با مذاهب و جریانهای فکری معاصر که با مقتضیات کتاب و سنت منافات دارند مقابله شود، همانگونه که افراط کردن جایز نیست، تفریط کردن نیز با پذیرش هر دعوتی حتی اگر مشکوک باشد، جایز نیست و باید برای حفظ شایستگی نام اسلام، ضوابط آن را برجسته ساخت.

دهم: تأکید بر اینکه مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی در قبال اعمال نادرستی که به نام آنها انجام می‌شود، مانند کشتار بی گناهان، تعرض در ناموس‌ها و اتلاف اموال و ممتلكات، پاسخگو نیستند.

توصیه‌ها:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند که دبیرخانه‌ی مجمع، سمینارها و جلساتی را با هدف رسیدگی به اسباب تحول مذاهب -

با انواع متفاوتش- برای ایجاد ناهماهنگی میان طرفداران آنها برگزار نماید، به طوری که بیم آن می‌رود که این تحول به عواملی تبدیل شود که ملت را متفرق سازد. و این با بررسی مجدد اظهارات یا سندهای که اشتباه برداشت یا عمل یا فراخواندن به آنها به وجود آمده است، همانند:

(الف) مسئله‌ی ولاء و براء.

(ب) حدیث گروه نجات یافته، و نتیجه‌هایی که بنابر آن برداشت شده است.

(ج) ضوابط تکفیر، تفسیق، به بدعت نسبت‌دادن به دور از افراط و تفریط.

(د) حکم به مرتدبودن، و شرایط اجرای حکم آن.

(هـ) گسترش نمودن در گناهان کبیره و آنچه که بر توصیف مرتکب آنها مترتب می‌گردد.

(و) تکفیرکردن به سبب عدم اجرای همه جانبه‌ی احکام شرعی، بدون در نظرگرفتن جزئیات میان حالت‌ها.

(2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به مقامات ذیربط در کشورهای اسلامی توصیه می‌کند که تدابیری اتخاذ کنند تا از چاپ، انتشار یا رواج نشریاتی که باعث تشدید تفرقه می‌شوند یا برخی مسلمانان را بدون توجیه شرعی مورد اتفاق، کافر یا گمراه توصیف می‌کند، جلوگیری کنند.

(3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به ارگانهای ذیربط توصیه می‌نماید

برای ادامه‌ی محقق‌ساختن مرجعیت شریعت اسلامی در همه‌ی قوانین و رویه‌های خود چنانچه در مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌های قبلی که بیان شده است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 153 (17/2)
درمورد فتوادادن: شروط و آداب آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: فتوادادن:
شروط و آداب آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف فتوادادن و مفتی و اهمیت فتوادادن:

فتوادادن بیان حکم شرعی در وقتی است که از آن پرسیده می‌شود،
و ممکن است برای بیان حکم مسائل نوینی باشد که مربوط به اصلاح
حال و رفتار مردم، بدون اینکه پرسیده شود.

مفتی کسی است که درمورد احکام و مسائل و حوادث شرعی آگاهی
دارد، و کسی است که علم و توانی به او ارزانی شده که می‌تواند احکام

شرعی را از ادله‌ی آنها برداشت کند و آنها را در وقایع و مسائل نوین به کار ببرد.

و فتوا از آن جهت امر بزرگی است که شریعت پروردگار جهانیان بیان می‌کند، و مفتی از جانب الله متعال حکم او را امضا می‌کند، و از رسول الله ﷺ برای تبیین احکام شرعی پیروی می‌کند.

دوم: شروط مُفتی:

جایگاه فتوادادن برای کسی جایز نیست مگر آن که شرایط مقرر شده‌ی آن را در کتاب‌ها احراز کرده باشد که مهمترین آنها:

(الف) آگاهی به کتاب الله متعال و سنت رسول الله ﷺ و علوم مربوط به آنها.

(ب) آگاهی به مسائل اجماع، اختلاف، مذاهب و دیدگاه‌های فقهی.

(ج) آشنایی کامل به اصول فقه، اساسیات و قواعد آن، مقاصد شریعت و علوم پایه، مانند: نحو، صرف، بلاغت، زبان عربی، منطق و غیره.

(د) آگاهی از احوال مردم و آداب و رسوم آنان، و از احوال زمانه و مسائل نوین آن و در نظرگرفتن تغییرات آنها، در آنچه که بر اساس عرف شناخته شده و مغایر با نص شرعی نیست.

(هـ) توانایی برداشتن احکام شرعی از متون شرعی.

(و) رجوع به کارشناسان در تخصص‌های مختلف، برای تصور مسئله‌ای که درمورد آن سؤال شده است، مانند مسائل پزشکی و

اقتصادی و مانند آنها.

سوم: فتوای گروهی:

از آنجایی که بسیاری از مسائل معاصر پیچیده و ترکیبی هستند، دسترسی به علم و شناخت درمورد آنها و فهم حکم آنها، مستلزم فتوادادن گروهی است و این امر جز با مراجعه به هیئت‌های فتوا، مجالس و مجامع فقهی محقق پذیر نیست.

چهارم: التزام، و الزامی کردن به فتوایی:

در اصل فتوا برای دادگاه لازم الاجراء نیست، ولی از لحاظ دیانت‌کاری لازم الاتباع است، پس اگر دلیل روشنی بر اعتبار آن باشد، مسلمان نمی‌تواند از آن عدول کند، و نهادهای مالی اسلامی باید در چارچوب مصوبه‌های مجامع فقهی، به فتوای هیئت‌های شرعی خود پایبند باشند.

پنجم: کسی که فتوا از آن پذیرفته نمی‌شود:

(1) از افراد غیر متخصص و غیر واجد شرایط فوق الذکر، فتوا پذیرفته نمی‌شود.

(2) فتوایی که غالباً در رسانه‌های مختلف منتشر می‌شود، فقط برای کسی که از آن سؤال می‌کند صحیح است، مگر اینکه حالت مطلع‌شونده مانند حالت سؤال‌کننده و احوال او همانند احوال سؤال‌کننده باشد.

(3) فتواهای مغایر که با متون قطعی و با احکام که اجماع بر آن صورت گرفته مخالفت داشته باشند، معتبر نیستند.

ششم: از آداب فتوادادن:

مفتی باید در فتوای خود اخلاص الله متعال را داشته باشد، با وقار و متین باشد، به اوضاع و احوال اطراف خود آگاه باشد، پاکدامن و متقی باشد، در مورد عمل کردن یا رها کردن آنچه که در مورد آن فتوا می‌دهد، پایبند باشد، دور از اماکن شک و شبهه باشد، در پاسخ به ابهامات و مسائل پیچیده صبور باشد، و با غیر خود از اهل علم مشورت نماید، در مطالعه کردن و آموختن مداومت داشته باشد، در زمینه‌ی اسرار مردم وفادار باشد، از الله متعال در فتوای خود درخواست موفقیت نماید، در مورد آنچه که نمی‌داند یا آنچه که نیاز به بررسی و تأکید دارد، توقف داشته باشد.

توصیه‌ها:

- (1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به ارتباط و هماهنگی مستمر بین مراجع فتوای جهان اسلام، برای پیگیری مسائل نوین و حوادث روزگار، توصیه می‌نماید.
- (2) اینکه فتوادادن باید یک علم مستقل به خود باشد که در دانشکده‌ها و پژوهشکده‌های شرعی و پژوهشکده‌های آماده‌سازی قضات، امامان و خطیبان تدریس شود.
- (3) اینکه کم و بیش سمینارهایی برای معرفی اهمیت فتوا و نیاز مردم به آن برای رسیدگی به تحولات آن برگزار گردد.
- (4) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به استفاده از مصوبه‌ی شماره 104

(11/7) مجمع، در مورد راه‌های استفاده از فتواها، به ویژه توصیه‌هایی که شامل موارد زیر است، توصیه می‌نماید:

(الف) بر حذر داشتن از فتواهایی که مبتنی بر مبنای شرعی و مستند بر دلیل شرعی معتبری نیستند، بلکه مبتنی بر مصلحت واهی می‌باشند که شرعاً باطل شده است که ناشی از هوا و هوس متأثر به شرایط، احوال و آداب و رسوم مغایر با اصول و احکام شریعت اسلامی و مقاصد آن می‌باشند.

(ب) دعوت از متولیان امر فتوا از علما، هیئت‌ها و کمیته‌ها برای جدی‌گرفتن مصوبه‌ها و توصیه‌های مجامع فقهی، به هدف منضبط کردن، هماهنگی و یکپارچه ساختن فتواها در جهان اسلام.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 154 (17/3)
درمورد دیدگاه اسلام در مقابل غلو، افراط گرایی و
تروریسم

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ . ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: دیدگاه اسلام در
مقابل غلو، افراط گرایی و تروریسم، و پس از استماع مباحثات پیرامون
آن، و پس از مطالعه‌ی مصوبه‌ی شماره 128 (14/2) درمورد
(حقوق بشر و خشونت بین‌المللی) که در آن تروریسم را این گونه تعریف
کرده است: (تروریسم: تجاوز یا ترساندن یا تهدید مادی یا معنوی است که
توسط دولت‌ها یا گروه‌ها یا افراد علیه یک شخص، در دین یا روح وی یا
ناموس یا عقل یا مال وی، بدون وجه حق در همه‌ی اشکال و انواع آن از
فساد بر روی زمین انجام می‌پذیرد).

و پس از مطالعه‌ی آنچه که کنفرانس‌های عربی و اسلامی رسمی و مردمی در زمینه‌ی مبارزه با تروریسم صادر کردند، در زمینه‌ی علت ایجادشدن تروریسم و قطع راه بر علیه تروریست‌ها رسیدگی کردند، همراه با پایبندی بر سیاست آویختن به حق ملت‌های اشغال شده در زمینه‌ی مبارزه‌ی مسلحانه، و پایبندی به آنچه که (پیام عمان) که در مورخه 1425/9/26 هـ. ق، برابر با 2004/11/9 م، صادر شده است.

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) حرام‌بودن هرگونه اعمال، اشکال و اعمال تروریستی در هرجایی که رخ دهد و هر کسی که مرتکب آنها شود به عنوان اقدامات مجرمانه‌ای که مشمول جنایت محاربه می‌شوند تلقی گردد. و هر کسی که به طور مستقیم یا مسبب یا تأمین مالی کردن یا حمایت کردن در اعمال تروریستی شرکت کند، خواه یک فرد، یا یک گروه یا یک دولت باشد، تروریست محسوب می‌شود، و تروریسم ممکن است از یک دولت یا دولت‌ها علیه سایر کشورها رخ دهد.

(2) فرق‌گذاشتن بین جنایات تروریستی و مقاومت مشروع در برابر اشغالگری با ابزارهای قابل قبول شرعی، زیرا برای رفع ظلم و اعاده‌ی حقوق غصب شده، که حقی است که شرع و عقل آن را به رسمیت شناخته و توسط میثاق‌های بین‌المللی تأیید شده است.

(3) لزوم علاج‌کردن عواملی که منجر به تروریسم می‌شود، که از جمله مهم‌ترین آنها غلو، افراط‌گرایی، تعصب، جهل به احکام شریعت

اسلامی، تضییع حقوق بشر، آزادی‌های سیاسی و فکری، محرومیت‌ها و اختلال در امور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است.

(4) تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی فوق‌الذکر اشاره شده است که جهاد برای دفاع از عقیده‌ی اسلامی و حفاظت از میهن‌ها یا آزادسازی آنها از دست اشغال بیگانگان، مادامی که جهاد متعهد به احکام شریعت اسلامی باشد، به هیچ وجه تروریسم محسوب نمی‌شود.

همچنین به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) تقویت نقش علما، فقیهان، و دعوتگران و نهادهای علمی عمومی و تخصصی، در آگاهی‌بخشی برای مبارزه با تروریسم و علاج کردن علت‌های آن.

(2) از همه‌ی رسانه‌ها می‌خواهیم در ارائه‌ی گزارش‌ها و انتشار اخبار به ویژه در موضوعات مرتبط با تروریسم دقت شایانی انجام دهند و از ربط دادن تروریسم به اسلام پرهیز کنند، زیرا تروریسم از سوی برخی از ادیان و فرهنگ‌های دیگر صورت گرفته است - و هنوز هم صورت می‌گیرد-.

(3) درخواست از نهادهای علمی و آموزشی برای آشکار ساختن اسلام در سیمای درخشان آن که خواستار ارزش‌های مداراگرایی، محبت، ارتباط با دیگران و همکاری برای خیر است.→

(4) درخواست نمودن از دبیرخانه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برای ادامه‌دادن به اهتمام به این موضوع با برگزاری سمینارهای

تخصصی، سخنرانی‌های فشرده و نشست‌های علمی مفصل، برای تبیین حدود احکام شرعی درمورد پیشگیری، سرکوب و از بین‌بردن تروریسم شتافتن برای ایجاد یک چارچوب شرعی جامع که تمام جوانب این موضوع را تحت پوشش قرار دهد.

(5) درخواست از سازمان ملل متحد برای تقویت تلاش‌ها برای جلوگیری از تروریسم و تقویت همکاری‌های بین‌المللی در مبارزه با آن، و تلاش برای ایجاد استانداردهای بین‌المللی ثابت، برای قضاوت درمورد اشکال تروریسم با یک مقیاس و استاندارد یکسان.

(6) از کشورها و دولت‌های جهان می‌خواهیم که همزیستی مسالمت‌آمیز را در اولویت کار خود قرار دهند، و از اشغال دولت‌ها و انکارکردن حق تعیین سرنوشت توسط ملت‌ها دست بکشند و روابط فی‌ما بین را بر اساس برابری، صلح و عدالت برقرار نمایند.

(7) درخواست از کشورهای غربی برای بازنگری در برنامه‌های آموزشی خود و دیدگاه‌های توهین‌آمیز که نسبت به دین اسلام در آنها تضمین شده است و آنچه که از اعمال توهین‌آمیز به اسلام در رسانه‌های مختلف غربی پخش می‌شود، منع کنند، به منظور تأکید بر همزیستی مسالمت‌آمیز و گفت‌وگو و جلوگیری از فرهنگ خصومت و نفرت برانگیزی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 155 (17/4)

درمورد سازگاری بین پایبندی به اصول و ثوابت اسلام و بین ضرورت‌های تابعیت مسلمانان در خارج از کشورهای اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت (اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره 1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سازگاری بین پایبندی به اصول و ثوابت اسلامی و بین ضرورت‌های تابعیت مسلمانان در خارج از کشورهای اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از تابعیت این است که به یک کشور و یک سرزمین معینی منتسب شود. و مقصود از اصول و ثوابت اسلامی، احکام شرعی، اعتقادی، عملی و اخلاقی است که در متون قطعی شرعی بیان

شده یا امت اسلامی بر سر آنها اتفاق نظر دارند. و آن شامل آنچه مربوط به حفظ ضرورت پنجگانه است که عبارتند از: حفظ دین، روح، عقل، نسل و مال، می‌باشد.

دوم: مشارکت مسلمانان در کشورهای غیراسلامی در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی یا اقتصادی که منافاتی با ثوابت فوق الذکر نداشته باشد، به ویژه اگر ضرورت تابعیت این را ایجاب کند، مشروط بر اینکه هویت و شخصیت اسلامی آنان را تهدید نکند، ممانعت شرعی ندارد.

سوم: دادخواهی مسلمانان در غرب بر اساس قضاوت با قوانین بشری، وقتی که راهی برای گرفتن حق یا دفع ظلمی نباشد، ممانعتی ندارد.

و در مسائل احوال شخصی، رعایت احکام شرعی از طریق دادخواهی اسلامی یا فتوای شرعی همراه با پابندی به آنها، واجب است.

چهارم: در فتواها، به قاعده‌ی استثناء برای مسلمانان در کشورهای غیراسلامی صورت گرفته نشود، مگر ضرورت یا نیاز عمومی محقق شود که به آسیبی یا سختی منجر شود، منجر به عسر و حرج می‌شود، با رعایت شروط شرعی، در ضرورت یا نیازها و و با اندازه‌ی ضرورت و نیازها تعهد داشته باشد.

توصیه‌ها:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر اهمیت رابطه‌داشتن مسلمانان در

کشورهای غیر اسلامی و کشورها و جوامع اسلامی تأکید می‌کند.

(2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به کشورهای اسلامی توصیه می‌نماید، آنچه را که باعث تقویت وجود مسلمانان در خارج از کشورهای اسلامی می‌شود، یاری رسانند و این با کمک‌رسانی برایشان از قبیل تأسیس مدارس و نهادهایی که دین اسلام و زبان عربی را آموزش می‌دهند و تأسیس دانشکده‌های که دعوت‌گران و امامان را برای حفظ هویت مسلمانان در خارج از کشورهای اسلامی، فارغ التحصیل می‌کنند، برپا کنند.

(3) ایجاد مرکز اطلاعاتی جامع در مورد وضعیت مسلمانان کشورهای غیر عضو در سازمان کنفرانس اسلامی که جمعیت شناسی، تاریخچه و وضعیت آنان در کشور هایشان را تحت پوشش قرار دهد و فعالیت‌های سازمانهای اسلامی فعال که در محدوده‌ی آنها و در چارچوب این کشورها فعالیت می‌کنند، وضعیت جامع مسلمانان خارج از کشورهای اسلامی را مورد بررسی قرار دهد.

(4) اهمیت‌دادن به آماده‌سازی دعوت‌گران واجد شرایطی باشند که با واقعیت‌های مسلمانان خارج از کشورهای اسلامی و جامعه‌های که در آن زندگی می‌کنند، معامله کرده بتوانند از حیث زبان و آگاهی به رسم و عادات و شرایط سیاسی و فکری و اقتصادی و اجتماعی در آن جوامع.

(5) از مراکز اسلامی مربوط به امور مسلمانان خارج از کشورهای اسلامی دعوت می‌کنیم که به مجمع‌ها و شوراهای فقهی مناطق خود

همکاری داشته باشند که متشکل از اعضای هستند که در محیط اطراف آنها زندگی می‌کنند یا با مسائل آنان همزیستی دارند، و این برای همکاری‌های لازم در راستای افزودن تلاش‌ها، برای بدست‌آوردن حقوق دینی آنان و یافتن راه‌حل‌های مشروع و متناسب با شرایط آنان است.

(6) دعوت از مجامع و شوراهای فقهی خارج از کشورهای اسلامی برای همکاری و هماهنگی با مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به عنوان یک مرجع علمی و فقهی امت اسلامی تلقی می‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 156 (17/5)
درمورد تکمیل‌کردن سندهای مشارکت: موجودات دارایی
آنها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: تکمیل‌کردن
سندهای مشارکت: موجودات دارایی آنها، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره 30 (5/4) مجمع بین‌المللی فقه
اسلامی، درمورد سندهای مقارضه که شامل قواعد کلی است که بر
همه‌ی سندها مشمول می‌باشد همراه با در نظرگرفتن اختلافات میان
سندها، و مصوبه‌ی شماره 137 (15/3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
درمورد سندهای اجاره‌ای، و مصوبه‌ی شماره 60 (6/11) مجمع

بین‌المللی فقه اسلامی در مورد منع کردن از اوراق قرضه که در (بند اول، نوع سوم) به آن اشاره شده است،

و پس از معرفت کامل به فتوای تعدادی از سمینارها و همایش‌ها، از جمله بیستمین سمینار "البرکه"، اولین همایش شرکت "راجی"، و میزگرد برگزار شده توسط کمیته‌ی حسابداری و نظارت بر نهادهای مالی اسلامی و معیار شرعی در مورد اوراق بهادار و معیار شرعی در مورد سندهای سرمایه‌گذاری که هر دو توسط شورای شرعی این نهاد صادر شده است،

و از آنجایی که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی آیین‌نامه‌ای را که در مصوبه‌ی خود در مورد سندهای مقارضه که به آن اشاره شده صادر نکرده است، به طوری که اگر سندها معرف دارایی‌های مشترکی از املاک، منفعت‌ها، پول نقد و بدهی‌ها باشد و از آنجا که دارایی اکثریت نهادهای مالی اسلامی شامل املاک و منفعت‌هایی است که کمتر از بدهی‌ها و پول نقد می‌باشد،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن صدور مصوبه در مورد این موضوع برای مطالعه‌ی بیشتر، و توصیه به برگزاری سمینار تخصصی جهت تهیه‌ی آیین‌نامه‌ای که در مصوبه‌ی شماره 30 (4/5)، تعهد صدور آن را داده است، می‌دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 157 (17/6)

درمورد تعهد دوطرفه و تبانی در قراردادها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت (اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره 1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: تعهد دوطرفه و تبانی در قراردادها، و مطالعه‌ی مصوبه‌ی شماره 40 - 41 (5/2) و (5/3)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: در اصل تعهد دوطرفه از لحاظ دین‌داری الزامی است، اما از لحاظ قضایی لازم الاجراء نیست.

دوم: تعهد بین دو طرف بر اساس قراردادی که موجب فریبکاری برای رسیدن به رباخواری، مانند تبانی در "کالا" یا تعهد دوطرفه برای فروش و بدهی‌گرفتن شرعاً حرام است.

سوم: در مواردی قرارداد فروختن ممکن نیست که تکمیل شود به دلیل اینکه کالای فروشی در ملکیت فروشنده نیست، درحالی‌که نیاز عمومی ملزم می‌سازد که هر یک از طرفین قراردادی را در آینده، به موجب قانون یا غیر آن یا به موجب حکم هنجارهای تجاری بین‌المللی، تکمیل کند، همانند بدست‌آوردن مجوز اسنادی برای واردات کالا، بنابراین در این حالت جایز است، برای هر دو طرف این تعهد ملزم گردد، یا با قانونگذاری از طرف دولت یا با توافق بین دو طرف قرارداد بر سر درج یک ماده در توافق‌نامه که تعهد دوطرفه را الزامی کند.

چهارم: تعهد دوطرفه‌ی ملزم که درمورد مذکور در بند سوم، حکم فروش اضافه بر آینده را ندارد، لذا ملکیت کالای فروخته شده را به خریدار منتقل نمی‌کند، و قیمت کالا در عهده‌ی به عنوان بدهی قرار نمی‌گیرد، و فروختن صورت گرفته نمی‌باشد، مگر در تاریخی که مورد توافق طرفین بوده و با ایجاب و قبول صورت می‌گیرد..

خامساً: در صورتی که یکی از طرفین تعهد دوطرفه در موارد مذکور در بند سوم به تعهد خود عمل نکند، از طریق قضایی به اجرای قرارداد اجبار می‌گردد یا متحمل خسارت واقعی شود که به دلیل عدم انجام تعهد دوطرفه به طرف مقابل وارد آمده است. (نه فرصت از دست رفته).

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 158 (17/7)

درمورد بیع بدهی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: بیع بدهی، و
پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از مطالعه‌ی مصوبه‌ی شماره 101 (11/4) مجمع بین‌المللی
فقه اسلامی درمورد (بیع بدهی و اوراق قرضه..) که در آن آمده است:
(فروختن بدهی معوق توسط غیر بدهکار به صورت نقدی و غیر معوق،
از نوع خود یا از غیر نوع خود... الخ)،

و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره 139 (15/5) مجمع بین‌المللی
فقه اسلامی درمورد کارت‌های اعتباری که در آن ذکر شد: (بر بنیادهای
مالی اسلامی واجب است که از شبهات ربوی یا وسیله‌هایی که منجر به

آن می‌شود، مانند فسخ بدهی با بدهی دیگری، خودداری کنند)،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: هر چیزی که منجر به افزایش بدهی بر عهده‌ی بدهکار، در مقابل افزایش مدت یا وسیله‌ای به افزایش آن شود، به عنوان فسخ بدهی با بدهی دیگری است که شرعاً حرام می‌باشد از قبیل آن: فسخ بدهی با بدهی دیگری از طریق معامله‌ای بین طلبکار و بدهکار است که به موجب آن بدهی جدیدی بر بدهکار ایجاد می‌شود برای پرداختن همه یا برخی بدهی اول، اعم از اینکه بدهکار تنگ‌دست باشد یا غیر پولدار، مانند اینکه بدهکار کالایی را از طلبکار به قیمت معوق بخرد، سپس آن را به قیمت حال بفروشد تا کل یا جزئی از بدهی اول را بپردازد.

دوم: از انواع بیع بدهی جایز:

(1) طلبکار بدهی خود را به یکی از اشکال زیر به غیر بدهکار

بفروشد:

(الف) فروش بدهی که بر عهده است به قیمت روز و با ارز دیگری

غیر از ارز پرداخت شده‌ی بدهی.

(ب) بیع بدهی با کالای معینی.

(ج) بیع بدهی با منفعت ملک معینی.

(2) بیع بدهی در مخلوط‌کردن مجموعه‌ای که اکثریت آنها املاک و

منفعت‌ها باشد خود آنها منظور از فروش است.

همچنین توصیه می‌نماید، مطالعات عمیق‌تری برای تکمیل بقیه‌ی

مسائل مرتبط با این موضوع و کاربردهای معاصر آن، تهیه شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 159 (17/8)
درمورد وضعیت زنان و نقش اجتماعی آنان از دیدگاه
اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: وضعیت زنان
و نقش اجتماعی آنان از دیدگاه اسلامی، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره 114 (12/8)، درمورد (بیانیه‌ی
اسلامی درمورد نقش زنان در توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی) که نقش
متکامل زن و مرد، در تشکیل یک جامعه‌ی متوازن اسلامی را نشان
داده که در آن هم زن و هم مرد نقش اساسی دارند، و در آن خانواده را
سنگ بنای این ساختار معرفی کرده و ادعای هرگونه از انواع و اشکال

دیگر خانواده را مردود دانسته است و همچنین تصریح کرده که مادری مهم‌ترین کارکرد طبیعی زن در زندگی اوست و زن و مرد از لحاظ کرامت انسانی برابر هستند، و زنان دارای حقوق و وظایفی می‌باشند که متناسب با سرشت، توانایی‌ها و ساختار آنان است، و بر احترام نهادن به زن در همه‌ی زمینه‌ها تأکید کرده و آنچه را که درمورد تحقیر شخصیت و هتک حیثیت علیه او مطرح می‌شود را، رد نموده است و آنچه را که در برخی از دولت‌ها برای جلوگیری از پابندی زنان مسلمان به دین خود انجام می‌دهند، به شدت محکوم کرده است.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: کنفرانس‌های بین‌المللی که در زمینه‌ی حقوق سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، مدنی و فرهنگی زنان (کنفرانس‌های توسعه و جمعیت) برگزار می‌شود، از مفهوم جدایی زندگی - با جنبه‌های مختلف آن - از دین آغاز می‌گیرد، بلکه برخی از اصول اسلامی و احکام آن را نوعی تبعیض علیه زنان معرفی می‌کنند.

دوم: واجب است که برحذر داده شود از تلقی گرفتن شعار برابری زن و مرد، برای امور و اعمال مخالف به اسلام.

سوم: ضرورت حفاظت از زنان مسلمان در برابر اعمال، عادات و رسومی که آنان را در معرض ظلم قرار می‌دهد و حق آنان را در حفظ دین، ناموس، شرف و مالشان و سایر حقوق شناخته شده، توسط مبانی بین‌المللی حقوق بشر و نیز مبانی شریعت اسلامی مقرر شده، نقض

می‌کند.

چهارم: کنفرانس‌های توسعه و جمعیت و توافق‌نامه‌های صادره از سوی آنها، بدون معتبر دانستن اهداف روحی فقط به جنبه‌های مادی اهمیت داده است و وظیفه‌ی ذاتی و اساسی زن، که سرپرستی خانواده و مسئولیت تربیت صحیح فرزندان است را نادیده گرفته، و خواستار انحلال وی شده است و این بدان معنا نیست که جنبه‌های مثبت این توافق‌نامه‌ها، دست کم گرفته شود.

پنجم: این کنفرانس‌ها نقش خانواده را در ساختار اجتماعی نادیده گرفته و آن را به حاشیه رانده است، و روابط نابهنجار را در همه‌ی اشکال آن جایز دانسته است.

ششم: با توجه به تحولات پی‌درپی بین‌المللی، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ضرورت می‌داند برای همگامی با این تحولات و ارائه‌ی آنها به احکام اسلامی، پیگیری کار کنفرانس‌های مرتبط با مسائل زنان و همسو کردن تلاش‌های کشورها و سازمان‌های اسلامی برای صدور مصوبه‌ها، به نحوی که مغایر با اصول و احکام شریعت اسلامی نباشند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) مشارکت فعال در کنفرانس‌های برگزار شده‌ی بین‌المللی در مورد زنان، و ارائه‌ی طرح‌های جایگزین اسلامی در مسائل اجتماعی.

(2) ضرورت معرفی کردن به نظر اسلام در مسائل زنان، به ویژه

حقوق و تکالیف آنان از دیدگاه اسلامی و انتشار آن به زبانهای زنده در سراسر جهان.

(3) برپایی و سازماندهی سمینارها و همایش‌هایی توسط دبیرخانه‌ی این مجمع، برای بررسی:

(الف) پیمان‌ها و میثاق‌های بین‌المللی مربوط به توسعه، جمعیت و امور زنان با هدف دستیابی به دیدگاه یکسان اسلامی، درمورد هر آنچه که در آنها ذکر شده است.

(ب) موضوع مشارکت سیاسی، حدود و ضوابط آن، در پرتو مبانی و احکام شرعی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 160 (17/9)
درمورد روابط دولت اسلامی با غیر آن و پیمان‌های
بین‌المللی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: روابط دولت
اسلامی با غیر آن و پیمان‌های بین‌المللی، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: رابطه‌ی کشورهای اسلامی با سایر کشورهای تشکیل دهنده‌ی
جامعه‌ی بین‌المللی بر اساس ایمنی، دوری از جنگ، احترام متقابل و
همکاری برای دستیابی به منافع مشترک بشریت، در چارچوب مبانی و
احکام اسلامی با برپاست.

دوم: حکومت اسلامی با هیچ کشوری به مجرد اختلاف در دین دشمنی نمی‌کند، بلکه تنها با کسانی دشمنی دارد که تجاوز علیه آن را آغاز کنند یا به شخصیت‌ها و مقدسات آن توهین کنند، زیرا جنگ در اسلام آخرین وسیله‌ای است که برای دفاع از خود و دفع هرگونه تجاوزی به کار گرفته می‌شود.

سوم: ضرورت همکاری و یکپارچگی کشورهای اسلامی در همه‌ی زمینه‌ها، مانند برپایی یک بازار مشترک اسلامی، مناطق آزاد اقتصادی و انعقاد قراردادهای همکاری در زمینه‌های مختلف بین‌المللی.

چهارم: انعقاد قراردادهای بین‌المللی که منافاتی با مبانی و احکام اسلامی نداشته باشد و منجر به تسلط هیچ قدرت بین‌المللی بر دولت‌های متعاهد یا سایر دولت‌ها نمی‌شود، ممانعت شرعی ندارد، و این در همه‌ی زمینه‌هایی است که منافع مسلمانان را تأمین کند.

توصیه‌ها:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در بخش‌های مختلف جهان عرب و اسلام توصیه می‌نماید که به مطالعاتی که در زمینه‌ی تبیین مبانی اسلام در روابط بین‌الملل و رعایت حقوق غیرمسلمانان در جوامع اسلامی اهمیت می‌دهد، توجه کنند.

(2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به کشورهای اسلامی تشویق می‌کند که هیئت‌های خود را به کنفرانس‌های

بین‌المللی فکری و فرهنگی با متخصصان فرهنگ اسلامی
در خصوص موضوعات این کنفرانس‌ها بفرستند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 161 (17/10)

درمورد ضوابط شرعی در پژوهش‌های زیست‌پزشکی بر
روی انسان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: ضوابط
شرعی در پژوهش‌های زیست‌پزشکی بر روی انسان، و سند صادر شده
توسط سمینار سازمان اسلامی علوم پزشکی برگزار شد در مورخه‌ی 29
شوال - 2 ذوالقعدة 1425 هـ. ق، برابر با 11 - 14 دسامبر 2004م،
در قاهره در مورد (قواعد رهنمودهای اخلاقی جهانی برای پژوهش‌های
زیست پزشکی مربوط به جنبه‌های انسانی در بینش اسلامی)، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: معتبر ساختن مبانی کلی سند:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر معتبر بودن مبانی کلی و پایه‌هایی ضوابط سازمان یافته، در اخلاقیات پژوهش‌های زیست پزشکی (بیولوژیکی) پایه ریزی شده است، مطابق به موارد زیر تأکید می‌کند:

(1) احترام به اشخاص و گرامی‌داشت انسان‌ها، یک اصل ثابت پذیرفته شده در شریعت اسلامی است، با دلیل فرموده‌ی الله متعال: {وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا} [الاسراء:70]. ترجمه: {و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و دریا (بر وسایل نقلیه) سوار کردیم، و آنان را از انواع رزق و روزی‌های پاکیزه و حلال بهرمند ساختیم، و آنان را بر بسیاری از مخلوقات که آفریده‌ایم، برتری بخشیدیم}.

بنابراین، لازم است به استقلال بودن یک فرد کامل واجد شرایط که داوطلب انجام پژوهش‌های پزشکی می‌شود، احترام گذاشته و او را قادر به انتخاب شخصی خود بسازد، تا با رضایت کامل و اراده‌ی آزاد خود و بدون هیچگونه نوع اجبار، غرر یا سواستفاده تصمیم مناسبی برایش گرفته شود، همانطور که شرعاً مقرر گردیده است: (تصرف در حق انسانها به غیر از رضایت او، جایز نیست).

همچنین شخصی که فاقد اهلیت تصرف یا ناقص تصرف است، حتی

از سوءاستفاده توسط ولی یا قیم مورد حمایت قرار گرفته شود. بر این اساس، در قواعد کلی فقهی آمده است: **(کسی که تصرفش صحیح نباشد، کلامی از او پذیرفته نمی‌شود)**، و شریعت برای او ولی یا وصی قرار داده که امور او را اداره کند و به امور او به نحوی رسیدگی نماید که منافع خالص او را تأمین کند، بدون هیچ‌گونه تصرف ضرررسان یا احتمالاً ضرررساندن را داشته باشد.

(2) به دست‌آوردن مصلحت که اصلی در شریعت اسلامی است، از طریق **(جلب مصلحت‌ها و دفع مفسد از بندگان)**، اما در مواردی که فساد اجتناب‌ناپذیر است، بنابراین به دفع بزرگترین دو ضرر و شدیدترین دو مفسده با انجام کمترین و خفیف‌ترین آنها می‌پردازد.

(3) **محقق‌ساختن عدالت** که عبارت است از یک التزام اخلاقی که با هر شخصی مطابق با آنچه نیک و درست است از لحاظ اخلاقی رفتار شود، و حق هر صاحب‌حقی، اعم از زن یا مرد را ببخشد، و این از اصول مقرر شده‌ی شریعت اسلامی است و یکی از اشکال اساسی برقراری عدل و انصاف می‌باشد که اسلام پایه‌های آن را بنا نهاده و آن را محور صلاح و موفقیت در زندگی قرار داده است.

(4) احسان: که در قرآن کریم جامع‌ترین آیه در موردش، برای تلاش به دست‌آوردن همه‌ی مصالح و دوری از همه‌ی مفسد آمده است که الله متعال فرموده‌اند: **{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ}** [النحل:90]. {به راستی، الله متعال به عدل، احسان و بذل و بخشش به خویشاوندان

دستور می‌دهد}.

دوم: ضوابط پژوهش‌های زیست‌پزشکی (بیولوژیکی) بر روی انسان:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر اتخاذ ضوابط پژوهش‌های زیست‌پزشکی روی انسان، که در سند مذکور در مقدمه‌ی این مصوبه گنجانده شده است، به عنوان تنظیم‌کننده‌ی روند انجام پژوهش‌های زیست‌پزشکی در چارچوب اصول و احکام شریعت اسلامی، تأکید می‌کند. همراه با فراخواندن از سازمان علوم پزشکی، برای برگزاری همایش گسترده‌ای با حضور پزشکان و فقیهان، جهت تعمیق آگاهی از این ضوابط.

توصیه‌ها:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به مسئولان کشورهای اسلامی توصیه می‌نماید با اختصاص بودجه‌ی کافی، ایجاد فضای مناسب برای پژوهشگران و تأمین نیازهای علمی و مادی آنان، تا بتوانند در انجام وظایف خود در قبال کشوریشان اهتمام داشته باشند، به حمایت از پژوهش و پژوهشگران، اهمیت بدهند.

(2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به کشورهای اسلامی توصیه می‌نماید، از علمای فرزندان امت اسلامی در غربت - که سرمایه‌ی بزرگ ملت هستند - بهره‌ببرند، و زمینه‌هایی برای تعامل و تشویق آنان جهت همکاری با فرزندان ملت خود، به منظور وضع قوانین پژوهشی

در کشورهای اسلامی، فراهم آورند.

(3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت و وزارتخانه‌های بهداشت کشورهای اسلامی توصیه می‌نماید، دوره‌های آموزشی برای کارمندان بهداشتی و پزشکی در زمینه‌ی فقه پزشکی، اخلاق کاری، به‌ویژه اخلاق پژوهش‌های علمی و آنچه که مرتبط با ضوابط اشاره شده در این مصوبه است، برگزار نماید.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 162 (17/11)

درمورد بیماری دیابت و روزه گرفتن در ماه رمضان
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،

پس از بررسی پژوهشی رسیده به مجمع درمورد: بیماری دیابت و
روزه گرفتن در ماه رمضان)، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

تعویق صدور مصوبه در این مورد، به دلیل نیاز بیشتر به انجام
مطالعات و پژوهش‌ها در این زمینه، و همچنین به سازمان اسلامی علوم
پزشکی کویت توصیه می‌نماید، کمیته‌ای متشکل از پزشکان و فقیهان،
برای بررسی دیابت و ارتباط آن با روزه داری در ماه مبارک رمضان
تشکیل دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
پیرامون فلسطین، مسجداقصا، عراق و سومالی
تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هفدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در عَمَّان پایتخت
(اردن هاشمی)، مورخه‌ی 28 جمادی الاولی تا 2 جمادی الآخره
1427 هـ. ق، برابر با 24 - 28 ژوئن 2006م،
آغاز از موضع نمایندگی‌اش از طرف همه‌ی کشورهای اسلامی و
ملت‌های آنها و از اهمیت‌دادنش به مسائل مسلمانان این بیانیه را در
مورد فلسطین، مسجداقصا، عراق و سومالی صادر می‌کند:

فلسطین و مسجداقصی:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که واقعیت دردناکی از یک اشغال
سخت و محاصره‌ی شدید را که مردم فلسطین اشغالی زندگی می‌کنند،
رصد می‌کند. این محاصره‌ی که خشونت آن افزایش یافته است جهت،
مجازات‌ی برای استفاده‌ی مردم فلسطین از حق طبیعی خود برای انتخاب
حکومت و شورای قانونگذاری، و مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از

کشورهای جهان اسلام و سراسر جهان می‌خواهد که به وظیفه‌ی متمدنانه‌ی و بشردوستانه‌ی خود برای پایان دادن به انواع ظلم و رنج مردم فلسطین اشغالی عمل کنند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که پیگیر اتفاقات در سرزمین اشغالی فلسطین است، از تمام جهانیان می‌خواهد تا تروریسمی را که توسط مقامات اشغالگر انجام می‌شود، از قبیل کشتار روزانه‌ی کودکان، زنان و مردان بی‌گناه، و کشتارهای دسته‌جمعی مکرر، بازدارد. علاوه بر تخریب خانه‌ها، آوارگی مردمان آنها، غصب زمین‌هایشان، اتلاف محصولات کشاورزی و ریشه کن کردن درختان مثمر که به این قانع نشدند، بلکه دیوار جدایی کشید که سرزمین فلسطینیان را قطع کنند و 25 درصد از مساحت آن را پس از تخریب خانه‌های مردم برای ساختن این دیوار نژادپرستانه، که در آن با مقررات ادیان آسمانی و هنجارهای انسانی، قوانین بین‌المللی و قطعنامه‌های دیوان بین‌المللی دادگستری، مخالفت کنند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی اشاره می‌دهد که این محاصره و آن جنایات در تاریخ بشریت و در تاریک‌ترین و ناعادلانه‌ترین شرایط آن بی‌سابقه است، همه‌ی اینها توسط مقامات اشغالگر اسرائیل تحت عنوان دفاع از خود صورت می‌گیرد و با توصیف مقاومت در برابر اشغالگری و تجاوزش به عنوان تروریسم و تجاوز انجام می‌پذیرد.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی همچنین بر اظهارات قبلی خود را

در مورد قدس تأکید می‌نماید و در این دوره، پس از بررسی بیانیه‌های تجاوزکارانه و نقشه‌های ظالمانه‌ی افراط‌گرایان و مقامات یهودی که صادر شده علیه شهر قدس به طور کلی و علیه مسجد اقصا به طور خاص، بر موارد زیر تأکید می‌نماید:

(1) شهر قدس و مسجد اقصا برای مسلمانان سراسر جهان از جمله مقدسات‌شان است، زیرا با معجزه‌ی اسراء و معراج که در قرآن کریم تصریح شده است، مرتبط هستند و چون مسجد اقصا قبله‌ی اول مسلمانان بوده است.

(2) مسجد مبارک اقصا تنها مختص مسلمانان است و یهودیان ارتباطی با آن ندارند و باید مراقب خطرات تجاوز حرمت این مسجد باشیم و مقامات اشغالگر یهودی و کشورهای حامی آنها مسئولیت هر هرگونه هتک حرمت علیه آن را بر عهده دارند، و جایز نیست که اقصا مورد مذاکره و امتیازدهی قرار گیرد و هیچ‌کس حق این اقدام را ندارد، بلکه دارای مقام و منزلت والاتر و رفیع‌تری از آن است.

(3) صلح عادلانه و ثبات در منطقه تنها با پایان دادن به اشغال شهر بیت المقدس و مسجد مبارک آن توسط یهودیان و بازگرداندن سرزمین‌های اشغالی فلسطین به مردمانشان محقق می‌گردد.

(4) از جمله مردم فلسطین است که کشور مستقل خود را با پایتختی قدس برپا کنند و همچنین حق آنان است که از خود دفاع کنند و با تمام ابزارهای مشروع در برابر دشمن مقاومت کنند و آوارگان از آن به

سرزمین خود بازگردند.

(5) از تلاش‌های بزرگ کشور اردن هاشمی در حمایت از مسجداقصا و حفظ هویت عربی اسلامی شهر مقدس، به‌ویژه اقداماتی که توسط اداره‌ی اوقاف و مقدسات اردن، وابسته به وزارت اوقاف و شئون مقدسات اردن انجام می‌شود، و همچنین آنچه که توسط نمایندگی بیت مال قدس که وابسته به کمیته‌ی قدس است که برگرفته از سازمان کنفرانس اسلامی می‌باشد و تلاش‌های متعدد سایر کشورها و سازمان‌های عربی و اسلامی، قدردانی می‌شود.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از حاکمان و ملت‌های جهان عرب و اسلام دعوت می‌کند که مسئولیت دینی، ملی و تاریخی خود را برای حمایت از برادران ما مردم فلسطین، دفاع از شهر قدس اشغالی و مسجد مبارک آن برعهده بگیرند، و در کنار مردم مجاهد آن بایستند و بودن آنها را در آنجا تثبیت کنند، و از نهادهای بهداشتی، آموزشی، تربیتی، اجتماعی، بشردوستانه و غیره‌ی آن حمایت کنند تا از یهودی‌سازی یا جهانی‌سازی آن شهر جلوگیری شود، زیرا همه‌ی آنها، اعم از یهودی‌سازی و جهان‌سازی امری مردود است که به هیچ وجه قابل قبول نیست.

کشور برادانمان عراق:

عراق زخمی خورده، امروز از بحرآنهای جدی رنج می‌برد که

موجودیت، وحدت و حاکمیت آن را تهدید می‌کند؛ زیرا علاوه بر اشغالگری و رنجی که به بار می‌آورد، گروه‌های خشونت و تروریسم در کشتار مردم بی‌گناه از جمله زنان، کهنسالان، سالمندان و کودکان و همچنین بمباران مساجد و عبادتگاه‌ها و بازارها و فساد در زمین، فرائر رفته‌اند.

علاوه بر این مصیبت، فرقه‌گرایی که به سبب هویت نابود می‌کند و رعب و وحشت را در میان مردم عراق منتشر می‌کند، پدیدار شده است، به طوری که بغداد، بغداد تمدن، بغداد رشید و امین، دارالسلام، تبدیل به تباهی و فساد و سربردن شده است، و رودخانه‌ی دجله هر روز صبح مملو از ده‌ها سر بدون بدن و اجساد بدون سر شده است، علاوه بر انفجارهای بی‌رویه در مکان‌هایی که مردم جمع می‌شوند از قبیل مساجد، آرامگاه صالحان، بازارها، اتوبوس‌ها و نهادهای، چه برسد به وحشت زندان‌ها، بمباران و ویرانی.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مواجهه با این فجایع، روزنه‌ای از امید را از طریق انتخابات اخیر می‌بیند که توسط نهادهای رسمی از قبیل پارلمان، دولت و ریاست جمهوری نشأت گرفته.

از این رو، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی خواستار پایان اشغالگری است و خشونت و تروریسم و تلاش برای دامن‌زدن به اختلافات فرقه‌ای و تنش‌های مذهبی را محکوم می‌کند و از مقامات شیعه و سنی می‌خواهد

که وارد عمل شده و تمام تلاش خود را برای جلوگیری از این خونین‌ریزی خطرناک را به کار گیرند، زیرا غالباً از آن چیزی حاصل نمی‌شود، بلکه نزاع همه را فرا می‌گیرد و تر و خشک را با هم از بین می‌برد. پس رفع تنش مذهبی و درگیری‌های فرقه‌ای زمینه ساز به سوی موفقیت، ثبات و پیشرفت راحل سیاسی است.

به همین مناسبت، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از عموم مردم عراق می‌خواهد که در مشارکت سیاسی و فعالیت سیاسی جدی عمل کنند و در نهادهای دولتی به ویژه در وزارتخانه‌های دفاع و داخله‌ی کشور وارد شوند شوند تا تعادل بین همه‌ی اجزا و فرقه‌های ملت عراق برقرار شود، و طرح دولت برای انحلال شبه نظامیان حزبی و دستیابی به آشتی ملی بر اساس مدارا و حقوق عادلانه برای همگان به موفقیت برسد، و همه‌ی این تلاش‌ها برای بازگشت حاکمیت کامل عراق و تأکید بر یکپارچگی آن است، تا اینکه اشغالگران هیچ توجیهی برای وجود و تداوم خود نداشته باشند، و عراق به ایفای نقش خود در صفوف ملت عربی و اسلامی باز گردد.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از کشورهای اسلامی و کشورهای دوست می‌خواهد تا عراق را برای خروج از این بحران، بازگشت به نقش مورد نظر خود و ارائه‌ی کمک‌های عاجل به مناطق آسیب‌دیده در عراق یاری رسانند. و همچنین از تمام تلاش‌های مصالحه‌ای انجام شده که این کشورها، برای پایان دادن به وضعیت دشوار عراق، به ویژه

تلاش‌های کشور اردن هاشمی در زمینه گردآوری رهبران مذهبی عراق بر سر راه‌حلی جامع مذهبی که مبنایی برای راه‌حل سیاسی است، قدردانی می‌کند.

کشور سومالی برادر:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که از سازمان کنفرانس اسلامی نشأت‌گرفته است، با توجه به آنچه که در حال حاضر در سومالی می‌گذرد، درخواستی از برادران خردمند سومالی، رئیس‌جمهور، حکومت، دادگاه‌های اسلامی و مردم دارد، و آنان را برای آشتی جدی و مؤثر، چشم‌پوشی از خشونت و جنگ، و اولویت دادن به منافع عالی مردم سومالی بر منافع شخصی خویش فرا می‌خواند، و از آنان درخواست می‌نماید که این فرصت را برای آشتی و بازگرداندن امنیت و ثبات به کشور خود از دست ندهند، و برای بازسازی سرزمینی که در اثر جنگ ویران شده است.

همچنین مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از تلاش‌های پربرکت اتحادیه‌ی عرب در قبال سومالی تأیید می‌کند و بر نقش سازمان کنفرانس اسلامی در این زمینه با حمایت جناب دبیرکل اتحادیه و جناب دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی و کمیته‌ی پیگیری امور سومالی تأکید می‌کند و امیدواریم این تلاش‌ها چند برابر شود و ادامه یابد و همه‌ی حوزه‌هایی که از لحاظ اقتصادی، سیاسی و امنیتی به سومالی خدمت می‌رسانند شامل شود تا سومالی دوباره به جامعه‌ی بین‌المللی و جایگاه خود در

سازمان‌های عربی، اسلامی و بین‌المللی برگردد.

و در عین حال، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از امت اسلامی، دولت‌ها و ملت‌ها می‌خواهد که در همه‌ی زمینه‌ها به ویژه ارائه‌ی کمک‌های فوری به جنگ‌زدگان، از سומالی حمایت کنند، و همچنین به آسیب‌دیدگان به سبب خشکسالی کمک کنند؛ زیرا مسلمان برادر مسلمان است، به او ستم نمی‌کند، او را ناامید نمی‌کند و به او خیانت نمی‌کند و تا زمانی که بنده در یاری برادرش باشد، الله متعال نیز در یاری آن بنده خواهد بود.

→ الله متعال توفیق‌دهنده است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی هجدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

پوتراجایا (مالزی)
24 - 29 جمادی الآخره 1428 هـ . ق،
برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 163 (18/1)

درمورد نشانه‌های بازگشت به رویکرد تمدن اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا (مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: نشانه‌های بازگشت به رویکرد تمدن اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از یادآوری سبقت‌یافتن اسلام برای تأسیس حکومت رستگار، و تنظیم پیمانه‌ی مدینه‌ی منوره توسط رسول اعظمش که شامل تعریف روابط در اولین جامعه‌ی اسلامی و اعلامیه‌ی جهانی حقوق‌بشر در خطبه‌ی وداع بود،

و با توجه به متون قرآن و سنت که قانون اساسی اسلام است، مانند فرموده‌ی الله متعال: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ}

وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ { [النحل: 90]. ترجمه: {به راستی، الله متعال به عدل، احسان و بذل و بخشش به خویشاوندان دستور می‌دهد، و از فحشا، منکر و نافرمانی نهی می‌کند}. و فرموده‌ی الله متعال: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} [النساء: 59]. ترجمه: {ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از الله اطاعت کنید و از پیامبر و ولی امر خویش اطاعت کنید}.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: پیروی از رویکرد تمدن اسلامی فرصتی را برای مسلمانان فراهم می‌آورد تا نقش خود را بازیابند و پیام بشردوستانه خود را برای مشارکت در نجات جهان از تاریکی‌های مادیگرایی ظالمانه ارائه دهند.

دوم: راه درمان عقب ماندگی‌هایی که امت از آن رنج می‌برد، بازگشت خالصانه به دین ارزشمند است، زیرا شرایط غم انگیزی که مسلمانان در آن زندگی می‌کنند به دلیل ترک آموزه‌های اسلام و تقلید از رویکردهای ساخت بشر است.

سوم: رویکرد تمدن اسلامی بر اساس برنامه‌ای استوار، جوامع و کشورهای اسلامی را از تسلط، وابستگی و عقب ماندگی‌های می‌بخشد.

چهارم: شناخت درست اسلام و جدیت پایبندی به احکام آن و به کارگیری آن، در یکپارچگی و تعادل از جمله نیازهای ضروری برای به موفقیت رسیدن در طرح بیداری اسلامی است.

پنجم: ترسیخ مبانی شورا، از لحاظ تئوری و عملی بر اساس فرموده‌ی الله متعال: {وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ} [آل عمران:159]، ترجمه: {و در امور با آنان مشورت بنماید}. و فرموده‌ی الله متعال: {وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ} [الشوری:38]، ترجمه: {و امورشان بین آنان با مشورت است}. با توجه به اینکه شورا، پایه‌ی محکمی از پایه‌های تشکیل دولت اسلامی است.

ششم: مشروعیت تفکیک قوا (توزیع آنها): مجریه، مقننه و قضائیه، آن گونه که بعد از عهد تشریع بنا نهاده شده است، و این برگرفته از رویه‌ی عملی خود صاحب رسالت ﷺ در تنوع تصرفاتشان بین پیامبری و امامت و قضائیه.

هفتم: اعتراف به حق شهروندی مشمول غیرمسلمانان، طبق ضوابط شرعی در مقابل حقوق و وظایف.

هشتم: مشارکت دادن زنان در فعالیت‌های عمومی، بدون لطمه زدن به احکام شرعی مربوط به آنان، {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ} [التوبة:71]. ترجمه: {و مردان مؤمن و زنان مؤمن دوستان (و یاوران) یکدیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند}.

نهم: ضرورت ابتکار عمل، برای رهایی از امور منفی که مسلمانان در آن زندگی می‌کنند برای غلبه بر چالش‌های با آن مقابله می‌کنند، مانند:

(الف) تعصب مذهبی که مانعی بر سر راه روند طیف تجدید منظم است.

(ب) افراط گرایی فکری و رفتاری که مشکلاتی را در جامعه ایجاد می‌کند، و حرکتهای افراطی از آن ایجاد می‌شوند.

(ج) الحاد یا بی دینی که مبتنی بر رد پیوند دین با زندگی است.

(د) تک دانشی: (جزئی) که صاحب خود را از ابعاد واقعی مسائل پنهان می‌دارد.

(هـ) عدم درک ارزش وقت، و تأثیر آن در شکست و عقب ماندگی مسلمانان.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) تقویت ایمان و عمل صالح به عنوان اولین گام در تلاش‌های تربیتی با هدف ایجاد یک شخصیت مسلمان، برای بازگرداندن نقش تمدن اسلامی و سهم آن در تمدن بشری.

(ب) تأکید بر اینکه رویکرد تمدنی اسلامی مبتنی بر تحکیم ارزش‌های اخلاقی اسلامی در جامعه است.

(ج) قدردانی از رویکرد مالزی - برای اتخاذ طرح خود: رویکرد تمدن اسلامی - و دعوت از آن برای برگزاری یک کنفرانس علمی بین‌المللی برای تبیین حقایق تمدن اسلامی و مفاد پیام جاویدان آن، تا نتایج این کنفرانس علمی زیر نظر اندیشمندان و رهبران کشورهای اسلامی قرار گیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 164 (18/2)

درمورد توسعه‌ی منابع انسانی در جهان اسلام

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا (مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: توسعه‌ی منابع انسانی در جهان اسلام، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از (منابع انسانی) توانایی‌های انسان و دانایی‌هایش به عنوان اینکه اساس فرایند توسعه است و کسی‌که موظف به کارهای آن و مسئولیت‌های جانشین قرار دادن الله به انسان در زمین می‌باشد، به دلیل فرموده‌ی الله متعال: {هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا} [هود:61]. ترجمه: {او شما را از زمین پدید آورد، و شما را در آن به آباد کردنش گمارد}. و فرموده‌اند: {وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ

خَلِيفَةً} [البقره: 30]. ترجمه: {و(بیاد بیاور) هنگامی را که پروردگارت به فرشتگان گفت: من در زمین جانشینی قرار خواهم داد}.

دوم: مفهوم اسلامی توسعه‌ی منابع انسانی برخاسته از یک مسئله‌ی مسلم می‌باشد که مفاد آن این است: آبادان کردن زمین و انجام وظایف جانشینی در آن، تنها با آماده‌سازی انسانی امکان‌پذیر است که قادر به انجام این وظایف، به نحو احسن و شایسته باشد، و به آموختن او و ایستادن با توانایی‌هایش، رهاسازی نیرو و قابلیت‌هایش از جنبه‌های مختلف جسمی، عقلی، روحی و روانی باشد.

سوم: توسعه‌ی (عنصر انسانی) در راستای تحقق اهداف توسعه‌ی همه جانبه در مفهوم اسلامی، تنها از طریق تربیت و آموزش و سزاورکردن محقق می‌گردد که در این راستا مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌ی شماره 138 (15/4) خود، درمورد اسلامی‌بودن برنامه‌های درسی تأکید شده است که در آنها مواردی توصیه شده است، از جمله مهم‌ترین آنها:

- تدوین موضوعات و برنامه‌های درسی در چارچوب دیدگاه اسلامی، همراه با تلاش برای برجسته‌ساختن بینش اسلامی (عقیده، شریعت و رویکرد زندگی) است.

- بازنگری و توسعه‌ی برنامه‌های آموزشی و تربیتی رایج در جهان اسلام، به گونه‌ای که اصالت اسلامی و مدرنیته را، به طور مستقل و بدون دخالت خارجی باهم جمع کند.

● پاکسازی آموزش‌ها در زمینه‌های مختلف، از مفاهیم بیگانه‌ای وارد شده در مبانی اسلامی.

● اجباری‌کردن و رایگان‌کردن اساسیات آموزش‌ها در تمام کشورهای اسلامی، برای مبارزه با بی‌سوادی و آگاهی‌ساختن جوانان به مبانی اسلام و فرهنگ معاصر.

● تلاش برای از بین‌بردن دوگانگی در سیستم‌های آموزشی فعلی، به گونه‌ای که آموزش و تربیت را از جمله داده‌های اسلامی، قرار بدهد بدون خلل واردکردن به مقتضیات زمانه و نیازهای تخصص و توانمند ساختن فراگیران برای مقابله با چالش‌های فعلی و آتی.

● درخواست از دبیرخانه‌ی عمومی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی - با هماهنگی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی (آی‌سسکو) و سایر ارگانه‌های ذیربط - برای برگزاری سمینار ویژه‌ی جهت پیشبرد برنامه‌های آموزشی و تربیتی در کشورهای اسلامی با بهره‌گیری از تلاش‌های قبلی در این زمینه، در راستای تدوین چشم‌انداز (استراتژی) جامع برای تدوین برنامه‌های درسی آموزش در جهان اسلام و ارائه‌ی نتایج آن به سازمان کنفرانس اسلامی تا زیر نظر وزرای تربیت و آموزش کشورهای اسلامی قرار گیرد.

چهارم: مفهوم علوم نافع صرفاً به علوم دینی منحصر نشود، بلکه شامل علوم دینی و علوم دنیوی است که برای امت و انسان مفید باشد، و آن به عنوان فرض کفایت واجب است با اندازه‌ی که منفعت را برای

امت حاصل می‌کنند.

پنجم: اینکه برنامه‌های آموزشی در جهت بازپروری نیروهای انسانی، شامل ارزش‌ها و اصول متمدن برخاسته از اعتقاد امت و پایه‌های اساسی آن باشد که اهتمام به کار خیر را در فرد مسلمان می‌افزاید، و به او امید می‌بخشد، و در رأس این اصول، ارزش‌های اسلامی که از جمله: همت عالی و احساس مسئولیت، ابتکار عمل، تربیت بر اساس شوری، کار دسته جمعی، احترام نهادن به وقت، اعتماد به نفس، گفت‌وگوی سازنده، احترام به نظر دیگر، انتقاد هدفمند، احترام به تخصص، قدردانی از دانش، تشویق به اجتهاد و رهاسازی نیروی خلاقانه، آزادی مسئولانه، عدالت، امانتداری، همگامی با زمانه، نگاه به آینده و احترام به ارزش‌های کاری است.

ششم: نهادهای آموزشی به برنامه‌های فرآیند آموزشی و به پیوند دادن برنامه‌های درسی به نیازهای جوامع اسلامی، بر اساس چشم‌انداز آینده‌نگر که از طریق آن به توسعه‌ی متوازن و یکپارچه‌ی عنصر انسانی برسد، برای دستیابی به اهداف توسعه‌ی جامع بر اساس دیدگاه اسلامی، اهمیت قائل شوند.

هفتم: ضرورت توجه به آماده‌سازی نیروهای مؤثر و توانمند، برای ارتقای نهادهای آموزشی و حرفه‌ای در زمینه‌های مختلف مورد نیاز امت، بر اساس دو رکن ولایت که عبارتند از: (توان و امانتداری)، {إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيَّ الْأَمِينُ} [القصص: 26]. ترجمه: {بی تردید بهترین

کسی را که می‌توانی اجیر کنی، کسی است که توانمند امین باشد}. و الله متعال فرموده‌اند: {قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ ۚ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ} [یوسف:55]. ترجمه: {(یوسف) گفت: مرا بر (سرپرستی) خزائن زمین (مصر) منصوب کن، که من نگهدارنده‌ای آگاه هستم}. و فرموده‌ی پیامبر ﷺ به ابودر: «إِنَّكَ ضَعِيفٌ، وَإِنَّهَا أَمَانَةٌ، وَإِنَّهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِزْيٌ وَنَدَامَةٌ، إِلَّا مَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا، وَأَدَّى الَّذِي عَلَيْهِ فِيهَا» ترجمه: "تو ضعیف هستی و آن امانت است و در قیامت مایه‌ی خواری و پشیمانی است، مگر کسی که آن را به حق خود گرفته و آنچه را که بر عهده گرفته، به جا آورده باشد". (روایت امام مسلم در کتاب صحیح ایشان).

هشتم: توجه و عنایت‌دادن به پژوهش‌های علمی و تشویق به صرف هزینه‌ها برای حمایت از این حوزه که برای ارتقای عنصر انسانی مؤثر و مفید است، و برای رفع همه‌ی نیازهای امت و چشم‌انداز کار در آن.

نهم: با توجه به شیوع بی‌سوادی در میان زنان در برخی از مناطق جهان اسلام، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به‌طور ویژه، بر ضرورت اهتمام به آموزش زنان، متمدن کردن آنان و توانبخشی زنان برای ایفای نقش خود در توسعه‌ی جامعه‌ی مسلمانان تأکید می‌کند، و در این راستا، مجمع بر مصوبه‌ی شماره 114 (12/8) خود، درمورد اعلامیه‌ی اسلامی نقش زنان در توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی و کلیه‌ی مصوبه‌های دیگر در رابطه با این موضوع، تأکید می‌نماید.

دهم: یکی از موفق‌ترین ابزارهای پیشبرد عنصر انسانی - به

منظور تسهیل در دستیابی به اهداف برنامه‌های آموزشی و دستیابی به توسعه‌ی جامع - تلاش برای تکامل یافتن پیشرفت این عنصر همراه با سایر عناصر اساسی دیگری آن است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

(الف) اجرای شریعت اسلامی در زمینه‌های مختلف، و در این زمینه مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌ی شماره 48 (5/10) خود، در مورد اجرای احکام شرعی تأکید می‌کند.

(ب) پخش آزادی، عدالت و امنیت مسئولانه به معنای جامع آن، و دفع استبداد و اجرای مبادی حقوق بشر بر اساس مقاصد شریعت اسلامی و کلیات آن که لائحه‌ی اسلامی حقوق بشر تصویب شده و توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، مقرر گردیده است.

یازدهم: تشویق تلاش‌های پیشبرد تمدن، و موارد دستیابی به موفقیت در سطوح توسعه‌ی منابع انسانی و ارزیابی آن در بسیاری از کشورهای اسلامی، مانند مالزی و برخی دیگر از کشورهای اسلامی.

توصیه‌ها:

(1) انجام مطالعات تخصصی و برگزاری سمینارها، برای بررسی پدیده‌ی مهاجرت استعدادهای مسلمان و انتقال آن از کشورهای اسلامی به کشورهای دیگر، از لحاظ علل بروز این پدیده و پیشنهاد راهکارهای مقابله و درمان آن، و اقداماتی که در کاهش آثار آن مؤثر باشد.

(2) اجب است که هماهنگی و همکاری و یکپارچگی بین کشورهای اسلامی صورت بگیرد در زمینه‌های پرورش و آموزش و فرهنگ و

بازپروری و دستیابی به دانایی‌های مفید و تجربه‌های ارزشمند بر اساس فرموده‌ی الله متعال: {وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ} [المائدة:2]. یعنی: {و در راه نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید و (هرگز) در راه گناه و تجاوز همکاری نکنید، و از الله بترسید، بی‌گمان الله سخت کیفر است}. و این برای تأکید بر مصوبه‌ی شماره 98 (11/1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، درمورد وحدت اسلامی است.

(3) تشویق برای تأسیس پژوهشکده‌های تخصصی و مراکز علمی پژوهشی که به عنصر انسانی و توسعه‌ی او اهمیت بدهد و به استعدادها و مبتکران رسیدگی کند.

(4) برگزاری یک سمینار تخصصی در مورد انتقال فناوری (تکنولوژی)، بومی کردن و پدیدآوردن آن در کشورهای اسلامی و اهتمام به آموزش الکترونیکی.

(5) بهرمندی از تجارب برخی کشورهای اسلامی و غیره، در زمینه‌ی مبارزه با بی‌سوادی و آموزش فنی و حرفه‌ای.

(6) ایجاد پل‌های همکاری و ارتباط بین جهان اسلام، و علمای مسلمان در کشورهایی که به آنها مهاجرت کردند.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 165 (18/3)

درمورد فعال‌کردن نقش زکات در مبارزه با فقر
و تنظیم جمع‌آوری و پرداخت آن با استفاده از اجتهادات
فقهی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: فعال‌کردن
نقش زکات در مبارزه با فقر و تنظیم جمع‌آوری و پرداخت آن با استفاده
از اجتهادات فقهی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اموالی که نصی درمورد آنها ذکر نشده باشد، محل اجتهاد
درمورد زکات یا عدم آن است، اگر اجتهاد دارای شرایط و ضوابط
شرعی باشد.

دوم: پرداخت‌کننده‌ی زکات مجبور نیست در هنگام توزیع اموال زکات آن را بر هشت صنف تعمیم دهد، اما اگر امام یا نایب وی اموال زکات را تقسیم کند، باید در صورت وجود مال و نیاز به آن، و توان دسترسی به این اصناف تعمیم داده شود.

سوم: در اصل، باید اموال زکات هنگام استحقاق یا وصول آنها پرداخت شوند و تأخیر در پرداخت آنها به منظور دستیابی به مصلحتی، یا انتظار برای پرداخت آنها به یکی از بستگان فقیر، یا پرداخت دوره‌ای آنها برای رفع نیازهای مکرر زندگی فقیران و نیازمندان جایز است.

چهارم: پرداخت به فقیران و نیازمندان:

- به فقیران و نیازمندان به مقدار نیازشان و دستیابی به کفایت خود و افراد تحت تکفلشان، پرداخت می‌شود، و این بر اساس آنچه می‌باشد که ارگانه‌های مسئول زکات مناسب می‌دانند.

- و به فقیر پرداخت می‌شود - اگر دارای حرفه‌ای باشد - مقدار آنچه که ابزار حرفه‌ی خود را خریداری کند، و اگر فقیر باشد و در کار تجارت آگاهی داشته باشد، مقدار آنچه را که با آن تجارت می‌کند به او پرداخت می‌شود، و اگر فقیر باشد و در کار کشاورزی آگاهی داشته باشد، به او مزرعه‌ای داده می‌شود که همواره او را کفایت کند، بر این اساس می‌توان اموال زکات را در پروژه‌های کوچکی مانند واحدهای نساجی و خیاطی خانگی و کارگاه‌های کوچک حرفه‌ای که در اختیار فقرا و نیازمندان قرار داده شود، سرمایه‌گذاری شود.

• ایجاد پروژه‌های تولیدی یا خدماتی از محل اموال زکات، بر اساس مصوبه‌ی شماره 15 (3/3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، جایز است.

پنجم: موارد دیگر مصرف زکات:

(الف) سرپرستان امور زکات:

(1) (سرپرستان امور زکات) در کاربردهای معاصر مشمول نهادها، ادارات و ارگانهای وابسته به آن می‌شود که برای جمع‌آوری زکات از ثروتمندان و توزیع آن در بین فقیران، طبق ضوابط شرعی عمل می‌کنند.

(2) ضرورت است که برخورداری نهاد زکات از لحاظ مالی و اداری از سایر ارگان‌های دولتی دیگر مستقل باشد، و در عین حال این نهاد باید تحت سرپرستی و نظارت، برای اطمینان از شفافیت و اجرای ضوابط ارشاد اداری قرار گیرد.

(3) نهادهایی که قانوناً مجاز به جمع‌آوری و توزیع زکات هستند، امانت‌دار محسوب می‌شوند و ضمانت از بین رفتن اموالی که در اختیار دارند را جز در موارد تخلف یا سهل‌انگاری متحمل نمی‌شوند، و زکات‌دهنده با تسلیم زکات خود به این نهادها از عهده خارج می‌شود.

(ب) دلجوئی شدگان:

(1) سهم دلجوئی شدگان تا زندگانی باقی است باقی خواهد ماند، نه اسقاط و نه منسوخ شده است، و بر حسب نیاز و مصلحت خواهد بود، پس هر جا که مصلحتی پیدا شود یا نیازی باشد، با این سهم عمل

می‌شود.

(2) پرداخت زکات برای دلجوئی‌کردن فرد تازه مسلمان شده برای ایمانش و جبران آنچه که از دست داده، جایز است و همچنین پرداخت زکات به کافر در صورت امید به اسلام آوردنش یا دفع شر او از سر مسلمانان جایز است.

(3) حمایت‌کردن از غیر مسلمانان مصیبت‌دیده با اموال زکات در مناطق بلایا و زمین لرزه‌ها و سیل و قحطی، به منظور دلجوئی‌کردن آنان جایز است.

(ج) آزاد کردن بردگان:

(1) سهم آزاد کردن بردگان، شامل فدیة اسیران مسلمان نیز می‌شود.

(2) پرداخت زکات برای رهایی مسلمانان ربوده شده و رهایی خانواده‌های آنان از دست ربایندگان جایز است.

(د) بدهکاران:

سهم بدهکاران شامل کسانی است که بدهی بر آنان به خاطر مصلحت شخصی خود افزایش یافته است و کسی که برای ایجاد صلح بین افراد با ضوابط شرعی بدهی گرفته‌اند و پرداخت دیه‌های قتل غیر عمد نیز به آنان قیاس می‌شود مشروط بر اینکه عاقله نداشته باشند، و بدهی‌های میت در صورتی که ارثی نداشته باشد که بدهی او از آن پرداخت شود. و این در صورتی است که از بیت المال (خزانه‌ی عمومی) پرداخت نشود.

(هـ) در راه الله:

این شامل مجاهدین در راه الله متعال، و مدافعان از کشورهائیشان و منافع مختلف و مشروع جنگی می‌شود.

(و) مسافر بجامانده:

(1) مسافر بجامانده از سفر است که برای ارتکاب گناهی مسافرت نکرده باشد و تهی‌دست گشته و چیزی در دست ندارد تا به وطنش برگردد، هر چند در وطن خود ثروتمند باشد.

(2) ارائه‌ی کمک‌های مالی از طریق ایجاد صندوقی اختصاص داده شده برای کمک به افراد آواره در داخل یا خارج از کشورهائیشان در اثر جنگ، سیل، قحطی، زمین لرزه‌ها یا موارد دیگر.

(3) کمک به دانشجویان فقیری که در خارج از کشورهائیشان بورسیه‌ی تحصیلی ندارند، و این طبق استانداردهای جاری در این زمینه می‌باشد.

(4) مهاجرانی که به طور غیرقانونی در غیر از کشورهائیشان اقامت دارند و سرگردان هستند، به این افراد زکات داده می‌شود تا به کشورشان برگردند.

(5) برآورده‌ساختن نیازهای کسانی که در حال تحصیلات هستند، و مسافرانی بی‌بضاعتی که نمی‌توانند درآمد خود را تأمین کنند.

توصیه‌ها:

با توجه به نیاز امت اسلامی به تنظیم امور زکات بر مبنای نهادی کردن، جمع‌آوری و به دست‌آوردن آن به شیوه‌ی معاصر و بر اساس

احکام شرعی، در این راستا مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از نهادهای مرتبط با زکات در جهان اسلام درخواست می‌نماید که بین خود هماهنگی لازم را داشته باشند و برای ایجاد پروژه‌های مشترک، جهت کمک به فقیران و نیازمندان تلاش کنند.

و همچنین به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1) تشویق کردن افراد به پرداخت زکات خود به نهادهایی که دارای مجوز از سوی کشورهای ایشان هستند، تا اطمینان حاصل شود که زکات به مستحقان خود می‌رسد و این برای فعال کردن نقش آن در راستای دینی، توسعه‌ای، اجتماعی و اقتصادی زکات می‌باشد.
- 2) اهتمام به بُعد رسانه‌ای زکات، با استفاده از تمامی رسانه‌های سمعی و بصری و سایر رسانه‌ها، برای آگاه‌سازی جامعه از جایگاه، اهمیت و نقش سازنده‌ی آن در اصلاح ابعاد اقتصادی و اجتماعی.
- 3) تعیین استانداردهای شرعی و حسابداری برای پایه‌های زکات.
- 4) تنظیم نمونه‌های حسابداری زکات که نشان‌دهنده دستورالعمل‌هایی برای محاسبه‌ی هر پایه‌ای از زکاتی باشد که به کاربرد عملی در پرتو استانداردهای شرعی زکات کمک می‌کند.
- 5) بهره‌گیری از فناوری صنعت اطلاعاتی، شبکه‌های ارتباطاتی و شبکه‌های ماهواره‌ای برای روشنگری مسلمانان با مسائل معاصر زکات و نقش آن در دستیابی به توسعه‌ای اجتماعی و اقتصادی در سطح امت اسلامی.
- 6) ترغیب کشورها به کاهش مالیات بر زکات دهندگان با کسر آنچه

که زکات می‌دهند از مالیات تحمیل‌شده آنها، تا مسلمانان ثروتمند به پرداخت زکات اموال خود تشویق شوند.

7) تدریس فقه و حسابداری زکات، به عنوان سومین فریضه‌ی اسلامی در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها.

→

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 166 (18/4)

درمورد پدیده‌ی اسلام‌هراسی: چالش‌ها و رویارویی‌ها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا (مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: پدیده‌ی اسلام‌هراسی: چالش‌ها و رویارویی‌ها، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از یادآوری آثار مخرب پدیده‌ی اسلام‌هراسی (Islamophobia) که منجر به گسترش امواج بیزاری از اسلام و فشار بر مسلمانان در بسیاری از کشورهای شده که سبب آن انباشتگی‌های تاریخی در اذهان، تحریف‌های رسانه‌ای و کوتاهی در معرفی‌کردن اسلام در محافل بین‌المللی است،

و هنگامی که این مجمع آثار مخرب ناشی از این پدیده را درک

کرده است،

موارد زیر را تصویب می‌نماید:

اول: ضرورت پرداختن به این پدیده، در چارچوب استراتژی برنامه‌ریزی شده توسط کشورها، سازمان‌های بین‌المللی اسلامی و سازمان‌های نماینده از سوی کشورهای اسلامی در خارج از سرزمین‌های اسلامی که شامل سازوکارها و اقدامات قوی باشند که ابعاد رسانه‌ای، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را فراهم بگیرند و یک پیام روشن برای معرفی دین مبین اسلام و تبیین حقایق، اصول و ارزش‌های والایی که مبتنی بر آن است را تشکیل بدهند، همراه با انتشار آن در رسانه‌های مختلف و شبکه‌های اطلاع‌رسانی بین‌المللی و در آن دستگاه‌های رسانه‌ای دارای نفوذ بین‌المللی شرکت کنند.

دوم: ضرورت رایزنی و هماهنگی بین کشورهای مختلف سازمان‌های بین‌المللی اسلامی برای گرفتن تصمیمات و اقداماتی که شایسته می‌داند برای پاسخگویی به حملات شبهه افکنی و اهانت به امت اسلامی و شخصیت‌های آن که نسبت داده می‌شود.

سوم: دعوت از جامعه‌ی جهانی برای همکاری و همبستگی با کشورها، سازمان‌ها و ملت‌های اسلامی در مقابله با این تهاجم شدید به اسلام و مسلمانان و پخش کردن فرهنگ محبت و همکاری در بین مردم، ترک نفرت‌انگیزی و خشونت‌گرایی و همکاری در جهت دستیابی به خیر و صلاح بشریت.

چهارم: دعوت از مجامع اسلامی در خارج از سرزمین‌های اسلامی برای اینکه پیام‌آور صلح و امنیت و منتقل‌کننده‌ی پیام ناب اسلام به کشورها و اقوام مختلف و دوری از اعمال و رفتارهای توهین‌آمیز به اسلام در آن کشورها با رعایت ارزش‌های و اصول اسلامی باشند.

این مجمع از کشورهای اسلامی می‌خواهد که در این گردهمایی‌ها هر چیزی را که به آنها کمک می‌کند تا ریشه‌های دین خود را بفهمند و بیاموزند، و اطلاعاتی که آنها را از آنچه در جهان اسلام می‌گذرد آگاه می‌سازد را فراهم کنند همراه با ایجادکردن نهادهایی که برای تقویت روابط میان آنها با امت اسلامی تلاش می‌کنند.

پنجم: فهرست‌بندی نوشته‌ها و تألیفاتی که به این پدیده پرداخته‌اند و ترغیب متفکران مسلمانی که به زبانهای دیگر مسلط هستند، تا با دیگران ارتباط و گفت‌وگو داشته باشند و در اصلاح تصور اسلام و مسلمانان در داخل و خارج تلاش کنند.

ششم: آماده‌کردن دعوت‌گران به کشورهای غیراسلامی برای یادگیری زبان آنها مسافرت می‌کنند و تشویق نهادهای موجود در این کشورها که به آماده‌کردن دعوت‌گران می‌پردازند و یا تشکیل آنها در صورت عدم وجود، برای اینکه پیشوا باشند در ارائه‌ی اسلام از لحاظ رفتار، دانش و برخورد.

هفتم: ساختن ارتباط با دیگری را بر اساس احترام متقابل و تبلیغ‌کردن پیام ناب اسلام به منظور درک متقابل و آگاهی برای آن در

برنامه‌های آموزشی.

توصیه‌ها:

(1) فعال‌سازی آنچه که در بند 5 ماده‌ی 4 اساسنامه‌ی این مجمع آمده است درمورد (تأسیس مراکز مطالعات اسلامی در برخی مناطق مرکزی در خارج از جهان اسلام، همکاری با مراکز موجود در راستای تأمین اهداف مجمع، نظارت بر آنچه که درمورد اسلام در مناطق تحت پوشش آن مراکز، منتشر می‌شود و پرداختن به رد شبهات مطرح شده)، به طوری که این مراکز مطالعه‌ی عمیقی از غرب تهیه کرده و برنامه‌ی مناسبی را که کشورها و ملت‌های ما باید در برخورد با کشورهای مختلف غربی و سایر نیروهای تاثیرکننده بر دولت‌ها و ملت‌های غربی دنبال کنند، تعیین نمایند.

(2) با رصدخانه‌ای که سازمان کنفرانس اسلامی برای پیگیری مسائل اسلام در رسانه‌های غربی ایجاد کرده است و تلاش برای اصلاح تصور کردن اسلام در برنامه‌های درسی غربی، پاسخگویی به شبهات و اصلاح صورت اسلام واقعی با هماهنگی این مجمع.

(3) برگزاری سمینارهای علمی و فکری بین علمای مسلمان و غیرمسلمان، به منظور دیدار صریح‌گویی و ایجاد پل‌های تفاهم و ارتباط متقابل.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 167 (18/5)

درمورد مقاصد شرعی و نقش آنها در استنباط احکام شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا (مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: مقاصد شرعی و نقش آنها در استنباط احکام، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقاصد شرعی عبارت از معانی و حکمت‌های کلی و اهدافی هستند که صاحب شریعت با تشریع احکام در جهت تأمین مصالح دنیوی و اخروی بندگان در صدد دستیابی به آنها بوده است.

دوم: معتبردانستن مقاصد در اجتهاد، کارکردهای متعددی انجام می‌دهد که عبارتند از:

(1) نگاهی شمولی به متون شریعت و احکام آن.

(2) معتبر دانستن مقاصد شرعی از جمله عوامل ترجیح‌دهنده‌ی که هنگام اختلاف فقیهان باید رعایت شوند.

(3) روشن‌گری نسبت به عواقب افعال مکلفان و اجرا کردن احکام شرعی بر آنها.

سوم: معتبر دانستن مقاصد شرعی همراه با مراتب آن به عنوان، به عنوان چارچوب اساسی و مناسب برای حقوق بشر.

چهارم: اهمیت دادن به در نظر گرفتن مقاصد شرعی هنگامی اجتهاد.
پنجم: اجرا کردن درست به مقاصد، خللی در دلالت متون شرعی و اجماع‌های صحیح ایجاد نمی‌کند.

ششم: اهمیت بررسی جنبه‌های مختلف مقاصد شرعی در زمینه‌ی اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، سیاسی و غیره.

هفتم: ثمرت در نظر گرفتن به مقاصد شرعی، برای درک صحیح گفتمان شرعی.

هشتم: اهمیت دادن به اجرای مقاصد شرعی در اعمال کردن احکام شرعی، بر واقعیت‌ها و مسائل نوین معاملات مالی معاصر و غیره، برای دستیابی به مفاد نیکو و محصولات اسلامی و استقلال آنها از مفادهای معمولی متعارف.

و توصیه می‌نماید:

(1) دعوت از دبیرخانه‌ی عمومی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، برای نگارش پژوهش‌های بیشتری به منظور معرفی کردن به مقاصد شریعت و زحمات عالمان و پژوهشگران در این زمینه.

(2) دعوت از نهادها و مراکز علمی، برای آموختن مقاصد شریعت
در برنامه‌های آموزشی خود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~ ~ ~
~ ~ ~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 168 (18/6)

درمورد تعیین سن بلوغ و تأثیر آن در تکلیف شرعی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا (مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9 - 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: تعیین سن بلوغ و تأثیر آن در تکلیف شرعی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از استناد به اینکه عقل منشأ تکلیف است و کودک خردسال شرعاً مکلف نمی‌باشد، مگر اینکه به مرحله‌ای برسد که دارای عقل و آگاهی کامل باشد، و اینکه نشانه‌های بدنی وجود دارد که بیانگر این امر است، و اینکه توسل به تعیین سن معینی، در صورت عدم دانستن بالغ‌شدن طبیعی با علائم ظاهری که بیانگر آن است، با احکام شرعی و

مقاصد آن سازگاری دارد، و اینکه شریعت در مورد حدود و رفع آنها با شبهات، به احتیاط عمل می‌کند،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: سن تمییز قبل از مرحله‌ی بلوغ هفت سال است، و تصرفات کسانی که به آن سن نرسیده‌اند، باطل است تمییزکننده (ممیز) در مورد تصرف کردن مالی او به این موارد تقسیم می‌شوند: تصرفاتی که صرفاً دارای منفعت هستند، پس صحیح و قابل اجرا می‌باشند و تصرفاتی که بین منفعت و ضرر هستند، معلق به اجازه‌ی کسی است که صاحب آنهاست می‌باشد و تصرفاتی که صرفاً زیان‌آور هستند، معتبر نمی‌باشد.

دوم: از آنجا که بلوغ با رشد بدن و رسیدن آن به مرحله‌ی معینی که تحقق کامل درک و فهم حاصل می‌شود، مرتبط است، بنابراین بلوغ طبیعی با علائم دال بر آن یا رسیدن به سن کامل (پانزده سالگی) در مسائل تکلیفی عبادات محسوب می‌شود، اما در مورد تصرفات مالی و کیفری، تعیین سن مناسب برای بلوغ بر حسب مصلحت بر حسب شرایط مکانی و محیطی بر عهده‌ی حاکم است.

سوم: اجرای عقوبت حد و قصاص بر غیر بالغ جایز نیست و مجازات او به نسبت سنی که غیر بالغ به آن رسیده است، با تعزیر و تأدیب مناسب با مرحله‌ی سنی او توسط حاکم تعیین می‌شود.

چهارم: عواقب مالی، از جمله ضمان خسارت و پرداخت دیه، بر حسب آنچه که شرعاً مقرر شده، بر شخص غیربالغ، ساقط نمی‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 169 (18/7)

درمورد حقوق و واجبات زن مسلمان

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حقوق و
واجبات زن مسلمان، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از در نظر گرفتن به اینکه اسلام زن را در جایگاه شایسته‌ی
خود قرار داده و او را زمینه‌ساز تشکیل خانواده قرار داده و به او
فرصت کار داده و زمینه را برای بخشش به او فراهم نموده و به او
فرصت مشارکت و خلاقیت داده است، و به او عنایت ویژه‌ای داده و او
را با عنایت مهربانانه و ادای حقوق کامل، شامل توجیهات خود قرار
داده است و به او در مقام مادری، خواهری و دختری و همسری توصیه
نموده و بین زن و مرد در سزاوار بودن کرامت الهی، و در امور

اعتقادی و عبادات واجب، امر به معروف و نهی از منکر، در عمل صالح، در مسئولیت و ثواب و حق آموزش و در تصرف‌های مالی یکسانی قرار داده است، و برای این امر ضوابط شرعی معتبری مقرر داشته است، و اینکه در اصل کلی خطاب تکلیف شرعی، شامل مردان و زنان می‌شود، مگر آنچه که مخصوص یکی از آنان باشد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: زن می‌تواند، بر اساس ضوابط مالکیت شرعی هرچه از اموال غیرمنقول و منقول بخواهد، تملک نماید.

دوم: کار زنان به ضوابط شرعی عرضه می‌شود، و زنان بر کارکردن در زمینه‌هایی که نظر به ویژه‌هایشان موفق می‌باشند که در آن استفاده‌ی بیشتری تقدیم می‌کنند، تشویق شوند، مانند: تربیت و آموزش، پزشکی زنان، کودکان و مددکاری اجتماعی.

سوم: زنان مسلمان می‌توانند در فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی که با موازین و اصول شرع مغایرت نداشته باشد، با رعایت ضوابط مقرر شده در آن شرکت کنند.

چهارم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌های سابق خود در مورد زنان، شماره 114 (12/8)، 159 (17/8) تأکید می‌کند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) ایجاد یک نهاد بین‌المللی اسلامی متخصص در امور زنان که از جمله تخصص آن مأموریت پیگیری مسائل زنان و نظارت و شرکت

در کنفرانس‌های مرتبط با امور زنان باشد.

(2) همکاری با نهادهای بین‌المللی برای محافظت از خانواده، زنان و کودکان در برابر خطرات و جریاناتی که آنان را تهدید می‌کند.

(3) از همه‌ی کشورهای عضو دعوت به عمل آید تا مفاد موافقت‌نامه‌های بین‌المللی را که شامل مخالفات شرعی هستند، محدود کنند.

(4) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌نماید که تحقیقات و مطالعات بیشتری در مورد حقوق سیاسی، قوه قضائیه و دستورات عمومی برای زنان انجام شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 170 (18/8)

درمورد قرارداد تملیک زمانی (TIME SHARING)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: قرارداد
تملیک زمانی، (TIME SHARING)، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف تملیک زمانی مشترک:

قراردادی است برای مالکیت سهام مشاع، یا از طریق خرید یک
ملک معین با نصیب مشاع، یا از طریق اجاره‌ی منافع یک ملک
شناخته‌شده برای دوره‌های متوالی، یا اجاره‌ی منافع یک ملک
شناخته‌شده برای مدتی، به طوری که از ملک دارای تملک یا منفعت

مورد اجاره با مهایات و تقسیم زمانی یا تقسیم مکانی استفاده شود، همراه با اعمال کردن اختیار تعیین در برخی موارد، زیرا هر یک از این موارد مرتبط به بازه‌ی زمانی معینی است.

دوم: انواع تملیک زمانی مشترک:

تملیک زمانی مشترک به موارد زیر تقسیم می‌شود:

- (الف) مالکیت کامل (بر ملک و منفعت) با خرید سهم مشاع با قرارداد بیع، برای انتفاع مشترک در دوره‌های متوالی.
- (ب) مالکیت ناقص (فقط برای منفعت) با اجاره‌ی سهم مشاع مورد انتفاع با قرارداد اجاره، برای انتفاع مشترک در دوره‌های متوالی.

سوم: حکم شرعی در مورد اصل (تملیک زمانی مشترک):

(الف) خرید سهم مشاع در یک ملک و اجاره‌ی سهم مشاع در منفعت معینی برای مدتی، همراه با توافق بین مالکان ملک یا منفعت برای استفاده از آنها به نحو مهیاءه (تقسیم منافع) زمانی یا مکانی، شرعاً جایز است، اعم از اینکه مستقیماً بر نحو تقسیم منافع زمانی یا مکانی بین مالکان یا از طریق نهادی که اداره‌ی مالکیت مشترک به آن واگذار شده است توافق شده باشد، و تبادل قسمت مشاع با خرید و فروش، هبه، ارث، رهن و سایر تصرفات شرعی که مالک در اختیار دارد، به دلیل عدم وجود مانع شرعی اشکالی ندارد.

(ب) برای اجرای اصل فوق الذکر، بودن همه‌ی شرایط شرعی قرارداد، اعم از فروش یا اجاره الزامی است.

(ج) در حالت اجاره، مؤجر واجب است که هزینه‌های اساسی تعمیر و نگهداری را که انتفاع به آن بستگی دارد، ملتزم باشد، اما تعمیر و نگهداری عملیاتی و دوره‌ای، جایز است بر عهده‌ی مستأجر مشروط گردد، در این صورت اگر مؤجر آن را انجام داد، مستأجر فقط هزینه‌ی همانند آن یا آنچه را که طرفین توافق کرده‌اند، متقبل می‌شود.

اما در حالت فروش، مالک به نسبت قسمت زمانی و مکانی خود در مالکیت مشترک، آن را به عنوان یکی از تکالیف مالکیت متحمل می‌شود.

(د) مبادله‌ی قسمت‌ها در مالکیت زمانی مشترک بین مالکان ملک یا منافع مشاع ممانعتی ندارد، خواه این مبادله مستقیماً بین مالکان انجام شود یا از طریق شرکت‌های متخصص در مبادله انجام پذیرد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 171 (18/9)
درمورد حقوق ارتفاق و کاربردهای معاصر آن در املاک
مشترک

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ . ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حقوق ارتفاق
و کاربردهای معاصر آن در املاک مشترک، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف حقوق ارتفاق:

حقوق ارتفاق: هر چیزی که برای ملکی در مقابل ملکی دیگر، از
امور حق انتفاع ثابت شود و اشتراک در آن قابل قبول باشد.

دوم: انواع حقوق ارتفاق:

حق ارتفاقات متعدد، قابل تجدید تجدید است و از جمله آنچه که

فقیهان در گذشته ذکر کرده‌اند:

(1) حق نوشیدن: حق استفاده از آب برای آبیاری محصولات کشاورزی و حیوانات یا بازکردن برای انتقال آب از یک ملک به ملک دیگر است.

(2) حق زهکشی: عبارت است از جریان آب مازاد بر نیاز یا نامناسب، از زمین مرتفع به طرف زمین به آن ارتفاع می‌شود یا عبور از آن به سوی زهکش عمومی می‌باشد.

(3) حق عبور: آن چیزی است که بر روی زمینی برای رسیدن به زمین دیگری در کنار آن حق عبورکردن را ثابت می‌کند.

(4) حق بالارفتن یا بالاشدن: عبارت است از حق قسمت فوقانی ساختمان که از دو ساختمان یا چند ساختمان بالای سر هم تشکیل شده است که حق دارد بر روی ساختمان زیر آن قرار گیرد، هر چند در مالکیت دیگران باشد.

سوم: حقوق ارتفاع به دلایل زیر به وجود می‌آید:

(1) اجازه‌ی مالک در اموال خصوصی، اعم از طریق معاوضه یا هبه.

(2) ضرورت.

(3) آبادکردن زمین.

(4) همسایگی و ملک مشترک.

(5) ممکن است دلایلی پدید آید که حقوق ارتفاع نوینی را ایجاد کند

که شرعا معتبر باشد، مادامی که خلاف متون و قواعد عمومی شریعت نباشد، مانند کشیدن سیم‌های برق، کانال‌ها و لوله‌های فاضلاب.

چهارم: احکام:

(1) قاعده‌ی کلی حقوق ارتفاق این است که اصل در منافع حلال بودن آن است و در ضرر حرام بودن آن است.

اما آب‌های اختصاصی احراز شده، فقط در هنگام ضرورت و با قیمت همانند آن قابل استحقاق است.

(2) حق ارتفاق با نوشیدن یا به عبور دادن و زهکشی آن، برای املاک و زمین‌های کشاورزی و امثال آن، به اقتضای جاری بودن عرف و عادت ثابت است.

از جمله: ارتفاق با گذاشتن لوله‌ها به منظور به کار انداختن کارخانه‌ها، آزمایشگاه‌ها یا فاضلاب، که همگی این موارد مشروط به عدم آسیب‌رسانی است.

(3) حق بالارفتن برای صاحب آن ثابت است و او حق دارد، طبق احکام تنظیم‌شده برای آن، به عوض و بدون عوض تصرف کند.

پنجم: اتفاقات معاصر:

از جمله حقوق ارتفاق که در عرف معاصر مقرر شده است عبور وسایل خدمات عمومی مانند وسایل ارتباطی، برق، آب، گاز، فاضلاب و تهویه مطبوع مرکزی است.

ششم: احکام اتفاقات معاصر:

پارکینگ‌های خودروها، اگر پارکینگ‌های خصوصی باشند، مانند ساختمانها، بازارها و مغازه‌ها، وابسته به ملکی می‌باشند که پارکینگ کردن در آن مجاز است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 172 (18/10)

درمورد رضایت در عملیات جراحی فوری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: حالت‌های
اسقاط رضایت در عملیات جراحی فوی، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اتخاذ تدابیر و سازوکارهای پزشکی لازم در حالت‌های
اورژانسی (فوریت‌های پزشکی)، بدون نیاز به جلب رضایت بیمار یا
سرپرست وی در موارد زیر انجام می‌شود:
(الف) بیمار در حالت بیهوشی شدید یا در حالتی که امکان گرفتن
رضایت از او، قبل از مداخله‌ی پزشکی غیرممکن است.

(ب) اینکه بیمار در وضعیت سلامتی خطرناکی قرار دارد که ممکن است منجر به مرگ وی شود، و نیاز به مداخله‌ی سریع قبل از رضایت از او دارد.

(ج) اینکه همراه بیمار با توجه به تنگی وقت، هیچ یک از بستگانش که حق رضایت دارند، در دسترس نباشند.

دوم: مداخله‌ی پزشکی در آن حالت‌ها مشروط به موارد زیر است:
(1) اینکه درمان باید توسط مقامات بهداشتی ذیصلاح به رسمیت شناخته شود.

(2) لزوم وجود پزشک متخصص در یک تیم که حداقل سه پزشک برای تأیید تشخیص و درمان پیشنهادی به همراه تهیه‌ی گزارش با امضای تیم باشد.

(3) مزایای مورد توقع درمان، باید بیشتر از مضرات آن باشد و در عین حال خطرات را به حداقل برساند.

(4) پس از بیدار شدن بیمار، پزشک باید جزئیات کامل را برای او توضیح دهد.

(5) اینکه درمان رایگان باشد، و در صورت داشتن هزینه توسط ارگان متخصص بی‌طرف تعیین شود.

سوم: صدور مصوبه در موارد زیر به دوره‌ی آینده‌ی مجمع، موکول گردید:

(1) عملیات جراحی فوری مانند آپاندیس ملتهب، در صورت امتناع

بیمار از دادن رضایت.

- (2) جنینی که بند نافش دور گردنش پیچیده شده و برای نجات کودک و اجرای عملیات سزارین رضایت داده نشده است.
- (3) در صورتی که کودک بیمار نیاز به یک عملیات پزشکی مداخله‌ای، مانند آپاندیسیت یا گرده شویی و انتقال خون داشته باشد و قیم از انجام آن عمل خودداری کند.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 173 (18/11) درمورد جراحی زیبایی و احکام آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: جراحی
زیبایی و احکام آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف جراحی زیبایی:

جراحی زیبایی به جراحی‌هایی گفته می‌شود که به زیبایی (و تغییر
شکل) جزئی یا اجزایی از ظاهر بدن انسان یا بازیابی عملکرد آن، در
صورت بروز خلل مؤثر اهمیت می‌دهد.

دوم: ضوابط و شروط کلی برای اجرای عملیات جراحی زیبایی:

(1) اینکه جراحی یک مصلحت معتبر شرعی را به دست آورد، مانند بازگرداندن عملکرد، ترمیم یک عیبی و بازگرداندن عضو به منشاء اولیه‌ی خود.

(2) اینکه عمل جراحی ضرری بیش از منفعت مورد نظر نداشته باشد و این موضوع توسط متخصصین امانتدار تشخیص داده می‌شود.

(3) اینکه جراحی توسط پزشکی (پزشک زن) متخصص واجد شرایط انجام شود، در غیر این صورت بر اساس مصوبه‌ی شماره 142 (15/8) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، مسئولیت آن بر عهده‌ی او خواهد بود.

(4) اینکه عمل جراحی باید با رضایت بیمار (درخواست‌کننده‌ی جراحی) انجام شود.

(5) اینکه پزشک (متخصص) از بینش آگاهانه (کسانی که عمل جراحی را انجام می‌دهند) از خطرات و عوارض متوقع و احتمالی ناشی از آن عمل آگاه کند.

(6) اینکه هیچ راه درمانی دیگری جز جراحی وجود نداشته باشد که اثر بخشی و ضرر کمتری برای بدن داشته باشد.

(7) اینکه موجب تخطی از متون شرعی نشود، مانند آنچه که در حدیث عبدالله بن مسعود - رضی الله عنه - از رسول الله ﷺ روایت کرده: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ ، وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ ، وَالنَّامِصَاتِ ، وَ الْمُتَنَمِّصَاتِ ، وَ الْمُتَقَلِّبَاتِ لِلْحُسْنِ ، الْمُغَيِّرَاتِ خُلُقَ اللَّهِ» ترجمه: "الله لعنت کند زنانی را

که خالکوبی می‌کنند و زنانی را که درخواست خالکوبی می‌کنند و زنانی را که موی ابرو می‌چینند و زنانی را که درخواست چیدن موی ابرو می‌کنند و زنانی را که برای زیبایی بین دندانها فاصله می‌گذارند و زنانی که آفرینش پروردگار را تغییر می‌دهند". (روایت امام بخاری). و حدیث ابن عباس - رضی الله عنهما -: «لُعِنَتِ الْوَاصِلَةُ، وَالْمُسْتَوِصِلَةُ، وَالنَّامِصَةُ، وَالْمُنْتَمِصَةُ، وَالْوَاشِمَةُ، وَالْمُسْتَوِشِمَةُ، مِنْ غَيْرِ دَاءٍ» ترجمه: "زنی که گیسوی می‌گذارد و زنی که درخواست گذاشتن موی می‌کند و زنی که موی ابرو می‌چیند و زنی که درخواست چیدن موی ابرو می‌کند و زنی که خالکوبی می‌کند و زنی که درخواست خالکوبی می‌کند، بدون بیماری، لعنت شده‌اند". (روایت ابوداود). و برای نهی رسول الله ﷺ از مشابهت زنان به مردان و مردان به زنان. و همچنین متونی که از مشابهت به اقوام دیگر، یا به تبهکاران و گنهکاران نهی کرده است.

(8) رعایت ضوابط درمانی در آن شود، از جمله التزام به عدم خلوت (زن و مرد نامحرم) و احکام کشف عورت و غیره، مگر برای ضرورت یا نیاز فوری.

سوم: احکام شرعی:

(1) انجام جراحی زیبایی ضروری و دارای نیاز که موارد زیر برای آن در نظر گرفته شده، شرعاً جایز است:

(الف) بازگرداندن شکل اعضای بدن، به حالتی که انسان بر آن آفریده شده است، به دلیل فرموده‌ی الله متعال: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي

أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ} [التین: 4]. ترجمه: {به راستی ما انسان را در بهترین شکل و قامت آفریدیم}.

(ب) بازگرداندن رویکرد طبیعی، برای اعضای جسم.

(ج) ترمیم عیوب مادرزادی، مانند: لب شکافته (لب خرگوشی)، انحراف شدید بینی، خال‌های مادرزادی، انگشتان و دندانه‌های اضافی و چسبیدن انگشتان در صورتی که وجود آنها منجر به آسیب مادی یا معنوی تاثیرکننده شود.

(د) ترمیم عیوب ناگهانی (اکتسابی) ناشی از سوختگی‌ها، حوادث، بیماری‌ها و غیره، مانند: پیوند پوست و گرافت پوست و دوباره تشکیل‌دادن کامل سینه در صورت که برداشته شده باشد، یا به طور جزئی در صورتی که اندازه‌ی آن از لحاظ بزرگی یا کوچکی به طوری باشد که منجر به حالت بیماری می‌گردد، و کاشت مو در صورت ریزش آن به خصوص برای خانم‌ها.

(ه) از بین‌بردن زشتی صورت که باعث آسیب روحی یا جسمی فرد می‌شود، مصوبه‌ی شماره 26 (4/1).

(2) انجام عمل جراحی زیبایی که جزء معالجات طبی نیست، و به منظور تغییر خلقت طبیعی انسان بر حسب هوا و هوس و میل به تقلید دیگران است، جایز نیست، مانند: عملیات جراحی تغییر شکل صورت برای ظاهرشدن به مظهر معین یا به قصد فریب و گمراه‌کردن در عدالت، تغییر شکل بینی، کوچک یا بزرگ کردن لب‌ها، تغییر شکل

چشم‌ها و بزرگ‌کردن گونه‌ها.

(3) کاهش وزن (لاغری) با روش‌های معتبر علمی از جمله جراحی چربی‌کشی (لیپوساکشن)، در صورتی که وزن جسم حالت بیماری ایجاد کرده باشد و وسیله‌ای غیر از جراحی وجود نداشته باشد، به شرط ایمن بودن از آسیب، جایز است.

(4) رفع چین و چروک با جراحی یا تزریقی جایز نیست، مگر اینکه حالت بیماری باشد، مشروط بر اینکه آسیب وارد نیابد.

(5) ترمیم پرده‌ی بکارت که در اثر تصادف، تجاوز یا اجبار پاره شده است، جایز می‌باشد و بهتر است به دست پزشکان زن انجام شود، و ترمیم پرده‌ی بکارت که در اثر ارتکاب فحشا پاره شده است، در شریعت جایز نیست، و این به دلیل جلوگیری از فساد و فریبکاری است.

(6) پزشک متخصص باید در کار پزشکی خود قواعد شرعی را رعایت کند و به کسانی را که به دنبال جراحی زیبایی هستند، نصیحت کند (زیرا دین نصیحت است).

موارد زیر را توصیه می‌نماید:

- (1) بیمارستان‌ها و کلینک‌های خصوصی و پزشکان باید به تقوای الله متعال پایبند باشند و هیچ یک از این جراحی‌های حرام را انجام ندهند.
- (2) پزشکان و جراحان باید فقه احکام اقدامات پزشکی به ویژه موارد مربوط به جراحی زیبایی را بیاموزند، و صرفاً این جراحی‌ها را برای منافع مالی و بدون تأکید حکم شرعی انجام ندهند، و اینکه به دنبال

تبلیغات بازاریابی مغایر با واقعیت‌ها نباشند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 174 (18/12)

درمورد تکمیل رسیدگی به مسئله‌ی مفطرات روزه

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در پوتراجایا
(مالزی)، مورخه‌ی 24 تا 29 جمادی الآخره 1428 هـ. ق، برابر با 9
- 14 ژوئیه 2007م،

پس از بررسی دو پژوهش رسیده به مجمع، درمورد: تکمیل
رسیدگی به مسئله‌ی مفطرات روزه، و پس از استماع مباحثات گسترده
پیرامون آن،

و الحاق به مصوبه‌ی شماره 93 (10/1) مجمع بین‌المللی فقه
اسلامی، درمورد درمان کردن،

موارد زیر را تصویب نمود:

بررسی این موضوع را برای مطالعه و پژوهش‌های بیشتری به
دوره‌ی آینده موکول نمود.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی نوزدهم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

امارت شارجه (دولت امارات متحده‌ی عربی)
1 - 5 جمادی اول 1430 هـ . ق
26 - 30 آوریل 2009 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 175 (19/1)

درمورد آزادی دینی در شریعت اسلامی: جنبه‌ها و ضوابط
آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: آزادی دینی
در شریعت اسلامی: جنبه‌ها و ضوابط آن،

و از احساس مسئولیت درمورد اهمیت پژوهش درمورد آزادی‌های
دینی توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در راستای رفع نیاز مبرم در
داخل و خارج از کشورهای جهان اسلام، و برای آگاهی از موضع
مجمع در قبال آن، به عنوان یک مرجع عام فقهی اسلامی.

و پس از استماع پژوهش‌های ارائه‌شده و مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: آزادی دینی یک اصل در شریعت اسلامی است که از فطرت آغاز گردیده و به مسئولیت در اسلام پیوند می‌باشد و در شریعت دارای ضوابطی است، و هدف آن رسیدن به کرامت انسانی می‌باشد.

دوم: آزادی دینی در جامعه تضمین شده است و باید از خطرات و اندیشه‌های وارده و از هرگونه تهاجم اعم از دینی و غیر دینی که هدف آن از بین بردن هویت اسلامی امت است، مصون بماند.

سوم: مسلمانان به این اصل قرآنی پایبند هستند: {لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ} [البقره: 256]، ترجمه: {در (پذیرفتن) دین هیچ اجباری نیست}. و مسلمانان در طول تاریخ، تحمل‌گرایی و پذیرش دیگران را که تحت حکومت اسلامی زندگی می‌کردند، عملاً انجام داده‌اند، و لازم است غیرمسلمانان به ویژگی‌های اسلامی احترام بگذارند و از اهانت به رسول اسلام ﷺ و مقدسات جلوگیری کنند.

چهارم: تنوع مذهبی و فقهی یک حالت طبیعی است و همکاری بین مسلمانان با مذاهب مختلف خویش یک واجب شرعی است که در قرآن و سنت تصریح شده است و اسلام به عقیده‌ی توحید و یکپارچگی نظر، بر اساس همکاری فی مابین در آنچه که بر سر آن توافق شده است، دعوت می‌کند و اینکه در مواردی که بر سر آن اختلاف دارند، یکدیگر را معذور بدانند.

پنجم: پایان دادن به ایجاد سردرگمی در مورد امور قطعی و ثوابت اسلامی و ایجاد شک و تردید در مورد آنچه که در دین و از داخل

جامعه‌ی اسلامی، به عنوان ضرورت دینی شناخته شده است، زیرا این خطری برای دین و جامعه دارد. و بازدارندگی از این روش‌های مردود که صاحبانش آنها را به نام آزادی دینی دستاویز خود قرار داده‌اند، برای حفظ جامعه و امنیت دینی و فکری آن و جلوگیری از بهره‌برداری غیرمسلمانان از آن، مورد تأکید قرار می‌گیرد.

ششم: فتوای ارتداد یا تکفیر وابسته به حکم علمای معتبر است که قوه قضائیه برای احراز مصلحت شرعی معتبر، آنچه که فقیهان برای توبه کردن مشروط کردند و رفع شبهات در طی مهلت‌های کافی، را بر عهد می‌گیرد.

هفتم: اعلان کردن ارتداد وحدت جامعه‌ی اسلامی و اعتقاد مسلمانان را به خطر می‌اندازد و غیر مسلمانان یا منافقان را به سوءاستفاده‌ی از آن برای به شک‌آویختن تشویق می‌کند و صاحب آن شایسته‌ی مجازات است، برای دفع خطر و حفظ جامعه و امنیت آن توسط دستگاه قضایی فقط، اجرا شود و این حکم منافاتی با آزادی دینی تضمین شده توسط اسلام، برای کسانی که به احساسات دینی، ارزش‌های جامعه‌ی و نظم عمومی احترام می‌گذارند، ندارد.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- درخواست از حاکمان مسلمان برای تأمین نیازهای اساسی اعضای جامعه، از جمله آزادی مسئولانه، غذا، مسکن، درمان، تحصیل، فرصت‌های شغلی و سایر نیازهایی که یک نسل را از تأثیرات

وسوسه‌انگیز مادی و غیره مصون می‌دارد، که برای ترویج افکار و مخالفت با ارزش‌های اسلامی مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 176 (19/2)
درمورد آزادی بیان: ضوابط و احکام آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: آزادی بیان:
ضوابط و احکام آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از آزادی بیان این است که شخص با اراده‌ی کامل خود
برای بیان آنچه که برای خود و جامعه صحیح و مفید می‌داند، خواه
مربوط به امور خصوصی یا عمومی باشد، برخوردار شود.

دوم: آزادی بیان حقی است که در اسلام مشروط بر اینکه موافق با
چارچوب موازین شرعی باشد از آن حمایت شده است.

سوم: از مهم‌ترین ضوابط شرعی، برای اعمال آزادی بیان:

(الف) عدم توهین به دیگران، به نحوی که بر زندگی، شرافت، آبرو یا موقعیت اخلاقی او تأثیر بگذارد، مانند: تحقیر، توهین و تمسخر و پخش آن به هر طریقی که باشد.

(ب) بی‌طرفی و لزوم صداقت، درستکاری و دوری از هوای نفس.

(ج) تعهد به مسئولیت‌پذیری و حفظ منافع و ارزش‌های جامعه.

(د) اینکه وسیله‌ی آزادی بیان مشروعیت داشته باشد، زیرا آزادی بیان هرچند که صحیح باشد، با وسیله‌ای نامشروع که دارای مفسده یا متضمن هتک حیا یا نقص ارزش‌ها باشد، جایز نیست، بنابراین هدف مشروع، وسیله‌ی نامشروع را توجیه نمی‌کند.

(هـ) اینکه هدف از آزادی بیان، رضایت الله متعال و تأمین منافع خاص یا عام مسلمانان باشد.

(و) اینکه عواقب و آثاری که ممکن است از اظهار آزادی بیان حاصل گردد، در نظر گرفته شود، و این با در نظر گرفتن قاعده‌ی تعادل‌کردن بین مصالح و مفاسد و آنچه که از آن بر دیگری غلبه دارد، به دست آید.

(ز) اینکه رای بیان شده مبتنی بر منابع موثق بوده، و از شایعه پراکنی پرهیزد، و این بر اساس فرموده‌ی الله متعال است: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ} [الحجرات:6]. ترجمه: {ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر (شخص) فاسقی خبری برای شما آورد، پس (در باره‌ی آن) بررسی (و

تحقیق) کنید، تا آنکه (مبادا) به گروهی از روی نادانی آسیب برسانید، آنگاه بر آنچه که انجام داده‌اید پشیمان شوید}.

(ح) این که آزادی بیان شامل هیچ‌گونه تهاجمی به دین، شعائر، شریعت یا مقدسات آن نباشد.

(ط) آزادی بیان موجب برهم‌زدن نظم عمومی امت و ایجاد اختلاف بین مسلمانان نگردد.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) تأمین ضمانت‌های کافی برای حمایت از آزادی بیان که توسط شریعت تنظیم شده به مسئولیت رعایت شده است، با قراردادن قوانین حمایتی، مقرراتی در این مورد و با دستگاه قضایی عادلانه.

(ب) استفاده از ابزارهای موجود برای جلوگیری از استفاده‌ی ابزاری از آزادی بیان، جهت توهین به مبانی و مقدسات اسلام و یا ایجاد اختلاف بین مسلمانان.

(ج) تلاش برای اجرا کردن آنچه که پیمان‌های بین‌المللی شامل آن بوده از قبیل محدودیت‌کردن توهین به دین‌ها و ارزشمندان آن، همراه با دورکردن دوگانگی موجود در معامله‌ی جامعه‌ی بین‌المللی در مقابل مسائل اسلامی و مسائل دیگر.

(د) کشورهای اسلامی تلاش کنند برای ایجاد یک تشریع‌نامه‌ی بین‌المللی که احساسات و مقدسات دینی را به طوری کلی از تجاوز بر آن حمایت کند و نیز از تمسخر به آن و بدنام کردن آن به بهانه‌ای هنر یا

آزادبینی یا غیره.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 177 (19/3)

درمورد نقش نظارت شرعی در تنظیم فعالیت‌های بانک‌های
اسلامی، اهمیت و شرایط آن و نحوه‌ی عملکرد آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: نقش نظارت
شرعی در تنظیم فعالیت‌های بانک‌های اسلامی، اهمیت و شرایط آن و
نحوه‌ی عملکرد آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: نظارت شرعی به معنای صدور فتواها و احکام شرعی مربوط
به فعالیت نهادها و پیگیری اجرای آنها، و اطمینان از صحت اعمال
آنهاست.

دوم: نظارت شرعی شامل سه جزء اصلی است:

(1) کمیته‌ی نظارت شرعی:

گروهی از علمای متخصص در فقه اسلامی، به ویژه فقه معاملات هستند که تعداد آنان کمتر از سه نفر نمی‌باشند، کسانی که به مدارج علمی دست یافته و با واقعیت عملی آشنای دارند، و فتواها را پخش و بررسی می‌کنند تا کلیه‌ی معاملات نهادها با احکام و مبانی شریعت اسلامی مطابقت داشته باشد، و گزارش آن را به هیئت عمومی تقدیم کنند و مصوبه‌های آنان الزامی می‌باشد.

1/1 کمیته‌ی نظارت شرعی باید مستقل باشد، و برای تحقق این

امر باید موارد زیر در نظر گرفته شود:

(الف) تعیین اعضای کمیته‌های شرعی، عزل و تعیین حقوق آنان، از طرف مجمع عمومی نهاد باشد، و تصویب آن از سوی نظارت شرعی مرکزی یا نهادی که جایگزین آن باشد، انجام می‌پذیرد.

(ب) اینکه عضو، مدیر اجرایی نهاد یا کارمند آن نهاد نباشد یا کاری غیر از کار که در کمیته دارد، به آن ارائه دهد.

(ج) اینکه عضو سهامدار بانک یا نهاد مربوطه نباشد.

2/1 ضوابط اجتهاد و فتوا در کمیته‌های شرعی:

(الف) پایبندی به مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، همراه با در نظر گرفتن مصوبه‌های سایر مجامع و کمیته‌های اجتهاد جمعی، به نحوی که با مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، مغایرت نداشته باشد.

(ب) بر اساس آنچه که در مصوبه‌ی شماره 70 (8/1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی تصویب شده است، از اقوال شاذ خودداری شود و از پیجویی رخصت‌ها و ترکیب ممنوع اقوال، اجتناب شود.

(ج) رعایت مقاصد شریعت و عواقب عملکردها در هنگام تبیین حکم شرعی.

(د) رعایت آنچه که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مورد ضوابط فتوا در مصوبه‌ی شماره 153 (17/2) خود تصویب کرده است.

(2) اداره‌ی داخلی نظارت شرعی:

اداره‌ای است که رویه‌های لازم را برای اطمینان از ایمنی اجرای مصوبه‌های کمیته‌ی شرعی، در کلیه‌ی معاملات انجام شده توسط نهاد، را بر عهده دارد و شامل موارد زیر است:

(الف) بررسی دلیل‌ها و رویه‌ها، برای حصول اطمینان از اجرای عملیات مطابق با فتوای کمیته‌ی نظارت شرعی.

(ب) بازپروری کارکنان نهاد، برای توانمندسازی آنان برای انجام‌دادن عمل صحیح از لحاظ شرعی و حرفه‌ای.

(ج) تشکیل تیم حسابرسی داخلی شرعی که از صلاحیت علمی و عملی برخوردار بوده و مستقل بوده، و از مقام بالاتری در ساختار سازمانی نهاد، پیروی می‌کند مانند: کمیته‌ی حسابرسی یا هیأت مدیره و انتصاب و عزل آن با هماهنگی با کمیته‌ی نظارت شرعی می‌باشد.

(3) نظارت شرعی مرکزی:

عبارت است از یک کمیته‌ای، برای نظارت شرعی در سطح مراجع نظارتی در حکومت، و دو وظیفه‌ی اصلی را بر عهده دارد:

(الف) نظارت بر فرایند مرجع نظارتی وابسته به خود.

(ب) اطمینان از اثربخشی نظارت شرعی در سطح نهادها، از طریق بررسی عملکرد کمیته‌های نظارت شرعی و نظارت شرعی داخلی، همراه با تدوین مقررات و استانداردهای تنظیم‌کننده‌ی کار نظارت شرعی، از جمله سازوکار تعیین‌کردن اعضاء، عزل، صلاحیت، تعداد و کار آنان در نهادی که عضو آن می‌باشند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) مراجع نظارتی در هر کشور قوانین و مقررات را برای تنظیم کار نظارت شرعی قایل نمایند و اقدامات لازم را برای تبدیل آن به یک نهاد مستقل انجام دهند.

(ب) به نمایندگی‌های طبقه‌بندی اسلامی توصیه می‌نماید، مسائلی را که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، ممنوع کرده است، طبقه‌بندی نکنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 178 (19/4)

درمورد سندهای اسلامی (بهادارسازی اوراق) و کاربردهای
معاصر و تبادل آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: سندهای
اسلامی (بهادارسازی اوراق) و کاربردهای معاصر و تبادل آن، و پس
از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از اوراق بهادار و صدور سندها:

اوراق بهادار متعارف عبارت است از: تبدیل بدهی‌ها به اوراق
بهادار (سندات) با ارزش برابر قابل معامله، این سندات بیانگر یک
بدهی سوددار برای دارنده‌ی آنها است که برعهده‌ی ناشر آنها می‌باشد، و

صدور یا معامله‌ی این سندات شرعاً جایز نیست.

اما در مورد صدور سندات (اوراق بهادار اسلامی) عبارتند از: صدور اسناد یا گواهی‌های مالی با ارزش برابر که بیانگر سهام مشاع در مالکیت دارایی‌ها (املاک، منافع، حقوق یا ترکیبی از اموال، منافع، پول نقد و بدهی‌ها) می‌باشند، به طوری که یا بالفعل وجود دارد و یا از وجوه اشتراک ایجاد می‌شود، و بر اساس یک قرارداد شرعی صادر می‌شوند و احکام آن را کسب می‌کند.

دوم: ویژگی‌های سندها:

- (1) سند بیانگر سهم مشاع در یک ملکیت حقیقی است.
- (2) سند بر اساس یک قرارداد شرعی صادر می‌شود، و احکام آن را کسب می‌کند.
- (3) فقدان ضمانت مدیر (مضارب، نماینده یا شریک که مدیر می‌باشد).
- (4) اینکه سندها در استحقاق سود با درصد معین سهم داشته باشد و زیان را به نسبت سهمی که سند نشان می‌دهد، متحمل شود و مالک آن را از دستیابی به درصدی از پیش تعیین شده‌ی ارزش اسمی یا مبلغ مقطوع، باز دارد.

(5) زیان کامل سرمایه‌گذاری را پذیرفته شود.

(6) سختی‌ها و پیامدهای ناشی از مالکیت دارایی‌های بیانگر در سند است را تحمل کند، خواه این هزینه‌ها، هزینه‌های سرمایه‌گذاری یا کاهش

قیمت‌ها یا هزینه‌های تعمیرکاری یا مشارکت‌های بیمه باشد.

سوم: احکام سندها:

(1) مدیر صکوک جایز نیست که متعهد شود که به دارندگان سندها بدهی بپردازد یا زمانی که سود واقعی کمتر از سود مورد انتظار باشد، کمک اهدایی کند، او می‌تواند - پس از ظاهر شدن نتیجه‌ی سرمایه‌گذاری - مابه‌التفاوت را اهدا کند یا آن را به او بدهی بپردازد و آنچه که در این زمینه عرف تلقی شود، مانند تعهد تلقی می‌شود.

(2) مدیر سندها امانتدار تلقی می‌شود، بنابراین ارزش سندها را تضمین نمی‌کند، مگر از طریق تخلف، سهل‌انگاری یا مخالفت شروط مضاربه یا مشارکت یا نمایندگی در سرمایه‌گذاری.

(3) نکول صکوک به ارزش اسمی آن جایز نیست، بلکه نکول باید به ارزش بازار آن یا به ارزش توافق شده در هنگام نکول باشد.

(4) در سندها از لحاظ قابلیت معامله‌کردن با آنها، باید ضوابط مقرر در مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به شرح زیر، رعایت شود:

(الف) اگر اجزای سندها هنوز وجوه نقدی باشد، احکام مبادله اعمال می‌شود.

(ب) در صورتی که دارایی‌ها، مانند بیع مرابحه به بدهی تبدیل شود، احکام بدهی بر معامله‌ی سندها از حیث ممنوعیت اعمال می‌شود، مگر با همانند آن بر اساس حواله.

(ج) اگر اموال قراض به صورت مختلط پول، بدهی، املاک و منافع باشد، معاملاتی سندهای مقارضه بر اساس قیمت مورد اتفاق طرفین جایز است، مشروط بر اینکه در این حالت اکثریت آن، املاک و منافع باشد. اما اگر اکثریت آن پول نقد یا بدهی باشد، پس باید احکام شرعی معاملاتی مربوط به آنها رعایت شود که این احکام در لائحی توضیحی قید می‌شود، و در دوره‌ی بعدی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ارائه خواهد شد. و در تمام حالت‌ها، معاملات باید بر اساس اصول در سوابق ناشر ثبت شود.

چهارم: جایز بودن صدور سندها، نباید دستاویز یا ترفندی برای صدور سندهای بدهی‌ها و معاملاتی آنها قرار گیرد، مانند آنکه فعالیت صندوق تبدیل به معاملاتی بدهی‌های ناشی از کالاها شود و کمی از کالاها را در صندوق قرار داده شود برای ترفندی معامله به آن.

پنجم: کاربردهای معاصر سندها:

با توجه به اینکه شریعت اسلامی قادر به فراهم‌گرفتن رویدادهای جدید است، از جمله ایجاد راهحل برای هر آنچه که پیش می‌آید و حکم هر آنچه که از مسئله‌ی نوین رخ می‌دهد، و با توجه به اینکه سندهای اسلامی ابتکاری برای یک ابزار تامین مالی شرعی تلقی می‌شود که توانایی‌های اقتصادی بزرگی را فراهم می‌گیرد. پس زمینه‌های کاربرد سندها بسیار زیاد شده است که از آن جمله استفاده از آنها به عنوان یک ابزار فعال از ابزارهای سیاست پولی، یا برای تامین مالی منابع

بانک‌های اسلامی یا سرمایه‌گذاری نقدینگی مازاد آنها، احیای املاک وقفی، تأمین مالی پروژه‌های دولتی و امکان استفاده از این صکوک در خصوصی‌سازی موقت می‌باشد، مشروط بر اینکه سود همه‌ی این صکوک ناشی از دارایی‌های درآمدهای رایج‌کننده باشد.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- (1) ضرورت تعهد بانک‌های اسلامی به جستجوی راحل‌هایی که پاسخگوی نیازهای اقتصادی و پایبند به احکام شرعی باشد.
- (2) از آنجایی که چارچوب قانونی فرآیند صدور سندها یکی از اجزای اساسی است که نقش فعال در موفقیت‌بودن عملیات صدور سندها دارد، پس آنچه که این نقش را محقق می‌سازد، ایجاد چارچوب قانونی مناسب و فضای قانونی مناسب و حاکم توسط قوه‌ی مقننه در کشورهای عضو بر فرایند صدور سندها از طریق صدور قوانین اجرایی که حامی فرآیند صدور سندها با جنبه‌های مختلف آن باشد و لیاقت اقتصادی و اعتبار شرعی را محقق بسازد کارایی اقتصادی و اعتبار شرعی دست می‌یابد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 179 (19/5)

درمورد بهادارسازی اوراق: حقیقت و انواع آن (فقهی

مشهور و بانکداری سازمان‌یافته)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: بهادارسازی
اوراق: حقیقت و انواع آن (فقهی مشهور و بانکداری سازمان‌یافته)، و
پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

و پس از بررسی مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، تابع
اتحادیه‌ی جهان اسلام در مکه‌ی مکرمه در این مورد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: انواع بهادارسازی اوراق و احکام آنها:

(1) بهادارسازی اوراق در اصطلاح فقیهان: خرید کالایی به قیمت
معوق توسط شخصی (بهادارساز) برای فروش نقدی آن به قیمت کمتری

است و غالباً به شخص دیگری غیر از کسی که از او خریداری شده است، به قصد به دست‌آوردن پول نقد می‌باشد، و این بهادارسازی اوراق شرعاً جایز است، مشروط بر اینکه کلیه‌ی شروط فروش مقرر شده‌ی شرعی را داشته باشد.

(2) بهادارسازی اوراق سازمان‌یافته در اصطلاح معاصر: عبارت است از خرید کالایی توسط بهادارساز از بازار محلی یا بین‌المللی یا مانند آن، با قیمت معوق که فروشنده (تأمین‌کننده‌ی مالی) فروش آن را به دست خود یا با وکالت دیگری غیر او یا با همدستی (بهادارساز) با فروشنده ترتیب می‌دهد، و با قیمت نقدی کمتر در غالب انجام می‌پذیرد.

(3) بهادارسازی اوراق معکوس: همان بهادارسازی سازمان‌یافته است به طوری که بهادارساز خود نهاد است و تأمین‌کننده‌ی مالی خود مشتری است.

دوم: هر دو نوع بهادارسازی اوراق (بهادارسازی سازمان‌یافته و معکوس) جایز نیست، زیرا در آنها همدستی بین تأمین‌کننده‌ی مالی و بهادارساز، به طور صریح یا ضمنی یا عرفی وجود دارد، به نحوی که وصول وجوه نقدی حاضر را بیشتر از بدهی در عهده به دست می‌آورد، و این ربا است.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(الف) تأکید بر بانک‌ها و نهادهای مالی اسلامی، برای استفاده

از انواع جایز سرمایه‌گذاری و تأمین مالی در همه‌ی فعالیت‌ها و پرهیز از انواع حرام و مشکوک آنها از روی پایبندی به ضوابط شرعی، با آنچه که مقاصد شریعت روشن را محقق می‌سازد، و فضیلت اقتصاد اسلامی را به جهان که از گاهی دچار نوسانات و بلایای اقتصادی پی‌درپی می‌شود روشن می‌گرداند.

(ب) تشویق به قرض الحسنه، برای رهایی نیازمندان از توسل به بهادارسازی اوراق. و ایجاد صندوق‌های قرض الحسنه در نهادهای مالی اسلامی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 180 (19/6)

درمورد خشونت در چهارچوب خانواده

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: خشونت در
چهارچوب خانواده، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از یادآوری آنچه که بدیهی بودن آن از طرف شارع، به اثبات
رسیده است، از قبیل استوارکردن ستون‌های خانواده بر پایه‌های عظیم
مهربانی و محبت و تصویب احکامی که موجب ثبات و آرامش می‌شود
و اینکه انحراف از این رویکرد موجب گسترش خشونت در محیط
خانواده می‌گردد،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مفهوم خشونت در خانواده:

منظور از خشونت، کردار یا گفتار یکی از اعضای خانواده، نسبت

به یکی دیگر از اعضای آن است که با شدت و خشونت، توصیف می‌شود که آسیبی مادی یا معنوی به خانواده یا یکی از افراد آن وارد می‌کند، و این رفتاری حرام است، زیرا برخلاف رویکرد الهی مبتنی بر همزیستی با احسان و نیکی می‌باشد، و با مقاصد شریعت در حفظ نفس و عقل مغایرت دارد.

دوم: موارد زیر در دیدگاه اسلامی خشونت یا تبعیض محسوب نمی‌شود:

- (الف) پایبندی به احکام شریعت که روابط زناشویی را تنظیم کرده و منع کردن از روابط غیر شرعی.
- (ب) عدم دسترسی به وسایل پیشگیری از بارداری، برای ازدواج کنندگان غیر شرعی.
- (ج) منع سقط جنین، مگر در موارد استثنایی پزشکی که شرعاً مقرر شده باشد.
- (د) جرم انگاری همجنس گرایی.
- (هـ) منع کردن شوهر از مسافرت همسرش به تنهایی، مگر با اجازه‌ی او و مطابق ضوابط شرعی.
- (و) حق شرعی بین زوجین برای عفت و پاکدامنی کردن، حتی در صورت عدم تمایل نزدیکی از آنان.
- (ز) انجام دادن همسر نقش اساسی خود در مادری بودن و مراقبت از خانه‌ی زناشویی و انجام دادن مرد نقش مسئولیات سرپرستی.

(ح) سرپرستی قیم بر دختر باکره در ازدواج.
(ط) آنچه شریعت در مورد سهم الارث و وصیت مقرر کرده است.

(ی) طلاق در چهارچوب ضوابط شرعی تعیین شده.
(ک) بیشتر ازدواج‌کردن مبتنی بر عدالت میان همسران.
سوم: رویکرد اسلام برای حل اختلافات زناشویی:
در رسیدگی به اختلافات زناشویی، به ویژه آنچه که مربوط به عدم فرمانبرداری زوجه و عدم اطاعت وی از شوهرش اینکه مطابق ضوابط شرعی زیر باشد:

(1) پرهیز از دشنام، توهین و تحقیر.

(2) پایبندی در درمانی مستقیم با زوجه بر روش معتمد شرعی، ابتدا با نصیحت و سپس دوری از بستر و در پایان به ضربه زدن بدون درد که تقریباً شبیه اشاره کردن با دست، بدون ضربه زدن است و توسل به آن بهتر نیست، به دلیل فرموده‌ی پیامبر ﷺ: «وَلَنْ يَضْرِبَ خِيَارُكُمْ» ترجمه: (بهترین شما هرگز به ضربه زدن متوسل نمی‌شود)، و پیروی از کردار پیامبر ﷺ که هیچگاه به زنی ضربه نزده است.

(3) توسل به دو داور حل و فصل اختلافات از خانواده‌شان در هنگام تشدید اختلاف.

(4) توسل به قانون طلاق طبق قواعد شرعی که درجات آن در شریعت مقرر شده است (قابل رجوع، بینونه‌ی کبری یا صغری، و زمان وقوع کردن آن)، و قراردادن آن به عنوان منفورترین حلال در نزد الله متعال.

چهارم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر موارد زیر تأکید می‌کند:

(1) در سطح خانواده:

(الف) تمرکز بر تربیت ایمانی به عنوان راهی برای تربیت اجتماعی.

(ب) تأکید بر پایه‌های شریعت مربوط به تشکیل خانواده از قبیل همکاری، مهربانی، رحمت، سکونت، نیکی و احسان، خیرخواهی و همزیستی مهربانانه در همسر.

(ج) اتخاذ گفت‌وگو به عنوان رویکردی برای حل مسائل داخلی خانواده.

(2) در سطح نهادها و ادارات رسمی:

(الف) برگزاری دوره‌ها و میزگردهای آموزشی، برای آگاهی دادن به خانواده‌ها، نسبت به موارد خطرات ناشی از خشونت و تحکیم رویکرد گفت‌وگو.

(ب) درخواست از نهادهای آموزشی برای تدریس آنچه که مسائل خشونت خانوادگی در انواع و اشکال مختلف آن را درمان

می‌کند.

- (ج) هماهنگی بین وزارتخانه‌ها و ادارات ذیربط به منظور اتخاذ سیاستی یکسان خالی از مغایرت، به منظور حفظ پایداری امت در برابر گرایش‌های غربی مرتبط با خانواده.
- (د) توجیه رسانه‌ها برای به عهده گرفتن مسئولیت‌های خود، در چارچوب ایجاد جامعه‌ی رستگار.

(3) در سطح کشورهای اسلامی:

(الف) لزوم ارائه‌ی کلیه‌ی موافقت‌نامه‌های بین‌المللی مربوط به زنان و کودکان و نیز پروژه‌های قوانین به متخصصین از عالمان شریعت و قانون، قبل از صدور و امضای آنها، برای تنظیم آنها بر اساس میزان شریعت، و رد آنچه که با احکام و مقاصد شریعت اسلامی منافات دارد. و از دولت‌های اسلامی می‌خواهد که در قراردادهای امضا شده برای کشف بندهای مغایر با احکام شرعی، بازنگری کنند و آن بندها را رد کنند، بدون این که به جنبه‌های مثبتی که با شریعت منطبق است، خللی وارد شود.

(ب) رد آنچه که مغایر با متون شریعت اسلامی در توافقنامه‌ها و منشورهای بین‌المللی است که خواستار لغو تفاوت‌های سرشتی بین نقش زن و مرد در جامعه و خواستار برابری کامل زن و مرد در تمام درجات ارث است، و توهین به قانون طلاق در شریعت اسلامی و خواستار لغو قیومیت مرد در خانواده و سایر مواردی که در

شریعت اسلامی مقرر شده است.

(ج) رد کلیه‌ی بندهای مندرج در قراردادهایی که شامل جایزدانستن آنچه می‌باشد که خلاف قوانین شریعت و سرشت انسانی است: مانند جواز ازدواج همجنس‌گرایی، روابط جنسی خارج از چارچوب ازدواج شرعی، و انواع اختلاط حرام از لحاظ شرعی و غیره از سایر بندهای مغایر با احکام شرعی.

(د) درخواست از مقامات قوانگذاری برای وضع قوانین جرم‌انگاری در انواع خشونت‌های بین اعضای خانواده، با توجه به اینکه شریعت این کار را حرام نموده است.

(هـ) محدودکردن مقام اجرایی در مراجع ذیصلاح قضایی.

(و) تأکید بر التزام به حریم فرهنگ اسلامی و احکام شرعی و احترام به ممانعت‌های حکومت‌های اسلامی و نمایندگان آنها، در خصوص برخی از احکام مغایر با شریعت اسلامی در منشورها و موافقت‌نامه‌های مربوط به خانواده.

(ز) تشکیل کمیته‌ای برای تهیه‌ی آیین‌نامه‌ای که در آن حقوق و تکالیف اعضای خانواده را تعیین نماید که از آن لایحه‌ی مشروع قانون خانواده، که منطبق با شریعت اسلامی باشد نشأت بگیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 181 (19/7)

در مورد وقف سهام، سندها، حقوق معنوی و منافع

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد: وقف سهام،
صکوک، حقوق معنوی و منافع، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: وقف یکی از وسیع‌ترین ابواب فقهی است که مبتنی بر اجتهاد
می‌باشد و تصرفی است با معنای معقول و مرتبط با مقاصد شریعت و با
هدف تحقق بخشیدن به مصلحت وقف برای واقف و وقف شدگان است.

دوم: وقف سهام، سندات، حقوق معنوی، منافع و واحدهای
صندوق‌های سرمایه‌گذاری:

(1) متون شرعی وارده در وقف مطلق هستند، و در آنها وقف دائم

و موقت، منفصل و مشاع، املاک، منافع، وجوه، اموال غیر منقول و منقول مندرج می‌باشند، زیرا مانند صدقه است که گسترده و مطلوب می‌باشد.

(2) وقف سهام شرکت‌هایی که مالکیت آنها مباح است، شرعاً جایز می‌باشد و همچنین سندها، حقوق معنوی، منافع و واحدهای سرمایه‌گذاری، زیرا اموالی هستند که شرعاً معتبر می‌باشند.

(3) وقف سهام، سندات، حقوق و منافع و غیره دارای احکامی هستند، از جمله مهم‌ترین آنها:

(الف) در اصل سهام موقوفه، بقای آنها و استفاده از عواید آنها برای مقاصد وقفی مطلوب است، نه تجارت با آنها در بازار مالی، بنابراین تصرف در آن بر عهده‌ی ناظر نیست، مگر برای مصلحت قابل ترجیح یا عمل به شرط واقف، پس سهام مستوجب احکام شرعی مشهور در معاوضه‌ی می‌باشند.

(ب) در صورت انحلال شرکت یا پرداخت ارزش سندها، معاوضه‌ی سهام وقفیه به دارایی‌های دیگری، مانند مستغلات، سهام و سندها به شرط واقف یا به مصلحت دارای ترجیح برای موقوفه، جایز است.

(ج) اگر وقف به اراده‌ی واقف موقت باشد، بر حسب شرط وی منحل می‌شود.

(د) اگر وجه نقد وقف‌شده در خرید سهام، سندها یا غیره سرمایه‌گذاری شود، بنابراین خود سهام و سندها، وقف به جای وجه نقد

نیستند، مگر اینکه واقف شرط کرده باشد و فروش آنها برای سرمایه‌گذاری با سودآورتری به مصلحت وقف جایز است، و در این صورت خود وجه نقد موقوفه وقف می‌باشد.

(ه) وقف منافع، خدمات و وجوه مانند خدمات بیمارستانها و دانشگاه‌ها و نهادهای علمی و خدمات تلفن، برق، منافع منازل، پل‌ها و راه‌ها جایز است.

(و) وقف منفعت در مدت معین، تأثیری در تصرف مالک در ملک خویش ندارد، زیرا برای او تمام تصرفات مباح جایز است مشروط بر اینکه حق وقف منفعت را نگاه دارد.

(ز) حقوق معنوی با پایان مدت قانونی تعیین شده برای آنها، منتفی می‌شود.

(ح) مقصود از وقت‌گزاری این است که به وقف مدتی تعیین شود که با انقضای آن تمام می‌شود. و وقت‌گزاری به اراده‌ی واقف در انواع موقوفات، جایز است.

(ط) کسی که اموال مشکوک یا حرامی دارد که صاحبان آنها را نمی‌شناسد، آنها را با وقف کردن در امور خیریه‌ی عمومی غیر از آنچه برای عبادت است، از عهده‌ی خویش خارج سازد و از شر آنها رهایی پیدا کند، مانند ساخت مساجد یا چاپ قرآن با در نظر گرفتن، حرام بودن مالکیت سهام بانک‌های متعارف (ربوی) و شرکت‌های متعارف بیمه‌ای.

(ی) کسی که دارای اموالی است که عواید آنها حرام می‌باشد، جایز است سرمایه‌ی خود را از آنها وقف کند، و عواید آن حکم اوقاف خیریه

را کسب می‌کند، زیرا مصرف این عواید و اموال برای فقیران و مستمندان و امور خیریه‌ی عمومی می‌باشد در حالتی که امکان بازگرداندن آنها به صاحبانشان ممکن نباشد. و متولی وقف باید هر چه زودتر نسبت به جایگزینی این وجوه با هر آنچه که شرعاً جایز است، اقدام کند، هر چند که این امر خلاف شرط واقف باشد، زیرا در صورت مخالفت با نص صاحب شریعت، شرط واقف معتبر نمی‌باشد.

و به مصوبه‌ی زیر توصیه می‌نماید:

(1) دعوت از دولت‌ها و شوراهای قانونگذاری در کشورهای اسلامی، برای اصلاح قوانین و مقررات وقف در راستای مصوبه‌های شورای بین‌المللی فقه اسلامی.

(2) دعوت از وزارتخانه‌های آموزش و دانشگاه‌های کشورهای اسلامی، برای تخصیص دوره‌های آموزشی برای آموختن وقف به طور علمی موضوعی.

(3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، باید در دوره‌های آینده‌ی خود، موضوع مدیریت وقف، اساسیات، تشکیلات، ضوابط، معیارهای گزینش و تداوم اداره، در جایگاه خود را مورد بررسی قرار دهد و به این موضوع توجه ویژه‌ای شود به عنوان زمینه‌ساز موفقیت و نهضت اوقاف و سرمایه‌گذاری‌های آن خواهد بود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 182 (19/8)

درمورد اجرای نظام ساخت، بهره‌برداری، بازدهی

(B.O.T)

در بازسازی موقوفات و خدمات عمومی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: اجرای نظام
ساخت، بهره‌برداری، بازده (B.O.T) در بازسازی موقوفات و خدمات
عمومی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) قرارداد ساخت، بهره‌برداری، بازدهی به این

معناست: توافق مالک یا نماینده‌ی وی با تأمین‌کننده‌ی

مالی (شرکت پروژه)، برای ایجاد و مدیریت یک نهاد و

دریافت بازدهی آن، به طور کامل یا طبق توافق، در طی یک دوره‌ی مورد توافق با هدف بازیابی سرمایه‌ی سرمایه‌گذاری شده، همراه با بازده معقول و سپس تحویل نهاد به طور شایسته برای استفاده‌ی مقرر از آن.

(2) قرارداد ساخت، بهره‌برداری بازدهی، قرارداد جدیدی است و اگرچه در برخی از اشکال آن شبیه قراردادهای و ابزارهای سرمایه‌گذاری معروف در فقه باشد، اما ممکن است با هیچ یک از آنها سازگار نباشد.

(3) قرارداد ساخت، بهره‌برداری و بازدهی، جایز است در بازسازی موقوفات و خدمات عمومی استفاده شود.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

گسترش پژوهش‌های فقهی در مورد انواع قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و بازدهی به منظور حفظ احکام مختلف آنها و تدوین آنها در متونی که به راحتی قابل مراجعه و استناد در مذاکره و رجوع به دستگاه قضایی باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 183 (19/9)
درمورد بیماری دیابت و روزهداری

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

براساس سند همکاری موجود بین سازمان علوم پزشکی و مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی، و بنابر تفاهم‌نامه‌ی امضا شده بین دو طرف و پس
از مکلف ساختن این سازمان توسط مجمع برای انجام مطالعه‌ی (بیماری
دیابت و روزهداری ماه مبارک رمضان)،

و بر اساس داده‌های دو سمینار برگزار شده توسط این سازمان در
مورخه‌ی 2 ربیع الآخر 1429 هـ. ق برابر با 3 نوامبر 2007م، و در
مورخه‌ی 8 آوریل 2008م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد تکمیل
موضوع: بیماری دیابت و روزهداری، و پس از استماع مباحثات

پیرامون آن،

و پس از ارائه‌ی جنبه‌های طبی و فقهی درمورد تأثیر روزه بر بیماران دیابتی،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف مختصری درمورد بیماری دیابت:

دیابت یک اختلال پاتولوژیک در سطح قند خون است، و به طور ویژه: افزایش میزان قند خون بیشتر از میزان طبیعی آن است و دیابت در نتیجه‌ی از دست دادن هورمون انسولین ترشح شده توسط سلول‌های (B) در پانکراس یا کمبود کمیت آن یا کمبود پاسخگویی سلول‌های بدن به آن در برخی موارد است.

دوم: انواع بیماری دیابت:

انواع مختلفی از دیابت وجود دارد که در علل و روش‌های درمان با یکدیگر تفاوت زیادی دارند، همانطور که در نامگذاری و طبقه‌بندی نهاد پزشکی بین‌المللی متخصص در دیابت مورد توافق قرار گرفته است:

(1) دیابت نوع اول (Diabetes Mellitus type I) وابسته به انسولین و دوزهای متعدد در روز است.

(2) دیابت نوع دوم (Diabetes Type II) وابسته به انسولین نیست.

(3) دیابت بارداری (Gestational Diabetes).

(4) انواع دیگری از بیماری دیابت:

(الف) دیابت ناشی از برخی بیماری‌های (پانکراس).

(ب) دیابت ناشی از اختلالات هورمونی، به ویژه در غدد هیپوفیز و آدرنال و سلول‌های پانکراس.

(ج) دیابت ناشی از برخی داروها.

سوم: طبقه‌بندی پزشکی بیماران دیابتی:

بیماران دیابتی از لحاظ پزشکی به چهار دسته به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

دسته‌ی اول: بیمارانی که احتمالیت بسیار بالایی برای عوارض جدی به طور مورد تأیید پزشکی دارند و شرایط پزشکی آنان با یک یا چند مورد زیر مشخص می‌شود:

- کاهش شدید قند خون در طی سه ماه قبل از ماه رمضان.
- بیمارانی که به طور مکرر کاهش و ارتفاع بالای قند خون دارند.
- بیماران مبتلا به حالت (فقدان احساس به کاهش قند خون)، و این حالتی است که برخی از بیماران دیابتی، به ویژه نوع اول را که دچار کاهش شدید قند خون مکرر و برای مدت طولانی هستند، تحت تأثیر قرار می‌دهد.

- بیمارانی که بر کنترل دیابت برای مدت طولانی مشکل دارند.
- حدوث عوارض (کتواسیدوز دیابتی) یا عوارض (کما دیابتی) در سه ماه قبل از ماه رمضان.

• دیابت نوع اول.

• سایر بیماری‌های حاد مرتبط با دیابت.

- دیابتی‌هایی که مجبور به انجام کارهای بدنی سختی هستند.
  - بیماران دیابتی تحت دیالیز کلیه.
  - زنان مبتلا به دیابت در دوران بارداری.
- دسته‌ی دوم:** بیمارانی که احتمالیت نسبتاً بالایی برای عوارض ناشی از روزهداری دارند که پزشکان غالباً احتمال وقوع آن را پیش بینی می‌کنند و شرایط پزشکی آنان با یک یا چند حالت از موارد زیر نشان داده می‌شود:
- کسانی که از قند خون بالا رنج می‌برند، مانند میزان (180 - 300 میلی گرم در دسی لیتر، (10 میلی متر - 16.5 میلی متر) و درصد هموگلوبین انباشته شده (گلیکوزه) که بیش از 10٪ است.
  - افراد مبتلا به نارسایی کلیه.
  - بیماران مبتلا به بیماری عروق بزرگ (مانند بیماری قلب و عروق کرونر قلب).
  - افرادی که به تنهایی زندگی می‌کنند و با تزریق انسولین یا داروهای کاهنده‌ی قند خون با تحریک سلول‌های تولیدکننده‌ی انسولین در پانکراس درمان می‌شوند.
  - کسانی که از بیماری‌های دیگری رنج می‌برند که خطرات بیشتری را به آنان اضافه می‌کند.
  - سالمندان مبتلا به بیماری‌های دیگری.
  - بیمارانی که درمان‌هایی دریافت می‌کنند که بر ذهن تأثیر می‌گذارد.

حکم دو دسته‌ی اول و دوم: حالت‌های این دو دسته، بر اساس یقین به وقوع آسیب جدی یا گمان غالب به وقوع آن، بنا به تشخیص پزشک معتمد متخصص، لذا برای مریضی که یکی از حالت‌های مذکور در وی مطابقت دارد، مفطر باشد و برای دفع ضرر از خود، روزه گرفتن برای وی جایز نیست، و این به دلیل فرموده‌ی الله متعال: {وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ} [البقره:195]، ترجمه: {و خود را با دست خویش به هلاکت نیفکنید} [النساء:29]، و فرموده الله متعال: {وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا} ترجمه: {و خودتان را به قتل نرسانید، زیرا الله (نسبت) به شما مهربان است}. همچنین پزشک معالج، باید خطرات روزه گرفتن برای آنان و احتمالات فراوانی که ممکن است در بیشتر موارد برای سلامتی یا زندگی آنان خطرناک باشد را برای آنان توضیح دهد.

پزشک باید اقدامات پزشکی مناسبی را انجام دهد که بیمار را قادر می‌سازد بدون آسیب‌دیدگی روزه بگیرد.

احکام افطار در ماه مبارک رمضان به دلیل بیماری صاحبان دسته‌ی اول و دوم، بنابر فرموده‌ی الله متعال است: {فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۖ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ}. ترجمه: {پس هر کس از شما که بیمار یا مسافر باشد، (به اندازه‌ی آن روزهای که افطار کرده) تعدادی از روزهای دیگر (روزه بگیرد). و بر کسانی که توانایی آن را ندارند؛ لازم است کفاره بدهند، (و آن) خوراک دادن (هر روز) به یک مسکین است} [البقره:184].

هر کس روزه بگیرد در حالی که روزه به وی ضرر می‌رساند، در حالی که روزه‌اش صحیح است، مرتکب گناه شده است.

دسته‌ی سوم: بیمارانی که در معرض خطر متوسط عوارض ناشی از روزه‌داری قرار دارند، از جمله بیماران مبتلا به دیابت پایدار و کنترل‌شده با درمان‌های کاهنده‌ی قند خون مناسب که سلول‌های پانکراس تولیدکننده‌ی انسولین را تحریک می‌کنند.

دسته‌ی چهارم: بیمارانی که در معرض خطر کم عوارض ناشی از روزه‌داری قرار دارند، از جمله بیماران مبتلا به دیابت پایدار و کنترل‌شده به مجرد رژیم غذایی یا با مصرف درمان‌های کاهنده‌ی قند خون که سلول‌های پانکراس را به سمت انسولین تحریک نمی‌کنند، بلکه اثربخشی انسولین آنان را افزایش می‌دهد.

حکم دسته‌ی سوم و چهارم: افطار کردن برای بیماران این دو دسته جایز نیست، زیرا اطلاعات پزشکی احتمال بروز عوارضی برای سلامتی و زندگی آنان را نشان نمی‌دهد، بلکه ممکن است بسیاری از آنان از روزه به‌رمند شوند.

پزشک باید این حکم را رعایت کند و درمان مناسب را برای هر مورد جداگانه تخمین بزند.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) پزشکان موظفند از احکام شرعی مرتبط با این موضوع آگاهی قابل قبولی داشته باشند و این امر مستلزم تهیه‌ی این اطلاعات از مراجع

ذیربط و قرارداد آن در اختیار دست اندرکاران می‌باشد.

(2) فقیهان و دعوتگران موظفند در هنگام توصیه‌های ویژه به بیمارانی که از آنان درخواست رای شرعی می‌کنند، آنان را بر لزوم مشورت با پزشک معالج خود که روزه را در ابعاد پزشکی و شرعی آن می‌سنجد و در هنگام توصیه‌های ویژه‌ی خود، برای هر کدام از حالت‌ها، تقوای الله متعال را پیشه می‌کند، توصیه نمایند.

(3) با توجه به خطرات بزرگ ناشی از عوارض دیابت بر سلامتی و جان بیماران، لازم است برای آگاهی بخشیدن و روشنگری بیماران با احکام مذکور، از تمامی وسایل ممکن استفاده کرد، از جمله خطبه‌های مساجد و رسانه‌های مختلف، زیرا افزایش سطح آگاهی از بیماری و اصول مقابله با آن تا حد زیادی عوارض آن را کاهش می‌دهد و فرآیند پذیرش احکام شرعی و توصیه‌های پزشکی برای درمان آن را آسان می‌سازد.

(4) اینکه سازمان اسلامی علوم پزشکی با همکاری مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، کتاب راهنمای این موضوع را به زبان عربی و سایر زبانها، صادر و برای انتشار آن در بین پزشکان و فقیهان اقدام کند و مطالب علمی آن را در صفحه‌ی اینترنت به نمایش بگذارد تا بیماران از آن مطلع شوند و از آن بهره ببرند.

(5) درخواست از وزارتخانه‌های بهداشت کشورهای اسلامی برای فعال‌سازی برنامه‌های ملی در زمینه‌ی پیشگیری، درمان و آگاهی از

دیابت و احکام شرعی آن.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 184 (19/10)

درمورد رضایت انجام عملیات فوری پزشکی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430 هـ. ق، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،

چنانچه قبلاً توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مصوبه‌ی شماره 67
(7/5)، در هفتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه‌ی عربستان
سعودی، مورخه‌ی 7-12 ذوالقعدة 1412 هـ. ق، برابر با 9-14 مه
1992م، درمورد (درمان پزشکی) صادر کرده، و همچنین مصوبه‌ی
شماره 172 (18/10) که در هجدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در
پوتراجایا (مالزی)، درمورد: درمورد گرفتن چاره‌های پزشکی لازم در
حالت‌های بیماری فوری (پزشک عاجل) صادر کرده است، و تکمیل
آنچه که تعویق آن برای صدور مصوبه، در حالت‌های فوریت پزشکی
مدنظر قرار گرفته بود،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: رضایت انجام عملیات فوری پزشکی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

(1) منظور از موارد فوری: موارد بیماری که با توجه به وخیم بودن وضعیت سلامتی بیمار برای حفظ جان یا جلوگیری از آسیب به یکی از اعضای بدن او، بدون تأخیر نیاز به اقدام درمانی یا جراحی دارد، مانند:

(الف) حالت‌هایی که برای نجات جان مادر یا جنین یا هر دو، نیاز به زایمان سزارین دارد، همانند حالت پیچیدگی بند ناف دور گردن جنین و پارگی رحم مادر در هنگام زایمان.

(ب) حالت‌هایی که نیاز به جراحی ضروری دارند، مانند موارد التهاب آپاندیس.

(ج) حالت‌هایی که نیاز به یک روش درمانی خاص مانند دیالیز کلیه و انتقال خون دارند.

(2) در صورتی که بیمار دارای اهلیت کامل و هوشیاری کامل باشد و توانایی درک و تصمیم‌گیری بدون اجبار را داشته باشد و پزشکان تشخیص دهند که وضعیت او اورژانسی است و نیاز او به یک روش درمانی یا جراحی یک ضرورت شده است. لذا اجازه‌ی درمان آن یک تکلیف شرعی است و بیمار با ترک آن مرتکب گناه می‌شود.

پزشک می‌تواند بر اساس احکام ضرورت در شریعت، مداخله

درمانی لازم را برای نجات جان بیمار انجام دهد.

(3) اگر بیماری اهلیت ناقصی داشته باشد و قیم وی از دادن مجوز پزشکی برای معالجه‌ی وی در حالت‌های فوری امتناع کند، در این صورت به امتناع وی رسیدگی نمی‌شود و حق اجازه به حاکم یا نماینده‌ی وی از مراجع ذیصلاح در کشور، منتقل می‌شود.

(4) در صورتی که سزارین برای حفظ جان جنین یا مادر یا هر دو ضروری باشد و زوجین یا یکی از آنان اجازه‌ی انجام آن را نداده‌اند، به این امتناع رسیدگی نمی‌شود و این حق به حاکم یا نماینده‌ی او برای اجرای عمل جراحی منتقل می‌شود.

(5) برای مداخله‌ی پزشکی در حالت‌های فوری، موارد زیر مشروط است:

(الف) اینکه پزشک اهمیت درمان پزشکی، جدی بودن بیماری و عواقب امتناع از آن را به بیمار یا قیم او توضیح بدهد، و در صورت اصرار بر امتناع، پزشک آن را مستند کند.

(ب) اینکه پزشک باید تلاش زیادی بکند تا بیمار و خانواده‌ی او را متقاعد کند که امتناع خود از اجازه را پس بگیرند تا از وخامت حال او جلوگیری شود.

(ج) یک تیم پزشکی متشکل از حداقل سه پزشک استشاری، مشروط بر اینکه پزشک معالج در بین آنان نباشد، باید از تشخیص بیماری و درمان پیشنهادی آن، همراه با تهیه‌ی گزارشی با امضای تیم و

اطلاع‌رسانی به مدیریت بیمارستان اطمینان حاصل کنند.
(د) اینکه درمان باید رایگان باشد، یا هزینه‌ی درمانی توسط یک
ارگان بی‌طرف، برآورد شود.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- دولت‌های کشورهای اسلامی قانونی وضع کنند که عمل پزشکی
را در تمام حالت‌های درمان اورژانسی و فوری تنظیم کند، به طوری که
مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در امور پزشکی اعمال شود.
- تلاش در راستای آگاهی‌ساختن بیمار تا در مورد آگاهی از سلامتی
آگاه گردد تا در راستای اهمیت دادن به زندگی او از چنین موقعیت‌هایی
اجتناب شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 185 (19/11)

درمورد محیط زیست و محافظت آن از دیدگاه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه (دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی 1430 هـ، برابر با 26 - 30 آوریل 2009 م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: محیط زیست و محافظت آن از دیدگاه اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

(1) ریختن زباله‌های مضر در هر نقطه‌ای از جهان حرام است و کشورهای تولیدکننده‌ی این زباله‌ها موظف به دفع آنها در کشورهای خود هستند، به گونه‌ای که به محیط زیست آسیبی نرساند، و کشورهای اسلامی موظف به خودداری از تبدیل کشورهایشان به مکانی برای دریافت یا دفن این زباله‌ها هستند.

(2) کلیه‌ی اعمال و رفتارهایی که موجب آسیب به محیط زیست

می‌شوند یا به آن زیان می‌رساند حرام است، مانند اعمال و رفتارهایی که منجر به عدم تعادل محیط زیست می‌شود یا منابع را هدف قرار می‌دهد یا از آن استفاده‌ی ناعادلانه می‌کند و منافع نسل‌های آینده را در نظر نمی‌گیرد، و این مطابق با قواعد شرعی ویژه‌ی به ضرورت بودن رفع ضرر می‌باشد.

(3) خلع سلاح‌های کشتار جمعی در سطح همه‌ی کشورها واجب است و هر چیزی که منجر به نشت گازهایی شود که به گسترش حفره‌ی لایه‌ی اوزون و آلودگی محیط زیست کمک می‌کند، ممنوعیت دارد، و این طبق قواعد یقینی ویژه‌ی منع ضرر است.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) تشویق نمودن به وقف، برای حفاظت از محیط زیست با عناصر مختلف زمینی، آبی و فضایی آن.

(2) تشکیل کمیته‌ی مطالعات زیست محیطی از دیدگاه اسلامی، در مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برای نظارت بر کلیه‌ی مطالعات، توافق‌نامه‌ها و مشکلات مربوط به محیط زیست.

(3) همکاری با مجامع بین‌المللی با اشکال مختلف آن، به منظور حفظ محیط زیست و جلوگیری از آلودگی آن، و پیوستن به قراردادهای و میثاق‌های بین‌المللی که کشورها برای جلوگیری از آلودگی و آسیب به محیط زیست منعقد کرده‌اند، مشروط بر اینکه با احکام شریعت اسلامی مغایرت نداشته باشند یا باعث آسیب به کشورهای اسلامی نشود.

(4) ترغیب کشورهای اسلامی به فعال‌سازی سازمانهای محیط زیستی ایجاد شده توسط سازمان کنفرانس اسلامی و نهادهای وابسته به آن، همراه با ضرورت همکاری نزدیک با شورای همکاری عرب در مورد محیط زیست و همچنین شورای همکاری خلیج که به آن اهتمام می‌بخشد.

(5) افزایش صنایع (دوستدار محیط زیست) و حمایت از آنها به هر گونه امکان.

(6) درخواست از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی برای ادامه‌ی صدور قوانین و مقررات تنظیم‌کننده‌ی محیط زیست و جلوگیری کننده از آلودگی آن، همراه با کمک گرفتن از سلطه‌ی قانون کیفری، برای اعمال مجازات آسیب رساندن به محیط زیست و تشدید نهادهای نظارتی بر رفتارها و اعمال مختلفی که ممکن است به هر عنصری از محیط زیست: آب، هوا یا خاک آسیب برساند.

(7) درخواست از نهادهای مرتبط با امور دینی کشورهای اسلامی برای ارائه‌ی اطلاعات زیست محیطی به امامان و دعوتگران، و پخش کردن پژوهش‌ها و مطالعات مرتبط با محیط زیست و وسایل حفاظت از آن.

(8) پخش کردن فرهنگ زیست محیطی با ابزارهای مختلف آن که منجر به پاکیزه شدن محیط زیست و حفاظت آن در برابر تمامی خطرات، از طریق:

- (الف) پخش سازماندهی شده‌ی خطرات زیست محیطی در رسانه‌ها.
- (ب) تربیت صحیح، چه در داخل منازل و چه در برنامه‌های درسی در سطوح مختلف آنها.
- (ج) اهتمام به فقه محیط زیست، در مطالعات فقه اسلامی در دانشکده‌های شریعت و دراسات اسلامی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
در مورد اوضاع فلسطین به ویژه هتک حرمت مسجد مبارک
اقصا، و اوضاع عراق، سومالی و سودان
صادر شده به مناسبت برگزاری نوزدهمین دوره‌ی کنفرانس
در شارجه مورخه‌ی 26 - 30 / 4 / 2009م
تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی در نوزدهمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در امارت شارجه
(دولت امارات متحده‌ی عربی)، مورخه‌ی 1 تا 5 جمادی الاولی
1430هـ، برابر با 26 - 30 آوریل 2009م،
بنابر اینکه یک مرجعیت فقهی امت اسلامی است و از احساس
مسئولیتش و آغاز از وظایف خود در قبال امت، در مواجهه با چالش‌ها
و خطرات به ویژه در مورد فلسطین، عراق، سومالی و سودان، بر
امور زیر تأکید می‌کند:

اول: فلسطین و مسجد الاقصی:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی هر آنچه را که ملت سرافراز فلسطین،
درگیر مبارزه تلخ با دشمن وحشی و مستکبر صهیونیستی است که به

رعایت کمترین حقوق بشر اهمیت نمی‌دهد، با محکومیت و نکوهش رصد می‌کند، به خصوص آنچه در تجاوزات اخیر به نوار غزه، از آوارگی، گرسنگی، عدم امنیت، محاصره و کشتار رخ داده، و بین پیرمرد، کودک، زن و معلول فرقی قرار نداده است، همراه با قطع امدادات اساسی و لوازمی که حداقل نیازهای انسانی از غذا و دارو را برآورده می‌کند. و مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مواجهه با این جنایات فجیع، از کشورهای جهان اسلام به طور ویژه و از کل جهان درخواست می‌کند که به وظیفه‌ی شرعی، برادرانه و بشردوستانه خود در رفع آلام مردم فلسطین و تأمین امدادات اولیه‌ی آنان که نیازمند آنها هستند، عمل کنند.

همچنین مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، تمامی جناح‌های مردم فلسطین و بخش‌های جامعه‌ی مدنی را مورد خطاب قرار می‌دهد و آنان را به یکپارچگی صف و وحدت نظر بر یک امر یکسان برای دفع خطرات، حفظ حقوق و پایان دادن به اشغالگر با تمام وسایل ممکن دعوت می‌کند، همچنین از جامعه‌ی بین‌المللی می‌خواهد که قاطعانه و با قدرت تلاش کند تا اشغالگر را از اقدامات وحشیانه‌اش باز دارد و تروریسمی را که انجام می‌دهد، متوقف کند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی همچنین نگرانی عمیق و احتیاط شدید خود را در نتیجه‌ی عملیات یهودی‌سازی که شهر (قدس شریف) به منظور محو هویت عربی و اسلامی آن، تلاش برای تخریب مسجداقصا

و آزار و اذیت ساکنان اصلی قدس اعم از مسلمان و مسیحی است ابراز می‌دارد، و تأکید می‌کند که شهر قدس و مسجد اقصا برای مسلمانان سراسر جهان مقدس است و به این دلیل که مسجد اقصا اولین قبله‌ی مسلمانان و مکان اسراء رسول الله ﷺ و معراج وی به آسمانهای عالی است. و اینکه مسجد مبارک اقصا تنها مختص مسلمانان است و یهودیان ارتباطی با آن ندارند و باید از تجاوز به حرمت این مسجد بر حذر شود و مقامات اشغالگر یهودی و کشورهای حامی آنها مسئولیت هر هرگونه هتک حرمت علیه مسجد الاقصی و شهر قدس را بر عهده دارند، و جایز نیست که آنان را مورد مذاکره و امتیازدهی قرار گیرد و هیچ‌کس حق این اقدام را ندارد، بلکه دارای مقام و منزلت والاتر و رفیع‌تری می‌باشد.

و از همه‌ی رهبران و مردم جهان عرب و اسلام می‌خواهد که از مردم مظلوم فلسطین حمایت کنند و مسئولیت دینی، ملی و تاریخی خود را برای دفاع از شهر قدس اشغالی و مسجد مبارک آن بر عهده بگیرند و در کنار مردم مجاهد آن و تثبیت وجودشان برای جلوگیری از یهودی‌سازی شهر قدس یا تداول آن بایستند، زیرا هر دو آنها مردود و به هیچ وجه قابل قبول نیستند.

دوم: جمهوری عراق:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از همه‌ی مردم عراق می‌خواهد که در تلاش جدی و خالصانه برای حفظ وحدت، استقلال و حاکمیت عراق بر

سرزمین‌های این کشور و دستیابی به تعادل واقعی بین همه‌ی بخش‌ها و فرقه‌های مردم عراق، دستیابی به آشتی ملی بر اساس مداراگرایی و حقوق عادلانه برای همگان، پایان دادن به حضور نیروهای خارجی و بازگرداندن مؤثر و فعال عراق به نقش خود در صفوف امت عربی و اسلامی، مشارکت کنند.

سوم: سومالی:

اما در مورد آنچه که در حال حاضر در سومالی جریان دارد، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درخواستی از برادران سومالی، رئیس‌جمهور، دولت و ملت دارد، و آنان را به آشتی صادقانه، کنار گذاشتن جنگ و تفرقه و اولویت دادن به مصالح کشور و مصالح عالی ملت سومالی بر مصالح شخصی خود فرا می‌خواند، و از آنان می‌خواهد که این فرصت را برای آشتی تحت یک دولت قانونی از دست ندهند و به فراخوانهایی که وحدت صف را می‌شکند و تلاش‌های صادقانه‌ای را که سومالی در این مرحله‌ی حساس از تاریخ خود به آن نیاز دارد و آنها را پراکنده می‌کند، پاسخ ندهند و سومالیایی‌ها را به یکپارچگی نظر که می‌سازد و ویران نمی‌کند، جمع می‌کند و پراکنده نمی‌سازد، نهضت به بار می‌آورد و زمین‌گیر نمی‌کند، دعوت می‌کند تا امنیت و ثبات را به کشور بازگرداند و آنچه را که در جنگ‌ها ویران شده است، بازسازی کند.

و در این راستا، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی آنچه را که دزدان دریایی در سواحل سومالی و سایر عملیات دزدی دریایی انجام می‌دهند

که امنیت کشتیرانی دریایی را تهدید می‌کند و امنیت دریای سرخ را به خطر می‌اندازد، به شدت محکوم می‌نماید، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی تأکید می‌کند که اقدامات دزدی دریایی در فقه اسلامی نوعی از انواع محاربه‌ی جرم‌انگاری شده، تلقی می‌شود.

چهارم: جمهوری سودان:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی اتهامات وارده به سپهد عمر البشیر رئیس‌جمهور جمهوری سودان را از سوی دادگاه کیفری بین‌المللی محکوم می‌کند، در زمانی که او تمام تلاش خود را برای برقراری امنیت و گسترش ثبات در سراسر سودان به کار می‌برد، و این در حالی است که جهان چشم خود را بر جنایات علیه بشریت در غزه، کرانه باختری رود اردن و سایر نقاط جهان مرتکب می‌شود، بسته است و این نشان دهنده‌ی معیارهای دوگانه و گزینش‌پذیر در جامعه‌ی بین‌المللی است و همچنین خواستار پایان دادن به این معیارهای دوگانه‌پذیر است.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر لزوم رسیدگی به مشکل دارفور، بر اساس پایبندی به وحدت سودان و حاکمیت کامل بر سرزمین‌هایش تأکید می‌کند.

این مجمع حمایت خود را از تلاش‌های پربرکت سازمان کنفرانس اسلامی با حمایت جناب پروفیسور دکتر اکمل الدین احسان اوغلو دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی، در تمامی این موضوعات و سایر مسائل اقتصادی در زمینه‌های سیاسی و امنیتی اعلام می‌دارد، این مجمع

همچنین از تلاش‌های مبذول کلیه‌ی کشورهای اسلامی در این زمینه‌ها، حمایت می‌کند و امیدوار است که آن را چند برابر و گسترش دهند. از الله متعال می‌خواهیم که امت ما را از هر بدی حفظ نماید و در آموزش آن را هدایت و استوار گرداند، به راستی او و توفیق‌دهنده است.

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیستم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

اوران (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)
26 شوال - 2 ذوالقعدة 1433 هـ . ق
13- 18 سپتامبر 2012 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 186 (20/1)

درمورد احکام ورشکستگی و افلاس در شریعت اسلامی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به دبیر مجمع درمورد: احکام ورشکستگی و افلاس در شریعت اسلامی و نظام‌های معاصر، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف ورشکستگی و بدهکار ورشکسته:

(1) با رعایت آنچه که در بند (هفتم) مصوبه‌ی شماره 64 (7/2) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، درمورد شرط ورشکستگی که مستلزم مهلت دادن است، بنابراین ورشکستگی عبارت است از: وصف پیش‌آمده برای شخصی می‌باشد که با آن وصف قادر به پرداخت هزینه‌های واجب

خود و بدهی‌هایش نیست. و ورشکسته آن کسی است که این وصف را داشته باشد.

(2) شرط مفلسی: عبارت است از عدم کفایت اموال بدهکار برای پرداخت بدهی‌های خود است. و مفلس همان کسی است که این وصف را داشته باشد.

دوم: بارزترین تفاوت بین ورشکستگی و افلاس در نزد فقیهان:

(1) ورشکستگی ممکن است قبل از ورشکستگی به حالت توانگری باشد و ممکن است که توانگر نباشد، بر خلاف افلاس، زیرا افلاس اتفاق نمی‌افتد مگر اینکه قبل از آن در حالت توانگری باشد.

(2) مفلس پس از محکومیتش به افلاس، از تصرف در اموالش منع می‌شود، اما ورشکسته، در صورتی که ورشکستگی خود را به نحوی که شرعاً معتبر است، ثابت کند تا وقت توانگری به وی مهلت داده می‌شود، و این بنابر فرموده‌ی الله متعال است: {وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ} [البقره: 280]. یعنی: {و اگر (بدهکار) تنگدست بود، پس تا (هنگام) توانگری به او مهلت دهید}.

(3) قاضی در صورت اثبات ورشکستگی حکم به حبس ورشکسته نمی‌دهد، اما در مورد مفلس، در صورت تقلب، کلاهبرداری، سهل‌انگاری و کوتاهی به طور تعزیری حبس می‌شود.

(4) ورشکستگی ممکن است به سبب بدهی یا یک حق شرعی، مانند نفقه باشد، بر خلاف افلاس که فقط به سبب بدهی می‌باشد.

سوم: احکام افلاس در فقه اسلامی:

(1) مفلس از تصرف در اموال خویش برای آنچه که به ضرر طلبکاران است، با هر نوع تصرف مضری که باشد، منع می‌شود. و منع کردن مفلس از تصرف و پایان دادن به آن وابسته به حکم قاضی است.

(2) اگر مسافرت منجر به ضرر ظاهری به حقوق طلبکاران شود، جلوگیری از مسافرت مفلس جایز است.

(3) اسقاط زمان بدهی‌های معوق در ذمه‌ی مفلس.

(4) قاضی متخصص، اموال مفلس را در آنچه برای طلبکار و بدهکار مناسبتر و سودمندتر باشد به فروش می‌رساند، و قیمت آنها را تقسیم می‌کند و اگر مال جدیدی برای مفلس ظاهر شد، برای طلبکاران جایز است از او بخواهند که آنچه از بدهی‌هایشان باقی مانده است، بپردازد.

(5) حق طلبکار در استرداد همان مالی است که ضمن اموال مفلس یافته است، در صورتی که این مال به حال خود باقی مانده باشد و برای آن هزینه‌ای پرداخت نکرده باشد.

چهارم: جریمه‌ی بدهکار توانگر برای دیرکرد:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی آنچه را که در مصوبه‌ی قبلی خود با شماره 51 (6/2)، در دو بند سوم و چهارم، درمورد بیع اقساطی، از حرام بودن الزامی جریمه‌ی دیرکرد یا مشروط کردن جبران خسارت،

برای دیرکرد بدهکار توانگر، همراه با جایز بودن تحمیل نمودن هزینه‌های قضایی بر عهده‌ی وی، تأکید می‌کند.

پنجم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نظر دارد، رسیدگی به موارد زیر در مورد ورشکستگی و افلاس را به دوره‌ی آینده موکول کند:

(1) مسائل فقهی مربوط به حمایت از نهادهای مالی اسلامی، از جمله موضوع بیمه‌ی بدهی‌ها و ملتزم‌شدن همواره به هبهبخشیدن.

(2) احکام تصرفات مفلس و ورشکسته در زمان شک.

(3) احکام افلاس شرکت‌ها و نهادهای مالی در پرتو نظام‌های معاصر.

(4) موضوع ورشکستگی (مدنی) چنانکه قابل ملاحظه است، اصطلاح ورشکستگی در برخی از قوانین غیراسلامی، شامل دو اصطلاح افلاس و ورشکستگی در فقه اسلامی می‌باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره 187 (20/2)

درمورد بیمه‌ی تعاونی: احکام و ضوابط شرعی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به دبیر مجمع، در مورد
موضوع: بیمه‌ی تعاونی: احکام و ضوابط شرعی، در این دوره‌ی و
دوره‌ی سابق،

و پس از بررسی توصیه‌های صادره از کنفرانس "بیمه‌ی تعاونی:
ابعاد و چشم‌انداز آن و دیدگاه شریعت اسلامی در قبال آن" که توسط
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در عمان (کشور اردن هاشمی) با همکاری
دانشگاه اردن، سازمان آموزشی علمی و فرهنگی اسلامی (آی‌سسکو) و
پژوهش‌کده پژوهش‌ها و آموزش اسلامی عضو بانک توسعه‌ی اسلامی،
در مورخه‌ی 26-28 ربیع الثانی 1431 هـ. ق، برابر 11-13 آوریل

2010م، برگزار شد، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: با تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی شماره 9 (2/9) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد (بیمه و بیمه‌ی اتکایی) آمده است که قرارداد بیمه‌ی تجاری با قسط بیمه‌ی ثابت که شرکت‌های بیمه‌ی تجاری با آن سروکار دارند، یک قرارداد معاوضه است که در آن غرر عمده‌ای وجود دارد، به طوری که قرارداد را باطل می‌کند، بنابراین شرعاً حرام است. و اینکه جایگزینی که منطبق بر مبانی معاملات اسلامی می‌باشد، قرارداد بیمه‌ی تعاونی مبتنی بر هبه و صدقه و همکاری است.

دوم: با توجه به مشکلاتی که از طریق کاربردهای متعدد در شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی پدید آمده است و موانع مقرراتی قانونی و نظارتی پیش روی آنهاست، نیازمند ارائه‌ی مفهومی یکپارچه از بیمه‌ی تعاونی می‌باشد.

بنابراین به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: مکلف ساختن دبیرخانه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برای تشکیل کمیته‌ای متشکل از فقیهان و کارشناسان با همکاری مراکز تحقیقاتی ذیربط، برای دستیابی به پروژه‌ای یکپارچه که احکام و ضوابط شرعی تعیین کننده‌ی مبانی بیمه‌ی تعاونی را تنظیم نماید، مشروط بر اینکه شامل مفاد قابل قبول شرعی باشد، به طوری که در کاربردی عملی آسان‌بخش باشد و از جمله این احکام و ضوابط:

- (1) مفهوم و حقیقت بیمه‌ی تعاونی از دیدگاه شریعت اسلامی.
- (2) مقایسه بین بیمه‌ی تعاونی و بیمه‌ی تجاری:
  - (الف) مقایسه بین بیمه‌ی تعاونی قابل قبول شرعی و بین اصول همکاری بین‌المللی.
  - (ب) مقایسه بین بیمه‌ی تعاونی قابل قبول شرعی و بین اصول بیمه‌ی تجاری.
- (3) روابط بین اطراف قرارداد بیمه‌ی تعاونی و توصیف کردن آنها، و به ویژه بیان کردن روابط بین شرکت‌کنندگان در پایه‌ی بیمه و روابط بین پایه‌ی بیمه و کسانی که مدیریت بیمه به آنان سپرده شده است.
- (4) احکام بازپرداخت قابل استحقاق به مدیر پایه‌ی بیمه‌ی و معیارهای ارزیابی.
- (5) احکام مازاد بیمه‌ای و ورشکستگی در صورت وجود آنها.
- (6) اشتراک و خروج از پایه‌ی بیمه‌ی تعاونی و ضوابط شرعی آنها.
- (7) احکام شرعی برای تصفیه‌ی پایه‌ی بیمه‌ی تعاونی.
- (8) احکام بیمه‌ی اتکایی و ضوابط شرعی آن.
- (9) اصل شرکت کردن در سود و زیان.
- (10) اصل راحل‌ها و آنچه که مربوط به آنها است.

(11) اصل تحمل و آنچه که مربوط به آنها است.

دوم: پیشنهاد پروژه‌ی به دست آمده توسط کمیته، به دوره‌ی آینده‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ارائه خواهد شد تا پیش‌نویس مصوبه‌ی پروژه با توجه به آنچه که در بند دوم بالا ذکر شد، تنظیم شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره 188 (20/3)

درمورد تکمیل موضوع سندهای اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
تکمیل موضوع سندهای اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از بررسی توصیه‌های صادره از سمینار: **(سندهای اسلامی:**
ارائه و اصلاح و میزان کردن) که توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در
جده در ساحت پژوهش‌کده اقتصاد اسلامی (دانشگاه ملک عبدالعزیز) با
همکاری آن و پژوهش‌کده اسلامی پژوهش‌ها و آموزش (عضو
مجموعه‌ی بانک توسعه‌ی اسلامی) در مورخه‌ی 10-11 جمادی
الآخرة 1431 هـ . ق، برابر با 24-25 مه 2010م، همراه با مد نظر
قراردادن آنچه که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مصوبه‌ی شماره 178

(19/4) در مورد اوراق قرضه‌ی اسلامی (بهادارسازی) و کاربردها و تبادل معاصر آنها، در نوزدهمین دوره‌ی خود و سایر مصوبات صادرشده، و استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: ضوابط عمومی:

(1) سندهای اسلامی واجب است که به مقاصد تشریع از لحاظ: تقویت توسعه، حمایت از فعالیت‌های حقیقی و برقراری عدالت بین دو طرف دست یابند.

(2) قراردادهای مربوط به سندها باید از لحاظ احراز مالکیت شرعی و قانونی و نتایج که از آن گرفته می‌شود از قبیل توانایی بر تصرف‌کردن و تحمل ضمان، الزامات خود را برآورده کنند. این قراردادها همچنین باید عاری از حيله و توهم باشند و از درست‌بودن آنچه که در آینده برمیگردد از لحاظ شرعی تاکید شود.

(3) عهدنامه‌های سندها باید شامل سازوکارهای لازم برای پیشگیری اجرایی و اطمینان از عاری بودن آنها از حيله و توهم و رفع نقص‌های احتمالی باشد. همچنین باید بررسی دوره‌ای انجام پذیرد تا اطمینان حاصل شود که عواید سندها به درستی برای هدف خاصی از صدور آنها استفاده شده است و از تمام الزامات قرارداد به روش مورد نظر شرعی.

(4) سندهای اسلامی باید از لحاظ ساختار، طرح و ترکیب دارای

تفاوت‌های اساسی بین آنها و اوراق قرضه‌ی ربوی باشد و این امر در سازوکارهای بازاریابی و قیمت‌گذاری سندها نمایان شود.

دوم: تعهدات:

(1) برای مضارب‌گر، شریک یا نماینده جایز نیست که متعهد به هیچ یک از موارد زیر باشد:

(الف) خرید سندها یا دارایی سندها به ارزش اسمی یا به ارزش از پیش تعیین شده‌ای که منجر به ضمانت سرمایه یا نقدینگی به صورت حالی با نقد معوق بیشتر از آن باشد. مواردی مانند تخلف و سهل‌انگاری که مستلزم تضمین حقوق دارندگان سندها است، مستثنی می‌باشد.

(ب) پرداخت بدهی به دارندگان سندها در زمانی که بازدهی حقیقی سندها کمتر از حد آرزوشده باشد، به طوری که منجر به بدهی و فروش یا بدهی سوددار شود. و جایز است برای جبران کسری احتمالی، ذخیره‌ای از سود تشکیل شود.

(2) احتیاط‌گرفتن از خطرات سرمایه در سندها و غیره، از طریق بیمه‌ی تعاونی یا تکافلی که با احکام شریعت مطهر تنظیم شده باشد، جایز است.

سوم: اجاره‌ی اصل به فروشنده‌ی آن:

فروش اصل دارایی به قیمت نقدی، مشروط بر اینکه فروشنده این اصل دارایی را اجاره بگیرد به صورت اجاره همراه با تعهد مالکیت با هزینه‌ای که مجموع اجرت و قیمت آن بیشتر از قیمت نقدی باشد، جایز

نیست، اعم از اینکه این شرط صریح تعیین شده باشد یا ضمنی، زیرا از جمله معاملاتی عینه است که شرعاً حرام می‌باشد نوع شرعاً حرام است و لذا اصدار کردن سندها بر اساس این مفاد جایز نیست.

چهارم: اجاره‌ی موصوف در ذمه:

(1) اجاره دادن املاک موصوف در ذمه به نحوی که خلاف قواعد معاملات شرعی نباشد، جایز است و بر اساس آن اصدار کردن سندها نیز جایز است.

(2) مشکل این مفاد در دو چیز متمرکز است:

(الف) حکم به تعویق انداختن اجرت از جلسه‌ی قرارداد.

(ب) حکم تبادل سندهای اجاره‌ی توصیف‌شده در ذمه، قبل از تعیین محل اجاره.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌نماید که دبیرخانه‌ی مجمع تیمی متشکل از فقیهان و کارشناسان تشکیل دهد تا با توجه به موارد فوق، این مفاد را بررسی کنند و قبل از برگزاری دوره‌ی آینده‌ی مجمع، پژوهش دقیقی را ارائه دهند.

پنجم: معامله در اوراق بهادار، از جمله سندها یا سهام یا واحدها:

(1) در صورتی که دارایی اوراق بهادار به نقدی یا بدهی خالص گردیده شد، تبادل آن زیر احکام صرف کردن یا فروش بدهی قرار می‌گیرد.

(2) اگر دارایی‌های اوراق بهادار به املاک یا منافع یا حقوق خالص

گردیده شد، تبادل آنها با قیمت مورد اتفاق جایز است.

(3) اگر دارایی‌های اوراق بهادار ترکیبی از پول نقد، بدهی، املاک، منافع و حقوق باشد، در این صورت دو حالت دارد:

(الف) اینکه پول نقد و بدهی‌ها تابع آن چیزی باشد که تبعیت به آن صحیح است و اوراق بهادار شامل مالکیت آن متبوع باشد، در این صورت معاملی اوراق بهادار بدون در نظر گرفتن نسبت پول نقد و بدهی به دارایی‌ها، جایز است.

(ب) منفی بودن تبعیت پول نقد و بدهی‌ها یا عدم شمولیت اوراق بهادار به مالکیت متبوع، در این صورت تبادل مشمول احکام غالبیت می‌شود.

(4) در صورتی که شرکت یا پروژه‌ای که توسط اوراق بهادار نمایندگی می‌شود، کار فعلی خود را شروع نکرده باشد یا در حال انحلال باشد، تبادل آن مشمول احکام غالبیت می‌شود.

(5) پژوهش‌های ارائه‌شده نشان می‌دهند که تبعیت ممکن است از طریق مالکیت کارفرما، یا کارکردن یا فعالیت ثابت شود، همچنین گسترش معیار غالبیت نیز آشکار شده است. و با توجه به نیازمندی تعیین معیارهای تبعیت و ویرایش و تعیین معیارهای غالبیت و ویرایش حالت‌های آن، مجمع بین‌المللی فقه اسلامی توصیه می‌کند که دبیرخانه‌ی مجمع، تیمی متشکل از فقیهان و کارشناسان تشکیل دهد تا با توجه به موارد فوق، این معیارها را مطالعه کنند و قبل از برگزاری دوری

آینده‌ی مجمع، پژوهش‌های دقیقی را ارائه دهند.

ششم: تأثیر مصوبه‌ها بر قراردادهای سابق:

(1) مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از زمان صدور آنها قابل اجرا می‌باشند و تأثیری بر مصوبه‌های قبلی خود، از جمله سندهای که از طریق اجتهاد یا فتوای شرعی معتبر صادر شده‌اند، نخواهد داشت.

(2) بر همه‌ی مسلمانان واجب است که در کلیه‌ی شئون و اعمالشان و به اندازه‌ی طاقت و توانشان از شریعت مطهر پیروی نمایند، به دلیل فرموده‌ی الله متعال: {فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ} [التغابن:16]، ترجمه: {پس تا آنچه که می‌توانید تقوای الله را پیشه سازید}. و همچنین فرموده‌ی الله متعال: {لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا} [البقره:286]، ترجمه: {الله هیچ کس را جز به اندازه‌ی توانش مکلف نمی‌سازد}. غیر از این، الله متعال آنچه را که مکلفین از انجام آن ناتوانند، می‌بخشد. و مسلمانان باید پیوسته در رفع ناتوانی و رهایی از احکام ضرورت بکوشند تا حکمت شریعت تکمیل گردد و زندگی جامعه‌ی مسلمانان بر اساس آنچه که الله متعال مقرر فرموده است، برقرار گیرد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 189 (20/4)

در مورد تکمیل موضوع قراردادهای تعمیر و نگهداری
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع در مورد:
تکمیل موضوع قراردادهای تعمیر و نگهداری، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن، و همراه با مد نظر قرارداد آنچه که مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی در مصوبه‌ی شماره 103 (11/6) در مورد:
(قراردادهای تعمیر و نگهداری)، در یازدهمین دوره‌ی خود صادر
نموده،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی شماره 103 (11/6) فوق‌الذکر
آمده است که عقد تعمیر و نگهداری، باید متضمن تعهد یک طرف

قرارداد به بازرسی و تعمیر آنچه باشد که دستگاه یا هر چیز دیگری از تعمیرات دوره‌ای یا اضطراری برای مدت معینی نیاز دارند در مقابل بازپرداخت معینی، و تعمیرکار ممکن است با کار فقط یا با کار و مواد تعمیری متعهد به انجام آن شود.

دوم: با توجه به انواع قراردادهای تعمیر و نگهداری که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، صدور مصوبه‌ی گذشته را به تعویق انداخته بود، این مجمع در نظر گرفت که جهت پژوهش مسائل آن و تعیین احکام آنها، و برای بررسی بیشتر به دوره‌ی آینده موکول نماید.

والله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 190 (20/5)

درمورد نقش مجامع فقهی

در راهنمایی مسیر نهادهای مالی اسلامی: سازوکارها و
مفادها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13- 18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
نقش مجامع فقهی در راهنمایی مسیر نهادهای مالی اسلامی: سازوکارها
و مفادها، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

همانا تأکید می‌نماید، مجامع فقهی، نهادهای مالی و بانک‌های
اسلامی یکی از دستاوردهای بزرگ عصر حاضر هستند. مجمع همچنین
از نقش برجسته‌ی کمیته‌های نظارت‌گر شرعی و نهادهای مالی اسلامی
در احیای نظام مالی معاصر اسلامی و افزایش اعتماد به آنها، قدردانی

به عمل می‌آورد.

و معتقد است:

(1) همکاری بین کمیته‌های نظارتی در نهادهای مالی اسلامی و مجامع فقهی برای هماهنگی، همکاری و تبادل نظر، ضرورت دارد.
(2) هماهنگی بین کمیته‌های نظارت شرعی در نهادهای مالی اسلامی ضرورت دارد.

(3) اینکه مجمع مطالعات مفیدی را برای تثبیت نقش نهادهای مالی اسلامی در اجرای شریعت و یافتن راه‌حل‌های مناسب برای مشکلات و بحرآن‌ها، تهیه نماید.

(4) اینکه مجمع قانون جامع در مورد معاملات مالی اسلامی را تهیه نماید تا نمونه‌ای قرارگیرد که در معاملات به آن مراجعه شود.

(5) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، با توجه به آنچه که در فقره (1) بند ششم از مصوبه‌ی 188 (20/3) فوق‌الذکر درمورد تکمیل موضوع (سند‌های اسلامی) آمده است، یادآوری می‌کند که مصوبه‌های صادره از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از زمان صدور آنها قابل اجرا می‌باشند و تأثیری بر مصوبه‌های قبلی خود که از طریق اجتهاد یا فتوای شرعی معتبر صادر شده‌اند، نخواهد داشت.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) ادامه‌ی گفت‌وگو با بانک‌های مرکزی و ارگان‌های نظارتی در کشورهای اسلامی برای توانمندسازی نهادهای مالی اسلامی، جهت

ایفای نقش خود در حیات اقتصادی و توسعه‌ی ملی در چارچوب قواعد نظارتی، به نحوی که با ویژگی‌های فعالیت مالی اسلامی سازگار باشد.

(2) ابلاغ مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به کلیه‌ی نهادهای مالی، بانک‌های اسلامی، نهادهای علمی و آموزشی، مراکز پژوهش و مطالعات محلی و بین‌المللی و انتشار آنها از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی.

(3) دعوت از نهادهای مالی اسلامی، برای عمل‌کردن به مصوبه‌های مجامع فقهی.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 191 (20/6)

درمورد حقوق زندانیان در فقه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
حقوق زندانیان در فقه اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

شورای مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

(1) اینکه دبیرخانه‌ی مجمع پیش‌نویس سند حقوق زندانیان را با
همکاری کارشناسان کشورهای عضو تهیه کند.

(2) اینکه زندان‌های در هر کشور تحت سرپرستی یک نهاد مستقل
برای رعایت حقوق زندانیان قرار بگیرند، همراه با تلاش‌های بی‌وقفه
برای نظارت بر زندانها و مجازات افرادی که این حقوق را نقض
می‌کنند.

(3) کشورهای مختلف اسلامی زندانها را بر اساس نظام‌هایی بسازند که به حقوق و کرامت بشری احترام بگذارد و اینکه طراحی آنها شامل همه‌ی ابزارهایی باشد که امنیت زندانیان و حقوق آنان را تضمین نماید.

(4) عدم تحدید آزادی مردم مگر به موجب حکم قضایی صادره بر اساس ضمانت‌های قضایی که موجب تحقق عدالت و پرهیز از ظلم و سوءاستفاده می‌شود.

(5) رسیدگی به جنبه‌های اقتصادی زندانیان، بازپروری آنان و آموزش مشاغل مفیدی که در وقت و پس از گذراندن دوران محکومیت، از آن بهرمند شوند، همراه با تضمین دستمزد عادلانه در قبال کاری که انجام می‌دهند.

(6) تضمین حق ملاقات اجتماعی زندانی با خانواده و دوستانش که به پرهیزکاری شهرت دارند و اجازه‌ی ملاقات بین زن و شوهر با حفظ حریم خصوصی آنان.

(7) تضمین تمام حقوقی که شریعت برای زندانیان تعیین کرده است، از جمله حق آنان برای غذای مناسب، لباس شایسته، حمام و دستشوی تمیز، همراه با تواناساختن آنها برای طهارت‌کردن.

(8) توانمندسازی زندانیان برای انجام آزادانه مناسک دینی خود همراه با اهتمام به تحصیل به طور کلی، با تمرکز بر آموزش دینی و تسهیل ارتباط آنان در داخل زندان با واعظان و راهنمایان.

(9) کاهش مجازات‌های سلب‌کننده و محدودکننده آزادی‌ها تا حد امکان، با کمک گرفتن از مجازات‌های بدنی و مجازات‌های جایگزین زندان کردن، برای جلوگیری از پیامدهای منفی محدودکردن آزادی.

(10) عدم گسترش بازداشت‌های موقت، دستگیری و سایر اشکال دستگیری که کشورها بدون حکم دادگاه به آن متوسل می‌شوند، همراه با تصویب قوانین کافی که حقوق افراد تحت تعقیب را تضمین می‌کند و گذاشتن حداکثر برای محدودیت زمانی بازداشت موقت.

(11) وضع قوانینی در کشورهای مختلف اسلامی برای جبران خسارت زندانیانی که بی‌گناهی آنان ثابت می‌شود و همچنین جبران خسارت زندانیانی که با آنان بدرفتاری شده است، همراه با بازخواست عاملان این بدرفتاری‌ها.

(12) برگزاری دوره‌هایی برای زندانیان و مسئولان زندان، به منظور آگاه‌ساختن هر یک از آنان از حقوق و وظایفشان و هشدار دادن به هر سهل‌انگار یا متخلف از مجازات‌هایی که ممکن است در نتیجه‌ی کوتاهی در انجام مسئولیت‌هایشان متحمل شوند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 192 (20/7)

درمورد مجازات اعدام از دیدگاه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
مجازات اعدام از دیدگاه اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و پس از تأکید بر اینکه اسلام بر اساس اصول اخلاقی خود که
حامی حقوق بشر است، نقش تاریخی فعال و موثر در کاهش‌تن و کاستن
اعدام‌ها به ویژه در شرایط سختی که در بسیاری از ملل در حال
گسترش بود، ایفا نمود، از طریق قرارداد اصول و مبانی قواعدی مانند
قاعده‌ی حرمت خون انسان و قاعده‌ی برداشتن مجازات حدود با شبهه‌ها
و قاعده‌ی احتیاط در خون انسان‌ها،

موارد زیر را تصویب نمود:

- (1) مجازات اعدام یکی از ارکان نظام کیفری لازم برای حفظ مصالح عالی رتبه در جوامع بشری و متناسب با جرایمی است که جانی بر اساس قواعد شرعی مرتکب آنها می‌شود، و به این دلیل شبهات که خواهان ابطال کردن به طور مطلق آن بوده هیچگونه از لحاظ شریعت و نه از لحاظ عقل توجیهی درست نداشته است.
- (2) مجازات اعدام، سلب حق حیات مجرم به موجب حکم قضایی عادلانه است.
- (3) مجازات به اعدام حکم نمی‌شود، مگر اینکه طبق قواعد مقرر اثبات شرعی، ثابت شود که جانی مرتکب موجب آن شده است.
- (4) حکم جنایت موجب به مجازات اعدام، باید مبتنی بر اساس نص صریح تشریعی، برگرفته از شریعت اسلامی باشد.
- (5) برای جلوگیری از زیاده‌روی در اجرای آن یا اشتباه در قضاوت به آن، باید تدابیر امنیتی برای ضمانت آن مراعات شود.
- (6) در برابر ارتکاب جرایمی که مجازات اعدام دارند، باید تمامی اقدامات پیشگیرانه انجام شود تا برای مجرم در اجرای مجازات مستحق،

عذری وجود نداشته باشد.

(7) انتخاب ابزار اجرای مجازات اعدام در چهارچوب
قواعد و مقاصد کلی شریعت، به قوانین کشورهای اسلامی
واگذار می‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 193 (20/8)

درمورد مهندسی ژنتیک و ژنوم ژنتیکی انسانی از دیدگاه
اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
مهندسی ژنتیک و ژنوم ژنتیکی انسانی، و بررسی توصیه‌های صادره
از یازدهمین سمینار فقه پزشکی که با همکاری مجمع بین‌المللی فقه
اسلامی و سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت در موضوع:
(مهندسی ژنتیک و ژن درمانی از دیدگاه اسلام) در سال 1419 هـ . ق،
برابر با 1998م، برگزار شد، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

اول: صدور مصوبه‌ی نهایی در این مورد، به آینده دوره‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی موکول گردید.

دوم: دبیرخانه‌ی مجمع موظف است یک سمینار تخصصی برگزار کند تا آمادگی برای بررسی کامل موضوع را فراهم نماید و پیشنهادات خود را در به آینده دوره‌های، به مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ارائه دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 194 (20/9)

درمورد اثبات کردن با قرائن و شواهد (نوین)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در اوران (جمهوری
دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ
. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به امانت‌خانه‌ی مجمع درمورد:
اثبات کردن با قرائن و شواهد (نوین)، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف قرینه:

امر ظاهری است که برای پی‌بردن به چیز مجهولی به کار می‌رود.

دوم: انواع قرائن:

قرینه مفهوم گسترده‌ای دارد که انواع مختلفی را با اعتبارات
متفاوتی در خود جای می‌دهد و قرائن زیادی با توجه به پیشرفت زندگی

علمی ایجاد شده است، مانند اثر انگشت با انواع مختلف آن، عکاسی، ضبط صوت، امضای الکترونیکی، پیام‌های الکترونیکی و مانند آنها.

سوم: عمل کردن به قرائن:

اصل بر این است که فقط با دلیل شرعی که حقیقت را تبیین می‌کند، مانند اقرار، گواهی یا سوگند، می‌توان قضاوت کرد و اگر چنین چیزی وجود نداشته باشد، جایز است به قرینه‌ی قطعی، اعم از متنی یا قضایی عمل کرد، و بنابراین:

(1) در ثبوت کردن حقوق مالی و جنایت‌های مختلف، به استثنای حدود شرعی و قصاص، استناد به قرائن نوین جایز است.

(2) استناد به قرائن برای اثبات قراردادها جایز است، مگر اینکه موردی آن را باطل کند.

(3) در صورت یافتن شواهد دیگری که در نزد قوه‌ی قضائیه اطمینان‌بخش باشند، می‌تواند از دلایل غیرقطعی برای احراز حقوق و مانند آن کمک گرفت.

چهارم: اثر انگشت ژنتیکی:

از نظر علمی، اثر انگشت ژنتیکی ابزاری تقریباً غیرقابل خطا، برای تأیید اصل و نسب بیولوژیکی و تأیید هویت شخصی می‌باشد، به ویژه در زمینه‌ی پزشکی قانونی، و آن به سطح شواهد قوی می‌رسد که اکثر فقیهان در مسائل غیر از حدود به آن استناد می‌کنند، و بیانگر تحول عظیم و مدرنی در زمینه‌ی قیافه‌شناسی است که اکثریت مذاهب فقهی

برای اثبات نسب مورد نزاع به آن استناد می‌کنند، مشروط بر اینکه این شواهد از چندین آزمایشگاه گرفته شود.

می‌تواند از اثر انگشت ژنتیکی در زمینه‌ی اثبات نسب کمک گرفت، در مسائلی که از آنها به قیافه‌شناسی استناد می‌شود، که اثر انگشت اولویت بیشتری دارد، در حالت‌های زیر:

(1) موارد اختلاف بر سر مجهول نسب، در اشکال مختلف آن که فقیهان ذکر کرده‌اند.

(2) موارد مشکوک در نوزادان در بیمارستان‌ها، و مراکز نگهداری نوزادان و کودکان و امثال آن و همچنین موارد مشکوک در تلقیح مصنوعی (IVF).

(3) مواردی که کودکان در اثر حوادث و بلایا، گم شده و مختلط می‌شوند و امکان شناسایی خانوادگی آنان وجود ندارد و همچنین در مواردی که به دلیل جنگ یا غیره، اجساد وجود دارد و قادر به شناسایی هویت آنان نیستند.

پنجم: تکیه بر اثر انگشت ژنتیکی برای نفی نسب جایز نیست و بر لعان ترجیح داده نمی‌شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
درمورد تولید فیلمی در ایالات متحده‌ی آمریکا است که به
مقام پیامبر اعظم محمد ﷺ اهانت می‌شود

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در حالت برگزاری بیستمین
کنفرانس در اوران زیبا (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی
26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر
2012م،

با نگرانی بسیار زیاد به آنچه می‌نگرد که برخی از حاقدان اسلام،
در ایالات متحده‌ی آمریکا، فیلمی را تولید کردند که در آن خواسته‌اند به
مقام پیامبر اعظم محمد ﷺ اهانت کنند.

این عمل که مغایر با شریعت‌های آسمانی و پیمان‌های بین‌المللی و
ارزش‌های انسانی است، تمام امت اسلامی را در مقدس‌ترین مقدسات
خود که پیامبر محمد ﷺ فرستاده و رحمت الهی برای جهانیان است،
می‌رنجاند. و همچنین دیگران را، از کسانی که دارای وجدان زنده
هستند، می‌رنجاند و سودی به ایمنی یا همزیستی نمی‌رساند و منجر به
افراط‌گرایی متقابل می‌شود و به پیامدهای نا‌سپاس منجر می‌گردد.

و مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، ضمن انکارکردن بر این اقدام زشت

و رفتار مذموم و سایر موارد ناشی از سوءنگرش‌های قبیح، موارد زیر را روشن می‌کند:

اول: آزادی یک ارزش مطلق نیست، بلکه با مسئولیت مرتبط است و شرط آن این است که به حقوق معنوی و مادی دیگران لطمه نزند، چه برسد به حالتی که با جرات به اماکن مقدس ادیان و پیروان آنان اهانت شود؟! مجمع عمومی سازمان ملل متحد این موضوع را در چندین مناسبت تأیید کرده است، مثلاً در پنجاه و نهمین نشست عمومی که در مورخه‌ی 2004/11/11م برگزار شد، تصویبی مبنی بر تشویق گفت‌وگوی بین ادیان صادر شد و خواستار مبارزه با تحریف‌کنندگان ادیان است. و در آن تأکید شده که مناصحه‌ی متقابل و گفت‌وگوی بین ادیان در جنبه‌ی مهم گفت‌وگوی میان تمدن‌ها و فرهنگ صلح را تشکیل می‌دهند.

در کمیته‌ی حقوق بشر (دوره‌ی شصت و یکم)، به آنچه در برخی از کشورهای غیر اسلامی گریبانگیر اقلیت‌ها و گروه‌های مسلمان می‌شود، به نمایش سلبی اسلام در رسانه‌ها و تصویب و اجرای قوانین تبعیض‌آمیز علیه مسلمانان و حمله به آنان اشاره شده است. این کمیته تصمیم گرفت قطعنامه‌هایی را در رابطه با مبارزه با تخریب ادیان تصویب کند. این کمیته همچنین، از دولت‌ها خواست تا سازوکارهای قاطعانه‌ای برای منع انتشار ایده‌ها و مطالب مبتنی بر نژادپرستی و بیگانه‌هراسی علیه هر دین یا پیروان آن که موجب تحریک به تبعیض،

خصومت یا خشونت می‌گردد، اتخاذ کنند.

از جمله مهم‌ترین جنبه‌های این قطعنامه، این است که تحریف ادیان عامل ناهماهنگی اجتماعی می‌باشد و منجر به نقض حقوق بشر می‌شود و بر همزیستی مسالمت‌آمیز و احترام متقابل بین پیروان ادیان تأثیر منفی می‌گذارد.

دوم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برخورد گزینشی با مسائل اسلام و مسلمانان را رد می‌کند و از رهبران کشورهای که این اعمال شنیع در آنها انجام شده است، می‌خواهد از صدور و انتشار آنها جلوگیری کنند و مجرد محکومیتی که مستلزم یک برخورد حقیقی نیست به طوری که این اقدام را متوقف سازد و عاملان آن را محاسبه کند، اکتفا نکنند.

سوم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از رهبران کشورهای اسلامی درخواست می‌کند که در قبال این اقدامات موضع قاطعانه‌ای داشته باشند و عواقب تأثیرات آنها بر منافع آن کشورها و آینده‌ی روابط بین ملت‌ها و تمدن‌ها را به رهبران این کشورها گوشزد کنند.

چهارم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از سازمانهای جامعه‌ی مدنی غربی، مردم شریف جهان و افراد با وجدان آزاد می‌خواهد که این رفتارهای غیرطبیعی را محکوم کنند و در پشت ارزش‌های متمدنانه‌ای که حافظ اعتقادات ادیان و احترام به شخصیت‌های آنهاست، گرد هم آیند و از سازمان ملل متحد درخواست می‌کند که قطعنامه‌های لازم الاجرائی صادر کند که هر اقدامی را که موجب نفرت از اسلام، شخصیت‌ها و

مقدسّات آن شود، جرم‌انگاری کند.

پنجم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از مسلمانان، درخواست می‌کند با هر حالی که هستند این مواضع قبیح را رد کنند و در این کار، ابراز حمایت از پیامبرشان ﷺ یک رویکرد مسالمت‌آمیز و برگرفته از احکام شرعی و بدون تجاوز به افراد، ممتلكات و نمایندگی‌های دیپلماتیک باشد، و این به منظور حفظ میثاق‌ها، منشورها، پایبندی به آموزه‌ها و ارزش‌های اسلامی می‌باشد.

ششم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی مسلمانان را تشویق می‌کند که به سنت پیامبر ﷺ پایبند باشند، و الگوهای وی را در متن زندگی تجسم بخشند و برای انتشار پیام وی که رحمتی برای جهانیان با ابعاد مختلف انسانی‌اش است، و تصویر غلطی که دشمنان و مخالفان اسلام سعی در اتخاذ آن دارند، تلاش برای تصحیح‌کردن آن کنند، و مسلمانان گمانی ندارند که دین الله محفوظ است و اسلام آشکار و پیروز می‌باشد و الله متعال کلام خود را برنده می‌نماید و پیامبرش ﷺ را چیره می‌کند و دعوتش را به جهانیان آشکار می‌سازد و اهانت‌گران را شکست می‌دهد، الله متعال فرموده‌اند: {إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ} [الحجر: 95]. ترجمه: {بی گمان ما (شر) مسخره‌کنندگان را از تو دفع خواهیم کرد}. و فرموده‌اند: {إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ} [الکوثر: 3]. ترجمه: {بی گمان دشمن تو (ای رسول الله) بریده نسل و بی عقب است}.

و آخرین دعای ما حمد و ستایش پروردگار جهانیان و صلوات و

سلام بر پیامبرمان محمد و آل و همه‌ی یارانش است.

≈≈≈
≈≈≈

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد شهر قدس و مسجد مبارک اقصا

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در حالی برگزاری بیستمین
کنفرانس در اوران زیبا (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی
26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر
2012م،

به طوری که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی اقدامات مستمر مقامات
اشغالگران اسرائیلی برای یهودی‌سازی شهر قدس و تلاش برای تخریب
مسجد مبارک اقصا را نگاه می‌کند، از طریق مصادره‌ی مستمر مناطق
وسعی از زمین‌های اطراف مسجد مبارک اقصا، برای ایجاد
ساختمان‌های عظیمی جهت جداسازی محله‌ی سلوان از مسجد اقصا از
طرف ضلع جنوبی و جداسازی محله‌ی قدیمی مسجد اقصا از طرف
ضلع غربی آن، و همچنین انجام اخیر توسط این مقامات اشغالگر واقع
در حفاری‌کردن قبرهای وهمی، در چندین منطقه از اراضی بلند بر
مسجد مبارک اقصا از طرف ضلع جنوبی و ادامه‌ی حفاری در گرد

مسجد اقصا و پایین ساختمان اصلی روبه‌روی مسجدالاقصی که آن را در معرض فروپاشی قرار می‌دهد،

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی ضمن پیگیری این فعالیت‌ها، با نگرانی شدید این اقدامات جنایتکارانه را محکوم می‌کند و همچنین هتک حرمت مکرر مقامات اشغالگر به ساحت مسجد اقصا، چه توسط مسئولان دولت اشغالگر و چه توسط گروه‌های افراطی یهودی برای تحمیل یک واقع جدید در مسجدالاقصی و تقسیم بندی زمانی و مکانی آن را به شدت محکوم می‌کند.

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی با محکوم کردن کلیه این اقدامات، در بیستمین دوره‌ی خود که در شهر اوران در جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر برگزار شده است، تأکید می‌کند که:

مسجد مبارک اقصا با همه‌ی اماکن، محوطه‌ها و سکوهایش فقط مختص مسلمانان است و هیچ‌کس حق ندارد در هیچ نقطه‌ای از آن تصرف کند و مقامات اشغالگر را نیز مسئول تجاوز به حریم مسجد اقصا می‌داند و از مسلمانان شرق و غرب جهان، دولت‌ها و ملت‌های آن می‌خواهد که مسئولیت‌های دینی خود را در قبال شهر قدس و مسجد مبارک الاقصی بر عهده بگیرند.

در پایان، صلوات و سلام بر پیامبرمان محمد و آل و همه‌ی یارانش باد.

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
درمورد رویدادهای جاری در جمهوری عربی سوریه
تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در حالی برگزاری بیستمین
کنفرانس در اوران (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26
شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م،
از آنجایی که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بیش از هجده ماه است
وقایع جاری در جمهوری عربی سوریه را دنبال می‌کند و مطالبه‌ی
مردم این کشور برای آزادی، عزت و کرامت، دفع ظلم و ستم که با
تظاهرات مسالمت‌آمیز آغاز شده بود، اما رژیم حاکم با قتل، تجاوز به
اموال و ناموس مردم، و ویرانی منازل با آنان روبرو شد، و مجمع این
جنایات را محکوم کردن و اعلام می‌کند:

اول: حمایت این مجمع از مردم سوریه در خواستار آنان برای
آزادی، عزت و کرامت.

دوم: و تأکید می‌کند که باید دولت سوریه متحد باقی بماند و همه‌ی
درخواست‌ها برای تفرقه، فرقه‌گرایی و تقسیم را محکوم می‌کند.

سوم: تجاوز وحشیانه به تظاهرکنندگان مسالمت‌آمیز، کشتار و تجاوز بر اجساد مردگان به صورت وحشیانه، و همچنین تخریب شهرها و روستاها و تخریب کشتزارها و قطع نسل را محکوم می‌کند.

چهارم: از رژیم سوریه می‌خواهد فوراً تجاوزات، کشتار و خونریزی و رفع تمامی مظاهر مسلحانه را متوقف کند.

پنجم: خواستار آزادی هر چه سریعتر بازداشت شدگان است.

ششم: از رژیم سوریه می‌خواهد که به همه‌ی سازمانهای امدادرسانی اجازه دهد تا مجروحان را مداوا کنند و کمک‌هایی از جمله غذا و دارو را به مجروحان و محرومان برسانند.

هفتم: از جامعه جهانی و همه‌ی کشورهای جهان می‌خواهد تا در یک صف در کنار مردم سوریه بایستند و از همه‌ی کشورها می‌خواهد که در کنار ملت خود و منافع آنان باشند.

هشتم: از همه‌ی کشورها و مردم جهان می‌خواهد که فوراً کمک‌های بشردوستانه به مردم سوریه ارائه دهند، و از شهروندان محافظت کنند و به پناهندگان، آوارگان و مجروحان کمک برسانند.

در پایان دعای ما، صلوات و سلام بر پیامبرمان محمد و آل و همه‌ی یارانش باد.

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیست و یکم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

ریاض (عربستان سعودی)
15-19 محرم 1435 هـ . ق
18-22 نوامبر 2013 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 195 (21/1)

درمورد پوشش ریسک در معاملات مالی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: پوشش ریسک
در معاملات مالی، و پس از استماع مباحثات و گفتگو پیرامون آن،
موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن صدور مصوبه درمورد این موضوع، برای
پژوهش و مطالعه‌ی بیشتر، مشروط بر اینکه در پژوهش‌ها و مطالعات
آینده به پوشش‌های مالی در نهادهای مالی اسلامی و نیز جایگزین‌های
شرعی برای پوشش‌های مالی متعارف، پرداخته شود.
الله توفیق‌دهنده است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 196 (21/2)

درمورد تکمیل موضوع سندهای اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع درمورد: تکمیل
موضوع سندهای اسلامی، خصوصاً در مورد حکم تعویق اجرت در
اجاره‌ی توصیف‌شده در ذمه، حکم تبادل سندهای اجاره‌ی موصوف در
ذمه، قبل از تعیین جای قرارداد و معیارهای تبعیت و غالبیت و
حالت‌های هر دوی آنها، و پس از استماع مباحثات و گفتگوها پیرامون
آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: حکم تعویق اجرت در اجاره‌ی توصیف‌شده در ذمه:

(1) تسریع در پرداخت اجرت، قسط بندی و به تعویق انداختن آن

در اجاره‌ی منافع موصوف در ذمه، جایز است.

(2) اجرت در اجاره‌ی منافع موصوف در ذمه، جز با بهرمندی

مستأجر از ملک مستحق نمی‌شود، پس اگر مستأجر در مدت زمان

توافقی از ملک بهرمند نشود، اجرت مستحق نمی‌گردد.

(3) در اجاره‌ی خدمات (که در آن کارکردن وجود دارد)، تسریع

در پرداخت اجرت، قسط بندی و به تعویق انداختن آن، جایز است.

(4) نباید موارد فوق منجر شود به فروش بدهی در قبال بدهی یا

سودی آنچه که قابل ضمانت نیست یا فروش چیزی که نزد فروشنده

نیست که شرعاً از آن نهی شده است.

دوم: حکم تبادل سندهای اجاره‌ای موصوف در ذمه، قبل از تعیین

موضوع قرارداد:

(1) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌ی شماره: 188 (20/3)

خود، تأکید می‌کند.

(2) تبادل سندهای دارای مالکیت منافع املاک توصیف شده در ذمه،

قبل از تعیین ملک که حق انتفاع از آن حاصل می‌گردد، جایز نیست.

(3) تبادل سندها مالکیت خدمات که حق انتفاع از طرف موصوف

در ذمه حاصل می‌گردد، قبل از تعیین طرفی که حق انتفاع خدمات از

آن حاصل می‌گردد، جایز نیست، مگر با رعایت ضوابط تصرف در

بدهی‌ها، پس اگر طرف حاصل کننده‌ی حق انتفاع خدمات تعیین گردد،

تبادل سندها جایز می‌باشد.

(4) تبادل سندهای که نمایانگر املاک که صنعت می‌شوند می‌باشد همراه با اجاره‌دادن آن به طوری اجاره‌ای توصیف‌شده در ذمه قبل از شروع واقعی به آن چیزی که صنعت می‌شود، جایز نیست.

سوم: از جمله‌ی حالت‌های صادرکردن سندها:

1. مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر مصوبه‌ی شماره: 188 (20/3) خود، تأکید می‌کند.

2. در صورتی که سندها نمایانگر دارایی‌های یک پروژه یا یک فعالیت سرمایه‌گذاری معینی باشد که در آن وجوه نقد، بدهی‌ها، املاک و منافع ترکیب شده باشد، فقره 3 الف از بند پنجم مصوبه‌ی 188 در آن اجرا می‌گردد، طبق آنچه که در زیر می‌آید:

الف- در صورتی که بدهی‌ها و وجوه نقد، از املاک، منافع و دستگاه اداری و فعالیت اقتصادی متبوع، مستقل باشد، صادرکردن و تبادل این سندها یا واحدها جایز نیست، مگر اینکه غالبیت آنها املاک و منافع باشد.

ب- در صورتی که مالکیت دارندگان سندها یا واحدها، شامل دستگاه اداری مسئول از فعالیت اقتصادی ایجادکننده‌ی پول نقد و بدهی‌ها باشد و دارای شخصیت شرعی و حقوقی مستقل تبدیل شود، در این صورت صادرکردن این سندها یا واحدها و تبادل آنها بنابر اصل تبعیت، جایز است.

ج- فعالیت اقتصادی مدنظر در فقره‌ی سابق، فعالیتی است که به

طور مشروع بدهی و پول نقد ایجاد می‌کند.

3. مجمع بین‌المللی فقه اسلامی بر آنچه که در بند ششم مصوبه‌ی مورد اشاره آمده است، تأکید می‌نماید که عبارت است از: (مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی از زمان صدور آنها قابل اجرا می‌باشند و تأثیری بر مصوبه‌های قبلی خود، از جمله سندها، اعم از آنچه که از طریق اجتهاد یا فتواهای شرعی صادر شده‌اند، نخواهد داشت).

4. مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نظرگرفت که درمورد معیارهای غالبیت و تبعیت، اصدار مصوبه‌ی آنها را به تعویق بیندازد و توصیه نمود که درمورد آنها درخواست نگارش پژوهش‌هایی به عمل آید.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 197 (21/3)
درمورد مسئولیت کیفری رانندگان به دلیل سرعت و بی
احتیاطی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15- 19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: مسئولیت
کیفری رانندگان به دلیل سرعت و بی احتیاطی، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن، و از احساس اهمیت برای رسیدگی به این
موضوع، به ویژه با تشدید تصادفات وسایل نقلیه و آثار بد آنها بر افراد
و جوامع،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌ی شماره: 71 (8/2) مجمع بین‌المللی فقه
اسلامی در هشتمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در بندر سری بگاوان

در کشور برونئی دارالسلام، مورخه‌ی 1-7 محرم 1414 هـ. ق، برابر با 21-27 ژوئن 1993م، درمورد (حوادث رانندگی).

دوم: به قوانین رانندگی که برای مصلحت عمومی در نظر گرفته شده اند، واجب است که پایبند گردد.

سوم: رفتار راننده‌ی وسیله‌ی نقلیه که اغلب منجر به آسیب رساندن به خود یا دیگران می‌شود، حرام است و خسارات ناشی از رفتار خود را تضمین می‌کند، از جمله:

(الف) قطع چراغ راهنمایی قرمز.

(ب) سرعت بیش از حد.

(ج) حرکات نمایشی با خودرو (دریفت زدن) و تعقیب غیرقانونی.

(د) سهل‌انگاری در تعمیر و نگهداری یا رانندگی خودرو به طوری که به سبب آن زیانی حاصل شود.

در صورتی که این اعمال منتهی به جنایت علیه نفس راننده یا کمتر از نفس وی شود، بر حسب حالت آن عمدی یا شبیه عمدی یا اشتباه، متحمل مسئولیت کیفری خواهد بود، و حاکم می‌تواند به مجازاتی که مناسب بداند او را عقوبت دهد.

چهارم: مجمع بین‌المللی فقه اسلامی به مقامات ذیربط در کشورهای اسلامی توصیه می‌نماید که آگاهی و اطلاعات لازم، نسبت به اهمیت رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی و آثار بد ناشی از نقض آن بر افراد

و جوامع را منتشر نماید.

والله متعال آگاه‌تر است؛؛

~~~~~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 198 (21/4)

درمورد استحاله و زدودن مواد اضافی در غذا و دارو

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار فقه پزشکی که توسط سازمان
اسلامی علوم پزشکی کویت با همکاری مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و با
مشارکت بنیاد پژوهش‌های علمی و پزشکی حسن دوم درمورد رمضان
و سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی (آی‌سسکو) و دفتر منطقه‌ای
سازمان بهداشت جهانی در مورد: دیدگاه اسلامی برای برخی مشکلات
بهداشتی، مورخه‌ی 8 - 11 صفر 1418 هـ. ق، برابر با 14 - 17
ژوئن 1997م، در شهر الدار البیضاء مراکش برگزار گردید،

و پس از استماع مباحثات و گفتگوها پیرامون آن موضوع به ویژه
در مورد: استحاله و زدودن مواد اضافی در غذا و دارو.

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: هر مسلمانی باید به احکام شریعت اسلامی، به ویژه در زمینه‌ی غذا و دارو پایبند باشد و این در راستای رسیدن به پاکیزگی غذا، نوشیدنی و درمان وی است، و رحمت الله نسبت به بندگان و تسهیل راه پیروی از شریعت الله، رعایت حالت‌های ضرورت و نیازی است که مندرج در اصول مقرر شریعت می‌باشد، از جمله: ضرورت‌ها موجب مباح گرداندن ممنوعات می‌شود، نیازها چه عام باشند یا خاص در منزلت ضرورت قرار می‌گیرند، اصل در منافع مباح بودن آنهاست تا هنگامی که دلیل معتبری بر حرمت آنها به وجود آید و همچنین اصل در چیزها طهارت بودن آنهاست تا هنگامی که دلیل معتبری بر نجاست بودن آنها به وجود آید. و حرام بودن خوردن و نوشیدن چیزی به معنای حکم معتبر شرعی بر نجاست آنها نیست.

دوم: مواد حرام یا نجس خود به خود یا با افزودن آنها به غذا و دارو به یکی از دو طریق تبدیل به مواد مباح می‌شود:

(الف) استحاله: استحاله در اصطلاح فقهی: (تغییر و دگرگونی

در حقیقت یک ماده‌ی نجس یا ماده‌ای که خوردن آن حرام است و تبدیل خود این ماده به ماده‌ی دیگری که در اسم و ویژگی‌ها و صفات با اصل این ماده متفاوت باشد) و در اصطلاح علمی رایج به هر ماده‌ای تعبیر می‌شود که واکنش شیمیایی کامل، مانند: تبدیل روغن‌ها و چربی‌ها با منابع مختلف آن به صابون و تجزیه‌ی ماده‌ای

به اجزای مختلف آن مانند: تجزیه‌ی روغن‌ها و چربی‌ها به اسیدهای چرب و گلیسرین است، همانگونه که یک واکنش شیمیایی به قصد رسیدن به آن با ابزارهای علمی و فنی انجام می‌شود - به صورت غیرمقصود -، نیز انجام می‌شود چنانچه که فقیهان ذکر کرده اند مثلاً: مانند سرکه، دباغی و سوزاندن، اما اگر واکنش شیمیایی جزئی باشد، استحاله محسوب نمی‌شود و اگر ماده‌ی اصلی نجس باشد، بر حالت خود باقی می‌ماند و استفاده از آن جایز نیست.

و بر این اساس:

(1) ترکیبات اضافی دارای منشاء حیوانی حرام یا نجس که در آنها استحاله، با توجه به اصطلاح مورد اشاره حاصل شود، پاک و طاهر محسوب می‌شود و مصرف آنها در غذا و دارو جایز است.

(2) ترکیبات شیمیایی که از منشاء نجس یا حرامی استخراج می‌شوند، مانند خون ریخته شده در هنگام ذبح حیوان یا آب فاضلاب که با توجه به اصطلاح سابق استحاله در آن تحقق پذیرفته است، کاربرد آن در غذا و دارو جایز نمی‌باشد. مانند: غذاهایی که خون ریخته شده به آنها اضافه می‌شود، مانند سوسیس حاوی خون، فرنی خونی (پودینگ سیاه)، همبرگر خونی، غذای کودک حاوی خون، خمیرهای خونی، سوپ‌های خونی و مانند آنها، غذای نجس و خوردن آن حرام محسوب

می‌شود، زیرا حاوی خون ریخته شده‌ای است که در آن استحاله حاصل نشده است.

اما پلاسمای خون - که جایگزین ارزانی برای سفیده‌ی تخم مرغ محسوب می‌شود - و ممکن است در غذاهای خمیری، سوپ، سوسیس، همبرگر و انواع غذاهای خمیری دیگر مانند کیک، بیسکویت، پودینگ، نان، محصولات لبنی و داروها و غذاهای کودکان که گاهی از آنها استفاده می‌شود که گاهی به آرد اضافه می‌شود، حلال است؛ زیرا از لحاظ اسم و خصوصیات و صفات با خون فرق دارد، بنابراین حکم خون را ندارد.

(ب) زدودن مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در نظر گرفت که آن را برای پژوهش‌های بیشتری به تعویق بیندازد.
و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1) ضرورت استفاده از پوست و استخوان دام‌های قربانی‌شده، برای استخراج ژلاتین مورد استفاده در غذا و دارو به منظور حفظ ثروت ملی و جلوگیری از شبهه‌ی به کاربردن مواد از منابع غیرقابل قبول شرعی.
- 2) دعوت از مسئولان کشورهای اسلامی برای رعایت شرایط و مشخصات مورد قبول شرعی، از لحاظ مواد اولیه و روش تهیه‌ی آنها در صنایع دارویی و غذایی.
- 3) الزام مقامات کشورهای اسلامی بر شرکت‌های تولیدکننده

و واردکننده مواد غذایی کنسرو شده، به طور واضح ترکیب کامل مواد تشکیل‌دهنده‌ی هر بسته را به زبان ملی بیان کنند.

4) درخواست از سازمان اسلامی علوم پزشکی کویت برای پیگیری موارد جدید در حوزه‌ی غذا و دارو و برگزاری سمیناری - با همکاری مجمع - برای بررسی این مسائل نوین و روشن‌شدن حکم شرعی درمورد آنها.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 199 (21/5)

درمورد تجسم شخصیت انبیاء و صحابه در آثار هنری

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به
مجمع درمورد: تجسم شخصیت انبیاء و صحابه در آثار هنری، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی، در نظرگرفت برای پژوهش و بررسی
بیشتری این موضوع را به دوره‌ی آینده موکول کند.
الله متعال توفیق‌دهنده است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6)

درمورد احکام و ضوابط شرعی در مبانی بیمه‌ی تعاونی
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار علمی برای احکام و ضوابط
شرعی در مورد: مبانی بیمه‌ی تعاونی، که توسط این مجمع در مورخه‌ی
20 تا 21 جمادی الثانی 1434 هـ. ق، برابر با 30 آوریل تا 1 مه
2013م، در شهر جدّه برگزار شد، که برگزاری آن بنابر اجرای
مصوبه‌ی شماره: 187 (20/2)، صادره از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
در دوره‌ی بیستم که در شهر اوران (جمهوری دموکراتیک خلق
الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با
13-18 سپتامبر 2012م، برگزار شد، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

بیمه‌ی تعاونی قراردادی نوین است که اساس آن اصل همکاری منضبط با ضوابط شرعی برگرفته از قرآن کریم و سنت نبوی است.

بیمه‌ی از لحاظ تأسیس به دو قسمت تقسیم می‌شود:

اول: تامین تجاری که هدف از آن دستیابی به سود در قالب بیمه، از طریق جبران ریسک پذیری است، اما درمورد مدیریت آن از سوی یک شرکت، پس شرکتی می‌باشد که هدفش سود است.

دوم: تامین غیر تجاری که هدف آن سود نیست؛ بلکه هدف از آن تحقیق مصلحت شرکت‌کنندگان در آن از طریق مشارکت در تحمل و جبران خسارت است.

نوع دوم بیمه را با عبارات مختلفی از جمله: بیمه‌ی تعاونی، بیمه‌ی تکافلی، بیمه‌ی متقابل و بیمه‌ی اسلامی می‌نامند.

بین بیمه‌ی تعاونی و بیمه‌ی تجاری تفاوت‌های اساسی وجود دارد که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

(1) بیمه‌ی تعاونی اسلامی عبارت است از، همکاری یک یا چند گروه از اعضای جامعه از طریق مشارکت در تحمل خطرهای، بدون در نظر گرفتن سود می‌باشد، لذا قرارداد معاوضه محسوب نمی‌شود و غرر در آن قابل چشم‌پوشی است. اما بیمه‌ی تجاری، یک قرارداد معاوضه است که با انتقال خطرهای از فرد بیمه‌گذار به شرکت بیمه، سود حاصل از معاوضه را مدنظر قرار می‌دهد، و در آن احکام معاوضات مالی اجرا می‌شود که غرر در آنها تأثیرگذار است.

(2) اطراف قرارداد در بیمه‌ی تعاونی عبارتند از: کل مشترکین در صندوق بیمه‌ی تعاونی و دستگاه اداری، اما در بیمه‌ی تجاری اطراف قرارداد، شرکت و بیمه‌شدگان هستند.

(3) صندوق: و دارایی‌های آن از مجموع مشارکت بیمه‌گذاران، سود سرمایه‌گذاری‌های آن و اندوخته‌های معتبر تشکیل شده است. اما در مورد بیمه‌ی تجاری، چنین صندوقی وجود ندارد.

(4) شرکت مدیریتی: عبارت است از شرکتی که بیمه را از لحاظ پوشش مدیریتی، امور بیمه و سرمایه‌گذاری در اموال صندوق مدیریت می‌کند. اما در مورد بیمه‌ی تجاری، شرکت بیمه، همان بیمه‌دهنده است، و مالکیت اقساط را در اختیار دارد و سود و مازاد آن را در مالکیتش می‌باشد.

(5) بیمه‌گذار و بیمه‌کننده در بیمه‌ی تعاونی در واقع یکی هستند، اما با دو اعتبار متفاوت و در بیمه‌ی تجاری کاملاً متفاوت هستند، زیرا اشتراک‌گذار همان بیمه‌شونده و بیمه‌دهنده همان شرکت بیمه است.

(6) مدیریت در بیمه‌ی تعاونی، اعم از کمیته‌ی منتخب از بین مشترکان و یا شرکت تخصصی و یا مؤسسه‌ی عمومی که به نمایندگی از طرف صندوق مشترکان (بیمه‌گذاران) نماینده‌ی بستن قرارداد است و حق دریافت حق الزحمه را دارد، در حالی در بیمه‌ی تجاری طرف اصلی می‌باشد و به نام خود قرارداد را بسته می‌کند.

(7) مدیریت در بیمه‌ی تعاونی مالکیت اقساط بیمه (حق اشتراک) را

بر عهده ندارد؛ زیرا اقساط بیمه، در مالکیت صندوق مشترکین (بیمه‌گذاران) است، اما در مورد شرکت بیمه‌ی تجاری، در ازای تعهد شرکت به مبلغ جبران خسارت، مالکیت اقساط بیمه را بر عهده دارد.

(8) باقیمانده‌ی اقساط و سود آنها - پس از کسر هزینه‌ها و جبران خسارت - به حساب صندوق تعلق می‌گیرد و آن مازادی است که مقررات صندوق، چگونگی تصرف در آن را تصمیم می‌گیرد و این در بیمه‌ی تجاری قابل تصور نیست؛ زیرا اقساط با قرارداد و قبض آنها به مالکیت شرکت در می‌آید، پس آن در بیمه‌ی تجاری درآمد و سود محسوب می‌شود.

(9) بازدهی سرمایه‌گذاری دارایی‌های اقساط بیمه، پس از کسر هزینه‌ی مدیریت شرکت، متعلق به صندوق بیمه‌گذاران در بیمه‌ی تعاونی است و در شرکت بیمه‌ی تجاری متعلق به شرکت بیمه است.

(10) دارایی‌های صندوق پس از انحلال صندوق بیمه‌ی تعاونی برای امور خیریه واگذار می‌شود یا در آن زمان به بیمه‌گذاران تحویل داده می‌شود (همانگونه که در ماده‌ی سیزده مفصلاً بیان شده است)، در حالی که در بیمه‌ی تجاری متعلق به سهامداران است.

(11) در بیمه‌ی تعاونی شرکت به احکام شرعی و فتواهای کمیته‌های شرعی خود متعهد است، اما این در مورد بیمه‌ی تجاری بر خلاف آن است.

(12) بیمه‌ی تعاونی با بیمه‌ی تجاری در اعتبار اصول اساسی بیمه

مشترک هستند که عبارتند از:

(الف) اصل مصلحت بیمه‌گذاری: حق قانونی در بیمه است که ناشی از رابطه‌ی مالی حقوقی معتبر بین بیمه‌گذار و موضوع بیمه است.

(ب) اصل قصد نیک: افشای دقیق و کامل تمام حقایق مادی مرتبط با خطر بیمه‌گذار، خواه درخواست کرده باشد یا نه، وظیفه‌ی مثبت و داوطلبانه است.

(ج) اصل سبب نزدیک مستقیم: آن سبب مؤثر و کافی برای ایجاد زنجیره‌ای از حوادث است که سبب در نتیجه‌ی حاصل از آن و بدون دخالت عامل دیگری ناشی از منبع مستقل جدید می‌باشد که حلقه‌ی وصل آن زنجیره را می‌شکند.

(د) اصل جبران.

(هـ) اصل مشارکت.

(و) اصل راه‌حل‌ها و حقوق.

بیمه‌ی تعاونی با اصول ویژه خود زیر منحصر می‌باشد:

(الف) التزام به احکام شرعی در کلیه‌ی معاملات و قراردادهای.

(ب) بیمه نکردن موارد حرام.

(د) وارد نشدن به داد و ستد هیچ کدام از معامله‌های ربوی.

در ادامه به معرفی برجسته‌ترین مبانی و اصول بیمه‌ی تعاونی

اسلامی می‌پردازیم:

ماده‌ی اول: تعریف:

بیمه‌ی تعاونی: عبارت است از مشارکت گروهی از افراد در معرض خطر یا خطرات معین، مشروط بر اینکه هر یک از آنان مبلغ معینی را به عنوان همکاری و همیاری به صندوق غیرانتفاعی بپردازند، و این طبق قراردادهای منعقد و مقررات نظارتی برای جبران خساراتی است که در صورت احراز خطر خاص ممکن است متوجه هر یک از آنان شود.

ماده‌ی دوم: انواع اداره‌ی صندوق بیمه‌ی تعاونی:

بیمه‌ی تعاونی توسط یک نهاد مستقل و دارای مجوز اداره می‌شود که بر اساس موازین شریعت اسلامی فعالیت می‌کند و این شرکت می‌تواند انواع مختلفی داشته باشد که بارزترین آنها عبارتند از:

(الف) هیئتی انتخاب شده از سوی بیمه‌گذاران.

(ب) شرکت متخصص در اداره‌ی بیمه.

(ج) نهادهای عمومی که توسط دولت یا گروهی از دولت‌ها تأسیس شده و وابسته به آنها باشد.

ماده‌ی سوم: رابطه بین صندوق و اداره:

ارتباط صندوق بیمه با دستگاه مدیریت آن، به شرح زیر می‌باشد:

(الف) در مورد مدیریت امور بیمه؛ پس رابطه بین آنها، طبق

قرارداد نمایندگی با دستمزد یا بدون دستمزد می‌باشد.

(ب) در حالت سرمایه‌گذاری؛ رابطه طبق دو عقد وکالت یا مضاربه

می‌باشد، بنابراین در حالت وکالت یا با دستمزد یا بدون دستمزد می‌باشد،

و در حالت مضاربه، طرف مدیریت براساس اتفاق، مستحق درصدی از سود می‌باشد، اما زیان پس متوجه صاحب مال می‌باشد، مگر اینکه تجاوز یا کوتاهی یا مخالفت در شرایط یا مقررات وجود داشته باشد.

ماده‌ی چهارم: دستمزد بر عهده‌ی اداره است:

دستمزد در دو حالت زیر بر عهده‌ی اداره می‌باشد:

(الف) در حالتی که امور بیمه تعاونی براساس احکام قرارداد وکالت اداره شود، در این صورت جایز است که دستمزد که جهت مدیریت می‌گیرد به صورت مبلغی ثابت یا درصد مشخصی از اشتراک‌ها باشد.

(ب) در حالتی مدیریت سرمایه‌گذاری دارایی‌های صندوق مشترکین طبق قرارداد مضاربه، جهت مدیریت (مضارب‌کننده) درصدی از سود را بر عهده می‌گیرد، اگر سرمایه‌گذاری مطابق با احکام قرارداد وکالت باشد، پس دستمزد یا جبران می‌تواند به صورت یکجا یا درصدی از وجوه سرمایه‌گذاری باشد.

ماده‌ی پنجم: مالکیت اشتراک و بازدهی سرمایه‌گذاری:

اشتراک‌ها و بازدهی خالص سرمایه‌گذاری آنها شامل حقوق صندوق بیمه تعاونی است. حقوق بیمه‌گذاران در آن با توجه به نظام بیمه، شرایط صلاحیت پرداخت خسارات یا مازاد بیمه تعیین می‌شود.

ماده‌ی ششم: مرجع برآورد دستمزد جهت مدیریت امور بیمه:

برآورد خسارت یا دستمزد برای شخص مدیریت کننده‌ی فرآیند بیمه مطابق با معیارهای منصفانه‌ای می‌باشد که توسط یک نهاد مستقل از

بخش بیمه تعیین می‌شود، مانند: سازمان نظارت بر بیمه. یا از طریق مذاکره بین نمایندگان صندوق یا هر ارگانی که برای در نظر گرفتن منافع خود و بین جهت مدیریت انتخاب می‌کنند.

ماده‌ی هفتم: مسئولیت صندوق:

صندوق تعاونی متحمل هر گونه زیان مالی اعم از سرمایه‌گذاری یا فعالیت‌های بیمه‌ای خواهد بود، مگر اینکه این خسارات ناشی از تخلف، سهل‌انگاری یا مخالفت با شروط یا مقررات از سوی جهت مدیریت صورت گرفته شود پس بنابراین آن جهت مدیریت متحمل می‌شود.

ماده‌ی هشتم: مازاد بیمه‌ی صندوق:

مازاد بیمه عبارت است از باقیمانده‌ی مالی از مجموع اشتراکات وصول شده، بازدهی سرمایه‌گذاری‌های آنها و سایر درآمدها پس از پرداخت خسارت‌ها، کسر باقیمانده‌ی ذخایر و اندوخته‌های لازم و کلیه‌ی هزینه‌ها و تعهدات بدهی صندوق.

کل مازاد بیمه را صندوق می‌تواند نگه دارد یا تمام یا قسمتی از آن به نحوی که عادلانه و مطابق با مقررات صندوق بین بیمه‌گذاران توزیع شود.

ماده‌ی نهم: ورشکستگی صندوق بیمه‌ی تعاونی و حالت‌های آن:

در صورت عدم توان پرداخت تعهدات توسط صندوق بیمه‌ی تعاونی، شرکت مدیریت می‌تواند، بدون تعهد به یک یا چند مورد از موارد زیر متوسل شود:

الف. گرفتن بدهی از طرف سوم.

ب. دادن قرض الحسنه از طرف جهت مدیریت برای صندوق.

ج. افزایش مبلغ شرکت‌کردن در صورت که شرکت‌کنندگان راضی شوند.

د. توافق با ذینفعان خسارت، برای کاهش مبالغ خسارت‌ها یا پرداخت اقساطی آن.

همچنین می‌تواند پس از تأیید هیئت نظارت شرعی به گزینه‌های دیگری که مقتضی بداند، متوسل شد.

ماده‌ی دهم: بیمه‌ی اتکایی:

(1) شرکت بیمه‌ی تعاونی می‌تواند قراردادهای بیمه‌ی اتکایی منعقد کند و متعهد شود که بیمه‌ی اتکایی تعاونی صادرشده از آن یا دریافت‌شده به آن مطابق با احکام شرعی و با اصول اولیه‌ی بیمه‌ی تعاونی و طبق آنچه که کمیته‌ای شرعی تصمیم می‌گیرد باشد.

(2) شرکت‌های بیمه موظفند نسبت به بیمه‌ی اتکایی همراه شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی اسلامی باشد و در صورت عدم امکان و به دلایل موجه می‌توانند بر حسب نیاز و با ضوابط تعیین شده از سوی هیئت نظارت شرعی نسبت به بیمه‌ی اتکایی با شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی متعارف اقدام کنند. و هر ضوابط دیگری که مناسب بداند، از جمله:

(الف) به حداقل رساندن درصد اختصاص یافته به شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی متعارف.

(ب) سازمان مدیریت بیمه‌ی تعاونی سرمایه‌گذاری حق بیمه‌ی اتکایی پرداخت شده را جز با رعایت احکام شرعی سرمایه‌گذاری نکند، و همچنین حق مطالبه‌ی سهمی از بازدهی سرمایه‌گذاری آن شرکت‌ها را در صورت مخالفت آنها با شریعت اسلامی، ندارد و همچنین مسئولیتی در قبال ضرر و زیان ناشی از سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها را ندارد.

(ج) شرکت بیمه‌ی تعاونی نسبت به مبالغ خود که نزد شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی متعارف نگهداری می‌شود، سود ربوی پرداخت نکند و نسبت به مبالغ که نزد خود نگهداری می‌کند، سود ربوی نگیرد، مشروط بر اینکه نگهداری آنها نزد شرکت‌های بیمه‌ی تعاونی باشد، نه شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی.

(د) اینکه قرارداد با شرکت‌های بیمه‌ی اتکایی متعارف، باید در کوتاه‌ترین زمان ممکن باشد.

ماده‌ی یازدهم: پایبندی به احکام شریعت اسلامی:

اداره‌ی بیمه در کلیه‌ی امور بیمه‌ای، فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها پایبند به رعایت احکام شریعت اسلامی باشد.

ماده‌ی دوازدهم: نظارت شرعی:

اداره‌ی بیمه‌ی تعاونی باید یک هیئت نظارت شرعی و دستگاه حسابرسی شرعی تعیین کند بر اساس مصوبه‌ی شماره: 177 (19/3) مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در خصوص (نقش نظارت شرعی در کنترل کار بانک‌های اسلامی، اهمیت و شرایط و نحوه کار آن) و این

هیئت در انتصاب و اعمال نظارتی خود زیر تصویب نظارت شرعی مرکزی در صورت وجود آن، قرار می‌گیرد.

ماده‌ی سیزدهم: انحلال صندوق:

در حالت انحلال صندوق بیمه‌ی تعاونی، دارایی‌های آن پس از ایفای تعهدات فنی و قانونی، طبق مقررات صندوق و با نظارت اداره‌ی عمومی کمیته‌ی شرعی، بر اساس مبانی عادلانه در اختیار نهادهای خیریه یا مشارکت کنندگان قرار می‌گیرد، و هیچ چیزی از آن را جایز نیست که به صندوق مسترد کرد.

ماده‌ی چهاردهم: حل و فصل اختلافات:

اختلافات پیش آمده بین شرکت بیمه‌ی تعاونی و بیمه‌ی گذاران طبق قوانین و مقررات جاری حل و فصل می‌شود و در صورت بروز اختلاف به سازش و سپس به تحکیم حل و فصل می‌شود، و اگر امکان‌پذیر نبود، اختلاف به مراجع ذیصلاح قضایی ارجاع داده می‌شود.

ماده‌ی پانزدهم: روابط بین مشترکین در صندوق بیمه‌ی تعاونی:

ارتباط بین بیمه‌گذاران در صندوق بیمه، عبارت است از رابطه‌ی همکاری گروهی از افراد در بین خود با پرداخت مبالغ معینی، برای جبران خسارت یا منفعتی که ممکن است به یکی از آنان برسد و آن همکاری مبتنی بر گذشت، همدردی و حلال نمودن حقوق یکدیگر است، نه بر اساس معامله و منفعت متقابل و قصد منفعت‌گرایی، و بر این اساس، غرر زیاد قابل گذشت است و ربا در آن جریان ندارد. و برای

این مسئله شواهدی در شریعت وجود دارد، از جمله:

اول: دستور به همکاری برای نیکی و پرهیزگاری، در این مورد الله متعال می‌فرماید: {وَتَعَاوُنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى} [المائدة:2]. یعنی: {و در راه نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید}.

دوم: حدیث (قبیله‌ی) اشعریان: از ابوموسی‌ الاشعری -رضی الله عنه- روایت شده که رسول الله ﷺ فرموده اند: «إِنَّ الْأَشْعَرِيَّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِي الْغَزْوِ، أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عَنْدهُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ افْتَسَمَوْهُ بَيْنَهُمْ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ، فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ» ترجمه: "اشعریین هنگامی که ذخیره‌ی غذایی آنان در غزوات کم شود یا ذخیره‌ی غذایی خانواده‌هایشان در مدینه کم شود، هرآنچه را که از غذا همراه خود دارند در پارچه‌ای جمع می‌کنند، سپس آن را با استفاده در یک ظرف بین خویش به طور مساوی تقسیم می‌کنند، آنان از من هستند، و من هم از آنان هستم". (روایت بخاری و مسلم).

نووی -رحمه الله- در شرح این حدیث فرموده‌اند: و در این حدیث فضیلت اشعریان، فضیلت ایشار و دلجویی، فضیلت آمیختن ذخیره‌ی غذایی در سفر و فضیلت جمع‌آوری آن در چیزی هنگام اندک بودنش در شهرها سپس تقسیم شود، و مقصود از آن، تقسیم معروفی نیست که در کتب فقهی با شروط و منع کردن آن در مواد ربوی و به شرط همدردی و غیر آن باشد، بلکه مقصود در اینجا حلال کردن یکدیگر و همدردی آنان با آنچه که موجود است". (شرح امام نووی بر صحیح مسلم:

(62/16).

سوم: النَّهْدُ أَوْ الْمَنَاهِدَةُ: امام بخاری -رحمه الله- این عنوان را برای حدیث انتخاب کرده است، و فرموده‌اند: "کتاب شرکت، باب: شرکت در غذا و جمع‌آوری غذا یک گروه و کالا و چگونه آنچه که پیمان‌ه و وزن می‌شود تقسیم شود آیا با تخمین و گمان یا یکسان با قبضه قبضه گرفتن، بنابر آنچه که مسلمانان در جمع کردن غذا در سفر اشکالی ندیده‌اند که بعضی از آنان مقدار از هر نوعی از غذا بخورد و بعضی دیگر مقداری از نوع دیگر این غذاها بخورد، و همچنین در در تقسیم‌کردن طلا و نقره و دوتا دوتا خرما را خوردن". مقصود از آن: مشارکت گروهی از مسافران در تمام مخارج سفر، سپس تقسیم آن بین همگی آنان است. ابن حجر عسقلانی که این خلاصه‌اش است، می‌گوید: النهد، با کسره‌ی حرف نون، و فتحه‌ی آن به معنای بیرون‌کردن همسفران مخارج خود را به اندازه‌ی تعدادشان، گویند: با همدیگر ذخیره‌ی غذایی خویش را جمع کردند. و غالباً در کالاها و غذا جریان می‌شود و ربا در آن وارد می‌شود اما از آن در جمع‌کردن غذایی مسافران با همدیگر چشم‌پوشی شده است، زیرا شواهدی بر جایز بودن آن ثابت شده است. (فتح الباری: 128/5).

ماده‌ی شانزدهم: استقلال بودن صندوق:

صندوق بیمه‌ی تعاونی با اعطای شخصیت حقوقی که قانون آن را تعیین می‌کند یا با تفکیک کامل حساب صندوق از حساب‌های جهت مدیریت، متشکل از سهم مشارکت‌کنندگان یا دیگران مستقل بوده و وقف

نقدی خیریه نیز می‌تواند بر اساس وقف وجوه نقد تشکیل شود.

ماده‌ی هفدهم: انصراف از صندوق:

بیمه‌نامه‌ی تعاونی موارد انصراف را طبق نظام، شرایط و ضوابط مصوب هیئت شرعی به نحوی تنظیم نماید که موجب ضرر و زیان دیگران نشود.

ماده‌ی هجدهم: شرکت در بیمه:

(1) با توجه به ثابت یا متغیر بودن ریسک، اصل تناسب اشتراک با خود ریسک، نوع، مدت و میزان آن، می‌توان اشتراک را بر اساس اصول اکچوئری (یا اصل مدیریت ریسک) و بر اساس مبانی فنی آمار بیمه تعیین کرد.

(2) احتمال وقوع خطر در آنچه که بیمه می‌شود، مشروط است، و فقط به اراده‌ی انحصاری شرکت‌کننده مرتبط نباشد و نیز مربوط به حرام نباشد.

ماده‌ی نوزدهم: جایگزین‌ها:

مدیریت صندوق جایگزین شرکت‌کننده در آن می‌باشد که خسارت وارده به وی را جبران کرده در تمام کشمکش‌ها و حق‌ها در تقاضا کردن از آسیب‌رسان و آنچه وصول می‌شود به صندوق مسترد می‌گردد.

ماده‌ی بیستم: تحمل:

جایز است در بیمه‌نامه قید شود که بیمه‌گذار مبلغی معینی یا درصدی از خسارت وارده بر او از سوی دیگر یا از سوی خودش را

متحمل شود.

ماده‌ی بیست و یکم: مالکیت اقساط:

اشتراک‌ها جایز است متعلق به صندوق باشند، و در این حالت به محض پرداخت اشتراک، مالکیت بیمه‌گذاران پایان می‌یابد. و بر این اساس هر یک از بیمه‌گذاران از حق مالکیت خود در اشتراک استعفا داده می‌باشند، و در قانون بیمه بر یکی از دو گزینه قید شود.

سوم: توصیه‌ها:

(1) احکام و مبانی و شروط این مصوبه به اطلاع مراجع ذیربط در جهان اسلام به‌ویژه مراجع صدور لایحه‌ها و مقررات، شرکت‌های بیمه‌ی تعاونی و علاقمندان به این امر رسانده شود.

(2) فعال‌سازی مصوبه‌ی شماره 177(19/3) در مورد فراخوان کشورهای اسلامی مبنی بر تشکیل‌کردن هیئت‌های نظارت عالی مرکزی شرعی برای نظارت بر هیئت‌های شرعی در نهادهای مالی اسلامی و بیمه‌ی تعاونی.

(3) تشکیل شورای بین‌المللی شرعی زیر نظر مجمع بین‌المللی فقه اسلامی که با مشارکت نهادهای زیربنایی صنعت مالی اسلامی باشد، از جمله برجسته‌ترین آنها:

- سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی در پادشاهی بحرین.

- بانک توسعه اسلامی در جده.

- شورای خدمات مالی اسلامی مالزی.
- شورای عمومی بانک‌ها و نهادهای مالی اسلامی در پادشاهی بحرین.

یکی از وظایف اصلی شورا، صدور معیارهای شرعی است که بیمه‌ی تعاونی و کار بانکداری اسلامی را تنظیم می‌کند و تصویب آن معیارها توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و معتبر دانستن آن توسط مراجع سرپرستی و نظارتی به طوری که مانند قوانین حاکم بر کار نهادهای مالی اسلامی باشد.

بین بانک توسعه اسلامی و دبیرخانه مجمع هماهنگی شود برای، برای آماده‌کردن نمونه‌ی تفصیلی عملکرد این شورا.

(4) اینکه دبیرخانه مجمع مطالعات بیشتری در خصوص برخی از مسائل بیمه‌ی تعاونی تهیه نماید، از جمله:

- ارائه‌ی تجارب بین‌المللی بیمه‌ی تعاونی و آگاهی از میزان پایداری آنها به اصول مورد اعتماد در این مصوبه.

- بررسی قراردادان هزینه‌ی که به جهت مدیریت داده می‌شود بخشی یا در صدی از مازاد بیمه برای مدیریت آن بر فرایندهای بیمه، و آن در ازای انجام تمام کارها بدون کسر هزینه‌ای یا مخارج آنها از مبلغ مشارکت باشد.

- بررسی ترکیب درصدی از مبلغ اشتراک و درصدی از مازاد برای دستمزد کسب شده توسط مدیریت بیمه در قبال مدیریت عملیات

بیمه جهت انگیزه‌ی بهبود عملکرد آن انجام می‌شود.
● بررسی اساس وقفی بیمه‌ی اسلامی از تمام جنبه‌های آن.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

~ ~ ~
~ ~ ~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 201 (21/7)

درمورد ذبح کردن پس از واردآوردن شک برقی در پرتو
نوآوری‌ها

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15- 19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: ذبح کردن
پس از واردآوردن شک برقی در پرتو نوآوری‌ها، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی شماره: 95 (10/3) مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی در مورد قربانی‌ها آمده است.

دوم: با توجه به نوآوری‌های به وجود آمده، شورای مجمع،
دبیرخانه‌ی عمومی مجمع را موظف به تشکیل کمیته‌ای متشکل از

تعدادی از اعضای مجمع و تعدادی از کارشناسان خود می‌نمایند تا برای بازدید میدانی از کشورهای که گوشت از آن وارد می‌شود، اقدام نمایند، و موارد زیر از جمله وظایف این کمیته باشد:

(1) تعیین معیارهای اجرایی برای اطمینان از رویکرد ضوابط شرعی در ذبح کردن.

(2) حصول اطمینان از ذبحی که در کشتارگاه‌های تولید گوشت بر اساس احکام شرعی مطابق با مصوبه‌ی مذکور انجام می‌شود.

(3) درخواست از مؤسسه‌ی استانداردها و اندازه‌شناسی کشورهای اسلامی (CIMEC) برای اطمینان از اعتبار گواهینامه‌های صادره از سوی مراجع ذیربط در این خصوص.

الله متعال توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 202 (21/8)

درمورد گفت‌وگو بین پیروانان مذاهب اسلامی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با 18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: گفت‌وگو بین پیروانان مذاهب اسلامی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

(1) تأکید بر مصوبه‌های سابق مجمع، به ویژه مصوبه‌ی شماره: 98 (11/1) درمورد (وحدت اسلامی)، و مصوبه‌ی شماره: 152 (17/1) درمورد (اسلام و امت یکپارچه، مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی).

(2) گفت‌وگو میان پیروانان مذاهب اسلامی عبارت است از: تبادل نظر پیرامون موضوعی خاص بین پیروانان مذاهب مختلف اسلامی، به

- دور از تعصب برای رسیدن به مفاهیم مشترک یا همگرا یا همزیست.
- (3) گفت‌وگو یک ضرورت اجتماعی برای تداوم و مستقیم زندگی است و در میان پیروانان یک دین در دنیایی که تشکله‌ها و ائتلاف‌ها فراوان وجود دارد، ضرورتی مبرم است.
- (4) گفت‌وگو آدابی دارد که باید خود را به آن آراسته کرد که مهم‌ترین آنها عبارتند از: اخلاص، احترام‌نهادن به مخالف، ترک تعصب، دوری از قصد شهرت و تسلط، انتخاب بهترین روش‌های قانع‌ساختن و گفتگوی مهربانانه.
- (5) گفت‌وگو دارای اصولی است که مسیر آن را منظم می‌سازد و موفقیت آن را تضمین می‌کند و مهم‌ترین آنها عبارتند از:
- (الف) توافق بر سر مرجعیت واضحی که همان اصول استدلال مورد توافق علمای امت است و تأکید بر پایبندی به آن.
- (ب) تعیین محل توافق و محل اختلاف و قراردادن محل توافق مبنایی برای بحث در مورد محل اختلاف، به منظور تضمین بقای همزیستی و احترام هر یک از اطراف به نظر دیگری تا زمانی که نظر دیگری با صریح قرآن و سنت و آنچه علمای امت بر آن اتفاق نظر دارند، منافات نداشته باشد.
- (ج) موضوع گفت‌وگو، در مورد مسائل فقهی ظنی است، اما مسائل قطعی محل گفت‌وگو نیستند، مگر در جهت توصیه به آنها و چگونگی اجرای آنها باشد.

(6) تصویب طرح تهیه‌ی شده توسط دبیرخانه مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در اجرای آنچه در برنامه‌ی ده ساله‌ای در این زمینه آمده است که با مصوبه‌ی سومین اجلاس استثنائی سران در مکه‌ی مکرمه با دعوت خادم حرمین شریفین در مورخه‌ی 5 - 6 ذوالقعدة 1426 هـ. ق، برابر با 7 - 8 دیسمبر 2005م برگزار شد که این طرح به سازمان همکاری اسلامی تقدیم شده بود توسط برجسته‌ترین علمای مذاهب تصویب شد که در مورخه‌ی 28 جولای 2008م، فراخوانند با فراخوانی دبیرکل سازمان و نشر آن بر طرف‌های ذیربط مذکور در این برنامه.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- (1) تأکید بر واجب بودن احترام به مادران مؤمنان (همسران پیامبر)، صحابه و اهل بیت از سوی همه‌ی پیروانان مذاهب اسلامی و عدم توهین یا تحقیر آنان با هرگونه تهمت و نکوهشی.
- (2) حرام بودن تکفیر هر گروهی از مسلمانان که به الله و رسول الله ﷺ ارکان اسلام و ارکان ایمان، ایمان داشته باشند و منکر آنچه بدیهی بودن آن از طرف شارع، به اثبات رسیده است، نباشند.
- (3) حرمت خون طوائف مختلف مسلمانان و حرام بودن مطلق جنگ در بین آنها.
- (4) منع دعوت سازماندهی شده به سوی مذهب مخالف در میان پیروانان مذاهب دیگر، زیرا این موجب فتنه و جدایی صفوف و دامن

زدن به کینه‌توزی‌ها و دشمنی‌ها می‌شود.

(5) انتشار توصیه‌های سابق بین کشورهای عضو به منظور گنجاندن آنها در برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ها و اتخاذ آنها در موقعیت‌های مختلف سیاسی.

(6) مجمع با هدف تعمیق گفت‌وگو بین پیروان مذاهب اسلامی، رفع موانعی که مانع این امر می‌شود، تأکید بر اصول و ارزش‌های مشترک و گسترش فرهنگ مداراگرایی، میانه‌روی و اعتدال، انجمن‌ها و محافلی را برگزار کند.

الله توفیق‌دهنده است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 203 (21/9)

درمورد وراثت، مهندسی ژنتیک و ژنوم انسانی (ژنوم)
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار فقه پزشکی که توسط مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی با همکاری سازمان اسلامی علوم پزشکی کویت
در موضوع: وراثت، مهندسی ژنتیک و ژنوم انسانی (ژنوم))، در جده
(عربستان سعودی، مورخه‌ی 13-15 ربیع الآخر 1434 هـ. ق، برابر
با 23-25 فبرایر 2013م، برگزار شد، به طوری که برگزاری آن بنابر
مصوبه‌ی شماره: 193 (20/8) در دوره‌ی بیستم مجمع در شهر اوران
(جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر)، مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة
1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م بوده است، و پس از
استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: ژنوم انسانی (ژنوم):

قرائت ژنوم انسانی که عبارت است از: (نقشه‌برداری کامل از ژنتیکی انسانی) بخشی از شناخت انسان از خود است و دانستن روش الله در خلقتش که در این آیه شریفه و امثال آنها به آن اشاره شده است، الله متعال فرموده‌اند: {سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ} [فصلت: 53]. ترجمه: {به زودی نشانه‌های خود را در آفاق و در نفس خودشان به آنان نشان خواهیم داد}. و از آنجایی که مطالعه‌ی ژنوم راهی برای شناسایی برخی بیماری‌های ژنتیکی یا احتمال ابتلا به آنها است، ارزش افزوده‌ای برای علوم بهداشتی و پزشکی در تلاش برای پیشگیری یا درمان بیماری‌ها است که در زمره‌ی واجبات کفایی در جامعه قرار می‌گیرد، همراه با در نظر گرفتن احکام زیر:

(1) ژنوم انسانی یا بخشی از آن جایز است در حوزه‌های مفید استفاده شود، و این به دلیل دستیابی به مصلحت‌هایی است که شریعت برای رسیدن به آنها مانند پیشگیری و درمان بیماری‌ها تشویق می‌کند.

(2) ژنوم را نمی‌توان به صورت مخرب یا به هر طریقی که قوانین اسلامی را نقض می‌کند، استفاده کرد.

(3) انجام هیچ‌گونه تحقیقی و یا انجام هرگونه درمانی یا تشخیص مرتبط با (ژنوم) شخص مورد نظری جایز نیست، مگر پس از ارزیابی قبلی و دقیق از خطرات و مزایای احتمالی مرتبط با این فعالیت‌ها همراه

با رعایت احکام شرعی در این زمینه.

(4) اخذ اجازه‌ی معتبر شرعی از خود شخص یا قیم شرعی وی جهت تجزیه و تحلیل نقشه‌ی ژنتیکی وی با لزوم حصول اطمینان از مصلحت فرد مورد نظر ضرورت دارد.

(5) هر کس حق دارد تصمیم بگیرد که آیا مایل است یا نه برای دانستن کامل از نتایج یا پیامدهای هر آزمایش ژنتیکی مطلع شود یا خیر.

(6) کلیه تشخیص‌های ژنتیکی که برای اهداف تحقیقاتی یا برای هر هدف دیگری حفظ یا تهیه می‌شوند، باید کاملاً محرمانه باشند و فاش نشوند مگر در مواردی که در مصوبه‌ی شماره: 79 (8/10) مجمع، درمورد (اسرار در حرفه‌های پزشکی)، و مصوبه‌ی شماره: 142 (15/8) درمورد (ضمانت پزشک) ذکر شده است. و پزشک باید در راستای تلاش برای سلامتی بیمار رضایت وی را جلب کند تا در صورت ابتلا به بیماری سخت، سر بیمار را برای خانواده‌اش فاش کند.

(7) تأکید بر ضوابط شرعی - مربوط به ژنوم انسانی - مندرج در توصیه‌ی (همایش ژنتیک، مهندسی ژنتیک، ژنوم انسانی و ژن درمانی) که توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی با همکاری مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در سال 1419 هـ. ق، برگزار شد.

(8) اگر هدف تجاوز بر حقوق و آزادی‌های اولیه و لطمه زدن به حیثیت کسی باشد، جایز نیست هیچ فردی را به دلیل ویژگی‌های ژنتیکی او مورد تبعیض قرار داد.

(9) انجام تحقیقات بالینی مرتبط به ژنوم انسانی یا هر یک از کاربردهای آن، به ویژه در زمینه‌های علوم زیست‌شناسی، علوم ژنتیک و پزشکی که ناقض احکام شریعت اسلام باشد یا حقوق بشر شناخته شده توسط اسلام را رعایت نکند، جایز نیست.

ژن درمانی:

به معنای انتقال بخشی از DNA، یا انتقال یک ژن سالم یا جایگزینی یک ژن سالم در محل یک ژن بیمار به سلول بیمار است تا عملکرد انجام شده توسط این ژن به عملکرد مورد نیاز آن بازگردد.

ژن درمانی با توجه به سلول درمان‌کننده به دو نوع تقسیم می‌شود:

نوع اول: ژن درمانی برای سلول‌های جسمی: که همه‌ی سلول‌های بدن هستند و حکم آن بر حسب کاربرد مورد نظر متفاوت است، و چنانچه کاربرد آن درمانی باشد، بنابر بعضی شروط جایز است که مهمترین آنها عبارتند از:

(1) اینکه این نوع درمان آسیبی بیشتر از آسیب به وجود آمده، ایجاد نکند.

(2) اینکه گمان غالب بر این باشد، این درمان بهبودی یا تسکین درد را محقق می‌سازد.

(3) اینکه هیچ جایگزینی وجود نداشته باشد.

(4) اینکه شروط شرعی پیوند عضو در اهداکننده و اهداشونده در نظر گرفته شود که در مصوبه‌ی شماره 57 (6/8) به آن اشاره شده

است، و اینکه فرآیند انتقال ژن توسط متخصصان حرفه‌ای با تجربه، دارای مهارت و صداقت بالا انجام پذیرد.

اما در مورد استفاده از ژن درمانی برای به دست آوردن برخی از خصوصیات از جمله: شکل ظاهری، جایز نیست، زیرا متضمن تغییر خلقتی است که شرعاً تغییر آن حرام است و به دلیل بی‌هودگی و تجاوز بر حیثیت انسان را که در بر دارد، علاوه بر اینکه ضرورت یا نیازی که شرعی محسوب می‌شود، در آن وجود ندارد.

قسم دوم: ژن درمانی برای سلول‌های جنسی: درمان ژنتیکی سلول‌های جنسی (تناسلی) است و حکم آن جایز بودن اجرای آزمایش ژنتیکی سلول‌های جنسی برای تشخیص اینکه آیا آنها بیماری ژنتیکی دارند یا نه، می‌باشد.

در مورد ژن درمانی سلول‌های جنسی به شکل کنونی که احکام شرعی به ویژه عدم اختلاط نسب را لحاظ نمی‌کند، به علت وجود خطر و ضرر در آن، حکم منع بودن است.

دوم: مهندسی ژنتیکی:

(1) استفاده از مهندسی ژنتیک به قصد تغییر ساختار ژنتیکی برای به اصطلاح اصلاح نسل بشری نامیده می‌شود، جایز نیست و هرگونه تلاش برای دستکاری ژنتیکی در شخصیت انسانی یا دخالت در صلاحیت انسان برای مسئولیت خویش، شرعاً جایز نیست.

(2) در اصل استفاده از مهندسی ژنتیک در گیاهان و جانوران:

مباح بودن و جایز بودن آن است و این جایز بودن محدود به ضوابطی است که مهمترین آنها عبارتند از:

(الف) این که این استفاده نباید باعث آسیب فوری یا پیش‌رو شود.

(ب) اینکه این استفاده برای هدفی معتبر و مباح، بدون بی‌هودگی یا اسراف باشد.

(ج) اینکه توسط افراد با تجربه و مورد اعتماد انجام شود.

(3) استفاده از مهندسی ژنتیک برای اهداف مضر جایز نیست.

سوم: مشاوره‌ی وراثتی (مشاوره‌ی ژنتیکی):

مشاوره‌ی ژنتیکی (genetic counseling) با هدف ارائه‌ی دانش صحیح، انتظارات ممکن و نسبت‌های آماری دانش به متقاضیان می‌باشد و تصمیم‌گیری بین علاقمندان و بین پزشک معالج آنان، بدون هیچ‌گونه تلاشی برای تأثیرگذاری در جهت معینی می‌باشد که مهمترین آنها:

(الف) تهیه‌ی خدمات مشاوره‌ی ژنتیکی در سطح وسیعی برای خانواده‌ها یا کسانی که در آستانه‌ی ازدواج هستند و ارائه‌کردن متخصصین واجد شرایط به آنان، همراه با پخش‌کردن آگاهی آموزش عموم مردم به وسایل مختلف برای گسترش منافع و فوائد آنها.

(ب) مشاوره‌ی ژنتیکی همانطور که در بند ویژه‌ی بررسی ژنتیکی پیشگیرانه بیان شده انجام شود و نتایج آن نباید منجر به یک عملکرد اجباری شود.

(ج) نتایج مشاوره‌ی ژنتیکی باید کاملاً محرمانه باشد.

(د) گسترش زمینه‌ای دانش مشاوره‌ی ژنتیکی در نهادهای پزشکی و بهداشتی، مدارس، رسانه‌ها و عبادتگاه‌ها پس از بازپروری کافی برای کسانی که این کار را انجام می‌دهند.

(هـ) در خانواده‌هایی که از بروز بیماری ژنتیکی در برخی از اعضای خود شکایت دارند، برای اطلاع از میزان احتمال انتقال بیماری باید با پزشک مشورت کنند.

احکام ژن درمانی:

احکام ژنتیک درمانی به شرح زیر متفاوت است:

(الف) حکم عملکرد ژن نگهداری:

انجام این نوع عملکرد مشروط بر اینکه وسایل مورد استفاده مباح و ایمن باشد و به انسان آسیبی نرساند، جایز است و در صورتی که اپیدمی در کشور خاصی شیوع پیدا کند یا کشوری در معرض مواد رادیواکتیو یا سمی باشد، و بر روی ژن‌ها تأثیرگذار باشد، برای حاکم جایز است که به منظور دستیابی به مصلحت دفع‌کردن آسیب عمومی، همراه با رعایت محرمانه بودن نتایج این عملکرد، به منظور حفظ اسرار خصوصی افراد و حفظ آبرویی که شارع به آن دستور داده و به منظور دستیابی به مقاصد شریعت اسلامی و اصول کلی آن، این روش را اجباری نماید.

(ب) حکم آزمایش ژنتیکی قبل از ازدواج:

انجام آزمایش ژنتیکی قبل از ازدواج با شرط وجود وسیله‌ی مباح، ایمن و مطمئن به دلیل دستیابی به مقاصد شریعت اسلامی و حفظ

خانواده از بیماری‌های ژنتیکی جایز است و حاکم می‌تواند به دلیل وجود مصلحت معتبر عمومی آن را الزامی کند.

(ج) حکم آزمایش قبل از کاشت اسپرم:

جایز است که تشخیص قبل از کاشت اسپرم و پس از تلقیح آزمایشگاهی (IVF) انجام شود، مشروط بر اینکه اقدامات لازم برای اطمینان از عدم مخلوط شدن و نگهداری نمونه‌ها انجام پذیرد.

(د) حکم آزمایش در دوران بارداری:

این روش دارای وسیله‌های پزشکی متنوعی است و در مراحل مختلف بارداری در ابتدا، وسط و پایان قابل انجام است.

در صورت اثبات وجود بیماری ژنتیکی، سقط جنین برای زن باردار جایز است به دلیل آنچه که مصوبه‌ی شماره: 56 (6/7) مجمع درمورد سقط جنین مقرر شده است.

(هـ) حکم آزمایش پس از زایمان:

انجام آزمایش ژنتیکی در نوزادان تازه به دنیا آمده، برای مداخله زودهنگام در مواردی که ثابت شده که قابل درمان است، واجب است که انجام شود.

مجمع به موارد زیر توصیه نمود:

(1) آگاهی‌رسانی درمورد بیماری‌های ژنتیکی و تلاش برای کاهش شیوع آنها.

(2) تلاش برای گسترش آگاهی عمومی از طریق رسانه‌ها،

سمینارها و عبادتگاه‌های مختلف، برای تشویق آزمایش ژنتیکی قبل از ازدواج.

(3) درخواست از مقامات بهداشتی برای افزایش تعداد واحدهای ژنتیک انسانی؛ برای فراهم‌آوردن پزشک متخصص در ارائه‌ی مشاوره‌ی ژنتیکی و عمومی‌ساختن گسترده‌ی خدمات بهداشتی ارائه‌شده در زمینه‌ی ژنتیک تشخیصی و درمانی با هدف ارتقای سلامت باروری.

(4) سازمان اسلامی علوم پزشکی و دستگاه‌های ذیصلاح، موظفند که تحولات حوزه‌ی مهندسی ژنتیک را پیگیری کنند.

(5) درخواست از کشورهای اسلامی برای توجه به مهندسی ژنتیک در زمینه‌های مختلف و کاربردهای معتبر آن در شریعت با ایجاد مراکز تحقیقاتی در این زمینه که پایه‌های آنها با احکام شریعت اسلامی موافق باشد و هر چه بیشتر در میان آنها یکپارچه‌گی ایجاد شود و بازپروری چارچوب‌های انسانی برای کار در این زمینه و گنجاندن آنها در برنامه‌های آموزشی مختلف و ساده‌سازی حقیقت‌های آنها برای عموم مردم در رسانه‌های مختلف.

(6) اینکه کشورهای اسلامی متعهد شوند که چنین خدماتی را به شهروندان خود که به دلیل هزینه‌های بالا، از دریافت آنها ناتوان هستند، ارائه دهند.

(7) شرکت‌ها و کارخانه‌هایی که مواد غذایی با منشاء حیوانی یا گیاهی تولید می‌کنند باید آنچه را که برای فروش عرضه می‌کنند و با

صنعت ژنتیکی درست شده و کاملاً طبیعی تولید شده را به مردم نشان دهند تا مصرف‌کنندگان بتوانند آگاهانه از آنها استفاده کنند.

(8) درخواست از کشورهای اسلامی برای تصویب قوانین و مقررات لازم، برای مصون ماندن شهروندان خود از قرارگرفتن در معرض آزمایش‌های میدانی.

(9) فعال‌سازی نقش نهادهای حمایت‌کننده از مصرف‌کنندگان و افزایش آگاهی‌رسانی به آنان در کشورهای اسلامی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 204 (21/10)

درمورد جنگ بین مسلمانان به نام جهاد

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م،

پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع، درمورد: جنگ بین
مسلمانان به نام جهاد، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

به تعویق انداختن صدور مصوبه در این مورد، برای تحقیق و

بررسی بیشتر.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
در مورد آنچه که در کشورهای عربی و برخی از کشورهای
اسلامی در حال جریان است
ستایش سزاوار الله است و صلوات و سلام بر خاتم انبیاء و مرسلین
و خاندان و همه‌ی یارانشان باد، اما بعد:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15- 19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م، به عنوان مرجع فقهی امت اسلامی بودنش و
از احساس مسئولیت‌های خود بر اساس وظیفه خود در قبال امت در
برابر چالش‌ها و خطرات به ویژه آنچه که در کشورهای عربی و برخی
کشورهای اسلامی در حال جریان است،

و هنگامی که مجمع آنچه را که در عرصه‌ی عربی و اسلامی در
بسیاری از کشورهای اسلامی از جنگ، درگیری، فتنه و چالش‌هایی که
نزدیک است امت را پر آشوب سازد، و موجودیت، وحدت، امنیت،
اقتصاد و آبادی آن را تهدید می‌کند، پیگیری و نظارت می‌نماید، به
طوری که مردم را زیر بار ظلم، گرسنگی، ترس، تفرقه و ضعف
اقتدار، توقف زندگی و ایجاد اختلال در نظام و امنیت به ناله در
می‌آورد.

بر اساس وظیفه‌ی مجمع در قبال امت اسلامی و بر اساس آنچه که مجمع در کنفرانس‌های سابق خود و به ویژه آنچه که در بیستمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود که در شهر اوران (جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر) در مورخه‌ی 26 شوال تا 2 ذوالقعدة 1433 هـ. ق، برابر با 13-18 سپتامبر 2012م برگزار شد، درمورد سوریه به تصویب رسید، ما این فراخوان را خطاب به فرزندان، رهبران، عالمان و حاکمان امت، به ویژه در آن کشورها و جوامعی که از این فتنه‌ها و درگیری‌ها رنج می‌برند، متوجه می‌کنیم:

اول: تأکید بر حرمت خون و حفظ حرمت مسلمان و عدم جسارت بر تجاوز به مردم، بر اساس فرموده‌ی الله متعال: {أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا} [المائدة:32]. ترجمه: {اینکه هر کسی انسانی را بدون اینکه مرتکب قتل نفس یا فساد در زمین شده باشد؛ بکشد، چنان است که گویی همه‌ی انسانها را کشته باشد و هر کسی انسانی را از مرگ نجات دهد؛ چنان است که گویی همه‌ی انسانها را زنده کرده است}. و فرموده‌ی رسول الله ﷺ: "كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرْضُهُ". ترجمه: "همه‌ی مسلمان بر مسلمان حرام است خون مال آبروی و ناموس او".

دوم: تأکید بر یکپارچگی امت اسلامی و یکپارچگی سرزمین‌های آن و عدم همکاری و شرکت در تجزیه‌ی وحدت این کشورها و جوامع و

تأکید بر وحدت ملی که ضامن انسجام و استحکام کشورها و جلوگیری از درگیری داخلی در آنها است.

سوم: ضرورت آگاهی بخشی همه‌ی گروه‌ها در جوامع عربی و اسلامی برای خنثی کردن فرصت‌های دشمنان امت و دست اندرکاران آن و خنثی کردن نقشه‌های آنان برای تفکیک امت و مشغول کردن امت به مسائل داخلی از مسائل بزرگ امت.

چهارم: تأکید بر روش گفت‌وگو بر اساس آنچه که در مصوبه‌ی شماره: 152 (17/1) آمده است، عنوان وسیله‌ای برای حل اختلافات و کشمکش‌های سیاسی و در روابط بین رهبران حاکم، ملت و احزاب مختلف، و عدم توسل به خشونت و زور و سلاح بین فرزندان امت یکپارچه و پرهیز از تعصب و فرقه گرایی و تحزب تنگ.

پنجم: تأکید بر حق ملت‌ها در عدالت، انصاف، شورا، همکاری و تأمین یک زندگی شایسته در میان همه‌ی گروه‌های جامعه، برای دستیابی به مقاصد عالی امت.

ششم: تعهد به ایستادن در کنار ملت‌های مستضعفی که از انواع مختلف ظلم، جنگ، خشونت و ناامنی رنج می‌برند، زیرا مؤمنان برادرند؛ به دلیل کلام الله متعال است که فرموده‌اند: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ} [الحجرات:10]، ترجمه: {یقیناً مؤمنان برادر همدیگرند}.

هفتم: تأکید بر حق مردم برای آزادی، تغییر زشت‌ها و امر به معروف، با استفاده از وسایل مسالمت‌آمیزی که با ضوابط شرعی تنظیم

شده است.

و مجمع از فرزندان امت، رهبران، ملت‌ها، نیروهای سیاسی، عالمان و اندیشمندان می‌خواهد که برای دفع خطراتی که آنها را احاطه کرده است، متحدانه بایستند تا کشورشان به نقشی که در قبال امت به عهده دارد، بازگردد.

مجمع به عنوان یک نهاد بین‌المللی نشأت‌گرفته از سازمان همکاری اسلامی، از رهبران کشورها درخواست می‌کند برای همکاری کردن و افزایش دادن تلاش‌های خود برای جمع‌کردن پراکنده و تلاش برای پایان دادن بی‌عدالتی و ایجاد امنیت برای جوامعی که امنیت و ایمنی را از دست داده‌اند.

از الله متعال می‌خواهیم که امت ما را از هر بدی حفظ نماید، و آن را به راه رستگاری هدایت فرماید که تنها او توفیق‌دهنده اوست.

!

بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی
در مورد تجاوزات اسرائیلی در شهر قدس
و مسجد اقصا مبارک

ستایش سزاوار الله است و صلوات و سلام بر خاتم انبیاء و مرسلین
و خاندان و همه‌ی یاران‌شان باد، اما بعد:

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و یکمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر ریاض
(عربستان سعودی)، مورخه‌ی 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با
18 - 22 نوامبر 2013م، به عنوان مرجع فقهی امت اسلام‌بودنش و
از احساس مسئولیت‌های خود، و بر اساس وظیفه خود در قبال امت در
برابر چالش‌ها و خطرات، به ویژه آنچه که از تجاوزات اسرائیلی در
شهر قدس و مسجد الاقصی مبارک در حال جریان است، بر موارد زیر
تأکید می‌نماید:

● مسجد اقصا کانون قلب مسلمانان و نگین پیشانی از قدس و
فلسطین است. اولین دو قبله، و سومین مساجدی است که همراه با
حرمین شریفین بارسفر به سوی آن بسته می‌شود. و مکان اسراء
و عروج پیامبرمان محمد ﷺ به آسمان می‌باشد، یاد آن در قرآن
کریم در فرموده‌ی الله متعال آمده است: {سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ
لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ

لُئْرِیْهِ مِنْ آیَاتِنَا ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ} [الاسراء:1]. ترجمه: {پاک و منزّه است کسی که بنده‌اش (محمد) را شبانگاهی از مسجدالحرام به مسجد اقصا - که گرداگردش را برکت داده‌ایم - رساند؛ تا برخی از آیات خود را به او بنمایانیم، بی‌گمان اوست که شنوای بیناست}. در این آیه پیوند ابدی بین مسجدالحرام و مسجداقصا که در قرآن کریم ثبت شده است، آشکار است که این امر توجه مسلمانان و ارتباط آنان را با مسجد مبارک ضروری می‌سازد.

- این مسجد پربرکت و شهر مقدس آن در معرض تجاوزات بدکردارانه و همواره اشغالگران اسرائیلی است که تلاش زیادی برای یهودی‌سازی شهر مقدس و گسترش کنترل کامل خود را بر مسجداقصا را از طریق اقدامات تجاوزکارانه خود در شهرک‌سازی و مصادره‌ی زمین‌ها، تخریب خانه‌های اهالی قدس و حفاری‌هایی که پایه‌های مسجد را تحت تأثیر قرار داده و آن را در معرض تخریب قرار داده است، انجام می‌دهند و دستکاری آثار باستانی و تأسیس کنیسه‌های یهودی در شهر مقدس و غیر آن که شهرک‌نشینان یهودیان از آنجا برای تجاوز به مسجداقصا و اهالی قدس استفاده می‌کنند، و اشغالگران به تجاوزات خود به مسجداقصا با تهیه‌ی طرح‌هایی برای تقسیم زمانی و مکانی بین مسلمانان و یهودیان از طریق بیانیه‌های رسمی و بررسی پروژهای قانونی توسط کمیته‌ای مربوط به پارلمان، به منظور برپایی هیكل خیالی خود.

● شورای مجمع با احساس این خطرات جدی بر قدس، مسجداقصا و تمامی مقدسات موجود در آن، امت اسلامی را با همه‌ی کشورها، دولت‌ها و ملت‌هایش برای مقابله با این خطرات و تلاش برای دفع آن از طریق اقدامات سیاسی و حقوقی در همه‌ی کنفرانس‌های منطقه‌ای و بین‌المللی درخواست می‌کند از طریق حمایت معنوی و مادی از فرزندان قدس برای تقویت مقاومت و پایداری آنان در همه‌ی زمینه‌های زندگی از قبیل بهداشتی، آموزش، اجتماعی و اقتصادی، به ویژه در بخش مسکن و تقاضای کشورهای عربی برای وفا کردن به تعهدات مالی خود که در اجلاس سران کشورهای عربی، برای کاهش سختی‌های مردم قدس، عمل کنند.

● شورای مجمع از تلاش‌های مرابطان در محوطه‌ی مسجداقصا برای دفاع و خنثی‌کردن همه‌ی تجاوزاتی که حرمت مسجد مبارک اقصا را تحت تأثیر می‌گذارد، قدردانی می‌نماید.

و از تلاش کشورهای سازمان همکاری اسلامی، اتحادیه کشورهای عربی و کمیته‌ی قدس برای حفظ اماکن مقدس در قدس تشکر می‌نماید.

و مجمع از عربستان سعودی به خاطر تلاش‌ها و حمایت محسوسش از آرمان فلسطین به طور کلی و از شهر قدس و مسجد مبارک اقصا به طور ویژه تشکری می‌نماید، و از موضع خود در امتناع از پذیرش کرسی شورای امنیت سازمان ملل متحد که یکی از مهم‌ترین سبب‌های

آن خوارگردانیدن بین‌المللی در قبال آرمان عادلانه‌ی فلسطین و شهر قدس و مسجد مبارک آن بود، قدردانی می‌کند و این گام را به عنوان گام مهمی در جهت اصلاح شورای امنیت سازمان ملل متحد تلقی می‌نماید. وی همچنین از کشور اردن، پادشاه، دولت و ملت آن به خاطر نظارت بر اماکن مقدس اسلامی در قدس شریف و حمایت از تلاش‌هایشان در این زمینه تشکر می‌نماید.

شورای مجمع همچنین از تمامی ارگانها، سازمانها، کمیته‌ها، انجمن‌ها و فعالیت‌هایی که برای حمایت از این شهر مقدس و پایداری مردم آن تا پایان اشغال این سرزمین مقدس تلاش می‌کنند، تشکر می‌نماید: {وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ} [الحج:40]. ترجمه: {و مسلماً الله یاری می‌نماید کسی که (دین) او را یاری دهد، بی‌گمان الله قوی پیروزمند است}.

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیست و دوم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

دولت کویت
02 - 05 جمادی الآخر 1436 هـ . ق
22 - 25 مارس 2015 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 205 (22/1)

درمورد شورا و دموکراسی از دیدگاه اسلام

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ . ق، برابر با 22 - 25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: شورا و دموکراسی از لحاظ اسلام، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1- شورا یکی از قواعد زندگی اسلامی، و یکی از پایه‌های نظام حکومتی در اسلام است که شرع به آن دستور داده است، الله متعال می‌فرماید: {وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ} [الشوری:38]، ترجمه: {و امورشان بین آنان با مشورت است}. و به پیامبر معصومشان و تأیید شده با وحی ﷺ فرموده‌اند: {وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ} [آل

عمران:159]، ترجمه: {و در امور با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم بر انجام کاری گرفتی، بر الله توکل کن}. و رسول الله این دستور را با بهترین روش اجرا نمودند، تا حد که صاحب او ابو هریره -رضی الله عنه- در مورد ایشان فرمود: "کسی را ندیده‌ام که به اندازه‌ی اصحاب رسول الله ﷺ اهل مشورت باشد".

2- استفاده از سازوکارهای دموکراسی در آنچه که به نفع فرد و جامعه، پس از تفکیک از اصل فلسفی آن که مبتنی بر حاکمیت مردم و بدون محدودیت پایبندی به احکام شریعت اسلامی است که در جوامع غیر اسلامی برپا شده است با در نظرگرفتن ضوابط شرعی و ویژگی‌های هر کشور اسلامی از لحاظ شریعت اشکالی ندارد برای در نظرگرفتن مصلحت که یکی از مبانی استنباط حکم شرعی در فقه اسلامی می‌باشد.

به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- اهتمام به نشر فرهنگ شورا در اسلام به صورت ریشه دار و کاربردی از طریق سخنرانی‌ها، سمینارها، برنامه‌های درسی آموزشی و رسانه‌ها و ارتباطات معاصر.

2- اهتمام متخصصان برای جستجوی مفاد و کاربردهای جدید برگرفته از اصل شورا، با در نظرگرفتن ضوابط شرعی در آن زمینه.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 206 (22/2)

درمورد سؤال‌های مؤسسه‌ی استاندارد و اندازه‌شناسی از
کشورهای اسلامی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از مطالعه‌ی سؤال‌های مؤسسه‌ی استاندارد و اندازه‌شناسی از
کشورهای اسلامی، و پاسخ‌های سمینار برگزار شده، برای پاسخ به آنها
از طرف دبیرخانه‌ی مجمع، و مباحثات آنها،

به نتیجه‌ی زیر پایان یافت:

با توجه به کثرت اقوال فقهی، کثرت مطالب و اختلاف نظر فقهی و
به سبب نکات که از سوی اعضای مجلس تعیین شد، این مجمع تصویب
نمود که موضوع را جهت تهیه‌ی پاسخ پرسش‌ها بر اساس آنها دوباره به
مجمع ارجاع دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 207 (22/3) در مورد جهاد هجومی و جهاد دفاعی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، در مورد: جهاد هجومی
و جهاد دفاعی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن و استناد به مفاهیم
جهاد و پیام آن و اینکه در اصل در رابطه‌ی امت اسلامی با سایر ملل
مسالمت‌آمیزی است و علت بروز جنگ در اسلام تجاوز و دشمنی است نه
اختلاف در دین و همچنین در نظر گرفتن تغییرات و شرایط دعوت در این
عصر و توسعه‌ی روش‌های ارتباطی بین بشریت در کشورهای مختلف،
موارد زیر را تصویب نمود:

1. جهاد در معنای کلی آن: بذل کلیه‌ی تلاش‌های مشروع برای
بلندکردن کلمه‌ی الله متعال و ابلاغ پیام اسلام، به هر وسیله‌ی مادی و

معنوی، گسترش عدالت، امنیت و رحمت در جوامع بشری است.

2. جهاد دو نوع است:

جهاد هجومی: هدف آن حفظ آزادی دعوت و رفع موانع از جلوی آن است و همچنین دفاع از مستضعفان در زمین، بر اساس ضوابط و شروط فقیهان که برای رسیدن به مصلحت و دفع مفسده تعیین شده است.

الله متعال فرموده‌اند: {وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ} [الانفال: 39]. ترجمه: {و با آنها پیکار کنید، تا فتنه‌ی (شرک) ریشه کن شود، و (پرستش و) دین، همه از آن الله باشد}. و همچنین فرموده‌اند: {وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا} [النساء: 75]. ترجمه: {و شما را چه شده است که در راه الله و (برای یاری) مردان و زنان و کودکان، مستضعف پیکار نمی‌کنید، آنانی که می‌گویند: «پروردگارا! ما را از این شهر (مکه) که اهلش ستمگرند، بیرون ببر}.

هدف و مقصود از جهاد هجومی، ابلاغ پیام اسلام بدون مجبور کردن مردم برای وارد شدن به اسلام است، به دلیل فرموده‌ی الله متعال: {لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ} [البقرة: 256]. ترجمه: {در (قبول) دین هیچ اجباری نیست}. و همچنین فرموده‌ی الله سبحانه و تعالی: {وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ} [النور: 54]. ترجمه: {و بر (عهده‌ی) پیامبر چیزی جز تبلیغ آشکار نیست}. و فرموده‌ی الله متعال: {إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ} [الشورى: 48]. ترجمه: {بر (عهده‌ی) تو جز تبلیغ (رسالت) نیست}. در این نوع جهاد و با توجه به شرایط معاصر امروز دعوت‌گران باید از پیمان‌نامه‌ها و معاهدات

بین‌المللی که جهان را به کشورهای هم‌پیمان تبدیل کرده است، به‌رمند شوند، به‌طوری‌که در آن کشورها اجازه حرکت و آزادی برای ادای دعوت را داده و از وسایل مختلف نوین، و وسایل ارتباطی معاصر برای ابلاغ دعوت و رساندن پیام اسلام به زبان‌های مختلف و در جوامع مختلف استفاده نمود.

در این زمینه، مجمع بر ثوابت شرعی که قبلاً مصوبه‌ها و توصیه‌هایی را درمورد آنها صادر کرده است، تأکید می‌نماید از جمله لزوم تهیه‌ی تجهیزات، تقویت ارتش‌ها در جهان اسلام، تأمین تجهیزات نظامی و ابزارهای کسب قدرت که باید در راستای حفظ امت برای دسترسی به آنها تلاش کرد.

جهاد دفاعی: جهادی است که در صورت تعرض به امت، جامعه، دین، وطن یا افراد، به موجب وظیفه شرعی و دفاعی واجب و حکم این جهاد با ازبین‌رفتن باعث و بیرون‌شدن دشمن از کشور اسلامی از بین می‌رود، الله متعال می‌فرماید: {وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ} [البقرة: 190]. ترجمه: {و در راه الله با کسانی که با شما می‌جنگند، بجنگید، و از حد تجاوز نکنید، که الله متعال تجاوزگران را دوست نمی‌دارند}.

به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1. فعال‌کردن تشکیلات دیوان عدالت اسلامی، برای حل و فصل اختلافات بین کشورها و جوامع مسلمان و تقویت آن با نیروی مشترک متشکل از کشورهای مختلف جهان اسلام.

2. تأکید بر فعال کردن مصوبه‌ی مجمع در دوره‌ی هفتم، با شماره: 68 (7/6) که حاوی تهیه‌ی پیش‌نویس لایحه‌ی حقوق بین‌الملل در می‌باشد، و مصوبه‌ی شماره: 128 (14/2) که حاوی توصیه به آیین‌نامه‌ی اسلامی حقوق بین‌الملل بشر دوستانه است.
3. تعیین کمیته‌ای متشکل از عالمان و متخصصان، جهت تهیه‌ی برنامه‌های درسی با هدف بیان کردن واقعیت‌های اسلام، در زمینه‌ی روابط بین‌الملل در جنگ و صلح با در نظر گرفتن رویدادهای نوین و رعایت اصول و مبانی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 208 (22/4)

درمورد تکفیر مسلمان: اسباب، آثار و درمان آن

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: تکفیر
مسلمان: اسباب، آثار و درمان آن، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،
و با توجه به تشدید پدیده‌ی جسارت در تکفیرکردن مسلمانان و سرعت
صدور حکم ارتداد بر افراد، جوامع، دولت‌ها و حکومت‌ها بدون رعایت
اصول، مقاصد و احکام شریعت و با توجه به وخامت عاقبت‌های مبتنی
بر این جسارت از قبیل کشتار، ویرانی و آوارگی.

و پس از عرضه‌کردن آنچه از تدابیر ذکرشده در شریعت که موجب
حفظ کیان امت و حفظ جوامع اسلامی و افراد از خطرات تکفیر
می‌شود،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌ی شماره: 152 (17/1) مجمع در دوره‌ی هفدهم در مورد (اسلام، امت یکپارچه، مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی) که شامل عدم جواز تکفیر هر گروهی از مسلمانان معتقد به الله عزوجل و رسولش ﷺ و ارکان ایمان و ارکان اسلام می‌باشد و منکر آنچه بدیهی‌بودن آن از طرف شارع، به اثبات رسیده نباشد.

دوم: تأکید بر مصوبه‌ی شماره: 175 (19/1) مجمع در مورد: (آزادی دینی در شریعت اسلامی: جنبه‌ها و ضوابط آن) که شامل این حکم است که فتوای ارتداد یا تکفیر برعهده‌ی علمای معتبر می‌باشد همراه با برعهده‌گرفتن نظام قضائی آنچه که فقیهان مقرر کرده‌اند و همچنین رفع شبهات آن است...، و از خطر تلاش‌هایی که در جهت انتساب تکفیر به فرقه‌ای از مسلمانان و چسپاندن آن بر آنها هشدار می‌دهد چه برسد به تکفیر صحابه و مادران مؤمنان -رضی الله عنهم- و یا کاستن از مکانت و قدر آنان.

و به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- اینکه اجرای توصیه‌های قبلی مجمع از جمله برگزاری سمینارها و جلسات، برای بحث در مورد موضوعات زیر توسط دبیرخانه‌ی مجمع تکمیل شود:

الف. مسئله‌ی ولاء و براء.

ب. حدیث فرقه‌ی نجات یافته و آنچه که بر اساس آن بنا نهاده

شده است.

ج. تکفیر برای عدم اجرای شامل احکام شریعت اسلامی.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1- مجمع جوانان امت را از ادعاهای اهل فکر انحرافی و اهل غلو بر حذر می‌دارد، و آنان را به علم صحیح و سودمند بر اساس رویکرد میانه‌روی توصیه می‌نماید و بر پیروی نمودن از پیشینیان این امت از صحابه، تابعین و پیروانان تابعین تأکید می‌کند.
- 2- مجمع علمای امت و دعوت‌گران آن را برای ارتباط با جوانان انجام مسئولیت دعوت، و امر به معروف و نهی از منکر با رویکرد میانه‌روی توصیه می‌نماید.
- 3- مجمع دولت‌ها و کشورها را برای اینکه ابزار ارتباط با جوانان و غلبه بر موانع را فراهم کنند و آنها را در مسیر درست توسط علما و رهبران فکری و اندیشمندان امت هدایت کنند.
- 4- استفاده از تجارب موفق برخی کشورها در گفت‌وگو با صاحبان فکر انحرافی از جمله تجربه‌ی: (مناصحه) در عربستان سعودی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 209 (22/5)

درمورد حقوق و مسئولیت‌های شهروندان غیرمسلمان در
کشورهای اسلامی، و میزان اجرای احکام شرعی درمورد آنان
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: حقوق و
مسئولیت‌های شهروندان غیرمسلمان در کشورهای اسلامی، و میزان
اجرای احکام شریعت اسلامی بخصوص آنان، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: شریعت اسلامی برای غیرمسلمانان مقیم حکومت اسلامی،
حقوق عمومی و خصوصی آنان را که برای مسلمانان تضمین کرده
برای آنان نیز تضمین کرده است بنابراین آنچه را که شهروندان مسلمان

از حقوق و مسئولیت‌ها بر عهده دارند، آنان نیز بر عهد دارند، بنابراین در حقوق و مسئولیت‌ها برابرند.

دوم: آنان دارای حق تحکیم شریعت خود در عبادتشان و احوال شخصی خود دارند، و جایز است از میان آنان قاضی برای حکمرانی بین آنان تعیین شود و دولت احکام آن را اجرا کند، و غیر از آن قانون کشور اعمال می‌شود.

سوم: بر غیرمسلمانان مقیم کشورهای اسلامی آنچه که بر مسلمانان واجب است از قبیل نظم عمومی و اخلاق عمومی نیز بر آنان واجب است که رعایت کنند و مرتکب خلاف آن نشوند و نسبت به کشوری که در آن ساکن هستند و متعلق به آن هستند موالات داشته باشند.

چهارم: باید رسانه‌های مختلف برای گسترش فرهنگ اسلامی و نشان دادن مداراگرایی و عدالت اسلامی به بیان حقوق غیرمسلمانان در حکومت اسلامی که در شریعت اسلامی برای آنان تضمین شده است، توجه کنند و این امر را در برنامه‌های درسی برجسته شود.

پنجم: رسانه‌های مختلف برای حفظ امنیت کشور، نباید بین اقشار مختلف جامعه به نزاع و اختلافات فرقه‌ای دامن بزنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 210 (22/6)

درمورد استحاله و زدودن در مواد اضافی در غذا و دارو
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ . ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از مکلف نمودن سمینار تشکیل شده توسط دبیرخانه‌ی مجمع،
برای بررسی مسائل (استحاله و زدودن)،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: درمورد تعریف استحاله، مجمع بر معتبربودن تعریف مندرج
در مصوبه‌ی شماره: 198 (21/4) خود، همراه با الحاق مواردی به آن
تأکید می‌نماید، که در نتیجه به تعریف زیر می‌باشد: استحاله در
اصطلاح فقهی: تغییر و دگرگونی در حقیقت یک ماده‌ی نجس یا ماده‌ای
که خوردن آن حرام است و تبدیل خود این ماده به ماده‌ی دیگری که در
اسم و خصوصیات و صفات با اصل این ماده متفاوت باشد و در

اصطلاح علمی رایج در مورد آن به هر واکنش شیمیایی کامل گفته می‌شود، مانند: تبدیل روغن‌ها و چربی‌ها با منابع مختلف آن به صابون و تجزیه‌ی یک ماده به اجزای مختلف آن و چنانچه که یک واکنش شیمیایی به قصد رسیدن به آن با ابزارهای علمی و فنی انجام می‌گیرد همانطور به صورت غیر مقصود که فقیهان آن را ذکر کردند نیز انجام می‌گیرد، مانند سرکه‌سازی و سوزاندن، اما اگر واکنش شیمیایی جزئی باشد، استحاله محسوب نمی‌شود و اگر ماده نجس باشد، پس بر حالت خود باقی می‌ماند و استفاده از آن جایز نمی‌باشد.

اما زدودن عبارت است از: غوطه‌ورکردن ماده‌ای در ماده‌ی دیگر به طوری که از طریق آن صفات و خصوصیات این ماده غوطه‌ور شده از بین می‌رود و با هیچ‌گونه راه قابل تشخیص نمی‌باشد مختلف قابل تشخیص نیست. همراه با مراعات ضوابط و استانداردهای مورد توافق بین متخصصان، در تمامی موارد سابق.

دوم: و در مورد پلاسمای خون: که متن آن در مصوبه‌ی مذکور ذکر شده است، مجمع به دلیل وجود معلومات جدید، تصویب می‌نماید که دوباره در این موضوع بررسی شود و دبیرخانه‌ی مجمع در این مورد به تشکیل کمیته‌ای متشکل از متخصصان بپردازد.

سوم: بر اساس مصوبه‌ی مجمع اشاره‌شده، در مورد زدودن که در آن آمده: اما در خصوص زدودن، مجمع در نظر دارد که جهت تحقیقات بیشتر آن را به تعویق بیندازد.

چهارم: اما الكل و ژلاتین و استحاله‌ی آنها:

شرکت کنندگان بر اساس آنچه از فتوا و توصیه‌ای توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت صادر شده، موافق هستند که در سمینار مواد حرام و نجس در غذا و دارو که در مورخه‌ی 22 - 24 ذوالحجه 1415 هـ. ق، برابر با 22 - 24 می 1995 م، توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی در کویت برگزار شد، و متن آن به شرح زیر است:

اصول کلی:

1. هر مسلمانی باید به احکام شریعت اسلامی به ویژه در زمینه‌ی غذا و دارو پایبند باشد و این در خوردن، آشامیدن و معالجه کردن وی با پاکیزه‌ها محقق می‌سازد، و از رحمت الله متعال به بندگان و تسهیل پیروی از شریعت او: مراعات حالت ضرورت و نیازهایی است که در اصول شریعت مقرر شده‌اند، از جمله: اینکه ضرورت‌ها محرمات را مباح می‌گرداند و اینکه نیازها مادامی که لازم باشند در مرتبه‌ی ضرورت‌ها قرار می‌گیرند و اینکه اصل در اشیاء مباح بودن آنهاست، مگر اینکه دلیل معتبری بر حرام بودن آنها وجود داشته باشد، همچنان که اصل در همه‌ی اشیاء طاهر بودن آن است، مگر اینکه دلیل معتبری بر نجاست آنها وجود داشته باشد. و تحریم خوردن یا آشامیدن چیزی، به معنای حکم نجاست آن در شریعت نیست.

2. ماده‌ی الكل شرعاً نجس نیست، با توجه به آنچه که قبلاً گفته شد، اصل در اشیاء طهارت است، خواه آن الكل خالص باشد یا با آب غلظت

آن کمتر شده باشد.

و بر این اساس، استفاده از الکل به عنوان ضد عفونی کننده‌ی پوست - زخم‌ها - ابزارها و میکروب‌کش‌ها یا استفاده از خوشبوها (آب ادکلن) که در آن از الکل به عنوان مواد زوده شده‌ی معطر افشان استفاده می‌شود، یا استفاده از کرم‌های حاوی الکل، جایز می‌باشد، و این حکم در مورد مشروب، به خاطر حرام بودن استفاده از آن مطابقت ندارد.

3. از آنجایی که الکل ماده‌ای مسکر است و نوشیدن آن حرام می‌باشد و تا زمانی که آنچه که مسلمانان امید دارند از ساختن داروهایی که دارای الکل نباشند، به ویژه داروهای کودکان و زنان باردار، پس نوشیدن داروهایی که در ترکیبات ایشان، به منظور نگهداری آنها درصد اندکی از الکل به کار می‌رود یا به منظور ذوب کردن برخی از مواد دارویی که در آب حل نمی‌شوند همراه با عدم استفاده از الکل برای آرام‌بخشی و این درحالتی است که جایگزینی برای این داروها وجود نداشته باشد. و این سمینار به مراجع ذیصلاح بهداشتی توصیه می‌نماید که این درصدها را بر اساس اصول علمی و دستورات دارویی، تعیین کنند.

4. خوردن غذاهایی که دارای درصدی از مشروبات باشند، هر چند مقدار آنها ناچیز باشد، به ویژه آنچه که در کشورهای غربی منتشر است؛ جایز نیست، مانند برخی شکلات‌ها و برخی از انواع بستنی‌ها (بستنی، ژلاتو، و انواع دیگر بستنی)، و برخی نوشابه‌ها. و این با دلیل

معتبر بودن اصل شرعی است که هر چیزی که مقدار زیادی از آن مسکر باشد، مقدار اندکی از آن نیز حرام است و همچنین برای عدم وجود باعث شرعی استثنایی، برای رخصت‌دادن آن است.

5. مواد غذایی که در ساخت آنها از درصد اندکی الکل برای ذوب کردن برخی از مواد که در آب ذوب نمی‌شوند، مانند رنگ‌ها، مواد نگهدارنده و غیره استفاده می‌کنند، خوردن آنها به دلیل انتشارگسترش و ممکن نبودن حفاظت از آن و بخار شدن و از بین رفتن بیشتر الکل اضافه شده در طی فرآوری مواد غذایی، جایز است طبق قوانین و دستورات مقامات بهداشتی و غذایی همراه با تلاش کردن برای استفاده از جایگزین‌های کاملاً خالی از الکل.

6. غذاهایی که حاوی چربی گوشت خوک هستند، مانند برخی از پنیرها، برخی از انواع روغن‌ها، چربی‌ها، روغن‌های حیوانی، کره، برخی از انواع بیسکویت‌ها، شکلات‌ها و بستنی‌ها، حرام می‌باشد و خوردن آنها به هیچ وجه جایز نیست، و این بنابر دلیل اجماع اهل علم در مورد نجاست خوک و عدم جواز خوردن آن و برای عدم وجود ضرورت برای خوردن این مواد است.

7. ژلاتین : مجمع در نظر گرفت، دبیرخانه‌ی مجمع را برای تحقیق و بررسی بیشتر این موضوع، مکلف سازد.

هورمون‌ها و آنزیم‌ها:

- هورمون: یک ماده‌ی شیمیایی است که به واسطه‌ی غدد درون‌ریز

در خون ترشح می‌شود و بسیاری از فرآیندهای حیاتی از جمله متابولیک و ساختاری را تنظیم می‌کند و تأثیر آن بر بدن کلی است.

- آنزیم: یک مولکول پروتئینی است که از سلول‌های بدن ترشح می‌شود و دارای اثر موضعی می‌باشد که سرعت واکنش شیمیایی موجودات زنده را بدون تمام‌شدن آن تسریع می‌کند.

- هپارین استخراج شده از خوک: استفاده از آن جز در موارد ضروری جایز نیست و اگر برای به دست‌آوردن هپارین با وزن مولکولی کم اصلاح شود، این فرآیند استحاله شیمیایی محسوب نمی‌شود که حکم مستقلاً برای آن باشد، اما هپارین تهیه شده از طریق مهندسی ژنتیک بدون استفاده از اجزای خوک، استفاده از آن اشکالی ندارد.

- استفاده از انسولین استخراج شده از خوک جایز نیست، مگر در مواردی ضرورت، زیرا جایگزین حلال وجود دارد.

اما در مورد انسولین انسانی و مشابه آن که توسط مهندسی ژنتیک تهیه شده است، استفاده از آن جایز است.

- دریچه‌های قلب: دریچه‌های جایگزین یا اینکه فلزی می‌باشد یا بیولوژیک (انسانی یا حیوانی) استفاده از آن جایز است، اما دریچه‌ای که از خوک گرفته شده، استفاده از آن جز در موارد ضروری جایز نیست.

شورای مجمع موارد زیر را تصویب نمود:

● پنیر تهیه شده از مایه مایه‌گرفته شده از معده‌ی حیوانی:

1. حرمت و نجاست مایه پنیر خوکی.

2. اگر مایه پنیر از حیوانی باشد که گوشت آن قابل خوردن است، و ذبح‌شده باشد پس پاک و حلال می‌باشد.

3. اگر مایه پنیر از حیوانی باشد که ذبح نشده یا از حیوان مرده باشد، اکثر شرکت کنندگان معتقد به عدم طاهر بودن و حلال بودن آن هستند و برخی از شرکت کنندگان معتقدند که طاهر است.

4. استفاده از مایه پنیر حاصل‌شده از مهندسی ژنتیک ژن تولید کننده‌ی مایه پنیر، جایز است.

● فاضلاب تصفیه شده:

آبی است که انسان در نیازهای زندگی خود استفاده کرده: خانگی، خدماتی و صنعتی، حامل تعدادی زباله‌های انسانی و صنعتی می‌باشد.

مصارف فاضلاب تصفیه شده:

شورای مجمع تصویب کرد که استفاده از فاضلاب تصفیه شده در امور روزمره از قبیل: شستشوی خانه‌ها و لباس‌ها، و محصولات غیرقابل خوردن جایز است، مگر در مواردی که مضر باشد، و اگر مضر باشد، استفاده از آنها به دلیل دفع نمودن ضرر آن، جایز نیست. استفاده از آن برای خوردن و آشامیدن در صورتی که مضر نباشد، جایز است و استفاده از آن در انجام عبادات جایز نیست، مگر پس از اطمینان‌شدن از طاهر بودن آن جایز باشد.

توصیه‌های عمومی:

1. کار بر روی تصفیه فاضلاب، حتی اگر استفاده نشود، واجب شرعی است به دلیل دفع نمودن فساد و آسیب‌هایی که بر انسان و محیط

زیست انباشته می‌شود. و این خود، بدون توجه به منافع اقتصادی حاصل از پردازش آن واجب است، حتی اگر پس از تصفیه آنها به دریاها یا دره‌ها ریخته شود، به دلیل قاعده‌ی جلوگیری از مفسد بر جلب مصالح مقدم‌تر است.

2. آگاهی‌رسانی برای سرفه‌جویی در مصرف آب جهت انواع مختلف استفاده‌های آن، اعم از خانگی، خدماتی و کشاورزی، و این به دلیل ترغیب شریعت حکیم بر این موارد است.

3. پیگیری پژوهش‌های علمی در مورد مناسب‌ترین، کم هزینه‌ترین و پرهزینه‌ترین روش‌های تصفیه‌ی فاضلاب، به منظور جلوگیری از هرگونه خسارات ناشی از آن.

4. ادامه‌ی آزمایش‌ها و پژوهش‌های علمی که صلاحیت مصرف آب تصفیه شده را برای استفاده در جنبه‌های مجاز تضمین می‌کند.

5. نظارت سخت بر دستگاه‌ها و مسئولین تصفیه‌ی فاضلاب.

6. اطمینان‌کردن مستمر از ایمنی محصولات و غذاهای آبیاری شده با آب تصفیه شده.

7. معرفی‌کردن به محصولات مبتنی بر آبیاری با آب تصفیه شده تا خریدار از آنها مطلع باشد.

8. استفاده از ضایعات موجود در فاضلاب برای تولید انرژی و کاهش آلودگی محیط زیست.

• علوفه‌ها: علوفه‌های که حاوی مواد حرام است از لحاظ کاربرد و

اثر آنها.

شورای مجمع تصویب نمود که استفاده از علوفه‌های حاوی: بقایای مرده، خون، گوشت خوک، هورمون‌ها و آنتی بیوتیک‌ها جایز نیست، زیرا آنها موادی هستند که آسیب دشواری به سلامت انسان وارد می‌کنند. شورای مجمع به کشورهای اسلامی توصیه می‌کند در هنگام درخواست علوفه از کشورهای خارجی تحقیق کنند تا موارد سابق الذکر در آنها وجود نداشته باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 211 (22/7)

درمورد زنان و مناصب عمومی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: زنان و
مناصب عمومی، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: این مجمع تأکید می‌کند که اسلام حقوق کامل زنان را تضمین
کرده و آنان را با در نظر گرفتن موقعیت و ماهیت اجتماعی و سرشت و
رسالت آنان به عنوان یک مادر، دختر، همسر و مسئول، در موقعیت
مناسب خویش قرار داده است.

دوم: مجمع نظر اکثریت فقیهان را بر عدم تصدی ولایت عالی مرتبه
(ریاست دولت) توسط زن را تأیید می‌کند.

سوم: ریاست زن به مقامات عمومی مانند قوه قضاییه و وزارت‌ها و مانند آن بین فقیهان مذاهب اختلاف وجود دارد و این اختلاف دارای اعتبار است. و فقیهان هر کشوری می‌توانند هر کدام از اقوال فقیهان را ترجیح دهند.

چهارم: در صورتی که خانمی مناصب سابق را بر عهده گرفت، باید به ضوابط و اخلاقیات مقرر در شریعت اسلامی، به ویژه در احکام پوشش و سایر موارد، پایبند باشد و شرکت او در آن مسئولیت‌ها یا مناصب عمومی، لطمه‌ای به کارکرد آموزشی خانواده‌ای وی وارد نکند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 212 (22/8)

درمورد ضمانت بانک از خطرات ناشی از
سرمایه‌گذاری نادرست اموال مشتریان و جبران خسارات
وارد بر آنان

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: ضمانت
بانک ناشی از سرمایه‌گذاری نادرست اموال مشتریان و جبران خسارات
وارد بر آنان، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از ضمانت‌نامه‌ی بانکی متحمل شدن از بین رفتن
(خسارت) کلی یا جزئی وجوه سپرده‌گذاران و دارندگان حساب‌های
سرمایه‌گذاری است.

دوم: صفت تصرف بانک به وجوه سپرده‌شده نزدش، میان موارد زیر می‌باشد:

1. تصرف ضمانت‌کننده: عبارت است از گرفتن مال برای مالکیت یا به نفع گیرنده، مانند: تصرف خریدار و گیرنده بر بهاکردن خرید، و تصرف رهن‌دهنده و غاصب، و تصرف مالک و گیرنده‌ی بدهی.

از جمله حسابات بنکی مشمول زیر تصرف ضمانت‌کننده سپرده‌های مطالبه‌ای (حساب‌های جاری می‌باشد)، و مجمع در این خصوص بر مصوبه‌ی شماره: 86 (9/3) خود، درمورد سپرده‌ها که در بند اول آن آمده است، تأکید می‌کند که: سپرده‌های مطالبه‌ای (حساب‌های جاری) چه نزد بانک‌های اسلامی باشند، از لحاظ فقهی بدهی محسوب می‌شوند، زیرا دست بانک تحویل گیرنده‌ی این سپرده‌ها، دست ضمانت‌کننده‌ی آنهاست و بانک در شریعت موظف به پرداخت آنها هنگام درخواست می‌باشد.

2. تصرف امانت‌دار: عبارت است از گرفتن مال به عنوان نماینده نه مالک، با اجازه‌ی صاحب مال، مانند سپرده‌گذار، عاریت‌گیرنده، مستأجر، شریک، مضارب‌کننده، ناظر وقف و قیم با وصیت و مانند آنها.

و تحت انواع امانت‌داری از جمله حساب‌های بانک اسلامی: حساب‌های سرمایه‌گذاری در بانک اسلامی مندرج می‌شود و مجمع - در این خصوص - بر آنچه که در مصوبه‌ی سابق خود، در بند سوم آمده

است، تأکید می‌کند که: (سپرده‌های واگذار شده به بانک‌هایی که عملاً متعهد به احکام شریعت اسلامی هستند، با قرارداد سرمایه‌گذاری و با سهمی از سود، عبارت از سرمایه‌ی مضاربه می‌باشد، و احکام مضاربه (قراض) در فقه اسلامی بر روی آن تطابق دارد که از جمله‌ی آنها عدم جایز بودن ضمانت‌کردن سرمایه‌ی توسط مضارب (بانک) است).

سوم: بانک مضاربه‌گر جایز نیست که ضامن از بین رفتن (خسارت) کلی یا جزئی را در حساب‌های سرمایه‌گذاری تضمین کند، مگر تخلف یا کوتاهی یا مخالفت به شرایط کرده باشد طبق آنچه که قواعد عمومی شریعت مقرر داشته است و از جمله حالت‌های تخلف:

1. عدم پایبندی بانک به ضوابط شرعی که در قراردادها یا توافق‌نامه‌های ویژه تعیین شده است برای بازکردن حساب‌های سرمایه‌گذاری با انواع مختلف آنها.

2. تخلف در مقررات، قوانین و هنجارهای بانکی و بازرگانی صادره از سوی نهادهای نظارتی مسئول تنظیم امور کارهای بانکی، مادامی که با احکام شریعت اسلام مغایرت نداشته باشد.

3. عدم اجرای پژوهش‌های امکان‌سنجی تأمین مالی کافی، برای معاملات‌کنندگان.

4. انتخاب مفادها و مکانیسم‌های غیر مناسب برای فرایندها.

5. عدم رعایت دستورالعمل‌ها و سازوکارهای مقرر شده در بانک.

6. عدم دریافت ضمانت‌های کافی مطابق با هنجارهای قابل اجرا در

این خصوص.

چهارم: جایز نیست که بانک ضمانت کند به عنوان اینکه مضارب با شرط است؛ زیرا با مفاد قرارداد مضارب به تناقض دارد و برای این مجمع به آنچه در مصوبه‌ی شماره: 86 و همچنین مصوبه‌ی شماره: 30 (4/5) در مورد سندهای مقارضه تأکید دارد که در آن آمده است (جایز نیست که دفترچه یا سندهای مقارضه حاوی بر تعیین ضمانت سرمایه یا سودی معینی یا سودی نسبت‌داده شده به سرمایه توسط مضارب‌کننده، باشد، اگر مفادی به طور صریح یا ضمنی شامل این بندها باشد، شرط ضمانت باطل می‌شود و مضارب‌گر حق دریافت سود مضارب‌به‌ی مشابه را دارد.

پنجم: مسئولیت ثبوت‌کردن در ادعای خسارت علیه بانک منتقل می‌گردد بر خلاف اصل، به شرط وجود دلایل که اصل دعوای او را بر عدم تخلف نقض کند، و از جمله آنچه عمل به این اصل را تقویت می‌کند موارد زیر است:

الف- اگر عرف مردم بر این اساس باشد که اظهارات مضارب (بانک) را قبول نکنند تا زمانی که دلیلی بر صحت ادعایش، مبنی بر عدم تعرض یا کوتاهی ارائه دهد، پذیرفته نمی‌شود.

ب- ثابت‌شدن اتهام علیه امانت‌دار: مقصود از آن، غلبه‌ی گمان بر عدم راستگویی او (مضارب) در ادعایش بر عدم تخلف یا سهل‌انگاری است. زیرا از مضارب انتظار می‌رود که سرمایه‌ی

سرمایه‌گذاری‌شده را از خسارت نجات دهد و به سود و بهره‌ای دست یابد.

ج- ثابت‌شدن مصلحت برای انتقال مسئولیت ثابت‌کردن علیه مضارب (بانک)، برای محافظت از خسارت اموال سرمایه‌گذاران، هنگامی که مضارب ادعا می‌کند یا برای محافظت اموال سرمایه‌گذاران از خسارت و از بین‌رفتن.

ششم: برای بانک مضاربه‌گر جایز است بخشی از سود خود را بدون شرط در عقد مضاربه تبرع کند.

هفتم: نهادهایی که وظیفه‌ی تعیین مسئولیت سوءاستفاده‌ی بانک از وجوه صاحبان حساب سرمایه‌گذاری را بر عهده دارند، چند مورد هستند، از جمله:

1. نهادهای نظارتی مانند بانک‌های مرکزی، خواه یک نهاد مالی اسلامی باشد یا یک نهاد متعارف که کمیته‌های تخصصی در بانکداری اسلامی دارد.

2. مراکز مصالحه، داوری و حل اختلافات، مانند مرکز بین‌المللی اسلامی برای آشتی و داوری در دبی.

3. نظارتگران حساب‌ها، مطابق با آنچه که در حرفه‌ی حسابرسی مقرر شده است و این مسئولیت در استاندارد شماره: 5 استانداردهای حسابداری صادرشده توسط سازمان حسابداری و حسابرسی مؤسسات مالی اسلامی در بحرین بر عهده‌ی حسابرس خارجی تلقی شده است. و

می‌توان موضوع را به کمیته‌های نظارت شرعی محول کرد.
هشتم: جبران خسارت‌ها در حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود به خسارت واقعی است، خواه خسارت کلی یا جزئی بدون تضمین سود از دست رفته (فرصت جایگزین) باشد. زیرا این فقط یک توقع غیر واقعی است.

مجمع موارد زیر توصیه می‌نماید:

1. تلاش بانک‌های اسلامی به اهتمام در سرمایه‌گذاری اموال سپرده‌گذاران و پیروی از تمامی روش‌ها و سازوکارها برای حفظ اموال و دفع خطرات از آن، ایجاد صندوق‌ها و ایجاد ذخایر احتیاط و یژه‌ی لازم برای آن.
2. درخواست از کشورهای اسلامی برای صدور قوانین که وظیفه‌ی تأسیس مؤسساتی باشد برای تضمین وجوه سپرده‌گذاران و یا قوانین جاری را بر اساس بیمه‌ی تکافلی که مؤسسات مالی اسلامی در آن مشارکت دارند اصلاح کنند، و این صندوق‌ها طبق آنچه که مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) خود درمورد (احکام و ضوابط شرعی در مبانی بیمه‌ی تعاونی) تصویب کرده است، اداره شوند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيدنا محمد خاتم
النبيين، وعلى آله وصحبه أجمعين.

مصوبه‌ی شماره: 213 (22/9)

درمورد حقوق افراد دارای معلولیت در فقه اسلامی

إن مجلس مجمع الفقه الإسلامي الدولي المنبثق عن منظمة التعاون
الإسلامي، المنعقد في دورته الثانية والعشرين بدولة الكويت، خلال الفترة
من: 2 - 5 جمادى الآخرة 1436 هـ . ق، الموافق: 22 - 25 مارس
2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: حقوق
افراد دارای معلولیت در فقه اسلامی، و با در نظرگرفتن اهتمام
گسترده‌ای که شریعت در این باره داده است، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1- مقصود از فرد معلول: فردی که از لحاظ (عقلی، حسی یا
جسمی) در انجام کارهای مورد نیاز خود نسبت به یک فرد سالم ناتوان
است.

2- مقصود از حقوق افراد دارای معلولیت: صلاحیت‌های ویژه‌ای

است که به موجب شریعت یا قانون برای داشتن یک زندگی شایسته به آنان محول شده است.

3- شریعت اسلامی به حقوق افراد دارای معلولیت توجه دارد و آنان را جزء لاینفک جامعه قرار داده است، و برای آنان همانند دیگران حقوق و مسئولیت تعیین نموده، مگر آنچه که با نص شرعی مورد استثناء قرار گرفته باشد.

4- معلول بر خانواده‌اش حقوقی دارد که عبارت است از اتخاذ اقداماتی در وهله‌ی اول برای جلوگیری از وقوع معلولیت و ادای نفقه‌ی واجب برای معلول و تربیت صحیح به او که مبتنی بر اساس محبت، احترام است و تلاش و کوشش و برای رفع نیازهای اولیه‌اش، مانند ازدواج، مسکن و امثال آن.

5- معلول بر جامعه‌اش حقوقی دارد که مهم‌ترین آنها عبارتند از: ادغام او با سایر افراد جامعه، فراهم‌ساختن دوستان و همنشینان نیک برای او، احترام گذاشتن و دست‌کم‌نگرفتن او با هیچ‌گونه وسیله او و سرمایه‌گذاری نیروها و توانایی‌هایش در آنچه که خیر و منفعت وی و جامعه را به ارمغان می‌آورد.

6- افراد دارای معلولیت حقوقی بر دولت دارند که عبارتند از:
- مراقبت‌های بهداشتی برای او، از طریق ایجاد نهادهای پزشکی تخصصی برای درمان و بازپروری و آموزش مراقبت‌کنندگان از او را برای چگونه از او رعایت کنند.

- آموزش مناسب برای او، و این شامل فراهم‌ساختن نوین‌ترین روش‌ها و وسایل آموزشی می‌باشد و آماده‌سازی معلمان متخصص در زمینه‌ی تربیت و آموزش اوست.

- فراهم‌ساختن کار که با توانایی‌ها و قابلیت‌های او مطابقت داشته باشد، و این شامل آموزش وی برای واجد شرایط بودنش جهت ورود به بازار کار است.

- کفایت‌ساختن معلول نیازمند به پول از طریق زکات و اوقاف و بیت المال.

- انتقال‌کردن با وسایلی که برای او مناسب باشد و این شامل تهیه‌ی وسایل نقل مناسب و تعیین استانداردهایی برای ساختمانها و تأسیسات عمومی است که حرکت و تنقل وی را آسان کند.

- وضع قوانین و مقررات برای حفظ حقوق وی و پیگیری اجرای آنها.

و مجلس به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- تلاش برای افزایش آگاهی خانواده و جامعه، درمورد حقوق افراد دارای معلولیت با هر وسیله‌ای ممکن از طریق برنامه‌های رسانه‌ای، آموزشی، فرهنگی و اجتماعی.

2- حمایت از ارگانها و نهادهای دولتی و مدنی مرتبط با امور افراد دارای معلولیت و تقویت محیط‌های حمایتی از این نهادها.

3- برگزاری همایش‌ها، سمینارها و میزگردهای آموزشی مرتبط با

مسائل معلولیت.

- 4- ایجاد مراکز مطالعاتی و پژوهشی که موظفند به امور معلولین و بهرمندی از آنها از طریق برنامه‌های ارائه‌شده به افراد دارای معلولیت.
- 5- گسترش وسایل ارتباط متقابل بین جامعه و معلولان، ایجاد و حمایت از انجمن‌های که با حقوق و مسائل آنان در سطوح محلی و بین‌المللی اهمیت می‌دهند.
- 6- مجمع بر لزوم انجام هرکاری که منجر به کاهش علت‌های معلولیت می‌شود، تأکید دارد و این شامل آزمایش پزشکی قبل از ازدواج، واکسیناسیون علیه فلج اطفال و غیره است.
- 7- تأکید بر پیمان‌نامه‌های بین‌المللی حقوق افراد دارای معلولیت، به نحوی که مغایر با احکام شریعت اسلامی نباشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 214 (22/10)
درمورد غلبه و تبعیت در معاملات مالی:
حالت‌ها، ضوابط و شرایط تحقق‌پذیری آنها

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ . ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015 م،

پس از بررسی توصیه‌های صادره توسط سمینار علمی پیرامون
موضوع: غلبه و تبعیت در معاملات مالی، حالت‌ها، ضوابط و شروط
تحقق‌پذیری آنها، که در جده در مورخه‌ی 25-26 صفر 1436 هـ . ق،
برابر با 17-18 دسامبر 2014 م، برگزار شد، و پس از بررسی آنچه
در توصیت‌های سمینار آمد و رجوع‌کردن به مصوبه‌های مجمع ذیربط
که عبارت است از مصوبه‌ی شماره (30)، مصوبه‌ی شماره (188) و
مصوبه‌ی شماره (196)، مشخص شد که موضوع نیازمند هماهنگی بین
مصوبه‌های مربوطه‌ی مجمع، برای تنظیم مجدد مفاد توصیه‌های سمینار

است،

و نظر دارد که دبیرخانه‌ی مجمع را برای تشکیل کمیته‌ای علمی، متشکل از متخصصان مکلف سازد، و یافته‌های این کمیته را به دورهی آینده مجمع ارائه دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 215 (22/11)

درمورد تکمیل پروژ ه‌ش و بررسی مسائل بیمه‌ی تعاونی
این در راستای اجرای مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی، درمورد: احکام و ضوابط شرعی در مبانی بیمه‌ی
تعاونی، است که در بیست و یکمین دوره‌ی برگزار شده در دانشگاه
اسلامی امام محمد بن سعود، واقع در شهر ریاض (عربستان سعودی)
در مورخه‌ی: 15- 19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با 18 - 22 نوامبر
2013م، برای درخواست برگزاری سمینار ویژه‌ای، جهت بررسی
تعدادی از موضوعات مرتبط با بیمه‌ی تعاونی، به منظور آمادگی جهت
اتخاذ مصوبه‌ها و توصیه‌های مناسب مربوط به آنها در شورای مجمع.
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخرة 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی توصیه‌های سمیناری که در جده‌ی عربستان سعودی

با این عنوان، در مورخه‌ی: 15-19 محرم 1435 هـ. ق، برابر با 18 - 22 نوامبر 2013م، که به بحث در مورد مسائل و موضوعات زیر پرداخته است:

- اصل قرارداد و شروط و ضوابط شرعی و قانونی برای وظیفه‌ای شخصیت حقوقی که در راستای منافع بیمه‌شدگان کار می‌کند.
- تعیین روابط قراردادی تنظیم‌شده‌ی قرارداد بیمه‌ی تعاونی از لحاظ:

- کیفیت‌گذاشتن رابطه‌ی میان بیمه‌شدگان و صندوق، برای تعیین شروع رابطه‌ی تعهد با تبرع‌کردن، جهت جلوگیری از شبهه‌ی بازگشت به هبه (تحويل داده‌شده)، در هنگام تقسیم مازاد.

- کیفیت‌گذاشتن رابطه‌ی میان سهامداران و بیمه‌شدگان، در صورتی که حساب اشتراک، نتواند به وظایف خود عمل کند (قرض الحسنه).

- مطالعه‌ی مازاد بیمه، از لحاظ:

- میزان امکان کسر بخشی از حاصل مازاد محقق‌یافته‌ی بیمه، برای رفع خطرات افت صندوق بیمه‌ی تعاونی.

- میزان امکان کسر درصد معینی از حاصل مازاد محقق‌یافته‌ی بیمه، برای مقابله با خطرات بلایای طبیعی.

- میزان امکان قرارداد جبران خسارت که برای جهت مدیریت در قبال اداره‌ی آن به فرایند بیمه، بخشی یا درصدی از مازاد بیمه، و این در ازای تمام کارهای آن، بدون کسر هرگونه هزینه‌ای آن از مبلغ

اشتراک می‌باشد.

- میزان امکان ترکیب درصدی از مبلغ اشتراک بیمه و درصدی از مازاد بیمه در اجرت که جهت مدیریت بیمه دریافت می‌کند، در ازای مدیریت فرایند بیمه‌ای که انگیزه‌ای برای بهبود عملکرد آن می‌شود.

● مطالعه‌ی مبنای وقف بیمه‌ی اسلامی در تمامی جوانب آن، همراه با بیان انگیزه‌ی تجربه‌ی اعمال شده در شرکت‌های مربوطه و میزان فراهم‌گیری این روش با شروط و ضوابط شرعی.

● ارائه‌ی تجارب بین‌المللی بیمه‌ی تعاونی و اطلاع از میزان تعهد آنها به مبنای تصویب شده در مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع، درمورد (احکام و ضوابط شرعی در مبنای بیمه‌ی تعاونی).

و پس از بررسی مباحثات پیرامون آن، مجمع به مصوبه‌ها و توصیه‌های زیر رسید:

اول: مصوبه‌ها که به سه محور تشکیل شده‌اند:

محور اول: مازاد بیمه:

- میزان امکان کسر بخشی از حاصل مازاد محقق‌یافته‌ی بیمه، برای رفع خطرات ورشکستگی در صندوق بیمه‌ی تعاونی.

- میزان امکان کسر بخشی از حاصل مازاد محقق‌یافته‌ی بیمه، برای رفع خطرات ناشی از وقوع بلایای طبیعی.

- میزان امکان قرارداد جبران خسارتی که برای جهت مدیریت در قبال مدیریت آن به فرایند بیمه، بخشی یا درصدی از مازاد بیمه و این

در ازای تمام کارهای آن بدون کسر هزینه‌ای آن از اشتراک‌ها است.

- میزان امکان جمع بین درصدی از مبلغ اشتراک‌ها و درصدی از مازاد حق الزحمه‌ای که از طرف مدیر بیمه در قبال مدیریت عملیات بیمه‌ای حاصل می‌شود که انگیزه‌ای برای بهبود عملکرد آن است.

و پس از بررسی توصیه‌های سمینار، شورای مجمع به آنچه در بند چهارم و ششم مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) آمده، تأکید می‌کند، و تصویب کرد که قراردادان جبران خسارت از درصدی از مازاد یا قراردادان درصدی از مازاد، انگیزه‌ای برای بخش مدیریت به دلیل مشکلات فقهی و اجرایی به آن متوسل نشود.

محور دوم: سمینار در بررسی مبنای وقف بیمه‌ی اسلامی از تمامی ابعاد آن، به موارد زیر دست یافت:

براساس آنچه که در ماده‌ی شانزدهم از مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع، درمورد (احکام و ضوابط شرعی در مبنای بیمه‌ی تعاونی) که در آن آمده است که: امکان دارد که وقف نقدی خیریه، براساس وقف نقدی تشکیل شود، و مجمع درنظر دارد که از وقف می‌توان برای اجرای مصوبه‌ی سابق از طریق موارد زیر استفاده کرد:

1. تأسیس صندوق وقف تکافلی که برخی خطرات را از سود آنچه در آن وقف می‌شود تحت پوشش دهد، جایز است، و برای این صندوق‌ها جایز است که اقساط تعیینی را با انواع بیمه‌ها قبول کنند، و همچنین

برای آنها جایز است که اموال تبرع‌شده را قبول کنند، و هزینه‌کردن از سود آنچه که از وقف حاصل می‌شود، و از اقساط تعیین شده، و اموال تبرع تقدیم شده برای پوشش این خطرات، ممانعت شرعی ندارد، و ارگانهای ناظر بر موقوفات در کشورهای مختلف با هماهنگی مراجع ذیربط صنعت بیمه‌ی تعاونی، این نوع فعالیت‌ها را بر اساس آنچه که مصلحت اقتضا دارد و با رعایت اصول عدالت پایند باشد، سازماندهی کنند.

2. کسر بخشی از مازاد بیمه، برای تأمین وقف نقدی و حمایت از بوجه و توانایی صندوق، برای مقابله با خطرات آنچه که بیمه شده، جایز است.

3. برای شرکتهای بیمه اسلامی جایز است که صندوق وقف با کمک‌های نقدی که از مازادهای بیمه کسر می‌شود، تشکیل دهند تا از سود آن برای حالت‌های ورشکستگی یا سختی این شرکتهای شرکت‌کننده در آن صندوق، استفاده شود.

بر این اساس امکان بهرمندی از وقف در حوزه‌ی بیمه‌ی تعاونی وجود دارد، اما جایگزین مفادهایی نیست که مجمع در مصوبه‌ی خود به آن اشاره کرده است.

محور سوم: ارائه‌ی تجارب بین‌المللی بیمه‌ی تعاونی و آگاهی از میزان پابندی آنها به اصول مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع،

در مورد (احکام و ضوابط شرعی در مبانی بیمه‌ی تعاونی).
 با توجه به مطالعات مربوط به تجارب بین‌المللی، مجمع ملاحظه کرده که اکثر تجارب بین‌المللی در زمینه‌ی اجرای بیمه‌ی تعاونی در بسیاری از اقدامات آنها با مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع مطابقت دارد، اما مشخص شد که برخی از تخلفات اساسی در آن وجود دارد که در موارد زیر نمایانگر است:

اول: نبود کمیته‌های شرعی نظارت داخلی در برخی از شرکت‌های بیمه‌ی تکافلی.

دوم: الزام‌کردن به شرکت مدیریت به اعطای قرض الحسنه یا تعهد به آن پیشاپیش، به دلیل تخلف آن با مصوبه‌ی شورای مجمع در دوره‌ی بیست و یکم در ماده‌ی نهم آن.

سوم: عدم افشای سازوکارها و رویه‌های بیمه‌ی تعاونی به مشترکان در هنگام عقد قرارداد.

چهارم: تقسیم مازاد بیمه‌ای بین شرکت مدیریت و بیمه‌گذاران، زیرا شرکت با توجه به آنچه که از قرارداد وکالت یا مضاربه تصویب شده است، حق اجاره یا درصدی از سود خود را برداشت کرده است.

پنجم: بیمه‌گذار در صورتی که سود کمتر از مقدار معین باشد از سود مضاربه چشم‌پوشی می‌کند.

دوم: توصیه‌ها:

اول: تلاش برای آنچه که در مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع

بین‌المللی فقه اسلامی آمده و مصوبه‌ی آن در این دوره که هر دو مصوبه تشکیل دهنده‌ی مرجعی جامع برای اصول و مبانی حاکم بر وظایف بیمه‌ی از لحاظ شرعی است در دایره‌ی گسترده و ترجمه‌ی آن به زبان‌های مختلف و پخش کردن آن در بین شرکت‌های بیمه‌ی تعاونی عامل و کمیته‌های شرعی شامل آن.

دوم: به نهادهای قانونگذاری فعال در زمینه‌ی بیمه‌ی تعاونی در کشورهای عربی و اسلامی توصیه می‌شود که آنچه در دو مصوبه‌ی شورای مجمع فوق الذکر ذکر آمده است، در قانونگذاری خود ضامن شوند و به مجمع به عنوان مرجع شرعی مورد اعتماد گنجانده شود.

سوم: توصیه می‌شود در قانون تنظیم‌کننده‌ی بیمه‌ی تعاونی، مفادی برای اعطای صندوق بیمه - (صندوق بیمه‌گذاران... حساب بیمه‌ی مستقل از حساب‌های شرکت) - یک شخصیت حکمی درج شود که شامل کلیه‌ی بیمه‌گذاران در حساب‌های بیمه‌ی تعاونی شود، همراه با در نظر گرفتن آنچه که در مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع در این خصوص آمده است، به طوری که چنین قانونی تصریح کند که چه کسی نماینده‌ی این شخصیت باشد، به نحوی که منجر به تعارض منافع نشود.

چهارم: صدور ضوابط حاکم بر نهادها و شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی، در راستای تحقق اهداف و مقاصد مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) مجمع، و این مصوبه حافظ حقوق اطراف ذیربط به ویژه در رابطه با روابط بین جهت مدیریت و صندوق بیمه، به نحوی می‌باشد که

تضمین‌کننده‌ی عدم تعارض منافع و تحقق عدالت برای طرفین شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

ستایش سزاوار الله است و صلوات و سلام بر خاتم انبياء و مرسلين
و خاندان و همه‌ی ياران‌شان باد، اما بعد:

مصوبه‌ی شماره: 216 (22/12)

درمورد زیارت قدس: اهداف و احکام شرعی

مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دولت
کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخره 1436 هـ. ق، برابر با 22 -
25 مارس 2015م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: زیارت
قدس: اهداف و احکام شرعی، و پس از استماع مباحثات گسترده
پیرامون آن،

مجمع به این نتیجه دست یافت که حکم شرعی زیارت
(مسجدالاقصی) مستحب و پسندیده است، اما مباحثات پیرامون محور
حصول منافع و مضرات آن صورت گرفت.

مجمع ارزیابی این مصالح را متعلق به متخصصان، از حاکمان و
سیاست‌کشورهای مسلمان می‌داند.

لازم به یادآوری است که آرمان (قدس شریف) آرمان همه‌ی امت

است و حمایت و پشتیبانی از آن و تأیید ملت آن و ملت فلسطین یک واجب است.

و قدس شریف تنها متعلق به ملت فلسطین نیست، بلکه متعلق به همه‌ی مسلمانان است و اینکه حفظ مسجداقصا جزء ایمان و مسئولیت‌های مسلمانان می‌باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیست و سوم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

مدینه‌ی منوره (عربستان سعودی)
23-19 صفر 1440 هـ . ق
28 اکتبر - 01 نوامبر 2018 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 217 (23/1)

درمورد ازدواج دختران خردسال بین حق قیّم و مصلحت

دختر

و میزان اختیارات قیّم در منع یا محدودکردن آن از لحاظ

شرعی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: ازدواج
دختران خردسال بین حق قیّم و مصلحت دختر، و میزان اختیارات قیّم
در منع یا محدودکردن آن از لحاظ شرعی، و پس از استماع مباحثات
گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1. دختر خردسال، دختری است که هنوز به بلوغ نرسیده است و

همانطور که فقیهان مقرر نموده‌اند، بالغ‌بودن اساس تعیین سن ازدواج است برای منظم‌بودن آن.

2. شریعت اسلامی سنی را برای انعقاد عقد ازدواج معین نکرده است، اما در مورد تعیین عمر برای برقراری روابط زناشویی مربوط به اموری است که بر حسب شرایط زمان و مکان و به اعتبار صلاحیت دو طرف برای ازدواج و تشکیل خانواده تعیین می‌شود.

3. پدر با دلسوزی و مهربانی که نسبت به دخترش دارد و آنچه که از رعایت مصلحت برای وی برعهده دارد، پس از کسب اذن قاضی حق دارد، دخترش را به ازدواج درآورد، و اگر ثابت شود که این ازدواج برای او ضرر می‌رساند، باید پدر از ازدواج منع شود، اما ازدواج دختر خردسال برای غیر پدر جایز نیست.

4. تعیین سن ازدواج برای دختران خردسال با اذن قاضی و سپردن امر به حاکم یا ولی امر در هر کشور، با توجه به شرایط زمانی و مکانی و سنی به نحوی که مصلحت همگان را تأمین کند.

5. هنگام ازدواج باید مصلحت دختر در نظر گرفته شود.

6. سرپرستی پدر و سایر قیم‌های غیر او بر دخیل محدود به محقق‌ساختن مصلحت دختر است.

7. اذن دختر به هنگام ازدواج وی واجب است و ازدواج‌دادن او بدون اذن و رضایتش جایز نیست، و این در راستای اجرای فرموده‌ی رسول الله ﷺ است: **التَّيِّبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبُكَرُ تُسْتَأْمَرُ وَإِنَّهَا**

سُكُوْتَهَا». ترجمه: "زنی که قبلاً ازدواج کرده، برای ازدواج خود بر ولی امرش احقیت دارد، و از باکره رضایت طلبیده شود، و سکوت وی اذن و رضایت است". (روایت امام مسلم)، و چنانچه بدون رضایتش ازدواج شده باشد، وی حق درخواست فسخ عقد را دارد.

8. هر کشوری حق دارد با توجه به آنچه که به نفع دختر، خانواده و جامعه می‌داند سن مناسب را برای ازدواج تعیین کند و این حق را دارد که مجازات مناسبی را برای کسانی که بدون اجازه‌ی قاضی دختر خردسال را به ازدواج در می‌آورند، تعیین کند.

9. برای ازدواج دختران خردسال، باید ضوابط بهداشتی ایجاد شود و ازدواج دختر بدون این ضوابط جایز نیست و ارزیابی این ضوابط برعهده‌ی پزشکان قابل اعتماد است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 218 (23/2)

درمورد احکام ورشکستگی و افلاس در شریعت اسلامی
و مقررات معاصر (تکمیل موارد سابق)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر- 1 نوامبر 2018م،

و پس از مطالعه‌ی توصیه‌های صادره از سمینار علمی، (احکام
ورشکستگی و افلاس در شریعت اسلامی و مقررات معاصر) که توسط
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در جده و با همکاری پژوهش‌کده پژوهش‌ها
و آموزش اسلامی عضو گروه بانک توسعه‌ی اسلامی، در مورخه‌ی 31
نوامبر تا 1 دسامبر 2017م برگزار شد، و پس از استماع مباحثات
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی شماره: 186 (20/1) مجمع،

در بند (1) آن، درمورد تعریف ورشکستگی و بدهکار ورشکسته آمده است و عرف در تعیین مصادیق ورشکستگی رعایت می‌کند.

دوم: تأکید بر آنچه که در بند (2) از مصوبه‌ی سابق آمده است در خصوص شرط ورشکستگی، همراه با مراعات موارد زیر:

(1) ورشکستگی فقط با حکم دادگاه امکان پذیر است.

(2) احکام ورشکستگی درمورد اشخاص حقیقی و حقوقی به طور مساوی اعمال می‌شود.

سوم: تأکید بر آنچه که در بندهای: (دوم، سوم و چهارم) مصوبه‌ی سابق فوق الذکر آمده است.

چهارم: از جمله موارد ورشکستگی و افلاس مؤسسات مالی اسلامی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(1) عدم توان پرداخت ورشکستگی است و در صورتی که دارایی‌های متعلق به مؤسسه یا شرکت پاسخگوی بدهی‌های آن باشد، از لحاظ شرعی ورشکستگی محسوب نمی‌شود و طلبکار می‌تواند برای صدور حکم افلاس به قوه‌ی قضاییه مراجعه کند و همچنین شرکت یا مؤسسه‌ی بدهکار نیز می‌تواند برای وادار کردن طلبکاران برای انتظار کردن به مراجع قضایی مراجعه کند.

(2) از جمله راهکارهای پیشنهادی برای رفع ورشکستگی (عسر) شرکت‌ها و مؤسسات مالی اسلامی است:

الف- اعطای یک دارایی مالی معین یا یک منفعت عین معینی

برای بازپرداخت بدهی مستحق.

ب- تبدیل بدهی‌ها به سهام (سرمایه‌گذاری کردن) از طریق افزایش سرمایه‌ی شرکت بدهکار از طریق انتشار سهام عادی که در آن طلبکار با بدهی مستحق خود بر شرکت مساهم می‌شود، بنابراین وی به نسبت بدهی که بر عهده دارد، مالک سهمی در شرکت و دارایی‌های آن می‌شود.

(3) توافق شرکت یا مؤسسه‌ی بدهکار با طلبکار برای انتظار کردن، بر حسب آنچه که مرجع کارشناس معتبر در موردن ارزیابی شرایط شرکت یا مؤسسه و تعیین شرایط انتظار، در صورت لزوم مناسب می‌داند.

توصیه‌های کلی:

(1) مجمع به مطالعات گسترده و کافی در مورد راحل‌های عملی برای رسیدگی به ورشکستگی (عسر) در مؤسسات مالی به گونه‌ای که حقوق همه طرف‌ها حفظ شود، توصیه می‌کند.

(2) مجمع بر اهمیت وضع مقررات و قوانین، برای حمایت از مشتریان شرکت خواه طلبکاران و بدهکاران باشد همراه با در نظر گرفتن حفظ حقوق طرف‌های مرتبط برای اصلاح شرایط مالی آنها توصیه می‌کند.

(3) مجمع به مقامات مربوطه، به ویژه مقامات قضایی توصیه می‌کند که به اصول قضایی که همگام با تحولات معاصر در زمینه‌ی

ورشکستگی و افلاس مرتبط است، اهمیت بدهند.

(4) شورای مجلس به دبیرخانه‌ی مجمع توصیه می‌کند تا تأثیر ورشکستگی و افلاس بر شرکت‌های با مسئولیت را بررسی کند، از جمله در مورد ورشکستگی یا افلاس شرکت با مسئولیت محدود در حالی که مالک اصلی آن هنوز توانگر است، تکمیل کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 219 (23/3)

درمورد مفطرات در زمینه‌ی درمان (تکمیل موارد سابق)
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

و برای تکمیل مصوبه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی شماره: 93
(10/1)، درمورد مفطرات در حوزه‌ی درمان که مسائل قابل بحث را
در این دوره مشخص نمود، که عبارتند از:

1. اسپری استنشاقی آسم.
2. فصد (فلبوتومی) و حجامت.
3. گرفتن نمونه‌ی خون برای آزمایشات آزمایشگاهی، و انتقال خون
از خون تبرع‌دهنده یا دریافت خون نقل شده.
4. همودیالیز، دیالیز صفاقی.
5. آنچه که از تنقیه یا شیاف یا آندوسکوپی وارد مقعد می‌شود.

6. عملیات جراحی با بیهوشی کلی.

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد این موضوع و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

- مفطرات عبارتند از: خوردن، آشامیدن و آمیزش عمدی - و آنچه به معنای آنهاست - و استفراغ.

- آنچه که روزه را باطل می‌کند، عبارت از چیزی است که از حلق عبور کرده به دستگاه‌گوارشی برسد و وارد معده شود، خواه مغذی باشد یا غیرمغذی، و خواه از راه معمولی وارد شود یا غیرمعمولی.

الف. آنچه که روزه با آن باطل نمی‌شود:

1. اسپری استنشاقی آسم بر صحت روزه تأثیری ندارد، زیرا دستگاه‌تنفسی را هدف قرار می‌دهد و آنچه که به معده می‌رسد، قسمت کوچکی از آن را تشکیل داده که ناخواسته و معذور است، و این کمتر از آن چیزی است که از باقی مانده‌ی شستشوی دهان (مضمضه) و سیواک زدن به معده می‌رسد.

2. خون‌گیری برای تجزیه و تحلیل آزمایشگاهی یا تبرع‌دادن آن.

3. کلیه‌ی آنچه که از طریق مقعد وارد می‌شوند، از انواع تزریقات، شیاف‌ها، آندوسکوپی‌ها و پمادها، به استثنای تزریقات تغذیه‌ای.

4. چسب رفع احساس گرسنگی.

5. عمل جراحی لیپوساکشن یا چربی‌کشی، مگر اینکه همراه با

استفاده از مایعات مغذی باشد.

6. آندوسکوپی مقعدی و انگشت معاینه‌ی پزشکی.

7. حجامت و فصد.

8. بیهوشی (کُما) به وسیله‌ی بنج کامل در بخشی از روز، حتی اگر بیهوشی در بقیه‌ی روز ادامه داشته باشد اگر بیهوشی خلال روزه‌داری رخ گرفته باشد، مشروط بر اینکه همراه با تزریق مایعات نباشد.
ب. آنچه که روزه را باطل می‌کند:

1. کلیه‌ی آنچه که با عبورکردن از دهان و حلق وارد دستگاه‌گوارشی می‌شود، و آنچه که حل‌کننده - هضم‌کننده‌ی غذا باشد که عبارت از مری و روده‌ی کوچک است.

2. کلیه‌ی آنچه که بدن روزه‌دار با آن تغذیه می‌کند و از هر ورودی طبیعی باشد، زیرا به معنای خوردن است و برای اینکه به مقصود روزه منافات دارد، مانند تزریقات مغذی.

3. دستگاه نبولایزر (ریزپاش) مورد استفاده در درمان آسم روزه را باطل می‌کند، زیرا مقداری که از آن وارد معده می‌شود، بسیار بیشتر از مقدار معذور است.

4. انتقال خون، زیرا حاوی مقدار زیادی از آب است.

5. دیالیز پریتونالی و همودیالیزی که شامل تزریق مقدار زیادی آب، نمک و قند است.

6. کپسول‌های مورد استفاده در اسپری استنشاقی آسم که حاوی

پودر خشکی است، به علت خروج بخشی از آن که دارای ماده‌ای می‌باشد و به معده می‌رسد.

توصیه‌ها:

1. نقش پزشک معالج در تعیین ضرورت یا نیاز به مداخلات درمانی یا تشخیصی که می‌تواند روزه را باطل کند، بسیار مهم است. پس در صورتی که این مداخلات ضرورتی نداشته باشد، و می‌توان آن را به وقت افطار موکول کرد، باید مریض خود را به آن توصیه نماید.
2. تلاش برای افزایش آگاهی بیماران، به هر آنچه که مربوط به انجام عبادات به نحو صحیح و شرعی باشد و دعوت به مراجعه‌ی عالمان امین، در مورد مسائلی که ممکن است برای آنان اشکالی به وجود آورده شود.
3. اطلاع رسانی به بیمار نارسایی که غیرقابل برگشت کلیه؛ به جهت حفظ جان و معذور بودن وی، نباید روزه بگیرد و باید در ازای آن فدیهِی هر روز به یک مسکین غذا بدهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 220 (23 / 4) درمورد ختنه‌ی زنانه در فقه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق، برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: ختنه‌ی زنانه در فقه اسلامی، و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

1. ختنه‌ی زنانه یعنی بریدن مقدار کمی از پوست بالای ختنه‌گاه یا کلیتوریس در حالی که خود کلیتوریس دست نخورده سالم باقی می‌ماند. و به این فرآیند، کاهش کلاهی کلیتوریس یا فرآیند کاهش قلفه‌ی ختنه‌گاه گفته می‌شود.

2. ختنه‌ی زنانه یک رسم قدیمی اجتماعی تلقی می‌شود که پیامبر ﷺ انجام بهتر آن را به گونه‌ای رهنمود فرموده‌اند که زن را از تجاوز حد

معمول حفظ نماید.

3. ختنه‌ی زنانه‌ی مذکور در بند (۱) محل اختلاف بین عالمان است و در اکثر کشورهای جهان اسلام انجام نمی‌شود و تعدادی از فقیهان انجام آن را با لزوم وجود رعایت ضوابط و شروطی مباح دانسته‌اند. از جمله اینکه تحت نظارت پزشکی باشد.

4. جایز نیست که هیچ بخشی از دستگاه تناسلی زنان تحت تأثیر قرار گیرد؛ زیرا به زن و زندگی زناشویی آنان، لطمه می‌زند و این عمل در شریعت اسلامی حرام است و عامل آن را جرم‌انگاری می‌کند و این مجمع از اقدامات دولت‌های کشورهای اسلامی برای رفع این تخلفات حمایت می‌کند.

5. ختنه‌ی زنانه که در اینجا به آن اشاره می‌شود، در اصطلاح ختنه یا بریدن اندام تناسلی زنانه که توسط سازمان‌های بین‌المللی بهداشتی، به ویژه سازمان بهداشت جهانی ممنوع و مورد هشدار واقع شده، قرار نمی‌گیرد.

توصیه:

شورای مجمع از سازمان جهانی بهداشت درخواست دارد که موضوع ناقص‌سازی آلت تناسلی زنان را مجدداً برای انجام پژوهش‌ها با مشارکت رهبران دینی، جامعه و پزشکی مطرح کند، تا درک و دانش خود را پیرامون احکام آن بهبود بخشد و اطلاعات دینی خود را به روزرسانی نماید و از پزشکان معاصر در بیمارستان‌ها در هنگام نیاز زنان به ختنه‌کردن کمک بگیرد، و تفاوت بین آن و دیگر انواع مورد

توافق بر سر جرم‌انگاری آن را بیان کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 221 (23/5)

درمورد اقدامات فکری و عملی برای مقابله با غلو و
افراطگرایی و آنچه که این روزها در زمینه‌های مختلف،
تروریسم نامیده می‌شود

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: اقدامات
فکری و عملی برای مقابله با غلو و افراطگرایی و آنچه که این روزها در
زمینه‌های مختلف، تروریسم نامیده می‌شود، و پس از استماع مباحثات
گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

افراطگرایی با همه‌ی اشکال و انواع آن طبق متون قرآن و سنت حرام
است، و اگر منجر به تعرض صاحبش به جان، ناموس، اموال، عقول و

ادیان شود، درجه‌ی حرام بودن آن افزایش می‌یابد.

توصیه‌ها:

اول: پیشروی با گفتمان دینی در مساجد در محتوا و روش، با پیوند دادن آن به رویدادهای جامعه و واقعیت معیشتی.

دوم: پیشروی با جایگاه امام جماعت و مؤذن در مسجد با بلندکردن سطح معیشتی و شغلی آنان، و همچنین با برگزاری دوره‌ها و برنامه‌های بازپروری در زمینه‌ی تبلیغ و ارشاد، برای تمامی کارکنان مساجد.

سوم: تأسیس مراکز قرآن کریم در هر کشوری، با نظارت گروهی ممتاز از متخصصان قرائت قرآن و علوم قرآن کریم، و ارائه‌ی آخرین ابزار آموزشی برای مقابله با فکر افراطی در این مراکز.

چهارم: انتخاب مفتیان باکفایت، کسانی که واجد شرایط صدور فتوا هستند، و انتصاب آنان در شهرها و مناطق مختلف هر کشوری و دعوت از کشورها برای معتبردانستن فتوای جماعی در مسائل نوین، به منظور احیای فقه اجتهاد جماعی و تصویب قوانینی برای جلوگیری از کسانی که صلاحیت رسیدگی به فتوا را ندارند، و مجازات‌های بازدارنده برای آنان وضع شود.

پنجم: نوسازی و توسعه‌ی برنامه‌های درسی در نهادهای آموزشی به منظور گشودن مطالب آن، به روی فرهنگ احترام به حقوق بشر، نفی خشونت، افراطگرایی، تروریسم و الحاد، و به رسمیت شناختن حق دیگری در تنوع و تفاوت.

ششم: تدوین برنامه‌های درسی مطابق با اعتقاد امت و موازین آن،

و به گونه‌ای که اصالت و مدرنیته را در کنار هم جمع کند، و بررسی برخی از مطالب که ممکن باشد که موارد نادرست در مورد اسلام داشته باشد و تلاش در جهت اصلاح آنها.

هفتم: دعوت از سازمانهای رسانه‌ای، برای اتخاذ گفتمان میان‌روی و اعتدال در برنامه‌های خود و تکیه بر واقعیت‌ها و دوری از شایعات.

هشتم: تلاش برای تصحیح تصورات غلط از برخی اصطلاحات شرعی مانند جهاد، خلافت، ولاء و براء، حاکمیت و سایر موضوعاتی که جوانان را از آنها برای درگیری‌ها سوءاستفاده می‌کنند.

نهم: گنجاندن دوره‌ها و مواد آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها که بر رد خشونت، جنایت و تعصب تمرکز دارند و برای تقویت ارتقای آگاهی نسبت به حرمت تجاوز به خون‌ها، اموال و ناموس تلاش می‌کنند.

دهم: آغاز یک برنامه‌ای فرهنگی ویژه جامع در جامعه با حمایت نهادهای دولتی ذیربط با هدف اصلاح دیدگاه‌ها نسبت به اسلام و تعالیم آن و تثبیت موازین شرعی که مردم از آنها غفلت دارند و دعوت‌گران و اندیشمندان نسبت به آنها بی‌اعتنایی نشان داده‌اند، اهمیت توجه بدهد.

یازدهم: اتخاذ یک سیاست آموزشی مبتنی بر تقویت ارزش‌های مداراگرایی، شهروندی، تفکر انتقادی و احترام به سایر نظرات.

دوازدهم: دعوت از دولت‌ها و جوامع، برای بهرمندی از تجربیات موفق در راه‌های مقابله با افراط‌گرایی و تروریسم.

سیزدهم: گشایش افق گفت‌وگو با افراط‌گرایان، برای رد شبهات آنان،

بازگرداندن آنان به مسیر حقانیت و زندگی اجتماعی معتدل و همزیستی
با جامعه و نظام، در جهت تحقق امنیت، ثبات و توسعه‌ی جامعه.

الله متعال آگاه‌تر است؛

~ ~ ~
~ ~ ~

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 222 (23/6)

درمورد مزایایی که بانک به مشتریان حساب جاری ارائه
می‌دهد و بررسی آن از دیدگاه شرعی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: مزایایی که
بانک به مشتریان حساب جاری ارائه می‌دهد، و بررسی آن از دیدگاه
شرعی، و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تعریف حساب جاری:

عبارت است از: ثبت مبالغ ارائه‌شده توسط مشتری به بانک -
اسلامی یا متعارف -، و به او این حق را می‌دهد که هر زمان که
بخواهد آنها را با وسیله‌های شناخته شده از جمله نوشتن چک و حواله،

علاوه بر برداشت مستقیم وجه نقد، برداشت نماید، و آن مبالغ سپرده‌گذاری شده در نزد بانک تضمین می‌گردد و طبق قوانین بانک از آنها به نفع خود استفاده می‌برد.

دوم: کیفیت‌گذاری شرعی آن:

پس از آنکه مجمع مجموعه‌ای از چگونگی‌های شرعی سپرده‌ها در حساب جاری را مورد بررسی قرار داد، از جمله: کیفیت‌گذاری آن به عنوان سپرده‌ی واقعی تضمین شده با استفاده یا اینکه این یک قرارداد جدید و مستقل می‌باشد یا یک سیستم قراردادی است که تعدادی از قراردادهای را تنظیم می‌کند، و در نتیجه به تأکید بر مصوبه‌ی شماره: 86 (9/3) مجمع رسید، در مورد سپرده‌های بانکی در (حساب جاری) مقرر شد که سپرده‌های تحت مطالبه (حساب جاری) اعم از اینکه نزد بانک‌های اسلامی و یا بانک‌های متعارف مبتنی بر ربا باشد، از دیدگاه فقهی بدهی هستند.

سوم: حکم شرعی در مورد مزایای بانکی برای مشتریان حساب

جاری تحت مطالبه:

تعریف مزایای بانکی:

منظور از مزایای بانکی در اینجا: حقوق اضافی اعطا شده توسط بانک به دارندگان حساب‌های جاری تحت مطالبه، به منظور جذب و تشویق آنان به افتتاح یا ادامه‌ی دارندگی حساب در بانک.

این مزایا براساس ماهیت منفعت و هدف مورد نظر، دو نوع هستند:

اولین آنها: آنچه که فقط به نفع مشتری است.

دومین آنها: آنچه که به نفع هر دو طرف (بانک و مشتری) است.

الف. نوع اول - مزایایی که فقط به نفع مشتری است:

مزایایی که به تنهایی به نفع مشتری است به دو قسمت می‌باشند:

مزایای معنوی و مزایای مادی.

(1) مزایای معنوی، مزایا و خدمات است که بانک به مشتری ارائه

می‌دهد و در آن آنچه که مشابه به افزایش مالی بر مقدار سپرده باشد نمایان نیست، مانند: اولویت ارائه خدمات در شعب بانک و همچنین ارائه خدمات جزوه‌ی راهنمایی دوره‌ای به مشتری، صورت حساب دوره‌ای، گواهی پرداخت بدهی، کارت مزایای بین‌المللی دستگاه خودپرداز و موارد مشابه آن.

حکم این نوع مزایا از لحاظ شرعی جایز بودن آنهاست؛ زیرا این افزایش مالی ربوی که بانک متعهد به پرداخت مازاد بر مبلغ بدهی به مشتری باشد، تلقی نمی‌شود، بلکه تقدیم کمکی از سوی گیرنده‌ی سپرده (بانک) به سپرده‌گذار (مشتری)، برای استیفای حق مالی اوست، لذا حکم اصلی مباح بودن را به علت عدم دلیل ممانعت به همراه خود دارد.

(2) مزایای مادی که عبارتند از املاک، منافع و وجوه نقدی، بیش

از مبلغ ثبت شده در حساب جاری، که در آن چیزی مشابه به افزایش مادی در قبال بدهی نمایان است، مانند تقدیم لوازم برقی، دستگاه‌های الکترونیکی، بلیط‌های هواپیمایی و سایر موارد.

حکم این نوع از مزایا، اعم از مشروط و غیرمشروط ممانعت شرعی است در صورتی، در صورتی که به سبب بدهی و با توجه به اندازه و مدت آن، به این اعتبار که این مزایا از خود نوع افزایش ربوی است که بدهکار موظف است که مبلغ بیشتری بر مبلغ بدهی را به طلبکار بدهد.

اما اگر به هر مشتری جدیدی که بانک به دست می‌آورد - چه در حساب جاری، چه در حساب مضاربه و چه در امور تأمین مالی و غیره - این مزایا داده شود، پس شامل هزینه‌های تبلیغاتی و بازاریابی و جلب مشتری است و این براساس مباح بودن اصل آنها، تا زمانی که از لحاظ اندازه و مدت مربوط به خود بدهی نباشد، جایز است.

ب- نوع دوم - مزایایی که در آنها منفعت برای هر دو طرف (بانک و مشتری) است، دو نوع هستند:

اولین آنها: به فرایند برداشت و واریز مربوط است.

دومین آنها: به فرایند برداشت و واریز مربوط نیست.

1- مزایایی که بانک در رابطه با فرایند واریزکردن و برداشت از حساب جاری تحت مطالبه، به مشتری اعطا می‌کند و سود حاصل از آنها برای طرفین است، مانند: خدمات دسته چک و کارت خودپرداز، حکم شرعی آنها جایز بودن است؛ زیرا تقدیم کمکی از طرف گیرنده‌ی بدهی (بانک) به طلبکار (مشتری)، برای استیفای حق مالی خود است، علاوه بر اینکه منفعتی که بدهی برای طلبکار به ارمغان می‌آورد، فقط

مختص به او نیست، بلکه شامل بانک و مشتری (گیرنده‌ی بدهی و طلبکار) است، و برای اینکه به هر دو طرف منفعت می‌رساند، بدون اینکه برای یکی از دو طرف ضرری داشته باشد، و شریعت مصالحی را که در آنها ضرری وجود ندارد، با حرام کردن آن رد نمی‌کند، و همچنین این نوع مزایا، متنی برای حرام بودن آنها یا به معنای حرام بودن آنها نیامده است، بنابراین باید آنها بر مباح بودن اصلی باقی بمانند.

2- مزایایی که در آنها منفعتی برای هر دو طرف داشته باشد و مربوط به واریز کردن و برداشت از حساب جاری تحت مطالبه نباشد، مانند: تقدیم برخی خدمات بانکی با قیمت‌های متمایز، یعنی کمتر از آنچه که به دیگران داده می‌شود، از قبیل آنچه که به نرخ ارز، کارمزد حواله‌ها، کارمزد صندوق امانات، کارمزد گشایش اعتبار و صدور کارت اعتباری، ضمانت‌نامه‌ها و مانند آنها مربوط باشد، حرام است؛ زیرا شامل بدهی است که منفعتی (برای سپرده‌گذار) می‌رساند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 223 (23/7)

درمورد مسئولیت پزشکی در خطای غیر عمد پزشکی از
دیدگاه اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی مصوبه‌های صادره توسط سمینار علمی، درمورد:
مسئولیت پزشکی در خطای غیر عمد پزشکی از دیدگاه اسلام، که از
سوی سمینار صادر شده که توسط سازمان اسلامی علوم پزشکی کویت،
در مورخه‌ی 5-7 جمادی الآخره 1436 هـ. ق، برابر با 26-28
مارس 2015م، برگزار شده است، و پس از استماع مباحثات گسترده
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: خطای غیر عمد پزشکی:

(1) تصویب تعریف خطای پزشکی به عنوان (ناکامی در یک عمل برنامه‌ریزی شده، همانطوری که هدف قرار داده شده به دلیل سهل‌انگاری یا کوتاهی و مانند آنها).

(2) تصویب تعریف اتفاق پزشکی به عنوان (آسیبی ناشی از مداخله‌ی پزشکی و غیر قابل انتساب به شرایط اولیه‌ی سلامت بیمار می‌باشد).

(3) تصویب تعریف اتفاقات سازمانی به عنوان (آنچه که از وقوع همزمان چندین عامل‌های مسبب خطا در سطوح مختلف ایجاد می‌شود، علاوه بر مسببات داخلی نظام بهداشتی که فرصت وقوع خطرات را از طریق یک سری نقاط ضعف به وجود می‌آورد).

(4) تصویب تعریف اصول حرفه‌ی بهداشتی به عنوان (اصول ثابت شده و قواعد متعارف علمی و عملی می‌باشد).

(5) تدوین برنامه‌های علمی دریافت‌شده از مطالعات و پژوهش‌های گسترده، درمورد اسباب و مسببات خطاها، به منظور تصویب راه‌حل‌های مناسب برای کاهش هر چه بیشتر آنها.

(6) ضرورت ایجاد فضای داخلی و خارجی مناسب که به رعایت بهداشتی برای ارائه‌ی ضمانت‌های تحقیق‌کننده‌ی آن پیوند می‌باشد.

(7) ایمنی بیماران باید محور اصلی همه‌ی سیاست‌های بهداشتی باشد.

(8) ضرورت برگزاری میزگردهای آموزشی برای کلیه‌ی کارکنان بهداشتی و درمانی جهت آموزش، آگاهی بخشی و توسعه‌ی تقویت

ایمانی، به منظور غلبه بر خطاها در هنگام مواجهه‌ی آنها، به طوری که این میزگردهای آموزشی جزء وظایف اصلی کار بهداشتی قرار گیرد.

9) فراهم‌آوردن قابلیت‌های لازم از جمله تجهیزات، آزمایشگاه‌ها و اطلاعات و پایبندی به سیستم‌های کاری جهانی (پروتکل‌ها)، برای کمک به تشخیص مؤکد و شناسایی صحیح بیماری.

10) پایبندی به اصول و قوانین بین‌المللی کار، مبنی بر عدم افزایش ساعات کاری کادر پزشکی به بیش از هشت ساعت در روز، به ویژه در روزهای نگهبانی (شیفت کاری) به منظور حفظ تمرکز پزشک برای حفظ سلامت بیمار.

11) تعهد به کاهش هرچه بیشتر تعداد بیماران برای هر پزشک، تا فرصت کافی برای توضیح مشکل سلامتی به بیمار داده شود.

12) لزوم بررسی دوره‌ای کلیه‌ی قوانین و مصوبه‌های مربوط به ضمانت‌های ایمنی و حفاظت از بیمار در برابر خطاهای پزشکی.

13) تأکید بر اهتمام به نگهداری دوره‌ای دستگاه‌های بهداشتی توسط کارشناسان آنها، به منظور اطمینان از ایمنی و کارکردشان.

14) تلاش برای ایجاد مرجع عالی برای بررسی خطاهای پزشکی، متشکل از متخصصان مختلف از افراد حرفه‌ای و کارشناس که معروف به امانتداری و راستگویی هستند، و تابع وزیر ذیربط می‌باشند، و از جمله‌ی وظایف آن، رسیدگی به هر اتفاق پزشکی، اعم از بروز ضرر یا عدم وقوع آن، در اسرع وقت قبل از بین رفتن دلایل یا آثار آن است،

مشروط بر اینکه مطالعه شامل برای تعیین سبب و آثار خطا در صورت بروز ضرر، باشد و گزارشات خود را همراه با توصیه‌های خود به مقامات مسئول ارائه دهد؛ تا از وقوع خطا در آینده جلوگیری شود.

15) تشویق پزشکان خطاکنندگان به افشای خطاها، برای نمایان کردن شفافیت و صراحت در راستای خدمت به آینده و موفقیت کار پزشکی و یافتن راحل قانونی برای رفع آنها.

16) تشویق افراد آگاه از خطاها برای گزارش آنها، و در عین حال از آنان در برابر هرگونه آزار و اذیت یا آسیب محافظت شود.

17) لازم است بانکی برای اطلاعات خطاهای پزشکی توسط کمیته‌ی تخصصی پزشکان، فقیهان و حقوقدانان تشکیل شود و قانونی صادر کند تا کلیه‌ی دستگاه‌های شاغل در وزارت بهداشت را موظف به ارائه‌ی گزارش خطاها و تقدیم آنها به بانک اطلاعات برای شناسایی اسباب و مسببات آنها نماید.

18) ارزیابی مرجع ذیصلاح برای عضو کادر پزشکی، تا در صورت ارتکاب خطاهای فاحش که منجر به آسیب شده است، برای شناسایی شرایط کار و میزان کفایت وی اقدام نماید.

19) درخواست از مقامات مسئول برای ثبت و نظارت بر داروها، جهت اطمینان از کفایت اقدامات آنها در این خصوص و پیگیری سیر داروها به ویژه داروهای خطرناک، پس از مصرف آنها و ثبت هرگونه ملاحظات جانبی یا دارویی با سایر داروها یا درصد آسیب‌ها در صورت

وجود آنها و اتخاذ اقدامات لازم در مورد آنها.

20) افزایش آگاهی برای تغییر درک اجتماعی، جهت قبول احتمال‌بودن وقوع خطا در عمل پزشکی.

21) تلاش برای واردکردن کارت الکترونیکی با سیستم «بارکد» برای هر فردی در کشور، برای استفاده از آن در تمامی فرایندهای بهداشتی، همراه با تأکید بر لزوم بررسی هر از چندگاه دستگاه «بارکد» برای اطمینان از کارکرد آن.

22) کار در راستای صدور پژوهش‌ها، سیستم‌ها (پروتکل‌ها) و راهنماهایی کاری به منظور تقویت پایگاه داده‌ها، پیرامون بیماران، شرایط و سوابق سلامتی آنان.

23) ضرورت پایبندی به گردآوری و طبقه‌بندی خطاهای اقدامات پزشکی و از آنها جهت تهیه گزارش‌های علمی و تجزیه و تحلیل هر نوع از این خطاها مورد استفاده قرار گیرد.

24) فرق‌گذاشتن میان خطاهای پزشکی ناشی از سهل‌انگاری پزشکان و خطاهای ناشی از کوتاهی نهادهای پزشکی به دلیل تخلف در سیستم‌ها و تجهیزات لازم برای درمان آنها.

25) فرق‌گذاشتن میان خطاهای پزشکی و حوادث منفی نامطلوب که پزشک مسئولیتی در آنها نداشته است و همچنین فرق‌گذاشتن میان خطاهای پزشکی و عوارض مورد انتظار ناشی از اقدامات پزشکی.

26) پزشک در موارد کوتاهی، و تجاوز مغایر با قواعد⁽¹⁾ درمانی مورد توافق پزشکان ضامن محسوب می‌شود و همچنین در صورتی که بدون اجازه‌ی بیمار یا سرپرست او یا در مواردی که اجازه‌ی حاکم مشروط است برای درمان بیمار اقدام کند.

27) قرارداد ضمانت (جبران خسارت) بر کسانی که شرعاً یا قانوناً در صورت تخلف یا کوتاهی به آن مکلف هستند.

28) کار بر روی تهیه‌ی مواد درسی که به اخلاقیات در حرفه‌ی پزشکی و شناخت خطاهای پزشکی در کلیه‌ی تخصص‌ها و راه‌های پیشگیری و تدریس اجباری این درس به دانشجویان پزشکی توجه داشته باشد.

29) پزشک باید اهتمام خود را به بیمار و واقعیت بیماری وی و تأثیراتی که دارو خواهد داشت، مبذول نماید، و این در زمینه‌ی توجه به مصلحت بیمار، مطابق با شرایط محیطی و ماهیت فرهنگ حاکم است.

30) پزشک باید توجه خود را به بیمار همانند یک فرد آزمند اعمال کند.

31) بازداشتن پزشک از افشای سر بیمار و پزشک متحمل خسارت معنوی یا مادی ناشی از آن می‌شود، و در این زمینه به مصوبه‌ی شماره: 79 (8/10) مجمع و توصیه‌ی سمینار سازمان اسلامی علوم پزشکی که در مورخه‌ی آوریل 1987م، در کویت برگزار شده است،

(1) کوتاهی: ترک آنچه که واجب است. و تجاوز: فعل آنچه که جایز نیست.

مراجعه شود.

دوم: (الف) اجازه‌ی پزشکی:

در اصل اجازه‌ی پزشکی لازم است و فقط مواردی از این امر مستثنی است که عبارتند از:

(الف) موارد اورژانسی که جان فرد یا برخی از اعضای مهم وی در خطر است، و گرفتن اجازه‌ی از بیمار یا سرپرست وی معذور می‌باشد.

(ب) مواردی که نیاز به درمان یا پیشگیری در جهت منافع عمومی دارند، مانند بیماری‌های مسری که سلامت اعضای جامعه را تهدید می‌کند.

(ج) در صورتی که بیمار مبتلا به بیماری روانی یا عقلی باشد که جان خود یا دیگران را تهدید می‌کند، پس از انجام اقدامات لازم با اجبار در محل درمان بستری می‌شود.

(ب) بی‌اعتباری اجازه (پزشکی).

(الف) اگر سرپرست از اجازه‌دادن امتناع کند، سرپرستی بیمار به شخصی بعدی در ترتیب ولایت یا سرپرست عمومی (حاکم) منتقل می‌شود.

(ب) در موارد بحرانی که بیمار بالغ عاقل از اجازه‌ی علاج کردن خودداری می‌ورزد، باید خطرات این خودداری روشن گردد و پزشک این توضیح را به صورت رسمی، مستند می‌کند و در این مورد تا زمانی که بیمار هوشیار است، اجازه او ساقط نمی‌شود.

ج) نیاز به انجام پژوهش‌های بیشتر و بررسی مواردی که برای نجات جان مادر یا جنین یا هر دو نیاز به سزارین وجود دارد، مانند پیچیده شدن بند ناف به دورگردن جنین، در صورت خوداری مادر از اجازه‌ی عملیات سزارین.

توصیه‌های عمومی:

1) (سازمان اسلامی علوم پزشکی) پژوهش‌های مقایسه بین مبانی شریعت اسلامی در حوزه‌ی اقدامات پزشکی، مسئولیت خطاها در این اقدامات، و بین احکام قانون‌گذارهای جاری و مبانی قضایی مقرر شده در این زمینه، در سطوح عربی و اسلامی انجام بدهد، و پیشنهاد آنچه لازم است برای ایجاد تناسب کامل بین آن مبانی و این احکام ارائه دهد.

2) هماهنگی بین سازمان اسلامی علوم پزشکی و اتحادیه کشورهای عربی و سازمانهای همتای خود در سطح جهان اسلام، به منظور بررسی تدوین پیش‌نویس قانون یکپارچه و شاخص در مورد احکام اقدامات پزشکی و مسئولیت ناشی از خطاهای مرتبط، و این در راستای استفاده‌ی کشورهای عربی و اسلامی، در وضع قوانین مربوط به امور پزشکی و خطاهای ناشی از آن است.

3) تأسیس یک نهاد تخصصی در هر کشور عربی و اسلامی که از استقلال برخوردار بوده و منحصراً صلاحیت تهیه‌ی گزارش‌های کارشناسی در دعاوی خصوصی و مدنی و اختلافات رسیدگی شده در کمیته‌های حل اختلاف و مراجع داورى با توجه به خطاهای ناشی از

اقدامات پزشکی را دارد.

4) اتخاذ نظام صلح در دعاوی کیفری مربوط به خطاهای پزشکی در هر مرحله از دعوی به نحوی که صلح، مستلزم انقضای مدت پرونده‌ی کیفری باشد و توقف‌دادن اجرای مجازات در صورت قطعی‌شدن احکام.

5) گسترش استفاده از وسایل حل و فصل اختلافات و توسل به تحکیم در مسئولیت مدنی ناشی از خطاهای اقدامات پزشکی.

6) تشکیل اداره‌های تخصصی برای رسیدگی به دعاوی غیر کیفری و مدنی مربوط به خطاهای پزشکان و دستیارانشان، مشروط بر اینکه صلاحیت انحصاری رسیدگی در این دعاوی را فقط آن داشته باشند.

7) توسعه‌ی آگاهی علمی درمورد تمام مسائل اساسی و رویه‌ای مربوط به اجزای اساسی تیمی لازم است و تقویت آن در برنامه‌های آموزشی زود هنگام در دانشگاه‌ها و مؤسسات پزشکی.

8) پزشکان باید آموزش عملی درمورد اقدامات و واکنش‌های ویژه‌ی توسعه‌ی مهارت‌ها و دانش کار تیمی، برای ارتقای مهارت‌های کسب شده در دانشگاه‌ها و مؤسسات آکادمیک را تقویت کنند.

9) هدف‌گذاری کارآموزی هنگام انتقال پزشکان از مرحله‌ی دانش‌آموزی به مرحله‌ی پزشکی برای تقویت اهمیت‌بودن کار تیمی در مراقبت‌های بهداشتی که کمک‌کننده‌ی در راستای تسهیل تغییر به سمت فرهنگ ایمنی می‌باشد.

- (10) مراقبان بهداشتی باید درس‌های استفاده‌شده از برنامه‌های بازپروری پیشرفته را بیشتر کنند.
- (11) لازم است که پیشرفت پزشکان علاقه‌مند به کارهای تیمی از طریق اعطای مجوز انجام‌دادن حرفه، گرامی شود.
- (12) امتحان‌های صدور مجوز از هیئت‌های تخصصی، باید شامل ارزیابی دانش پزشکان جدید از اجزای کار تیمی و انتظارات شغلی مشترک باشد.
- (13) مطالعه‌ی قراردادن سیستم‌های بیمه، برای خطرات ناشی از اقدامات پزشکی، جهت تشویق پزشک به بذل تلاش بیشتر برای درمان.
- (14) توجه رسانه‌ها و ابزارهای دیگر آموزش عمومی برای اطلاعات مربوط به اختلالات روانی به منظور رسیدگی سریع و زودهنگام و همچنین افزایش آگاهی نسبت به حقوق بیمار روانی.
- (15) همکاری کشورهای عربی و اسلامی برای صدور قانون راهنمای یکپارچه برای سلامت روان با استفاده از اصول کلی شریعت اسلامی و اصول و منشورهای بین‌المللی مربوطه.
- (16) سازمان اسلامی علوم پزشکی با همکاری کشورهای عربی و اسلامی، یک قانون یکپارچه بهداشت روان را با استفاده از قواعد شریعت اسلامی و منشورهای بین‌المللی مربوطه صادر نماید.
- (17) برگزاری سمینار تخصصی سلامت روان و عقل، به منظور بحث و بررسی مسائل اخلاقی و شرعی مرتبط به سلامت روان، و

ارائه‌ی توصیه‌های مشخص در این زمینه.

18) مؤسسات پزشکی باید آمادگی خود را برای برگزاری جلسات دوره‌ای بین پزشکان یا دستیاران آنان، جهت مطالعه‌ی همه‌ی تحولات نوین در زمینه‌ی اقدامات پزشکی، تبادل نظر در مورد مشکلات و موانع پیش‌روی چنین اقداماتی، مطالعه‌ی خطاهای پزشکی و پیشنهاد راه‌های جلوگیری یا محدودکردن آنها ابراز کنند.

19) توسعه مهارت‌های پزشکان برای برقراری ارتباط دارای مصحلت با بیماران و خانواده‌هایشان، در آنچه که به نظارت در تحولات وضعیت سلامتی بیمار، و هرگونه مشکلی که ممکن است در طول انجام اقدامات پزشکی ایجاد شود.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 224 (23/8)

درمورد پوشش ریسک در معاملات مالی: ضوابط و احکام شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق، برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

و پس از بررسی توصیه‌های صادره از سوی سمینار علمی (پوشش ریسک در معاملات مالی: ضوابط و احکام) که توسط مجمع فقهی در امارات دبی، مورخه‌ی 26-27 آوریل 2016م، با همکاری اداره‌ی شئون اسلامی و امور خیریه، از طریق انجمن فقه اقتصاد اسلامی در دومین دوره‌ی آن برگزار شد، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از اصطلاحات اساسی (مفاهیم):

1. مفهوم پوشش ریسک (تحوط):

الف. مفهوم پوشش ریسک در معنای کلی خود: به معنای

پوشش و جلوگیری یا پیشگیری است، و در نزد فقیهان به معنای حمایت آمده است.

ب. مفهوم پوشش ریسک در اصطلاح مالی: به معنی رویه‌های سازماندهی شده برای مدیریت ریسک با خنثی کردن، کاهش یا حذف آن، از طریق انتقال آن به طرف دیگر است.

ج. اما مفهوم اصطلاحی پوشش ریسک به معنای حفاظت از خطرات و کاهش آثار آن است، بدون اینکه مفهوم آن محدود به عملیات رایج در بازارهای مالی باشد که بیشتر آنها مبتنی بر ربا و معاملات ریسک‌پذیر است، و این مفادها متضمن اشتقاقیات است که شامل بر: (DERIVATIVES) است که شامل: معاملات آتی (Futures) و اختیارات (Options) و فرایند تراکنش موقت (Swaps) می‌باشد، و برخی از این مفادها قبلاً توسط مجمع غیرمشروع بودنشان با مت مصوبه، تصویب شده است، مانند اختیارات، اکثر معاملات آتی و تراکنش‌های معوق در مفهوم مصوبه‌ی ویژه در بازارهای مالی.

2. مفهوم خطر:

و معنای آن در زبان: احتمال هلاکت است.

و در اصطلاح مالی: امکان هلاکت مال، یا وقوع خسارت، یا از دست‌دادن سود، یا اینکه سود کمتر از سطح مورد انتظار باشد، است. ریسک مدنظر گرفته با این معنی از فعالیت اقتصادی تفکیک‌ناپذیر

است، و در شریعت اسلامی قراردادهای اسنادی مانند رهن، کفالت (ضمانت) و غیره برای حفظ طرفین قرارداد از خطرات تعویض‌دادن ذکر شده است، و به طور کلی خطرات نامرغوب هستند، زیرا مال را در معرض هلاکت قرار می‌دهند.

3. اما در مورد حمایت، آن را چنین تعریف می‌کنند: استفاده از وسایل موجود، برای جلوگیری از خسارت، کاهش یا آسیب می‌باشد. حمایت به این معنی کلی‌تر از ضمانت سرمایه است، به طوریکه ضمانت عبارت است از: تعهد جهت معینی برای تحمل خسارت، نابودی یا کاهشی است که بر سرمایه وارد می‌آید؛ اما حمایت، عبارت است از: پیشگیری سرمایه است که مشمول ضمانت مستقیم و غیرمستقیم می‌باشد.

دوم: موضع شریعت اسلامی در مورد پوشش ریسک:

1. پوشش ریسک در معنای عام آن به معنای پیشگیری و حمایت مال در برابر خطرات است، و از این جهت با اهداف شریعت در حفظ مال موافق است.

2. حکم شرعی در کاربردهای عملی، بستگی به میزان پایبندی مفادها و مکانیسم‌های پوشش ریسک، در همه‌ی اشکال آن به ضوابط شرعی دارد، و این امر مستلزم جزئیات هر مفاد با تحقیق و بررسی میزان پایبندی آن به احکام شرعی می‌باشد.

سوم: ضوابط شرعی برای مفادها و روش‌های پوشش ریسک:

1. اینکه مفادهای پوشش ریسک، شامل ربا نباشد و دستاویزی برای

ربا نباشد و اینکه شامل غرر زیادی نباشد، زیرا در آنها خوردن با روش باطل اموال مردم وجود دارد.

2. اینکه خود مفاد مشروع باشد.

3. اینکه مفاد پوشش ریسک منجر به فروش بدهی‌ها به غیر از ارزش اسمی آنها، و تراکنش ممنوع از لحاظ شریعت نشود، همانطور که در بازارهای مالی سنتی مشاهده می‌شود.

4. اینکه مفادهای پوشش ریسک منجر به فروش حقوق انتزاعی نشود، مانند فروش اختیارات که مجمع در مصوبه‌ی شماره: 63 (7/1) بند 2 (ب) آن را منع کرده است، و همچنین منجر به تعویض‌دادن برای پایبندی نشود، مانند مزد برای ضمان کردن که مجمع در مصوبه‌ی شماره: 12 (2/12) آن را منع کرده است.

5. رعایت کردن از مقاصد شریعت اسلامی در تنظیم مفاد قراردادهای پوشش ریسک و همچنین مراعات نتایج قراردادها و آثار آنها از جنبه‌های مختلف، زیرا مراعات نتایج، اصلی معتبری در شریعت است.

6. اینکه قراردادهای پوشش ریسک منجر به تضمین سرمایه یا سود مورد انتظار نشود، اعم از اینکه ضمانت از طرف مدیر، مضارب یا نماینده باشد، و این در موارد عدم تخلف، سهل‌انگاری یا تخلف در شروط می‌باشد.

7. خود ریسک نباید محل تعویض‌دادن باشد.

8. اینکه هدف از ابزارهای پوشش ریسک حفظ امنیت مال باشد، نه به خاطر قمارکردن بر روی اختلاف قیمت (Speculation) باشد.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1. با توجه به اختلاف مفادهای پوشش ریسک، روش‌ها و سازوکارهای کاربرد عملی آن در مؤسسات مالی اسلامی، و از آن جهت که یکی از مسائل نوظهوری است که قواعد اجتهاد در شریعت تحمل‌گرای اسلامی می‌تواند آن را دریابد، مجمع توصیه می‌کند که سمینارهای علمی با همکاری مؤسسات مالی اسلامی برای مطالعه‌ی ابزارهای پوشش ریسک و معاملات انجام شده توسط مؤسسات مالی اسلامی یا تصویب شده توسط نهادهای آنها برگزار شود تا میزان انطباق آنها با ضوابط و شروط تصویب شده‌ی مجمع، در مصوبه‌ها و توصیه‌های آن سنجش شود.

2. ترغیب متولیان امر و کارکنان مؤسسات مالی اسلامی برای استفاده از مفادها و قراردادهای تصویب شده‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی و مجمع فقهی تابع اتحادیه‌ی جهان اسلام و سایر مجامع مورد اعتماد در تنظیم قراردادهای و معاملات پوشش ریسک، از جمله: سلم، سلم موازی، مراحه به امرکننده برای خریدن، استصناع، استصناع موازی و شرط اختیار، و این طبق ضوابط شرعی مذکور در آن مصوبه‌ها می‌باشد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 225 (23/9)

درمورد حلال، برای پاسخگویی به مؤسسه‌ی استاندارد‌ها و
اندازه‌شناسی کشورهای اسلامی (CIMEC)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

و پس از بررسی مفاد نهایی سمینار علمی: حلال، برای پاسخگویی
به مؤسسه‌ی استاندارد‌ها و اندازه‌شناسی کشورهای اسلامی (CIMEC)،
که توسط مجمع در شهر جده، مورخه‌ی 22-23 ربیع الثانی 1436 هـ.
ق برابر با 11-12 فوریه 2015م، برگزار شد، و بر اساس
مصوبه‌ی شماره: 206 (22/2) مجمع که در بیست و دومین کنفرانس
برگزار شده‌ی خود در دولت کویت، مورخه‌ی 2-5 جمادی الآخرة
1436 هـ. ق، برابر با 22-25 مارس 2015م، درمورد (سؤال‌های
مؤسسه‌ی استاندارد و اندازه‌شناسی کشورهای اسلامی) برگزار شد،

دوباره این مفاد اصلاح گردید، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

موضوع را جهت مطالعه و اصلاح در صورت صلاحدید، به

دبیرخانه‌ی مجمع ارجاع و مراتب را به مرجع سؤال‌کننده (SIMIC)

اطلاع دهد.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 226 (23/10)
درمورد غلبه و تبعیت در معاملات مالی:
حالت‌ها، ضوابط و شرایط تحقق‌پذیری آنها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م،

و پس از بررسی مفاد نهایی توصیه‌های سمینار علمی: غلبه و
تبعیت در معاملات مالی، حالت‌ها، ضوابط و شروط تحقق‌پذیری آنها،
که توسط مجمع بین‌المللی فقه اسلامی همراه با گروه بانک توسعه‌ی
اسلامی، مورخه‌ی 25-26 صفر 1436 هـ. ق برابر با 17-18 دسامبر
2014م، در جده برگزار شد، و بر اساس مصوبه‌ی شماره: 214
(22/10) مجمع که در بیست و دومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در
دولت کویت، مورخه‌ی 2 - 5 جمادی الآخره 1436 هـ. ق، برابر با
22 - 25 مارس 2015م، درمورد (غلبه و تبعیت در معاملات مالی،

حالت‌ها، ضوابط و شروط تحقق‌پذیری آنها) برگزار شد، دوباره این مفاد اصلاح گردید، و پس از استماع مباحثات پیرامون آن، و بر اساس آنچه که در مصوبه‌های مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مورد غلبه و تبعیت (با شماره‌های ۳۰، ۱۸۸، ۱۹۶)، به ویژه مصوبه‌ی شماره 30 آمده است،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر آنچه که در بندهای (الف) و (ب) از نوع سوم، در مصوبه‌ی شماره (30) فوق‌الذکر درمورد اموال انباشته شده، پس از پذیرهنویسی و قبل از شروع به کار آمده است، تراکنش ورقه‌ی بهادار (سهام، سندها یا واحدها) در این حالت مبادله‌ی نقد به نقد تلقی می‌شود، و احکام ارز درمورد آنها جاری می‌گردد، و همچنین در صورت تبدیل دارایی‌ها به بدهی، احکام تصرف در بدهی در تراکنش ارز اعمال می‌شود.

دوم: قاعده‌ی تبعیت (تبعیت تابع از متبوع) شرعاً ثابت شده است، و متن این قاعده دلالت بر این دارد که تابع پیرو چیزی یا آنچه که از چیزی پیرو می‌کند حکم آن را می‌گیرد، پس در تراکنش اوراق بهادار جایز است به آن عمل شود، مشروط بر صورت‌گرفتن متبوع است.

شرط نشان صورت‌گرفتن متبوع عبارت است از: وجود فعالیت، کار و نهاد مسئول (مؤسسه یا شرکت) از تراکنش مال. بنابراین در آن هنگام، اوراق بهادار ممکن است بدون توجه به نسبت پول و بدهی،

ضمن دارایی‌های آن تراکنش شود؛ زیرا در این حالت تابع به اصل متبوع به حساب می‌آید و مستقل نیست همراه با در نظر گرفتن اینکه باید اصل متبوع در تمام مراحل تراکنش پابرجا باشد.

سوم: اگر اوراق بهادار نشان‌دهنده‌ی فعالیت تجاری نباشد که اموال در آن وارد و خارج شود، بلکه بلکه عبارت از یک مالکیت مشاع در برخی از وجوه ارائه‌شده توسط یک مؤسسه‌ی مالی باشد؛ در این صورت مجمع بر آنچه که در ابتدای بند (ج) از نوع سوم در مصوبه‌ی شماره (30) مجمع بیان نموده، تأکید می‌کند که اگر دارایی‌های اوراق بهادار ترکیبی از پول، بدهی، املاک، منافع، پول و بدهی‌های ناشی در آن باشد؛ بنابراین تراکنش آنها با قیمت توافقی جایز است، مشروط بر اینکه غالبیت در این حالت برای املاک و منافع باشد.

و نشان آن اینکه املاک و منافع بیش از نصف (50%) باشد.

چهارم: جایز نیست که قول مبنی بر جواز معامله‌ی اوراق بهادار - بنابر قاعده‌ی تبعیت - را دستاویز یا ترفندی برای اصدار کردن سندهای بدهی‌ها و تراکنش آنها قرار داد؛ به گونه‌ای که اجزای اوراق بهادار، بدهی و پولی باشد که املاک و منافع را برای غالبیت قرار دادن به آنها اضافه کرده، تا بتوان آنها را به وجه نقد (تورق) تبدیل کرد.

کاربرد قاعده‌ی غلبه و تبعیت در معاملات اوراق بهادار:

اول: سندها و واحدهای سرمایه‌گذاری:

1. در چارچوب اعمال قواعد غلبه و تبعیت در گردش سندها، باید

این نکته را در نظر گرفت که قراردادی که بر اساس آن سندها صادر می‌شود، دارای ارکان و شروط شرعی کامل آن باشد و اینکه شامل شرطی نباشد که با مقتضای آن یا با مفاد آن مغایرت داشته باشد.

2. تأکید بر کاربردهای ذکر شده در سندها اجاره‌ای در مصوبه‌ی شماره: (196) مجمع که در مورد تکمیل موضوع سندها اسلامی در بند (2)، بند (3) و بند (4) تصویب شده است.

3. تراکنش سندها در صورتی که اکثریت دارایی آنها املاک، منافع یا خدمات باشد، پس از پایان پذیرهنویسی و شروع فعالیت جایز است، اما قبل از شروع فعالیت، پس ضوابط شرعی مرتبط به قرارداد صرف ارز اگر دارایی‌ها وجوه نقد باشد، رعایت شود، و در صورتی که دارایی‌ها بدهی باشد، باید احکام تصرف کردن در بدهی‌ها لحاظ شود.

4. تراکنش سندهای ملکیت منافع املاک (دارایی‌های) معین، قبل از اجاره‌ی دوباره‌ی این املاک، جایز است و در صورت اجاره‌ی دوباره، سند نمایانگر اجرت هستند، و آن در این هنگام به عنوان بدهی است که در عهده‌ی مستاجر دوم می‌باشد، بنابراین تراکنش در این صورت به احکام و ضوابط تصرف کردن بدهی‌ها قرار می‌گیرد.

5. تراکنش سندهای مالکیت منافع املاک وصف شده در عهده، قبل از تعیین ملکی که حق انتفاع از آن حاصل می‌شود، و قبل از تسلیم آن جایز نیست، جز با رعایت ضوابط تصرف کردن بدهی‌ها، بنابراین در صورت تعیین، تراکنش سندها جایز است.

6. تراکنش سندهای مالکیت خدماتی که توسط یک طرف معین، قبل از اجاره‌ی مجدد آن خدمات حاصل می‌گردد جایز است، و در صورت که اجاره دوباره انجام پذیرد سند نمایانگر هزینه‌ی اجاره می‌باشد و در این صورت در عهده‌ی مستاجر دوم بدهی تبدیل می‌شود و تراکنش در این صورت به احکام و شروط تصرف کردن در بدهی‌ها قرار می‌گیرد.

7. تراکنش سندهای مالکیت خدماتی که از طرف شخص وصف شده در ذمه پرداخت می‌شود، قبل از تعیین طرف که قرار است خدمت از طرف وی انجام شود، جایز نیست مگر با رعایت احکام تصرف کردن در بدهی‌ها. بنابراین در صورت تعیین طرف، تراکنش سندها جایز می‌باشد.

8. تراکنش سندهای استصناع در صورتی جایز هستند که توسط سازنده صادر شده باشند یا وجوه نقد در دوران استصناع به دارایی‌های تبدیل شود که در ملکیت صاحبان سندها قرار بگیرد، اما اگر وجوه سندها بهایی برای استصناع همانندی پرداخت شود یا مورد ساخته شده به تولیدکننده تحویل داده شده باشد، به این معنا که قیمت استصناع در عهده‌ی تولیدکننده به عنوان بدهی ثابت شود، بنابراین تراکنش سندها مشمول احکام تصرف کردن بدهی قرار خواهد گرفت.

9. تراکنش سندهای سلم جایز نیست؛ زیرا مانند بیع بدهی است پس شامل احکام تصرف کردن بدهی‌ها قرار می‌گیرد.

10. تراکنش سندهای مراحه پس از فروختن کالای مراحه به خریدار و تحویل به او جایز نیست؛ زیرا مانند فروش بدهی است.

11. تراکنش سندهای مشارکه، سندهای مضاربه و سندهای نمایندگی سرمایه‌گذاری پس از پایان پذیرهنویسی و استیفای شرایط متبوع، طبق آنچه که در بند سوم فوق ذکر شد، جایز است.

12. تراکنش سندهای اجاره‌ای عملیاتی و اجاره‌ای منتهی به مالکیت، پس از تملک‌کردن اجاره‌کننده ملک مورد اجاره، جایز است.

دوم: سهام:

با توجه به آنچه که در مصوبه‌های فوق الذکر و مصوبه‌ی شماره: 63 مجمع درمورد بازارهای مالی به ویژه، بندهای (4)، (5)، (7)، (8)، (13) ذکر شده است. لازم است که در صدور سهام، موارد زیر در نظر گرفته شود:

1. سهام شرکت‌ها در صورتی که دارایی آنها فقط بدهی باشد، جایز نیست که تراکنش شود، مگر با رعایت احکام تصرف‌کردن در بدهی‌ها.

2. تراکنش سهام شرکت‌ها در صورتی که دارایی‌های آنها فقط نقدی باشد، چه در دوره پذیرهنویسی و چه پس از آن، قبل از تبدیل بخشی از سرمایه به دارایی‌های ثابت به 10 درصد، جایز نیست.

3. اگر دارایی‌های سهم، متشکل از املاک و منافع و پول نقد و بدهی باشد و املاک و منافع با بدهی‌ها و پول نقد مساوی باشد و بر آن غالب نباشد یا پول نقد و بدهی غالب باشد یا نتوان آن را تشخیص داد، در این صورت به قاعده‌ی تبعیت اعمال می‌شود. و شرط آن: تحقق‌شدن متبوع است که عبارت است از: متبوع عبارت است از: فعالیت، کار و

نهاد مسئول (سازمان اداری) برای تبدیل مال. در این صورت ، جایز است که بدون اعتبار گذاشتن به درصد پول و بدهی موجود در دارایی آن سهام تراکنش شود؛ زیرا در این حالت تابع به اصل متبوع به حساب می‌رود نه اینکه مستقل باشد همراه با رعایت کردن اینکه باید اصل متبوع در تمام مراحل تراکنش موجود باشد. همه‌ی مراحل گردش آنها، تابع اصل متبوع هستند و مستقل نیستند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 227 (23/11)

درمورد تأثیر عقد ازدواج بر مالکیت زوجین

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر- 1 نوامبر 2018م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: تأثیر عقد
ازدواج بر مالکیت زوجین، و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون
آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: هر یک از زوجین مسئولیت مالی مستقلی دارند، و بر این
اساس هر کدام از آنان در آنچه که از اموال و حقوق دارای مالکیت
هستند، تصرف کنند با تعویض یا تبرع‌دادن.

دوم: آنچه را که هر یک از زوجین با عقد نکاح یا بدون عقد نکاح
در اختیار دارند، ملک خصوصی مالک آن محسوب می‌شود و بعد از او

به ورثه‌اش منتقل می‌گردد.

سوم: در صورتی که زوجین بین خود توافق کنند که اموال خود را با رضایت و اختیارشان تقسیم کنند، ممانعت شرعی ندارد، اما فرض کردن آن بر آنان با تحمیل الزامی جایز نیست.

چهارم: برای زوجه، اگر رابطه‌ی زناشویی با طلاق یا حکم قضایی یا خلع ختم شود و موجب ضرری برای وی شود، حق دارد برای اجرای حکم معاصر به دادگاه مراجعه کند و مطالبه‌ی جبران خسارات وارده به خود را که شارع حکیم برای زن مطلقه از حق متعه‌ی پس از طلاق مقرر کرده، طلب نماید.

پنجم: درخواست برای تأسیس مؤسسات دولتی یا خصوصی؛ برای حمایت از زنان مطلقه، جهت رفع نیازهای آنان.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 228 (23/12)

درمورد پیشنهادات کمیته‌ی تشکیل‌شده توسط دبیرخانه‌ی

مجمع برای بررسی برخی از مسائل سندها

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس

اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی

منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19- 23 صفر 1440 هـ. ق،

برابر با 28 اکتبر- 1 نوامبر 2018م،

پس از ارائه آنچه که در صورتجلسه‌ی کمیته‌ی علمی مجمع در

مورخه‌ی 9 ربیع الاول 1438 هـ. ق، برابر با 8 دسامبر 2016م،

تشکیل‌شده برای بررسی نظرات دریافت‌شده در مورد برخی از

مصوبه‌های سندها بر شورای مجمع،

موارد زیر را تصویب نمود:

برگزاری سمینار علمی که در آن از تعدادی از متخصصان برای

نوشتن پژوهش و بررسی دو مسأله زیر درخواست شود، تا توصیه‌های

علمی سمینار در دوره‌ی آینده به مجمع ارائه شود، و آن دو مسأله:

مسئله‌ی اول: آیا اجاره‌ی اصل به فروشنده‌ی آن، از جمله قرارداد بیع (عینه) که شرعاً حرام است، محسوب می‌شود همانطور که در مصوبه‌ی شماره: 188(20/3) آمده است.

مسئله‌ی دوم: میزان امکان ارجاع سندها در اجاره‌ی منتهی به تملیک با ارزش اسمی آن و چرا نمی‌تواند با ارزش اسمی آن باشد چراکه ناشر سندها و ذینفع در هنگام اصدارکردن سندها بر این امر توافق کرده‌باشند، همانطور که در مصوبه‌ی شماره: 178(19/4) مجمع آمده است.

متعال آگاه‌تر است ؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 229 (23/13)

درمورد اعلامیه‌ی همزیستی محترمانه در سایه‌ی اسلام
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی
منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق،
برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م.

با توجه به مشکلات که امت اسلامی از داخل در حال حاضر با آن
مواجه است، و چالش‌هایی که از بیرون با آن مواجه است، شورای
مجمع بیانیه‌ای به عنوان زیر صادر کرده است:

(همزیستی محترمانه در سایه‌ی اسلام)

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر فرستاده‌شده رحمتی برای جهانیان پیامبر ما محمد، و بر همه‌ی خاندان

و یارانش باد.

اما بعد:

دین اسلام آخرین دین و شریعت آن آخرین شریعت آسمانی است، و دعوت برای توحید الله متعال مقصود و هدف اساسی آن است چنانچه خود آن مقصود رسالت‌های آسمانی است، برای خیر و خوشبختی بشریت در دنیا و آخرت است، الله متعال می‌فرماید: {وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ} (1). ترجمه: {و (ای پیامبر!) تو را جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم}. {وَوَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِّلْمُسْلِمِينَ} (2). ترجمه: {و (ما این) کتاب را بر تو نازل نمودیم، که بیانگر همه چیز، و هدایت و رحمت و بشارتی برای مسلمانان است}.

و بر اساس اعتقادی که ما اعضای شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی، در بیست و سومین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در مدینه‌ی منوره (عربستان سعودی)، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق، برابر با 28 اکتبر - 1 نوامبر 2018م، به اهمیت مبادی و ارزش‌هایی داریم که اسلام آنها را به ارمغان آورده است، از جمله‌ی آنها که در این بیانیه آمده است، و چه بسا که بشریت به آنها نیازمند است، و چه بسا که جامعه‌های انسانی به آن نیازمند است، و این طبق پیروی از رفتار رسول الله ﷺ می‌باشد، هنگامی که به مدینه‌ی منوره (یثرب) هجرت نمودند و در بین مردمان

(1) الانبیاء: 107.

(2) النحل: 89.

آن و گروه‌های متعدد در آن، منشودی تحریر نمودند که در آن روابط بین آنان را تنظیم نماید، و در آن ﷺ مجموعه‌ای از مبادی اسلامی بزرگ را ذکر نمودند، و این بیانیه مهمترین این مبادی و ارزش‌های مذکور را بررسی می‌کند:

1. اینکه دعوت اسلامی یک دعوت همگانی می‌باشد، و رسولش ﷺ برای همگی مردمان فرستاده شده است، الله متعال فرموده‌اند: {وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ} (1). ترجمه: {و (ای پیامبر) ما تو را برای همه‌گی مردم؛ جز بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده نفرستادیم، اما بیشتر مردم نمی‌دانند}. و برای عمومی بودن رسالت اسلامی، دعوت برای اسلام از وظایف می‌باشد، و طریق ابلاغ آن حکمت و ارشاد نیکو و مناقشه‌ی نیکو به‌دور از خشونت و تنفرگرایی است، الله متعال فرموده‌اند: {ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۚ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ} (2). ترجمه: {با حکمت و پند نیکو (مردم را) به راه پروردگارت دعوت نما، و با روشی که نیکوتر است، با آنان (بحث و) مناظره کن، بی تردید پروردگارت به (حال) کسی که از راه او گمراه شده است؛ داناتر است، و (همچنین) او به (حال) هدایت یافتگان؛ داناتر است}.

2. و انسان از دیدگاه اسلام، نماینده‌ی الله متعال در سرزمین اوست

(1) سبأ: 28.

(2) النحل: 125.

که الله متعال او را در (آفرینش) جسم و جان گرامی داشته است و آزار، تحقیر و اهانت به او در حالت زنده یا مرده بودنش، جایز نیست، الله متعال فرموده‌اند: {وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا} (1). ترجمه: {و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و دریا (بر وسایل نقلیه) سوار کردیم، و آنان را از انواع رزق و روزی‌های پاکیزه و حلال بهرمند ساختیم، و آنان را بر بسیاری از مخلوقات که آفریده ایم، برتری بخشیدیم}. و رسول الله ﷺ فرموده‌اند: "كسر عظم الميت كسره حيًّا" (2). ترجمه: "شکستن استخوان مرده، همانند شکستن آن در حالت زنده بودنش است". و الله متعال همه‌گی مخلوقات را برای خدمت انسان تسخیر کرده است، الله متعال فرموده‌اند: {أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً^٥ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ} (3). ترجمه: {آیا ندیدید که الله آنچه را که در آسمانها و آنچه را که

(1) اسراء: 70.

(2) این حدیث را ابوداود در سنن خویش روایت کرده، کتاب: الجنائز، باب: اگر حفرکننده استخوانی را پیدا کند، آیا این مکان را رها سازد، بنگر: سنن ابوداود، دانشنامه‌ی کتب شش‌گانه و شروح آنها، ج 3 ص 543، و ابن ماجه در سنن خویش آن را روایت کرده، کتاب: الجنائز، حدیث شماره: (1616)، باب: نهی از شکستن استخوان میت.

(3) الحج: 8.

در زمین است؛ به تسخیر شما در آورده است، و نعمت‌های خود را آشکار و پنهان (به طور فراوان) بر شما ارزانی داشته است؟ و از بین مردم کسی هست که بدون هیچ دانش و هدایت و کتاب روشنگری درباره‌ی الله مجادله می‌کند}. و فرموده‌اند: {وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ} (1). ترجمه: {و آنچه را که در آسمانها و آنچه را که در زمین است همه‌گی از آن اوست که برای شما مسخر (و رام) کرد، بی گمان در این نشانه‌هایی است، برای گروهی که می‌اندیشند}. و اسلام جسم، عقل و روح انسان را مورد عنایت قرار داده است تا بتواند وظایف جانشینی را در روی زمین انجام دهد.

3. الله متعال انسان را به پیروی از احکامی موظف کرده که انبیاء و رسولان آنها را متحمل شده‌اند، و با توجه به نگرش انسان به آنها، سرنوشت او در زندگی دنیا و آخرت رقم می‌خورد، الله متعال فرموده‌اند: {قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى * وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمًى} (2). ترجمه: {فرمود: (شما دو تن با ابلیس) همگی از آن (بهشت) فرود آید، در حالی که دشمن یکدیگر خواهید بود، پس اگر از (سوی) من هدایتی برای شما بیاید، هر کس از

(1) الجاثیه: 13.

(2) طه: 123-124.

هدایت من پیروی کند، پس نه گمراه می‌شود و نه به رنج افتد (و بدبخت شود) * و کسی که از یاد من روی گردان شود، پس بی گمان زندگانی (سخت و) تنگی خواهد داشت، و روز قیامت او را نابینا بر می‌انگیزیم}.

4. از این رو عالمان به این مورد اهتمام ورزیده‌اند که احکام شرعی را برای نشان دادن جامعیت و تحت پوشش قرار دادن آن به همه‌ی حالات انسان و روابط مختلف وی، به سه بخش تقسیم کنند: اول: اعتقادی، دوم: اخلاقی و سوم: عملی و شامل عبادات و معاملات است.

5. در اسلام بین انسانها از جهت رنگ و جنسیت و زبان تفاوتی وجود ندارد؛ زیرا همه از یک اصل و یک پدر و یک مادر هستند (آدم و حوا)، الله متعال فرموده‌اند: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا} (1). ترجمه: {ای مردم از پروردگارتان بترسید، آن کسی که شما را از یک تن آفرید، و همسرش را (نیز) از او آفرید، و از آن دو، مردان و زنان بسیاری منتشر کرد، و از خدایی که به (نام) او از همدیگر درخواست می‌کنید، و (همچنین) از (گسستن) پیوند خویشاوندی بپرهیزید، بی گمان الله همواره بر شما مراقب (و نگهبان) است}. و رسول الله ﷺ فرموده‌اند که الله عزوجل فرموده‌اند: "يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاكُمْ} (2)، فَلَيْسَ لِعَرَبِيٍّ عَلَىٰ

(1) النساء: 1.

(2) الحجرات: 13.

عَجَمِيَّ فَضْلًا، وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ فَضْلًا، وَلَا لِأَسْوَدَ عَلَى أَبْيَضٍ وَلَا لِأَبْيَضَ عَلَى أَسْوَدَ فَضْلًا إِلَّا بِالتَّقْوَى". ترجمه: {ای مردم! بی شک ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم، و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم، تا یکدیگر را بشناسید، همانا گرامی‌ترین شما نزد الله پرهیز گارترین شماست}، پس فرد عربی بر فرد عجمی هیچ‌گونه برتری ندارد، و فرد عجمی بر فرد عربی هیچ‌گونه برتری ندارد، و فرد سیاه‌رنگ بر فرد سفیدرنگ و فرد سفیدرنگ بر فرد سیاه‌رنگ هیچ‌گونه برتری ندارد، مگر با تقوا⁽¹⁾.

6. همچنین از لحاظ کرامت انسانی و منشأ تکالیف شرعی، بین زنان و مردان تفاوتی وجود ندارد، الله متعال فرموده‌اند: {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ}⁽²⁾. ترجمه: {و مردان مؤمن و زنان مؤمن دوستان (و یاوران) همدیگرند، امر به معروف و نهی از منکر انجام می‌دهند، و نماز را بر پا می‌دارند، و زکات را می‌پردازند، و الله و پیامبرش را اطاعت می‌کنند، اینانند که الله متعال به زودی آنان را مورد رحمت خویش قرار می‌دهد، بی گمان الله پیروزمند حکیم است}. و

(1) طبرانی در سنن کبیر، باب: کسی که نامش عدا است، روایت کرده است،

ج 18 ص 12.

(2) توبه: 71.

رسول الله ﷺ فرموده‌اند: **"النساء شقائق الرجال"**⁽¹⁾. ترجمه: "زنان و مردان (در حقوق و واجبات، مگر موارد استثنائی)، همانند همدیگرند". و الفاظ مورد خطاب، ای مردم، ای مؤمنان شامل مذکر و مؤنث می‌شود.

7. یکی از ارکان ایمان مسلمان، ایمان وی به سایر انبیاء و رسولان و کتاب‌های نازل شده و احترام و تعظیم آنان و اعتقاد وی به این است که همگی آنان از جانب الله متعال برای دعوت به توحید و عبادت الله متعال مبعوث شده‌اند، و اینکه برای مسلمان جایز نیست، بین هیچ یک از پیامبران و رسولان الله فرق بگذارد، الله متعال فرموده‌اند: {أَمَرَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}⁽²⁾. ترجمه: {پیامبر به آنچه از (سوی) پروردگارش بر او نازل شده، ایمان آورده است، و مؤمنان (نیز) همه به الله و فرشتگان او و کتابهایش و پیامبرانش ایمان آورده‌اند. (و گفتند: «میان هیچ یک از پیامبرانش فرق نمی‌گذاریم» و گفتند: «شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را (خواهانیم) و بازگشت به سوی توست»}. و اسلام دعوت به گفت‌وگو با اهل کتاب و مجادله با آنان به نحو احسن

(1) این حدیث را ترمذی در سنن خود روایت کرده، باب: کسی که (از خواب) بیدار می‌شود و لباسش را خیس می‌بیند و چیزی به یاد نمی‌آورد، شماره: (113)، ج 1 ص 173.

(2) البقره: 285.

نموده است، الله متعال فرموده‌اند: {قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ} (1). ترجمه: {بگو: «ای اهل کتاب، بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است، که جز الله را نپرستیم، و چیزی را شریک او نسازیم، بعضی از ما بعضی دیگر را به جای الله به خدایی نگیرد»}. پس اگر (از این دعوت) روی گردانند، بگویید: «گواه باشید که ما مسلمانیم»}.

8. گرویدن به اسلام آزادانه و بدون اجبار مادی یا معنوی یا بهره‌برداری از نیازهای کسانی که دعوت به آنها معطوف می‌شود، انجام می‌پذیرد، الله متعال فرموده‌اند: {لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۚ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ} (2). ترجمه: {در (قبول) دین هیچ اجباری نیست، به راستی که راه‌راست (و هدایت) از راه انحراف (و گمراهی) تبیین شده است. پس هر کسی به طاغوت (شیطان و بت و انسانهای گمراه و طغیان‌گر) کفر ورزد و به الله ایمان آورد، پس به راستی که به دستگیره‌ی محکمی چنگ زده است، که آن را گسستن نیست، و الله متعال شنوای داناست}. والله متعال فرموده‌اند: {وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَن

(1) آل عمران: 64.

(2) البقره: 265.

فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۖ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ} (1). ترجمه: {و اگر پروردگارت می‌خواست، مسلماً تمام کسانی که در (روی) زمین هستند، همگی ایمان می‌آوردند، آیا تو (ای پیامبر) می‌خواهی مردم را مجبور کنی تا که ایمان بیاورند؟}.

9. روح انسان در اسلام مصون از تعرض و معصوم است و کشتن یک نفر در اسلام مانند کشتن همه مردم است و احیای یک روح مانند احیای همه مردم است که در همه ادیان الهی چنین بوده است، الله متعال فرموده‌اند: {مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ۖ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ} (2). ترجمه: {به همین سبب بر بنی اسرائیل مقرر داشتیم که هر کس انسانی را بدون اینکه مرتکب قتل نفس یا فساد در زمین شده باشد؛ بکشد، چنان است که گویی همه‌ی مردم را کشته باشد و هر کس انسانی را از مرگ نجات دهد؛ چنان است که گویی همه‌ی مردم را زنده کرده است، و بی گمان پیامبران ما، با دلایل روشن برای (هدایت) آنان آمدند، (اما) بازهم بسیاری از آنان، پس از آن در روی زمین تجاوز و اسراف کردند}.

10. اسلام تجاوزگری را محکوم کرده است و آن را به شدت نکوهش

(1) یونس: 99.

(2) المائدة: 32.

و محکوم می‌کند، همچنان که تجاوزگری به دیگران را حرام کرده و آن را افساد فی الارض می‌داند و از بزرگترین جنایات در اسلام است، الله متعال فرموده‌اند: {وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا} (1). ترجمه: {و در زمین، پس از اصلاح آن فساد نکنید}. و فرموده‌اند: {قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ} (2). ترجمه: {بگو: «خداوند فقط کارهای زشت را، چه آشکارا باشد و چه پنهان، و (نیز) گناه و سرکشی به غیر حق را؛ حرام کرده است، و اینکه چیزی را شریک الله قرار دهید که الله متعال دلیلی بر (حقانیت) آن نازل نکرده است، و چیزی را که نمی‌دانید به الله نسبت دهید، (حرام نموده است)}. و به دلیل عظمت جرم افساد فی الارض، مجازات آن را متناسب با این جرم داده است، الله متعال فرموده‌اند: {إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} (3). ترجمه: {همانا سزای کسانی که با الله و پیامبرش می‌جنگند، و در زمین به فساد می‌کوشند، فقط این است که کشته شوند، یا به دار آویخته شوند، یا دست (راست) و پای (چپ) آنان بعکس یکدیگر قطع شود، و یا

(1) الاعراف: 56.

(2) الاعراف: 33.

(3) المائدة: 33.

از سرزمین خود تبعید کردند، این رسوایی آنان در دنیاست، و در آخرت عذاب بزرگی خواهند داشت}. و این در دو حکم حرا به (دزی مسلحانه) و بغی (مخالفت مسلحانه با حکمران مسلمان) نمایان می‌شود.

11. خانواده در اسلام اساس ساختن جامعه است، تعرض و اهانت به آن جایز نیست، و بر اساس ازدواج مبتنی بر آسایش، مودت و رحمت برپا می‌شود، الله متعال فرموده‌اند: {وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ} (1). ترجمه: {و از نشان‌های الله متعال (این) است که همسرانی را از جنس خودتان برای شما آفرید؛ تا با آنان آرام گیرید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد، بی‌گمان در این (امر) نشانهایی برای گروهی است که تفکر می‌کنند}.

12. سلامتی نماد برجسته‌ی اسلام و اساس ارتباط با دیگران است و نیکی با دیگران مسالمت‌انگیزان از خصوصیات آن است، الله متعال فرموده‌اند: {لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ * إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ} (2). ترجمه: {الله متعال، شما را از نیکی‌کردن و رعایت عدالت نسبت به کسانی که در (امر) دین با شما

(1) الروم: 21.

(2) الممتحنه: 8-9.

ن جنگیده‌اند و شما را از دیارتان بیرون نکرده‌اند، نهی نمی‌کند، بی‌گمان الله عدالت پیشگان را دوست دارد * بلکه تنها شما را از دوستی با کسانی نهی می‌کند که در (امر) دین با شما جنگیده‌اند و شما را از دیارتان بیرون کرده‌اند، و بر بیرون‌راندن شما (دیگران را) کمک (و پشتیبانی) کرده‌اند، و هرکس با آنان (رابطه‌ی) دوستی بگیرد، پس آنان ستمکارانند}. و الله متعال فرموده‌اند: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾⁽¹⁾. ترجمه: {و در راه الله با کسانی که با شما می‌جنگند، بجنگید، و از حد تجاوز نکنید، که الله متعال تجاوزگران را دوست نمی‌دارد}. از این رو، تشریع اسلامی برای جهاد، وسیله‌ای برای دفع تجاوز و دفاع از میهن و رفع تمام موانعی است که در مقابل مردم و ایمان به الله متعال و آخرین دین او قرار دارد و نیز حمایت از مظلومینی است که از ایمان آوردن آنان به الله متعال جلوگیری می‌شود. الله متعال فرموده‌اند: ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا﴾⁽²⁾. ترجمه: {و شما را چه شده است که در راه الله و (برای یاری) مردان و زنان و کودکان، مستضعف پیکار نمی‌کنید، آنانی که می‌گویند: «پروردگارا، ما را از این شهر (مکه) که اهلش ستمگرند، بیرون ببر، و از جانب خود، برای ما سرپرستی قرار بده، و از

(1) البقره: 190.

(2) النساء: 75.

جانب خود یار و مددکاری برای ما مقرر کن»}. و رفع موانعی برای اینکه فتنه‌گری و آزار و اذیت نباشد و دین از آن الله باشد، الله متعال فرموده‌اند: {وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ} (1). ترجمه: {و با آنان پیکار کنید، تا فتنه‌ی (شرک) ریشه کن شود، و (پرستش و) دین، همه از آن الله باشد، پس اگر آنان (از شرک و آزار و اذیت) دست بر دارند، الله متعال به آنچه که انجام می‌دهند؛ بیناست}. بنابراین جهاد در اسلام فقط برای دفع تجاوز و رفع موانعی است که مانع ورود مردم به دین الله متعال می‌شود و برای حمایت از مستضعفان روی زمین است.

13. و تعرض به نفس، مال و ناموس دیگران، بدون حق جایز نیست و دفع تعرض برای دفاع از دین، نفس، ناموس و مال، فقط همانگونه که انجام داده است، الله متعال فرموده‌اند: {فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ} (2). ترجمه: {پس هر کس تعدی و تجاوز کرد، همانگونه که بر شما تعدی کرده؛ بر او تعدی کنید، و از الله بترسید و بدانید که الله با پرهیزگاران است}. و الله متعال فرموده‌اند: {وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ} (3). ترجمه: {و اگر خواستید مجازات کنید، پس چنان مجازات

(1) الانفال: 39.

(2) البقره: 194.

(3) النحل: 126.

کنید که شما را مجازات کرده‌اند، و اگر صبر نمایید، مسلماً آن برای صابران بهتر است}.

14. و میل به صلح عادلانه‌ای که حقوق متقابل با دشمنان را حفظ کند، از مطالب مهم در اسلام است، الله متعال فرموده‌اند: {وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ} (1). ترجمه: {و اگر به صلح مایل شدند، پس تو (نیز) از در صلح در آی، و بر خدا توکل کن، بی گمان او شنوای داناست}. و غداری و خیانت از جمله امور حرام در آن است؛ الله متعال فرموده‌اند: {وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ} (2). ترجمه: { و اگر از خیانت قومی بیم داشتی؛ منصفانه (پیمان شان را) به سوی آنان بیانداز (و فسخ پیمانشان را برای همگان اعلان کن)، به راستی که الله متعال خائنان را دوست نمی دارد}.

15. از جمله نکات واضح در مورد این دین بزرگ، محکومیت آن نسبت به انواع به اصطلاح تروریسم در این روزها است، از جمله کشتار مردم بیگناه، حمله به خانواده‌ها، هتک حرمت روستاها و شهرها، اموال و ناموس مردم با شنیع‌ترین نوع آن که جبین بشریت را شرمسار کرده است، و همچنین حمله به مسجد مبارک اقصا و همچنین بمب‌گذاری‌هایی که در داخل مساجد رخ می‌دهد، و چنانچه اسلام با این همه جرم و جنایات مخالف باشد، پس توصیف آن به این جرائم از ظلم و

(1) الانفال: 61.

(2) الانفال: 58.

تجاوزگری در حق آن است و به همین خاطر، باید یک کمپین رسانه‌ای گسترده، برای نشان‌دادن حقایق این دین و رهبری بزرگ آن که خیر بشریت در این جهان را به همراه دارد، انجام پذیرد، و این باید در برنامه‌های درسی آموزشی منعکس شود.

16. رحمت، بردباری، عفو، گذشت، تحمل‌گرایی، مهربانی و صداقت از ویژگی‌های رسول اسلام، محمد ﷺ است و مسلمانان موظفند به ایشان ﷺ اقتدا کرده و بر اساس آن صفات سخاوتمندانه، چه در برخورد‌هایشان در میان خود و چه با دیگران، رفتار کنند، الله متعال فرموده‌اند: {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا} (1). ترجمه: {و همچنین شما را امتی میانه‌رو قرار دادیم}. و فرموده‌اند: {فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ} (2). ترجمه: {پس به (سبب) رحمت الهی است که تو با آنان نرم‌خو (و مهربان) هستی، و اگر تندخو و سخت‌دل بودی، قطعاً از اطراف تو پراکنده می‌شدند}. و فرموده‌اند: {لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا} (3). ترجمه: {یقیناً برای شما در زندگی رسول الله سرمشق نیکویی است، برای آنانی که به الله و روز آخرت امید دارند، و الله را بسیار یاد می‌کنند}.

(1) البقره: 143.

(2) آل عمران: 159.

(3) الاحزاب: 21.

17. میانروی، اعتدال و توازن برای مسلمانان در همه‌ی امورشان واجب است و افراطگرایی و تفریط جرم است و حرام می‌باشد، الله متعال فرموده‌اند: {قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ} (1). ترجمه: {بگو: «ای اهل کتاب، در دین خود به ناحق غلو (و زیاده‌روی) نکنید، و از هوا و هوس‌های گروهی که قبلاً گمراه شدند و بسیاری را گمراه کردند و از راه راست منحرف گشتند؛ پیروی نکنید»}. و در حدیث آمده: "وَمَا خَيْرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا، مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ" (2). ترجمه: "رسول الله ﷺ بین دو امر مخیر نشده است، مگر اینکه آسان‌ترین آنها را انتخاب کرده است، مگر اینکه گناه بوده باشد، پس اگر گناه بود، ایشان از دورترین مردم به آن بوده است". و این ارزش‌های (میانروی، اعتدال و تعادل) در مظاهر متعددی که شریعت الله متعال به آنها دعوت می‌کند، تجلی می‌یابد پس هدف از آنها در ترکیب ماده و روح. و الله متعال فرموده‌اند: {فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ} (3).

(1) المائدة: 77.

(2) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده، ج 4 ص 189، با شماره: 3560، و امام مسلم آن را در صحیح خود روایت کرده، ج 4 ص 1813، با شماره: 2327.

(3) ص: 72.

ترجمه: {پس هنگامی که درستش کردم، و از روح خود در آن دمیدم، برای او سجده کنان بیفتید}». و بین مصلحت عمومی و خصوصی و بین عذاب دنیوی و اخروی آشکار است، لذا از نعمان بن بشیر -رضی الله عنهما-، روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: "مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا، كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي نَصِينَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا، فَإِنْ يَتْرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ نَجَوْا، وَنَجَوْا جَمِيعًا"⁽¹⁾. ترجمه: "مثال کسی که در حدود و اوامر الله متعال (امر به معروف و نهی از منکر) پایبند است و کسی که به آنها پایبند نیست، همانند قومی می‌باشد که سوار کشتی شدند، برخی از آنان در طبقه‌های بالا و برخی دیگر در طبقه‌های پایین آن نشستند، و کسانی که در پایین بودند، هنگامی که آب می‌خواستند، بر طبقه‌های بالایی عبور می‌کردند، پس گفتند: اگر ما در قسمت خود حفره‌ای ایجاد بکنیم، و کسانی که در بالای ما هستند را اذیت نکنیم، بنابراین در صورتی که قسمت‌های بالایی آنان را رها کنند (تا در کشتی حفره‌ای ایجاد کنند) همگی آنان هلاک می‌شوند، و اگر جلوی آنان را گرفتند، همگی آنان نجات پیدا می‌کنند.

(1) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده، باب: آیا برای تقسیم و سهم‌بندی قرعه‌کشی می‌شود، با شماره: 2493، و باب: قرعه‌کشی در مشکلات، با شماره: 2686. و بنگر: صحیح بخاری، ج 3 ص 139، ج 3 ص 181.

18. و همکاری بین انسانها حلقه‌ی عملی ارتباط پیروان آن با دیگران است و هدف از همکاری خیر و صلاح بشریت است و اینکه تفاوت دین و رنگ و جنسیت نه مانع دعوت به همکاری است و نه آن را تضعیف می‌کند. و الله متعال فرموده‌اند: {وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوْا ۚ وَتَعَاوَنُوْا عَلٰى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۚ وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلٰى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ اِنَّ اللَّهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ} (1). ترجمه: {و دشمنی گروهی که شما از مسجد الحرام باز داشتند، نباید شما را به تعدی و تجاوز وادار نماید، و در راه نیکوکاری و پرهیزکاری با همدیگر همکاری کنید و (هرگز) در راه گناه و تجاوز همکاری نکنید، و از الله بترسید، بی گمان الله متعال سخت کیفر است}.

19. و غیر مسلمانان در کشورهای مسلمان از حقوقی برخوردارند که خود مسلمانان از آن برخوردارند و در پایبندی به دین و عقیده خود و انجام مراسم خود آزادند، الله متعال فرموده‌اند: {لَا يَنْهٰكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْهُمْ وَتُقْسِطُوْا اِلَيْهِمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ} (2). ترجمه: {الله شما را از نیکی‌کردن و رعایت عدالت نسبت به کسانی که در (امر) دین با شما جنگیده‌اند و شما را از دیارتان بیرون نکرده‌اند، نهی نمی‌کند، بی‌گمان الله عدالت پیشگان را

(1) المائدة: 2.

(2) الممتحنة: 8.

دوست دارد}. و الله متعال فرموده‌اند: {لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ} ⁽¹⁾. ترجمه: {در (قبول) دین هیچ اجباری نیست}. و عهد نبوی یا پیمان‌نامه‌ی مدینه که رسول الله ﷺ برای جامعه‌ی مدینه مقرر داشتند، مبنایی برای تنظیم روابط شهروندان مدینه، پس از هجرت به آن و تأسیس نظام جامعه‌ی اسلامی و دولت اسلامی در آن است، و این تأکیدی بر این اصل بلندمرتبه و سایر اصولی است که اسلام به ارمغان آورده است، و از این رو است که گفت‌وگو و مناقشه‌ای که به روش احسن باشد، برای ساخت اجتماعی سالم، اهمیت پیدا می‌کند و این در اولین فتوحات اسلامی نیز در کاربرد عملی آن تکرار شده است، این قول: (برای آنان آنچه که برای ما می‌باشد است و آنچه که علیه ما است علیه آنان نیز می‌باشد)، و اینکه جزیه در مقابل حمایت بوده است، چنانچه ابوعبیده عامر بن الجراح جزیه‌ای که از اهل حمص پس از فتح آن تا امکان پذیر بودن حمایتشان گرفته بود، به آنان برگرداند، و همچنین عقب‌نشینی لشکر مسلمانان از سمرقند پس از آن که به حکم قضایی وارد آن شده بودند، هنگامی که روشن شد که آنان قبل از لشکرکشی به اسلام دعوت نشده بودند، به آنان اختیار و مهلت داده نشده است، و این بر اساس اجرای قواعد فقهی پیرامون جهاد در اسلام بوده است، و از این رو اسلام به حقوق اقلیت‌های غیر مسلمان در جامعه‌ی مسلمانان اهمیت داده است، و

(1) البقره: 265.

به آزادگذاشتن آنان و به آنچه که اعتقاد دارند، توصیه کرده است، و تجاوز به کلیساها و اماکن عبادتی آنان را حرام نموده، و به آنان آزادی اعتقادی و باقی‌ماندن در دینشان را داده است، و همچنین به حقوق شهروندی و اقلیت‌های مسلمان در کشورهای غیر اسلامی مشروط بر اینکه هویت مخصوص خود را حفظ کنند، اهمیت داده است.

20. حکومت اسلامی در مدینه نمونه‌ای از آن است و این در پیمان‌نامه‌ای که پیامبر ﷺ به هنگام اول رسیدن وی به مدینه نوشتند، روشن گر این مطلب است، که ایشان ﷺ در آن امنیت دینی و مالی یهودیان را تأمین نمودند، و فرمودند: "وَأَنَّ لِلْيَهُودِ دِينَهُمْ"⁽¹⁾. ترجمه: "و اینکه دین یهود برای آنان محفوظ است".

21. و آن دعوت به عدالت و احترام به حقوق دیگران بدون توجه به دین، جنسیت، رنگ و یا زبان است، پس ظلم حتی با دشمنان حرام است، الله متعال فرموده‌اند: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ} إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا⁽²⁾. ترجمه: {بی گمان الله متعال به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به صاحبان آنان باز گردانید. و هنگامی که میان مردم داوری می‌کنید، به عدالت داوری کنید، در حقیقت، نیکو چیزی است که

(1) پیمان‌نامه‌ی رسول الله صلی الله علیه و سلم که به پیمان‌نامه‌ی مدینه معروف است.

(2) النساء: 58.

الله متعال شما را به آن اندرز می‌دهد، بی گمان الله متعال شنوای بیناست. و الله متعال فرموده‌اند: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا^۱ اَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ^۲ وَاتَّقُوا اللَّهَ^۳ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ^۴}. ترجمه: {ای کسانی که ایمان آورده‌اید، همواره برای الله قیام کنید و به عدالت گواهی دهید، و دشمنی با گروهی شما را بر آن روا ندارد که عدالت برقرار نکنید؛ عدالت برقرار کنید که به پرهیزگاری نزدیکتر است و از الله بیم داشته باشید، همانا الله متعال به آنچه که انجام می‌دهید؛ آگاه است}. و در حدیث قدسی آمده است: "یا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرماً فلا تظالموا"⁽²⁾. ترجمه: "ای بندگانم، من ظلم و ستم را بر خودم حرام کرده‌ام و آن را در میان شما حرام کرده‌ام، پس در میان خود ظلم و ستم روا مدارید".

22. و پناهم‌بردن به الله متعال، وحدت و همکاری بین مسلمانان قلعه‌ی محکم مسلمانان است و مایه‌ی سعادت و خوشحالی آنان در دنیا و آخرتشان خواهد بود و دوری از الله متعال و تفرق آنان، طریق بلاها و سبب بدبختی آنان خواهد بود، الله متعال فرموده‌اند: {وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ

(1) المائدة: 8.

(2) امام مسلم آن را در صحیح خود از ابوذر غفاری روایت کرده است، باب: تحریم ظلم، بنگر: صحیح مسلم با شماره: 2577، ج 4 ص 1994.

مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى⁽¹⁾. ترجمه: {و کسی که از یاد من روی‌گردان شود، پس بی‌گمان زندگانی (سخت و) تنگی خواهد داشت، و روز قیامت او را نابینا بر می‌انگیزیم}. والله متعال فرموده‌اند: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا⁽²⁾}. ترجمه: {و همگی به ریسمان الله (که قرآن و اسلام است) چنگ زنید و پراکنده نشوید}. والله متعال فرموده‌اند: {وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ⁽³⁾}. ترجمه: {و هر کسی که به الله تمسک جوید؛ قطعاً به راه راست، هدایت شده است}. همانا همکاری و همبستگی مسلمانان از لحاظ علمی، اقتصادی و نظامی، ضامن قوت آنان و وسیله‌ی اغنای آنان و سعادت مردمشان و مایه‌ی ثبات و رفاه و امنیت آنان برای کشور‌هایشان است، الله متعال فرموده‌اند: {وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى^ط وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ^ح وَاتَّقُوا اللَّهَ^ط إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ⁽⁴⁾}. ترجمه: {و در راه نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید و (هرگز) در راه گناه و تجاوز همکاری نکنید، و از الله بترسید، بی‌گمان الله متعال سخت کیفر است}. و اسلام به حقوق همسایه با هر معتقدی که باشد، توجه دارد و عزت و احترام او را خواستار شده است، الله متعال فرموده‌اند: {وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا^ط وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ

(1) طه: 124.

(2) آل عمران: 103.

(3) آل عمران: 101.

(4) المائدة: 2.

وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ³⁶ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا⁽¹⁾. ترجمه: {و الله را بپرستید، و چیزی را با او شریک مگردانید، و به پدر و مادر نیکی کنید، و (نیز) به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و همسایه‌ی خویشاوند و همسایه‌ی بیگانه و همنشین و در راه ماندگان و بردگانی که مالک آنان هستید، (نیکی کنید) بی‌گمان الله متعال کسی را که متکبر و فخر فروش است؛ دوست نمی‌دارد}. و رسول الله ﷺ فرموده‌اند: "وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ"، قِيلَ: وَمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقِهِ". ترجمه: "والله ایمان ندارد، والله ایمان ندارد، والله ایمان ندارد، گفتند: و آن چه کسی است یا رسول الله؟ فرمودند: "کسی که همسایه‌اش از آزار و اذیتش در امان نیست"⁽²⁾.

23. و اسلام به یادگیری علم تشویق می‌کند و به آن دعوت می‌نماید، الله متعال فرموده‌اند: {إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ³⁶ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ⁽³⁾}. ترجمه: {همانا که از میان بندگان الله متعال دانایان از او می‌ترسند، بی‌تردید الله متعال پیروزمند آمرزنده است}. و همانا اولین آیه‌های نازل شده از قرآن، این آیه بوده‌اند، الله متعال فرموده‌اند: {اقْرَأْ

(1) النساء: 36.

(2) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده است، باب: گناه کسی که همسایه‌اش از آزار و اذیتش در امان نیست، ج 8 ص 10، با شماره: 6016..

(3) فاطر: 28.

بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * افْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ⁽¹⁾. ترجمه: {ای پیامبر} بخوان به نام پروردگارت که (هستی را) آفرید * (همان الهی که) انسان را از خون بسته آفرید * بخوان، و پروردگارت (از همه) بزرگوارتر است * (همان) کسی که بوسیله‌ی قلم (نوشتن) را آموخت * به انسان آنچه را که نمی‌دانست آموخت}.

24. کار و تلاش بر روی زمین برای تأمین رزق و روزی از واجبات اسلام است، الله متعال فرموده‌اند: {قَادَا فَضِيتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}. ترجمه: {پس هنگامی که نماز پایان یافت، (برای کسب رزق و روزی) در زمین پراکنده شوید، و از فضل الله طلب کنید، و الله را بسیار یاد کنید تا رستگار شوید}. و الله متعال فرموده‌اند: {هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ^٢ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ}. یعنی: {او کسی است که زمین را برای شما رام گردانید، پس در گوشه و نواحی آن راه بروید و از روزی او بخورید، و بازگشت (همه) به سوی اوست}. و راه نهضت مسلمانان و آبادانی وطن و سعادت مردمان ایشان فقط با سخت کوشی آگاهانه محقق می‌شود و پیامبران الله متعال کار می‌کردند، مقدم بن معدیکرب از رسول الله ﷺ روایت کرده که فرمودند: "ما أكل أحد

(1) العلق: 5-1.

طعامًا خیر من أن يأكل من عمل یده، وإن نبی الله داود کان يأكل من عمل یده". ترجمه: "هیچ کس غذای بهتر از این نمی‌خورد که از کار دستش بخورد و داود نبی الله متعال، از کار دستش می‌خورد". و دلایل در این مورد از آیات قرآنی و سنت مطهر نبوی بسیار فراوان است.

و همانا امام غزالی -رحمه الله- در کتاب احیاء علوم الدین گفته‌اند: "اگر صنایع و کشاورزی رها می‌شد، معیشت تعطیل می‌شد و بیشتر مردم از بین می‌رفتند، لذا سازماندهی امور همگان با همکاری همگان امکان‌پذیر است و هر گروهی باید کاری را بر عهده بگیرد و اگر همگان به یک صنعت روی می‌آوردند، امور بقیه مختل می‌شد و همگی آنان از بین می‌رفتند"(1).

بنابراین جامعه‌ی اسلامی، جامعه‌ای منسجم و همبسته است، از نعمان بن بشیر -رضی الله عنه- روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: "مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ، وَتَرَاحُمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى". ترجمه: "مثال مؤمنان در ابراز محبت، مهربانی و همدردی بین آنان، همانند بدنی است که چنانچه عضوی از آن به درد آید، سایر اعضای آن دچار بی‌خوابی و تب می‌شوند"(2).

(1) احیاء علوم الدین امام غزالی، ابو حامد، ج 2 ص 6.

(2) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده است، باب: مهربانی مردم و حیوانات، با شماره: 6011، بنگر: صحیح بخاری، ج 1 ص 12. و امام مسلم آن را در

و رسول الله ﷺ فرموده‌اند: "لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ"⁽¹⁾. ترجمه: "هیچ یک از شما ایمان نمی‌آورد تا اینکه برای برادرش همان چیزی را که برای خود دوست دارد، دوست بدارد". و این امر بر مسلمانان واجب می‌کند که تمام تلاش خود را به کار گیرند تا کشور خود را در همه‌ی زمینه‌ها اعم از کشاورزی، صنعتی، نظامی و پزشکی به پیش ببرند و آن را در بین ملت‌های دیگر به جایگاه خود برسانند و راه آن بومی کردن دانش‌ها و تکنولوژی و تکامل در همه‌ی زمینه‌ها بر اساس فرموده الله متعال است: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾⁽²⁾. ترجمه: {وآنچه از نیرو درتوان دارید؛ برای (مقابله با) آنان آماده‌سازید}. و الله متعال فرموده‌اند: ﴿وَعَلَّمَآهُ صَنْعَةً لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُخْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾⁽³⁾. ترجمه: {و ساختن زرمجنگی را بخاطر شما به او آموختیم، تا شما را از (آسیب) در جنگ‌هایتان محفوظ دارد،

صحیح خود روایت کرده است، باب: رحمت مؤمنان، مهربانی و همبستگی در بین آنان، با شماره: 2586، بنگر: صحیح مسلم، ج 4 ص 1999.

(1) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده است، باب: از جمله‌ی ایمان آن است که آنچه را برای خود دوست داری، برای برادرت نیز دوست داشته باشی، با شماره: 13، بنگر: صحیح بخاری، ج 1 ص 12، و امام مسلم آن را در صحیح خود روایت کرده است، باب: دلیل آنچه که از جمله‌ی خصلت‌های ایمان آن است که آنچه را برای خود دوست داری، برای برادرت نیز دوست داشته باشی، بنگر: صحیح مسلم: ج 1 ص 67، با شماره: 45.

(2) الانفال: 60.

(3) الانبیاء: 80.

پس آیا شکر گزار هستید؟}.

25. همانا مصالحه بین مسلمانان و بازداشتن طغیان‌گر آنان، واجب شرعی است، الله متعال فرموده‌اند: {وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ} (1). ترجمه: {و چنانچه دو گروه از مؤمنان با یکدیگر به جنگ برخاستند، میانشان آشتی برقرار کنید، پس اگر یکی از آن دو بر دیگری تجاوز کرد، با گروه متجاوز بجنگید تا به فرمان الله بازگردد، پس اگر بازگشت، میان آنان با عدالت صلح برقرار کنید، و عدالت پیشه کنید، بی‌گمان الله متعال عادلان را دوست می‌دارد}. و همانا کوتاهی در این مورد موجب نزاع و ناآرامی و گسترش اختلافات در کشورهای مسلمان می‌شود و فتنه‌ها دری از شر است که باید به طرق مختلف از آن پرهیز و دوری کرد؛ زیرا آن راه تفرقه‌افکنی بین مسلمانان و تضعیف آنان و توانمندساختن دشمنی است که در کمین آنان قرار دارد، الله متعال فرموده‌اند: {وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ} (2). ترجمه: {و از فتنه‌ای بپرهیزید که تنها به ستمکاران شما نمی‌رسد، (بلکه فراگیر است) و بدانید که الله متعال

(1) الحجرات: 9.

(2) الانفال: 25.

سخت کیفر است}. والله متعال فرموده‌اند: {وَلَا تَنَارَ غُوا فَتَقْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ^{۴۶} وَاصْبِرُوا^{۴۷} إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ^(۱)}. ترجمه: {و با همدیگر نزاع نکنید که سست خواهید شد، وقوت (و مهابت) شما از میان خواهد رفت، و صبر کنید، بی‌گمان الله متعال با صابران است}.

26. همبستگی اجتماعی میان مسلمانان از مطلبی اساسی از مطالب این دین است، بنابراین حمایت خویشاوند ثروتمند از فقیران خویشاوند خویش، و اعطای حق فقیران از ثروت ثروتمندان از محل اموال زکات، واجب شرعی است و همچنین همبستگی با اعطای صدقات، بذل و بخشش‌ها و موقوفات و غیر آن در شریعت مطلوب و ترغیب شده است، پس همبستگی یکی از وسایل امنیت جوامع و رمز پایداری آنهاست، الله متعال فرموده‌اند: {وَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا^(۲)}. ترجمه: {و حق خویشاوندان را بپرداز، و (همچنین حق) مسکین، و در راه مانده را (بپرداز) و هرگز اسراف (و تبذیر) نکن}. و الله متعال فرموده‌اند: {خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ^{۴۸} إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ^{۴۹} وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ^(۳)}. ترجمه: {از اموال آنان صدقه (و زکات) بگیر تا بوسیله‌ی آن، آنان را پاکسازی و آنان را تزکیه کنی، و برایشان دعا کن، یقیناً دعای تو مایه‌ی آرامش آنهاست، و

(۱) الانفال: 46.

(۲) الاسراء: 26.

(۳) التوبه: 103.

الله متعال شنوای داناست}.

و ابن عباس -رضی الله عنهما- روایت کرده، هنگامی که رسول الله ﷺ معاذ -رضی الله عنه- را به سوی یمن فرستادند، به وی فرمودند: "ادعهم إلى شهادة أن لا إله إلا الله وأني رسول الله متعال، فإن هم أطاعوا لذلك، فأعلمهم أن الله قد افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة، فإن هم أطاعوا لذلك، فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم تؤخذ من أغنيائهم وترد على فقرائهم"⁽¹⁾. ترجمه: "آنان را به شهادت فراخوان که معبود بحق جز الله نیست و اینکه من رسول الله هستم، و اگر این امر را اطاعت کردند به آنان خبر بده که الله متعال در طول هر شبانه روز پنج نماز را بر آنان واجب کرده است، و اگر این امر را اطاعت کردند به آنان خبر بده که الله متعال زکات اموالشان را واجب کرده است که از ثروتمندان آنان گرفته می‌شود و به فقیران آنان برگردانده می‌شود". پس تأمین زندگی شایسته برای هر فرد در جامعه، به هر اعتقادی که معتقد باشد، از اصول این دین بزرگ است.

و هنگامی که عمر بن الخطاب -رضی الله عنه- پیرمردی را دید، گفت: چه چیزی به تو شده: (آن پیرمرد به عمر گفت: مالی ندارم، و از من جزیه گرفته می‌شود، گفت: و او پیرمرد کهن‌سالی است، پس عمر

(1) امام بخاری آن را در صحیح خود روایت کرده است، باب: فرستادن ابوموسی، معاذ و علی به سوی یمن، قبل از حجه الوداع، با شماره: 4347، ج 5 ص 162.

فرمودند: "ما در مورد تو انصاف به خرج نداده‌ایم، اگر از جوانی تو استفاده کرده باشیم، سپس از تو جزیه طلب کنیم، پس نامه‌ای به فرمانداران خویش نوشت که از پیرمردان کهن‌سال جزیه دریافت نکنید"⁽¹⁾. سپس از بیت المال مسلمانان برای او حقوقی تعیین کرد که منافعش را تأمین نماید.

و همانا عمر بن عبدالعزیز برای فرمانداران خویش در بصره نوشت، و فرمود: "بنگر به زیردستان از اهل ذمه، کسی که عمرش زیاد شده و قوتش ضعیف شده و درآمدش از بین رفته، پس از بیت المال مسلمانان برای تأمین منافعش پرداخت کن"⁽²⁾.

27. و توسعه‌ی همه جانبه با همه‌ی ابعاد آن، یکی از دغدغه‌های این دین بزرگ است که نیازمند تدوین طرح‌ها و برنامه‌هایی است که این اصل را محقق سازد.

28. و با توجه به حقایقی که در مورد این دین بزرگ ذکر کردیم که مبنای مصوبه‌های مجمع در موضوعات که آن را بحث و بررسی کرده و صدور مصوبه‌های مجمع در مورد آنها، در جوانب مختلف شرعی

(1) ابن زنجویه آن را در کتاب اموال آورده است، باب: فرض جزیه و مبلغ آن، با شماره: 165، ج 1 ص 162.

(2) ابن زنجویه آن را در کتاب اموال آورده است، باب: گرفتن جزیه و خراج و آنچه که در مورد آسان گرفتن بر اهل آن دستور داده شده، و از خشونت در مورد آن نهی شده است، با شماره: 179، ج 1 ص 162، و شماره: 169.

تصویب کرده است، از جمله: اعتقادات، عبادات، معاملات، جنایات، اخلاقیات و هر آنچه که مربوط به جامعه‌ی بشریت است که گفتمان معاصر اسلامی باید به آن توجه داشته باشد، به طوری که اقتضا می‌کند هنگام طرح مسائل اقتصادی، پزشکی، خانوادگی، فکری، ستاره‌شناسی و غیره، با بصیرت به سوی الله متعال دعوت شود. الله متعال فرموده‌اند: {قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۖ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ} (1). ترجمه: {ای پیامبر} بگو: «این راه من است، من با بصیرت (کامل) به سوی الله دعوت می‌کنم، و کسانی که از من پیروی کردند (نیز چنین کنند) و الله متعال پاک و منزّه است، و من از مشرکان نیستم». و این امر مستلزم آماده‌سازی دعوت‌گران و عالمان در سطح چالش‌های این عصر است، و شناخت واقعیات این دین و واقعیت جامعه‌ی معاصر و دعوت به سوی الله با حکمت و اندرز نیکو و مجادله در این دین را به بهترین روش انجام دهند، به طوری که در آیه‌ی شریفه آمده است، الله متعال فرموده‌اند: {ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۚ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} (2). ترجمه: {با حکمت و پند نیکو (مردم را) به راه پروردگارت دعوت نما، و با روشی که نیکوتر است، با آنان (بحث و) مناظره کن}.

(1) یوسف: 108.

(2) النحل: 125.

و صلوات بر پیشوایمان محمد، خاندان و همه‌ی اصحابش باد.

شورای بین‌المللی فقه اسلامی

23 صفر 1440 هـ . ق

برابر با/ 01 نوامبر 2018م

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیست و چهارم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

دبی (دولت امارات متحده‌ی عربی)
7 - 9 ربیع الاول 1441 هـ . ق
4 - 6 نوامبر 2019 م

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 230 (24/1)

درمورد قراردادهای هوشمند (SMART

CONTRACTS) و نحوه‌ی فعال‌کردن و فسخ آنها

(بررسی قراردادهای هوشمند و میزان ارتباط آنها با موضوع ارز

دیجیتالی)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

و پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد:
قراردادهای هوشمند (SMART CONTRACTS) و نحوه‌ی فعال‌کردن و
فسخ آنها، بررسی قراردادهای هوشمند و میزان ارتباط آنها با موضوع
ارز دیجیتال، و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی با شماره 52

(6/3)، درمورد (حکم انعقاد قراردادها با ابزارهای ارتباطات نوین)، در

دوره‌ی ششم کنفرانس مجمع در جده، مورخه‌ی 1410 هـ. ق/ 1990م، با تمام بندهای آن، و این مصوبه درمورد کلیه‌ی قراردادهای الکترونیکی مستقل از قراردادهای هوشمند اعمال می‌شود.

دوم: مفهوم قراردادهای هوشمند: قراردادی بین دو طرف است که به صورت خودکار بر اساس ایده‌ی (همتا به همتا Peer to peer)، و (بدون واسطه) از طریق شبکه‌ی توزیع غیرمتمرکز (زنجیره‌ی بلوک Block chain) و با ارزهای رمزگذاری شده (رمزگذاری شده) مانند بیت کوین و غیره، انجام می‌شود.

سوم: قراردادهای هوشمند از طریق پلتفرم‌های خصوصی متمرکز، یا پلتفرم‌های عمومی غیرمتمرکز، اغلب با استفاده از ارزهای رمزنگاری شده (رمزگذاری شده) اجرا می‌شوند.

چهارم: مجمع تصویب کرد که صدور مصوبه، درمورد این موضوع را تا برگزاری سمینار تخصصی قراردادهای هوشمند و پس از تصویب نهایی درمورد ارزهای رمزگذاری شده، به منظور بررسی تمامی جوانب قراردادهای هوشمند با تمرکز بر آنچه که در بند دوم ذکر شده، به تعویق بیندازد، و توصیه می‌شود از متخصصان فنی در بلاک چین و ارزهای رمزگذاری شده و غیره، دعوت به عمل آید.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 231 (24/2)

درمورد تورم و تغییر نرخ ارز

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبى،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: تورم و
تغییر نرخ ارز، و پس از استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مجمع بر مصوبه‌ی شماره 42 (5/4) صادره در پنجمین
دوره‌ی آن، تأکید می‌کند که مجمع نظر می‌دهد که در صورت عدم
وجود تورم و در صورت تورم خفیف آن مصوبه اعمال شود.

دوم: اما درمورد تورم بیش از حد، پس در نظر مجمع به رضایت
دو طرف رجوع شود، و در صورت عدم رضایت دو طرف، برحسب
شرایط یا به دادگاه یا به تحکیم ارجاع شود.

سوم: هنگامی که تورم فوق العاده‌ای، پس از اخذ بدهی اتفاق می‌افتد، توافق طلبکار و بدهکار در هنگام پرداخت بدهی، برای بازگرداندن ارزش بدهی یا تقسیم خسارت بین دو طرف از طریق مصالحه، ممانعتی ندارد، و جایز است که این توافق طریق دادگاه یا تحکیم تصویب شود، اما در هنگام بستن قرارداد، جایز نیست در مورد این مطلب توافق شود.

چهارم: مجمع بر توصیه‌ی مندرج در مصوبه‌ی شماره 115 (12/9) خود به دولت‌های اسلامی، تأکید می‌کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

**مصوبه‌ی شماره: 232 (24/3)
درمورد قراردادهای فیدیک (FIDIC)**

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبى،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد:
قراردادهای فیدیک (FIDIC)، و پس از استماع مباحثات گسترده
پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

قراردادهای فیدیک FIDIC: مجموعه‌ای از نمونه قراردادهای
ساخت و ساز مهندسی است که هدف آن تنظیم روابط بین کارفرما یا
نماینده او و کسانی که این قرارداد را برای تکمیل پروژه‌ای که در آن
عناصر ساختمانی متعددی وجود دارد، اجرا می‌کنند، به گونه‌ای که آن
پروژه را تمام شده تحویل می‌شود برای استفاده از آن در مورد آنچه که

بخاطرش آماده شده است.

مجمع این قراردادها را شرعاً جایز می‌داند، مشروط به اینکه در آنها التزام به احکام و ضوابط شرعی مراعات شود، و این به دلیل قیاس آن بر قراردادهای استصناع، اجاره و پیمانکاری است، و اختلافات و نزاع‌هایی که در آنها پیش می‌آید، با توسل به تحکیم حل و فصل می‌شود، و این طبق مصوبه‌ی شماره 91 (9/8) مجمع می‌باشد، و در صورت تأخیر اجرای آنها از موعد تعیین شده، جایز است که طبق مصوبه‌ی شماره 109 (12/3) مجمع، شرط جزایی اجرا گردد.

و اما در مورد آنچه که به دلیل تغییر شرایط اجرا یا تغییر محل قرارداد، افزایش قیمت در آن حاصل می‌شود، جبران خسارت است.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 233 (24/4)

درمورد مداراگرایی در اسلام، و ضرورت اجتماعی و
بین‌المللی آن و آثار آن

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: مداراگرایی
در اسلام، و ضرورت اجتماعی و بین‌المللی آن و آثار آن، و پس از
استماع مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مجمع بر مصوبه‌ها، توصیه‌ها، بیانیه‌ها و اعلامیه‌های
صادره‌ی خود که به همزیستی مسالمت‌آمیز دعوت می‌کند، تأکید دارد.

دوم: مداراگرایی یک اصل اساسی است که ادله‌ی آن در قرآن کریم
و سنت مطهر نبوی آمده است و در سیرت پیامبر ﷺ و اعمال صحابه -

رضی الله عنهم- و تاریخ اسلامی کاربرد فراوانی دارد، و از نمونه‌های بارز آن مداراگرایی با مخالفان در عهد رسول الله ﷺ در آنچه که مقتضای پیمان‌نامه‌ی مدینه اقتضا کرده، می‌باشد.

سوم: به مداراگرایی بین مسلمانان با یکدیگر و بین مسلمانان و دیگران امر شده است.

چهارم: نیاز مبرمی به عملکرد اصل مداراگرایی در رفتار و گفتار، در همه‌ی زمینه‌ها وجود دارد و اینکه مداراگرایی یکی از مهم‌ترین آثار همزیستی مسالمت‌آمیز و انسجام اجتماعی و حفظ روابط اجتماعی و وحدت جامعه با همه‌ی اطیاف آن و وحدت ملی آن است.

پنجم: شورای مجمع موارد زیر تمجید می‌نماید:

1. کلیه‌ی ابتکار عمل‌ها و اعلامیه‌های بین‌المللی و تلاش‌های انجام‌گرفته از سوی کشورها.

2. فعالیت‌های متعدد انجام شده توسط امارات متحده‌ی عربی، برای رسیدن به مدارکردن و همزیستی بین مردم که تصویر روشنی از مداراگرایی اسلام در همزیستی میان مردمان را نشان می‌دهد.

مجمع به موارد زیر توصیه نمود:

- گنجاندن ارزش مداراگرایی در برنامه‌های تربیتی و آموزشی.
- گنجاندن ارزش‌های مداراگرایی در گفت‌وگوهای دینی، در همه‌ی زمینه‌ها.

- برجسته‌کردن ارزش‌های مداراگرایی در رسانه‌ها و رسانه‌های

اجتماعی مختلف.

- ترغیب متخصصان و اندیشمندان برای توجه به نگارش، ترجمه و اشاعه‌ی ارزش‌های مداراگرایی در رسانه‌ها.
- درخواست از سازمان ملل متحد و کشورهای عضو، برای وضع قوانین و انعقاد معاهدات بین‌المللی که نژادپرستی، محرومیت، تعصب و تبعیض نژادی را جرم‌انگاری کند، و آنها را در قوانین کشورهای عضو درج نماید.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 234 (24/5)

درمورد دستیابی به امنیت غذایی و آبی و مهم‌ترین مشکلات
پیش روی کشورهای اسلامی و پیامدهای آن بر چالش‌های
آینده‌ی امت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: دستیابی به
امنیت غذایی و آبی و مهم‌ترین مشکلات پیش روی کشورهای اسلامی و
پیامدهای آن بر چالش‌های آینده‌ی امت اسلامی، و پس از استماع
مباحثات گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از امنیت آبی، تأمین آب مناسب و در حجم کافی برای
استفاده‌ی انسان و رفع نیازمندی کشورها، از نظر کمی و کیفی و تداوم

آن بدون تأثیرپذیری است.

دوم: منظور از امنیت غذایی، تأمین غذای سالم برای افراد، همراه با حصول اطمینان حداقل نیازهای غذایی برای همه‌ی افراد جامعه است.

توصیه‌ها:

و از آنجایی که اسلام به حفظ و صرفه‌جویی در آب و غذا دعوت می‌نماید و از اسراف و تبذیر در هر چیزی و از هر آنچه که به افراد و جوامع آسیب می‌زند، نهی کرده است، این شورا به موارد زیر توصیه می‌کند:

1. دولت‌های کشورهای اسلامی باید موضوع امنیت آب و غذا را سرلوحه‌ی دغدغه‌های خود قرار دهند و سیاست‌ها و برنامه‌هایی را برای بهینه‌سازی مصرف، در حوزه‌ی آب و غذا تصویب کنند.

2. مسلمانان شرعاً موظفند، در مصرف آب و غذا صرفه‌جویی کنند و آنها را هدر ندهند.

3. دانشمندان متخصص در علوم آب، کشاورزی و محیط‌زیست، موظفند برای یافتن راه‌حل‌ها و وسایلی که به تأمین امنیت آبی و غذایی کمک می‌کند، بکوشند و از فناوری‌های انقلاب صنعتی چهارم در زمینه‌ی بازیافت آب بهره‌مند شوند و از آنها در چارچوب ضوابط و احکام شریعت اسلامی استفاده به عمل آورند.

4. کشورهای اسلامی باید با تصویب‌کردن سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های مناسب برای تأمین توسعه‌ی منابع آبی و دستیابی به

امنیت غذایی و همچنین همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی متخصص در زمینه‌ی مقابله با مشکلات کمبود آب و غذا، هرچه زودتر با یکدیگر همکاری کنند.

5. از فناوری‌های نوین در تولید دانه‌های گیاهی و بهبود توسعه‌ی کشاورزی، برای تضمین افزایش نرخ تولید و دستیابی به امنیت غذایی استفاده به عمل آید.

6. کشورهای اسلامی، باید با به کارگیری اصل احیای موات (کشت زمین‌های بایر) و با رعایت ضوابط شرعی و رفع موانعی که مانع از تحقق آن می‌شود، تلاش کنند تا از آنچه که شریعت اسلامی برای توسعه‌ی منابع کشاورزی به ارمغان آورده است، بهرمنند شوند.

الله متعال آگاه‌تر است؛؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 235 (24/6)

درمورد ژنوم انسانی و مهندسی زیستی آینده
(بررسی مصوبه‌های مجمع و بیان تأثیرات مؤثر آنها، نوآوری‌ها و
چالش‌ها)

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی پژوهش‌های تقدیم‌شده به مجمع، درمورد: ژنوم
انسانی و مهندسی زیستی آینده، (بررسی مصوبه‌های مجمع و بیان
تأثیرات مؤثر آنها، نوآوری‌ها و چالش‌ها)، و پس از استماع مباحثات
گسترده پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر آنچه که در مصوبه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی با
شماره 203 (21/9)، درمورد (وراثت، مهندسی ژنتیک و ژنوم انسانی
(ژنوم)) که در بیست و یکم دوره‌ی مجمع، در ریاض (عربستان

سعودی) مورخه‌ی 15-19/1/1435 هـ. ق برابر با 18-2013/11/22 م، برگزار شد.

دوم: فناوری‌های ویرایش ژن، مانند (CRISPR-Cas9) و غیره: فناوری‌های مدرن تغییر ژن و ویرایش ژن با عملکرد جایگزین یا تصحیح آن که برای رفع غلط‌های املایی در رایانه استفاده می‌شود، هستند و در این زمینه به جای ویرایش کلمات، فناوری‌های ویرایش ژن DNA را بازنویسی می‌کند، و این فناوری‌ها دقیق‌تر و آسان‌تر از فناوری‌های سابق برای درمان بیماری‌های ژنتیکی هستند. و هدف آن درمان بسیاری از بیماری‌های صعب‌العلاج است و این فناوری‌ها هنوز برای اطمینان از ایمنی و اثربخشی آنها به پژوهش‌های بیشتری نیاز دارند، و ویرایش ژن با این فناوری‌ها در صورت رعایت شرایط زیر جایز است:

1. ایمنی و اثربخشی آنها توسط مراجع پزشکی مربوطه تأیید گردد.
2. برای مصارف پزشکی در پیشگیری و درمان بیماری‌های ژنتیکی استفاده شود و بهره‌گیری از آن برای تغییر و زیباکردن ژن (بهبود ژن) مطلقاً ممنوع است.
3. اینکه رویه‌های نظارتی شدیدی برای اطمینان از احترام به افراد تحت درمان و جلوگیری از هرگونه سوءاستفاده از این فناوری‌ها وجود داشته باشد.

سوم: فناوری انتقال میتوکندری (mitochondrial): عبارت است از: تولیدکننده‌ی انرژی در سلول از طریق تخمک زن سالم همراه با

DNA آن، به زنی که از نقص DNA میتوکندری (که باعث بیماری صعب‌العلاج می‌شود) رنج می‌برد تا فرزند سالم زایمان کند، و این شرعاً به علت اختلاط انساب جایز نیست.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈
≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 236 (24/7)

درمورد نقش آموزش دینی در راستای تقویت‌ساختن ایمنی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع‌الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی توصیه‌های صادرشده توسط سمینار آموزشی
بین‌المللی نقش آموزش دینی در راستای تقویت‌ساختن ایمنی که مجمع
بین‌المللی فقه اسلامی در شهر رباط مورخه‌ی 17-18 شعبان 1440
ه. ق برابر با 23-24 آوریل 2019م با همکاری سازمان جهانی اسلامی
برای آموزش و پرورش، علوم و فرهنگ (آیسسکو) برگزار شد، و
پس از استماع مباحثات پیرامون آن:

موارد زیر را تصویب نمود:

1. اهمیت‌دادن به قرآن کریم زیرا آن کتاب هدایت و نازل شده از
جانب حکیم عالم است و همچنین به سنت نبوی و تقویت بهرمندی از

برنامه‌های تربیتی برگرفته از آنها.

2. تداوم برگزاری کنفرانس‌ها، سمینارها و میزگردهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در داخل و خارج جهان اسلام در زمینه‌ی تقویت نقش تربیت دینی و آموزش دینی و برگزاری گردهمایی‌های بین‌المللی در مورد گفتگو با مشارکت جمعی از اندیشمندان و صاحب نظران به منظور معرفی کردن فرهنگ اسلامی معتدل.

3. دعوت از کشورهای عضو برای تشکیل کمیته‌های تخصصی، جهت انجام مطالعه‌ی علمی دقیق برنامه‌های درسی تعلیمات دینی و گنجاندن ارزش‌های صلح، گفت‌وگو و همزیستی در آنها.

4. درخواست از مراجع ذیصلاح پرورشی در کشورهای عضو، برای گنجاندن موضوع پرورش دینی بر اساس ایمنی در برنامه‌های درسی و آموزشی خود.

5. تمرکز در برنامه‌های درسی آموزش دینی بر تکریم الله متعال به انسان، به عنوان اینکه انسان است که حق برخورداری از زندگی آبرومندانه، تحصیل، سلامت و سایر ضروریات زندگی را دارد.

6. برجسته‌کردن مهارت‌ها و مفاهیمی که ارزش‌های دینی مداراگرایی، ملی و روندهای مثبت جامعه را تقویت می‌کند و تلاش برای به کارگیری آنها در برنامه‌های درسی، تبلیغ و تربیت دینی.

7. ترویج برنامه‌های پیشرفته برای آموزش زبان عربی به غیر ناطقین آن، به منظور ارتقای دانش آنها به فرهنگ اسلامی و ارزش‌های

آن.

8. ترویج برنامه‌های درسی آموزشی از طریق وسائل مدرن، به گونه‌ای که در وسیع‌ترین سطح گسترش یابد و به تصحیح مفهوم از اسلام و مسلمانان کمک کند.

9. اهمیت مشارکت و همکاری بین عالمان دینی و متخصصان در زمینه‌ی تعلیم و امور تربیت در تهیه‌ی برنامه‌های آموزش دینی با رویکرد تربیتی که ارزش‌ها را بالا می‌برد و در جهت تثبیت آنها در رفتار جوانان تلاش می‌کند.

10. هماهنگی و همکاری رسانه‌ها، نهادهای آموزشی، تبلیغی، فرهنگی و جوانان در راستای ارتقاء و توسعه‌ی هویت دینی و فرهنگی و ترسیخ تعلقات ملی و احترام به افکار دیگران.

11. پیشرفت سازوکارهایی برای آماده کردن ارشادگران دینی و کارمندان شاغل در حوزه‌ی امور دینی.

12. آماده‌کردن علمی و آموزشی درست، برای معلم تعلیمات دینی در کشورهای عضو و آماده کردن وی در طی خدمتش، از طریق آموزش مداوم.

13. توسعه‌ی روش‌ها و ابزارهای آموزشی به گونه‌ای که با نسل جامعه‌ی دانش رسانه‌ای متناسب باشد، و ترسیخ ارزش‌های گفت‌وگو و مناظره، و گسترش اتخاذ روش فعالیت‌های آموزشی که کارآموز را در مورد تفکر برنامه‌ریزی شده و شکل‌گیری اتخاذ موضع شخصی در

مورد گفت‌وگو با دیگران را آموزش می‌دهد.

14. تهیه و انتشار مطالعات و پژوهش‌های علمی تاصیلی‌شده، در زمینه‌ی ترویج آموزش اعتدال‌گرایی و ترجمه‌ی آن به زبانهای زنده‌ی دنیا.

15. ایجاد مراکز پژوهشی که وظیفه‌ی ارشاد مسلمانان را بر عهده دارند و پاسخگوی دعوتگران به افراط، تکفیر، الحاد و ابطال شرعی آراء و دلیل‌های آنان باشد.

16. برگزاری سمینارهای بین‌المللی در مورد سرمایه‌گذاری رسانه‌های اجتماعی در ترویج ارزش‌های صلح، میانه‌روی و اعتدال.

17. ترویج محتوای فرهنگ صلح و بنیان مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌هایی که بیانگر تعامل و همگرایی اجتماعی در برنامه‌های تربیت دینی است.

18. اهتمام به تدریس فقه تطبیقی و مقایسه‌ی ادیان در دانشگاه‌های کشورهای عضو، بر اساس برنامه‌ی درسی که مبتنی بر برجسته‌سازی و انعطاف‌پذیری شریعت و اصل تفاوت و تنوع، و نقش آن در کثرت‌گرایی، پذیرش دیگران، درک وسیع و انعطاف‌پذیری احکام است.

19. تأکید بر آموزش دینی و پیشرفت برنامه‌های درسی آن.

20. برجسته‌کردن مفاهیم صحیح در مورد زن در اسلام و گنجاندن آنها در برنامه‌های درسی تربیت دینی.

الله متعال آگاه‌تر است؛

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 237 (24/8) درمورد ارزش‌های الکترونیکی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبى،
مورخه‌ی 7-9 ربیع الاول 1441هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

پس از بررسی توصیه‌های سمینار علمی در مورد: ارزش‌های
الکترونیکی که مجمع آن را در جده، مورخه‌ی 10-11 محرم 1441هـ.
ق، برابر با 9-10 سپتامبر 2019م برگزار کرد، و پس از استماع
مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مفهوم، مکانیسم‌های کاری و خطرات:

1. از آنجایی که مفهوم ارزش‌های الکترونیکی کلی است، شامل
کارت‌های اعتباری، کارت‌های پیش پرداخت، چک‌های الکترونیکی و
غیره است، و بر این اساس، نتیجه‌ی مباحثات این بود که اصطلاح

ارزهای دیجیتالی رمزگذاری شده استخدام شود، و مشهورترین این ارزها عبارتند از: بیت کوین، اتریوم ریپل با وجود تفاوت‌هایی که بین آنها وجود دارد، و آنچه که این ارزها را متمایز می‌کند اینکه آنها دارای شماره‌های رمزگذار شده هستند و آنها موجودیت مادی لمس شده یا وجود فیزیکی ندارند، و بدون واسطه بین طرفین معامله تراکنش می‌شوند، این تراکنش سیستم هم‌تا به هم‌تا نامیده می‌شوند. و بر اساس پژوهش‌های ارائه شده به سه نوع طبقه‌بندی می‌شوند: اول: ارزهای (coins) که بیت کوین را پوشش می‌دهند، دوم: جایگزین‌های ارزها (altcoins) مانند لایت کوین، بیت کوین کش، اتریوم و ریپل، و سوم: توکن‌ها (tokens)، که ارزهایی هستند که قابل مبادله و تراکنش با کالاها و ارزهای دیجیتالی می‌باشند. و یکی از بارزترین ویژگی‌های نوع اول، عدم مرکزیت آن است، به این معنی که بر خلاف انواع دیگر، هیچ نهاد دولتی یا خصوصی بر صدور آن نظارت ندارد. و اکثریت ارزهای رمزگذاری شده مبتنی بر فناوری زنجیره بلوک (block chain) هستند و این فناوری چیزی است که ارز را تولید می‌کند و شناسنامه‌ی کامل تراکنش‌های ارزی را حفظ می‌کند. و یکی از ویژگی‌های بیت کوین بحث بر سر شخصیت صادر کننده‌ی آن است.

2. ارزهای دیجیتالی رمزگذاری شده از طریق پلتفرم‌های الکترونیکی موجود در اینترنت به طور مستقیم یا از طریق کارگزاران معامله می‌شوند. برای این پلتفرم‌ها هزینه‌هایی باید پرداخت شود و هر

مشتری باید یک حساب الکترونیکی ویژه بر روی رایانه‌ی خود داشته باشد که مالکیت او بر ارزهای دیجیتالی رمزگذاری شده متعلق به او و توانایی تصرف در آنها را مستند کند. و یکی از بارزترین ویژگی‌های کار با پلتفرم‌ها و حساب‌های الکترونیکی امکان برخورد با آنها با نام مستعار است که به آن ناشناس (anonymity) می‌گویند.

3. برخی از کشورها مانند مالزی، دریافت مجوزهای لازم را از مراجع ذیربط برای ایجاد پلتفرم‌های الکترونیکی الزامی کرده است و ضوابطی را برای فروشندگان در این پلتفرم‌ها ایجاد کرده که مهم‌ترین آنها ثبت نام با ارائه هویت به مشتری است.

4. علیرغم گسترش این ارزها در بسیاری از کشورها در هزاران فروشگاه و علاوه بر جایگزینی ارزهای ملی با آنها و پذیرش آنها توسط برخی سازمانهای دولتی، بسیاری از مطالعات حاکی از خطراتی است که در مواجهه با ارزهای دیجیتالی (رمزگذاری شده) به طور کلی وجود دارد، به ویژه نوسانات قیمت.

دوم: حکم شرعی:

1. در خلال پژوهش‌های ارائه‌شده و مباحثات صورت گرفته مشخص شد که در حکم شرعی موارد تأثرگذاری وجود دارد که تا هنوز محل بررسی هستند، از جمله:

1/1. ماهیت ارز رمزگذاری شده‌ی توکن شده چیست، آیا یک کالا، یک منفعت یا یک ارز سرمایه‌گذاری مالی یا یک ارز دیجیتالی است؟

2/1. آیا ارز دیجیتالی از نظر شرعی ارزیابی‌شده و تامین مالی‌شده است؟

سوم: با توجه به موارد فوق و خطرات فراوان و بی‌ثباتی معامله با این ارزها؛ شورای مجمع پژوهش‌های بیشتری در مورد مسائل مؤثر بر حکم را توصیه می‌کند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

≈≈≈

!

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام
بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 238 (24/9)

درمورد فرایند پوشش ریسک در نهادهای مالی اسلامی
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس
اسلامی، در بیست و چهارمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در دبی،
مورخه‌ی 7-9 ربیع الاول 1441 هـ. ق، برابر با 4 - 6 نوامبر
2019م،

و پس از بررسی توصیه‌های صادره توسط سمینار علمی درمورد
(فرایند پوشش ریسک در نهادهای مالی اسلامی) که توسط مجمع در
جده و با همکاری وقف اقرأ برای توسعه و اشتغال، در مورخه‌ی 24-
25 رجب 1440 هـ. ق برابر با 31 مارس - 1 آوریل 2019م، و پس
از استماع مباحثات پیرامون آن،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: تأکید بر مصوبه‌هایی که مجمع تابع سازمان همکاری اسلامی،
درمورد (پوشش ریسک در معاملات مالی)، بخصوص مصوبه‌ی
شماره: 224 (23/8) مجمع درمورد (پوشش ریسک در معاملات

مالی: ضوابط و احکام) که در دوره‌ی بیست و سوم در مدینه‌ی منوره، مورخه‌ی 19-23 صفر 1440 هـ. ق، برابر با 28 اکتبر- 1 نوامبر 2018م برگزار شد، با همه‌ی بندهای مصوبه که عبارتند از:

(1) مفهوم پوشش ریسک.

(2) مفهوم خطر.

(3) مفهوم حفاظت.

(4) نظر شریعت اسلامی در مورد پوشش ریسک‌ها.

(5) ضوابط شرعی مفادهای تدوین پوشش ریسک و روش‌های آن.

دوم: معاملات پوششی (حفاظتی) به معنای عام:

مجموعه‌ای از معاملات وجود دارند که می‌توانند مبنای مفادهای پوششی و حفاظتی به معنای عام آن باشند. و آنها محل کار در نهادهای مالی هستند و حکمشان این است که شرعاً جایز می‌باشند، از جمله آنها:

1. پوشش اقتصادی: که مبتنی بر تنوع دارایی‌ها، کیف‌های سرمایه‌گذاری و متنوع سازی مفادها است. و انجام آن برای مدیریت بهتر منابع، شرعاً مرغوب هست.

2. پوشش تعاونی: بر اساس مفادهای تکافلی با انعقاد قراردادهای بیمه‌ی تکافلی به منظور جبران خسارات و زیان‌هایی می‌باشد که ممکن است نهاد مالی اسلامی با آن مواجه شود. و این مفاد به دلیل جایز بودن بیمه تعاونی در پروژه‌ها و دارایی‌های املاک و وجوه، اشکال شرعی

ندارد و دو مصوبه‌ی 9 (2/9) و 200 (21/6) بر جایز بودن بیمه‌ی تعاونی و اشکال آن، تأکید کرده است.

3. پوشش موازی قراردادی: یک رویه‌ی قراردادی موازی با قرارداد اصلی با شرایط و مشخصات یکسان است که نهاد مالی از خطرات قرارداد اصلی احتیاط می‌گیرد، مانند سلم و سلم موازی، و استصناع و استصناع موازی. همانطور که در توصیه‌های مصوبه‌ی شماره: 224 (23/8) شورای مجمع، در مورد پوشش ریسک آمده است. و یکی از مهمترین ضوابط شرعی برای جایز بودن قراردادهای موازی این است که عقد اول نباید به عقد دیگری مرتبط شود، بلکه هر یک از آنها باید در تمام حقوق و التزامات مستقل از دیگری باشند.

4. قراردادهای مرکب: با ترکیب قراردادهای به منظور پوشش ریسک به عنوان ربطسازی، نه به عنوان شرط گذاشتن، و نیز نه به عنوان یک قرارداد در قرارداد دیگری. مانند: جمع بین بیع و تعهد ملزم، نمایندگی و مرابحه، و از مهمترین این مفادها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف- جمع بین مرابحه و مشارکت: با تقسیم کیف سرمایه‌گذاری به دو بخش: بخش اول برای مرابحه‌ها با جهات معتبر با سود مشخص اختصاص می‌یابد و بخش دوم در یک قرارداد مشارکتی سرمایه‌گذاری می‌شود، مانند معامله‌ی سهام یا سهام املاک، و مانند آنها، بنابراین پوشش سرمایه از طریق قرارداد مرابحه با احتمال ضرر در قسمت دوم

محقق می‌شود.

ب- جمع بین اجاره و مشارکت: روش پوشش ریسک در این ابزار مانند روش قبلی است، اما با عقد اجاره به جای مرابحه پوشش داده می‌شود، مانند سرمایه‌گذاری بخشی از کیف سرمایه‌گذاری برای خرید صکوک اجاره با بازدهی که سرمایه را پوشش می‌دهد، و بقیه در قراردادهای مشارکتی سرمایه‌گذاری می‌شود.

ج- جمع بین مرابحه و عقد بیعانه: با تقسیم سرمایه به دو بخش: بخش اول در مرابحه با جهات معتبر و با سود معین می‌باشد، و قسمت دوم آن را به صورت بیعانه برای خرید سهام قرار می‌دهد، و اگر ارزش سهام افزایش یابد، قرارداد خرید را قبول می‌کند و سهام را دریافت می‌دارد، سپس آنها را می‌فروشد، و قیمت آنها را به فروشنده می‌پردازد و برای صندوق سودی حاصل می‌گردد، و اگر افزایش مورد انتظار اتفاق نیفتد، از ادامه‌ی قرارداد صرف نظر می‌کند و بیعانه را از دست می‌دهد و سرمایه با قرارداد مرابحه محفوظ می‌ماند. در این روش باید ضوابط شرعی در عقد بیعانه رعایت شود از جمله: حفظ محل قرارداد بیعانه از زمان انعقاد قرارداد تا تسویه‌ی آن و عدم تراکنش بیعانه.

5. پوشش ریسک با استفاده از شرط اختیار، برای حمایت مشترک در برابر امتناع مشتری: مانند مرابحه و اجاره‌ی منتهی به تملیک؛ زیرا مصوبه‌های مجمع در مورد تعهد دوطرفه، و اینکه به شرط اختیار تعهد

دهنگان هر دو طرف یا یکی از آنان، جایز است، و اگر در آن اختیار نباشد، جایز نیست. لازم به ذکر است که مجمع در مصوبه‌های خود که در آنها به جایز بودن تعهد ملزم یکی از دو طرف قرارداد به عنوان پوشش ریسک در مورد امتناع مشتری اشاره کرده و برای حفظ خسارت نهاد مالی، این اختیار را به طرف دیگر می‌دهد.

6. پوشش ریسک با استفاده از ضمانت، برای حمایت سرمایه در یک سرمایه‌گذاری.

ابزارهای مختلفی وجود دارد که در ضمن مفادهای ضمانت پوشش ریسک‌های زیان‌دهی یا عدم سوددهی در پروژه‌های سرمایه‌گذاری قرار می‌گیرد و مجمع در مصوبه‌های خود، بر جایز بودن آنها تأکید کرده است. از جمله‌ی این مفادها:

(1)- ضمانت شخص ثالث: که عبارت از شخص حقیقی یا حقوقی است که از دو طرف قرارداد منفصل می‌باشد، در صورتی که خود را متعهد به تبرع ضمانت در پروژه‌ای معین نماید. و مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) مجمع بر جایز بودن این ضمانت تأکید دارد، مشروط بر اینکه ضامن از لحاظ شخصیتی و تعهد مالی از دو طرف قرارداد با تبرع کردن رایگان برای جبران خسارت در پروژه‌ای معینی و مشروط بر اینکه یک تعهد مستقل باشد.

(2)- متحمل ساختن مضارب‌کننده به تکالیف ثبوت ادعای ضرر: مجمع در مصوبه‌ی شماره 212 (22/8) خود، تکالیف ثبوت ادعای

ضرر را، بر خلاف اصل، بر عهده بانک (مضارب) قرار داده است، مشروط به وجود قرائنی که مخالف اصل ادعای آن را برای عدم تخلف ثابت کند.

سوم: معاملات پوشش ریسک (حمایتی) به معنای عام که شرعاً ممنوع هستند، از جمله:

1. پوشش ریسک با بدهی‌های متقابل، به دو ارز مختلف دارای شرط:

این مفاد برای پوشش ریسک از نوسانات نرخ ارز و بررسی حساب‌های مشترکان استفاده می‌شود. از این رو که اگر یک نهاد مالی مازادی از ارزی معینی داشته باشد، آن را به یک نهادی دیگری به عنوان بدهی می‌پردازد در قبال اینکه آن نهاد ارزی دیگری را که نهاد به آن نیاز دارد به عنوان بدهی برایش بپردازد با شرط صریح یا ضمنی یا عرفی. و این همانند بدهی دادن به شرط بدهی گرفتن است که شرعاً جایز نیست، محل اتفاق بین مذاهب فقهی است به سبب ارتباط بین دو بدهی (به من بدهی بده و به تو بدهی می‌دهم) و فرقی ندارد که زمان دو بدهی موافق همدیگر باشد یا مخالف.

2. پوشش ریسک برای تضمین سرمایه در سهام و سندها:

در صدور سندها یک سری پوشش ریسک، شروط و تعهداتی وجود دارند که خلاف ضوابط شرعی و آنچه که دو مصوبه‌ی شماره 30 (4/5) 1988م، مجمع هستند درمورد: (اوراق قرضه و اوراق

سرمایه‌گذاری) و مصوبه‌ی شماره 188 (20/3) مجمع، درمورد (تکمیل موضوع سندهای اسلامی) مورد تأکید قرار گرفته شده است، از جمله:

(1) تضمین ارزش اسمی توسط ناشر چه (مضارب، شریک مدیریت، نماینده‌ی سرمایه‌گذاری) باشد.

(2) تعهد مضارب به بدهی‌دادن حساب سندها برای تضمین‌کردن حد معینی از توزیع سود.

(3) شرط‌گذاشتن عدم توان دارندگان سندها برای تصرف‌کردن، مانند عدم تصرف‌کردن به ملک مورد اجاره، در صورت ورشکستگی از پرداخت اقساط.

(4) عدم انتقال‌دادن مالکیت دارایی‌های سندها به سرمایه‌گذاران یا دارندگان سندها، به این معنی که سندها بر عهده‌ی آنان وارد نشده و سودی هم به آنان تعلق نگرفته است؛ زیرا برای عدم تحمل زیان توسط آنان در مقابل سود، و دلیل آن این است که غالباً این دارایی‌ها در حساب ناشر باقی می‌ماند.

(5) شرط‌گذاشتن اینکه دفترچه‌ی بدهی، شامل اعطای بدهی توسط مدیر به دارندگان سندها، در حالتی باشد که سود واقعی کمتر از درصد معینی شود و این شرط غالباً با این واقعیت مرتبط می‌باشد که اگر سود بیشتری از آن درصد معین گردد، تمام مازاد بر آن، در قالب تشویق به مدیر بازگردانده می‌شود.

چهارم: ابزارهای پوشش ریسک جایگزین مشتقات مالی و احکام شرعی آنها:

این ابزارها را می‌توان به چند نوع اساسی تقسیم کرد که عبارتند از:

نوع اول: پوشش ریسک از خطر نوسانات آینده‌ی نرخ ارز:
از مهم‌ترین معاملات آن:

1. تعهد دوطرفه‌ی الزامی، برای انعقاد یک عقد مبادله‌ی ارزی در آینده.

مثال آن: اینکه دو طرف یک تعهد ملزم (تعهد لازم الاجراء)، برای بستن عقد مبادله در یک روز آینده‌ی تعیین شده، با نرخ ارز.

حکم شرعی:

(الف) استفاده از تعهد ملزم به عنوان مفاد پوشش ریسک در قراردادهای مبادله‌ی ارزی جایز نیست، و این در مصوبه‌ی شماره 102 (11/5) مجمع، درمورد (تجارت در ارزها) بیان شده است که فروختن معوق ارزها شرعاً جایز نیست و تعهد دوطرفه برای مبادله‌ی ارزی جایز نیست. و این امر به این دلیل است که تعهد ملزم مشابه قرارداد است که در مصوبه‌ی شماره 40 (5/2) درمورد (وفاء به عهد و پیمان و قرارداد مباحه برای امرکننده به خرید) آمده است که تعهد ملزم در یک بیع، مشابه خود بیع است.

(ب) موارد استثنایی مندرج در مصوبه‌ی شماره 157 (17/6) مجمع، درمورد (تعهد دوطرفه و تبانی در قراردادها) در این نمونه

وجود ندارد و در موارد استثنایی تعهد دوطرفه‌ی الزامی را جایز دانسته است، با تأکید بر اینکه مصوبه‌ی تعهد دوطرفه‌ی الزامی - در این موارد استثنایی - شامل ربا نباشد.

2. دو تعهد متقابل (تعهد ملزم با شروط محدد، در مقابل تعهد ملزم با شروط مختلف، برای انعقاد فرایند سوددهی در آینده).

مثال آن: اینکه طرف اول به طرف دوم تعهد ملزم برای مبادله‌ی مبلغی از ارز معینی به قیمت معینی در وقت معینی در صورت می‌دهد که نرخ ارز موافق مصلحت او نباشد، اما اگر موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد. و همچنین طرف دوم نیز تعهد الزامی می‌دهد که همان ارز را به همان قیمت معین در همان زمان معین در صورتی بخرد که نرخ ارز مخالف مصلحت او باشد، اما اگر موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد.

حکم شرعی:

تعهدهای متقابل به‌عنوان پوشش ریسک برای تغییر نرخ ارز جایز نیست؛ زیرا واقعیت آن، مانند تعهد دوطرفه‌ی الزامی مبادله‌ای است که شرعاً بر اساس مصوبه‌های فوق‌الذکر مجمع ممنوع است.

3. ایجاب تمدیدشده، برای مدت معینی که علیه ایجاب‌کننده برای انعقاد عقد مبادله‌ای ارز، الزامی است.

مثال آن: اینکه طرف اول ایجاب تمدیدشده، تا روز معینی، جهت اجرای قرارداد مبادله‌ی ارز با فروختن ارزی، به قیمت معینی و به مبلغ

معینی صادر کند، و طرف مقابل نیز تعهد ملزم یا غیر الزامی برای قبول کردن در هنگام وقت مورد توافق صادر کند.

حکم شرعی:

(الف) اجرای اصل ایجاب تمديدشده بر قرارداد مبادله‌ی ارز جایز نیست؛ زیرا شرط تحویل مورد قرارداد در مجلس عقد مشروط است، اعم از اینکه تعهد ملزم توسط طرف مقابل قبول شده باشد یا خیر، و این در مصوبه‌ی شماره 52 (6/3) مجمع فقهی درمورد (حکم اجرای قراردادها با ابزارهای ارتباطات نوین) در بند (چهارم) آن درج شده است.

(ب) اگر ایجاب تمديد شده‌ی الزامی بر ایجاب‌کننده در مقابل تعهد ملزم از طرف دیگر باشد، پس آن به منزله‌ی تعهد ملزم است، بلکه قوی‌تر از آن است، زیرا یکی از دو رکن عقد که ایجاب است، در آن وجود دارد.

4. اجرای دو معامله‌ی متقابل بهادارسازی اوراق:

مثال آن: انجام یک معامله‌ی بهادارسازی اوراق سازمان‌یافته که منجر به اثبات بدهی به مبلغ اولین ارزی شود که باید پرداخت گردد، سپس انجام یک معامله‌ی بهادارسازی اوراق به طور معکوس انجام می‌گیرد که منجر به اثبات بدهی به مبلغ ارز دومی می‌شود که باید پرداخت گردد. پس این منجر به ظهور دو بدهی متقابل بر هر دو طرف که هر کدام از آنها به ارز دیگری معامله می‌شود.

حکم شرعی:

به طوری که این معامله در ساختار خود مبتنی بر معامله‌ی بهادارسازی اوراق است که شرعاً ممنوع است، بنابراین در این مثال نیز ممنوع می‌باشد. و درمورد حقیقت بهادارسازی اوراق و انواع آن مصوبه‌ی شماره 179 (19/5) مجمع صادر شده است، به طوری که در آن تأکید شده که دو نوع بهادارسازی اوراق (سازمان‌یافته و معکوس) جایز نیست، به این دلیل که در آن همدستی بین سرمایه‌گذار و بهادارساز چه صریح یا ضمنی یا عرفی برای رسیدن به نقد حاضر بیشتر از قیمت در عهده، وجود دارد که ربا است.

5. تعهد دوطرفه‌ی الزامی، برای سود یا زیان در آینده که سود یا زیان آن طبق یک شاخص مورد توافق باشد.

مثال آن: این فرآیند از طریق تعهدهای الزامی دوطرفه‌ی مبنی بر انعقاد معامله‌ی سودار یا زیان‌آور از طرف اول برای طرف دوم یا از طرف دوم برای طرف اول در روزی از آینده صورت می‌گیرد که سود یا زیان آن به مقدار تفاوت مثبت / منفی در روز معینی از آینده‌ی مورد توافق بر سر محاسبه‌ی شاخص در آن می‌باشد.

حکم شرعی:

(الف) در اصل تعهد الزامی دوطرفه، طبق مصوبه‌ی 40 (5/2) مجمع، جایز نیست.

(ب) این نوع شامل انواع مورد استثنای مصوبه‌ی شماره 157

مجمع نیست، همانطور که در فقره‌ی چهارم بندهای 1/1/الف، بیان شد.
6. دو تعهد متقابل (تعهد ملزم با شروط محدد، در مقابل تعهد ملزم با شروط مختلف، برای انعقاد فرایند سوددهی در آینده یا زیان‌دهی در آینده).

مثال آن: اینکه طرف اول به طرف دوم تعهد ملزم برای فرایند سوددهی / زیان‌دهی در وقت معینی در صورتی می‌دهد که شاخص نرخ ارز مخالف مصلحت او باشد، اما اگر موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد. و همچنین طرف دوم نیز تعهد الزامی می‌دهد که فرایند سوددهی یا زیان‌دهی را در همان وقت معین در صورتی می‌دهد که شاخص نرخ ارز مخالف مصلحت او باشد، اما اگر شاخص معامله‌ی ارز موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد، و سود یا زیان را طبق شاخص مورد توافق حساب می‌کند.

حکم شرعی:

دو تعهد متقابل جایز نیست؛ زیرا حقیقت آنها مشابه تعهد دوطرفه‌ی الزامی ممنوع در شریعت، طبق آنچه است که در فقره‌ی چهارم در بندر 5 آمده است.

نوع دوم: پوشش ریسک در برابر تغییرات شاخص‌های نرخ سود مرتبط به تعیین نرخ سودها در مفادهای اسلامی.

1. تعهد الزامی دوطرفه با اجرای عقد سوددهی یا زیان‌دهی در آینده، به طوری که سود یا زیان آن طبق شاخص مورد توافق باشد.

مثال آن: این فرآیند از طریق تعهدهای الزامی دوطرفه‌ی مبنی بر اجرای سلسله‌ای از فرایندهای سوددهی یا زیان‌دهی از طرف اول برای طرف دوم یا از طرف دوم برای طرف اول در سلسله روزهایی از آینده می‌باشد که سود یا زیان آن به مقدار تفاوت مثبت / منفی در هر روزی از آینده‌ی مورد توافق بر سر محاسبه‌ی شاخص در آن می‌باشد.

حکم شرعی:

(الف) تعهد الزامی دوطرفه به عنوان مفاد پوشش ریسک، جهت مبادله‌ی نرخ‌های ثابت یا شناور جایز نیست.

و این راجع به تعهد الزامی است که مشابه قرارداد بستن می‌باشد، همانطور که در مصوبه‌ی شماره 40 (2/5) مجمع، در مورد (وفاء به عهد و پیمان و اجاره به امرکننده‌ی برای خریدن آمده است که همانا تعهد الزامی در بیع، مشابه خود بیع است).

(ب) این نوع شامل انواع مورد استثنای مصوبه‌ی شماره 157 مجمع نیست، همانطور که در فقره‌ی چهارم بندهای 1/1/الف، بیان شد.

2. دو تعهد متقابل (تعهد ملزم با شروط محدد، در مقابل تعهد ملزم با شروط مختلف، برای انعقاد فرایند سوددهی در آینده یا زیان‌دهی در آینده).

مثال آن: اینکه طرف اول به طرف دوم تعهد ملزم برای اجرای سلسله فرایندهای سوددار یا زیان‌آوری مبادله‌ی در اوقات معینی می‌دهد که شاخص نرخ بهره مخالف مصلحت او باشد، اما اگر شاخص نرخ

بهره موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد. و همچنین طرف دوم نیز تعهد الزامی برای صدور اجرای سلسله فرایندهای سوددار یا زیان‌آوری در همان اوقات معین می‌دهد که فرآیند شاخص نرخ بهره مخالف مصلحت او باشد، اما اگر شاخص نرخ بهره موافق مصلحت او باشد، تعهد چیزی از آن را نمی‌دهد، و سود یا زیان را طبق شاخص مورد توافق حساب می‌کند.

حکم شرعی:

دو تعهد متقابل جایز نیست؛ زیرا حقیقت آنها مشابه تعهد دوطرفه‌ی الزامی ممنوع در شریعت، طبق آنچه است که در فقره‌ی ششم آمده است.

3. اجرای فرآیند بهادارسازی اوراق متقابل:

مثال آن: اجرای یک معامله‌ی بهادارسازی اوراق سازمان‌یافته که منجر به اثبات بدهی با نرخ بهره‌ی ثابت لازم می‌شود، سپس انجام معامله‌ی بهادارسازی معکوس صورت می‌گیرد که منجر به اثبات بدهی با نرخ بهره‌ی شناور می‌شود، به طوری که این دو بدهی در هر روز از تاریخ سررسید آنها تسویه می‌شوند، در این صورت تسویه فقط با دفع ما بین تفاوت قابل اجرا می‌باشد، و به نرخ بهره‌ی شناور در معامله‌ی بهادارسازی اوراق به یکی از سه روش زیر انجام می‌گیرد:

(1) بستن قرارداد بهادارسازی اوراق بر نرخ شناور.

(2) انعقاد قرارداد بهادارسازی اوراق با نرخ ثابت، همراه با تعهد

کسر روزانه‌ی مازاد بر شاخص نرخ بهره در تاریخ سررسید قسط آینده.
(3) بهادارسازی اوراق گردان با اجرای سلسله بهادارسازی‌های
اوراق کوتاه مدت؛ که هر یک از آنها با نرخ ثابت، تا در نهایت به شکل
بدهی با نرخ شناور تبدیل شود.

حکم شرعی:

جایز نیست؛ زیرا این معامله بر اساس مفاد ممنوع شده‌ی شرعی
(بهادارسازی اوراق) پایه‌گذاری شده است، همانطور که در فقره چهارم
بند 4 بیان شده است.

نوع سوم: تعهد الزامی یک طرفه، به جای معامله‌ی دارای
اختیارات:

مثال آن: صدور تعهد الزامی از یک طرف، برای اجرای معامله
سوددار به طرف دوم، به میزان اختلاف مثبت، در روز مورد توافق یا
در مدت مورد توافق، هنگامی که طرف دوم درخواست کند.
این تعهد الزامی به نرخ معینی فروخته می‌شود که در ابتدا پرداخت
می‌شود.

طرف اول که تعهد الزامی می‌دهد با طرف فروشنده‌ی دارای اختیار
برابر است و طرف دوم که دارای تعهد الزامی برای اجرای تعهد است
با طرف خریدار دارای اختیار برابر است.

حکم شرعی:

جبران (خسارت) تعهد الزامی جایز نیست.

و در این زمینه، مصوبه‌ی شماره 63 مجمع فقه اسلامی در مورد (بازارهای مالی) صادر شده است، و از جمله موارد مذکور در این مصوبه:

دوم: اختیارات:

الف- مثال قراردادهای اختیارات: منظور از قراردادهای اختیارات، جبران (خسارت) در تعهد به فروش یک چیز تعیین شده‌ی توصیف شده، یا خرید آن با نرخ معین در یک دوره‌ی زمانی معین یا در یک زمان معین، مستقیماً یا از طریق نهاد ضامن‌کننده‌ی حقوق هر دو طرف می‌باشد.

ب- حکم شرعی آن: قراردادهای اختیارات - همانطور که امروزه در بازارهای مالی جهانی جریان دارد - قراردادهای جدیدی هستند که مشمول هیچ یک از قراردادهای نامبرده در شریعت نیستند. و از آنجایی که مورد عقد، مال و منفعت و حق مالی نیست که جبران (خسارت) در آن امکان‌پذیر باشد، بنابراین عقدی است که شرعاً جایز نیست. و از آنجایی که این قراردادها در ابتدا جایز نیستند، معامله با آنها نیز جایز نیست.

همانطور که مصوبه‌ی شماره 224 مجمع فقه اسلامی، در مورد (پوشش ریسک) صادر شده و در آن ضوابط پوشش ریسک جایز در شریعت ذکر شده است: (اینکه مفادهای پوشش ریسک منجر به بیع حقوق ساده نشود، مانند فروش‌های اختیارات که مجمع فقهی بر

ممنوعیت آنها در مصوبه‌ی شماره 63 (7/1) فقره 2 (ب) تأکید کرده است، و همچنین نباید منجر به جبران تعهد شود، مانند دستمزد برای ضمانت‌دادن که مجمع در مصوبه‌ی شماره 12 (2/12) خود آن را ممنوع کرده است.

توصیه‌ها:

1. این مجمع به مجالس شرعی، نهادهای فتوا و نظارت‌گر شرعی، عالمان و پژوهشگران توصیه می‌کند که هنگام اجتهاد در ساختار محصولات مالی اسلامی به طور کلی و تنظیم مفادهای قراردادهای پوشش ریسک به طور خاص، بین رعایت مقاصد شریعت اسلامی و ضوابط شرعی جزئی قراردادهای جمع‌آوری کنند. همراه با در نظر گرفتن پیامدهای آن قراردادهای و تاثیربخش‌های آنها؛ زیرا در نظر گرفتن پیامدها، اصل معتبری در شریعت است.

2. مجمع به ادارات سرمایه‌گذاری و خزانه‌داری در سطح نهادها (سطح جزئی) و همچنین نهادهایی که سیاست‌های نقدی و مالی در کشورها را تهیه می‌کنند (در سطح کلی) توصیه می‌کند تا از یک طرف بین تعهدات و بدهی‌ها و از سوی دیگر بین ثروت و فعالیت واقعی تعادل ایجاد کنند و از پرداخت بدهی بیش از حد که بر فعالیت‌های اقتصادی به طور کلی تأثیر می‌گذارد، خودداری کنند.

الله متعال آگاه‌تر است؛

مصوبه‌ها و توصیه‌های
دوره‌ی بیست و پنجم
مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

جده (عربستان سعودی)
29 رجب – 3 شعبان 1444 هـ. ق
20 - 23 فوریه 2023 م

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 239 (25/1)

درمورد حکم آموزش به دو بخش دینی و دنیوی آن، برای مرد و زن در

اسلام

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی مصوبه‌ی سابقه‌ی خود به شماره‌ی: 38 (4/13)، در مورد چگونگی مبارزه با مفسد اخلاقی، زمینه‌های وحدت اسلامی، راه‌های بهره‌مندی از آن و اسلامی‌ساختن آموزش در سرزمین‌های اسلامی امروزه که در جلسه‌ی چهارم در شهر جده، مورخه‌ی (18-23) جمادی الآخره 1408 ه.ق، برابر با (6-11) فوریه 1988 م، تصویب گردید، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 164 (2/18) در مورد توسعه‌ی منابع انسانی در جهان اسلام، و مصوبه‌ی شماره: 169 (7/18) در مورد حقوق و واجبات زن مسلمان، که هر دو مصوبه در هجدهمین دوره‌ی مجمع در پوتراجایا (مالزی)، تصویب گردید در مورخه‌ی (24-29) جمادی الآخره 1428 ه.ق، برابر با (9-14) ژوئیه 2007 م، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 236

(24/7) در مورد نقش آموزش دینی در راستای تقویت ساختن ایمنی که در دوره‌ی بیست و چهارم در دبی، تصویب گردید در مورخه‌ی (7-9) ربیع الاول 1441 هـ.ق، برابر با (4-6) نوامبر 2019 م، و پس از بررسی بیانیه‌ی دبیرخانه‌ی عمومی مجمع، در مورد تعلیق تحصیلات دختران در مدارس و دانشگاه‌های افغانستان، که در 28 جمادی الاول 1444 هـ.ق، برابر با 22 دسامبر 2022 م، صادر شد و پس از مطالعه‌ی بررسی‌های تقدیم‌شده به مجمع در مورد موضوع: (حکم آموزش به دو بخش دینی و دنیوی آن، برای مرد و زن در اسلام) و پس از استماع مباحثات که در این زمینه توسط اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

مصوبه‌ی زیر را تصویب نمود:

اول: منظور از آموزش در اسلام، فرایند کسب ارزش‌ها، اصول، دانش و مهارت‌هایی است که انسان را برای عبادت الله متعال، آبادانی جهان و رسیدن به سعادت و راستگاری دنیا و آخرت یاری می‌کند.

دوم: آموختن علوم سودمند، برای زن و مرد بر عهده‌ی خانواده و جامعه و دولت است، و آن حق مُسَلَّم زن و مرد در همه‌ی انواع و مراحل تحصیلی است، و اهل علم از زمان صحابه -رضی الله عنهم- تاکنون در مورد آن، اختلافی نداشته‌اند، و این مبنی بر فرموده‌ی الله متعال است: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ* خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ* اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ* الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ* عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ} (العلق: 1-5). ترجمه: «ای پیامبر! بخوان به نام پروردگارت که هستی را آفرید * همان پروردگاری که انسان را از خون بسته آفرید * بخوان، و پروردگارت از همه بزرگوارتر است * همان کسی که

به وسیله‌ی نوشتن آموخت * به انسان آنچه را که نمی‌دانست، آموخت». و همچنین فرموده‌ی الله -عز وجل-: {فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا} (طه: 114). ترجمه: «پس بلندمرتبه است الله که مالک و حق، و به تلاوت قرآن شتاب مکن، پیش از آن که وحی آن بر تو تمام شود، و بگو: پروردگارا! به علم من، بیفز». و همچنین فرموده‌ی الله -جل جلاله-: {وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَأَلْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ} (فاطر: 28). ترجمه: «و همچنین از مردم و جنبندگان و چهارپایان با رنگ‌های مختلف، پدید آوردیم جز این نیست که از میان بندگان الله فقط دانایان از او بیم دارند، بی‌تردید الله متعال پیروزمند آمرزنده است». و سایر آیات، و همچنین بنابر عمل به قول پیامبر -صلی الله علیه و سلم- در حدیثی که ابن ماجه از انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرده که فرموده‌اند: "طلب العلم فريضة على كل مسلم". یعنی: «آموختن علم بر هر مسلمانی واجب است».

سوم: به آموزش که دستور داده شده است، هر آموزشی که به دستیابی مصالح ضرورت‌های پنجگانه "حفظ جان، دین، نسب، عقل و مال" یاری رسان باشد، شامل است و همچنین هر آموزشی که به دستیابی مصالح "حاجیات و تحسینیات" کمک کند، و این شامل بر آموزش دینی می‌باشد که انسان را برای شناخت آنچه که الله متعال آن را بر او واجب نموده و به سوی آن فراخوانده است و آنچه از آن نهی نموده، از قبیل گفتارها و کردارها، توانا می‌سازد، همچون علوم اعتقادی، علوم فقه و

اصول فقه، علوم سنت و تفسیر و غیر آن، و نیز شامل بر آموزش دنیوی می‌باشد که او را برای شناخت جهان، زندگی، واقعیت و رفتار نیک با هر آنچه که الله متعال او را در آن تسخیر نموده و به بندگان عطا کرده، قادر می‌سازد، مانند علوم پزشکی، علوم مهندسی، علوم اقتصادی، علوم اجتماعی، علوم انسانی، علوم طبیعی و غیره.

چهارم: هزینه کردن بر زمینه‌ی تحصیلات در هر دو بخش آن، از جمله‌ی واجبات بر خانواده و جامعه و دولت است؛ زیرا با آن، استواری دین و دنیا و صلاح انسان در اکنون و آینده حاصل می‌شود.

پنجم: محروم کردن زن و مرد از هر نوع تحصیلات مفید با هر دو بخش آن شرعاً جایز نیست، زیرا این عمل بر خلاف دلیل‌های شرعی است که دستور به آموختن آنان داده است و امت اسلامی در مرور زمان بر واجب بودن آموختن آنان اجماع کرده است، و به دلیل مفسد فراوان که از عدم آموختن آنان ناشی می‌گردد، از جمله گسترش یافتن جهل و فقر، بیماری و آنچه که از آنها حاصل می‌شود.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- بازنگری به فتواهای شاذ و منفرد که با قرآن و سنت

مخالفت دارند، آنکه زنان را از آموزش و آموختن باز می‌دارند.

2- ایستادن در برابر نظراتی که موجب محرومیت زنان از

تحصیل با هر دو بخش آن، می‌شوند که مبنی بر دلایلی است که

برای مخالفت با حق تحصیل آنان شایسته نیست و پاسخگویی به

آنها به گونه‌ای که اشتباه ایشان را آشکار سازد.

3- درخواست از دولت‌ها برای توانمندسازی و کوشش بیشتر در راستای آموختن زنان و مردان در هر دو بخش آموزشی و در همه‌ی سطوح آن که از جمله‌ی آن: آموزش دختران است؛ زیرا به ویژه آموزش آنان برای تضمین آموختن نسل‌های آینده از اهمیت بالایی برخوردار است.

4- درخواست از کشورها و جوامع برای حل سایر مشکلات و موانعی که ممکن است، مانع یا محدود کننده‌ی حضور بسیاری از دختران برای ادامه‌ی تحصیل باشد.

5- مراکز علمی در دانشگاه‌ها، مجامع فقهی، مراکز پژوهشی، مجلات علمی، علما، اندیشمندان، امامان، خطیبان و دعوتگران، کارهای بزرگ و گسترده‌ای را جهت راهنمایی مردم و آگاه ساختن آنان در مورد اهمیت آموزش مردان و زنان بر دوش بگیرند؛ زیرا آموزش، پشتوانه‌ی نیروی ملت‌ها در همه جنبه‌های آن: امنیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و بهداشتی است، و یکی از اسباب اعتدال‌گرایی و نفی تجاوزگرایی و افراط‌گرایی می‌باشد.

6- دعوت از نهادها و مراکز آموزشی در دانشگاه‌ها به سوی ارتقای مواد و برنامه‌های درسی خود، تا به مواد و برنامه‌هایی تغییر شوند که نسل‌های را آماده کنند که بتوانند چالش‌های عصر را به فرصت‌هایی برای سازندگی، پیشرفت و توسعه تبدیل کنند، همراه با

نیرومند ساختن التزام به روش تربیت اسلامی از این رو که آن تواناتر است برای ارائه‌ی راه‌حل‌های شایسته‌ی مشکلات زندگی معاصر با چالش‌ها و فرصت‌های آن.

7- تشویق کردن به سوی تحقیقات علمی، توسعه‌ی فکری خلاق و انتقادی، حمایت از نوآوری‌ها و اختراعات و تقویت شناختی متکامل بین آموزش دینی و آموزش دنیوی، به امید آماده‌سازی نسلی متکامل و متعادل از لحاظ روحی و جسمی، دینی و دنیوی.

اینک، شورای مجمع از تلاش‌های بسیاری از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی که آموزش مردان و زنان را پشتوانه‌ی توسعه و پیشرفتی خود قرار داده‌اند، ستایش به عمل می‌آورد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 240 (25/2)

درمورد تأثیر اپیدمی کرونا بر احکام عبادات، خانواده و جنایت‌ها
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه شده به مجمع در مورد موضوع (تأثیر اپیدمی کرونا بر احکام عبادات، خانواده و جنایت‌ها)، و پس از بررسی توصیه‌های دومین سمینار فقهی پزشکی برگزار شده توسط دبیرخانه عمومی مجمع از طریق فضای مجازی در مورخه‌ی 23 شعبان 1441 ه.ق، برابر با 16 آوریل 2020 م، با عنوان "ویروس جدید کرونا (کووید - 19) و آنچه که از درمان‌های پزشکی و احکام شرعی مرتبط به آن است"، و پس از بررسی توصیه‌های سمینار فقه پزشکی، در مورد بیان حکم شریعت در باره‌ی به‌کاربردن واکسن‌های موجود برای واکسیناسیون کووید - 19 و توصیه‌های سمینار حکم خرید واکسن کووید - 19 و تأمین مالی و پخش آنها با اموال زکات که در مورخه‌ی 10 رجب 1442 ه.ق، برابر با 22 فوریه‌ی 2021 م، توسط دبیرخانه عمومی مجمع از طریق فضای مجازی برگزار شد، و پس از

استماع مباحثی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از اپیدمی وبایی است که به‌طور گسترده در مناطق وسیعی از کشورهای همجوار گسترش می‌یابد و تعداد زیادی از افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و مقصود از ویروس جدید کرونا، ویروسی است که باعث التهاب دستگاه تنفسی می‌شود و به‌طور مختصر به اسم (کووید-19) شناخته شده است.

دوم: ویروس جدید کرونا (کووید-19) اپیدمی محسوب می‌شود، به دلیل اینکه تمام جهان را دربرگرفته است، و احکام اپیدمی‌ها و وب‌ها در فقه اسلامی بر آن جاری می‌گردد.

سوم: از جمله احکام اپیدمی‌ها به‌طور عمومی و احکام اپیدمی کرونا به‌طور ویژه موارد زیر است:

1- ولی امر یا حاکم می‌تواند برای جلوگیری از شیوع اپیدمی اقداماتی از قبیل تعلیق اقامه‌ی نماز جمعه و جماعت در مساجد، تعلیق ادای حج و عمره توسط مسلمانان، منع رفت و آمد، تعطیل مدارس و سایر اقدامات مربوط به حفظ جان انجام دهد.

2- هزینه کردن از اموال زکات برای خرید واکسن‌ها یا داروها یا وسایل پزشکی به فقیران و نیازمندان و دلجویی شدگان جایز است؛ زیرا ضمن گروه هشت‌گانه مصرف زکات هستند، همچنین تأمین مالی برای خرید واکسن‌ها یا دارو و داروهای گیاهی از راه‌های دیگری

مانند صدقه‌ها، هبه‌ها، موقوفه یا سایر طرق مختلف خیریه امکان پذیر است.

3- تعجیل در پرداختن زکات برای مسلمان در صورت نیاز جایز است و همچنین پرداختن زکات در زمان شیوع اپیدمی به مریضی که قادر به پرداخت هزینه‌های درمانی نیست و به کارگران و کارمندان و غیر آنان که شغل خود را به دلیل شیوع اپیدمی از دست داده‌اند، در صورت کمبود هزینه‌هایشان جایز است.

4- واجب است که متوفی به سبب ویروس کرونا با رعایت نکات بهداشتی غسل، کفن، تشییع، ادای نماز و دفن شود، و در صورت عدم امکان غسل، تیمم شود.

5- سوزاندن جسد متوفی مبتلا به ویروس کرونا جایز نیست، بلکه باید با رعایت نکات بهداشتی دفن شود.

6- تشییع جنازه‌ی مبتلا به ویروس کرونا و اقامه‌ی نماز بر پیکرش، به حسب توان و به نحوی می‌باشد که ضرری برای افراد سالم الحاق نگردد.

7- انتشار عمدی ویروس کرونا میان افراد سالم جرم محسوب می‌شود که مرتکب آن به مجازات مناسب با جرمی که مرتکب شده است محکوم می‌شود.

اینک، و شورای مجمع از فتواها و مصوبه‌های صادره، توسط سازمان‌ها و شوراهای شرعی، مجمع‌های فقهی معتبر در تعدادی از

کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی که به محدود کردن شیوع
این اپیدمی کمک کرده است، ستایش به عمل می‌آورد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 241 (25/3)

درمورد آثار اپیدمی کرونا بر احکام معاملات، قراردادهای و تعهدات مالی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 هـ.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه شده به مجمع در مورد موضوع (آثار اپیدمی کرونا بر احکام معاملات، قراردادهای و تعهدات مالی)، و پس از استماع پژوهش‌ها و بررسی‌های صورت گرفته در این خصوص با مشارکت اعضا و کارشناسان مجمع، و پیوست به مصوبه‌ی گذشته فوق‌الذکر مجمع در مورد تأثیر اپیدمی کرونا بر احکام عبادات، خانواده و جنایت‌ها، و رایزنی‌هایی که پیرامون آن صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: اپیدمی کرونا یکی از عذرهای اضطراری است که اجازه تجدید نظر در تعهدات قراردادی برای تعویق یا فسخ یا اسقاط یا غیره را می‌دهد و احکام آن در بخش معاملات مشمول احکام اپیدمی‌ها و وباهای در فقه اسلامی می‌شود.

دوم: متضرر حق دارد در قراردادهایی که انعقاد یا اجرای آنها در زمان شیوع اپیدمی تعطیل می‌گردد، همراه با بیعانه یا حاشیه‌ی جدیت الغای قرارداد، و بازپرداخت بیعانه و حاشیه‌ی جدیت، یا برای توقف موقت اجرای تعهدات قرارداد مصالحه شود، یا تعهدات طرف متضرر را به نحوی کاهش دهد که به منافع هر دو طرف تعادل برقرار گردد.

سوم: اپیدمی کرونا تأثیری بر اجاره‌های مسکن پس از بهره‌مندی از ملک مورد اجاره ندارد و در صورت ناتوانی مستاجر، اجاره‌ها به عنوان بدهی بر عهده‌ی مستاجر باقی می‌ماند.

چهارم: در صورتی که اپیدمی کرونا باعث تأخیر در اجرای قراردادها شود، اعمال شرط جزایی جایز نیست.

پنجم: توزیع مجدد حقوق و دستمزدها تحت نظارت دولت به نحوی که با تأثیر اپیدمی در زندگی عمومی سازگار باشد جایز است، همچنین به منظور دستیابی عدالت میان همه‌ی اطراف در پرتو اپیدمی کاهش حقوق در مقابل کاهش ساعات کار به اندازه‌ی آنچه از منفعت کاهش یافته، صورت بگیرد جایز است.

ششم: در صورت عدم وجود بیمه‌ی تعاونی اسلامی، استفاده از بیمه‌ی تجاری به اندازه‌ی نیاز برای مقابله با عواقب کرونا جایز است.

هفتم: معوقات مالی ناشی از قراردادهای مالی گوناگون که تعویق پرداخت اقساط آنها به سبب شیوع ویروس کرونا بوده، باید مصالحه در باره‌ی آنها به نحوی صورت بگیرد که عدالت اقتضا می‌کند.

هشتم: اگر اپیدمی‌ها و وبا‌های شبیه به اپیدمی کرونا وجود داشته باشد، پس احکام آنها همان احکام کرونا است.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- درخواست از دولت‌ها برای تقدیم برنامه‌های بشردوستانه‌ی سازمان‌یافته و پایدار در سطح محلی و جهانی برای کاهش ساختن آثار مالی ناگوار ناشی از ورشکستگی بسیاری از شرکت‌ها و مؤسسات، از طریق تقدیم حمایت به کشورهای کمتر توسعه‌یافته و بخش‌های محلی آسیب‌دیده و همچنین ارائه‌ی کمک‌های کافی و لازم به آوارگان، پناهندگان، مصیبت‌دیدگان و افراد آسیب‌دیده و قربانیان درگیری‌ها، بلایای طبیعی و وباها تا حد امکان.

2- درخواست از شرکت‌های تجاری، بانک‌ها و نیکوکاران جامعه برای ارائه‌ی کمک‌ها، اهداها، صدقه‌ها و هبه‌های بیشتری به آسیب‌دیدگان مالی از اپیدمی کرونا از طریق ایجاد برنامه‌ها و پروژه‌های داوطلبانه‌ی که هدف آنها کاهش آثار اپیدمی کرونا باشد.

اینک، شورای مجمع از اصول و مصوبه‌های صادره، توسط ارگان‌های قضایی، در تعدادی از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی که تأثیر اپیدمی را بر احکام قراردادها، معاملات و تعهدات مالی بررسی کرده است، قدردانی می‌نماید و از پژوهشگران می‌خواهد تا از آنها بهره‌مند گردند.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 242 (25/4)

در مورد پدیده‌ی قرائت در نماز، به زبانی غیر از عربی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در باره‌ی موضوع (پدیده‌ی قرائت در نماز، به زبانی غیر از عربی)، و در پرتو آنچه به اعضای مجمع در مورد پدیده‌ی جدیدی ارائه شده که خواستار نماز به زبانی غیر از عربی با تلاوت ترجمه‌های معانی قرآن کریم، و ترجمه معانی اذکار واجب در نماز به جای قرائت قرآن کریم، و اذکار واجب در نماز با زبان عربی است که قرآن کریم با آن نازل شده است، و بر اساس اینکه این پدیده ربطی به خلاف فقهی مشهور در مسئله‌ی قرائت در نماز به زبانی غیر از زبان عربی ندارد، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت و برای جلوگیری از مفسد ناشی از این پدیده‌ی خطرناک،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: خواندن نماز به زبان عربی از امور متواتر لفظی و معنایی است و آن یکی از شعائر اسلام است که عمل به آن توسط امت از زمان صحابه -رضی الله عنهم- تا امروز ثابت بوده است، پس مخالفت با آن جایز نیست.

دوم: ادای نماز به زبانی غیر از زبان عربی صحیح نیست، و کسی که از زبان عربی به اندازه‌ی آنچه بر او از قرائت قرآن مجید واجب است که ادا کند، نیاموزد عذری ندارد و همچنین اذکار واجب در نماز از قبیل تکبیر، تسبیح، تسمیع، تحمید، تشهّد و غیره، و از این حکم، کسانی که تازه مسلمان شده‌اند و کسی که به طور کامل ناتوان از آموختن زبان عربی است، استثنا می‌شوند.

سوم: ترجمه‌ی معانی الفاظ قرآن کریم به اجماع مسلمانان قرآن محسوب نمی‌شود؛ زیرا قرآن کریم اسمی برگزیده بر لفظ و نظم همراه با هم است، و آن عبارت است از کلام الله معجزآمیز متواتر که بر رسول الله صلی الله علیه و سلم با زبان عربی روشن نازل شده، که تلاوت آن عبادت به شمار می‌رود که در داخل مصحف وجود دارد؛ اما ترجمه‌های معانی قرآن عظیم، کلام الله نیست بلکه کلام انسان‌ها است و آن معجزه نمی‌باشد؛ بلکه از خطا و غلط معصوم نیست، و تلاوت آن عبادت به شمار نمی‌رود.

چهارم: انجام نماز با ترجمه‌ی معانی قرآن کریم و با ترجمه‌ی معانی اذکار واجب در نماز، باطل است و بر انجام دهنده‌ی آن واجب است نماز را دوباره بجا بیاورد؛ زیرا یکی از ارکان‌های نماز را ترک کرده که آن قرائت قرآن کریم نازل شده بر رسول الله صلی الله علیه و سلم است.

پنجم: برای ولی امر یا حاکم جایز است که هر کسی که به زبانی غیر از زبان عربی نماز بجا می‌آورد یا به سوی انجام آن فرا می‌خواند، مجازات تعزیری

بدهد؛ چراکه عمل او باعث بر مفسدی می‌شود که آنها را بهانه‌ای خواهد گرفت به سوی دور کردن مردم از قرآن کریم و جایگزین کردن آن با ترجمه‌ی معانی‌اش، و باعث بر ایجاد تفرقه در وحدت امت با انتشار تعصبات نژادی می‌شود.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- درخواست از دولت‌های کشورهای عضو سازمان و نهادهای مرتبط به مسائل جوامع مسلمانان، برای مقابله با درخواست‌کنندگان به خواندن نماز با ترجمه‌ی معانی قرآن کریم و ترجمه‌ی معانی اذکار واجب در نماز، که در برخی از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی و در برخی از کشورهای جوامع مسلمانان شروع به انتشار یافته است، و نهادها و سازمان‌های مشکوک که با اسلام دشمنی دارند در پشت سر آنها هستند و سعی دارند بین مسلمانان فتنه‌انگیزی کنند.

2- درخواست از ارگان‌های صدور فتوا، شوراهای شرعی، نهادها و مجامع فقهی، امامان، خطیبان و دعوتگران برای بیان خطر این پدیده و تأثیر دشوار آن بر وحدت امت، اقدام کنند.

3- درخواست از سازمان‌ها، دانشگاه‌ها، انستیتوها و مراکز علمی برای آسان ساختن آموختن زبان قرآن کریم اقدام کنند، به نحوی که هر مسلمانی را توانا بسازد که قرآن کریم را با زبان عربی

بخواند، زبانی که الله متعال آن را برای کلام توانمند و معجزه‌گر
خود، از لحاظ نظم و لفظ برگزیده است.
الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 243 (25/5)

در مورد بیان حکم خواندن نماز پشت تلفن و رادیو و تلویزیون

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه شده به مجمع در مورد موضوع (حکم خواندن نماز پشت تلفن و رادیو و تلویزیون)، و با توجه به نوآوری‌ها و پیشرفت‌هایی که در فناوری‌های برگزاری جلسات و دیدارها از طریق فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی رخ گرفته است، و همچنین آنچه که اپیدمی جدید کرونا اقتضا کرده است از احکام ویژه‌ی مربوط به تعلیق نمازها در مساجد، و فاصله‌گذاری که گنجایش مساجد را برای نمازگزاران غیرکافی کرده و گاهی مانع خروج مردم از منازل شده است، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: از جمله شروط صحت پیروی با امام، اتحاد مکان و زمان بین امام و نمازخوان اعم از حقیقی یا حکمی است، و نیز توانایی نمازخوان برای

دیدن امام یا دیدن کسی که امام را می‌بیند و شنیدن تکبیرها به طور مستقیم حتی در برخی از حالات نماز.

دوم: خواندن نماز پشت تلفن یا رادیو یا تلویزیون، اعم از اینکه نمازخوان نزدیک باشد یا دور صحیح نیست؛ به دلیل قطع ارتباط بین امام و نمازخوان در مکان نماز و به دلیل فاسد شدن شروط پیروی با امام فوق ذکر، و نیز به دلیل مفسد بزرگی که از آن ناشی می‌شود، مانند باطل کردن تلاش برای ادای نمازهای جمعه‌ها و جماعت و تعطیل کردن ساختن مساجد.

اللّٰه متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 244 (25/6)

در مورد احکام رسانه‌های اجتماعی، ضوابط آنها، انتشار و انتقال اطلاعات و اخبار از طریق آنها، به منظور انکارکردن، یا ترویج یا سوءاستفاده

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و بر اساس مصوبه‌ی شماره: 52 (6/3) در مورد حکم انعقاد قراردادها با ابزارهای ارتباطات نوین، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (احکام رسانه‌های اجتماعی، ضوابط آنها، انتشار و انتقال اطلاعات و اخبار از طریق آنها، به منظور انکارکردن، یا ترویج یا سوءاستفاده)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از ابزارهای رسانه‌های اجتماعی، سیستمی از شبکه‌های الکترونیکی است که به مشترک خود اجازه می‌دهد تا وب سایت شخصی خود را ایجاد کند و آن را از طریق یک سیستم اجتماعی الکترونیکی به سایر

اعضا پیوند دهد، اما مقصود از رسانه‌ی اجتماعی، رسانه‌ای است که محتوای آن ماهیت شخصی دارد و بین چندین طرف از طریق یک شبکه‌ی اجتماعی، با آزادی پیام برای فرستنده و آزادی پاسخ برای گیرنده به آن، منتقل می‌شود، این وسایل شامل تویتر، واتس‌آپ، فیس‌بوک، اسنپ‌چت و غیر آن از موارد که اکنون وجود دارند و آنچه ممکن است که در آینده ایجاد گردد.

دوم: انتقال منکرات، پخش، انتشار و ضبط آنها از طریق این وسایل و غیره، حرام است و همچنین پخش خبرهای دروغ، شایعات و هر آنچه که به امنیت جامعه، آرامش، سلامتی دین، اعتقاد و اخلاق آن ضرر برساند، حرام است.

سوم: نهی از منکر، از طریق رسانه‌های اجتماعی مقید به رعایت شرایطی است که علما برای نهی از منکر ذکر کرده‌اند، از جمله: اینکه با نهی از منکر مصلحت مورد نظر حاصل شود، و نهی از منکر باعث بروز منکری بزرگ‌تر از آن نگردد و اینکه نهی از منکر تجاوز و خلاف به حاکمیت ولی امر نباشد.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- ضوابط شرعی که باید هنگام استفاده از انواع مختلف

رسانه‌های اجتماعی رعایت شود در برنامه‌ها و مواد درسی گنجانده گردد؛ تا جوانان بتوانند بین مفید و مضر تمایز قائل شوند.

2- در هنگام رانندگی با وسایل نقلیه مانند اتومبیل و غیره و

انجام برخی عبادات مانند طواف و سعی از به‌کارگیری این وسایل

خودداری شود؛ چراکه به اینگونه عمل سرگرمی و مشغول ساختن از انجام عبادت ناشی خواهد شد، و ممکن است باعث خودبینی و ریاکاری گردد که امکان دارد بر کمال عبادت تأثیر منفی بگذارد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 245 (25/7)

در مورد دیدگاه شرعی برای پرداختن به پدیده‌ی نوزادان سرراهی و

نوزادان مجهول النسب در شریعت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه شده به مجمع در مورد موضوع (دیدگاه شرعی برای پرداختن به پدیده‌ی نوزادان سرراهی و نوزادان مجهول النسب در شریعت اسلامی)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از نوزاد سرراهی کودکی است که پدر و مادرش شناخته نیست، اعم از اینکه رها یا گم شده باشد، و مقصود از مجهول النسب کسی است که پدر و مادرش در اثر جنگ، یا زلزله یا غیره مجهول گشته است، همچنین مقصود از آن کسی است که مادری شناخته شده و پدری مجهول دارد، و همچنین شامل کسی می‌شود که پدری غیر شرعی دارد.

دوم: مراقبت از نوزاد سرراهی و مجهول النسب در شریعت اسلامی فرض کفایه است و یکی از مسئولیت‌های دولت در صورت عدم وجود کفیل برای هر دوی آنهاست و این مراقبت شامل حق حضانت، نفقه، آموزش، سلامتی و محافظت از آن دو در برابر هر آنچه که زندگی و ایمنی آنها را تهدید می‌کند، است و تمام شرایط لازم را برای زندگی مناسب و معقول به آن دو فراهم سازد.

سوم: کسی که ادعای مجهول النسب بودن کند، در صورتی که قرائن حسی یا عقلی او را تکذیب نکند، به آن ملحق می‌شود، یا به کسی که به هر روشی از روش‌های اثبات شرعی معتبر، ثابت کند که فرزند اوست به او ملحق می‌شود و کسی که پدر بودن بر او ثابت گشت، موظف به تأمین نفقه و مراقبت از فرزندش می‌شود.

چهارم: به نوزاد سرراهی و مجهول النسب، نام نیک و لقب نیکی داده می‌شود و تابعیت کشوری را که در آن پیدا شده، به هر دوی آنها اعطا می‌گردد.

پنجم: برای نوزاد سرراهی و مجهول النسب، کلیه حقوق دینی و مدنی ثابت برای غیر آن دو، ثابت می‌گردد و سرزنش یا تحقیر آن دو جایز نیست، و هر کس چنین کند به گونه‌ای مجازات تعزیری می‌شود که از این کار او را منصرف سازد.

ششم: تحویل دادن نوزاد سرراهی و شخص مجهول النسب، به ارگان‌های غیر اسلامی یا افراد فاقد صلاحیت جایز نیست.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1- درخواست از دولت‌ها برای تصویب قوانین و مقررات و اتخاذ چاره‌های کافی جهت مراقبت و حفاظت از نوزادان سرراهی و مجهول النسب اقدام کنند.
- 2- هر کس نوزاد سرراهی را بر می‌دارد باید همسرش یا کسی که با شیردادن به او باعث انتشار محرمیت فیما بین می‌شود، شیر بدهد، مانند دخترانش، تا زمانی که این نوزاد متوجه مطلب شد، احساس کند که خانواده‌ای دارد که به آنان پناه ببرد که از او مراقبت می‌کنند، و او را دوست می‌دارند.
- 3- تشویق مسلمانان اعم از افراد و نهادهای خیریه جهت مراقبت از نوزادان سرراهی و مجهول النسب و کفالت کردن آنان، و تاسیس مراکز مراقبتی برای سرپرستی و تربیت ایشان، به‌ویژه در کشورهایی که آسیب‌پذیرترین بلایا، جنگ‌ها و بحران‌ها را دارد.

اللّٰه متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 246 (25/8)

در مورد موضوع دیدگاه شرعی برای پدیده‌ی کودکان خیابانی و کودکان متکدی،

و کودکانی که در کارهای سخت کار می‌کنند

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده به مجمع در مورد موضوع (دیدگاه شرعی برای پدیده‌ی کودکان خیابانی و کودکان متکدی، و کودکانی که در کارهای سخت کار می‌کنند)،

و پس از بررسی مصوبه‌ی 113 (12/7) در مورد حقوق کودکان و سالمندان، و لزوم فعال‌سازی آنچه در مبحث اول آن: کلیه‌ی بندها (1-10) آمده است به دلیل ارتباط آن با این موضوع، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از کودکان خیابانی، کودکان زیر سن بلوغ هستند که از خیابان و آنچه حکم خیابان را دارد، به عنوان محل سکونت یا امرار معاش

استفاده می‌کنند، خواه این کار با اطلاع اولیای آنان باشد یا بدون اطلاع آنان باشد، و مقصود از کودکان متکدی، کودکان زیر سن بلوغی هستند که برای تهیه پول، غذا یا نوشیدنی برای خود یا دیگران مجبور می‌شوند بدون وجه حق از مردم درخواست کنند، خواه با راهنمایی و نظارت اولیای آنان باشد یا خیر، همچنین مقصود از کودکان شاغل در مشاغل سخت، کودکان زیر سن بلوغ هستند که مجبور شده‌اند، کارهای سنگین انجام دهند که زندگی و سلامت آنان را تهدید می‌کند و مانع از تحصیل و آنچه می‌شود که به نفع آینده‌ی آنهاست، خواه با راهنمایی و نظارت اولیای آنان باشد یا خیر.

دوم: رهاکردن کودکان تا خیابان‌ها و آنچه حکم آنها را دارد، به عنوان محل سکونت دائم یا موقت یا مصدري برای امرار معاش خود قرار دهند جایز نیست، همچنین استفاده از کودکان برای تکدی در خیابان‌های عمومی، منازل، ادارات و غیره جایز نیست، و همچنین جایز نیست آنان را در معادن، کارخانه‌ها، مزارع، خانه‌ها و غیره به کارهای سخت و وظیفه داد، و جایز نیست فقر، ضعف یا نیاز را بهانه‌ای برای همه‌ی موارد مذکور قرار داد، زیرا این موارد بر خلاف دلیل‌های شرعی هستند که از حقوق کودکان در زندگی، تربیت، آموزش و سلامتی محافظت کرده است و به دلیل آثار وخیم ناشی از آن است که زندگی آنان را در معرض خطر قرار می‌دهد، آنان را از حقوقشان محروم می‌کند و طعمه‌ی باندهای جنایتکار و مواد مخدر قرار می‌دهد.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1- درخواست از دولت‌ها برای اقدام به سوی حمایت از کودکان در برابر آنچه که قرار می‌گیرند از قبیل ستم، ظلم، خشونت و

سوءاستفاده با اجرای قوانین و مقرراتی که اشتغال کودکان را جرم انگاری می‌کنند.

2- از علما، دعوتگران، امامان و خطیبان دعوت شود برای افزایش آگاهی افراد جامعه، نسبت به حرام بودن سوءاستفاده کردن از کودکان در خیابان‌های عمومی، چه برای امرار معاش و چه برای تکدی‌گری باشد، و حرام بودن اشتغال آنان در کارهای سخت.

3- از کشورهایی که قوانین و مقررات آنها، متضمن پیشگیری از اشتغال کودکان نیست دعوت می‌شود که قوانین و مقرراتی را تصویب کنند که از کودکان حمایت کنند و از ستم و تجاوز به آنان جلوگیری کنند.

4- نقش خانواده تقویت گردد، و والدین برای مراقبت از فرزندان و پایداری بر ارزش‌ها و اخلاق نیکو هنگام رفتار با کودکان، ترغیب شوند.

5- تشویق رسانه‌های مختلف در کشورهای اسلامی به انجام وظیفه‌ی خود برای آگاهی همه‌جانبه از خطر این سه پدیده (کودکان خیابانی، کودکان متکدی و کودکان شاغل در مشاغل سخت) و کوشیدن برای هماهنگی تلاش‌ها به هدف کاهش انتشار آنها و پیگیری دلایل این مشکلات.

اللّٰهُ متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 247 (25/9)

در مورد ضوابط بکارگیری مقاصد شریعت در جهت‌دهی معاملات مالی معاصربه گونه‌ای که با احکام شریعت اسلامی همخوانی داشته باشد

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 167 (5/18) مجمع، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (ضوابط بکارگیری مقاصد شریعت در جهت‌دهی معاملات مالی معاصر به گونه‌ای که با احکام شریعت اسلامی همخوانی داشته باشد)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت، موارد زیر را تصویب نمود:

اول: بر مصوبه‌ی شماره: 167 (5/18) مجمع که در مورد مقاصد شریعت و نقش آن برای استنباط احکام است، تأکید می‌کند.

دوم: مقاصد شریعت در معاملات مالی، همان معانی و اهدافی هستند که شریعت در معاملات مالی به دنبال دستیابی به آنهاست، مانند: قصد

عدالت در معامله، گردش اموال، ترویج، وضوح، حفظ و توسعه‌ی آن است.

سوم: شوراها و نهادهای شرعی، باید از مقاصد شریعت در معاملات و ضوابط و بکارگیری آنها در حوادث و رویدادها رعایت کنند که مهم‌ترین این ضوابط عبارتند از:

1- اینکه با ادله‌ای شرعی معتبر قوی‌تر از خود، مخالفی نداشته باشند.

2- انواع مقاصد و مراتب آنها از لحاظ اصل و تابع بودن، و از لحاظ کلی و جزئی بودن و از لحاظ قطعی و ظنی بودن مراعات شوند، به نحوی که ظنی بر قطعی و جزئی بر کلی و تابع بر اصل تقدیم نگردد.

3- در هنگام اجرای مقاصد ویژه‌ی معاملات، مقاصد شرعی پنجگانه مراعات گردد.

4- در احکام معاملات، باید بین آنچه از قبیل مقاصد و آنچه از قبیل وسیله است، تفکیک قائل شد؛ به این گونه که وسیله‌ای موجب نقض و بطلان مقصد نگردد و مقصد ثابت‌شده برای منع وسیله‌ای از وسائلش رها نشود.

5- مقاصد شرعی معاملات مالی را می‌توان برای تنظیم و تفسیر قراردادها، معاملات مالی مدرن و حل و فصل اختلافات ناشی از آنها

به دلیل اپیدمی‌ها و شرایط اضطراری با توجه به مقصد عدالت و سایر مقاصد معاملات مالی مانند ترویج، وضوح و ثبات، به کار برد.

6- برای تحقیق واقعی بودن معاملات معاصر و عدم وجود ظاهری بودن آنها، با مقاصد شرعی عمل شود.

7- پیامدهای معاملات مالی در پرتو مقاصد شریعت، مراعات گردد.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1- دعوت از دانشگاه‌ها، انستیتوها و مراکز علمی برای توجه و اهمیت بیشتری به مطالعه و آموختن مقاصد شرعی داشته باشند؛ به منظور آماده‌سازی نسلی است که فهم نصوص و فهم مقاصد آنها از یک سو، و فهم نصوص و فهم واقعی بودن آنها از سوی دیگر را در کنار همدیگر بیاموزد.
- 2- جلب توجه پژوهشگران و محققان متخصص در فقه، اصول فقه و مقاصد شرعی به اهمیت چیرگی در دانش‌های اقتصادی و مالی معاصر.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 248 (25/10)

در مورد احکام کاربردهای معاصر برای چرخش بدهی و صکوک ترکیبی و مختلط

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (احکام کاربردهای معاصر برای چرخش بدهی و صکوک ترکیبی و مختلط)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: احکام کاربردهای چرخش بدهی:

1- چرخش بدهی: تبدیل بدهی ثابت در ذمه، به بدهی بیشتر از آن در مقابل اضافه‌ی مدت پرداخت آن است، و این از جمله فسخ بدهی با بدهی است.

2- مجمع بر مصوبه‌ی شماره: 101 (11/4) خود تأکید

می‌کند که در مورد فروش بدهی و اوراق قرضه بوده است، و متن

آن: "فروختن بدهی معوق توسط غیر بدهکار به صورت نقدی و غیر معوق، از نوع خود یا به غیر نوع خود، جایز نیست؛ زیرا به ربا منجر می‌شود، و همچنین فروش آن با نقد معوق از نوع خود یا غیر نوع خود، جایز نیست، زیرا از نوع فروش بدهی با بدهی است که شرعاً از آن نهی شده است." و همچنین مجمع بر مصوبه‌ی شماره: 158 (17/7) خود تأکید می‌کند، و متن آن: "هر چیزی که منجر به افزایش بدهی یا وسیله‌ای به افزایش بدهی بر عهده‌ی بدهکار باشد در مقابل افزایش مدت پرداخت به عنوان فسخ بدهی با بدهی دیگری که شرعاً حرام است به شمار می‌رود، و از جمله‌ی آن فسخ بدهی با بدهی دیگری از طریق معامله‌ای بین طلبکار و بدهکار است که به موجب آن بدهی جدیدی برای بدهکار ایجاد می‌شود تا بدهی اول را به‌طور کلی یا جزئی بپردازد، اعم از این که بدهکار معسر باشد یا غیر معسر، مانند این که بدهکار کالایی را از طلبکار به قیمت معوق بخرد، سپس آن را به قیمت حال بفروشد تا کل یا جزئی از بدهی اول را بپردازد".

3- هر نوع از انواع چرخش بدهی که منجر به افزایش بدهی یا وسیله‌ای به افزایش بدهی بر عهده‌ی بدهکار در مقابل افزایش مدت آن باشد، به عنوان فسخ بدهی با بدهی ممنوع از لحاظ شرعی محسوب می‌شود.

4- نفوذ طرفین قرارداد در تغییر قراردادهای، شرعاً
مشروط بعدم مخالفت آن تغییر با احکام شرعی و افزایش بدهی
ثابت در ذمه همراه با افزایش مدت آن است، خواه ناشی از مراحله
یا استصناع یا سلم یا غیر آن باشد و مشروط بعدم مخالفت آن با
اجماع که بر حرام بودن آن صورت گرفته است که آن عبارت از
ربای بدهی‌ها است.

دوم: صکوک ترکیبی و مختلط:

پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده در مورد این موضوع، شورای
مجمع برای صدور مصوبه‌ی نهایی در این زمینه، آن را برای بررسی و
پژوهش‌های بیشتری به تعویق انداخت.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

اول: به آنچه مجمع از توصیه‌های سابق که متضمن راه‌حل‌های
متعددی داشته در مورد بدهکاران معسر، در مصوبه‌ی شماره: 218
(23/2)، ارجاع شود که در مورد احکام ورشکستگی و افلاس در شریعت
اسلامی و مقررات معاصر آن است.

دوم: از مؤسسات مالی اسلامی درخواست می‌شود، برای کمک به
بدهکاران معسر، اقدام نمایند از طریق یک طرح مالی که بدهکاران را قادر
بسازد تا فعالیت‌های خود را پیش ببرند و در نتیجه آنان را قادر به
بازپرداخت بدهی‌های خود کند.

سوم: از نهادهای شرعی در مؤسسات مالی اسلامی درخواست می‌شود،
به مصوبه‌های مجمع در مورد فروش، فسخ و چرخش بدهی پایبند باشند.
الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 249 (25/11)

در مورد موضوع تأثیر بیماری‌های روانی جدید، بر اهلیت در شریعت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (تأثیر بیماری‌های روانی جدید، بر اهلیت در شریعت اسلامی)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه در مورد این موضوع؛ برای بررسی و پژوهش‌های بیشتر، همراه با برگزاری سمیناری متخصص در باره‌ی آن به تعویق افتاد.
الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 250 (25/12)

در مورد حکم سقط جنین بسبب تجاوز به عنف

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (حکم سقط جنین بسبب تجاوز به عنف)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه در مورد این موضوع؛ برای بررسی و پژوهش‌های بیشتر، همراه با برگزاری سمیناری متخصص در باره‌ی آن به تعویق افتاد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 251 (25/13)

در مورد موضوع تبیین حکم تغییر جنسیت در اسلام

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده به مجمع در مورد موضوع (تبیین حکم تغییر جنسیت در اسلام)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از "تغییر جنسیت" تبدیل شدن مرد به زن، و زن به مرد است.

دوم: تغییر جنسیت شرعاً حرام است، زیرا مشمول تغییر در آفرینش الله است و ضمن فرموده‌ی الله متعال وارد می‌شود: {وَلَا تُضِلَّهُمْ وَلَا مَنِيَّتَهُمْ وَلَا مَرْئَهُمْ فَلْيُبَيِّنَنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرْئَهُمْ فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ} [النساء: 119]. ترجمه: «و سوگند که آنان را گمراه می‌کنم، و آنان را به آرزوهای باطل می‌افکنم، و به آنان دستور می‌دهم که گوش چهارپایان را

بشکافند، و وادارشان می‌کنم؛ تا خلقت و آفرینش الله را تغییر دهند». و ضمن حدیثی که امام بخاری از انس رضی الله عنه روایت کرده که گفت: "لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم المخنثين من الرجال، والمترجلات من النساء" وقال: "أخرجوهم من بيوتكم". ترجمه: «رسول الله صلى الله عليه و سلم مردان مخنثی که خود را شبیه به زنان کنند و زنانی که خود را شبیه به مردان کنند لعنت کرده است، و فرمود: آنان را از خانه‌های خود اخراج کنید».

سوم: اگر زوج خود را در ظاهر به زن تبدیل کرد، زن به دلیل وجود عیب، حق دارد تقاضای فسخ عقد نکاح کند و اگر زن در ظاهر خود را به مرد تبدیل کرد، شوهر حق دارد او را طلاق دهد.

چهارم: احکام شرعی مربوط به مرد و زن، از جمله وظایف و حقوق دینی و مدنی در حق آنان همانگونه که قبل از اقدام هر کدام از آنان به تبدیل کردن ظاهر خود از مرد به زن یا از زن به مرد، ثابت می‌مانند، به ویژه احکام مربوط به حضانت، نفقه و میراث؛ چراکه تبدیل کردن خودشان به زن یا مرد، تغییر حقیقی محسوب نمی‌شود، بلکه عبارت از تغییر ظاهری است؛ همانطور که پزشکان این مطلب را تایید کرده‌اند، بنابراین تاثیری بر احکام ثابت شده در حق ایشان، قبل از اقدام هر کدام از آنان به این عمل، نخواهد داشت.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

1- درخواست از حکومت‌ها و دولت‌ها برای جلوگیری از این

عملیات‌ها، و آگاهی ساختن از خطر و پیامدهای ویرانگر آنها بر شخص

اقدام کننده و جامعه‌ها، و افرادی که دارای اختلالات یا وسوسه‌های هویت جنسی؛ به دلایل روانی یا دلایل دیگری هستند را راهنمای نمایند، تا خود را درمان کنند.

2- آگاهی ساختن در مورد خطر حمایت از فراخوانی‌های همجنس‌گرایی و تغییر جنسیت که به بهانه‌ی دفاع از حقوق و آزادی‌های فردی، ردیلت و گسترش فحاشی را ترویج می‌دهند.

3- بازگشتن به سوی الله متعال و پناه‌بردن به او و به آنچه شریعت راستین حلال کرده و به آنچه از اتخاذ اسباب درمانی دعوت نموده است؛ زیرا در آن شفای تمام مشکلات نهفته است، به ویژه اختلالات روانی و غیره.

والله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر
پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 252 (25/14)

درمورد نقش سازوکارهای تأمین مالی اجتماعی اسلامی برای حمایت از کارهای
بشردوستانه در مناطق درگیری‌ها، نزاعات و بلایا و نقش ترویج فرهنگ داوطلبی برای
تقویت عمل مشترک اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در
بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه، عربستان سعودی
مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 هـ.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از
بررسی مصوبه‌ی شماره: 165 (18/3) در مورد تفهیل نقش زکات در مبارزه با فقر، و
پس از بررسی پژوهش‌های آرائه‌شده به مجمع در مورد موضوع (در مورد نقش
سازوکارهای تأمین مالی اجتماعی اسلامی برای حمایت از کارهای بشردوستانه در مناطق
درگیری‌ها، نزاعات و بلایا و نقش ترویج فرهنگ داوطلبی برای تقویت عمل مشترک
اسلامی)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و
کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

اول: مقصود از تأمین مالی اجتماعی اسلامی، تقدیم مال برای اهداف اجتماعی
طبق احکام و اصول شریعت اسلامی است که به توانمندسازی اقتصادی، توسعه‌ی
جامعه و آبادانی جهان کمک می‌کند و ابزارهای تأمین مالی اجتماعی اسلامی از جمله

ابزارهای الزامی، مانند زکات و ابزارهای غیر الزامی مانند قرض، عاریه، صدقه و وقف هستند.

دوم: استفاده از ابزارهای مالی اجتماعی اسلامی برای حمایت از کارهای بشردوستانه و امداد رسانی به آسیب دیدگان بلایا، مبتلایان به اپیدمی‌ها و آوارگان در جریان نزاعات، جایز است.

و مجمع به موارد زیر توصیه می‌نماید:

- 1- دعوت برای درج فرهنگ کار داوطلبانه و تبیین اهمیت آن در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها؛ به منظور تقویت آگاهی و افزایش تعداد داوطلبان.
- 2- دعوت از علما، اندیشمندان و دعوتگران برای ترغیب جامعه به انجام کار داوطلبانه‌ی سازمان یافته با انواع و روش‌های مختلف آن.
- 3- آشکارکردن اهمیت کارهای اجتماعی بشردوستانه و اهمیت حمایت از کارهای داوطلبانه در زمینه‌های گوناگون که تمامی بشریت را خدمت می‌کنند، به ویژه هنگام بحران‌ها و بلایا و افزایش تعداد پناهندگان و آوارگان، بدون توجه به تفاوت‌های دینی و نژادی.

اللّٰه متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 253 (25/15)

درمورد تبیین نقش وصیت‌ها به عنوان ابزاری مؤثر از ابزارهای مبارزه

با فقر و تضمین گردش و رواج مال در شریعت اسلامی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های رسیده به مجمع در مورد موضوع (تبیین نقش وصیت‌ها به عنوان ابزاری مؤثر از ابزارهای مبارزه با فقر و تضمین گردش و رواج مال در شریعت اسلامی)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه در مورد این موضوع؛ برای بررسی و پژوهش‌های بیشتر، همراه با برگزاری سمیناری متخصص در خصوص آن به تعویق افتاد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 254 (25/16)

درمورد تجدید نظر در مسائل نوظهور، در کاربردهای معاصر اجاره‌ی

منتهی به تملیک

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جدّه، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس بررسی مصوبه‌ی شماره: 44 (5/6) شورای مجلس در مورد اجاره‌ی منتهی به تملیک، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 110 (12/4) مجلس در مورد موضوع اجاره‌ی منتهی به تملیک، و سندهای اجاره، و پس بررسی مصوبه‌ی شماره: 115 (9/12) مجلس در مورد موضوع تورم و تغییر قیمت ارز، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 228 (23/12) در مورد پیشنهادات کمیته‌ی تشکیل شده توسط دبیرخانه‌ی مجمع برای بررسی برخی مسائل سندها، و پس از بررسی مصوبه‌ی شماره: 238 (24/9) مجلس در مورد عملیات پوشش ریسک در مؤسسات مالی اسلامی، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه شده به مجمع در مورد موضوع (تجدید نظر در مسائل نوظهور، در کاربردهای معاصر اجاره‌ی منتهی به تملیک)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه در مورد این موضوع؛ برای بررسی و پژوهش‌های بیشتر، همراه با برگزاری سمیناری متخصص در خصوص آن به تعویق افتاد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد.

مصوبه‌ی شماره: 255 (25/17)

در مورد ضمانت‌نامه و اعتبار اسنادی

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان کنفرانس اسلامی در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر جده، عربستان سعودی مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر با 20-23 فوریه‌ی 2023 م، و پس از بررسی پژوهش‌های ارائه‌شده به مجمع در مورد موضوع (ضمانت‌نامه و اعتبار اسنادی)، و پس از استماع مباحثات و رایزنی‌هایی که در این زمینه با حضور اعضا و کارشناسان مجمع صورت گرفت،

موارد زیر را تصویب نمود:

صدور مصوبه در مورد این موضوع؛ برای بررسی و پژوهش‌های بیشتر، همراه با برگزاری سمیناری متخصص در خصوص آن به تعویق افتاد.

الله متعال آگاه‌تر است،،

بسم الله الرحمن الرحيم

بیانیه‌ی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

درمورد زلزله‌ی و آقع در جمهوری ترکیه و جمهوری عربی سوریه

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد، اما بعد:

با قلبی مالا مال از ایمان به قضا و قدر الهی، و با دل‌های که تسلیت آن تسلیم شدن در برابر امر الله و ارادتش است، شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت‌گرفته از سازمان همکاری اسلامی، برای وقوع زلزله‌ی ویرانگری که جان ده‌ها هزار نفر را در جمهوری ترکیه و جمهوری عربی سوریه گرفت، اندوه و حسرت فراوان خویش را اظهار می‌دارد، و از الله متعال مسألت دارد که جان باختگان را در زمره‌ی شهداء قرار دهد، و مجروحان را شفای عاجل عنایت فرماید، و به خانواده و بازماندگان آنان صبر و آرامش دهد، و ما از آن الله هستیم، و به سوی او باز می‌گردیم.

و در برابر این وضعیت انسانی غم‌انگیز فجیع، شورای مجمع مخلصانه به خانواده‌های دو ملت برادر و گرامی تسلیت عرض می‌نماید، و از الله متعال مسألت دارد که آنان را مورد لطف و مرحمت خویش قرار دهند، و ایشان را برای گذر از این حادثه‌ی ویرانگر یاری رسانند، همانا او شنوای اجابت‌کننده است.

و شورای مجمع ضمن تأکید بر همبستگی کامل خویش با این دو ملت گرامی، از امت اسلامی و جامعه‌ی بین‌المللی درخواست می‌کند که به یاری

آنان بشتابند و کمک‌های مورد نیاز ایشان را از طریق ارگان‌های رسمی قابل اعتماد تقدیم کنند.

و به این مناسبت از کمک‌های تقدیم شده توسط حکومت خادم حرمین شریفین ملک سلمان بن عبدالعزيز آل سعود به‌طور ویژه، و برادران ایشان عالیجنابان و عالیقدران رهبران کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی به‌طور عموم، قدردانی به عمل می‌آورد، و از الله متعال امیدوار است هرچه زودتر آثار این بلا و مصیبت را رفع نماید.

درود و سلام بر سرور ما محمد و بر همه اهل بیت و اصحاب او باد.

جده مورخه‌ی: 3 شعبان 1444هـ

برابر با 23 فوریه‌ی 2023م

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

بیانیه‌ی شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

در مورد محکومیت سوزاندن نسخه‌هایی از "قرآن کریم" در سوئد و
دانمارک و غیر آن

صادر شده در بیست و پنجمین کنفرانس برگزار شده‌ی خود در شهر
جده، عربستان سعودی در مورخه‌ی 29 رجب تا 3 شعبان 1444 ه.ق، برابر
با 20 تا 23 فوریه‌ی 2023 م.

تمامی ستایش‌ها از آن الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر
پیشوای ما محمد خاتم پیامبران، و بر همه‌ی خاندان و یارانش باد، و بعد:
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی نشأت گرفته از سازمان همکاری
اسلامی، با شدیدترین عبارت‌ها اقدام چندین افراط‌گرایان در سوئد و
دانمارک و غیره را در مورد سوزاندن نسخه‌هایی از کتاب الله متعال "قرآن
کریم" محکوم می‌کند، و این اقدام نشانه‌ای از کینه‌ی پنهان در مقابل دینی
است که نزدیک به دو میلیارد نفر در جهان به آن معتقد هستند، و دلالت
بر گسترش و رشد بیماری اسلام‌هراسی در فکر و رفتارشان آنان تأکید می‌کند.
و بر اساس جایگاه اسلامی خود به عنوان عالی‌ترین مرجعیت فقهی
برای امت اسلامی، و احساس خود به وظیفه‌ی علمای نصیحتگر، و بر
اساس حفظ روابط دیرینه میان مسلمانان و تمام جامعه‌ها، و دفاع از
صلح جهانی و تلاش برای ترسیخ سازگاری در میان ملت‌ها، شورای مجمع
دوباره تأکید می‌نماید که این هنجارهای غیر مسؤولانه و اقدامات
آشوبگرانه هرگز چیزی از حرمت قرآن کریم نمی‌کاهد؛ زیرا آن همانا کتابی

ارجمندی است که آیات آن از سوی پرودگار حکیم خبیر استوار و محکم گردیده است، و هیچ‌گونه باطلی نه از پیش رو و نه از پشت سر آن بدان راه نمی‌یابد، و آن را برای هدایت متقیان و پند و اندرزی برای مؤمنان و هدایتگری برای همگی انسان‌ها نازل نموده است، و همچنین شورای مجمع تأکید می‌کند که این هنجارهای آشوبگرانه هیچ‌گونه جایگاه "قرآن کریم" را در قلب مسلمانان نمی‌گاهد، بلکه نیرو و استوار بیشتری به آنان می‌دهد.

و این شورا بار دیگر از کشورها و نهادهای سازمان‌های بین‌المللی دعوت به عمل می‌آورد تا برای مبارزه با اینگونه هنجارهای غیر مسئولانه که به مقدسات و نمادهای دینی توهین می‌کند، همکاری و هماهنگی بیشتری داشته باشند، و برای فعالیت مشترکی اقدام کنند جهت صدور مصوبه‌های بین‌المللی و جرم‌انگاری این هنجارها که به بهانه‌ی آزادی بیان انجام می‌شوند.

همچنین شورای مجمع از کشورها و سازمان‌های اسلامی دعوت به عمل می‌آورد تا برای تقدیم مراعات قضایی در دادگاه‌های ویژه‌ی محلی و بین‌المللی در مقابل هر کسی که بخواهد چنین جرائمی علیه اسلام و پیامبر و نمادهای مقدس آن مرتکب شود، عمل کنند.

درود و سلام باد بر سرور ما محمد و بر همه اهل بیت و اصحابش و کسانی که از او تا روز قیامت به نیکی پیروی کردند.

جده مورخه‌ی: 3 شعبان 1444 هـ

برابر با 23 فوریه‌ی 2023 م

شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی

فهرست مصوبه‌ها

- پیشگفتارها 6
- پیشگفتار جناب دکتر یوسف بن احمد العثیمین 8
- پیشگفتار شیخ دکتر صالح بن عبد الله بن حمید 14
- پیشگفتار پرفسور قطب مصطفی سانو 21
- پیشگفتار تعریفی از مجمع بین‌المللی فقه اسلامی 30
- مصوبه‌ها و توصیه‌ها 37
- مصوبه‌ها و توصیه‌ها دوره‌ی دوم - جده 39
- مصوبه‌ی شماره: 1 (2/1) درمورد زکات بدهی‌ها 41
- مصوبه‌ی شماره: 2 (2/2) درمورد زکات املاک و مستغلات و زمین‌های غیر کشاورزی اجاره‌ای 43
- مصوبه‌ی شماره: 3 (2/3) درمورد پاسخ به سؤال‌های وارده از پژوهش‌کده جهانی فکر اسلامی در واشنگتن 45
- مصوبه‌ی شماره: 4 (2/4) درمورد قادیانیه 47
- مصوبه‌ی شماره: 5 (2/5) درمورد کودکان با تلقیح مصنوعی (IVF) 50
- مصوبه‌ی شماره: 6 (2/6) درمورد بانک‌های شیر مادران 52
- مصوبه‌ی شماره: 7 (2/7) درمورد دستگاه‌های احیا 54
- مصوبه‌ی شماره: 8 (2/8) درمورد سؤال‌های بانک توسعه‌ی

- 56.....اسلامی
- 58.....مصوبه‌ی شماره: 9 (2/9) درمورد بیمه و بیمه‌ی اتکایی
- مصوبه‌ی شماره: 10 (2/10) درمورد معامله‌ی بانکی با ربا و حکم
- 60.....بانک‌های اسلامی
- مصوبه‌ی شماره: 11 (2/11) درمورد یکسان کردن آغاز ماه‌های
- 63.....هجری قمری
- 65.....مصوبه‌ی شماره: 12 (2/12) درمورد ضمانت‌نامه‌ی بانکی
- 69.....مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی سوم - عمان (اردن هاشمی)
- مصوبه‌ی شماره: 13 (3/1) درمورد سؤال‌های بانک توسعه
- 71.....اسلامی
- 75.....مصوبه‌ی شماره: 14 (3/2) درمورد زکات سهام شرکت‌ها
- مصوبه‌ی شماره: 15 (3/3) درمورد بکارگیری زکات در
- 76.....پروژه‌های سودآور بدون تملیک شخصی، برای مستحق آن
- مصوبه‌ی شماره: 16 (3/4) درمورد کودکان با تلقیح مصنوعی
- 78.....(IVF)
- 81.....مصوبه‌ی شماره: 17 (3/5) درمورد دستگاه‌های احیا
- مصوبه‌ی شماره: 18 (3/6) درمورد یکسان کردن آغاز ماه‌های
- 83.....هجری قمری
- مصوبه‌ی شماره: 19 (3/7) درمورد احرام حج و عمره، برای مسافر با
- 85.....هواپیما و کشتی

- مصوبه‌ی شماره: 20 (3/8) درمورد پرداخت زکات به نفع صندوق
همبستگی اسلامی 87
- مصوبه‌ی شماره: 21 (3/9) درمورد احکام ارز کاغذی‌ها و تغییر
نرخ ارز 89
- مصوبه‌ی شماره: 22 (3/10) درمورد سندهای مقارضه (شرکت
مضاربه) توسعه و سرمایه‌گذاری 91
- مصوبه‌ی شماره: 23 (3/11) در مورد سؤالات پژوهش‌کده
بین‌المللی فکر اسلامی در واشنگتن 93
- مصوبه‌ی شماره: 24 (3/12) درمورد پروژه‌های علمی مجمع
مصوبه‌ی شماره: 25 (3/13) درمورد توصیه‌های دوره‌ی سوم
شورای مجمع بین‌المللی فقه اسلامی 107
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی چهارم - جده 110
- مصوبه‌ی شماره: 26 (4/1) درمورد استفاده‌ی انسانی از اعضای
بدن انسان دیگری، چه زنده یا مرده باشد 112
- مصوبه‌ی شماره: 27 (4/2) درمورد پرداخت زکات به نفع صندوق
همبستگی اسلامی 118
- مصوبه‌ی شماره: 28 (4/3) درمورد زکات سهام شرکت‌ها ... 121
- مصوبه‌ی شماره: 29 (4/4) درمورد سلب مالکیت برای منفعت
عمومی 125
- مصوبه‌ی شماره: 30 (4/5) درمورد سندهای مقارضه (شرکت

- 128..... مضاربه) و سندهای سرمایه‌گذاری
- مصوبه‌ی شماره: 31 (4/6) درمورد هزینه‌ی تخلیه‌ی (ملک). 137
- مصوبه‌ی شماره: 32 (4/7) درمورد فروش علامت تجاری و مجوز کسب و کار..... 140
- مصوبه‌ی شماره: 33 (4/8) درمورد اجاره به شرط تملیک، و قرارداد مرابحه، و تغییر نرخ ارز..... 142
- مصوبه‌ی شماره: 34 (4/9) درمورد بهائیت..... 144
- مصوبه‌ی شماره: 35 (4/10) درمورد پروژه‌ی تسهیل فقه.... 147
- مصوبه‌ی شماره: 36 (4/11) درمورد پروژه‌ی دانشنامه‌ی فقه اقتصادی..... 149
- مصوبه‌ی شماره: 37 (4/12) درمورد پروژه‌ی دانشنامه‌ی قواعد فقهی..... 151
- مصوبه‌ی شماره: 38 (4/13) درمورد نحوه‌ی مبارزه با مفاسد اخلاقی، زمینه‌های وحدت اسلامی و راه‌های بهرمندی از آنها و آموزش اسلامی در کشورهای اسلامی معاصر..... 153
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی پنجم - کویت..... 161
- مصوبه‌ی شماره: 39 (5/1) درمورد کنترل جمعیت..... 163
- مصوبه‌ی شماره: 40 - 41 (5/2 و 5/3) وفاداری به وعده و قرارداد مرابحه..... 165
- مصوبه‌ی شماره: 42 (5/4) درمورد تغییر نرخ ارز..... 168

- مصوبه‌ی شماره: 43 (5/5) درمورد حقوق معنوی 170
- مصوبه‌ی شماره: 44 (5/6) درمورد اجاره به شرط تملیک... 172
- مصوبه‌ی شماره: 45 (5/7) درمورد تأمین مالی املاک برای
ساخت و خرید مسکن 174
- مصوبه‌ی شماره: 46 (5/8) درمورد تعیین سود بازرگانان.... 175
- مصوبه‌ی شماره: 47 (5/9) درمورد عُرف 177
- مصوبه‌ی شماره: 48 (5/10) درمورد اجرای احکام شریعت
اسلامی..... 179
- مصوبه‌ی شماره: 49 (5/11) درمورد کمیته‌ی بین‌المللی قانون
اسلامی..... 182
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی ششم - جده 185
- مصوبه‌ی شماره: 50 (6/1) درمورد تأمین مالی املاک برای
ساخت و خرید مسکن 187
- مصوبه‌ی شماره: 51 (6/2) درمورد بیع اقساطی 190
- مصوبه‌ی شماره: 52 (6/3) درمورد حکم انعقاد قراردادها با
ابزارهای ارتباطات نوین 193
- مصوبه‌ی شماره: 53 (6/4) درمورد قبض‌گرفتن: انواع آن - به
ویژه موارد نوین آن - و احکام آنها 196
- مصوبه‌ی شماره: 54 (6/5) درمورد پیوند سلول‌های مغزی و
دستگاه عصبی 199

- مصوبه‌ی شماره: 55 (6/6) درمورد تخمک‌های بارور شده‌ی
اضافه بر نیاز 203
- مصوبه‌ی شماره: 56 (6/7) درمورد استفاده از جنین‌ها به عنوان
منبع پیوند اعضا 206
- مصوبه‌ی شماره: 57 (6/8) درمورد پیوند اعضای تناسلی 208
- مصوبه‌ی شماره: 58 (6/9) درمورد پیوند عضوی که در مجازات
حد یا قصاص قطع شده باشد 210
- مصوبه‌ی شماره: 59 (6/10) درمورد بازارهای مالی 213
- مصوبه‌ی شماره: 60 (6/11) درمورد اوراق قرضه 216
- مصوبه‌ی شماره: 61 (6/12) درمورد موضوعات و سمینارهای
پیشنهادی توسط بخش برنامه‌ریزی 219
- مصوبه‌ی شماره: 62 (6/13) درمورد توصیه‌های دوره‌ی ششم
..... 222
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی هفتم - جده 226
- مصوبه‌ی شماره: 63 (7/1) درمورد بازارهای مالی 228
- مصوبه‌ی شماره: 64 (7/2) درمورد بیع اقساطی 238
- مصوبه‌ی شماره: 65 (7/3) درمورد عقد استصناع 241
- مصوبه‌ی شماره: 66 (7/4) درمورد بیع الوفاء 243
- مصوبه‌ی شماره: 67 (7/5) درمورد درمان پزشکی 245
- مصوبه‌ی شماره: 68 (7/6) درمورد حقوق بین‌الملل از دیدگاه اسلام

250.....	
مصوبه‌ی شماره: 69 (7/7) درمورد توصیه‌های دوره‌ی هفتم	
253.....	درمورد تهاجم فکری
مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی هشتم - بندر سری بگاوان (برونئی)	
259.....	دار السلام)
مصوبه‌ی شماره: 70 (8/1) درمورد عمل‌کردن به رخصت شرعی	
261.....	و حکم آن
265.....	مصوبه‌ی شماره: 71 (8/2) درمورد حوادث رانندگی
269.....	مصوبه‌ی شماره: 72 (8/3) درمورد عقد بیعانه
271.....	مصوبه‌ی شماره: 73 (8/4) درمورد عقد مزایده
مصوبه‌ی شماره: 74 (8/5) درمورد سازوکارهای شرعی برای	
275.....	تأسیس بازار اسلامی
280.....	مصوبه‌ی شماره: 75 (8/6) درمورد مسائل ارز
مصوبه‌ی شماره: 76 (8/7) درمورد مشکلات بانک‌های اسلامی	
284.....	
مصوبه‌ی شماره: 77 (8/8) درمورد مشارکت در سهام شرکت‌های	
291.....	سهامی که با رباخواری معامله می‌کنند
293.....	مصوبه‌ی شماره: 78 (8/9) درمورد کارت‌های اعتباری
مصوبه‌ی شماره: 79 (8/10) درمورد راز در حرفه‌های پزشکی	
295.....	

- مصوبه‌ی شماره: 80 (8/11) درمورد امور اخلاقی پزشک:
مسئولیت و ضمانت وی..... 299
- مصوبه‌ی شماره: 81 (8/12) درمورد درمان‌کردن زن توسط مرد
..... 301
- مصوبه‌ی شماره: 82 (8/13) درمورد بیماری سندرم نقص ایمنی
اکتسابی (ایدز)..... 303
- مصوبه‌ی شماره: 83 (8/14) درمورد سازماندهی نگارش
پژوهش‌ها و بررسی آنها در دوره‌های مجمع..... 306
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی نهم - ابوظبی..... 309
- مصوبه‌ی شماره: 84 (9/1) درمورد تجارت طلا، راهکارهای
شرعی برای جمع بین مبادله و حواله..... 313
- مصوبه‌ی شماره: 85 (9/2) درمورد (عقد) سَلَم و کاربردهای
معاصر آن..... 315
- مصوبه‌ی شماره: 86 (9/3) درمورد سپرده‌های بانکی (حساب‌های
بانکی)..... 319
- مصوبه‌ی شماره: 87 (9/4) درمورد سرمایه‌گذاری در سهام و
واحدهای سرمایه‌گذاری..... 322
- مصوبه‌ی شماره: 88 (9/5) درمورد مناقصه‌ها..... 325
- مصوبه‌ی شماره: 89 (9/6) درمورد مسائل ارز..... 327
- مصوبه‌ی شماره: 90 (9/7) درمورد بیماری نقص ایمنی اکتسابی

- 330..... (ایدن) و احکام فقهی مربوط به آن
- مصوبه‌ی شماره: 91 (9/8) درمورد اصل تحکیم در فقه اسلامی
- 335.....
- 338..... مصوبه‌ی شماره: 92 (9/9) درمورد سد ذرائع
- 341..... مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی دهم - جده
- مصوبه‌ی شماره: 93 (10/1) درمورد مفطرات روزه در
- 343..... زمینه‌های درمانی
- 347..... مصوبه‌ی شماره: 94 (10/2) درمورد شبیه‌سازی انسانی
- 357..... مصوبه‌ی شماره: 95 (10/3) درمورد ذبیحه‌ها
- 365..... مصوبه‌ی شماره: 96 (10/4) درمورد کارت‌های اعتباری
- مصوبه‌ی شماره: 97 (10/5) درمورد نقش زنان مسلمان در
- 368..... توسعه
- 369..... مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی یازدهم - منامه
- 371..... مصوبه‌ی شماره: 98 (11/1) درمورد وحدت اسلامی
- 378..... مصوبه‌ی شماره: 99 (11/2) درمورد سکولاریسم
- مصوبه‌ی شماره: 100 (11/3) درمورد اسلام در مواجهه با
- 381..... نوگرایی جامع
- مصوبه‌ی شماره: 101 (11/4) درمورد بیع بدهی، سندهای قرضه
- و جایگزین‌های شرعی آنها در بخش‌های دولتی و خصوصی
- 384.....
- مصوبه‌ی شماره: 102 (11/5) درمورد تجارت ارزها
- 387.....

- مصوبه‌ی شماره: 103 (11/6) درمورد عقد تعمیر و نگهداری 389
- مصوبه‌ی شماره: 104 (11/7) درمورد راه‌های بهره‌گیری از مسائل نوین (فتواها)..... 392
- مصوبه‌ی شماره: 105 (11/8) درمورد ژنتیک، مهندسی ژنتیک و ژنوم ژنتیکی انسانی 395
- مصوبه‌ی شماره: 106 (11/9) درمورد سمینار کارشناسان پیرامون نقش زنان در توسعه‌ی جامعه‌ی اسلامی..... 397
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی دوازدهم - ریاض 400
- مصوبه‌ی شماره: 107 (12/1) درمورد قراردادهای واردات و مناقصه‌ها 402
- مصوبه‌ی شماره: 108 (12/2) درمورد کارتهای اعتباری بدون پوشش 405
- مصوبه‌ی شماره: 109 (12/3) درمورد شرط جزایی 408
- مصوبه‌ی شماره: 110 (12/4) درمورد اجاره به شرط تملیک، و سندهای اجاره‌ای 412
- مصوبه‌ی شماره: 111 (12/5) درمورد سرمایه‌گذاری در ملک وقف‌شده (اوقاف) 417
- مصوبه‌ی شماره: 112 (12/6) درمورد اثبات با قراین یا نشان‌ها 419
- مصوبه‌ی شماره: 113 (12/7) درمورد حقوق کودکان و سالمندان

420.....	
مصوبه‌ی شماره: 114 (12/8)	درمورد بیانیه‌ی اسلامی، پیرامون
425.....	نقش زنان در توسعه‌ی جامعه‌ی مسلمانان
مصوبه‌ی شماره: 115 (12/9)	درمورد تورم و تغییر نرخ ارز
429.....	
مصوبه‌ی شماره: 116 (12/10)	درمورد ترجمه‌ی معانی قرآن
436.....	کریم
مصوبه‌ی شماره: 117 (12/11)	درمورد تشکیل هیأت اسلامی
438.....	برای قرآن کریم
مصوبه‌ی شماره: 118 (12/12)	درمورد قدس شریف
442.....	مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی سیزدهم - کویت
مصوبه‌ی شماره: 119 (13/1)	درمورد سرمایه‌گذاری اوقاف و
444.....	منابع آن
مصوبه‌ی شماره: 120 (13/2)	درمورد زکات کشاورزی
446.....	مصوبه‌ی شماره: 121 (13/3)
درمورد زکات سهامی که به	
448.....	منظور استفاده از عواید آنها گرفته می‌شوند
مصوبه‌ی شماره: 122 (13/4)	درمورد مشارکت متناقض در پرتو
451.....	قراردادهای نوین
مصوبه‌ی شماره: 123 (13/5)	درمورد قراض یا مضاربه‌ی
452.....	مشترک در نهادهای مالی (حساب‌های سرمایه‌گذاری)

- مصوبه‌ی شماره: 124 (13/6) درمورد بیمه‌ی سلامت و استفاده
از کارت‌های سلامت 459
- مصوبه‌ی شماره: 125 (13/7) درمورد وقایع فلسطین و اماکن
دیگر 460
- مصوبه‌ی شماره: 126 (13/8) درمورد حقوق انسان در اسلام
..... 471
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی چهاردهم - دوحه 476
- مصوبه‌ی شماره: 127 (14/1) درمورد کارت‌های مسابقات .. 478
- مصوبه‌ی شماره: 128 (14/2) درمورد حقوق بشر و خشونت
بین‌المللی 481
- مصوبه‌ی شماره: 129 (14/3) درمورد قرارداد پیمانکاری و
تعمیر: واقعیت آن، کیفیت آن، انواع آن 484
- مصوبه‌ی شماره: 130 (14/4) درمورد شرکت‌های معاصر:
شرکت‌های نگهدارنده و غیره، و احکام شرعی آنها 489
- مصوبه‌ی شماره: 131 (14/5) درمورد مسئولیت راننده‌ی وسایل
نقلیه‌ی عمومی در قتل غیر عمد و تعدد کفاره‌ی آن 494
- مصوبه‌ی شماره: 132 (14/6) درمورد عقود اذعان 496
- مصوبه‌ی شماره: 133 (14/7) درمورد مشکل دیرکردها در
بنیادهای مالی اسلامی 502
- مصوبه‌ی شماره: 134 (14/8) درمورد سیستم نوین جهانی،

- جهانی‌شدن و ائتلاف‌های منطقه‌ای و تأثیر آنها..... 511
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی برای امت اسلامی درمورد
فلسطین و عراق 517
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی پانزدهم - مسقط 521
- مصوبه‌ی شماره: 135 (15/1) درمورد گفتمان اسلامی،
مشخصات و چالش‌های که به آن مقابله می‌کند..... 523
- مصوبه‌ی شماره: 136 (15/2) درمورد مشارکت در شرکت
متناقضه و ضوابط شرعی آن 526
- مصوبه‌ی شماره: 137 (15/3) درمورد صکوک اجاره‌ای.... 529
- مصوبه‌ی شماره: 138 (15/4) درمورد اسلامی‌سازی برنامه‌های
تعلیمی 533
- مصوبه‌ی شماره: 139 (15/5) درمورد کارت‌های اعتباری.. 537
- مصوبه‌ی شماره: 140 (15/6) درمورد سرمایه‌گذاری در وقف،
عواید و سود آن..... 539
- مصوبه‌ی شماره: 141 (15/7) درمورد مصالح مرسله و
کاربردهای معاصر آن 545
- مصوبه‌ی شماره: 142 (15/8) درمورد ضمانت پزشک..... 548
- درمورد بیانیه‌ی پیرامون مسئله‌ی فلسطین 552
- بیانیه‌ی پیرامون عراق..... 555
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی شانزدهم - دبی 557

- مصوبه‌ی شماره: 143 (16/1) درمورد زکات حساب‌های
محدودشده و شرکت‌های بیمه‌ی اسلامی، بیمه‌های نقدی و پاداش پایان
خدمت..... 559
- مصوبه‌ی شماره: 144 (16/2) درمورد اختلافات بین زن و شوهر
شاغل..... 565
- مصوبه‌ی شماره: 145 (16/3) درمورد عاقله و کاربردهای معاصر
آن در تحمیل دیه..... 570
- مصوبه‌ی شماره: 146 (16/4) درمورد روش قرائت جدید قرآن و
متون دینی..... 574
- مصوبه‌ی شماره: 147 (16/5) درمورد کالاهای بین‌المللی و
مقررات معامله با آنها..... 577
- مصوبه‌ی شماره: 148 (16/6) درمورد ضمانت تجاری..... 581
- مصوبه‌ی شماره: 149 (16/7) درمورد بیمه‌ی سلامت..... 584
- مصوبه‌ی شماره: 150 (16/8) درمورد ما و دیگری..... 588
- مصوبه‌ی شماره: 151 (16/9) درمورد حمایت از اقلیت‌های
مسلمان..... 591
- درمورد بیانیه‌ی مربوط به قدس و اقصی..... 593
- درمورد بیانیه‌ی پیرامون عراق..... 596
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی هفدهم - عمان (اردن هاشمی). 599
- مصوبه‌ی شماره: 152 (17/1) درمورد اسلام، امت یکپارچه،

- 601..... مذاهب اعتقادی، فقهی و تربیتی
- مصوبه‌ی شماره: 153 (17/2) درمورد فتوادادن: شروط و آداب
- 610..... آن
- مصوبه‌ی شماره: 154 (17/3) درمورد دیدگاه اسلام در مقابل
- 615..... غلو، افراط‌گرایی و تروریسم
- مصوبه‌ی شماره: 155 (17/4) درمورد سازگاری بین پایبندی به
- اصول و ثوابت اسلام و بین ضرورت‌های تابعیت مسلمانان در خارج از
- 619..... کشورهای اسلامی
- مصوبه‌ی شماره: 156 (17/5) درمورد تکمیل‌کردن سندهای
- 623..... مشارکت: موجودات داریی آنها
- مصوبه‌ی شماره: 157 (17/6) درمورد تعهد دوطرفه و تبانی در
- 625..... قراردادها
- مصوبه‌ی شماره: 158 (17/7) درمورد بیع بدهی
- 628.....
- مصوبه‌ی شماره: 159 (17/8) درمورد وضعیت زنان و نقش
- 631..... اجتماعی آنان از دیدگاه اسلامی
- مصوبه‌ی شماره 160 (17/9) درمورد روابط دولت اسلامی با
- 635..... غیر آن و پیمان‌های بین‌المللی
- مصوبه‌ی شماره: 161 (17/10) درمورد ضوابط شرعی در
- 638..... پژوهش‌های زیست‌پزشکی بر روی انسان
- مصوبه‌ی شماره: 162 (17/11) درمورد بیماری دیابت و روزه

- 643.....گرفتن در ماه رمضان
بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی پیرامون فلسطین، مسجداقصا،
644.....عراق و سومالی
مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی هجدهم - پوتراجایا
653.....(مالزی)
مصوبه‌ی شماره: 163 (18/1) درمورد نشانه‌های بازگشت به
655.....رویکرد تمدن اسلامی
مصوبه‌ی شماره: 164 (18/2) درمورد توسعه‌ی منابع انسانی در
660.....جهان اسلام
مصوبه‌ی شماره: 165 (18/3) درمورد فعال کردن نقش زکات در
مبارزه با فقر و تنظیم جمع‌آوری و پرداخت آن با استفاده از اجتهادات
667.....فقهی
مصوبه‌ی شماره: 166 (18/4) درمورد پدیده‌ی اسلام‌هراسی:
674.....چالش‌ها و رویارویی‌ها
مصوبه‌ی شماره: 167 (18/5) درمورد مقاصد شرعی و نقش آنها
679.....در استنباط احکام
مصوبه‌ی شماره: 168 (18/6) درمورد تعیین سن بلوغ و تأثیر آن
682.....در تکلیف شرعی
مصوبه‌ی شماره: 169 (18/7) درمورد حقوق و واجبات زن
685.....مسلمان

- مصوبه‌ی شماره: 170 (18/8) درمورد قرارداد تملیک زمانی،
 688.....(TIME SHARING)
 مصوبه‌ی شماره: 171 (18/9) درمورد حقوق ارتفاق و
 691..... کاربردهای معاصر آن در املاک مشترک
 مصوبه‌ی شماره: 172 (18/10) درمورد رضایت در عملیات جراحی
 695..... فوری
 مصوبه‌ی شماره: 173 (18/11) درمورد جراحی زیبایی و احکام
 698..... آن
 مصوبه‌ی شماره: 174 (18/12) درمورد تکمیل رسیدگی به
 704..... مسئله‌ی مفطرات روزه
 705..... مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی نوزدهم - امارت شارجه
 مصوبه‌ی شماره: 175 (19/1) درمورد آزادی دینی در شریعت
 707..... اسلامی: جنبه‌ها و ضوابط آن
 مصوبه‌ی شماره: 176 (19/2) درمورد آزادی بیان: ضوابط و
 711..... احکام آن
 مصوبه‌ی شماره: 177 (19/3) درمورد نقش نظارت شرعی در
 تنظیم فعالیت‌های بانک‌های اسلامی، اهمیت و شرایط آن و نحوه‌ی
 715..... عملکرد آن
 مصوبه‌ی شماره: 178 (19/4) درمورد سندهای اسلامی
 719..... (بهادارسازی اوراق) و کاربردهای معاصر و تبادل آن

- مصوبه‌ی شماره: 179 (19/5) درمورد بهادارسازی اوراق:
حقیقت و انواع آن (فقهی مشهور و بانکداری سازمان‌یافته).....724
- مصوبه‌ی شماره: 180 (19/6) درمورد خشونت در چهارچوب
خانواده.....727
- مصوبه‌ی شماره: 181 (19/7) درمورد وقف سهام، سندها، حقوق
معنوی و منافع.....733
- مصوبه‌ی شماره: 182 (19/8) درمورد اجرای نظام ساخت،
بهره‌برداری، بازده (B.O.T).....738
- مصوبه‌ی شماره: 183 (19/9) درمورد بیماری دیابت و
روزهداری.....740
- مصوبه‌ی شماره: 184 (19/10) درمورد رضایت انجام عملیات
فوری پزشکی.....748
- مصوبه‌ی شماره: 185 (19/11) درمورد محیط زیست و محافظت
آن از دیدگاه اسلامی.....752
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد اوضاع فلسطین به ویژه
هتک حرمت مسجد مبارک اقصا، و اوضاع عراق، سومالی و سودان
صادر شده به مناسبت برگزاری نوزدهمین دوره‌ی کنفرانس در
شارجه.....756
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی بیستم - اوران.....762
- مصوبه‌ی شماره 186 (20/1) درمورد احکام ورشکستگی و افلاس

- 764..... در شریعت اسلامی
- قرار: 187 (20/2) در مورد بیمه‌ی تعاونی: احکام و ضوابط شرعی
- 768.....
- قرار: 188 (20/3) در مورد تکمیل موضوع سندهای اسلامی. 772
- مصوبه‌ی شماره: 189 (20/4) در مورد تکمیل موضوع
- قراردادهای تعمیر و نگهداری..... 778
- مصوبه‌ی شماره: 190 (20/5) در مورد نقش مجامع فقهی در
- راهنمایی مسیر نهادهای مالی اسلامی: سازوکارها و مفادها..... 780
- مصوبه‌ی شماره: 191 (20/6) در مورد حقوق زندانیان در فقه
- اسلامی..... 783
- مصوبه‌ی شماره: 192 (20/7) در مورد مجازات اعدام از دیدگاه
- اسلامی..... 786
- مصوبه‌ی شماره: 193 (20/8) در مورد مهندسی ژنتیک و ژنوم
- ژنتیکی انسانی از دیدگاه اسلامی..... 789
- مصوبه‌ی شماره: 194 (20/9) در مورد اثبات کردن با قرائن و
- شواهد (نوین)..... 791
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مورد تولید فیلمی در ایالات
- متحده‌ی آمریکا است که به مقام پیامبر اعظم محمد ﷺ اهانت می‌شود 794
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی در مورد شهر قدس و مسجد
- مبارک اقصا..... 799

- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد رویدادهای جاری در
جمهوری عربی سوریه 802
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی بیست و یکم - ریاض 804
- مصوبه‌ی شماره: 195 (21/1) درمورد پوشش ریسک در
معاملات مالی 806
- مصوبه‌ی شماره: 196 (21/2) درمورد تکمیل موضوع سندهای
اسلامی 807
- مصوبه‌ی شماره: 197 (21/3) درمورد مسئولیت کیفری رانندگان
به دلیل سرعت و بی احتیاطی 811
- مصوبه‌ی شماره: 198 (21/4) درمورد استحاله و زدودن مواد
اضافی در غذا و دارو 814
- مصوبه‌ی شماره: 199 (21/5) درمورد تجسم شخصیت انبیاء و
صحابه در آثار هنری 819
- مصوبه‌ی شماره: 200 (21/6) درمورد احکام و ضوابط شرعی
در مبانی بیمه‌ی تعاونی 820
- مصوبه‌ی شماره: 201 (21/7) درمورد ذبح کردن پس از
واردآوردن شک برقی در پرتو نوآوری‌ها 837
- مصوبه‌ی شماره: 202 (21/8) درمورد گفت‌وگو بین پیروانان
مذاهب اسلامی 839
- مصوبه‌ی شماره: 203 (21/9) درمورد وراثت، مهندسی ژنتیک و

- 843..... ژنوم انسانی (ژنوم)
- مصوبه‌ی شماره: 204 (21/10) درمورد جنگ بین مسلمانان به
- 853..... نام جهاد
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد آنچه که در کشورهای
- 854..... عربی و برخی از کشورهای اسلامی در حال جریان است
- بیانیه‌ی مجمع بین‌المللی فقه اسلامی درمورد تجاوزات اسرائیلی در
- 858..... شهر قدس و مسجد اقصا مبارک
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی بیست و دوم - کویت
- 862.....
- مصوبه‌ی شماره: 205 (22/1) درمورد شورا و دموکراسی از
- 864..... دیدگاه اسلام
- مصوبه‌ی شماره: 206 (22/2) درمورد سؤال‌های مؤسسه‌ی
- 866..... استاندارد و اندازه‌شناسی از کشورهای اسلامی
- مصوبه‌ی شماره: 207 (22/3) درمورد جهاد هجومی و جهاد
- 867..... دفاعی
- مصوبه‌ی شماره: 208 (22/4) درمورد تکفیر مسلمان: اسباب، آثار
- 872..... و درمان آن
- مصوبه‌ی شماره: 209 (22/5) درمورد حقوق و مسئولیت‌های
- شهروندان غیرمسلمان در کشورهای اسلامی، و میزان اجرای احکام
- 875..... شرعی درمورد آنان
- مصوبه‌ی شماره: 210 (22/6) درمورد استحاله و زدودن در مواد

- 877.....اضافی در غذا و دارو
- مصوبه‌ی شماره: 211 (22/7) درمورد زنان و مناصب عمومی
- 886.....
- مصوبه‌ی شماره: 212 (22/8) درمورد ضمانت بانک از خطرات ناشی از سرمایه‌گذاری نادرست اموال مشتریان و جبران خسارات وارده بر آنان
- 888.....
- مصوبه‌ی شماره: 213 (22/9) درمورد حقوق افراد دارای معلولیت
- 894.....در فقه اسلامی
- مصوبه‌ی شماره: 214 (22/10) درمورد غلبه و تبعیت در معاملات مالی، حالت‌ها، ضوابط و شرایط تحقق‌پذیری آنها
- 898.....
- مصوبه‌ی شماره: 215 (22/11) درمورد تکمیل پژوهش و بررسی مسائل بیمه‌ی تعاونی
- 900.....
- مصوبه‌ی شماره: 216 (22/12) درمورد زیارت قدس: اهداف و احکام شرعی
- 908.....
- مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی بیست و سوم - مدینه‌ی منوره ..
- 911.....
- مصوبه‌ی شماره: 217 (23/1) درمورد ازدواج دختران خردسال بین حق قیم و مصلحت دختر و میزان اختیارات قیم در منع یا محدودکردن آن از لحاظ شرعی
- 913.....
- مصوبه‌ی شماره: 218 (23/2) درمورد احکام ورشکستگی و افلاس در شریعت اسلامی و مقررات معاصر (تکمیل موارد سابق)
- 916.....

- مصوبه‌ی شماره: 219 (23/3) درمورد مفطرات در زمینه‌ی درمان (تکمیل موارد سابق) 920
- مصوبه‌ی شماره: 220 (23/4) درمورد ختنه‌ی زنانه در فقه اسلامی 924
- مصوبه‌ی شماره: 221 (23/5) درمورد اقدامات فکری و عملی برای مقابله با غلو و افراطگرایی و آنچه که این روزها در زمینه‌های مختلف، تروریسم نامیده می‌شود 927
- مصوبه‌ی شماره: 222 (23/6) درمورد مزایایی که بانک به مشتریان حساب جاری ارائه می‌دهد، و بررسی آن از دیدگاه شرعی 931
- موضوع مصوبه‌ی شماره: 223 (23/7) درمورد مسئولیت پزشک در خطای غیر عمد پزشکی از دیدگاه اسلامی 936
- مصوبه‌ی شماره: 224 (23/8) درمورد پوشش ریسک در معاملات مالی: ضوابط و احکام 947
- مصوبه‌ی شماره: 225 (23/9) درمورد حلال، برای پاسخگویی به مؤسسه‌ی استانداردها و اندازه‌شناسی کشورهای اسلامی (CIMEC) 952
- مصوبه‌ی شماره: 226 (23/10) درمورد غلبه و تبعیت در معاملات مالی: حالت‌ها، ضوابط و شرایط تحقق‌پذیری آنها 954
- مصوبه‌ی شماره: 227 (23/11) درمورد تأثیر عقد ازدواج بر

مالکیت زوجین 961

مصوبه‌ی شماره: 228 (23/12) درمورد پیشنهادات کمیته‌ی
تشکیل‌شده توسط دبیرخانه‌ی مجمع برای بررسی برخی از مسائل سندها

..... 963

مصوبه‌ی شماره: 229 (23/13) درمورد اعلامیه‌ی همزیستی

محترمانه در سایه‌ی اسلام 965

مصوبه‌ها و توصیه‌های دوره‌ی بیست و چهارم - دبی 998

مصوبه‌ی شماره: 230 (24/1) درمورد قراردادهای هوشمند

(SMART CONTRACTS) و نحوه‌ی فعال‌کردن و فسخ آنها (بررسی

قراردادهای هوشمند و میزان ارتباط آنها با موضوع ارز دیجیتال) .. 1000

مصوبه‌ی شماره: 231 (24/2) درمورد تورم و تغییر نرخ ارز

..... 1003

مصوبه‌ی شماره: 232 (24/3) درمورد قراردادهای فیدیک

(FIDIC) 1005

مصوبه‌ی شماره: 233 (24/4) درمورد مداراگرایی در اسلام، و

ضرورت اجتماعی و بین‌المللی آن و آثار آن 1007

مصوبه‌ی شماره: 234 (24/5) درمورد دستیابی به امنیت غذایی و

آبی و مهم‌ترین مشکلات پیش روی کشورهای اسلامی و پیامدهای آن بر

چالش‌های آینده‌ی امت اسلامی 1010

مصوبه‌ی شماره: 235 (24/6) درمورد ژنوم انسانی و مهندسی

- زیستی آینده، (بررسی مصوبه‌های مجمع و بیان تأثیرات مؤثر آنها،
نوآوری‌ها و چالش‌ها) 1013
- مصوبه‌ی شماره: 236 (24/7) درمورد نقش آموزش دینی در
تقویت ساختن ایمنی 1016
- مصوبه‌ی شماره: 237 (24/8) درمورد ارزش‌های الکترونیکی
..... 1010
- مصوبه‌ی شماره: 238 (24/9) درمورد فرایند پوشش ریسک در
نهادهای مالی اسلامی 1020
- فهرست مصوبه‌ها 1042